

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 50192

Inventar 50862

Nº Curent 50192 Format

Nº Inventar 424629 Anul

Secția Depozit III Răstul

Doc.

MAIORUL C. GĂVĂNESCU

DIRECTOR DE STUDII ȘI PROFESOR LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂZBOIE

MAIORUL I. MANOLESCU

ȘEF DE STATMAJOR LA COMANDAMENTUL II TERITORIAL
ȘI PROFESOR LA ȘCOALA SUP. DE RĂZBOIE

1914 - 1915

RĂZBOIUL CEL MARE

ANGLIA. BELGIA.
FRANȚA. JAPONIA.
MUNTE-NEGRU.
RUSIA. SERBIA.

AUSTRO-UNGARIA.
GERMANIA. ○ ○ ○ ○
TURCIA. ○ ○ ○ ○ ○ ○

DONAȚIA

VOLUMUL I

CAUZE. CONSIDERAȚIUNI GENERALE. PREGĂTIREA RĂZBOIULUI. ORGANIZAREA ARMATELOR.
OPERAȚIUNILE PÂNĂ LA FEBRUARIE 1915. OBSERVAȚIUNI ȘI DISCUȚIUNI.
HĂRȚI ȘI DROCHIURI.

BUCUREȘTI

INSTITUT DE ARTE GRAFICE «UNIVERSALA» I. IONESCU

Strada Covaci No. 14 Telefon 4,56

1915

Inw. A. 24.629

MAIORUL C. GĂVĂNESCU

DIRECTOR DE STUDII ȘI PROFESOR LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂSEOIU

MAIORUL I. MANOLESCU

ȘEF DE STATMAJOR LA COMANDAMENTUL II TERITORIAL
ȘI PROFESOR LA ȘCOALA SUP. DE RĂSBOIU

1943-19
1914-1915

1914 - 1915

RĂSBOIUL CEL MARE

ANGLIA-BELGIA
FRANȚA-JAPONIA
MUNTE-NEGRU
RUSIA-SERBIA

AUSTRO-UNGARIA
GERMANIA ○ ○ ○ ○
TURCIA ○ ○ ○ ○ ○ ○

DONAȚIUNE

VOLUMUL I

CAUZE. CONSIDERAȚIUNI GENERALE. PREGĂTIREA RĂSBOIULUI. ORGANIZAREA ARMATELOR.
OPERAȚIUNILE PÂNĂ LA FEBRUARIE 1915. OBSERVAȚIUNI ȘI DISCUȚIUNI.
HĂRȚI ȘI CROCHIUURI.

50862

BUCUREȘTI

INSTITUT DE ARTE GRAFICE «UNIVERSALA» I. IONESCU
Strada Covaci No. 14 Telefon 4/56

1915

940.3/4 1914/1915"
355.48(4) 1914/1915"
9(4)6
9(4) 1914/1915"

940.421/426

CONTROL 1953

Bib. nr.	50 192
Cota	

Rec 40/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C50862

CĂRȚI CONSULTATE

- Publicațiunile Revistei Infanteriei, relative la războiul european revăzute, completate și reproduse în întregime.
Revista „România Militară”.
Von Rottmann, Hauptmann im Königl. Sächs. 8 Inf. Rgt. Heere und Flotten aller Staaten der Erde 1914.
Dr. Felix Feldmann. — Flottentabellen der feindlichen und der neutralen Seemächte 1914.
Major Carlowitz Maxen. — Einteilung und Dislocation der Russischen Armee und Flotte 1914.
Hauptmann L. Schmidt. — Kurze militär-geographische Beschreibung Russlands.
Correspondance diplomatique Royamme de Belgique.
France.
" " gouvernement Britanique.
" " Allemande.
Comandant G. Cognet. — Le probleme des réserves.
Der Krieg. Wirtschaftliches, Statistisches, Technisches. München. 1914.
Les armées de principales puissances. 1913.
Les nouvelles pièces de l'artillerie Allemande.
Gabriel Hanotaux. — La guerre 1914.
Almanach Hachette 1915.
Gotha 1915.
Lt. Colonel A Grouard. — La guerre eventuelle.
Colonel Boucher. — L'Allemanque en Péril.
La France victorieuse dans la guerre de demain.
Science et la vie. Ianuarie 1915.
Corespondența relativă la „Criza Europeană”. Traducere din englezește de *D. Mitrany*.
Maior în rezervă Cost C. Pietraru Fazele războiului actual”.
Publicațiunile franceze ale librăriei Berger Levrault *Pages d'Histoire*.
„Războiul și politica Germană” de *Dr. Paul Rohrbach*.
General Crăiniceanu Gr., „Cauzele războiului european”.
Colonel Teodorescu, „Geografia Militară” vol. I și II.
S. Mehedinți „Europa” Geografie.
Cantuniari „Geografic”.
Revistele: L'illustration, Le panorama, Lectures pour tous, Excelsior, Je sais tout, Războiul popoarelor, Săptămâna războiului, Gazeta ilustrată, Democrația și Revista publicațiunilor partidului conservator.
Ziarele: Le Temps, Le Journal, Corriere dela Sera, Universul, Ade-vărul, Viitorul, Epoca.

78.4825

Exemplarele poartă semnătura autorilor și un număr de ordine.

Colonel, *Orban*
Maior *Flaures*

CUVÂNT ÎNAINTE

Deși toată lumea vorbea și se pregătea de un războiu general, nimeni nu se aștepta ca el să vie așa de repede și ca el să se desfășoare sub o așa formă; prea puțini îl doreau, și mai toți se cutremurau numai la gândul posibilității unui războiu universal; totuși, el a venit.

Isbucnirea așa de repede a acestui mare războiu, cel mai mare pe care l-a imaginat chiar scriitorii de povești, a surprins pe toată lumea; iar forma sub care se desfășoară, amețește chiar mințile cele mai fantaziste; turbură inimile cele mai tari; și va pune pe gânduri chiar pe umanitariștii cari credeau și mai cred încă în desființarea războiului.

A studiat acest războiu, înseamnă a studia întreaga lume, în toate ramurile dezvoltării sale, însă, în primul rând, înseamnă a studia pregătirea poporului și a armatei, din întregul punct de vedere: organic, intelectual și sufleteșc, căci numai datorită pregătirii în aceste trei direcțiuni, asistăm azi la faptul neînchipuit și extraordinar ca un singur popor, poporul german, să stea în luptă încă în picioare, după opt luni de războiu, cu aproape întreaga lume și să facă adesea ca balanța victoriei să incline înspre armele-lui. Dacă nu va reuși, și simptome sunt destule, aceasta se va datoră altor cauze, iar nu lipsei de pregătire, care, va rămâne în istoria lumii, ca exemplul cel mai clasic ce s'a putut înregistra până acum.

Studiind cu amănunțime acest războiu, în toate direcțiile, nu numai din punctul de vedere al operațiilor propriu zise, se va vedea, în mod nediscutat, că dreptul de a trăi al națiunilor nu poate fi înăbușit cu forța, pe vecie, și că, națiunile sunt chemate, ca mai curând sau mai târziu, să se întrunească la un loc, fiecare, într'un stat unitar de sine stătător; iar statele create în decursul timpurilor prin combinațiuni de politică externă, sau prin dreptul pumnului, menite sunt să piară.

Asemenea, studiul acestui războiu va mai învedera, încă-odală, mai mult, și cu mai multă putere de astădată, că statele care nu știu să se apere cu forța, menite sunt să piară, sau să fie ruinate, tot de forță. Studiul lui va servi sociologilor să

găsească calea dezvoltării paralele a tuturor forțelor intelectuale, fizice și morale ale poporului, precum și legile de dezvoltare și organizare a instituțiilor corespunzătoare celor trei elemente ale progresului: știința, simțirea și forța. Și, în sfârșit, studiul lui va mai servi pentru a se demonstra și mai bine și mai puternic, că instituția militară constituie o față principală și de neînlăturat din viața unui popor și din principiile de progres.

Un studiu amănunțit al acestui războiu cere o muncă de ani de zile și o dezvoltare care depășește mult marginele obișnuite; însă, până atunci, se impune și simțim nevoia să fim orientați asupra mersului general al operațiunilor, asupra punctelor ce se pot discuta în jurul lor și asupra pregătirii acestui războiu.

În lucrarea de față, cititorul va găsi toate elementele necesare pentru a-și face o idee destul de completă despre mersul războiului, despre pregătirea lui și despre rezultatul probabil ce-l va avea. Pe această osătură generală se va putea broda diferitele detalii ce se vor arăta ulterior, se vor putea continua descrierile, în fine, se vor putea face corecturile ce eventual ar necesita.

S'a putut da o dezvoltare mai mare cestiunilor ce se cunoșteau dinainte, ca: organizare, pregătirea teritoriului, pregătirea poporului, condițiunile geografice ale teritoriului, iar asupra părților relative la operațiuni propriu zise, s'au dat numai rezumatele culese din puținele buletine oficiale publicate de beligeranți și din lucrările pe cari am putut pune temei. Chiar așa rezumate, și tot se vor putea urmări destul de bine operațiunile și bătăliile, și, în tot cazul, vor putea servi ca pedestal solid publicațiunilor următoare, ce ne-am propus a scoate.

Fiecare capitol este însoțit de amănunțite discuțiuni și considerațiuni, cari, pot sluji, din toate punctele de vedere, și călăuză, pe tot românul, militar sau nu, mai ales dacă, eventual, armata ar fi chemată să-și facă datoria, în îndeplinirea idealurilor naționale.

AUTORII.

PARTEA I

CAPITOLUL I

CHESTIUNI GENERALE INTRODUCTIVE

---

1. Pretextele și cauzele războiului european

După o sută de ani dela sguduirea Europei, din cauza războaielor napoleoniene, se ivește actualul războiu, mai zguduitor, mai crâncen și mai îndârjit, atât prin motivele cari l'au provocat, cât și prin efectivele ce luptă și mijloacele de cari se servesc luptătorii. Este războiul cel mai mare și mai crâncen, pe care l'a înregistrat până acuma istoria omenirii.

Dacă ar fi să se cerceteze cu deamănuntul cauzele cari au provocat acest războiu, ar urmă să se ieă foaie cu foaie istoria popoarelor europene și să se urmărească, dela origine până astăzi, toate frământările prin cari au trecut. Cu alte cuvinte, ar urmă să se facă un istoric al tuturor cauzelor cari au turburat până acuma aceste popoare, ca să se vadă care din acele cauze nu au încetat de a există încă, și au contribuit la provocarea acestui războiu.

A cercetă cauza actualului războiu, numai în conflictele ivite în ultimii ani și în ultima zi, înseamnă a privi chestiunea numai la suprafața ei.

Acest războiu,—mai mult decât toate celelalte războaie

de până acum,—a fost provocat de o serie de pretexte apropiate și de multe cauze îndepărtate.

2. Pretextele apropiate ale războiului

Asasinarea Archiducelui Frantz Ferdinand și a soției sale, la Sarajevo, în ziua de 15/28 Iunie 1914¹⁾, a dat prilej diplomației austriace să acuze guvernul sârbesc că patronază propaganda contra Monarchiei Austriace și că are intențiuni contrare intereselor Monarchiei.

În urma unei instrucțiuni, întreprinsă de autoritățile austriace, după atentat, guvernul austro-ungar s'a crezut îndreptățit să trimită celui sârb, în ziua de Joi, 23 Iulie, ora 6 seara, o notă ce ieșea cu totul din obișnuința diplomatică²⁾.

Remițând această notă, Ministrul Austro-Ungariei a mai adăugat că: În cazul când nota nu va fi integral acceptată până în 48 ore, are ordinul să părăsească Belgradul cu întreg personalul legației.

Tonul energetic al acestei note, cuprinsul ei cu pretențiuni chiar de atingerea suveranității, precum și faptul că, până în ajunul prezentării ei, presa austriacă lăsase a se înțelege că nota va fi conciliantă, a deslănțuit o furtună amenințătoare pentru pacea Europei.

Față de cuprinsul acestei note, guvernul sârbesc eră pus în alternativa: sau de a se umili, primind, odată cu condițiunile notei, controlul austro-ungar în afacerile interne ale Serbiei, ceea ce echivală cu pierderea suveranității; sau de a o refuza, ceea ce însemnă războiul. Cele 48 ore expirau Sâmbătă 25 Iulie, ora 6 seara.

Deși termenul eră foarte scurt, guvernul sârb, în urma unui consiliu, ținut sub preșidenția Regelui Petru, a înmănat, în ziua de 25 Iulie, ora 3 p.m., (cu 3 ore

¹⁾ Archiducele și soția sa venise să asiste la manevrele cari aveau loc aci și care fuseseră de mult proiectate. Atentatul s'a comis astfel: în drumul spre primăria Serajevo, un tânăr, Cabrilovici, asvârlă o bombă pe care însă archiducele o prinde în mână și o asvârlă în stradă unde a explodat, răbind câțiva ofițeri. Archiducele și a urmat drumul și a asistat la ceremonia dela Primărie. La întoarcere un alt tânăr, elev de liceu, Princip, omoară pe Archiduce și pe soția sa, cu focuri de revolver.

²⁾ Nota a fost remisă d-lui Paciu, Ministru de Finanțe, în lipsa d-lui Pasici care se găsea în turneu electoral. — A se ceti nota la Anexe.

înainte de termen), ministrului austro-ungar dela Belgrad, răspunsul, prin care acceptă toate punctele notei austriace, în afară de acela în care se atingeă suveranitatea statului Sârb, fiindcă, conform constituției sârbești, nu se permite amestecul străin în afacerile interne ale regatului.

Chiar și asupra acestui punct, Serbia eră gata să cedeze, dacă Austro-Ungaria ar fi arătat că aceasta intră în obiceiurile diplomatice.

Guvernul sârbesc a mai adăogat următorul aliniat conciliant:

„În cazul, în care guvernul imperial și regal austriac, nu va fi satisfăcut de acest răspuns, guvernul regal al Serbiei considerând că, este în interesul comun, să nu precipite soluțiunea acestei chestiuni, este gata, ca totdeauna, să accepte o înțelegere pacinică, fie remițând această chestiune la deciziunea Tribunalului dela Haga, fie marilor puteri, cari au luat parte la elaborarea declarațiunii pe care guvernul Serbiei a făcut-o la 18/31 Martie 1909”¹⁾.

1) Adică atunci când Serbia a recunoscut anexarea Bosniei și Herțegovinei.

A doua zi după remiterea răspunsului, Prințul Alexandru, regele Serbiei, a adresat Țarului Alexandru al Rusiei, următoarea telegramă:

Conștientă de datorile ei internaționale, Serbia, din primele zile ale acelei oribile crime, a declarat că o condamnă și că e gata să înceapă o anchetă pe teritoriul ei, dacă în cursul procesului instruit de către autoritățile austro-ungare, se va dovedi complicitatea vreunui supus sârb.

Totuș cererile conținute în nota austro-ungară sunt umilitoare pentru Serbia și incompatibile cu demnitatea ei ca Stat independent. Așa, ni se cere pe un ton peremptoriu o declarație a guvernului, publicată în „Monitorul Oficial” și un ordin de zi al suveranului către armată, prin care să înăbușim spiritul ostil împotriva Austriei și să ne facem nouă înșine dojeni de o slăbiciune criminală, pentru uneltirile noastre perfide.

Ni se mai impune apoi să admitem funcționari austro-ungari în Serbia pentru a participa, împreună cu ai noștri la facerea instrucțiunii și pentru a supraveghea la executarea celorlalte condițiuni arătate în notă. Ni s'a dat un termen de 48 ore pentru a accepta totul, contrar, legațiunea Austro-Ungară va părăsi Belgradul.

Suntem gata să primim acele condițiuni cari vor fi compatibile cu situațiunea unui stat independent, precum și pe acelea la cari ne va sfătui M. V. Toate persoanele cari vor fi dovedite că au luat parte la atentat vor fi aspru pedepsite de noi.

Totuș unele cereri ale Austro-Ungariei nu vor putea fi îndeplinite fără anume schimbări în legislația noastră, lucru care cere timp. Ni se dă un termen prea scurt.

Sar putea ca, după expirarea termenului, să fim atacați de armata Austro-Ungară care se concentrează la frontiera noastră. Ne e imposibil să ne apărăm și rugăm pe M. V. de a ne da ajutorul Său, cât mai curând cu putință.

Cu toate acestea, baronul Giesel, ministrul Austro-Ungariei, la o jumătate de oră după remiterea notei de către Serbia, a părăsit Belgradul, împreună cu întreg personalul legațiunii, pentru motivul că, n'a primit, la ora fixată, un răspuns satisfăcător. Sarcina îngrijirii supușilor austro-ungari a fost lăsată reprezentantului Germaniei. Astfel s'a rupt relațiunile diplomatice între aceste două țări.

Cuprinsul notei nu a fost cunoscut de puterile triplei înțelegeri decât a doua zi dimineața, după remiterea ei, când a fost cunoscut de toate cabinetele. Cabinetele dela Petersburg, Paris și Londra, au rămas surprinse și imediat au pornit demersuri pentru a moderă acțiunea Austro-Ungară și a înlesni Serbiei formularea unui răspuns satisfăcător. Germania pretinde, de asemenea, că nu a cunoscut cuprinsul notei mai înainte, dar că a aprobat-o când a cunoscut cuprinsul.

Rusia a propus o prelungire a termenului de predarea răspunsului. Anglia a propus discutarea diferendului într'o conferință diplomatică la Londra, unde s'ar fi întrunit ambasadorii puterilor, rămânând ca chestiunile ce nu s'ar fi putut deslegă acolo, să fie supuse tribunalului de arbitraj dela Haga.

Inșă, pentru ca diplomația europeană să se găsească în fața unui fapt îndeplinit, Conte Berchtold, în ziua de 28 Iulie, a comunicat cabinetelor europene declarația de războiu ce Austro-Ungaria făcea Serbiei, ca urmare a nesatisfacerii punctelor din nota dela 25 Iulie st. n.

Iată textul acestei declarații:

„Guvernul regal al Serbiei, nerăspunzând în chip satisfăcător, notei ce i se remisese de ministrul Austro-Ungariei la Belgrad, cu data de 23 Iulie 1914, guvernul imperial-regal se vede în necesitatea de a veghea însuș la salvagardarea drepturilor și intereselor sale, și să recurgă, într'acest scop, la forța armelor. Austro-Ungaria se consideră, deci, din acest moment, în stare de războiu cu Serbia”.

În această zi, Regele Petru dă un manifest către poporul său, în care zice, între altele:

„...Cu credință în Dumnezeu atotputernic și nădejde

în simpatia întregii lumi civilizate, în victoria definitivă și în dreptatea noastră; cu credință în ajutorul marilor noastre rude și amicilor fideli, să primim, alături cu vitejii noștrii frați sârbi din Muntenegru, lupta ce ne-a fost impusă.

În istoria noastră sunt multe pilde, când sârbul unit poate învinge pe dușmani mult mai mari. Să arătăm încă odată, că Sârbul știe să se jertfească pentru patria sa.

Sârbi! apărați cu toată puterea propriul vostru cămin și națiunea sârbă!..”.

Pretextele următoare, cari au provocat conflațiunea europeană, s’au ivit astfel:

Opinia publică europeană, surprinsă de gravitatea evenimentelor ce se desfășurau, a început a se manifesta pentru și contra acțiunii Austro-Ungare.

Presa austro-ungară și o parte din cea germană, începuseră o campanie furioasă contra Serbiei, învinovățind și pe Rusia. Această campanie de presă și acușările aduse Rusiei, dăduseră prilejul lui Sasonov să deschidă o discuțiune, relativă, cu ministrul de afaceri al Austro-Ungariei. Din această discuțiune, a reeșit, pedeoparte, că Austria are intențiunea să facă investigații cu privire la asasinat, chiar pe teritoriul sârbesc, la care, Sasonov a răspuns: „Noi, Rusia, am suferit multe atentate pregătite pe teritoriul străin, dar, niciodată n’am pretins să întrebuițăm procedee, ca cele pe cari le pretinde presa D-voastră, pentru Serbia...”.

Presa engleză cerea moderațiune din partea Austro-Ungariei, iar Serbiei, ca în limitele suveranității, să satisfacă cererile Monarchiei. Ziarele engleze, reamintesc, însă, că Monarchia Austro-Ungară are intențiunea de a provoca o ceartă, care să dea naștere unui războiu dorit, pentru motive cari n’au nimic de aface cu crima dela Serajevo.

Discuțând politica austro-ungară mai departe, presa engleză accentuiază că, după cum rezultă din cele ce se scriu la Viena și Pestă, ținta urmărită de Monarchie, însemnează sfârșitul statelor libere între Marea Neagră, Adriatică și Egee.

Presa italiană spune că Italia urmărește cu mare băgare de seamă desfășurarea conflictului, neputând să rămână nepăsătoare, față de eventualele primeneli, ce s'ar putea naște dintr'un războiu, de care, de altfel, dorește ca Europa să fie ferită.

Presa franceză arată că, concesiile anterioare, făcute de Franța cerințelor Austro-Ungare, nu au avut decât cele mai rele rezultate, căci au provocat din ce în ce cerințe mai mari. Tocmai pentru motive de echilibru european, ziarele franceze găsesc că ar trebui opusă cea mai hotărâtă rezistență, pretențiilor austro-ungare, căci, în mod vădit, diplomația austriacă, scontează vreo nouă capitulație. Tot ce s'a făcut în ultimii ani, au încurajat-o la aceasta.

Presa celorlalte state din Europa, și a statelor balcanice, de asemenea, a luat chestiunea în discuțiune, pronunțându-se unele categoric contra tendințelor germano-austriace, altele contra tendințelor ruso-franceze, în fine, cele mai multe, pronunțându-se pentru neutralitate, în cazul unui conflict.

Paralel cu acțiunea presei, s'a început interveniri diplomatice, între state, chiar dela 23 Iulie, (ziua remiterii notei către Serbia).

Germania, prin ambasadorul ei, d-l de Schoen, a făcut o intervenție la Paris, în ziua de 25 Iulie, pentru localizarea conflictului, însă, în așa mod, încât mai mult impunea aplanarea decât o solicită, căci zicea: „Guvernul german socotește că chestiunea actuală este o afacere de regulat exclusiv între Austro-Ungaria și Serbia, și că, puterile au cel mai serios interes să o restrângă la cele două părți interesate. Guvernul german dorește cu ardoare, ca conflictul să fie localizat, *orice intervenție a vreunui puteri, trebuind să provoace, prin jocul firesc al alianțelor, urmări incalculabile*”.

La 26 Iulie a făcut un demers identic la Londra și St.-Petersburg.

Între Împăratul Wilhelm și Țarul Nicolae, s'a urmat schimb de scrisori, cu stil împăciuitoare și curtenitor, dar cu fond provocator, dela 28 Iulie până la 1 August, când Germania a declarat războiul Rusiei.

În fine, în urma polemicelor presei, a manifestărilor

popoarelor, a activității diplomatice și a gândurilor ascunse ale diferitelor guverne, în timp de o lună, începând dela 28 Iulie, s'a început cea mai mare catastrofă ce a înregistrat istoria omenirii: Războiul european, războiul cel mare.

3. Cauzele depărtate ale războiului

a) *Inarmarea exagerată a puterilor europene.*

Unele statistice arată că armatele europene ajunseseră aproape la 5 milioane efectivul de pace, și 21 milioane efectivul de războiu. Aceste efective considerabile, precum și materialul necesar, pentru ele, apăsau simțitor pe bugetele țărilor, înlăunau coarda din ce în ce mai mult, deci, eră fatal să sosească un desnodământ. În ullimul timp, flota europeană atinsese 2500 vase de războiu cu 17.000 guri de foc și peste 500.000 combatanți, cecece apăsă enorm pe finanțele statelor. La aceasta, se adaogă cheltuelile enorme provocate de ultimele invențiuni tehnice, de armatele de aer, de nevoia întăririlor și a armării fortificațiilor, etc.

Datoria publică a statelor europene, atinsese 164 miliarde. Mare parte fiind făcută pentru acoperirea nevoilor cu înarmările.

Negreșit că eră momentul când se puneă întrebarea: Până când? iar răspunsul veneă dela sine: „In curând”. Aceste sforțări uriașe și trecute de marginile puținței, trebuiau să deă naștere la dezlănțuiri sângeroase.

În ullimul timp, (1912—1914), Germania produsese în interiorul ei un fel de încordare neobișnuită, prin creditele extraordinare ce ceruse pentru mărirea și înzestrarea armatei, așa încât, fiecare german, prin deschiderea războiului, așteptă o ușurare. Motivul de predilecție al înarmărilor, eră: Pericolul slav în Europa; piedici serioase în comerțul mondial.

Alături de aceasta, serviciul de 3 ani în Franța, pregătirile Rusiei, în urma războiului cu Japonia, îngrijiaa mult pe Germania, mai ales că Austro-Ungaria, aliata sa, nu făcea progrese sub raportul pregătirii militare.

Economiștii francezi demonstrează că Germania tre-

buiă să aleagă între ruină și războiu. Gabriel Hanotaux, zice:

„Germania vede cu îngrijorare crescândă cum se prelungeste o criză economică și financiară, care ar fi putut să o conducă la catastrofe imediate. O lună și jumătate, înaintea declarației de războiu, un financiar, prieten al Impăratului, consilierul său cel mai sigur, confidentul său intim, d-l Ballin, formulă în termeni preciși, în ziarul cel mai oficios din Berlin, doctrina imperialismului industrial, strâns legat de ruină sau de războiu”.

„Acest avertisment solemn nu făcea decât să confirme sentimentele răspândite totdeodată în publicul agrarian și în publicul industrial: Germania suferă și nu depinde decât de voința sa de a pune capăt suferințelor”.

„Del altfel, guvernul însăși nu arată el singur cu degetul singura ieșire posibilă? De zece ani, cheltuelile militare creșteau în proporție îngrozitoare. În plină criză economică, când întreaga Germanie se plângea, tocmai atunci, cerea, deodată, claselor bogate, o contribuție militară, ridicându-se la un miliard și jumătate de mărci. Fiecare înțelege și tremură, dar nimeni nu murmură. Războiul e aproape, se zicea, și drept scuză, se adăoga: „Asta nu mai poate dăinui, Războiul dacă trebuie, să se facă, să se sfârșească odată!”.

b) *Combi-națiile politice de alianțe și contra-alianțe*

După 1870, echilibrul european părea stabilit, ceea ce nu convenea politicei lui Bismarck, care urmărea ege-monie și dominațiune asupra Europei.

Pentru ruperea echilibrului, Bismarck reușește a încheia tripla alianță cu Austria și Italia¹⁾.

Nu trecu însă mult și sosi reacțiunea, adică: Alianța Rusiei cu Franța și înțelegerea acesteia²⁾ cu Anglia³⁾.

1) Pe Italia a putut s'o alipească exploatănd neînțelegerile ce existau atunci între Franța și Italia pentru unele chestiuni în Mediterana.

2) Franța ca să-și consolideze alianța cu Anglia a renunțat la Egipt, splendidă cucerire a lui Napoleon I. Cu modul acesta piedicele ce puneau Anglia contra tendințelor Rusiei către Turcia, s'au micșorat, întrucât Anglia prin posesia Egiptului, avea mai puține interese în Turcia Europeană.

3) S'a făcut înțelegerea la 8 Aprilie 1904, ca rezultat al vizitei Regelui Eduard III la Paris în 1903.

Cât timp a trăit regina Angliei deși conducătorii englezi precon-

(Tripla Înțelegere). Această alianță, pe care n'a putut-o împiedeca Germania, amenință tendințele de dominațiune ale Germaniei. Trebuiă o contra măsură: apropierea politiceii statelor balcanice, ceeace s'a făcut, apropiind la început pe România¹), și mai târziu pe Bulgaria și Turcia. Dar în balanța opusă, treceă Japonia, ca aliată a Angliei. Falimentul politiceii de echilibru atingând interesele Germaniei, trebuiă o altă măsură: Germania va domină Europa, nu numai prin alianțe, dar și prin organizarea forțelor ei, ceeace a dat naștere la noi împrumuturi și la impozitul pe venit, primit de proprietarii germani cu resemnare, deși îi apăsă greu²). A se vedeă la capitolul „Organizarea armatei”, proiectele de organizare și înarmările în ultimii ani.

c) *Tendințele de individualizare și independență a naționalităților.*

În urma războiului din 1912, popoarele slave din Monarchia Austro-Ungară, întrevăzând perspectiva realizării idealelor lor, încep să se frece la ochi, ca după un somn lung³), ceeace nu convenea Austriei.

Cele cinci amestecuri de rase din Austro-Ungaria: (Maghiari, Cehi, Slavi, Germani și Români), au contribuit mult, deși îndirect, la apropierea desnodământului european. Austro-Ungaria, nu este un stat cu consistență politică, ci o aglomerație violentă de popoare și rase diferite, cari nu pot privi cu indiferență momentul desfacerii⁴).

zau și simțeau nevoia înțelegerii cu Franța, totuși, pentru a nu turbura pe bătrâna regină, temporizau soluțiunile. După urcarea pe tron a lui Eduard VII. Germania nu a crezut că va reacționa așa repede Anglia, de oarece îl credea pe Eduard puțin serios, fiindcă își ducea viața în petreceri înainte de urcarea pe tron.

1) Pe România a alipit o grație resentimentului ce aveau Români pentru Ruși din cauza răpirii Basarabiei precum și prin demonstrarea pericolului slav pentru interesele României și ale latinității.

2) Bismark a cărui politică era defensivă și a cărui metodă era zăzania între statele europene, fu silit a se retrage la 1890, lăsând cârma acelor cu politica mondială.

3) General Crăiniceanu. Op. citat.

4) Austria nu a avut niciodată succese de război, dar a avut succese diplomatice, anexând în loc de a cucerii.

Dinastia Habsburgică s'a întemeiat în Austria la 1273 când Rudolf de Habsburg, rege al Germaniei, a delegat fiilor săi stăpânirea Austriei.

Ungaria încă cu mulți ani înainte urmărea să capete o dominațiune absolută în politica Austriei. Contele Tisza și Berchtold, reprezentanți ai călcâiului maghiar, în politica dualistă, au socotit momentul oportun de a inaugura o politică de imperialism maghiar.

Germania fiind îngrijată de curentele naționaliste din Alsacia și Lorena, a luat, în ultimul timp, măsuri de represalii, cecece a ațâțat spiritul răsboinic din provinciile renane, răscolind astfel cenușa focului revanșei, din Franța¹).

Belgia și Olanda au arătat, în anii din urmă, un interes vital în politica de oprire a expansiunii germane, care, pentru a stăpâni bine granița Franței, și pentru a se apropia de coastele Angliei, s'ar fi putut gândi, într'un moment dat, la anexarea acestor două state mici.

d) *Revendicări teritoriale; rehabilitări morale.*

Dorința de revanșă a Franței și drepturile ei asupra Alsaciei și Lorenci, înăbușite o jumătate de secol în piepturile poporului francez, trebuiau să izbucnească odată.

Unele eșecuri suferite de diplomația germană, între anii 1905—1911, în diferite chestiuni coloniale și incidente europene, au dat naștere unui spirit de revanșă, contra acelor care o contrariau. Algesiras, în special, a fost o mare înfrângere pentru germani, când, la rezul-

Styriei și Carnioliei. La 1522 Carol Quintul cedă posesiunile Germane, ale casei de Austria, fratelui său Ferdinand care mai moștenește și dela moartea soției sale, regatul Bohemiei și pe acel al Ungariei. *La 1699 acest imperiu se mărește cu Transilvania.* La 1772 și la 1795 la prima și a doua împărțire a Poloniei își anexă Galiția. *În acest interval fusese răpită și Bucovina 1777.* La 1810 i se cedă Iliria, Dalmația, Lombardia și Veneția. Pe acestea din urmă le-a pierdut la 1859 și 1866.

1) Cauza adevărată a războiului actual este dată de relațiile dintre popoare, de urile de rasă care au fost confirmate în chip măestrit atâta timp. Europa trăește în pace de aproape 43 ani, dela marel războiu din 1870.

Dar în acest timp s'a grămădit mereu materie dăunătoare în adâncul sufletelor popoarelor. Mai ales a lucrat în acest sens dezvoltarea ideii naționale care a frământat tot mai puternic conștiința maselor etnice. Această idee întărită și aruncată în lumea europeană la 1848, a determinat pe Napoleon al 3-lea la urmările războiului Crimei și sprijinind pe Români, apoi sprijinind Italia la 1859, deslănțuind apoi războiul din 1866 și '70—71. După 66 s'a dat avânt rasei maghiare. (Xenopol „Noua Revistă Română” No. 10, 1914, Septembrie).

tatul votului secret, s'a văzut: pentru politica germană 2 voturi, (Germania-Austria); iar pentru Franța, restul voturilor, șapte, chiar și Italia, aliata Germaniei.

Mărirea teritoriului Serbiei în 1912, contra intereselor Austriei, a stârnit, de asemenea, un sentiment de ură austro-ungară contra Sârbilor și contra Rușilor, cari au susținut pe Sârbi.

Interesele pentru realizarea idealurilor naționale ale unora din popoarele europene, au contribuit la enervarea europeană și la grăbirea desnodământului.

Danemarca a nutrit și nutrește ura pentru provinciile Schleswig și Holstein, ce i le-a răpit Germania, la anul 1864.

La 1908, Austro-Ungaria, profitând de revoluțiunea junilor turci și de faptul că Rusia nu se restabilise încă după înfrângerea din războiul cu Japonia, a anexat, în mod formal, Bosnia și Herzegovina. Serbia ar fi declarat de atunci războiu, însă, nu comptă pe sprijinul Rusiei. Rusia nu numai că nu eră în stare de a da sprijin Serbiei, dar încă a fost umilită,—prin atitudinea agresivă a Germaniei,—pronunțându-se formal că nu va da ajutor Serbiei.

Principiul politicii: „*Putere fără dreptate*”, aplicat de puterile mari, a nesocotit drepturile neamurilor și ale unor provincii, născând în acestea dorința emancipării. Dacă n'a izbucnit războiul când cu Buri, când cu Bosnia, când cu Agadir, când cu Tripolis, trebuia să izbucnească odată.

e) *Tendința Rusiei către Mediterana în conflict cu interesele economice austro-germane.*

Rusia a luptat întotdeauna pentru supremația absolută în Peninsula Balcanică, până în Adriatica. Dar Germania s'a opus. La congresul din Berlin, Germania s'a opus de a se da drept Muntenegrului să aibă o flotă, tocmai în vedere de a nu lăsa pe Rusia să-și întindă influența aci. La pacea dela București, Germania a stăruit pentru creațiunea statului albanez, tot în scopul de a micșora influența Rusiei către Adriatica. Muntenegrul,

care ocupase Scutarii, a trebuit să-l restituie Albaniei, în fața războiului cu care eră amenințat de Austria.

În diferite congrese ce au avut loc dela războaiele napoleoniene, până în prezent, s'a pus piedici Rusiei pentru realizarea tendințelor ei către Dardanele și Adriatică, ceea ce a înăsprit relațiunile Rusiei cu puterile care-i puneau aceste piedici. Prin o dibace intervenire a politicei franceze, Anglia, care nu vede cu ochi buni politica Rusiei către Dardanele, astăzi nu mai are motivul să se opună mult asupra acestei chestiuni. Această stare de lucruri, nu convine, însă, Germaniei, care vede, în ocuparea Dardanelor, de către Ruși, piedica comerțului ei către Asia Mică, prin linia Bagdad-Golful Persic.

Germania, pierzând speranța de ocupațiuni în Maroc, și în special speranța stăpânirii portului Agadir, a îndreptat privirile ei complete către Marea Adriatică, și către Marea Mediterană. De aci interesul de a susține până la sacrificiu politica Austro-Ungarici, de oarece, pentru un moment, nu se putea gândi la alipirea provinciilor germane, Carintia, Stiria, Carniolia, Tirolul, Istria și Dalmația, cari sânt sub stăpânirea Austriei¹⁾. Tot de aci s'a înăsprit, în timpul din urmă, relațiunile Germaniei cu Rusia, ale căror interese economice se întâlneau, fatal, în Dardanele. Interesele panslavismului se ciocnesc puternic în Dardanele cu ale principiului german: „*Drang nach Osten*”, care, tot pe aci își căută drum spre Bagdad.

Rusia, la 1913, a voit să intre cu trupele sale în Arabia Otomană, pentru a forța pe Turcia să primească condițiunile aliaților din Balcani. Însă, Germania, s'a opus, de oarece Rusia ar fi pretins să puc mâna pe Peninsula Anatoliei și ținuturile Mesopotamiei, ceea ce însemnă că Turcia să nu mai poată figura ca stat independent. Negreșit, această opunere a Germaniei a indispus pe Rusia.

f) *Interesele economice ale Angliei în conflict cu acele ale Germaniei.*

Dela 1870 încoace, Germania, prin o muncă metodică și rodnică, a ajuns la o mare înflorire economică. Din

1) Nu este de mirare a se realiza această alipire chiar-acum cu ocazia tratatului ce va urma acestui războiu.

țara exclusiv agricolă, deveni cea mai mare țară industrială, capabilă de a îndestula omenirea cu produsele ei industriale. Paralel cu această dezvoltare, mergea și organizarea armatei, a armamentului și a forței navale. Această dezvoltare a industriei, precum și marea natalitate germană¹⁾, aduse nevoia de expansiune colonială. Conducătorii politicii ai Germaniei, filozofii, intelectualii în școalele germane²⁾, înrădăcinau în poporul lor idealul supremației mondiale: „*Deutschland Uber Alles*”. Evident, că asemenea idealuri a putut să prindă, la un popor energetic, sănătos și ambițios, ca cel german, mai ales că suprafața germană începuse a deveni mică, față de populația în creștere, iar produsele industriei germane trecuse cu mult nevoile interne.

În ultimii 40 de ani, industria germană atinsese un export de 20 miliarde mărci, dela 5½ miliarde, cât fusese înainte. Marina de comerț germană, care luase o dezvoltare uriașe, pătrunsese în coloniile engleze și în Anglia, cu produsele germane. De aci a luat naștere măsura Lordului Churchill, că produsele germane nu pot intra în Anglia și pe teritoriile ei coloniale, fără „*Made in Germany*”, crezând că prin aceasta se va micșora cererea.

Anglia, simțindu-se amenințată de Germania în dominațiunea asupra Mărilor, a profitat de orice ocaziune ce i s'a ivit, pentru a scăpa de supremația forțelor germane și de concurența ei comercială și industrială, căutând, în special, a cercui Germania, pe apă, prin superioritatea flotei ei navale, iar pe uscat, prin o politică contrarie intereselor germane.

1) La 1870 avea 10 milioane locuitori, iar la 1915 are 70 milioane. Escendentul nașterilor este de 1 milion cel puțin.

2) Iată ce propovăduiau pedagogii germani: Atunci când drapelul Germaniei va acoperi și profeja sub cutele lui acest imens imperiu, cui va aparține oare sceptrul universului? Cine-și va impune voința celorlalte națiuni, slăbite sau în decadentă? Nu va fi oare Germania aceea care va avea misiunea să asigure pacea lumii? Rusia colos imens și în formație, cu picioarele de lut, va fi preocupată de greutatea ei economice și lăuntrice. Anglia, mai tare în aparență de cât în realitate, va vedea cum i se desprind coloniile și se va slei în lupte sterile. Franța frământată de certurile ei interne și de luptele de partid, se va înmoli tot mai adânc într-o definitivă decadentă. Cât despre Italia ea are destulă treabă ca să-și asigure hrana fiilor ei....

Viitorul deci, este al Germaniei, la care se va alipi Austria dacă ține să mai trăiască.

Germania, văzând tendințele Angliei de a o încercui economicște a luptat, pedeoparte, prin organizarea militară pentru a-și face drum cu forța, la nevoie; iar pe de altă parte, a lucrat prin educație și propagandă, pentru a naște un curent de ură contra Angliei.

Impăratul Wilhelm, scriă, în 1900, pe pavilionul german dela expoziția franceză: „Nu uită germane, că imperiul tău este pe mare”.

Toate aceste conflicte economice între Anglia și Germania, a făcut pe cei mai mulți cercetători ai cauzelor actualului războiu, să spună: „Politica lui Wilhelm al II-lea pentru atingerea idealului imperialist german, precum și politica lui Eduard al VII-lea, pentru a împiedică imperialismul german, sunt adevăratele cauze ale acestui războiu european¹⁾.

g) Interesele economice ale puterilor europene în colonii.

Intrigile întrebuițate de puterile interesate în Egipt, Tunis, Algeria și Maroc, pentru a provoca războaie, au dat naștere, în ultimii ani, la conflicte între puterile europene, cari au întunecat atmosfera păcii.

În conflictul marocan, din anul 1911, Germania, neavând înarmarea completă și fiind strânsă din toate părțile de capitalul francez și englez, ce circulă pe piețele ei, a fost silită să cedeze Franței²⁾ (Agadir). Această împrejurare a jignit, pedeoparte, amorul propriu al Germaniei, iar pe de altă parte, i-a turburat calculele comerciale asupra cuceririlor coloniale în Maroc, de cari aveau nevoie.

În diferite discuțiuni oficiale, prințul de Bülow și cancelarul Bethmann Hollweg, a spus pe față neajunsurile ce întâmpină tendințele coloniale justificate ale germanilor: „În locul Marocului ni se oferă o țară bântuită de boala somnului, (Congul), pretutindeni avântul comerțului german se lovește de alte expansiuni”.

¹⁾ Deci *Weltwitschland und Weltpolitik* al Germanilor, în luptă cu *World-wide-interests* al englezilor a dat naștere acestui războiu.

²⁾ Germania prin surprindere a ocupat Agadirul, însă, în urmă fiind strânsă de Anglia și Rusia, a trebuit să se retragă, primind în schimb o parte din Congul francez.

Îată dar că, la început, lupta se dădea pe calea economică¹).

În schițele A, B și C de aci, arătăm situațiunea coloniilor celor trei puteri mari, Anglia, Franța și Germania, pentru a se observă că, în adevăr, Germania are o suprafață foarte mică de colonii, ceea ce îi sugrumă avântul comerțului și industriei sale, ceea ce a și forțat-o să îndrepte politica sa către o dominațiune a Oceanelor.

Ocuparea regiunii Kiaotceao, de către germani, în 1897, vizitele Kaizerului în 1898 la Constantinopole, Eru-salim și Damasc, trimiterea ofițerilor germani în Turcia, și telegrama de felicitare a Împăratului către Președintele Kruger al Transvaalului, precum și proiectul din 1900, pentru sporirea flotei germane, au înăsprit relațiunile între Anglia și Germania, prin urmare, și între aliații acestora.

Schița A. Coloniile Engleze.

(ceea ce este înegrit)

1) După prima abdicare a lui Napoleon, după congresul dela Viena, Englezii în mândria lor ziceau: Nu trebuie să se tragă nici o singură lovitură de tun pe ocean fără voia Angliei.

În tot veacul 19 Anglia a fost prietena Gerranici de oare ce aceasta nu făcea atunci politică colonială.

Suprafața și populația coloniilor engleze este de :

MEDITERANA	
Gibraltar	5 k.p. și 48446 locuitori
Malta	300 « » 216617 »
Cipru ²⁾	9282 « » 282388 «

ASIA	
India și dif. insule	5.250.000 k. p. și 221.369.000 loc.

AFRICA	
Diferite colonii și insule	5.675.800 k.p. și 36.210.000 l.

AMERICA	
Canada și diferite ¹⁾ col. și insule	40.409.600 k.p. și 9.545.000 l.

AUSTRALIA	
Australia și dif. insule	29.705.000 k.p. și 377.418.000 l.

Total general 51.439.910 km. p. și 717.829.451 locuitori

Schița B. Colonile Franceze (ceace este punctat)

Suprafața și populația coloniilor franceze este :

AFRICA	
Algeria	575.230 k.p. și 5.563.823 loc.
Tunisu	120.000 » » 1.921.217 »
Afr. oc. fr.	3.914.900 » » 11.335.000 »
Sahara fr.	2.391.200 » » 467.000 »
Afr. eq. fr.	1.478.900 » » 8.940.000 »
Somali	120.000 » » 209.100 »
Madagascar	585.330 « » 1.401.831 »
Comore	2.168 » » 97.750 »
Réunion	1.930 » » 173.922 »
Iles oc. Ind.	3.487 » » — «

ASIA	
In India	599 k.p. și 282.379 loc.
Indo-china fr.	893.050 » » 16.993.239 »

AMERICA	
Il. Piere și Miquelo	291 k.p. și 6.482 l.
Il. Guadelupe	1.780 » » 22.243 »
Martinica	937 » » 181.044 »
Guiana franceză	78.900 » » 49.000 »

OCEANIA	
Noua Caledonie	19.823 k.p. și 50.680 l.
Stabilim. Oceania	4.140 » » 39.974 »
Diverse	202 » » 6.060 »

Total general 10.413.000 km. p. și 49.627.900 locuitori³⁾

- 1) Canada i s'a dat Angliei la 1863 cu pacea dela Paris. In urmă a ocupat și India in care avea piciorul pus din secolul 16.
- 2) Insula Cipru s'a dat Angliei prin tratatul dela Berlin (1878) asigurându-i-se astfel drumul la india.
- 3) La aceasta se poate adăoga și Marocul cu o suprafață de 439.240 km. p. și cu o populație de 8.000.000 locuitori.

Schita C. Coloniile Germane

Suprafața și populația coloniilor germane este :

AFRICA		OCEANIA	
Togo	87.200 k.p. și 1.000.000 l.	Noua Guinee	232.476 k.p. și 581.860 loc.
Camerun	750.600 » » 3.778.700 »	Samoa	2.572 » » 37.265 »
Sud est Africa	835.100 » » 81.800 »		
Africa or. ger.	995.000 » » 10.000.000 »	ASIA	
		Kiao-Tcheou	552 k. p. și 160.000 loc.

h) *Tratatul dela București*

Mărirea Serbiei, în urma tratatului dela București, a fost o lovitură în interesele Austro-Ungariei. Diplomația ruscă a îngenunchiat, oarecum, pe cea austriacă, prin susținerea intereselor Serbiei și umilirea Bulgariei.

Mărirea Muntenegrului și apropierea frontierei lui de cea sârbă, în Sandgeacul Novibazar, a dat naștere la o dorință vie de unire a Muntenegrului cu Serbia, cece nu putea conveni Austro-Ungariei.

Politica îndoielnică a Austro-Ungariei față de România, a răcit oarecum relațiunile dintre aceste două state, cece s'a putut exploată apoi de cele două alianțe, pentru a grăbi războiul.

Vizita Țarului Nicolae la Constanța, în urma campaniei din 1913, a dat de gândit politicii austro-germane și a contribuit la comentarii în presa europeană, comentarii ce au avut darul de a enervă pe interesați.

Relațiunile amicale ale Greciei cu Serbia și România, nu conveniau politicii austro-germane. De aci, a luat naș-

tere reacțiunea bine pronunțată, pentru apropierea Bulgariei și a Turciei la politica germană.

Tratatul dela București, necombătut de Italia, a întărit ideea că, interesele politice Austro-Ungariei, sunt, în multe părți, în conflict cu ale Italiei.

Simpătia ce se accentuă din ce în ce între România și Germania, mai ales în urma tratatului dela București, unde Germania a avut o atitudine amicală, nu putea scăpa neobservată de Ungaria. Desigur, acest simptom, a trebuit să facă pe Austro-Ungaria condusă de oamenii de stat Unguri, ca Berchtold, Tisza, a grăbi desnodământul, înainte de desvoltarea unei legături româno-germane, în paguba intereselor Monarhiei Dualiste și în special a Ungariei.

i) *Lupta pentru existență*

Desvoltarea uriașă a științii a înmulțit produsele și populația, pe continentul european, dând naștere luptei pentru existență. Această stare de lucruri a complicat problemele economice, a înăspriț relațiunile, a forțat țările industriale să-și caute debușeuri pentru producția lor, a dat naștere unei diplomații comerciale, care nu a cruțat nimic și nu a ținut seamă de nici o considerațiune morală, când a fost vorba de a-și găsi debușeuri și partizani.

Astfel, popoarele fiind escitate de diferitele cauze, arătate până aci, precum și de lupta pentru existență materială, abia așteptau pretextul să răstoarne prejudecățile civilizației și să dea pe față adâncurile sufletești, care le rodeau, răsboindu-se pentru a-și găsi mântuirea. Aproape la fiecare ceas și în fiecare punct al Europei, ajunsese la modă cuvintele: „De ar veni un războiu, să ne scape de toate aceste greutateți!”.

Recurgând la o comparațiune, pentru a încheia acest capitol, putem spune că: *Asasinatul dela Serajevo a adus conflagrațiunea europeană, întocmai precum un simplu guturai aduce complicațiuni grave într'un corp nesănătos.*

2. Declarațiunile de războiu și de neutralitate.

Dela asasinarea Arhiducelui Frantz Ferdinand, până la remiterea notei Austro-Ungare către Serbia, au trecut 26 zile. Dela remiterea notei până la declararea de războiu a Austro-Ungariei contra Serbiei, au trecut 5 zile;

iar dela această primă declarație, s'au produs, în 29 zile, încă 14 declarații de războiu; iar în Octomvrie s'a declarat și războiul cu Turcia.

Datele la care s'au produs aceste declarații de războiu, sunt:

La 15/28 Iulie, Austria declară războiu Serbiei, pretextând că nu s'a răspuns satisfăcător la notă;

La 1 August, ora 7 seara, Germania declară războiu Rusiei, pretextând că Rusia a refuzat de a suspenda mobilizarea, nu numai la frontiera austriacă, dar și la cea germană;

La 3 August, Germania declară războiu Franței, pretextând că aviatorii militari francezi au violat teritoriul german, sburând pe deasupra-i: unul a încercat să distrugă construcțiunile dela Wesel, alții au fost zăriți în regiunea Eiffel; iar altul a aruncat bombe pe calea ferată Karlsruhe-Nürnberg;

La 3 August, Germania declară războiu Belgiei, pretextând că i se refuză trecerea pe teritoriul Belgiei, necesitate ce nu poate fi oprită de nici o lege;

La 3 August, Anglia declară războiu Germaniei, pretextând că nu s'a ținut de angajamentul luat de a nu călca neutralitatea Belgiei¹⁾;

La 4 August, Austria declară războiu Rusiei, pretextând că a fost atacată de trupele rusești;

Până la 29 August, se mai fac următoarele declarațiuni de războiu:

Muntenegrul declară războiu Austriei;

Serbia declară războiu Germaniei;

Franța declară războiu Austriei, pretextând că Austria se găsește în războiu cu buna aliată a Franței; iar trupe austriace s'au văzut la frontiera Franței;

¹⁾ Independența și neutralitatea Belgiei a fost semnată la 1831.

La 1866, în schimbul neutralității Franței, Benedetti propunea aceiași obligațiunea de a da ajutor Franței în caz că ar voi să treacă prin Belgia sau să o cucerească și când vreă altă putere ar declara războiu Franței (Alusie la Anglia). Bismark a publicat acest document la 1870 din care cauză Anglia s'a alarmat și a declarat din nou că neutralitatea Belgiei este sacră și că Anglia o va apăra. După aceasta a urmat alte declarațiuni scrise în 1871 prin care Franța și Prusia se obligau a respecta neutralitatea Belgiei; iar Anglia se angaja la cooperare cu armata ei contra aceluia care va viola neutralitatea Belgiei. De aci motivul de război din 1914.

Muntenegrul declară războiul Germaniei;

Japonia declară războiul Germaniei, fiindcă aceasta n'a răspuns, în termenul acordat, de a părăsi Kiaotchiao, în mâinile Japoniei, cu toate vasele de război și fără nici o despăgubire;

Anglia declară războiul Austriei;

Egiptul declară războiul Germaniei;

Austria declară războiul Japoniei;

Austria declară războiul Belgiei;

La 15/28 Octomvrie, Turcia provoacă pe Rusia¹⁾, fără declarare de război, iar Rusia îi declară războiul la 21 Octomvrie.

Statele în neutralitate:

Olanda, Danemarca, Elveția, Suedia, Norvegia, Italia, România, Grecia, Bulgaria, Spania și Portugalia.

3. Invinovățiri și desvinovățiri asupra provocării războiului european.

Beligeranții desfășură o energie uimitoare pentru a arunca vina conflagrațiunii europene, unii asupra celorlalți. Am putea spune că se desfășură, în acest câmp de argumentațiune, tot atâta energie, câtă se desfășură pe câmpul de luptă.

Nici un război până acum nu a provocat așa discuțiuni aprinse, în această direcțiune, și nu a consumat atâta energie pentru acest scop.

Această energie se desfășură în trei direcțiuni:

a) Prin presă și publicațiuni de propagandă, se întrein zilnic discuțiuni și se aruncă acuzațiuni de către unii asupra altora;

b) Intelectualii celor două grupe de beligeranți fac

---

1) A scufundat vasul puitor de mine „Prut“ avariind și două contra torpiloare ce-l escortau.

La 16 Octombrie un crucișetor turc a bombardat portul Teodosia ar vasul Hamidie a impus comunei Novorossysk, amenințând cu bombardarea, să i se dea veniturile fiscale.

proteste, publică broșuri și memorii asupra cauzei conflagrațiunii europene, căutând, prin argumente filozofice, sociale și economice, să arunce vina unii pe ceilalți;

c) Diplomația, publică acte diplomatice, comentându-le, acolo unde este nevoie, pentru a reuși să convingă că războiul a fost provocat de grupul adversar¹⁾.

Vom încerca a da o idee generală asupra punctelor generale pe cari le exploatează cele două partide, în această luptă de învinovățiri și desvinovățiri.

A.—Ce spune dubla alianță

1. *Presa politică aduce următoarele acuzațiuni:*

a) Că Rușii și Englezii au urmărit crearea unei Serbii mari, pentru a pune un dușman permanent în coasta Austriei, pentru a produce ruperea teritoriilor slave din Austro-Ungaria, și pentru a face din Serbia puterea conducătoare a Balcanului;

b) Că Englezii au ațâțat întotdeauna, ca și acuma, popoarele europene, unele în contra altora, în scop de a slăbi egemonia germaniei și a ține pe celelalte popoare în dependență politică;

Anglia s'a războit cu Spania, cu Olanda, cu Franța, în acest scop; războiul ruso-japonez a fost pus la cale de ea. În fiecare caz, Anglia a tras profit pentru ea;

c) Că Anglia încă de acuma 20 de ani, a lovit nercontenit, direct sau indirect, în creșterea și înflorirea Germaniei, urmărind ca Germania să fie învinsă fără vreo cheltuială pentru Anglia;

d) Că, prin intrigi, a atras ușor de partea ei pe Rusia, Franța și Danemarca, exploatănd, pentru Franța, nenorocita idee de revanșă, ceea ce a făcut pe francezi să plătească și înarmarea Rusiei cu peste 15 miliarde;

e) Că Anglia a încercat, desori, să rupă legăturile austro-germane, dar văzând că nu reușește, a recurs la

1) Francezii = Cartea galbenă.
Germanii = Cartea albastră.
Rușii = Cartea portocalie,
Englezii = Cartea albă.
Belgienii = Cartea cenușie.

amenințarea Austriei prin atitudinea țărilor vecine, pentru a forța pe Germania, indirect, să-și vadă de propriile ei interese. Primul pas, în acest sens, a fost chestiunea Tripolitaniei, ademenind pe Italia să o ocupe și să deschidă războiul Turciei, cu consimțământul mutual dela St.-Petersburg și Paris.

Prin această țesătură a obținut:

1. Imbunătățirea relațiilor dintre Franța și Italia;
2. Ingenunchierea Turciei, care se afirmă din ce în ce, ca aliată a Germaniei;

3. Un început de înăsprire a relațiilor între Germania cu Italia și Austria, cari, deși aliatele Italiei, nu au putut vedea cu ochi buni înfrângerea Turciei și ocuparea Tripolitaniei;

4. Golirea Balcanului de o parte din armatele sale, prin urmare posibilitatea începerii conflagrațiunii în Balcani, cu șanse pentru realizarea politicii engleze;

f) Că, în Rusia, cu aurul englez, s'a creat partidul de război al Marilor Duci; că, în Franța, grație unor mari întreprinderi engleze, grație unei prese bine întreținută și unor politicieni influenți, atrași de englezi, s'a creat, de asemeni, partidul revanșei contra Germaniei;

g) Că, după incidentul marocan din 1911, Germania a căutat să stabilească un acord cu Anglia, dar aceasta urmărea gânduri ascunse. Bethman Hollweg, în Reichstag, zicea:

„După criza din 1911, sentimentul popular a silit pe guvernanții englezi să se apropie de Germania. După o îndelungată muncă am isbutit, în sfârșit, să cădem de acord asupra unor deosebite chestiuni de interese contestate, cu privire la Africa și la Asia anterioară.

Aceasta trebuia să micșoreze probabilitățile unui conflict politic între Anglia și Germania. Lumea este mare și oferă destul loc, pentru ca două popoare ca noi, să-și arate puterile într'o luptă pacinică, iar nu războinică. Acesta a fost, în totdeauna, principiul susținut de politica germană. Inșă, în vreme ce noi negociam astfel, Anglia căută necontenit să strângă tot mai mult relațiile ei cu Franța și cu Rusia. A fost deciziv faptul că s'au încheiat, între aceste state, în afară de chestiuni po-

litice, și acorduri, din ce în ce mai solide, pentru cazul eventual al unui războiu pe continent. Anglia urmărea aceste negocieri, pe cât era cu putință, în secret. Nu am neglijat de a atrage atenția Angliei, încă dela începutul lui Iulie 1914, dând a înțelege guvernului englez că cunoaștem negocierile lui secrete cu Rusia, cu privire la convențiunea maritimă”;

h) Că, răspunderea materială pentru acest războiu, o are Rusia, dar pe cea morală, o pune în spinarea Angliei, și iată de ce:

a) Dacă Anglia ar fi declarat, fără echivoc, că conflictul Austro-Sârb nu trebuie să devină o cauză de conflagrațiune europeană, atunci acțiunea partidului războinic din Rusia ar fi fost paralizată;

b) Cu toate afirmațiunile sale de pace, Anglia a lăsat să se înțeleagă că e de partea Franței, deci de partea Rusiei, ceea ce a contribuit ca în Rusia să nu mai existe nici o frână;

c) Deși oamenii de stat englezi declarau, în Parlament, că nu au nici un tratat și nici o convențiune, ce ar legă Anglia într’o anumite direcție, totuș, ei au lăsat să se producă acest războiu, pentru că vedeau în el ocaziunea binevenită de a distruge nervul vital al mării sale concurente pe piețele mondiale.

2. *Economiștii și sociologii spun următoarele:*

a) Că războiul acesta, dus de Anglia contra Germaniei, nu este popular în Anglia. Germania se sprijină pe protestul profesorilor universitari din Oxford, în care spun ei: Că mergerea Angliei alături de Rusia contra Germaniei, ar fi un păcat contra civilizației;

b) Că nu considerațiile sentimentale au făcut pe Anglia să declare acest războiu Germaniei, ci teama că dezvoltarea Germaniei va fi în dauna militarismului naval al Angliei. Toate statele Europei au simțit greutatea dominațiunii acestui militarism naval al Angliei. Franța a suferit la Fashoda, Turcia în Egipt. Anglia, prin posesia Gibraltarului, a canalului de Suez, a Maltei și a Ciprului, a transformat Marea Mediterană într’un lac britanic;

c) Că, dacă în ultimii 40 de ani, industria germană

n'ar fi făcut colosalele progrese pe cari le-a făcut; dacă Marea Britanie nu și-ar fi văzut piețele coloniilor și ale Metropolei, invadate de produsele industriei germane; dacă articolele, purtând marca impusă de Lord Churchill, „Made in Germany”, n'ar fi fost preferate pe piețele engleze, celor cu marca „Made in England”, dacă marina de comerț germană n'ar fi realizat uriașa dezvoltare, calitativ și cantitativ, care-i permitea să concureze serios marina comercială engleză, dacă, în fine, comerțul extern anual german, n'ar fi crescut în ultimii 40 ani dela 5½ miliarde, la 20 miliarde mărci, Anglia ar fi rămas, probabil, neutră, ca în 1870;

d) Mai spun că politică engleză este nesinceră către națiunile străine, și chiar către însăși națiunea engleză. Mai spun că englezii nu consideră ca motiv de războiu, decât pierderile comerciale; comerțul, zic, ei, este însăși sângele vieții noastre. Din această cauză, au provocat ei acest războiu, de oarece Germania le amenința comerțul lor.

3. *Diplomația germano-austriacă, în discuțiunile și în actele diplomatice publicate, spune următoarele:*

a) Că Franța a violat neutralitatea Belgiei, înaintea ei, și că a călcat teritoriul german înaintea declarației de războiu.

Mai o acuză că în timpul când trată pentru apăsarea conflictului, Franța luă măsuri de pregătire militară;

b) Că Germania a mobilizat în urma Franței și după ce a avertizat pe Franța.

După ce Germania, prin ministrul său din Berna, primise, la 19 Iulie, știrca că 80.000 rezerviști francezi fuseseră trimiși la granița de Est, d-l Schoen a primit însărcinarea de a spune guvernului francez că, Germania va fi constrânsă la măsuri de protecțiune, și că „starea de războiu” va trebui să fie decretată, dacă Franța ar continua cu pregătirile ei de războiu. Aceasta n'ar însemna mobilizarea, a zis d-l Schoen, dar ar mări și mai mult tensiunea, cecăce nu ar fi conform cu dorința noastră, de oarece noi sperăm în continuarea păcii;

c) Că Austria a ordonat mobilizarea generală în ziua de 31 Iulie, pe când Rusia o ordonase încă dela 28 Iulie, contra Austriei, și dela 30 Iulie, contra Germaniei;

d) Că Germania n'a declarat războiul Belgiei, decât numai după ce a fost respinsă propunerea de a i se lăsa liberă calea armatelor germane, cu obligațiunea integrității teritoriului belg și a plătirii imediate a eventualelor stricăciuni și rechizițiuni.

De aci Germania scoate și argumentul, că Belgia n'ar fi fost atât de intransigentă, dacă n'ar fi avut asigurări formale dela Londra;

e) Că guvernul rusesc, ignorând declararea solemnă a Austro-Ungariei, că nu urmărește cuceriri teritoriale în Serbia, și din contră, mobilizând atunci când tratativele diplomatice aveau șanse de reușită, și declarând, încă dela 30 Iulie, Franței, că războiul este inevitabil, a făcut tot ce i-a stat prin putință de a provoca acest război;

f) Acuză pe Schebeko, ambasadorul rus dela Viena, că a dat, la Petrograd, în ziua de 29 Iulie, o telegramă falsă, cu intențiunea de a grăbi mobilizarea Rusiei; telegrama conține neadevărul următor: „Decretul de mobilizare generală a Austriei, a fost iscălit”;

g) Că Anglia ieșise din neutralitate, încă dela 2 Aug., de când a declarat că este cu Franța. Deci, declararea de război, ce a făcut Germaniei, pentru motivul că Germania a călcat, la 3 August, neutralitatea Belgiei, nu poate fi socotită decât ca un pretext, pe care-l căută Anglia de mult timp;

h) Că mobilizarea a o jumătate din armata rusească, în timpul când tratativele diplomatice între Viena, Petersburg, Berlin și Londra erau mai active, decât oricând, nu poate avea nici o scuză, și nici o explicație. Numai acest pas al Rusiei a forțat pe Austria,—care nu mobilizase decât jumătate din armata sa, — să-și mobilizeze toată armata;

i) Că Germania, în dorința de a menține pacea, nu luase nici o măsură de mobilizare, până la 30 Iulie, deși în acel timp, cei 400.000 cazaci ruși, ce erau mobilizați, puteau pătrunde în orice clipă pe teritoriul prusian, spre a distruge căile de comunicație;

j) Că, încă dela 26 Iulie, primind vești sigure despre pregătirile militare ale Rusiei, a comunicat acestea pe deoparte, că Austro-Ungaria, prin mobilizarea ei, nu intenționează o atingere teritorială a Serbiei; iar pe de altă parte, că Germania se vede nevoită a lua măsuri analoge. Însă, aceste măsuri nu pot fi altele decât mobilizarea armatei, iar mobilizarea înseamnă războiul;

k) Că, deși Rusia făcerea declarațiuni că nu s'au luat măsuri de mobilizare decât înspre granița austriacă, pentru cazul când Serbia ar fi forțată, totuș, știri sigure nu lăsase nici o îndoială că Rusia făcerea pregătiri însemnate și spre granița germană, (la Kovno era proclamată starea de asediu);

l) Că, deși Germania, la 29 Iulie, a primit asigurări liniștitoare din partea șefului de stat major rus, deși a primit o telegramă din partea Țarului, prin care-i cerea să facă tot posibilul de a oprî pe Austria să meargă prea departe, deși Impăratul a primit propunerea și a pus jaloanele unei acțiuni diplomatice la Viena, totuș, la 30 Iulie, vine știrea oficială că Rusia mobilizează contra Austriei. Cu toate acestea, Impăratul, odată cu telegrama, prin care anunță pe Țar că o mobilizare contra Austriei, face imposibil rolul de mijlocitor al Germaniei, totuș, în acel moment, sprijineă încă, cu căldură, acțiunea împăciuitoare la Viena.

Cum însă, tot atunci, vine știrea că s'a decretat mobilizarea întregii armate și flote rusești, Impăratul adresează Țarului o ultimă telegramă, prin care-i comunică că siguranța statului îl silește să ia măsuri de apărare, și că el, Țarul, va fi răspunzător pentru catastrofa ce amenință lumea.

În fine, Germania publică, între alte multe acte, și următoarea telegramă, prin care probează că, deși la 30 Iulie, Rusia mobilizase întreaga armată, deși era cazul de a nu mai amâna mobilizarea nici o zi spre a nu riscă să turbure toate planurile de operație, întocmite de statul major, totuș, a făcut o supremă sforțare de a menține pacea, amânând mobilizarea pentru 2 August¹⁾. Iată cu-

1) Se zice 2 August, de oarece mobilizarea s'a decretat la ora 5 p. m. în ziua de 1 August, însă ea nu putea începe decât în noaptea de 1-2 August.

prinsul telegramci, dată de Bethmann Hollweg, ministrului german dela Petrograd, în scara de 31 Iulie:

„Cu toate că tratativele de mediație sunt încă în curs, și cu toate că noi n'am luat, până în acest moment, nici o măsură de mobilizare, în nici un mod, Rusia a mobilizat întreaga ei flotă și armată; a mobilizat, deci, și contra noastră. Din cauza acestor măsuri, suntem siliți, pentru siguranța imperiului, să proclamăm „starea pericolului amenințator al răsboiului”, ceea ce încă nu înseamnă mobilizarea. Mobilizarea va trebui, însă, să se facă, în caz că Rusia nu va încetă, până în 12 ore, orice măsuri pregătitoare de răsboiu, și nu ne va da explicații precise în această privință”.

La ora 12, în noaptea de 31 Iulie, telegrama a fost înmănată d-lui Sassonov, însă, Rusia nu a răspuns la ora 12, în ziua de 1 August, din care cauză, în ziua de 1 August, la orele 5 după amiazi, Germania a decretat mobilizarea.

4. Filozofii și intelectualii germani mai spun următoarele:

a) Că răsboiul dus de germani nu este un răsboiu barbar, ci un răsboiu leal, un răsboiu revoluționar, un răsboiu contra acelor care au constituit granițe vamale între uscat și apă, răsboiu necesar pentru libera dezvoltare a societății capitaliste, condițiune absolut necesară pentru mersul către o societate mai perfectă.

Ei spun, că ceea ce se condamnă, sub cuvântul de *Imperialismul german*, nu este altceva, decât măsurile juste pe cari Germania le-a luat ca să facă răsboiul sfânt al dreptului de viață economică fără bariere vamale¹⁾;

b) Că Anglia a pornit acest răsboiu din dorința de a se opune dezvoltării economice a Germaniei; iar nici de cum din dorința de a ajuta și respecta libertățile statelor mici și drepturile naționalităților, precum afirmă.

La 1911, când se redeschisese chestiunea Marocului,

1) A reușit înjghebură unității germane grație desființării barierelor vamale între diferitele state germanice înainte de 1866. Nu cumva tot de aci s'au inspirat conducătorii germani pentru a reuși politica lor mondială?

Anglia însăși pregătise 160.000 oameni, pe cari să-i debarce la Anvers, spre a cădeă în spatele Germaniei.

Anglia a violat neutralitatea micii Republici Niagara, în anul 1848, când a voit să pună mâna pe Canalul de Panama;

c) Că Țarul Nicolae nu a fost destul de tare, pentru a nu cedă presiunilor periculoase și nesincere din interiorul Rusiei, și se sprijină pe următoarea constatare făcută de d-l White¹⁾:

„...Dintre suveranii Europei, Nicolae al II-lea e acela care se aseamănă cu Carol al IX-lea al Franței; acel Carol al IX-lea, care sub influența familiei sale, a rudelor sale, bărbați și femei, sub influența curtenilor și a preoților, s'a pretat să aprobe baia de sânge din noaptea Sfântului Bartolomeu. E mai mult ca sigur că, pedeapsa îl va ajunge și pe Nicolae al II-lea, și pe casa sa...”.

Ca să probeze că Țarul a fost împins la războiu, de curentul răsboinic panslavist, citează următoarele rânduri, din telegrama Țarului către Impăratul Wilhelm: „Prevăd că nu peste mult timp va trebui să cedez insistențelor din jurul meu, și, în mod fatal, va trebui să iau măsuri, cari vor duce la războiu...”;

d) Că, răspunderea acestui războiu o poartă partidul răsboinic rus; din care fac parte mulți Duci, oameni de stat și diplomași ruși, ca: fostul ministru și actualul ambasador la Paris, Iswolski, prim ministrul actual, d-l Sassonoff, fostul ambasador rus la Viena, Schebeko, etc.;

e) Că, tipul răspândit în Anglia, este acela al parvenitului, și că totul este acolo spoială și falșitate. Acolo fiecare vrea să ajungă bogat; în viață prețuiește numai ceea ce strălucește, iar în cultură, numai ceea ce se poate transforma în succes și în bani. Mai spun că Englitera este condusă de o oligarchie, care nu are nimic comun cu poporul de jos.

f) Noi, — zic germanii, — nu am intrat în războiul acesta, ca în anul 1870, când aveam avantajul experiențelor, dobândite în cursul a două vic-

1) O lucrare publicată de d. White, în ultimul timp asupra cauzelor actualului războiu.

torii precedente. La începutul luptelor, iarăş, noi nu dispuneam de oameni, în care caz, cei rămaşi acasă, cât şi conducătorii, să poată privi cu aceeaşi încredere, precum au putut-o face generaţia trecută, când oamenii au fost chemaţi la arme în contra Franţei. Chiar şi diplomaticeste, acest războiu, nu a putut fi pregătit, în aşa fel, precum fusese pregătit cel din 1870, din care a ieşit Germania unită. Deci, reese, cu destulă precizie, că noi nu am dorit războiul, şi că el ne-a fost făcut plocon, pentru ca să putem fi din nou martori ai unirii noastre lăuntrice şi ai avântului poporului nostru, cu ajutorul căruia vom lupta până la extrem, pentru asigurarea poziţiunii noastre de popor universal. Nimic n'ar fi fost mai periculos şi mai grav, decât dacă războiul acesta ar fi fost evitat de rândul acesta, pentru a reveni apoi, după un termen de doi, trei ani, când, inimicii noştri ni-ar fi putut pune în faţa unei puteri cu mult mai însemnate decât acuma.

g) Că interesele Angliei, faţă de Germania, au fost date, încă de mult pe faţă, printr'un articol, publicat în revista săptămânală „Saturday Review”, din Londra, care sună în felul următor: „Gelozia comercială va provoca, cu timpul, prin nenumăratele mici incidente, cel mai mare războiu, pe care l-a văzut omenirea vreodată. Dacă Germania ar fi ştearsă mâine depe hartă, atunci, poimăine, nu s'ar găsi englez pe glob, a cărui avere să nu se fi dublat. Unele popoare s'au războit anii îndelungaţi, numai din cauza unui oraş sau din cauza unui drept oarecare de moştenire... Oare să nu aibă ele dreptul de a conduce un războiu din cauza unui comerţ care se urcă în fiecare an la 5 miliarde?”.

B.—Ce spune tripla înţelegere.

La aceste învinovăţiri, puterile triplei înţelegeri răspund:

a) Că Austria a ales intenţionat data emiterii notei în timpul când Preşedintele Republicii Franceze şi Preşedintele consiliului erau lipsă din Franţa, (în vizite la Rusia, Suedia, Danemarca, Norvegia), pentru a nu da timp de reculegere;

b) Că, generalul Moltke, şeful de stat major, ar fi

zis, în 1913: „Trebuie lăsate la o parte ideile vechi ale responsabilității agresorului, să apucăm înaintea principalului nostru adversar, și de îndată ce va fi 9—10 șanse de războiu, noi trebuie să-l acceptăm fără a mai aștepta, pentru a zdrobi în chip brutal orice rezistență”. (Scriitorii germani spun că Moltke n’ar fi vorbit astfel).

c) Că Impăratul Wilhelm, în ultimii ani, întrebuițea des expresia: „Trebuie să veghem ca praful nostru de pușcă să fie uscat”. Deci, totul eră pregătit pentru războiu, iar asasinatul dela Serajevo, trebuia să servească drept pretext;

d) Sir Grey a mai propus ulterior Germaniei, ca în cazul când Rusia, Austria și Serbia ar mobiliza, armatele lor să nu treacă frontiera, și să se dea timp Angliei, Franței, Germaniei și Italiei să exercite mediațiunea lor, întrunindu-se la Londra.

Franța publică acte prin cari probează că a susținut cu o răbdare neobosită, sforțările Angliei și Rusiei, pentru o mediațiune a celor 4 puteri, dar că Germania a evitat sistematic această mediațiune;

e) Că dubla alianță a voit să dea naștere acestui războiu, înainte ca Franța să-și realizeze proiectele de noua organizare și înzestrare a armatei și înainte ca Rusia să-și termine nouile perfecționări în armată și căile ei ferate;

f) Se mai acuză Austria, că intenționat a exagerat pretențiunile în nota către Serbia, și a dat un termen scurt, pentru ca să nu se mai poată lua înțelegere între diferitele state europene, asupra atitudinii de luat și pentru ca să complice situațiunea între puterile doritoare a menține pacea europeană;

g) Că Franța, în strânsă legătură cu Rusia și Anglia, a unit toate sforțările lor, pentru a înlătură catastrofa, pe care atitudinea puterilor germanice o făceau de temut.

Pentru a demonstra aceasta, publică în cărțile diplomatice, telegramele ce s’au dat și discuțiunile ce au urmat între guvernele triplei înțelegeri pentru a se solidariza să împiedice puterile germanice de a-și accentua atitudinea lor provocatoare, și să nu le lase a da naștere războiului;

h) Că d-l Sassonoff, ministrul de externe al Rusiei, cu 32 ore înainte de expirarea termenului de răspuns al Serbiei, a cerut Austriei o prelungire a termenului pentru ca să dea timp de a se întreprinde ceva; măcar cât de cât, pentru a preveni consecințele incalculabile și deopotrivă de nefaste pentru toți, ce ar putea rezultă din modul de acțiune al guvernului austro-ungar;

i) Că Anglia la început a socotit că nu are nici un motiv de a se amesteca în chestiunea Serbiei, și că a acceptat numai solidaritatea de a interveni, alături cu Franța și Rusia, pentru a aplană o conflagrațiune europeană.

Mai arată note și telegrame, din cari reese că Sir Grey a propus Germaniei să ia inițiativa unui demers la Viena, pentru a oferi o mediațiune între Austria și Serbia, a celor patru puteri, cari nu sunt direct interesate, (Anglia, Germania, Franța și Rusia), dar că, Germania a refuzat propunerea, în ziua de 25 Iulie, comunicând-o prin Prințul Lichnowsky;

j) Că în vremea acestui refuz, a urmat următoarele discuțiuni:

Sir Edward Grey, a întrebat pe Prințul Lichnowsky, dacă, într'un caz când Austria și Rusia ar mobiliza, Germania și-ar menține rolul de a se uni cu Anglia, Franța și Italia, pentru mediațiune. Ambasadorul german a răspuns, că el n'o crede, fiindcă atunci nu va mai fi vorba de neînțelegeri între Viena și Belgrad, ci de un conflict între Viena și St.-Petersburg.

k) Rusia probează că baronul Machio, secretarul general al ministerului de externe, a primit foarte rece pe Prințul Kudaceff, însărcinatul de afaceri al Rusiei, care avea însărcinarea de a cere prelungirea termenului acordat Serbiei.

Când Prințul Kudaceff a spus că este contrar curtoaziei internaționale de a cere cuivă să împiedici un diferend, fără a i se da timp să studieze și fără a i se da piese justificative, baronul Machio, a răspuns: „Uneori interesul te scutește de a fi curtenitor”;

l) Franța spune că telegrama ce a dat la timp ministrului francez dela Berlin, de a susține propunerea

Rusiei, pentru prelungirea termenului, a fost remisă acestuia, de către poșta berlineză, după trecerea termenului acordat Serbiei; iar Rusia spune că d-l Jagow, a răspuns, trimisului Rusiei, d-l Broniewsky, că intervenirea pentru prelungire este tardivă;

m) Rusia publică telegrama, prin care probează că a sfătuit stăruitor pe Serbia, să solicite mediațiunea guvernului britanic. Mai publică documente, prin care arată că a stăruit, până în ultimul moment, pentru o soluție pacinică și că nu a încetat un moment de a face pe Austria să recunoască că sunt unele puncte din notă, cari jignesc Serbia, dar cari, modificate ca formă, ar aplană conflictul; însă, Austria a refuzat revenirea asupra formei noiei;

n) Franța și Anglia publică acte, prin cari probează că Germania a refuzat aceste prime propuneri, pe motivul că: însărcinarea ambasadorilor Italiei, Franței și Germaniei, de a căuta, împreună cu Sir Grey, mijloacele de a rezolvi dificultățile actuale, ar însemna instituirea unei conferințe, pentru a trata afacerile dintre Austria și Serbia, ceea ce nu este admisibil.

Astfel, primele propuneri ruse și engleze, întâmpinând, la Viena și la Berlin, refuzuri sau obiecțiuni, Sir Edward Grey, la 29 Iulie, cere Germaniei să propună o formulă, care să facă cu puțință o intervenție amicală a celor patru puteri, Anglia, Franța, Germania și Italia, în conflictul ce amenință să cuprindă Europa.

El adaogă: „Această formulă, pe care ar propune-o Germania, oricare ar fi ea, îndată ce ar îngădui să se păstreze pacea, va fi admisă de către Anglia, Franța și Italia”. Se știe, pe de altă parte, că Rusia luase de mai înainte acelaș angajament;

o) Franța, spune că Germania nu numai că nu a părut dispusă a da Austriei sfaturile amicale, pe care situațiunea ei le impunea și o autoriză să le formuleze, dar chiar s'a interpus, în zilele din urmă, între cabinetul din Viena și între puterile cari tratau direct cu Austro-Ungaria în acest senz;

p) Francezii acuză pe Germani, pe deoparte, că au făcut jocul dublu; au provocat și pregătit războiul, iar pe

dealtăparte că au amăgit opinia asupra intențiilor lor de pace; așa, Francezii, acuză pe Germani, că au contribuit chiar la redactarea notei și că i-au cunoscut conținutul, deși oficialitatea germană se prefăcea că nu știe nimic. Cu 2 zile înainte de remiterea notei, d-l Jagow, asigură pe ministrul Serbiei și al Franței, că nu știe nimic. Atunci, ministrul Franței i-a spus: „Declarațiile d-v. mă surprind, căci nu par de loc a fi în conformitate cu ceea ce împrejurările ne-ar face să credem”. Mai spun francezii, că în acel timp, declarațiile contelui Tisza, în Parlamentul ungar, asigură liniștea: nu e nici un motiv a se crede că evenimente grave ar fi inevitabile, sau măcar probabile. Și, cu toate asigurările ce se dădeau, ministrului francez la Ballplatz, că: „Tonul și cererile cari vor fi formulate în nota austriacă, îngăduie să se spera într'o deslegare pacinică, totuș, în Germania și Austria, se făceau pregătiri de războiu.

În fine, tripla înțelegere susține această acuzare și pe motivul că guvernele triplei înțelegeri nu au fost anunțate despre remiterea notei către Serbia, decât Vineri dimineața, la ora 10, deși nota fusese remisă de Joi d. a.;

q) Se mai acuză Austria că a dorit războiul, după cum reese și din cupriusul notei, care nu admite decât două soluțiuni: sau unrefuz, sau o acceptare. O a treia ipoteză, care să înlesnească o înțelegere, nu există. O parte din măsurile ce se cereau Serbiei, fiind inacceptabile, pentru demnitatea și suveranitatea Serbiei, eră natural să urmeze un refuz din partea Serbiei, deci, aceasta a dorit-o Austria, când a formulat pretențiuni inacceptabile. La aceasta se mai adaugă consimțământul german asupra notei, cum reese din declarația d-lui Jagow, secretar de stat la afacerile externe, care a zis: „Nota este energetică, dar o aprob”.

Anglia spune că purtarea Austriei este totdeodată și provocatoare și imorală; ea nu s'ar fi purtat niciodată astfel, dacă Germania nu ar fi fost prealabil consultată;

r) Franța, Anglia și Rusia, susțin, pedeoparte, că au depus toate eforturile pentru a ajunge la o soluție pacinică a crizei, până în momentul când Germania, prin brusca ei declarație de războiu, a distrus cele din urmă

șanse pentru salvarea păcii, iar pe de altă parte, că Germania nu s'a arătat grăbită să primească intervenirea către Austria pentru mediațiune, trăgându-și și sustrăgându-se sistematic dela acțiuni loiale în acest sens;

s) Franța acuză Germania de gânduri ascunse și aduce următoarele probe:

Mercuri, 29, Suveranul rus, constatând eșecul stăruitor al încercărilor de evitarea conflictului european și față de mobilizarea și declararea de războiu austriacă, temându-se că Serbia va suferi o zdrobire militară, notări, cu titlu provizoriu, mobilizarea trupelor din patru regiuni militare, adică numai a formațiunilor înșirate dealungul frontierei austro-ungare.

Făcând aceasta, el avu grija să înștiințeze guvernul german, că această măsură limitată și fără de caracter ofensiv, față de Austria, nu e în nici un fel îndreptată contra Germaniei.

Cu toate acestea, Suveranul german, care, dela 24 ale luni, nu luase parte, prin nici un act, la străduințele împăciuitoare ale triplei înțelegeri, adresă Suveranului rus un ultimatum, la 31 Iulie, pretinzând că Rusia ar fi ordonat mobilizarea generală a armatelor sale și cerând ca, în termen de 12 ore, să fie oprită această mobilizare.

Această cerință, cu atât mai jignitoare, cu cât, mai înainte cu câteva ore, Impăratul Nicolae al II-lea, într'un gest de încredere spontanee, ceruse Impăratului Germaniei mediațiunea sa, se produceă în clipa când, după cererea Angliei și cu știința Germaniei, Suveranul rus primea o formulă care să poată pregăti o regulare prietenească a conflictului Austro-Sârb, și a dificultăților austro-ruse, prin oprirea simultană a operațiunilor și pregătirilor militare;

ș) Tripla înțelegere mai acuză Germania că încă dela 25 Iulie dimineața, adică înainte chiar de expirarea termenului acordat Serbiei de Austria, Germania consemnase garnizoanele sale din Alsacia și Lorena.

În aceeași zi chiar, pusese în stare de înarmare lucrările din apropierea frontierei. La 26, orânduise, la căile ferate, măsurile pregătitoare pentru concentrare. La 27 făcuse rechiziții și așezase trupele sale de acoperire.

La 28, chemările individuale de rezerviști începuseră, iar elementele îndepărtate de frontieră fuseseră apropiate.

Toate aceste măsuri, urmărite cu metodă, puteau să ne mai lase îndoială asupra intențiilor Germaniei?;

1) Anglia se justifică că n'a voit războiul prin faptul că, încă dela 29 Iulie, i se telegrafiaseră dela Paris și din Rusia că dacă Anglia ar spune precis că va interveni, alături de Franța și Rusia, desigur, Germania ar iasă calea tergiversărilor și ar interveni către Austria, în sensul aplanării conflictului;

2) Tripla înțelegere mai publică acte, prin cari probează că Germania, hotărâtă să facă războiul, a vrut, în două rânduri, să dizolve tripla înțelegere, pentru a distruge izolat cele trei puteri în stare să se opună ege-moniei sale. A încercat întâiu să separe Anglia de Franța și de Rusia, iar mai în urmă a încercat să obțină neutralitatea Angliei și Franței.

Pentru prima încercare, ministrul Angliei la Berlin, raportă următoarele:

„Am fost rugat să vizitez pe Cancelar. Excelența Sa îmi spuse că dacă Rusia ar ataca Austria, o conflagrație ar putea fi inevitabilă, dată fiind obligațiunile cari impun Germaniei alianța ei cu Austria. El continuă conversația făcând mereu oferte ademenitoare, pentru a-și asigura neutralitatea britanică. Imi spuse că, după concepția sa, despre principiul esențial al politicii britanice, Marea Britanie n'ar consimți niciodată să se ție deoparte și să privească nepăsătoare la zdrobirea Franței, într'un eventual conflict. Scopul Germaniei însă, nu este acesta. Dacă neutralitatea Mării Britanii ar fi asigurată, guvernul ar primi toate asigurările că guvernul imperial nu urmărește nici o cucerire teritorială în paguba Franței, presupunând că războiul ar izbucni și că ar ieși învingătoare Germania.

„Am pus Excelenței Sale o întrebare, în privința coloniilor franceze. El îmi răspunse că nu poate lua un angajament la fel, cu privire la aceasta”.

Pentru a doua încercare, Franța publică următoarele acte, pentru a proba că s'a încercat o intrigă germană între Franța și Anglia.

Sub pretextul unei neînțelegeri, ea încearcă să ob-

țină, prin Anglia, neutralitatea Franței. La Berlin nu se renunțase la speranța de a avea întâiu în față Rusia singură, sau Franța și Rusia, izolate de Anglia.

În aceeași zi, cancelarul german însărcină pe Prințul Lichnowsky să facă următoarea declarație la Foreign-Office:

„Germania e gata să primească propunerile engleze, dacă Anglia garantează, cu forțele sale militare și navale, neutralitatea franceză în conflictul ruso-german. Mobilizarea germană s'a făcut azi, ca răspuns la provocările rusești și înaintea sosirii propunerilor engleze. În consecință, concentrarea noastră la hotarele Franței, nu poate fi modificată. Garantăm, de altfel, că până Luni, 3 August, orele 7 seara, nu vom trece granița franceză, dacă primim până atunci asentimentul Angliei”.

În sfârșit, Wilhelm al II-lea interveni el însuși, la 1 August, cu o telegramă către Regele Angliei, insinuând cum că Anglia ar fi primit propunerea cancelarului. Iată telegrama:

„Am primit comunicarea guvernului vostru, care-mi oferă neutralitatea Franței, sub garanția Marelui Britanii; De această ofertă eră legată chestiunea de a se ști dacă, sub această condiție, Germania nu va ataca Franța. Din motive tehnice, mobilizarea mea, care s'a ordonat azi, pe ambele fronturi, Răsărit și Apus, trebuie să se efectueze după pregătirile începute”.

„Contraordine nu se pot da, și telegrama Voastră a venit, din nenorocire, prea târziu. Dar, dacă Franța oferă neutralitatea sa, care va fi garantată de armata și flota engleză, nu voi ataca Franța și voiu întrebuiți trupele mele aiurea. Doresc ca Franța să nu manifesteze nici o nervozitate. Trupele de pe frontiera mea, sunt oprite în acest moment, prin ordine telegrafice și telefonice, în drumul lor de înaintare dincolo de frontiera franceză.

Răspunsul nu întârziă. Regele George telegrafii:

„Răspunzând telegramei voastre, pe care am primit-o acum, cred că suntem în fața unei neînțelegeri, produsă în urma unei sugerări, făcută în cursul unei conversații amicale între Prințul Lichnowsky și Sir Edward Grey, când discutau cum că s'ar putea amâna un conflict armat.

între Germania și Franța, până ce s-ar găsi un mijloc de înțelegere între Austro-Ungaria și Rusia. Sir Edward Grey va întâlni mâine dimineață pe Prințul Lichnowsky, pentru a stabili că a fost în adevăr o neînțelegere din partea acestuia din urmă”.

A fost, în adevăr, o neînțelegere, sau pur și simplu, o nouă încercare de a băga zizanie între Franța și Anglia?! Precis nu o știe nimeni. Oricum ar fi, Germania nu a reușit să separe tripla înțelegere, și cancelariatul se mărgini să publice, în Gazeta Germaniei de Nord, următoarea explicație telegrafiată de Prințul Lichnowsky:

„Sugerările lui Sir Edward Grey, bazate pe dorința din partea Angliei, de a păstră neutralitatea, au fost făcute fără o prealabilă înțelegere cu Franța, și, de atunci, au fost părăsite ca neavenite”. (Cartea galbenă, anexa II).

u) Intelectualii triplei înțelegeri, spun că Germania atentează la libertățile Europei și că Franța apără și acuma aceste libertăți, precum le-a apărât în totdeauna.

Mai spun că Franța, doritoare de pace și de progres pentru Europa și pentru omenire, a purtat o jumătate de veac în pieptul ei rana adâncă deschisă de Germania, făcând jertfe și acte de abnegațiune, în discuțiunile provocate de germani, în 1903, 1906, 1908 și 1911, și mai ales în 1912, când Germania și Austria formulase, împotriva Greciei și Serbiei, cerinți inadmisibile.

Că războiul actual este războiul a două principii:

a) Unul reprezentat de germani: acela al forței distrugătoare, al dominațiunii, al superiorității capitalului;

b) Altul reprezentat de francezi: acela al libertății popoarelor, al nevoii de răsufare a națiunilor.

Că Impăratul Wilhelm s'a folosit de fiorul ce a pătruns Austria, din cauza asasinatului dela Serajevo, precum și de politica ungurească, pentru a împinge pe Austria în războiu contra Serbiei.

Că în 1912—1913, când Austro-Ungaria luase o atitudine ofensivă, Impăratul Wilhelm a zis: „Se face prea mult sgomot cu sabia mea”. Tot așa ar fi putut zice și anul acesta, dacă nu ar fi avut intenția de a provoca războiul.

Acuză pe conducătorii germani, că se călăuzesc de

principiile barbare și imorale: „Necesitatea nu are legi”, și „Tratatele sunt fițuici de hârtie”.

Că Germania a suferit de atletism politic, și că ținea să se măsoare cu puterile ce-i stăteau în cale, pentru a obține șampionatul mondial.

Că dorința de invazie mondială a germanilor este perfect asemănătoare cu năvălirile medievale. Inmulțirea populației peste măsură, în raport cu teritoriul și cu munca depusă, au împins pe germani la nevoia de invazie, întocmai precum cauze asemănătoare împingeau la invazie pe vechii barbari.

* * *

Incheiem și acest capitol cu o altă comparație: *Când o clădire sare în aer chibritul, care aprinde iarba de pușcă cărată la temelia ei e numai prilejul, care dă drumul energiei distrugătoare cuprinsă în iarba de pușcă. Vinovații sunt aceia cari au cărat neconținut iarba de pușcă la temelia clădirii și au făcut cu puțință ca toată trăinicia ei, să atârne de aprinderea unui chibrit¹⁾.*

¹⁾ Scrisoarea I Brătescu Voințești „Politica”.

CAPITOLUL II.

PREGĂTIREA DE RĂSBOIU A BELIGERANȚILOR

Generalități. — Un popor, ca să fie bine pregătit de războiu, trebuie să lucreze în trei direcțiuni:

- a) Să pregătească armata;
- b) Să pregătească poporul;
- c) Să pregătească teritoriul.
- d) Să pregătească politica externă.

Așadar, din aceste trei puncte de vedere, vom studia pregătirea de războiu a adversarilor. Ca să se știe mai dinainte în ce constă aceste pregătiri, le arătăm aci în trăsuri generale:

1. *Pregătirea armatei*, constă în: a) *Pregătirea materială*, adică înzestrând-o cu tot ceea ce-i trebuie, ca: efective, cadre, material, echipament, armament, depozite, etc.; b) *Pregătirea morală*, adică întreținerea și dezvoltarea spiritului războinic și al spiritului militar, precum și dezvoltarea unei puternice discipline; c) *Pregătirea intelectuală*, adică stabilirea unei unități de doctrină, atât în ceea ce privește conducerea, cât și în ceea ce privește execuția; d) *Pregătirea practică*, adică continua aplicare a regulamentelor și continua antrenare cu greutatea războiului, atât pentru trupa activă, cât și pentru elementele dela vatră.

2. *Pregătirea poporului*, constă în întreținerea spiritului războinic, în întărirea ideii de patrie, și a idealelor naționale, în dezvoltarea sentimentului datoriei, în esactitate, punctualitate, iubirea pentru serviciul militar, întărirea credinței religioase, în cultul oamenilor mari ai neamului, în respectul tradițiilor, etc., în buna stare economică a poporului, în buna armonie dintre clasele so-

cială, în cultura solidă a celor de sus, în știința de carte a celor de jos. În această privință, cu ocaziunea cercetării neajunsurilor întâmpinate cu mobilizarea din 1913, ziceam:

Pregătirea răsboinică a poporului a fost neglijată cu desăvârșire.

Așa dar, la lucru doamnelor, dacă mâine doriți statui; la lucru, d-lor învățători, profesori și preoți, dacă vreți să bine-meritați dela patrie; nu mai interveniți pentru scutiri de concentrări, de manevre și de serviciul militar d-lor fii de politicieni, de bogătași, etc., iar dv., cei cu puterea, nu mai încurajați astfel de porniri, dați credite pentru pregătirea de răsboiu a tineretului, înainte de 21 ani, pentru menținerea pregătirii de răsboiu a elementului dela vatră, etc., d-lor dela cârma țării, căci așa se face pregătirea de răsboiu a poporului. Azi nu am mai adăogă decât: priviți la armata germană și luați de acolo învățăminte asupra modului cum se fac cele trei pregătiri de care vorbim aci.

3. *Pregătirea teritoriului*, constă în dezvoltarea rețelilor de căi ferate și șosele, având în vedere interesele strategice, în existența de hărți, în întreținerea și dezvoltarea lucrărilor de artă, în lucrările de fortificație, în navigabilitatea vaselor, în parcul de vagoane și de mașini, în numărul mare al vehiculelor automobile.

În această privință, iată ce spune d-l General Hârjeu, în studiul său, „Pregătirea armatei pentru răsboiu”:

Nu e de ajuns a avea o armată bună și numeroasă. Armatei trebuie să i se dea încă și mijloacele trebuincioase, pe cari să-și sprijine operațiunile, fie că împrejurările ar sili-o să ducă răsboiul printr’o defensivă strategică, fie că nimic nu ar împiedica-o să i-a, dela început, ofensiva strategică.

Fără o marină de răsboiu, puternică și bine pregătită, Japonezii nu ar fi putut, oricât de superioară li-ar fi fost armata de uscat, să transporte teatrul de operațiuni în Coreea și Mandciuria, și să siliască pe Ruși a primi răsboiul nepregătiți și în condițiuni de inferioritate prea necumpănită. De asemenea, și armata rusească, fără un punct de sprijin, ca puternica cetate maritimă, Port-

Arthurul, nu ar fi putut, în condițiunile atât de inegale, în cari s'a găsit la începutul campaniei, să țină piept ofensivei japoneze, să câștige timp, pentru a dobândi echilibrul numeric, care-i lipseă, și să neutralizeze, prin protecțiunea oferită de escadra rusă din Extremul Orient, grosul puterii maritime a Japoniei.

O țară nu se poate zice că e organizată militarăște, dacă, pe lângă puterea armată, nu și-a pregătit apărarea teritoriului și nu dispune de mijloace pentru a-și apăra fruntăriile fluviiale și maritime, în caz când ar avea asemenea fruntării.

Vom studiă, dar, fiecare pregătire în parte, la fiecare din țările beligerante.

1. Pregătirea armatelor

ARMATA ENGLEZA

Recrutarea

Legea militară din 1907, „Teritorial Army”, împarte forțele militare engleze, în: *a)* Armata de operații; *b)* Armata teritorială.

1. *Armata de operații*, este destinată a operă afară din Regat și constituie adevărata forță militară, organizată din timp de pace, a Angliei.

Ea cuprinde: *a)* Armata permanentă; *b)* Rezerva armatei permanente; și *c)* Rezerva specială.

Recrutarea armatei se face, în mod exclusiv, prin angajări voluntare. Durata serviciului, în armata permanentă și în rezerva ei, este de 12 ani, din cari, 3—5 sau 9 ani, se pot face în rezervă.

Se poate angaja în armată oricine, cu o bună conduită; dacă angajarea se face pe 21 ani, are drept la pensie.

Vârsta la care se primesc angajările, este cuprinsă între 18—25 ani; iar durata minimă a angajării, este: infanteria și cavaleria, 7 ani; artileria, 6 ani; artileria de cetate, 8 ani; geniu, 2 ani; serviciile, 2—3 ani.

Efectivul armatei permanente, la 1 Ianuarie 1913, eră, aproximativ, 185.000. La această se adaugă și armata de Indii, de aproape 80.000.

Rezerva armatei permanente, se compune din: aceia liberați din armata permanentă, și cari urmează a-și împlini restul angajamentului de 12 ani; din aceia cari, după 12 ani de serviciu, se reangajează încă pe 4 ani, în rezervă. Acești rezerviști primesc o soldă de 0,60 b., pe zi, și pot fi chemați în fiecare an, câte 12 zile, pentru instrucție, precum și în caz de mobilizare.

Efectivul rezervei eră, la 1 Ianuarie 1913, de aproape 140.000 oameni.

Rezerva specială.—Aci se angajează tinerii între 17—35 ani; iar angajamentul se face pe 6 ani, putându-se reangaja încă pe 4 ani, până la vârsta de 40 ani. Acești angajați fac, la început, o instrucție de 5 luni, la un depozit al unui corp activ, și apoi sunt chemați în fiecare an la corpul unde comentează, pentru câte 15 zile, executând, în plus, și 6 zile tragere.

Efectivul rezervei speciale, eră de, aproximativ, 70 mii oameni.

2. *Armata teritorială*, este creațiunea lui Haldane, și nu este altceva, decât vechile corpuri de voluntari și de yeomanry, transformate. Ea se recrutează, asemenea, prin angajări voluntare de 4 ani, și prin reangajări până la vârsta de 40 ani, subofițerii 50 ani. Angajamentul este reziliabil, plătindu-se cheltuielile făcute până atunci. În caz de mobilizare, rezilierea nu este permisă. Angajările, se prelungesc cu un an, din oficiu, în caz de pericol național.

Instrucția acestei armate se face: în primul an, 20 ședințe; anii următori, 10 ședințe, în plus o perioadă de 8—15 zile într'un câmp de instrucție.

Efectivul total eră de aproape 300.000 oameni, cu aproape 10.000 ofițeri.

Rezerva armatei teritoriale. Există aproape numai ca plan, pe hârtie. La 1 Ianuarie 1913, comptau, în această categorie, 884 oameni.

Rezerva națională, cuprinde:

a) Clasa de veterani, — ofițeri și soldați, — inapți

de a face o campanie, totuș, păstrați ca membrii în rezerva națională, din cauza situației lor și a influenței sociale;

b) Clasa ofițerilor și soldaților, cari au făcut angajamentul de a apăra metropola, în caz de războiu;

c) Clasa care cuprinde pe toți cari se pun, fără nici o restricțiune, la dispoziția autorității militare, și primesc de a luptă, fie în metropolă, fie în afară.

Accia din categoriile b și c, au și angajamente scrise, după ce au fost constatați, ca fizic, de o comisie medicală.

Pentru fiecare înscris din categoria b, se plătește, de către stat, câte 6.25 anual, ca primă; iar pentru accia din categoria c, câte 12,50.

Organizarea și administrarea armatei teritoriale și a rezervelor sale, se face de către „Associations de Comtés”.

La mobilizare, oamenii din rezerva națională, sunt îmbrăcați, armași și echipați, și pot fi întrebuințați pentru completarea rezervei speciale sau la armata teritorială.

*
*

Lord Roberts, învingătorul din Africa de Sud, sprijinit de lord Kitchner, actualul ministru de războiu, au arătat, de nenumărate ori, pericolul la care este expusă Anglia, față de o debarcare prin surprindere, întreprinsă de Germania, mai ales după ce, armata de operație permanentă, ar fi părăsit metropola, pentru a merge să lupte în altă parte.

În adevăr, după plecarea corpului expediționar, nu ar mai fi rămas în Anglia, decât, cel mult, 100.000 oameni, mai mult sau mai puțin pregătiți, cu cari trebuia a se face față unei armate de debarcare de cel puțin 200.000 luptători de 1-iul ordin.

Hipoteza unei debarcări germane și greutatea de a face față pe uscat, s'a demonstrat complet în manevrele navale din 1910 și 1912, cari rezultate au fost cu îngrijire ascunse publicului. În astfel de condiții, sau corpul de expediție nu puteau părăsi țara, sau trebuiau luate măsuri de reorganizarea armatei pe alte principii, și în special, să se introducă serviciul militar personal și obligator ca în toate țările din lume.

Vocea puternică și patriotică a lordului Roberts, a avut un mare răsunet în Anglia, însă, ea a fost acoperită de declarația următoare, făcută dela tribuna parlamentului, de însuș *ministrul de războiu*, colonelul Seely:

„Lipsește armatei teritoriale 16% din efectivul său; dacă oare acest efectiv ar fi cu 16% mai mare, am fi noi, în o mai mare siguranță? Siguranța câștigată, care ar decurge din sporirea efectivelor, are ea o valoare așa de mare, încât să trebuiască să o facem, atacând vechiul nostru sistem de înrolări prin angajări voluntare?”

„Este o mare greșală, în a se gândi cineva, că, pentru a pune țara la adăpost contra unui pericol, singurul mijloc este, de a se luă locuitorii pacinici dela ocupațiunea lor obicinuită, și de a-i vărsa în rândurile armatei. Pentru țara noastră, cu cât va fi mai mic numărul mobilizabililor, cu atâta sunt mai mari șansele de succes.

„Cum să spunem țării, că va trebui să adopte serviciul obligatoriu, numai în vederea unei situațiuni, care, chiar dacă există, ea nu este iminentă?”

Nici nu și-a putut cineva închipui că evenimentele îl vor desminși așa de repede, și îi vor arăta că a văzut numai prin ochii politicianului, chestiunea, iar nu prin ochii patriotului și specialistului, cum o văzuse bătrânul lord Roberts.

Se poate face o comparație între declarația ministrului de războiu german și a cancelarului respectiv, în 1913, și această declarație a ministrului de războiu englez.

1. Armata activă

A.—Infanteria

4 Regimente de gardă, (2, a 3 batal.; 1, a 2 batal.;
1, a 1 batal.);

2 Regimente de carabinieri (Rifle);

69 Regimente de linie.

Total: 75 Regimente, cu un total de 157 batalioane. Din aceste forțe, se găsesc în metropolă numai 83 batalioane; iar cealaltă se găsesc: *În Egipt și Africa de Sud*, 22 batalioane; *în India de Est*, 52 batalioane.

Regimentele sunt formate pe unul, două și trei batalioane; iar batalionul pe opt companii.

În ordinul dat pe armată, în 16 Septembrie 1913, s'a prevăzut, că dela 1 Octombrie 1913, toate batalioanele de infanterie activă să fie organizate pe 4 companii; fiecare companie să fie comandată de un maior sau căpitan călare, cu un căpitan ajutor; compania să fie împărțită în 4 secții, comandate fiecare de câte un locotenent sau sublocotenent; companiile vor fi denumite în batalion prin literile A, B, C, D, iar secțiile, prin numerile dela 1—16, în batalion.

Fiecare batalion, în timp de pace, are: 24 ofițeri, 5 funcționari, 95 subofițeri și 680 trupă; iar batalioanele de gardă, au acelaș efectiv, însă, personalul ofițeresc și subofițeresc, sporit la: 29 ofițeri, 98 subofițeri.

Rezerva armatei permanente. Pe lângă cele 69 regimente de infanterie de linie, sunt atașate 101 batalioane de rezervă. Aceste batalioane au, fiecare, un cadru permanent de 8 ofițeri, 1 funcționar, 48 subofițeri și muzicanți, și 40 oameni. Cadrele și batalionul de rezervă, servă ca depozit de recrutare pentru batalioanele de linie, întărindu-le, la mobilizare, cu personalul trebuitor.

La mobilizare, batalioanele de rezervă primesc, dela regimentele de linie, pe toți oamenii cari prisosesc, sau cari urmează a fi instruiți (recruți), în vederea războiului, și îi dă, în schimb, oamenii săi instruiți.

Armament, muniție, echipament și unelle. — Infanteria este înarmată cu pușca Lee Enfield, cu magazin demontabil, à 8 cartușe. Greutatea ei este de 3,700 kgr. și de calibru 7,7 m.m. Viteza inițială, 660 m. Înălțătorul gradat până la 2.000 yards (1829 m.). Muniția trasă, este un glonț ascuțit, cu o greutate de 11,8 25, cu o viteză inițială de 725 m. și o săgeată de 2,05 la 800 m.

Infanteria are următoarea muniție: pe soldat, 150 cartușe; la rezerva regimentară, 100; la coloanele de muniții, 1-iul eșelon, 50; coloanele de muniții de al 2-lea eșelon, 50; parcul divizionar, 100; pe liniile de comunicații, 100. Total = 550 cartușe de armă.

Din 1912 se experimentă o nouă armă și se dăduse

ca încercare la unele unități. Primele încercări dând rezultate foarte bune, a și fost pusă în serviciu pela începutul anului 1913, la trei regimente: la al 5-lea dragoni ai gărzii, regimentul Suffolk și regimentul de pușcași regal. Este probabil, că de atunci să fi primit și celelalte regimente această armă, așa că întreaga infanterie a armatei active, trebuie să o aibă astăzi.

Această armă nouă, este ceva mai lungă ca Lee Enfield, și are o traectorie mai razantă. Glonțul tras este ascuțit, asemuior glonțului D., franțuzesc. La 457 m., (500 yards), glonțul găurește o placă de oțel de 9,35 m.m.

Mitraliera.—Fiecare batalion dispune de câte o secție de mitraliere, à două piese.

Pentru mitraliere este alocată următoarea muniție: la piesă câte 3.500; la rezervă regimentară, 16.000; coloanele de muniții, eșelonul 1-iu, 5.000; coloanele de muniții, eșelonul al 2-lea, 5.000; parcul divizionar, 6.000; liniile de comunicații, 14.000. Total = 49.500 lovituri.

Echipamentul.—Cascheta plată, bluză, pulpare de postay, bocanci. Echipamentul de campanie este de md. 1908, și făcut din o pânză de bumbac impermeabilă. Se compune dintr'un centuron, port-baionetă, bretele, două buzunare pentru cartușe, (câte 75 de buzunar), un săculeț pentru bidon, un toc pentru uneltă și un sac pentru merinde. Sacul se poate separa de restul echipamentului. Greutatea încărcăturii este de 20,800 kgr.; cu cele 120 cartușe, distribuite în plus, înainte de începerea luptei, se atinge greutatea de 24,567 kgr.

Unelte.—Fiecare soldat de infanterie are asupra sa o uneltă portativă, asemenea și sergenții.

În afară de aceasta, se mai află:

La companie, un măgar, care poartă un topor, 9 târnăcoape, 14 lopeți, care însoțește compania în tot momentul în luptă;

La batalion, două trăsuri, ducând în total: 24 topoare, 76 târnăcoape, 8 clești, 110 lopeți, un ferăstrău, 4 coșoare, 20 seceri. Aceste trăsuri merg cu trenul de luptă al batalionului;

La brigadă, o trăsură, care poartă: 1 topor, 80 târnăcoape, cu un cioc, 9 clești, 3 târnăcoape și 120 lopeți.

B.—Căvaleria

3	Regimente	cuirasieri de gardă;
7	„	dragoni de gardă;
3	„	dragoni;
12	„	husari;
6	„	lăncieri.

31 Total, regimente de cavalerie, à câte 3 și 4 escadroane și o secție de mitralieră. Regimentele de gardă sunt à 4 escadroane.

Din acestea, 19 regimente sunt în metropolă; 3 în Egipt și în Africa de Sud; 9 în Indiile de Răsărit.

Efectivul regimentelor de cavalerie, este:

Regimentele din gardă: 24 ofițeri, 2 funcționari, 90 subofițeri, 316 oameni și 276 cai.

Celelalte regimente din metropolă au efectivele mult sporite: 26 ofițeri, 2 funcționari, 109 subofițeri și trompeți, 578 oameni și 515 cai; (cele din Egipt și din Indii, 470 oameni și 479 cai).

Trei regimente de cavalerie, formează o brigadă.

Armament, remontă și echipament. — Cavaleria este înarmată cu carabine, cu sabie și lance.

Carabina, sau pușca scurtă, cum i se zice în Anglia, este de acelaș sistem cu arma infanteriei.

Lancea este întrebuițată numai de regimentele de lăncieri.

Mitraliera.—Noua mitralieră, de tip Maxim, este construită de casa Vickers. Are o greutate sub 13 kgr., deci putând fi transportată ușor peste câmp; și poate trage mult timp fără ca să se încălzească prea mult țeava. Acest din urmă progres a fost realizat grație unui rezervor cu apă, care înconjoară țeava, și un condensator special. Se poate, astfel, trage până la 30.000 cartușe cu aceeaș țeavă, fără nici o oprire a mecanismului.

Remonta.—Din întreg numărul de 1.600.000 de cai din țară, cu vârsta de 4 ani, numai 450.000, sunt proprii serviciului militar.

Caii pentru armată sunt cumpărați de o comisie, pe cât posibil, primăvara, și apoi ținuți în ferme de creștere până la vârsta de 4½ ani. În Octomvrie al anului

cu vârsta de $4\frac{1}{2}$ ani, sunt reparalizați la corpuri. Un an și jumătate se face dresajul lor. Numai la vârsta de 6 ani intră, propriu zis, în serviciu.

Prețul unui cal este, în mijlociu, de 1.200 lei.

Pentru cazul de mobilizare, ministerul de războiu, are un număr de 30.000 cai, ai anumitor proprietari, cari țin caii lor la dispoziția armatei, în schimbul unei prime, date anual de către stat. Acești cai sunt asigurați. Ei pot fi chemați la fiecare doi ani, pentru câte o perioadă de instrucție, ce nu poate trece de o lună.

Armata activă, la mobilizare, are nevoie de 44.000 cai. Acest număr redus este datorit dezvoltării celei mari, ce a luat tracțiunea mecanică.

Armata teritorială are nevoie de 86.000 cai.

Imbrăcămintea.—Ținuta de campanie este la fel cu a infanteriei: culoarea kaki închisă.

C.—Artileria

Artileria engleză, a armatei de operații, cuprinde:

29 Baterii călărețe. Efectivul de pace al acestor baterii este de 5 ofițeri, 21 subofițeri, 130 oameni și 80 cai.

147 Baterii montate, de câmp, cu acelaș efectiv;

8 Baterii de munte, cu un efectiv de 5 ofițeri, 30 subofițeri, 100 oameni și 70 cai.

Tot.: 184 Baterii. Numărul de piese în baterie, obicinuit, este de 6; sunt unele baterii cu câte 4 piese.

În afară de acestea, artileria de câmp, armata de operații engleză, mai are încă 110 companii de artilerie de cetate, din cari, 12 batalioane sunt de artilerie grea, à câte 4 piese bateria.

Din toată această artilerie, următoarele baterii sunt afară din metropolă:

a) În Egipt și în Africa de Sud, trei baterii de câmp, o baterie călăreață, o baterie de munte și 28 companii din artileria de cetate;

b) În Indiile de Est, 45 baterii de câmp, 11 baterii călărețe, 8 baterii de munte și 27 companii din artileria de asediu.

Armament, muniții, unelte și echipament.—Materialul de artilerie, pe care îl întrebuințează armata engleză, este:

Tunurile de câmp sunt cu tragere repede, de calibru 89 m.m., închizătorul cu șurup.

Tunurile bateriilor călărețe sunt cu tragere repede, de calibru 76,2 m.m., și având acelaș închizător, ca acelea de câmp.

Tunurile de munte sunt formate din material vechiu, cu tragere înceată, de calibru 6,25 c.t.m, (construite în anul 1882).

Artileria grea este înarmată cu obuzierul de 125 m.m.

Muniții.—Bateria călăreață dispune, de următorul aprovizionament:

176 Lovituri de piesă la chesoane; 220 la coloana de muniții a grupului; 150 la parcul divizionar; 454 pe linia de etape.

În total, o piesă de artilerie călăreață, dispune de 1.000 lovituri.

Bateria montată are: 176 la chesoane; 76 la coloana de muniții de grup; 128 la coloana de muniții divizionară; 150 la parcul divizionar; 470 pe liniile de etape.

În total, 1.000 lovituri.

Un obuzier, la diferitele eșeloane arătate mai sus, dispune de 800 lovituri; iar un tun din artileria grea, are un număr de 500 proiectile.

Îmbrăcămintea de campanie este la fel cu a infanteriei.

D.—*Trupe tehnice*

Trupele tehnice se compun din:

93 Companii, împărțite pe următoarele specialități: pionieri, telegrafie, căi ferate, pionieri de cetate, geniu de coastă și companii de telegrafie.

Din aceste companii, următoarele sunt în afara metropolei: În Egipt și în Africa de Sud, sunt 20 companii; iar în Indiile răsăritene, este una.

Efectivul de războiu, al unei companii, este de 6 ofițeri și 209 trupă.

Impărțirea armatei active in comandamente

Intreaga armată activă și cu rezerva ei, constituiesc șase divizii active, armată de expediție. Această armată, mai este prevăzută cu:

Una divizie de cavalerie; două brigade de infanterie, călare; unul sau mai multe batalioane neindivizionate; companii de telegrafie cu fir și fără fir; companii de aerostație; echipaje de poduri și trupe de comunicații.

Fiecare divizie, cuprinde:

- 3 Brigade de infanterie, à 4 batalioane;
- 3 Companii de infanterie călare;
- 24 Mitraliere (de batalion câte 2);
- 3 Grupe de artilerie montată;
- 1 Grup de obuziere, à 3 baterii, (18 piese);
- 1 Baterie grea, (4 piese);
- 1 Coloană divizionară de munițiuni;
- 2 Companii de săpători;
- 1 companie de semnalizatori;
- 1 Tren divizionar;
- 3 Ambulanțe de câmp.

Efectivul unei divizii, este: 18.667 oameni, 6.120 cai, 76 tunuri, 24 mitraliere, 837 trăsuri, 4 automobile; iar efectivul întregii armate, este de, aproximativ, 160.000.

Compunerea unei divizii de cavalerie:

- 4 Brigade de cavalerie, à 3 regimente, (24 mitraliere);
- 2 Grupe de artilerie călăreață, à 2 baterii, (24 tunuri);
- 4 Detașamente de geniu călări;
- 1 Escadron de semnalizatori;

Servicii.

Efectivul unei divizii de cavalerie este de: 471 ofițeri, 9.388 oameni, 9.994 cai, 596 trăsuri, etc.

Efectivul total, de pace, al armatei active, este:

10.000 ofițeri—180.000 oameni, în metropolă și în colonii, în care intră și Egiptul cu Africa de Sud, însă, fără Indii);

3.500 ofițeri— 80.000 oameni, în Indii — după cum se va arăta;

300 ofițeri— 8.800 oameni, în corpul colonial.

Total: 13.800 ofițeri—268.800 oameni.

Efectivul de mobilizare se capătă cu oamenii din rezervă specială și cu accia ai armatei de rezervă.

Efectivul de mobilizare, numai al armatei active de expediție, este de, aproximativ, 150—160.000, fără a socoti unitățile din Egipt, din Africa de Sud, din India și din colonii, și fără a mai socoti unitățile rămase în metropolă, pentru apărarea țării, până la formarea unităților de teritoriali, și cari pot fi socotite, acestea din urmă, la 120.000 luptători.

2. Armata teritorială

Armata teritorială este destinată a apăra teritoriul metropolei, în special după plecarea armatei de expediție.

Ea este formată din voluntarii și din „yeomanry imperiali”,—cavalerie care își procură singură caii,—și trebuie, la mobilizare, să alcătuiască:

14 Divizii, 14 brigade de infanterie călare, și trupe pentru apărarea coastelor.

O divizie teritorială este compusă din:

3 Brigade de infanterie, fiecare à câte 3 regimente;

1 Regiment de yeomanry;

3 Divizioane artilerie de câmp;

1 Divizion obuziere, à 3 baterii;

1 Baterie artilerie grea;

2 Companii de pionieri;

1 Companie de telegrafie.

O brigadă de infanterie călare, este compusă din:

3 Regimente de yeomanry;

1 Baterie călăreață.

Trupe neindivizionate sunt:

26 Batalioane infanterie;

13 Batalioane de cicliști;

5 Companii telegrafie fără fir, cu fir și proiectoare.

Trupele pentru apărarea coastelor cuprind:

76 Companii artilerie de cetate;

6 Batalioane artilerie grea;

24 Companii pionieri.

Efectivul total al armatei teritoriale, la mobilizare, trebuie să fie, în cifră rotundă, de 330.000, adică:

12.523 ofițeri teritor.-volunt.—307.375 teritor.-volunt.

631 ofițeri activi

2.348 sub-of. activi;

Tct. 13.154 ofițeri

309.759 trupă.

Armata de India, de Canada, de Australia, Uniunea Sud-Africană și de Noua Zeelandă

Coloniile engleze, deși se bucură de o autonomie destul de mare, contribuie cu forțele lor la apărarea teritoriului colonial și la sporirea forțelor armatei de expediție engleze.

Este ceva și mai curios, încă: În timp ce serviciul militar obligator a fost respins în Anglia, care este direct amenințată de inimici puternici, a fost introdus în toate coloniile engleze, — afară de India, — care se bucură de autonomie.

Armata de India

În afară de armata activă engleză, dislocată din timp de pace, din Anglia, în India, și care s'a văzut mai sus, se mai găsește aci și armata propriu zisă indiană, recrutată dintre indigeni.

Recrutarea se face prin angajări voluntare, pentru o durată de 21 ani de serviciu. Aceasta constituie armata activă.

În afară de armata activă, în India, mai este o armată de rezervă, formată din vechii soldați, cari, de bunăvoie, se supun obligațiunilor militare, — chemați la anumite perioade de instrucție, — în schimbul unei solde cam de 5 lei pe lună pe tot anul.

Forțele totale, aflate în India, sunt:

A.—*Armata activă engleză*: 52 batalioane infanterie, 9 regimente de cavalerie; 45 baterii artilerie, din care, 3 de obuziere; 11 baterii călărețe; 8 baterii de munte; 27 companii de artilerie de cetate.

B.—*Armata activă indigenă*: 136 regimente de infanterie, a 1 batalion, batalionul a 8 companii. (Este probabil că azi, sunt transformate în regimente a 2 batalioane; iar batalioanele a 4 companii); 39 regimente de cavalerie, cele mai multe pe 4 escadroane și una secție de mitraliere; 4 escadroane de escortă ale guvernatorului general și ale guvernatorilor din Bombay, Bengal, și Madras; 12 baterii de munte, a câte 6 piesee; o companie

artilerie de cetate; 38 companii tehnice; 11 companii sanitare; 21 detașamente de grăniceri pentru poliție.

Toate aceste forțe sunt împărțite în două armate: de Nord și de Sud, cu un total de 10 divizii, fiecare à câte 5 divizii.

Efectivul de pace al tuturor acestor trupe, este:

80.000 Armată engleză activă;

170.000 Armată indigenă activă;

22.000 Detașamentele de poliție la granițe.

Total: 272.000.

Efectivul de războiu la mobilizare, rămâne aproape același, pentru armata activă engleză; în schimb, armata indigenă activă este sporită cu aproximativ 35.000 oameni, din rezervă, cu trupele de ajutor ale prinților indigeni, vasali, cu corpul voluntarilor, și cu miliția de grăniceri. Adică:

80.000 Armată engleză activă;

220.000 Armată indigenă activă;

100.000 Trupele de ajutor ale prinților indigeni;

40.000 Corpul voluntarilor;

13.000 Miliția grăniceri.

Total: 475.000.

Sau, în cifră rotundă, 500.000 oameni, cu unități prevăzute din timp de pace și încadrate, în mare parte, cu ofițeri și subofițeri englezi.

Cel puțin jumătate din aceste forțe pot fi expediate afară din India, pentru a opera pe teatrele de operații fie din Europa, în Franța, fie în Asia, spre Golful Persic; fie în Africa, în Egipt, la Canalul de Suez.

Este probabil că acest număr să fi crescut foarte mult, în urma angajărilor voluntare, făcute în ultimile luni și al sprijinului dat de numeroșii prinți indieni, vasali, credincioși ai Angliei. S'ar putea admite, cu oarecare aproximație, că efectivul total al forțelor aduse din India, pe teatrele de operații din Europa și Africa, să atingă cifra de cel puțin 500.000 oameni.

Canada

Canada are, ca armată, o miliție *obligatorie* pentru toți cetățenii între 18—60 ani.

Accastă durată de serviciu este împărțită în patru clase:

1. Celibatarii, între 18—30 ani;
2. Celibatarii, între 30—45 ani;
3. Căsătorii, între 18—45 ani;
4. Toți bărbații între 45—60 ani.

Accastă miliție se împarte în: *miliția activă* și *miliția de rezervă*.

Miliția activă, cu o durată de 3 ani, iar restul în rezervă, are un cadru permanent de 4.500 oameni și 350 ofițeri, împărțită în următoarele unități:

1 Regiment de infanterie de 10 companii; 2 regimente de cavalerie, à 2 escadroane; 2 baterii călărețe; 5 Companii artilerie de cetate; pionieri, tren, sanitari, etc.

Restul miliției active, cuprinde: 97 regimente de infanterie, à 8 companii; 32 regimente de artilerie, à 4 escadroane; 10 escadroane independente; 10 divizioane de artilerie, à 2—3 baterii; 4 baterii independente; 7 regimente de artilerie de cetate și artilerie grea; 5 companii pionieri de câmp; 1 secție telegrafie; 15 companii de tren; sanitari, etc.

Toate aceste forțe sunt împărțite, din timp de pace, în 6 divizii.

Fiecare divizie cuprinde:

- 3 Brigade de infanterie, à 4 batalioane;
- 1 Regiment de cavalerie;
- 3 Divizioane de artilerie;
- 1 Divizion de obuziere;
- 1 Companie de artilerie grea;
- 1 Companie pionieri.

În plus, armata mai are: o divizie de cavalerie, à 5 brigade, fiecare brigadă à 3 regimente, cu o baterie călăreată și o companie pionieri.

Efectivul de pace al miliției canadiene, este de 70.000 oameni; efectivul de mobilizare al întregii armate, este de cel puțin 130.000 oameni.

Din acest efectiv, cel puțin 2/3 poate fi adus în Europa.

În afară de aceste forțe existente, organizate din timp de pace, se poate presupune, că în urma nouilor angajări de voluntari, efectivul să fi sporit mult, iar în

Europa să se fi transportat până acum, sau să fie pe punctul de a se transporta, cel puțin 100—150.000 canadieni, foarte buni luptători.

Australia

Serviciul militar, în Australia, începe chiar cu copiii de școală. Așa:

Copiii dela 12—14 ani, fac o preparație militară de 120 ore, pe an;

Cadeții, — 14—18 ani, — trebuie să facă 4 zile de exerciții, 12 jumătăți de zile, 24 exerciții de noapte, pe an;

Tinerii, între 18—24 ani, fac parte din forța militară și sunt chemați, pe an, câte 16 zile, din care, 8 într'un câmp de instrucție. Tinerii ce fac serviciul la marină, artilerie și geniu, fac instrucție, în fiecare an, pe perioade de 25 zile.

În afară de această categorie de tineri, care formează adevărata forță a Australiei, mai sunt și voluntarii pe 6 ani cari fac instrucție numai câte 12 zile pe an.

Toți cetățenii, în principiu, până la vârsta de 26 ani, trebuie să răspundă chemărilor anuale.

După noua lege de organizare, pusă în aplicare de 2—3 ani, Australia urmă ca în anul 1919 să aibă, în total:

23 Brigade de infanterie, à 4 batalioane;

31 Regimente de cavalerie;

50 Baterii de artilerie, à câte 4 piese;

7 Baterii de obuziere grele, à 4 piese;

14 Companii de pionieri;

7 Companii de telegrafie și diferite legături;

40 Companii de tren;

13 Companii de artilerie de cetate.

Toate aceste forțe, urmau a fi cuprinse în 6 divizii; iar efectivul total de mobilizare, trebuia să atingă, cel puțin, 150.000 oameni.

Din aceste unități, o bună parte a căpătat ființă, așa că este de presupus că, cel puțin 80.000—100.000 de armată australiană, foarte buni luptători,—să fi fost deja adusă, sau va fi adusă, fie în Europa, fie în Egipt, fie împărțită.

Uniunea din Africa de Sud

Uniunea din Africa de Sud, cuprinde: Colonia Cap, Natal, Transvaal și Orange.

După legea din 1912, toți cetățenii dela 17—45 ani, sunt supuși serviciului militar.

În afară de micile detașamente engleze, ce constituiesc corpul de ocupațiune, Uniunea întreține o forță permanentă, compusă din 5 corpuri de infanterie călare, fiecare cu câte o baterie și având un efectiv total de 2.500 oameni; această forță mai poate fi sporită și cu voluntari din miliție.

Miliția se împarte în trei clase:

a) *Miliția armată*, cuprinde pe cetățenii între 17—25 ani și cari urmează o anumită instrucție. Efectivul acestei miliții este de 20—25.000 oameni;

b) *Rezerva de miliții*;

c) *Rezerva națională*, care cuprinde pe toți oamenii între 16—60 ani.

Din cauza revoltelor interne, este puțin probabil că vor putea fi aduse ceva unități, din Africa de Sud, în războiul din Europa.

Noua Zeelandă

În Noua Zeelandă este exact aceeași lege militară, ca și în Australia.

Forțele militare, după completa dezvoltare a legii din 1912, va trebui să aibă următoarele unități:

4 Brigade de infanterie, fiecare à 4 batalioane și fiecare batalion à 8 companii și o secție de mitraliere; 4 brigade de pușcași călări, fiecare à 3 regimente și fiecare regiment à 4 escadroane și o secție mitraliere; 4 divizioane de artilerie, fiecare à 4 baterii și bateria à 4 tunuri; 4 companii de pionieri; 4 companii de semnalizări; 3 companii de artilerie de cetate.

Toate aceste forțe urmau a fi grupate în 4 divizii; iar efectivul de războiu trebuia să atingă 120.000 oameni.

Din aceste forțe, este probabil că, cel puțin, 2 divizii să se fi îndreptat pe teatrele de războiu din Occident.

Efectivul total de mobilizare al armatei engleze în războiul actual

Nu se poate ști, nici pe departe, care este efectivul de mobilizare al armatei engleze, în războiul actual; de asemenea, nici numărul unităților. Se știe, numai că, parlamentul englez a pus la dispoziția ministrului de războiu, lord Kitschner, fonduri pentru organizarea unei armate de 3.000.000. Pe de altă parte, se mai știe că autoritățile superioare militare s'ar fi exprimat că, războiul abia va începe în luna Maiu 1915, când Englezii vor avea în linie, 6 armate de operații, à câte 3 corpuri de armată.

Aceste 18 corpuri de armată, dacă Anglia va parveni să le alcătuiască, — oameni sunt, — să le încadreze și să le echipeze, vor constitui o forță de 750.000—800.000 oameni, — excelenți luptători, — socotind efectivul unui corp de armată de 40.000 oameni.

Dat fiind ajutorul real, ce-l dă coloniile autonome, metropolei, în războiul actual, se poate vedea că, această cifră nu este prea exagerată.

Așa, vom avea efectivele următoare, date ca un minimum:

1. Armata de expediție a metropolei, socotind atât armata activă cu rezerva, cât și armata teritorială	400.000
2. Armata de India	200.000
3. Armata de Canada.	100.000
4. Armata de Australia	100.000
5. Armata de Noua Zeelandă	50.000
Total	<u>850.000</u>

Acest efectiv se poate socoti, oricât am fi de severi în judecarea și aprecierea noastră, că există, sau că va exista în luna Aprilie, sau mai târziu, — „când va începe războiul”, — pe teatrul de operații din Franța. El va fi încadrat și echipat, căci de 7 luni, toate fabricile din lume lucrează numai în această direcție, și până la Maiu, mai sunt încă două luni.

La spatele acestei armate de operații, de 1-ia linie, trebuie să se găsească, — tot în Franța, — încă 4—500.000

oameni, englezi, canadieni, indieni, australieni, etc., pentru umplerea golurilor.

Afară de aceste armate, Anglia trebuie să mai aibă, în Egipt, cel puțin, 100.000 oameni, — trupe din metropolă, trupe localnice, trupe de australieni, de indieni, etc., — vreo 30—40.000 înspre Golful Persic, precum și forțele din Africa de Sud.

În Anglia, pentru apărarea coastelor, trebuie să fie asemenea, o armată formată, în mare parte, numai din teritoriali și din rezerva națională.

Considerându-se întregul efectiv, atât al metropolei, cât și al coloniilor, chemat să opereze pe teatrele de operații sau lăsat în colonii, se poate deduce că, el este cel puțin de 2.000.000 oameni, și cu tendințe de a crește, prin instruirea nouilor voluntari.

Viitorul ne va arăta, dacă ne-am înșelat în aprecierea noastră, credem, însă, că aprecierea este în minus, față de realitate.

ARMATA BELGIANA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu

Conform noiei legi de recrutare din 1913, August 30, propusă de guvernul d-lui de Broqueville, serviciul militar este obligator pentru toți cetățenii belgieni.

Această lege, a „serviciului generalizat”, a înlocuit legea din 1909, „un fiu de familie”.

Totuș, această lege, dă încă dreptul la multe scutiri, temperând aplicarea serviciului general. Astfel, se acordă scutiri sau dispense familiilor sărace, sau acelor care au avut de suportat deja greutățile serviciului militar.

După această nouă lege, contingentul anual este fixat la 49% din numărul înscrișilor. Dacă socotim că numărul încorporațiilor a fost, în toamna anului 1913, de 33.000, — afară de 2.000 voluntari, — se poate deduce că, numărul înscrișilor a fost de aproape 70.000 tineri.

Serviciul militar se împarte în: a) Armata activă cu rezerva ei; și b) Garda civică, cu o durată totală de 50 ani, împărțiți în modul următor:

a) *Armata activă și rezervă ei*, (numită miliție).—Tinerii încorporați fac serviciul activ: 15 luni la infanterie; 12 luni la administrație și servicii; 21 luni la artileria montată și tren; 24 luni la cavalerie și artileria călăreață. După terminarea serviciului activ sub arme, tinerii comp-tează, încă, în armata activă, până la completarea a opt ani de serviciu; dela această dată, încă cinci ani comp-tează în rezerva armatei active.

Prin urmare, numărul total al contingentelor mobilizabile este de 13. Dacă se socotește, în cifră rotundă, deducându-se pierderile, un contingent de 32.000 oameni, (în care intră și voluntarii), se vede că efectivul oamenilor mobilizabili, pentru armata activă, este de 400.000.

b) *Garda civică*.—Se împarte în două categorii: 1-iul ban, cuprinde pe toți tinerii între 21—32 ani, cari, deși susceptibili de a face serviciul militar, nu au fost recrutați, fiindcă n'au intrat în proporția stabilită și au avut motive de dispensă, de scutire. Al 2-lea ban, cuprinde toți oamenii între 33—50 ani.

Organizarea marelui comandament

Regele, conform constituției, este comandantul de că-petenie al tuturor forțelor de uscat și de apă ale rega-tului. El este ajutat de:

a) Consiliul superior al apărării naționale, compus din ministrul de războiu, cei șase comandanți ai divi-ziilor active, șeful statului major general, comandanții ce-tăților Anvers, Liège, Namur, comandantul superior al jandarmeriei și un locotenent general din garda civică.

b) Ministerul de războiu.

c) Statul major general. (Iniințat în 1910, Iunie 26).

La mobilizare, regele ia comanda întregii armate, și este ajutat de șeful statului major general.

Armata activă

A.—*Infanteria*.—Infanteria belgiană cuprinde:

20 Regimente active, (infanterie de linie, vânători, ca-rabinerie, și grenadiri), a 3 batalioane, unul a 4 batal.=61;

20 Regimente active, cadre, a 3 batalioane. . . =60;
 Batalioane de infanterie pentru cetăți . . . =60;
 Fiecare regiment de infanterie are câte o companie de mitraliere, à 3 secții de câte 2 piese. Modelul întrebunțat este Maxim 1911.

Efectivul de pace al companiilor, este de 3 ofițeri, 72 trupă; iar efectivul de mobilizare de 4 ofițeri și 260 trupă.

La mobilizare, din toate aceste regimente de infanterie, se alcătuiesc 20 brigade, à 2 regimente à câte 3 batalioane, pentru armata de operație; iar regimentele se formează astfel: batalioanele din fiecare regiment sunt formate din primele două companii ale sale și din alte două companii bis, ce alcătuiește, la mobilizare; celelalte două companii dela fiecare batalion, împreună cu alte două companii noi, create, intră în compunerea regimentului cadru, ce ia ființă la mobilizare.

Sistemul, prin urmare, este al desdoirei.

Pentru apărarea cetăților, se mobilizează 60 batalioane de infanterie de cetate.

Armament, unelte, munițiuni. — Infanteria belgiană este armată cu pușca Mauser, md. 1889, de calibru 7,65 m.m., cu repetiție. Magazinul fix, cu 5 cartușe, nepermițând lovitură cu lovitură. Greutatea armei este de 3,900 kgr.; are o lungime de 1,275 m.; iar baioneta, 0,25 c.m.

Mitraliera este sistem Maxim, md. 1911, de același calibru cu al armei infanteriei.

Unelte.—Fiecare companie are: 100 lopeți Linemann, 12 cosoare, 6 ferăstrae articulate, 1 clește, o pilă, și 2 clești de tăiat sârmă.

Muniții.—Fiecare infanterist poartă asupra-i: 120 cartușe; la cehsonul de batalion se mai găsește încă 51; iar la secția de muniții, câte 68.

B.—*Cavaleria.*—Cavaleria belgiană cuprinde, (guizi, lăncieri și vânători), à câte 4 escadroane. La mobilizare, această cavalerie, se împarte: a) Câte un regiment la fiecare divizie a armatei de operații; b) Restul de șase regimente, alcătuiesc o divizie de 3 brigade, à 2 regimente.

Efectivul de pace, al unui escadron, este: 5 ofițeri,

130 trupă și 130 cai; iar la mobilizare: 5 ofițeri, 165 oameni și 170 cai.

Armament, remonță.—Cavaleria belgiană este armată: Carabina Mauser, md. 1889, de acelaș model cu al armei de infanterie.

Lancea, — purtată numai de regimentele de lăncieri, — de bambu și cu o lungime totală de 2,85 m.

Sabia curbă, pentru lăncieri și vânători, și sabia dreaptă, pentru guizi.

Remonță.—Resursa cavaleriei, în țară, se ridică la 300.000 cai. foarte puternici.

Efectivul normal, în timp de pace, este pentru cavalerie și artilerie, de 10.000 cai. Acești cai se cumpără de către comisii de remonță, o parte din țară, și o parte din străinătate, cu un preț care nu este sub 1.000 lei.

Statul întreține depozite de remonță, pentru creșterea și aclimatizarea cailor tineri, cumpărați. Aceste depozite constituiesc un prim stoc, pentru întâmpinarea nevoilor la mobilizare.

Pentru mobilizare, armata are nevoie, aproximativ, de un total de 40—45.000 cai, împreună cu aceia existenți din timp de pace.

C.—*Artileria.*—Artileria belgiană cuprinde: 6 regiamente de artilerie divizionară, à câte 6 baterii, (2 baterii sunt obuziere și una tunuri lungi); 20 divizioane de artilerie de câmp, à câte trei baterii, cari intră în componerea organică a brigadelor mixte; 12 baterii de rezervă și 4 baterii călărețe.

Numărul total al bateriilor, trebuiă să fie, după legea din 1913, de 117. La începutul rășboiului nu au dispus de mai mult de 54 baterii active, 12 de rezervă și 4 călărețe, adică de 70 baterii, à câte 4 tunuri.

Pentru apărarea cetăților, Belgia dispune de 15 batalioane artilerie de cetate, cu 51 baterii active, 27 baterii de rezervă, și 3 baterii de depozit.

Efectivul de pace al unei baterii montate, este de: 4 ofițeri, 7 subofițeri, 84 trupă, 12 cai de șea, 40 cai de ham.

Bateria montată, de rezervă, are: 3 ofițeri, 6 oameni, 8 cai, 3 piese.

Bateria călăreață, are: 4 ofițeri, 9 subofițeri, 109 oameni, 76 cai de șea, 38 de ham.

La mobilizare, bateriile montate, au: 5 ofițeri, 168 oameni, 157 cai, și 4 tunuri; iar celelalte: 5 ofițeri, 180 oameni, 216 cai, 4 tunuri.

Artileria de cetate este împărțită: 8 batalioane la Anvers, (30 baterii active, 20 de rezervă); 4 batalioane la Liège, (12 baterii active, 4 de rezervă); 3 batalioane la Namur, (9 baterii active, 3 de rezervă).

Artileria de câmp întrebuințează tunul Krupp, de 75 m.m., cu tragere repede și cu scuturi.

Muniția de care dispun, în primul aprovizionament, este de 259 lovituri de fiecare piesă, în chesoane și antetrenuri; iar la secțiile de muniții, aproape câte 101 lovituri. În total, câte 360 lovituri.

D.—*Trupe tehnice*: Trupele tehnice ale armatei active belgiene, sunt: 6 batalioane pionieri, a câte două companii; una companie de pionieri pe biciclete; o companie telegrafie; o companie căi ferate; o companie aerostatică; o companie aviație; iar pentru cetăți, mai sunt încă opt batalioane de pionieri de cetate, din care 4 sunt active și 4 de rezervă.

Impărțirea armatei active în comandamente

Efectivul total de pace al armatei belgiene, este de, aproximativ, 50.000 oameni.

La mobilizare, armata activă cuprinde: a) Armata de operații; b) Armata de cetate.

Armata de operații, cuprinde 6 divizii de armată și una divizie de cavalerie.

Una divizie de armată cuprinde: trei brigade mixte, (diviziile 3 și 4 au câte 4 brigade mixte), de infanterie; un regiment de cavalerie divizionară; un regiment de artilerie divizionară, (trei grupuri: 2 de obuziere și 1 de tunuri); un batalion de pionieri divizionar; subzistență; ambulanțe, etc.

Una brigadă mixtă are: două regimente de infanterie a câte 3 batalioane; un grup de 3 baterii de artilerie montate.

Divizia de cavalerie se compune din: 3 brigade a 2 regimente, (câte două de guizi, husari și lăncieri), și un regiment de jandarmerie; un grup de trei baterii călărețe; un batalion de cicliști; o companie de pionieri cicliști; o coloană ușoară de munte; o coloană de automobile ambulată.

Efectivul total, la mobilizare, al armatei de operație, este de 150.000 oameni.

Odată cu armata de operație, se mobilizează și armata de cetate.

Această armată cuprinde: 61 batalioane de infanterie de cetate; 17 batalioane de artilerie de cetate; 8 batalioane de pionieri de cetate și toate celelalte servicii necesare.

Efectivul total, al armatei de cetate, este socotit la, aproximativ, 130.000 oameni.

Pentru umplerea golurilor ivite, mai rămâne încă, aproape 100.000 oameni, din cele 13 contingente mobilizabile.

Garda civică nu are constituite unități din timp de pace. Se formează, însă, la mobilizare, mici detașamente, în majoritate formate numai din infanterie, destinate fie de a menține ordinea internă, fie de a contribui la apărarea națională.

*
*
*

Față de o populație de 7.500.000 și de un budget general al statului, de aproape 800 milioane lei, Belgia nu are decât o armată de 42—45.000 oameni, pe picior de pace, și de 150.000 pe picior de războiu; iar pentru întreținerea acestei armate nu se luă, din budgetul general al statului, decât numai a 11-a parte. Ba, încă, acest efort Belgia nu l'a făcut decât numai cu începere din 1913, toamna, după introducerea noii legi de recrutare și de organizare; până atunci, efectivul armatei eră și mai redus, atât cel de pace, cât și cel de războiu; iar budgetul nu trecea de 50.000.000, adică a 13—14-a parte din budgetul general.

Dacă s'ar face o comparație cu eforturile făcute de Germania și de Franța, — cele două mari țări, care șeau deoparte și de alta a Belgiei, — și dacă am socoti

10% din populație, și a patra parte din budget, și pentru Belgia, ca și pentru acele țări, vedem că forța Belgiei ar fi trebuit să fie: efectiv de pace, 100.000 oameni; iar efectivul de războiu, de aproape 700.000 oameni, din cari, cel puțin, 350.000 luptători în armata de operație, restul formând puternice garnizoane în cetăți; iar nu cum s'au prezentat în războiul actual. Budgetul ordinar, al ministrului de războiu, ar fi trebuit, în astfel de condiții, să fie de, aproximativ, 200.000.000 lei.

În astfel de condiții, dacă s'ar fi prezentat Belgia, în războiul actual, este greu de crezut că, Germania, sau oricare altă țară, ar fi încercat să-i calce neutralitatea. Cu cheltuielile ce ar fi făcut, în timp de pace, ar fi evitat pagubele de miliarde ce a suferit, dupe urma unui războiu dezastruos, ca acesta.

Aceasta, poate servi de lecție și altora, pe viitor, căci, perioada înarmărilor și a militarismului, încă, nu a trecut; iar dezarmarea nu formează, decât numai idealul utopiștilor.

1. ARMATA FRANCEZA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu (legea din 1913)

Serviciul militar este personal și obligator pentru toți francezii, cu nici un fel de dispensă, afară de incapacitate fizică, bine stabilită.

Durata serviciului este astfel stabilită: armata activă trei ani; rezerva armatei active 11 ani; armata teritorială 7 ani; rezerva armatei teritoriale 7 ani. Total 28 ani.

În fiecare an, tinerii cari au împlinit 19 ani, în anul precedent, sunt trecuți pe tablourile de recensământ la primăriile respective:

a) După propriile lor declarații, (respectiv părinții sau tutorii), în urma publicațiilor afișate ale primăriilor,

în care publicațiuni se cere ca să se facă aceste declarații; aceia cari nu fac declarația necesară, sunt supuși la pedepse foarte serioase;

b) Din oficiu, după registrul stării civile, sau după informațiile date de jandarmeria locală.

Aceste tablouri cuprind pe toți tinerii născuți francezi sau naturalizați.

Toate aceste tablouri sunt afișate în comunele respective, până la 15 Ianuarie, cel mai târziu.

Tinerii, cărora le vine rândul a fi înscrși, sunt datori să verifice ei singuri înscrierea în tablou, în ceceace îi privesc.

Tinerii francezi născuți în Franța dar cari locuiesc, în acel moment, în colonii, sunt înscrși pe tabelele de recensământ ale comunei unde locuiesc, cerând ștergerea lor,—oficial,—depe tablourile comunei unde s'au născut.

Serviciile auxiliare.—Aci sunt trecuți numai aceia cari au un defect de organizație, ce-i fac improprii serviciului activ.

Amânații.—Sunt amânați numai cei recunoscuți slabi. Dintre aceștia, cei recunoscuți buni, în primul an următor, fac serviciul trei ani; aceia cari sunt recunoscuți buni, în ceilalți ani, fac numai doi ani; iar aceia cari au fost amânați trei ani, fac serviciul numai un an.

Reformații sunt din nou văzuți anii următori și urmează regulile amânaților; dacă sunt mai pe urmă luați, li se socotește timpul de reformat ca serviciu activ.

Susținătorii familiilor.—Acea recunoscuți ca atari, primesc, pentru familiile lor, dela stat, o alocație zilnică de 1,25 lei, sporită de fiecare copil sub 16 ani, cu 0,50 bani. Cererile se adresează de către familii direct primăriilor locale.

Funcționarii statului.—In serviciu, timpul servit se consideră și la înaintare în slujba respectivă și la pensie.

Organizarea Marelui Comandament

Șeful suprem al armatei este Președintele Republicei. Ministrul de războiu este răspunzător, în fața Parlamen-

tului și a țării de administrarea și buna organizare a forțelor militare.

Șeful statului major general, care este numit prin decret prezidențial, în urma propunerii ministrului de războiu și după avizul consiliului superior, are sarcina pregătirii armatei pentru războiu, din punctul de vedere al instruirii, înarmării, mobilizării și, propunând ministrului toate chestiunile de organizare și de cheltueli. El este, în timp de pace, vice-președintele consiliului de războiu, care lucrează sub prezidenția, fie a ministrului de războiu, fie chiar a Președintelui Republicei.

El este ajutat de doi sub-șefi de stat major.

La mobilizare, șeful statului major general trece de drept în funcția de generalisim; cel mai vechiu dintre sub-șefii de stat major, devine Maior general, — șef de stat major al generalisimului —; iar al doilea sub-șef de stat major, rămâne pe lângă ministerul de războiu, pentru a supraveghea serviciile dinapoi ale armatei, de orice categorie¹).

În acest mod, marele principiu: „*Acela care pregătește armata în timp de pace, să o conducă și la războiu*” este perfect aplicat la francezi. Al doilea sub-șef de șef de stat major, face, în tot momentul, legătura între generalisim, — armata de operație, — și Minister—bani.

1. Armata activă

A.—*Infanteria*. — Infanteria cuprinde:

a) 173 *regimente de linie*, dintre cari 164 regimente: à 3 batalioane, și restul à 4 batalioane.

Regimentele corpurilor 2, 6, 7, 20 și 21, cari sunt

1) Japonezii au rezolvat tot cam așa chestiunea Comandamentului: În timp de pace și războiu Mikado este șeful suprem al trupelor de apă și uscat. La mobilizare, șeful de statmajor general, ia comanda tuturor trupelor de operație; iar subșeful de statmajor trece ca șef de statmajor. În războiul Ruso-Japonez 1904—1905, Generalul Oyama, fost șef de statmajor, în timp de pace, a fost generalisim; iar Kodama fost sub șef de statmajor, în timp de pace, a fost șef de statmajor.

la frontiera de Est, au efectivele întărite; celelalte, efective normale. (Efectiv normal 140 oameni de companie; efectiv întărit 200 oameni de companie);

b) 31 batalioane de vânători à 6 companii, toate cu efectivele întărite;

c) 4 regimente de zuavi, cu un număr foarte variabil de batalioane, având însă cel puțin câte 3 batalioane;

d) 9 regimente tiraliori algerieni „Turcoși”, cu batalioane, idem variabile, mergând până la 6 batalioane de regiment;

e) 2 regimente Legiunea străină;

f) 5 batalioane infanterie ușoară, numiți „Joyeux et Zéphires”;

g) Regimentul de Sapeurs-pompieri de Paris.

Totalul batalioanelor de infanterie al armatei active este de 638 batalioane.

Armamentul, unelte, munițiuni și echipamentul infanteriei.—Infanteria franceză este înarmată cu pușca „Lebell”, 86 md. 93, adică adoptată în 1886 și perfecționată în 1893, de calibru 8 m.m.

Greutatea armei este de 4 kgr. 240, fără baionetă; 4 kgr. 680 cu baioneta.

Noul glonț D. cântărește 12,5 gr.; încărcătura de 3 gr.; greutatea cartușului de 27 gr.; viteza glonțului este de 720 m. pe secundă; cu tir eficace până la 3000 m., și cu bălaie maximă până la 4200 m.; glonțul are, la 2400 m., o viteză de 155 m. pe secundă.

Fiecare regiment de infanterie, are, în timp de pace, câte 2 secții de mitraliere, iar la mobilizare, câte o companie à câte 3 secții, adică, fiecare batalion cu câte o secție à 2 piese, sistem Hotchkiss și Pateaux.

Noul model de echipament constă dintr'un sac moale, format din o pânză englezească, „Mills”, și susținut pe spate prin bretele largi și moi, cari nu supără pe soldat în nici o mișcare. Toate uneltele și ustensilele sunt agățate tot la spate, prin bretele din aceeaș pânză; iar cartușierele, bidoanele, etc., pot fi fixate la centură și scoase, fără a deranja întreg echipamentul. Toate vasele pentru mâncare sunt făcute din aluminiu; în acest mod, greutatea purtată de soldat s'a scăzut la aproape 20 kgr.

B.—*Cavaleria*.—Cavaleria cuprinde:

a) 12 regimente de cuirasieri, armați cu sabie și carabine;

b) 32 regimente de dragoni, armați cu sabie, carabine și lance;

a) 23 regimente vânători călări, armați cu săbie și carabine;

d) 14 regimente de Husari, armați cu sabie și carabine;

e) 4 regimente de vânători de Africa, armați cu sabie și carabine;

f) 6 regimente de spahii.

Total 91 regimente, din care cele de spahii sunt a cel puțin 5 escadroane și unul de depozit; iar celelalte, a câte 4 escadroane și unul de depozit.

Efectivul de pace al tuturor regimentelor de cavalerie este aproape la fel și atinge:

1 Escadron: 5 ofițeri, 147 trupă și 165 cai;

1 Regiment: 35 ofițeri, 750 trupă și 770 cai pentru trupă, și 48 cai pentru ofițeri.

Regimentele de spahii se recrutează aproape în mod exclusiv din posesiunile din Africa de Nord; numai cadrele sunt de francezi.

Regimentele de vânători de Africa se recrutează dintre francezii stabiliți în Algeria și din angajații voluntari francezi;

g) 21 escadroane de remontă.

Numărul total al escadroanelor este de 455 escadroane. Din cele 91 regimente de cavalerie, numai 31 sunt date corpurilor de armată, iar restul de 60 de regimente, formează 10 divizii de cavalerie independentă, compusă fiecare din:

6 regimente cavalerie în 3 brigade, a câte 2 regimente;

Un grup de două baterii călărețe și un grup de 3 plutoane de cicliști.

Efectivul de pace al bateriilor călărețe este: 175 oameni; iar al celor 3 plutoane de cicliști: 8 ofițeri și 318 oameni.

Armamentul, unelte și echipamentul cavaleriei.—Toți călăreții sunt armați cu sabia, lungă de 95 c.m., pentru cuirasieri și dragoni, și de 90 c.m., pentru cavaleria ușoară.

Lancea.—Dragonii o au de bambu, de o lungime de 2,90 c.m. și grea de 1,85 kgr. (A germanilor este de tub de oțel, lungă de 3,20 c.m.).

Cavaleria, acelaș model, sistem și calibru ca și arma de infanterie. Lungimea carabinei este de 0,95, în timp ce a infanteriei este de 1,30 m. Intrebuințează aceeaș muniție.

Revolverul. — Ofițerii, subofițerii, trompeții, sunt armați cu revolvere md. 1892.

Mitraliere.—Unele regimente au și mitraliere pe roate.

Casca.—Se face din oțel cromat și brunat; este destul de rezistentă contra loviturilor de sabie și gloanțelor de șrapnel. Ea apără și ceafa contra ploaiei și soarelui. Are o greutate de 350 gr.

Cuirasa.—Este purtată numai de cuirasieri. Este făcută tot din oțel cromat, rezistând la 300 m., chiar contra gloanțelor de infanterie.

Greutatea suportată de un cal de cuirasieri este de 128 kgr., de acela al unui dragon, de 115 kgr.; iar de acela al unui vânător sau husar numai de 107 kgr.

C.—*Artileria.*—Artileria cuprinde:

a) 11 regimente artilerie pedestră; fiecare regiment cu un număr variabil de baterii. Astfel: regimentul 1 (Dunkerque), 7 baterii; regimentul 2 (Havre-Cherbourg), 9 baterii; regimentul 3 (Brest, La Rochelle), 6 baterii; regimentul 4 (Paris, Lorient), 9 baterii; regimentul 5 (Verdun), 13 baterii; regimentul 6 (Toul, Bessançon), 12 baterii; regimentul 7 (La Nice), 5 baterii; regimentul 8 (Epinal), 6 baterii; regimentul 9 (Belfort), 7 baterii; regimentul 10 (Marseille), 7 baterii; regimentul 11 (Briançon), 8 baterii.

Două grupe, în Algeria și Tunisia, de câte 4 baterii fiecare;

b) 64 regimente de câmp, a trei-patru grupe fiecare;

c) 2 regimente de munte cu 19 baterii;

d) 5 regimente artilerie grea de 6—7 baterii;

e) 5 grupe pentru Algeria și Tunisia.

Numărul total al bateriilor este de 818.

Artileria pedestră este întrebuințată la apărarea coastelor și a cetăților; efectivul unei baterii este de 3 ofițeri și 110 oameni.

Artileria de câmp și aceea de munte intră în compunerea armatei de operație; fiecare baterie are un efectiv normal de 3 ofițeri, 150 oameni; iar acelea cu efectivul sporit, de 3 ofițeri și 175 oameni.

Bateriile montate au câte 60—100 cai, în timp de pace; iar cele călărețe 120 cai; acelea de munte, 70 cătări și 14 cai.

Numărul total de baterii se împarte:

30 baterii de coastă;

68 baterii de cetate;

618 baterii de câmp 75 m.m.;

24 baterii montate 155 m.m.;

14 baterii de munte;

30 baterii călărețe;

34 baterii grele.

818 total.

Armamentul artileriei.

Tunul și proiectilul.—Artileria de câmp are tunul de 75 m.m. (618 baterii), tunul scurt de 120 m.m. și tunul scurt cu tragere repede de 155 m.m., Rimmillho.

Tunul de 75 m.m. trage cu șrapnel de 7,250 kgr., cu 300 gloanțe.

Obuzul explozibil.—Cu o greutate de 5,350 kgr. și care conține o încărcătură interioară de 0,850 gr. de melinită, ce îi dă o putere de spargere extraordinară, putând ucide viețuitoare, fără a le atinge, ci numai prin puterea comițiunii și vibrațiunilor aerului.

Artileria de munte întrebuințează calibrul 80 m.m. și este purtat pe spinarea cătărilor: unul încarcă piesa (105 kgr.), alți doi, afetul și roțile, al patrulea muniția.

Artileria grea, întrebuințează tunul scurt de 120 m.m., care trage un obuz mitralie de 20 kgr. 350 gr.

Tunul scurt, Rimmillho, de 155 m.m., cu tragere re-

pede; bateria este formată numai din două piese; poate trage un obuz-mitralie și încărcat cu melinită de 45 kgr., din care aproape 12 kgr. numai melinită.

Chestiunea obuzierului ușor de câmp, a fost rezolvită la francezi prin adopțiunea unui dispozitiv destul de ingenios, inventat de Maiorul Malandrin, care dispozitiv, un fel de plachetă, se adaptă la focosul proiectilului și, prin rezistența ce opune aerului, în timpul când proiectilul se deplasează, îl face să cadă mai iute și deci traiectoria să fie mai curbă.

În acest mod, tunurile de câmp pot fi întrebuințate și ca guri de foc cu tragere curbă. Se pare că acest expedient nu mulțumește pe prea mulți ofițeri de artilerie, deși cheltuiala făcută, — 500.000 în loc de câteva zeci de milioane, — mulțumește pe unii politicieni.

Pentru artileria de cetate și asediu, se dispune de:

a) Tunuri scurte de 155 m.m. cu tragere înceată;

b) Tunuri lungi de 120 și 138 m.m.;

c) Mortiere de 220 m.m. și 270 m.m., care trage un obuz lung de 71 c.m. de oțel, cântărind 150 kgr. și conținând 35 kgr. de crésilită, (explozibil mai puternic decât melinita). Acest obuz produce în pământ o pâlnie de 5 m. adâncime pe 10 m. de diametru la bază;

d) Baterii de coastă, care sunt armate și servite de marinarii dela Cherbourg, Brest, Toulon și Bizerte și întrebuințând tunurile de 190 c.m. și de 240, lung.

Se atrage atenția, asupra micului număr de baterii grele de câmp; abia 5 regimente pentru 22 corpuri de armată, — câte un divizion de corpul de armată, — mai ales că nu se dispuneă nici de un obuzier ușor.

Tunul de 105 m.m.—De curând,—1913,— Francezii au adopta un tun lung, de 105 m.m., pentru câmp, care are o bătaie de 9—10 klm. Se stabilise ca fiecare corp de armată, în afară de cealaltă artilerie, să aibă câte un grup de 2 baterii și 4 piese din acest material.

D. — Trupe tehnice

Trupele tehnice, de cari dispune Franța, sunt grupate în „8 Regimente de geniu”. Fiecare regiment are 3—4 batalioane și fiecare batalion 3, 4 și 5 companii.

Comaniile se împart pe specialități, în modul următor:

a) Companii de săpători, la armata de operații, 82 din care 10 sunt în Africa;

b) Companii de săpători, pentru cetate și asediu, 16, din care 1 este în Tunisia;

c) Companii de săpători, — căi ferate, — 10, din care 3 sunt în Africa. Aceste 19 companii formează regimentul al 5-lea de geniu;

d) Companii de săpători, — telegrafiști, — 17, din care 3 sunt telegrafia fără fir-radiotelegrafie. Aceste 17 companii formează al 8-lea regiment de geniu;

e) Batalionul 1 din regimentul 1 de geniu, este un batalion de aerostație.

Comaniile dela literile c, d și e sunt companii de specialități; toate celelalte companii dela a + b = 98, sunt instruite pentru a face lucrări de sapă, mine și întindere de poduri militare, fiind prevăzute și cu materialul necesar.

Echipajul de poduri al unui corp de armată dispune de un material cu care se poate întinde un pod de 108 m. lungime.

Telegrafia fără fir lucrează, — în afară de alte stații, — în turnul Eiffel, de unde se transmite știri pe un cerc cu 3.000 klm. rază; postul de aci este format din 1 ofițer și 12 subofițeri și soldați. Posturile Verdun, Toul, Epinal, Belfort, pot transmite până la 1.000 klm.

În afară de acestea, mai sunt alte mici stațiuni fixe, care nu depășesc cu transmisiunea de 200 klm.; iar la armata de operație, sunt „posturi radiotelegrafice automobile”, cu putere de 50—300 klm.

Impărțirea armatei active în comandamente

Toate aceste forțe de uscat sunt grupate în brigade, divizii, corpuri de armată, iar la mobilizare și armate.

Franța are teritoriul organizat în 21¹⁾ corpuri de

1) Corpurile de armată sunt repartizate:

Corpul 1 Lille, 2 Amiens, 3 Rouen, 4 Le Mans, 5 Orléans, 6 Chalons, 7 Besançon, 8 Bourges, 9 Tours, 10 Rennes, 11 Nantes, 12 Limoges, 13 Clermond-Ferrand, 14 Lyon, 15 Marseille, 16 Montpellier, 17 Toulouse, 18 Bordeaux, 19 Alger, 20 Nancy, 21 Epinal.

armată, în plus corpul de armată colonial, adică în total 22 corpuri cu 48 divizii. Din trupele coloniale, însă, se pot face cel puțin 2 corpuri de armată.

În general, un corp de armată francez se compune:

Două divizii a 2 brigade de infanterie, fiecare brigadă a 2 regimente și fiecare regiment a 3—4 batalioane și o companie mitraliere.

Fiecare divizie mai dispune de un regiment de artilerie à 3 divizioane, à câte 3 baterii à 4 piese.

Corpul de armată mai are:

a) Unul sau mai multe batalioane de vânători, à 4—5—6 companii, fiecare batalion având 1 secție mitraliere și detașamentul de bicicliști;

b) Un regiment de cavalerie à 4 escadroane, cu 1 escadron de depozit, cu plutonul de săpători și cu 2 mitraliere;

c) Un regiment de artilerie de corp, à 4 divizioane à 3 baterii, à 4 piese;

d) Un batalion de geniu, à 2—4 companii;

e) Un escadron de tren, à 3 companii;

f) Jandarmeria.

Efectivul de pace al armatei, este de aproximativ 700.000, fără ofițeri, — 29.000, — aceasta după adoptarea serviciului pe trei ani.

Efectivul de mobilizare al unui corp de armată, este aproximativ 40.000, iar al întregii armate active, de aproape 1.200.000.

2. Trupele franceze din Coloni

Franța mai dispune, tot ca armată activă:

a) *In Indo-China:*

3 Regimente infanterie colonială, total 10 batalioane; 4 regimente infanterie tonchinoasă, a 3 batalioane; 1 regiment infanterie anamită, a 4 batalioane; 2 regimente artilerie colonială, cu 6 baterii de câmp; 6 baterii de munte și 7 baterii de coastă; 2 companii de lucrători artileriști; 2 companii de geniu, localnici;

b) *In China:* 1 regiment infanterie, a 2 batalioane; 1 baterie, (câmp și munte);

c) *In Africa de Est*: 2 batalioane de coloniali, a 4 companii; 3 regimente infanterie din Madagascar, cu 10 batalioane; 1 batalion senegalez; 1 regiment artilerie, colonial; 2 companii de lucrători artilerişti;

d) *In Africa de Vest*: 1 batalion infanterie colonială, a 3 companii; 4 regimente infanterie senegaleză, 11 batalioane; 3 batalioane senegaleze; 1 escadron spahii senegalezi; 1 regiment artilerie colonial, cu 5 baterii; 1 companie de lucrători; 1 secție de geniu;

e) *In Africa ecuatorială*: 2 regimente infanterie, cu localnici, total 5 batalioane; 2 batalioane infanterie, cu localnici, total 12 companii; 1 escadron spahii senegalezi; 1 baterie de munte;

f) *In Noua Caledonie*: 1 batalion infanterie, a 2 companii;

g) *In Antile*: 2 companii infanterie colonială; 1 baterie de coastă;

h) *In Africa de Nord*: 14 batalioane infanterie senegaleză; 1 escadron de spahii senegalezi; 6 companii de transportori, senegalezi.

3. Armata de rezervă

În afară de armata activă, care va fi chemată să suporte primele lovituri, Franța mai are organizată, din timp de pace și armata de rezervă.

Fiecare regiment activ, la mobilizare, alcătuiește și câte un regiment de rezervă, cu cadrele ce le are, destinate și existente, din timp de pace, și anume: 1 Locot-colonel, 2 Maiori, 6 Căpitani, toți activi, 6 adjutanți, 36 sergenți, aceștia asemenea activi; restul se completează cu ofițeri din rezervă, în special prevăzuți pentru aceste unități. Coloanele asemenea există.

Astfel Franța are:

- 173 Regimente infanterie de rezervă, à 3 batalioane;
- 8 Regimente infanterie de rezervă, coloniale;
- 4 Regimente zuavi, infanterie de rezervă;
- 31 Batalioane vânători de rezervă;
- 36 Regimente de cavalerie de rezervă, a 4 escadroane;
- 30 Escadroane de rezervă;

15 Baterii de artilerie de rezervă, la fiecare corp de armată.

Aceste baterii, la mobilizare, se grupează: 1 regiment de 6 baterii pe lângă corpul de armată respectiv, sporind numărul de guri de foc; iar restul de 9 baterii formează un regiment, ce se alătură diviziei de rezervă, cum vom arăta mai jos;

11 Divizioane de artilerie pedestră de rezervă.

Delașamente de geniu, de rezervă.

Aceste forțe, la mobilizare, formează:

2 Regimente de infanterie alcătuiesc o brigadă de infanterie, ce se alătură pe lângă corpul de armată respectiv; așa că un corp de armată activ are, la mobilizare, 5 brigade de infanterie; iar celelalte 6 regimente, alcătuiesc 3 brigade și se constituiesc în o divizie de fiecare corp de armată, cu un reg. de artilerie, à 9 baterii și cu toate serviciile, prevăzute din timp de pace.

Așa că la mobilizare, armata franceză, pe lângă cele 22 corpuri de armată active, à 5 brigade infanterie și à 9+9+12+6 r. baterii, (36×4:144), 144 tunuri, mai dispune și de 21 divizii, à câte 3 brigade infanterie, cu câte un regiment de artilerie à 9 baterii și cu cavaleria și celelalte servicii necesare.

Prin urmare, un corp de armată va avea:

1—2 Batalioane vânători;

10 Regimente infanterie, — 30—34 batalioane;

2 Regimente artilerie, à 9 baterii;

1 Regiment artilerie, à 12 baterii;

1 Regiment artilerie, à 6 baterii (rezervă);

1 Regiment cavalerie, etc., etc.

Pentru completarea acestor unități, active și rezervă, Franța dispune de 14 contingente. Socotind contingentul, în cifră rotundă, scăzând și pierderile la 200.000 oameni, ar avea, aproximativ, 3.000.000 oameni.

Incadrarea unităților existente ar cere, aproximativ, 2 milioane oameni; iar restul de 1 milion, ar rămâne pentru completarea golurilor.

4. Armata teritorială

Franța mai dispune și de trupe teritoriale:

145 Regimente infant. teritorială, à 3—6 batalioane; și fiecare batalion cu câte o secție de mitraliere;

7 Batalioane vânători teritoriali, cu câte una secție de mitraliere;

14 Batalioane de zuavi teritoriali, cu câte una secție de mitraliere;

17 Escadroane de dragoni, teritoriali;

19 Escadroane de cavalerie ușoară;

3 Escadroane vânători de Africa;

57 Divizioane artilerie de câmp, teritoriali;

2 Divizioane artilerie de munte;

12 Divizioane artilerie pedestră;

21 Batalioane geniu, teritoriali;

7 Depozite de geniu, teritoriali;

20 Escadroane de tren, teritoriali.

Servicii, paza cetăților, frontiere, pădurari, etc.

Pentru alcătuirea acestor unități, se dispune de 7 contingente, socotindu-se contingentul à 150.000 oameni, se ajunge la peste un milion de oameni, iar pentru umplerea golurilor, se dispune de încă alte 7 contingente

Socotind că Franța va lua pentru apărarea teritoriului său, 10—12 la sută din populația europeană de 39.000.000, se ajunge la un număr de, aproximativ, $4\frac{1}{2}$ — $4\frac{3}{4}$ milioane de oameni, susceptibili de a lupta, fără a socoti marile rezerve din colonii: Alger, Tunis, Maroc, Senegalia, Madagascar, Indo-China, etc., cari pot sporî acest număr cu aproape 1 milion de luptători de elită.

ARMATA JAPONEZA

Recrutarea și împărșirea anilor de serviciu

Legea de recrutare datează din 1896, și cu modificări, făcute în anii 1899 și 1904.

Serviciul militar este personal și obligator pentru toți cetățenii Japonezi, afară de escluderile și excepțiile prevăzute în lege.

Durata serviciului militar este dela vârsta de 17—40 ani.

Armata japoneză cuprinde următoarele categorii:

1. Armata activă, (Guénéki), cu rezerva sa, (Jobi);
2. Rezerva de recrutare, (Hoju);
3. Armata de rezervă, (Kobi);
4. Armata teritorială, (Kokumin), de 1-ia și a 2-a categorie.

Durata serviciului militar, începând dela vârsta de 21 ani, este:

1. *Guénéki*. Pentru toate armele trei ani, afară de infanterie, care face numai doi ani.

Infanteria face anul al treilea în concediu; trenul face numai 6 luni; iar voluntarii, ce sunt destinați a se face ofițeri, fac un an și sunt pregătiți special;

2. *Jobi*. Toți proveniți din *Guénéki*, patru ani și patru luni, sau cinci ani și patru luni, dacă sunt din infanterie;

3. *Kobi*. Toți proveniți din *Jobi*, zece ani;

4. *Kokumin*, 1-ia categorie cuprinde pe toți tinerii ce au făcut serviciul militar activ, și durează până la vârsta de 40 ani.

Totalul anilor de serviciu 19.

5. *Kokumin*, de a 2-a categorie, cuprinde pe toți tinerii între vârsta de 17—40 ani, cari, din diferite cauze nu au făcut parte din nici o categorie a armatei;

6. *Hoju*, (rezerva de recrutare). Cuprinde pe toți tinerii recunoscuți buni și foarte buni, și cari n'au fost încorporați, fiindcă erau prea mulți, față de cerințele armatei. Ei capătă, însă, o instrucție specială, și sunt asemuți categoriei *Ersatz-reservă* a germanilor.

Contingentul înscrișilor în 1909 și prezentat la comisia de revizie, eră de 559,317, în care intră și 102.864 amânați din anul precedent.

Cifra contingentului încorporat anual, este fixată prin decret imperial și a fost cuprins, în anii din urmă, între 100.000 și 110.000.

Efectivul de pace este de 280.000—300.000 oameni.

Organizarea marelui comandament

Mikado este șeful suprem al armatei și marinei. El este ajutat: de consiliul mareșalilor; de consiliul militar; de statul major general; de ministerul de războiu; de inspectoratul general al învățământului militar.

Consiliul mareșalilor, (4 în 1910), este prezidat de Împărat și își dă avizul asupra chestiunilor capitale;

Consiliul militar, prezidat de Împărat, cuprinde: Mareșalii, ministrul de războiu, al marinei, șeful statului major general al armatei, acela al marinei, generalii și amiralii hotărâți de împărat.

Acest consiliu studiază principalele chestiuni, relative la preparațiunea de războiu.

Statul major general. Șeful statului major general depinde numai de împărat; iar ofițerii de stat major, depind numai de el, precum și generalii comandanți de divizii, în cece privește pregătirea de mobilizare și operațiile.

La mobilizare, șeful de stat major general iă, prin delegație, comanda armatei, iar primul sub-șef de stat major, iă funcția de șef de stat major.

Din acest punct de vedere, se aseamănă cu organizația marelui comandament francez.

1. Armata activă

A. — Infanteria

Infanteria japoneză cuprinde:

a) Patru regimente de gardă a 3 batalioane . . .	12
b) Șaptezeci și două regimente de linie . . .	216
c) Brigada de Coreea, a 2 regimente . . .	6
d) Batalioanele de pază ale căiei ferate din Estul Chinei . . .	6
e) Batalioanele delașate, (6 Formosa, 1 Tsușima, 1, Pe-Tchi-li) . . .	8
Total . . .	248

Efectivul de pace este de companie: 5 ofițeri, 12 sub-ofițeri, 10 brigadieri și 121 oameni, adică un efectiv total de 5 ofițeri, și 15 grădați și soldați.

Batalionul are 22 ofițeri și 604 gradați și soldați; regimentul are 68 ofițeri, 1.882 gradați și 14 cai.

Efectivul de război este: 5 ofițeri, și 235 oameni de companie; 22 ofițeri și 1.019 oameni de batalion; 69 ofițeri și 3.067 trupă de regiment.

Fiecare regiment de infanterie are și câte un délașament de 6 mitraliere, ștafete călări și bicicliști.

Trenul regimentar este format din animale de cărat.

Armament, muniții, unelte și echipament.

Infanteria japoneză este armată cu noua armă md. 1905, de calibru 6,5 m.m. Această armă este o transformare a armei cu care au făcut războiul cu Rușii. Baioneta are forma unui pumnal. Arma trage glonțul ascuțit; încărcătorul are 5 cartușe; greutatea armei cu baioneta, 4,264 kgr.; fără baionetă, 4,059 kgr.; lungimea armei cu baioneta, este 1,659 m.; fără baionetă, 1,276 m. Viteza inițială, aproape 800 m. Înălțătorul gradat până la 2.200 m.

Ofițerii sunt armați cu sabie și revolver.

Bombe de mână.—Infanteria japoneză dă o deosebită atențiune instrucției asvârlirii bombelor de mână. Bombele întrebuințate au o greutate de 800 gr. și lungimea de 56 c.t.m. Distanța de asvârlit este 40 m., mijlociu. Stupila nu se pune la bombă, decât când se voiește a se întrebuința.

Mitraliera infanteriei, este de sistem Hotchkiss, purtate pe cai. Sunt fără scut,—cele dinainte aveau; au același calibru ca și arma infanteriei.

Munițiuni.—Infanteristul poartă asupra lui 150 cartușe. La primul eșelon al trenului regimentar, compus din 54 cai, se transportă 50 cartușe de om. Înainte de începerea acțiunii, se distribuie oamenilor aceste cartușe, iar eșelonul merge de se reaprovizionează dela secțiile cu munițiuni de infanterie. Aceste secții sunt în număr de 4 de fiecare divizie, și fiecare are câte 60 de trăsuri.

Unelte.—Două treimi din efectivul companiei, poartă lopeți; cealaltă treime, poartă târnăcoape, topoare sau ferăstrac. Așa că, fiecare soldat are câte o uneltă portativă. În plus de aceasta, 50 de soldați din companie, au

foarfeci pentru tăiat sârmă; iar la trenul de luptă al regimentului mai sunt unelte mari: 48 lopeți, 16 târnăcoape și 8 topoare.

Fiecare soldat mai poartă încă cu el un sac special, destinat a fi umplut cu pământ, pentru a-i sluji ca adăpost, sau sprijin pentru armă.

Echipamentul.—Infanteristul japonez poartă ranița de piele, pe care se află: mantaua, o pereche de bocanci, gamela de aluminiu, cu două zile hrană, orez, o pătură de campanie, un sac de pesmeți, un bidon de aluminiu, centuronul, cu 3 cartușiere, unelta portativă, foaia de cort rufăria de schimb, necesarul.

Ranița mai cuprinde un sac special, destinat a înlocui ranița când soldatul trebuie să o lepede, fie pentru marșuri lungi, fie pentru luptă. Acest sac special, se poartă în bandulieră, pe umărul drept, cu extremitățile înodate pe piept. În el se pun: cartușele toate, hrana de rezervă și obiectele cele mai necesare. Mantaua, înfășurată în foaia de cort, se poartă, în acest caz, în bandulieră, pe umărul stâng. Ranița cu restul efectelor, este transportată pe trăsuri sau sunt lăsate sub paza cuivă, până după terminarea luptei.

Greutatea totală purtată, este de 29,60 kgr. cu hainele.

Ținuta de campanie este de culoare kaki, de postav, iarna; de pânză, vara. Cascheta, tunica-bluză cu buzunare, Mantaua cu buzunare și capușon; bocanci și pulpare.

B.—Cavaleria

Cavaleria cuprinde:

a) Un regiment de gardă	1
b) Douăzeci și șase de regimente de linie	26
Total	<u>27</u>

Din acestea: 19 regimente, (1—12, și 7—22), sunt regimente divizionare și sunt a 3 escadroane; celelalte 8 regimente, (13—16 și 23—26), formează 4 brigade, constituind cavaleria independentă. Aceste regimente sunt a 4 escadroane.

Efectivul de pace și de războiu al unui escadron, este de: 6 ofițeri și 176 oameni de trupă, (31 necombatanți).

Fiecare regiment de cavalerie mai are un detașament de mitraliere și un detașament de telegrafiști.

Detașamentul de mitraliere are 8 piese de regiment la regimentele cavaleriei independente și 4 piese la regimentele divizionare.

Trenurile cavaleriei sunt formate numai din animale

Remontă.—Resursele țării în cai buni, pentru războiu, sunt reduse. Numărul total al cailor, este aproape 1.500.000, dar numai o foarte mică parte sunt buni pentru războiu.

Se aduc cai din America și din Australia. Cele șapte depozite de remontă, și cari depind de ministerul de războiu, sunt însărcinate cu aprovizionarea armatei cu cai necesari.

Armament, muniții, unelte, echipament.

Armament.—Cavaleria poartă: a) Sabia cu teacă de metal; b) Carabina, care este acelaș model cu arma infanteriei; are o greutate de 3,5 kgr.; are înălțătorul gradat până la 2.000 m.; are și o baionetă de 440 grame, (ca la germani).

Ofițerii au sabie și revolver.

Munițiuni.—Fiecare călăreț poartă câte 105 cartușe, împărțite: câte 30 în cele două cartușiere și 45 în coburi.

Mitralierele sunt purtate pe cai, ca și la infanterie.

Unelte.—Fiecare escadron are câte 12—16 topoare și ferăstrae, precum și un mic aprovizionament de explozibil, pentru distrugeri.

Echipament.—Harnașamentul calului cuprinde șeaua cu coburi și frâu. Coburii au două zile hrană de rezervă. La spatele șei sunt așezate mantaua și foaia de corț. Carabina se poartă în bandulieră pe umărul stâng; bidonul în bandulieră, pe umărul drept. La centuron sunt cele două cartușiere.

Subofițerii au și binocluri.

C.—*Artileria.*

Artileria japoneză se compune din:

a) Artileria montată, 25 regimente à 6 baterii, bateria a 6 tunuri și 6 chesoane, (un regiment este de gardă)=150;

Din aceste regimente, 19 sunt regimente divizionare; restul de șase regimente, reunite, două câte două, formează trei brigade independente.

În fiecare regiment, 27 chesoane de muniții, constituiesc o rezervă regimentară de muniții;

b) *Artileria de munte*, compusă din trei grupe a trei baterii, și în plus două baterii independente, trimise în insula Formosa. Bateriile a 6 piese.

În războiul cu Rușii, jumătate din regimentele de artilerie, erau armate cu artilerie de munte; este probabil că acuma vor alcătui unități speciale de munte;

c) *Artileria călăreașă*, patru baterii, câte una pentru cele 4 brigade de cavalerie independentă;

d) *Artileria grea de câmp*, cuprinde 6 regimente, cu un total de 33 baterii, bateriile a 4 piese. Regimentele sunt alcătuite din două grupe, fiecare grup a câte 3 baterii: o baterie de tunuri și 2 baterii de obuziere;

e) *Artileria de cetate*, cuprinde 24 batalioane, împărțite la forturi și cetăți și formând, în timp de războiu, două parcuri de asediu.

Efectivul de pace al unei baterii montate, este de: 5 ofițeri, 123 trupă și 62 cai; o baterie de munte; 5 ofițeri, 122 trupă, 37 cai. La mobilizare, o baterie montată: 154 trupă, 112 cai; o baterie de munte: 146 trupă, 96 cai, ofițerii aceiași.

Armament, muniții, unelle, echipament.

Armament.—Artileria montată are tunul md. 1905, de 75, cu tragere repede, de oțel, sistem Krupp. Înălțătorul, cu lunetă astronomică, este gradat până la 6.200 m. Peste această distanță, se trage cu nivelul. Bătaia maximă întrece 7.900 m. Focosul este gradat până la 7.900 m. Are scuturi de 3,6 ctm. Numărul gloanțelor în șrapnel, este de 210, a câte 16,6 gr.

Artileria călăreașă, are un tun de câmp, md. 1909, perfecționat.

Artileria de munte, este un material nou, md. 1909, de calibru 75 m.m., cu tragere repede și transportat pe animale de purtat.

Artileria grea de câmp, cuprinde obuziere de 12 și

de 15, și tunuri de 10,5. Obuzierele trag la aproape 6000 și cu o viteză de 390 m. pe secundă, un șrapnel, care cuprinde 575—945 gloanțe, iar greutatea totală a proiectilului, fiind de 20—30 kgr.

Tunul de 10,6, trage cu o viteză inițială de 725 m., la 11.000 m., un proiectil de 22 kgr., și cu focosul gradat la 9.400 m.

Artileria de asediu, cuprinde următorul material: morțiere de 9 și de 15; obuziere de 9 și de 28 ctm.; și tunuri de 9 și 15. Aceste piese sunt, în general, din ultimele sisteme Krupp și Schneider.

Nouile piese, cari vor mai intra în compunerea parcurilor, vor fi: piese de 21 ctm. și mitraliere Kolt No. 1, de 1 ctm. 25, destinate, acestea, a trage contra personalului adăpostit înapoia sacilor cu pământ.

Soldații sunt armați cu arma infanteriei; ofițerii, au sabie și revolver.

Muniții.—Artileria de câmp: ante-trenul, 36 lovituri de piesă; la chesonul bateriei, 100 lovituri de piesă; la rezerva regimentului, 75 lovituri. Total, 211 lovituri, numai la regiment.

La celalt material, numărul loviturilor variază.

Unelte.—Fiecare baterie dispune de 85 unelte.

Echipament.—Soldații de artilerie, au sacul la fel cu al infanteriei; aceia cari merg pe jos, duc sacii pe ante-trenuri.

D.—*Trupe tehnice*

a) 19 Batalioane de pionieri, câte unul de divizie, batalionul a 3 companii; efectivul este de: 5 ofițeri, 248 trupă. La mobilizare, fiecare batalion are un echipaj de poduri, pentru 53 m. lung., și 8 m. larg. Fiecare armată mai are, în plus, un pod de 300 m.

b) Un regiment de căi ferate a 4 batalioane, a 4 companii;

c) Un batalion aerostație;

d) Un batalion telegrafiști de câmp. La mobilizare, constituiesc detașamente de telegrafiști pentru fiecare divizie și pentru staturile majoare de armată. Fiecare detașament poate construi aproape 40 klm. de linie.

Acest batalion mai are un detașament de telefoniști, și unul de telegrafie fără fir;

e) Nouăsprezece batalioane tren, a câte 3 companii. Fiecare batalion, la mobilizare, înhamă: 4 secții de hrană, fiecare secție cuprinzând hrana pe o zi; 4 secții muniții de infanterie; 3—4 secții muniții de artilerie; 6 spitale de campanie.

Impărțirea armatei active în comandamente

La mobilizare se alcătuiesc, din toate unitățile active, 19 divizii; iar 3—4—5 divizii, vor alcătui o armată. Numărul diviziilor în armată este foarte variabil.

Una divizie cuprinde:

Două brigade de infanterie a 2 regimente, a 3 batalioane, și fiecare regiment cu câte o companie de mitraliere a 6 piese.

Un regiment de cavalerie a 3 escadroane și un detașament de 4 mitraliere.

Un regiment de artilerie a 6 baterii a 6 tunuri.

Un batalion pionieri.

Un batalion de tren, (2 companii).

Armatelor li se mai alătură regimentele de artilerie independente, cavalerie independentă, artilerie grea, de munte, etc., după necesitate.

O divizie are, deci: 12 batalioane, (11.000 arme); 3 escadroane, (450 săbii); 36 tunuri; 28 mitraliere; sau, ca efectiv: 18.500 trupă, 500 cai, 1.760 trăsuri.

Efectivul total al armatei active mobilizate, este de, aproximativ, 550—600.000.

2. Armata de rezervă

Japonia nu are, din timp de pace, formațiuni pentru unități de rezervă, cum sunt la francezi și la germani. Toate unitățile de rezervă de cari va avea nevoie, se vor alcătui numai la mobilizare, întrebuintând parte din cadrele cele multe ale unităților active. Este probabil că, prin lucrările de pregătirea mobilizării, să fie hotărâte aceste unități, precum și cadrele lor, fiindcă se vorbește

că, la mobilizare, fiecare regiment activ va mobiliza și câte unul de rezervă.

Prin urmare, numărul diviziilor de rezervă va fi de 19, ca și al celor active, adică 228 batalioane infanterie, 57 escadroane cavalerie, 114 baterii artilerie și 19 batalioane de geniu.

Pentru toate aceste unități, există și oameni instruiți și material, precum și echipament, pregătit din vreme.

În afară de aceasta, este probabil că, Japonia, într'un nou războiu, va porni campania numai cu unitățile active, sporite cu foarte puține trupe de rezervă, (ca și în 1904—1905), și numai după o trecere de câteva luni, 2—3, va aduce și unitățile de rezervă în acțiune.

Japonia, mai alcătuieste și unități de rezervă, compuse numai din infanterie,—brigade sau regimente,—pe care le pune sub comanda diviziilor; în acest mod, scutește formarea coloanelor și staturilor majoare.

Efectivul total al armatei de rezervă, urmează a fi, aproape egal cu al armatei active; iar întregul efectiv al armatei de operații, activă cu rezervă, se ridică la aproape 1.200.000 de oameni.

În adevăr, numărul contingentelor acestor două elemente, este de 19, și, considerând fiecare contingent a 100.000, cel puțin, se ajunge la 1.900.000, fără a mai socoti rezerva de recrutare. Din aceștia, 1.200.000 vor intra în compunerea armatei, iar restul de 7—800.000, vor constitui efectivul necesar umplerii golurilor ivite la armata de operație.

* * *

La mobilizare, se mai creiază și trupe de depozit: 76 batalioane; 27 escadroane; 25 baterii; 19 companii de geniu; 19 companii tren.

* * *

Armata teritorială, cuprinde tinerii între 17—40 ani, cari nu aparțin armatei active sau al celei de rezervă; ei sunt destinați a apăra teritoriul și pentru menținerea ordinii interioare.

ARMATA MUNTENEGREANA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu.

Serviciul militar obligatoriu dela 18—62 ani.

Anii de serviciu sânt împărțiți astfel:

Recruții dela 18—20 ani, fac parte din „clasele de recrutare”, și fac instrucție cel puțin câte 2 luni, și cel mult 12 luni pe an.

Armata activă, dela vârsta de 20 ani până la 52 ani împliniți, adică 33 ani. Toți tinerii ce intră în această categorie, se împart în două grupe:

În prima intră toți tinerii cari sunt în condiții foarte bune pentru serviciul militar; iar în a doua, restul tinerilor, cari sunt ceva mai slabi, sau cari au vreun defect de conformație.

Instrucția primei categorii constă din 10 zile anual, sau 15 la manevre; iar pentru a doua categorie, din 4 zile anual.

Rezerva, cuprinde pe toți bărbații între 53 și 62 ani.

Modul de trai și de viață al Muntenegrenilor, fac din ei foarte buni luptători și din naștere soldați. Pentru ei, proporția luptătorilor se poate ridică la 20—25% din numărul întreg al populației. Insuși femeile iau parte la lupte, fie la coloane, fie chiar trăgând cu arma.

* * *

În timp de pace, armata muntenegreană este împărțită în 4 divizii,—12 brigade infanterie; o brigadă de artilerie; 4 baterii cadre, fiecare cu 3 ofițeri, 50 trupă și 20 cai; un detașament de mitraliere pentru școală, de 4 piese; o companie de mitraliere.

* * *

Armata muntenegreană este o armată teritorială, la care ia parte tot cetățeanul valid al Muntenegrului.

Musulmanii sânt scutiți de serviciul militar, plătind în schimb o taxă militară.

Teritoriul muntenegrean este împărțit în 4 divizii, (Cetinge, Podgorița, Niksici, Kolacinu).

Sâmburele de unități cadre se compune din:

Garda Regelui: 130 oameni pe jos și călări.

4 Batalioane școala, corespunzătoare celor 4 divizii, cu un efectiv de 250 oameni fiecare, 15 ofițeri și 60 sub-ofițeri.

4 Baterii cadre, având fiecare 3 ofițeri, 50 oameni și 20 cai.

1 Companie mitraliere.

1 Companie telegrafie.

1 Companie pionieri.

Cadre permanente mai are pe ofițerii din servicii speciale și stat major. O parte dintre comandanții de divizii, de brigade, batalioane, companii și baterii, sânt tot permanenți, însă, sânt chemați numai la anume epoci, comptând, ca și trupa, la vatra lor.

Organizarea Marelui Comandament

Șeful suprem al armatei este Regele.

Ministrul de războiu este responsabil, către Rege. El este ajutat de către ofițerii serviciilor speciale și funcționari.

Între ofițerii serviciilor speciale se găsesc și acei de stat major.

Unitățile și împărțirea lor în comandamente

4 Divizii de infanterie à 3 brigade fiecare.

Brigada compusă din: 4—6 batalioane a 4—8 companii, 1 pluton cavalerie, 1 divizion de 4 mitraliere, 1 baterie de munte (4 piese). Brigada mai are: 1 pluton de pionieri, 1 pluton de telegrafie, și 1 pluton de cercetași.

Fiecare divizie mai are, sub comanda sa imediată: una sau două baterii de câmp, una baterie de munte, o baterie de obuziere, un pluton de pionieri, un pluton de telegrafie, un pluton de cercetași, intendență și servicii.

În total, Muntenegrenii au: 62 batalioane, 12 companii de mitraliere, 16 baterii de munte, 4 baterii de câmp, 4 baterii obuziere.

Efectivul batalioanelor variază între 400—800 oameni.

Totalul forțelor active: 45.000—50.000 infanterie.

de către 5 batalioane de disponibili, din a 2-a clasă. Are și 5 companii de etape.

Armament, muniție

Infanteria: Pușca cu magazie rusească, de 3 linii (7,62), precum și cu alte puști de sistem mai vechiu, între cari și Berdan. La începutul anului 1914, aveă 115,000 arme, dintre cari 38.000 cu repetiție.

Artileria: Tunuri de câmp, Krupp, de 8,7 c.m.; tunuri de munte, Krupp, de 7,5 c.m.

Cadre și instrucție

Recrutarea ofițerilor și gradelor inferioare, se face în mod foarte serios pentru armele lor teritoriale.

Subofițeri, (Dezetsar): Soldații cu 3 ani serviciu în armata activă, recomandați de comandanții lor ierarhici, urmează 30 zile școala de cadre la divizie. Dacă sânt admiși, după aceste 30 zile, sânt chemați a instrui 2 clase de recruți și apoi numiți de Ministerul de războiu, ca subofițeri. Obligatorie etatea numai 23 ani și gradul de caporal, este mai mare decât de subofițer, și se obține în aceleaș condițiuni, însă având cel puțin 24 ani etatea.

Ofițerii sânt recrutați din grade inferioare sau din cei cari au urmat școale speciale în străinătate, sau cursurile speciale din țară.

Gradele inferioare pot deveni ofițeri după 3 ani în gradul de caporali, dacă a luat parte la manevre, și după ce urmează un curs preparatoriu de 8 luni, cel puțin, și a instruit 2 clase de recruți. Etatea minimă 31 ani.

Ceilalți devin ofițeri la etate și mai mică, dacă au urmat școala preparatorie a elevilor ofițeri din țară, sau dacă depun un examen corespunzător cursurilor din acea școală.

Ofițerii de stat major se recrutează în mod special, din sublocotenenții cari au cursul secundar, cari au provenit din școale de ofițeri sau din vreo școală din străi-

nătate, și cari au urmat cursurile speciale ale ofițerilor armatei muntenege.

După ce depun examenul, corespunzător, sânt avansați locotenenți și apoi trimiși a urmă o școală în străinătate.

Tot cam astfel se recrutează și ofițerii pentru servicii speciale.

Ofițerii nu se pot căsători fără autorizațiunea ministerului.

ARMATA RUSA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu

Serviciul militar personal obligatoriu. Legea prevede excepțiuni reduse foarte mult. Excepțiunile sunt: scutiri, amânări, dispense, reduceri de serviciu,

Sistemul de recrutare este național.

Indatorirea serviciului militar dela 22—43 ani, (12 ani), cu excepțiune pentru cazaci, cari fac 18 ani și cazacii de Uraii, 21 ani.

Anii de serviciu împărțiți astfel:

a) Dela 22—24 ani în infanteria și artileria de câmp, sub arme; dela 25—31 ani în rezervă, categoria 1-ia¹;

b) Dela 22—25 ani cavaleria, artileria călărească, geniuul, căi ferate, grăniceri, sub arme dela 26—32 ani, în rezervă, categoria 1-ia; dela 33—38 ani în rezervă, categoria a 2-a, iar dela 39—43 ani, în miliții;

c) Dela 22—26 ani, marina sub arme, dela 27—29 ani în rezervă, categoria a 2-a; iar dela 32—43 ani, în miliție;

d) Cazacii de Don: la 21 ani intră în anul de pregătire. Dela 22—33 ani fac serviciu efectiv 12 ani, împărțiți în 3 chemări: chemarea 1-ia pentru trupele de linia 1-ia; chemarea a 2-a și a 3-a, pentru trupele de rezervă. Dela 34—38 ani, nu fac nici o concentrare, în timp de pace; iar după 38 ani, rămân în miliție, până la epuizarea forțelor făcându-se control 10 ani;

1) Rezerva categoria I-a completează armata activă; iar rezerva categoria II-a servește pentru formarea unităților de rezervă.

e) Cazacii de Urali: la 20—21 ani intră în anii de pregătire. Dela 22—36 ani, fac serviciul efectiv de 15 ani, împărțiți în 2 chemări: chemarea 1-ia dela 22—24 ani, și chemarea a 2-a, dela 25—36 ani. Dela 37—41 ani, în rezervă; iar dela 41 ani înainte, trec în miliție, unde rămân până la epuizarea forțelor;

f) Neîncorporații pentru lipsa de vacanțe, și scutiții, apți pentru serviciul militar, trec deadreptul în miliție, chemarea 1-ia, fiind chemați de 2 ori la instrucție, dela 22—25 ani; iar dela 26—43 ani, disponibili, pentru unități de linia 1-ia;

g) Scutiții din lipsa de aptitudini, însă buni de serviciu, precum și scutiții indispensabili familiilor, trec direct în miliție, dela 22—43 ani.

Elementele armatei sunt:

Armata regulată: trupe de linie și de gardă, rezervă, (zapas), și miliție, (opolcenie).

Armata neregulată: trupe de cazaci: Don, Caucaz, Cubau, Astrahan, Orembourg, Urali, Siberia, Semeritinsk, Transbaikal, Amur, Usiruk, Irkusk și Eniseisk.

Miliția permanentă: de Cubau și Daghestan.

Teritoriul Rusiei este împărțit în 13 circumscripții militare: 9 în Europa și 4 în Asia. Fiecare circumscripție sub un ofițer general comandant, în timp de pace, al tuturor trupelor și serviciilor, aflate pe teritoriul circumscripției¹⁾.

Organizarea Marelui Comandament

Șeful suprem al armatei este Țarul. Ministrul de războiu are autoritate asupra tuturor serviciilor armatei; el supune suveranului toate chestiunile, pe care acesta și le rezervă.

Există o casă militară a Impăratului cu vot consultativ.

1) Circumscripția Petersburg: corpul de gardă, C. 1, 18, 22. Diviziile 1 și 2 de gardă.

Circumscripția Volna: C. 2, 3, 4, 20. Diviziile de cavalerie 2 și 3. Brigada 1 cavalerie de gardă independentă.

Circumscripția Varșovia: C. 6, 14, 15, 19, 23. Diviziile de cavalerie 4, 13, 14, 6, 15, 7. Divizia 1 Cazaci Don. Brigada 2 cavalerie independentă de gardă.

Tot ministrul de războiu este președintele consiliului superior de războiu, compus din 24 membrii, numiți de Țar. Acest consiliu are vot consultativ.

Statul major general formează o direcțiune din ministerul de războiu, împărțită, la rândul ei, în mai multe secțiuni și birouri. În timp de pace, șeful statului major, lucrează cu Impăratul, prin intermediul ministrului de războiu.

În timp de războiu, statul major general formează statul major al Comandantului superior al armatelor de operațiune.

Compunerea armatei

Infanteria

1.—*Regimente active.*

În Europa și Caucaz:

a) 12 Regimente gardă, 16 regimente grenadier, 208 regimente infanterie, à 4 batalioane;

b) 4 Regimente tiraliori gardă (2 batalioane), 40 regimente tiraliori, (2 batalioane), 1 regiment garda Țarului, (2 batalioane), 24 batalioane cazaci Cuban.

În Asia:

22 Regimente tiraliori de Turchestani, à 2 batalioane;

44 Regimente tiraliori de Siberia, à 2 batalioane.

2.—*Regimente de rezervă*¹⁾.

200 Regimente à 4 batalioane, care se formează la mobilizare.

1). Trupele de rezervă înainte de 1905 erau unițiți cu cadre constituite din timp de pace în companii, batalioane, regimente și brigade. Aceste unități se redubluau la mobilizare. Tot așa erau organizate unitățile de artilerie de rezervă și trupele tehnice. Această organizare s'a găsit defectuoasă după 1905 și s'a schimbat în sensul următor: unitățile de rezervă să fie mobilizate de unitățile active corespunzătoare, în care scop cadrele unităților active să fie întărite. Actualmente are fiecare regiment activ câte un ofițer superior, 12 ofițeri inferiori și 24 subofițeri pentru mobilizarea unităților de rezervă.

3.—*Miliții.*

320 Drujuni (batalioane), chemarea 1-ia;

320 Drujuni (batalioane), chemarea a 2-a;

20 Drujuni infanterie de cetate, chemarea 1-ia;

20 Drujuni infanterie de cetate, chemarea a 2-a.

Total batalioane:

1278 Batalioane active;

24 Batalioane cazaci Cuban;

800 Batalioane de rezervă;

680 Batalioane de miliție;

347 Batalioane de depozit.

Tot. 3129 Batalioane total.

La mobilizare, fiecare regiment activ, formează un batalion de depozit cu 4—8 companii, cari servesc a completă golurile la regimentele active.

Dăm aci efectivul unităților de infanterie rusă în timp de pace și în timp de războiu:

Intre trăsuri sunt: 77 trăsuri bucătărie, 16 trăsuri de aprovizionare, 5 trăsuri de hrană, chesoane de 1 și 2 cai și trăsuri administrative pentru efecte de prima necesitate, (corturi, vesele, arhivă, material, reparații, bucătării); trăsuri de aprovizionare, trăsuri hrană, trăsuri farmacie, trăsuri ambulante și trăsuri bagaje.

Armament.—Arma Nosini, md. 1891, calibrul 3 linii, 7,62 m.m., cu repetiție și încărcător cu 5 cartușe, baioneta se poartă fixată la armă. Greutatea armei cu baioneta, 4,299 kgr., cartușul 25,7 gr., glonțul 13,73 gr. Incărcătura 2,40 gr., pulbere fără fum. Gradația înălțătorului 2,700 pași; iuțeala inițială 625 m., la 25 m. de gura țevii; prin adaptarea glonțului ascuțit, s'a sporit viteza inițială. În ultimul timp, s'a adoptat la armă curea. Ofițerii, revolvere sistem Nagent, md. 1895, calibrul 7 m.m., sabia purtată în bandulieră.

Munițiuni: 120 cartușe pe om, în 2 cartușiere și în un sac mic, purtat peste umăr. La trăsuri, câte 66 cartușe de armă.

Mitraliere înhămate 72 cordoane à 250 cartușe; 18.000
La parcul de artilerie al diziviei 72 cordoane à 250 cartușe: 18.000.

Denumirea	T I M P D E P A C E				T I M P D E R A S B O I U									
	Ofiteri	Impiegati	Trupe		Ofiteri	Impiegati	Trupe		Mitraliere					
			Subofiteri	Soldati			Subofiteri	Soldati		Total	Trasuri	Chesane	Cai	
Comp. efect. normal	4	—	7	168	115	1	4	20	217	237	1	1	4	—
Comp. efect. mărit	4	—	20	170	490	1	4	—	—	—	—	—	—	—
Reg. a 4 batalioane	70	7	117	1756	1873	76	79	324	3697	4021	79	29	220	8
Reg. a 2 bat. norm.	33	4	90	1093	1173	43	35	5165	1833	1998	41	12	113	4
Reg. a 2 bat. mărit	33	4	98	1521	1619	43	—	—	—	—	—	—	—	—
Comp. mitraliere în- hămată	3	—	4	34	38	16	5	11	89	100	8	5	40	8
Companie mitraliere purtauă	2	—	4	23	27	7	3	7	54	61	3	82	31	4
Drujina miliție . .	—	—	—	—	—	—	14	81	902	983	14	2	48	—
Batalion depozit .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—

1). Corpurile de trupă aflate pe frontieră cu efectivele mărite.

2) Samara.

Mitraliere purtate, 72 pachete à 250 cartușe: 18.000, se mai găsesc cartușe la parc. art. div. și parcul local al corpului de armată.

Unelle la companii.—Portative: lopeți 140, topoare 30, târnăcoape, securi 30.

La trăsură: lopeți 16, topoare 8, târnăcoape, securi 60.

Compania mitraliere: lopeți 35, topoare 8, târnăcoape, securi 8.

La trăsuri comp. mitraliere: lopeți 8, topoare 4, târnăcoape, securi 8.

La toate trăsurile corpurilor de trupă, $\frac{1}{2}$ din numărul conductorilor, sânt prevăzuți cu lopeți și târnăcoape portative.

Material telefonic.—Pentru fiecare regiment, 9 aparate cu 10 klm. 600 linie. Pentru divizie, sau brigadă nedivizionată, 9 aparate și 20 klm. de linie. De corp de armată, 5 aparate cu 15 klm. linie. Materialul telefonic este transportat pe trăsuri la trenul de luptă al formațiunilor.

Echipament.—Fiecare infanterist poartă asupra sa: o uneltă, un sac de pânză cu hrana și efecte de primă necesitate, un bidon cu pahar, mantaua, pânza de cort cu bețele, 2 cartușiere la centiron și una la piept, o uneltă, gamela și încălțăminte de schimb.

Cavaleria.

a) Regimente active:

108 Regimente a 6 escadroane	— 648	escadroane și sotnii
13 Regimente a 4 escadroane	— 52	„ „
3 Divizioane a 2 escadroana	— 10	„ „
1 Reg. cavalerie Amur a 3. esc.	— 3	„ „
10 Sotnii independente	— 10	„ „
3 Regimente Grăniceri	— 36	„ „
1 Regiment escorta Țarulni	— 4	„ „
Jandarmi	— 7	„ „
	<u>770</u>	„ „

b) Regimente de rezervă:

- 53 Regimente de rezervă chemarea 1-ia, (347 sotnii, și
45 Regimente de rezervă chemarea a 2-a, (265 sotnii).

c) Regimente de depozit:

9¹/₂ Regimente cu 192 escadroane; în timp de pace cu 64 escadroane;

55 Escadroane de cazaci;

1 Escadron Filand.

Total 237 escadroane și sotnii, din care 66 pe jos.

Totalul escadroanelor:

840 Escadroane sotnii active;

347 Sotnii cazaci chemarea 1-ia;

265 Sotnii cazaci chemarea a 2-a.

1452+237 Escadroane și sotnii de depozit=1689 total.

Armament.—Sabie și carabină Nossini, md. 1891, calibru 3 linii 7,62 m.m. cu baionetă și teacă, rândul al 2-lea; rândul întâiu, lance, introdusă de curând. Cazacii Cubani și Terek, pistoale și hangere. Sergenții majori, corniștii, revolvere calibru 7,62 m.m. Ofițerii, sabie și revolvere. Sabia, teacă de lemn, acoperită cu piele și cu garnitură de metal, este purtată în bandulieră.

Muniție.—Pe oameni 40 cartușe, la trăsuri 23 cartușe de om, cazacii 60 cartușe, cartușe revolver 20 la oameni.

Unelte.—Escadron, portative: lopeți 20, topoare 20, La trăsuri: lopeți 2, topoare 2.

Echipament.—Călărețul poartă la șea, înaintea, cobura, sacul cu grăunțe (1 zi), mantaua, o uneltă; iar înapoi, poartă plasa de fân, peria, țesala, efecte de prima necesitate, încălțăminte de schimb, pătura și gamela.

Material explozibil.—La regiment: 60 cartușe metalice cu piroseilină umedă, 20 încărcături piroseilină uscată, în cutii de zinc. La regimente cavalerie din circumser. Vilna-Varșovia 840 cartușe metalice cu piroseilină umedă și 400 încărcături piroseilină uscată, în cutii de zinc. La trăsuri se poartă 1464 cartușe piroseilină umedă și instrumente pentru distrugere de căi ferate.

Material telefonic.—Pentru un regiment de cavalerie 2 aparate cu 2 klm. linie.

Remontă.—Resursele sunt destul de mari, căci sunt peste 21.000.000 cai în Rusia, de Europa și peste 5 milioane în Asia.

Caii necesari armatei se alege de anumite comisiuni,

care sunt permanente în marile centre producătoare și temporale în alte regiuni. Afară de aceasta, în Rusia se lasă mare latitudine și corpurile sânt autorizate a cumpăra singure caii necesari, după anume condițiuni și pe un preț fixat de comisiunile pe regiuni.

Pentru ofițerii de cavalerie și artilerie.—Fiecare ofițer trebuie să aibă un cal proprietate personală și un altul de serviciu, dat de stat. Fondurile necesare pentru cumpărarea de cai ofițerești, se dau de corp, dintr'un fond, numit de remontă, și pentru care ofițerul plătește o mică dobândă.

Caii declasați dela artilerie sau cavalerie, sânt trecuți corpurilor pedestre, în schimbul unei sume destul de mici.

Artileria

- 3 Brigade artilerie gardă, (18 baterii);
- 3 Divizioane artilerie gardă, (11 baterii);
- 4 Brigade artilerie grenadieri, (24 baterii);
- 52 Brigade artilerie linie, active, (316 baterii);
- 38 Brigade de rezervă, (228 baterii);
- 80 Baterii artilerie de miliție;
- 11 Brigade tiraliori Siberia, (82 baterii);
- 16 Divizioane artilerie tiraliori Siberia, (46 baterii);
- 12 Divizioane artilerie călăreață, (24 baterii);
- 4 Baterii independente;
- 11 Divizioane artilerie călăreață de munte (27 bat.);
- 19 Baterii călărețe cadre;
- 33 Divizioane de obuziere, (68 baterii);
- 7 Divizioane artilerie grea, (21 baterii);
- 193 Baterii de depozit.

Total: 108 brigade artilerie, 311 divizioane, 875 baterii de câmp, 47 baterii de munte, 40 baterii călărețe, 14 baterii de munte călărețe, 47 baterii de cazaci călări, 107 baterii obuziere ușoare, 31 baterii obuziere grele.

Bateriile montate cu efectiv normal au, în timp de pace: 4 ofițeri, 180 trupă, 51 cai și 4 tunuri, 8 chesoane, 4 cai de baterie, 1 afet rezervă, 2 care telefoane, 4 trăsuri bagaje; iar în timp de războiu, au: 6 ofițeri, 266 trupă, 244 cai și 8 tunuri, 16 chesoane și toate trăsurile indicate mai sus.

Bateriile de obuziere, călărețe și de munte, au 6 tunuri, iar artileria grea de câmp, are 4 tunuri.

Trupele de cetate sunt organizate unele pe regiuni îmbrigadate, iar altele pe batalioane și companii, având pe lângă ele companii de săpători de mine și secții de telegrafie.

Impărțirea armatei în comandamente.

Armata rusă este compusă, în timp de pace, din: 27 corpuri de armată în Europa, (1—25+1 gardă+ grenadiri); 3 corpuri de armată în Caucaz (1—3) și 7 corpuri de armată în Siberia, (1—2 Turkestan; 1—5 Siberian).

Total 37 corpuri de armată¹⁾.

Proiectul din Aprilie 1914, prevede 40 corpuri de armată, à câte 2 divizii.

Rezerva organizată în 38 divizii, putând fi întrunită și în corpuri de armată.

Pe lângă aceste divizii de rezervă, se mai formează încă 20 de miliții, chemarea 1-ia și 20 de miliții, chemarea a 2-a.

Corpul de armată se compune din: 2 divizii, 1 divizie sau 1 brigadă de cavalerie, un divizion de obuziere, 1 batalion de săpători, o jumătate sotnie cazaci, parc de muniție, convoiu sanitar, pentru 210 răniți, infirmerie de cai, convoiu de subzistență, brutărie mobilă cu 44 cuptoare.

Corpurile de armată depe lângă frontieră, au și câte

---

1) Actualele corpuri de armată sunt dislocate astfel :

Circ. Kiew : C. 9, 10, 11, 12, 21. Div. cav. 9, 10, 11, 12.

Circ. Odesa : C. 7, 8. Divizia 8 cavalerie.

Circ. Moscova : C. 5, 13, 17, 25. Corpul Grenadiri. Divizia 1 Cavalerie Grenadiri. Brigada 1 și 2 cavalerie independentă

Circ. Kazan : C. 16, 24. Cazacii de Orenburg, Ural și Astrahan. Divizia 5 Cavalerie.

Circ. Don : Cazacii de Don.

Circ. Caucaz : C. 1, 2, 3 de Caucaz. Divizia cavalerie 1, 2 și 3 Cazaci Caucaz. Divizia 1 Cavalerie Caucaz.

Circ. Turchestan : C. 1 și 2 Turchestan. Div. 1 Cazaci Turchestan.

Circ. Omsk : Divizia 11 trăgători Siberieni și Cazaci de Siberia.

Circ. Irkusk : C. 2 și 3 de Siberia. Brigada Cazaci Trzns-Baikal.

Circ. Amur : C. 1, 4, 5 Siberiene. Brigada Cazaci Usuri. Cazacii de Amur.

A R M A M E N T

ARMAMENT	Aflat la :	Proiectile	Date Balistice	OBSERVAȚIUNI ASUPRA MATERIALULUI
Tun cu tragere repede Puștiov Md. 00 și 69. Calibru 7.62.	Artileria de câmp și călărească	Șrapnel 200 gloanțe și obuze greut. proiect. 6500 kgr.	V. Inițială 500 m. Bătăia maximă 6400 m. 16 fovituri pe minut	Inchizător cu șurub sistem Schneider. Frână hidroalică și recuperator cu resorturi metalice. Recul 4,08 m. Aparat de ochire cu goniometrul și luneta panoramică. Greutate tunului cu antetren încercat 4980 kgr. Scut. 3 m/m.
Tun de munte cu tragere repede Obuhov Md. 1904. Calibru 7.62.	Artileria de munte	Șrapnel 200 gloanțe obuze, greutatea proiect. 6500 kgr.	V. Inițială 379 m. Bătăia 4560 m.	Frână cu 2 cilindre fixate în lengăn și recuperator cu resorturi. Afectul se descompune 2 părți, greutatea 327 kgr. Săpă de călcăi, scuturi demontabile. Pentru transport 6 cai.
Tun de munte cu tragere repede Schneider Dangleis Md. 4300.		Șrapnel 280 gloanțe și obuze greutatea proiect. 6500 kgr.	V. Inițială 330 m. Bătăia 6100 m.	Teava compusă din 2 părți. Inchizător cu șurub esențiale Schneider. Frână hidroalică indep. Recuperator cu lichid și aer comprimat. Săpă rabatabilă și fixă, scut demontabil. Aparat de ochire cu înălțător indep. Pentru transport 6 cai.
Obuziere Krup Md. 4902. Puștiov 1904, Obuhov 4905. Calibru 12.9.	Artileria de câmp Div. obuz. ușoare	Șrapnel și obuz.	Bătăia 6400 metri V. Inițială 335 m. Bătăia 7680 m. 8 fovituri pe minut	Fără scut materiale vechi.
Obuziere grele Schneider. Calibru 15.	Artileria de armată; Diviz. obuziere grele	Șrapnel 483 gloanțe obuz. cu focos dublu efect. gr. proiect. tilitut 29.53 kgr.	V. Inițială 292 m. Bătăia 3400 m. cu obuz 2400 cu șrapnel	Inchizător cu șurub esențiale. Frână hidroalică și cu recuperator. Luneta panoramică, ochire în direcție prin culisarea ațetului pe osii.
Tunuri 42 liniit Schneider. Calibru 40.67.	Artilerie de asediu			Material introdus de curând pentru a înlocui materialul vechi de asediu.
Tunuri calibru 106 m. Tunuri » 152 m/m. Obuziere » 452 m/m. Mortiere » 203 m/m. Mortiere » 228 m/m. Mortiere » 280 m/m.	Artilerie de asediu			Material de curând introdus.

Toate trupele de artilerie cu sabie și revolver.

o brigadă de tiraliori cu 1 divizion de artilerie de 3 baterii.

Corpul de armată are, normal: 32 batalioane (28.000 combatanți); 24 escadroane și sotnii (3.500 săbii), și 16 baterii (120 tunuri).

În total, efectivul corpului de armată este: 1.058 ofițeri, 154 funcționari, 40.000 combatanți, 4.200 necombatanți, 13.000 cai, 3.900 trăsuri.

Divizia se compune din 2 brigade de infanterie¹⁾, 1 brigadă de artilerie, 1 brigadă parc de artilerie, 1 ambulanță divizionară și 2 spitale mobile, o coloană de subzistență și o brutărie mobilă, (22 cuptoare). La necesitate, i se mai dă 6 spitale de rezervă.

Divizia are: 16 batalioane (14.000 baionete), 32 mitraliere, 6 baterii, (48 tunuri), și o jumătate de sotnic de cazaci.

În total: 491 ofițeri, 67 funcționari, 18.900 combatanți, 1.900 necombatanți, 4.900 cai, 1.400 trăsuri.

Diviziile de miliții se formează pe 2 brigade (à 8 drujini fiecare batalion), + un regiment de cazaci, cu 4 sotnii + 1 divizion de artilerie, à două baterii + o companie săpători.

Brigada de infanterie.—Brigada de infanterie se compune din: 2 regimente à 4 batalioane fiecare, plus 16 mitraliere, având efectiv: 159 ofițeri, 14 funcționari, 7.500 combatanți, 340 necombatanți, 481 cai, 187 trăsuri.

Brigadele de tiraliori, care formează unități separate, cum vom vedea mai jos, se compune din: 4 regimente à 2 batalioane fiecare, o coloană de subzistență și spital de rezervă, după necesitate, având următorul efectiv: 230 ofițeri, 50 funcționari, 9.700 combatanți, 960 necombatanți, 2.067 cai și 672 trăsuri.

Divizia de cavalerie se compune din: 2 brigade de cavalerie (à 2 regimente de 6 escadroane și 1 detașament de mitraliere fiecare), și 1 divizion de artilerie călăreață, de 2 baterii à 6 tunuri.

Efectivul normal al unei divizii este de 170 ofițeri,

1) Pentru a cunoaște numele regimentelor unei divizii, se înmulțește numărul diviziei cu 4 și se ia încă 3 numere ce precede rezultatul. Ex.: Dia. $40 \times 4 = 160$: Are regimentele 160, 159, 158, 157.

38 funcționari, 4.200 combatanți, 280 necombatanți, 4.970 cai și 230 trăsuri.

Diviziile de cavalerie intră în compunerea corpului de armată. La mobilizare se pot întruni 2—3 divizii, pentru a forma corpuri de cavalerie, după necesitate.

Sunt și brigade independente de cavalerie.

Regimentele de cazaci de categoria a 2-a și a 3-a, se întrunesc pe brigade și formează 15 divizii de rezervă, de cazaci, din care 10 divizii în Europa.

Brigada de artilerie.—Există brigade de artilerie de gardă, à 2 și 3 divizioane, brigade de artilerie de grenadieri a 2 divizioane, (3 baterii), brigade de artilerie de rezervă, à 2 divizioane, — mai toate divizioanele à 3 baterii, — brigade de artilerie de tiraliori de Siberia, à 3 divizioane, de câte 3 baterii.

Mai există: divizioane independente de artilerie călăreață; baterii independente; divizioane de artilerie de munte, divizioane de artilerie călăreață de munte, și de cazaci; divizioane de obuziere; divizioane artilerie grea de câmp; baterii de depozit; cadre și trupe de cetate.

Artileria din apropierea frontierelor are efectivul mărit, din timp de pace.

Serviciul sanitar cuprinde:

a) Ambulanțele de regiment, sanitare și veterinare, care dau primul ajutor în marș, staționare și luptă;

b) Ambulanțele de divizie și brigade de tiraliori, care formează postul principal de ajutor, operații chirurgicale, pansamente, transportă bolnavi și răniți, la spitalele apropiate.

Fiecare divizie are o companie de brancardieri;

c) Spitalele de campanie, mobile și de rezervă, având fiecare câte 10 locuri pentru ofițeri și 200 pentru trupă. Sunt 8 spitale de acestea, pentru fiecare divizie, (4 mobile și 4 de rezervă), însă, numai două din ele aparțin direct diviziei; celelalte aparțin inspectoratului general;

d) Detașamente sanitare de profilaxii și dezinfectare. Unul de corp de armată pentru profilaxie și câte unul de divizie, pentru combaterea epidemiilor;

e) Coloane sanitare de transport, pentru 60 oameni culcați și 140 șezând. Una de corp de armată;

f) Trenul și vase sanitare în zona operațiilor, cu 1.500 locuri; iar în zona etapelor cu 400 locuri;

g) Farmacii de companie, cu rezerve de pansamente; și instrumente. Se stabilesc în zona operațiilor și în zona etapelor;

g) Serviciul veterinar și al remonței, Are lazarete veterinare, la corpurile de armată, și la divizii. La etape are câte un lazaret pentru fiecare corp de armată.

Afară de acestea, înființează câte un depozit de 65 cai la divizii, și la fiecare armată câte unul cu 10% cai din efectivul total al armatei. Câte odată, se înființează la corpul de armată.

Mai există: Societatea Crucea Roșie, care organizează secțiuni de ambulanțe, spitale, trenuri, puse la dispoziția serviciului sanitar al fiecărei armate.

Spitale de cetate, pentru 20 ofițeri și 400 trupă, spitale și ospicii permanente.

Serviciul subzistențelor.—Are un intendant general, un intendant al intendenței etapelor, intendantii de corpuri de armată și de divizii, cu biourourile și personalul necesar. Ca depozite și convoiuri, afară de trenurile corpurilor de trupă, are:

a) *Brulării de campanie*, (mobile și de etape). Cele mobile sunt la divizii, cele 22 cuploare și 73 trăsuri de etape nu au tren;

b) *Coloanele de subzistență*, la divizii, brigade de trăgători, corpuri de armată, corpuri de cavalerie și armate;

c) *Magazii de etape*, servesc pentru reprovizionarea trupelor la trecerea prin acele puncte;

d) *Magazii intermediare*, se instalează când distanța între magazinele principale și punctele de distribuție este peste 4 etape;

e) *Magaziile de distribuție*, destinate a reproviziona zilnic trupele, instalându-se la $\frac{1}{2}$ —2 zile de marș;

f) *Magazii principale*, instalate pe baza de aprovizionare.

Cu privire la efectivul total al armatei ruse, putem face următoarea socoteală:

3.082 batalioane	—	3.082.000	infanteriști
1.452 escadroane	—	217.800	călăreți
1.161 Baterii de câmp cu trupe de asediu	—	350.000	artilieriști
Trupe de geniu	—	150.000	
		<u>Total 3.799.800</u>	
Se adaugă 20% trupele combatante ale serviciilor		76.000	
Se adaugă trupele de depozit	—	456.000	
		<u>Total 5.115.800</u>	

În cifră rotundă, Rusia poate mobiliza cel puțin $5\frac{1}{2}$ milioane din cei 17.000.000 mobilizabili, dacă socotim 10% din totalul populațiunii.

Cadre și instrucție

Ofițerii de stat major se recrutează din absolvenții Academiei imperiale de războiu, Nicolae. Aci se primesc ofițeri subalterni de toate armele, după 3 ani serviți la trupe și 2 concentrări, făcute. Școala durează 3 ani. Anul al treilea formează un curs complimentar și este urmat de elevii din al doilea an, cari depun un nou examen.

Ofițerii de trupă se recrutează din surse: din grade inferioare, care urmează 2 ani școala de Junkeri, din tineri civili și din elevii de școalele militare, cari urmează în școalele de cadeți 2 ani și din fiii înalților demnitari și nobili, cari urmează în școala pajilor 9 ani¹⁾.

Ofițerii de rezervă provin din ofițeri activi, din voluntari, din tinerii recrutați condițional și din subofițerii reangajați.

Există diferite școale speciale pentru ofițeri, (de tir, de artilerie, de cavalerie, de geniu, de drept, de electrotehnica, de aerostație, de aviație, de conducerea automobilelor).

Detășamente de mitraliere se reunesc anual, pentru instrucție. În fiecare an se trimite de corpurile de trupă un ofițer superior și 2—4 inferiori, pentru a urma instrucția lucrărilor de geniu.

1) Șapte ani învățământ general și doi ani învățământ militar.

Subofițerii se recrutează dintre oamenii de trupă, cu cel puțin 4 ani vechime, cari au urmat plutonul de instrucție, ce se formează la regiment, în fiecare an.

Există școale de subofițeri pe divizii de infanterie și brigade de infanterie, unde se prepară subofițerii pentru reangajare.

ARMATA SARBA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu

Sârbi, după războaiele din 1912—1913, au pus în aplicare o nouă organizare pe 10—12 divizii, în loc de 5 divizii, cum fusese până în 1913¹⁾. Evenimentele îi surprinde în curs de organizare și de executare de comenzi de materiale, astfel că, în 1914, vor comptă pe vechea organizare de 5 divizii și pe sâmburele ce creiase pentru noile divizii, 5 regimente de infanterie, pe cari le va completa și organiza acum, pentru a avea 10—12 divizii, în loc de 5.

Serviciul militar personal și obligatoriu.

Durata serviciului este împărțită în trei banuri, și anume;

1-iul Ban dela 21—31 ani, inclusiv, din care: Infanterie 1½ în activitate, iar restul în rezervă, cavaleria, și și artileria, 2 ani în activitate și restul în rezervă. Sânt și excepții de reducerea serviciului activ, la 1 an sau la 6 luni;

Al 2-lea Ban, (rezerva), dela 32—38 ani, inclusiv;

Al 3-lea Ban (milițiile), dela 39—45 ani, inclusiv, precum și tinerii dela 18—21 ani. Acest element este destinat pentru cetăți și serviciile dinapoi.

Înainte războiului din 1912—1913, teritoriul eră împărțit în 5 divizii. Acum, însă, eră în curs împărțirea în 10 regiuni de divizii.

1) Legea de organizare din 1895 cu modificările aduse la 1898, care împărțea teritoriul vechiului Regat în 5 circumscripții de divizii și anume: Morava, Drina, Dunărea, Semendria, Timok. Fiecare divizie împărțită în 4 circumscripții de batalioane.

Organizarea Marelui Comandament

Regele este șeful suprem al armatei, iar Prințul moștenitor este inspector general al armatei.

Există o comisiune militară superioară, prezidată de Rege și compusă din 9 membrii, (generali și coloneli, numiți pe 3 ani), cari își dau avizul asupra chestiunilor de organizare, armament, mobilizare, etc.

Ministrul de războiu are în sarcina sa chestiunile militare generale, tehnică, administrația, serviciul administrativ, justiția militară.

Șeful de stat major, are operațiunile, armamentul, instrucția, apărarea teritoriului, mobilizarea, transporturile și studiul armatelor străine.

Compunerea armatei

Armata este formată din cele 3 arme combatante, geniu, jandarmerie, stabilimente de artilerie și geniu, sanitari și justiția militară.

Aceste elemente, arme și servicii, le găsim formate pe unități, în felul următor:

Infanterie: 26 regimente infanterie de 1-iul Ban, à 4 batalioane, (4 comp.); 15 regimente infanterie de al 2-lea Ban, a 3 batalioane, (4 comp.); 15 regimente infanterie de al 3-lea Ban, a 4 batalioane; 17 batalioane de recruți și comitagii. Câte o companie mitraliere de fiecare regiment, (2 secții). 1 Companie gardă Regală. Batalioanele au aproximativ, 1.000 combatanți, iar compania 220—250.

Fiecare regiment a mobilizat o companie mitraliere a 2 secții, (pe cât se știe, nu au avut mitraliere pentru toate regimentele).

Cavalerie: 4 regimente de cavalerie, (a 4 escadroan), pentru divizia de cavalerie.

25 Escadroane de cavalerie divizionară, (câte 3 escadroane, pentru diviziile de 1-iul Ban și 2 escadroane, pentru diviziile de al 2-lea Ban).

1 Escadron gardă regală.

Cai mici. Echipamentul și harnașamentul adus, în parte, de oameni. Escadronul de 140—150 săbii.

Artileria: 5 regimente de 1-iul Ban, (3 divizii de câte 3 baterii, a 4 tunuri cu tragere repede. Schreider 7.5.

5 sau 6 Regimente artilerie de al 2-lea Ban, având una divizie pe 3 baterii cu tragere repede și 1 divizion de 3 baterii Debange.

3—4 Divizioane à 3 baterii cu tragere repede de munte, (se zice că un divizion a rămas în Macedonia).

9 Baterii de munte cu tragere înceată.

1 Regiment obuziere 12 c.m., tragere repede, de 3 divizioane; a 3 baterii, (bine înhămate cu cai robuști).

3 Baterii obuziere cu tragere înceată.

2 Baterii obuziere de 155 c.m.

6—7 Baterii mobilizate cu artileria tragere repede, luate dela Turci. (Au luat 30 baterii, însă nu au putut fi reparate).

4—500 lovituri de tun. Lipsă de cai. Multe au fost înhămate cu boi.

Diferite trupe și servicii

1 Batalion pionieri, 1 companie minari, 2 companii de cai ferate, 1 echipaj poduri, 2 batalioane artilerie de celate, 2 companii pirotehnic, 26 companii grăniceri, 2 batalioane jandarmi, 2 secții telegrafic, poștă, trupe intendență, spital.

Impărțirea armatei în comandamente

S'au format 11 divizii, compuse astfel:

5 *Divizii* de 1-iul Ban, compuse fiecare astfel: 4 regimente a 4 batalioane + 3 escadroane + 1 regiment artilerie a 3 divizioane + 1 companie sanitari + $\frac{1}{2}$ batalion pionieri + 1 coloană muniții de infanterie + 1 coloană muniții de artilerie + coloană de subzistență, (7 secții) + brutărie, poștă, spital, depozit.

5 *Divizii* de al 2-lea Ban, compuse ca cele de mai sus, cu deosebirile următoare: Regimentele de infanterie à 3 batalioane, numai 2 escadroane cavalerie, regimentele de artilerie numai 1—2 divizioane, lipsind poșta, spitalele și depozitele.

1 *Divizie mixtă* (suplimentară).

1 Brigadă mixtă, constituită aproximativ, ca mai sus, din cele 6 regimente de 1-iul, Ban, ce prisosesc.

Efectivul unei divizii de 1-iul Ban: 20.000, iar al unei divizii de al 2-lea Ban, 16.000.

Divizia de cavalerie: 4 Regimente à 4 escadroane + 1 secție pionieri + 1 secție telegrafie + 1 divizion artilerie călăreață.

În total: Circa 240 batalioane, 40 escadroane, 120 baterii = 300.000—330.000 oameni.

Efectivul de pace, după bugetul din 1913, eră: 2.394 ofițeri 2.312 subofițeri și 33.610 soldați.

Armament, muniție, unelte

Infanteria de 1-iul și al 2-lea Ban: Arma Mauser cu repetiție, iar al 3-lea Ban: O parte cu Mauser și restul cu arme turcești, cu repetiție și arme Berdan. Milițiile teritoriale cu arme vechi.

Cavaleria: Carabina Mauser 7 m.m.

Artileria de câmp: Tunuri cu repetiție, Schneider, 7,5 și tunul Krupp cu repetiție, capturate dela Turci.

Obuzierele: Schneider de 12 și 15 c.m.

Artil. de munte: Tunuri cu tragere repede, Schneider.

Afară de acestea, mai dispune de 270 tunuri „De Bauge”, cu tragere înceată, (8 m.m.), 42 tunuri de munte „Debange”, precum și un număr oarecare de obuziere, destinate pentru divizioanele unităților de al 3-lea Ban și pentru cetăți.

Dispuneă, circa, de 4—500 lovituri de tun, pentru artileria cu tragere repede.

În general lipsă de munițiuni pentru artilerie.

Armamentul nu a fost încă pus în bună stare, după cele 3 campanii precedente; totuș, experiența întrebunătăririi lor, va compensa starea lui rea¹).

1) Se spune că Sârbii la începutul campaniei aveau următorul stoc de armament:

Infanteria 190.000 Mauser Md. 99 și 907; aproximativ 10.000 arme cu repetiție luate dela Turci; 120.000 arme vechi Mauser și Berdan Rusești. Mai dispunea de 228 mitraliere.

Artileria: 83 baterii Schneider cu repetiție de 75 m/m=332 tunuri. 30 Baterii Krupp cu repetiție (dela Turci)=120 tunuri 452 piese.

13 Baterii obuziere Schneider de 12 c/m=52 obuziere și 12 baterii obuziere (dela Turci)=30 obuziere (83 piese).

2 baterii obuziere de 15 c/m tragere repede (8 obuziere) și 9 baterii de munte Schneider cu tragere repede (36 piese).

Cadre și instrucție

Recrutarea ofițerilor se face din trei surse: Din sub-ofițerii cari îndeplinesc anume condițiuni și cari dau un examen, din absolvenții Academiei militare din Belgrad, unde sânt admiși tinerii între 17—20 ani, urmând 4 ani în școală, și din tinerii absolvenți ai școalelor militare din străinătate. Ofițerii de rezervă se recrutează dintre foștii ofițeri activi, și tinerii recrutați condițional, după un curs preparatoriu de 5—6 luni, și după un examen. Se recrutează, în lipsă, și dintre foștii subofițeri.

Statul major formează un corp special, având o avansare deosebită. Ofițerii de stat major se recrutează dintre absolvenții școlii superioare a Academiei militare dela Belgrad. Sânt admiși, în această secțiune, prin concurs, ofițerii subalterni de toate armele, având 3 ani la trupă.

Instrucția ofițerilor de infanterie și cavalerie se completează în școala de tragere dela Belgrad.

Instrucția ofițerilor și a trupei, în general bună, grație experienței făcute în războaiele precedente, grație eforturilor făcute cu câțiva ani înainte, precum și grație exercițiilor făcute până la școala de companie, în 1914, cu cei 16.000 oameni, recrutați din noul teritoriu.

Lipsă de muniții; lipsurile în organizare au fost simțitor înlocuite, prin entuziasmul poporului sârbesc, prin experiența războiului și prin sprijinul populațiunii din Bosnia și Hertzegovina.

ARMATA AUSTRO-UNGARA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu

Serviciul militar pentru ambele monarhii, este personal și obligatoriu încă dela legea din 1868.

Indatorirea serviciului militar este dela 19—42 ani, și începe dela 1 Ianuarie al fiecărui an. Anii de serviciu împărțiți astfel:

Dela 19—21 ani, la dispoziția Ministerului de războiu;
 Dela 21—23 ani, infanteria sub arme;
 Dela 21—24 ani, cavaleria și artileria sub arme;
 Dela 23—33 ani, infanteria în rezervă;
 Dela 23—31 ani, cavaleria și artileria în rezervă;
 Dela 31 și 33 la 42 ani, infanteria, cavaleria și artileria în landstrum.

Landstrum-ul formează 1-ia chemare, dela 33—37 ani, precum și cei cari nu au trecut prin serviciul activ, dela 19—42 ani; iar a doua chemare, dela 38—42 ani, pentru toți. Landstrum-ul nu se cheamă decât la războiu.

O parte din contingent, destinat pentru armata comună, iar o parte pentru armata Regatului Ungar, și Imperiului Austriac, (landwehr). Anii de serviciu în landwehr, împărțiți aproximativ, ca și în armata comună.

Organizarea Marelui Comandament

Împăratul este comandantul șef al tuturor forțelor Imperiului Austro-Ungar. În afară de aceasta, pentru cătrele felurile de armate, Împăratul face numirile de ofițeri, până la căpitani inclusiv, de medici, de comptabili și de intendență. Tot Împăratul aprobă regulamentele, grațierile și pedepsele.

Cancelaria militară este organul intermediar între Împărat și cele trei ministere de războiu.

Ministrul de războiu al Imperiului, (armata comună), este responsabil, în fața delegaților, pentru actele relative la comandamentul și administrația armatei comune și a trupelor bosniace.

Șeful de stat major este sub ordinele directe ale Împăratului, însă, pentru unele cazuri, este obligat a supune chestiunile prin ministerul de războiu.

Atribuțiunile statului major sunt: formațiunile de războiu ale armatei, mobilizarea, drumurile de fier, comunicațiile, pregătirea de războiu, recrutarea, instrucția și repartitia ofițerilor de stat major.

Unitățile armatei și organizarea lor

În Austro-Ungaria există trei feluri de armate, și anume:

Armata activă comună Imperială și Regală;
Landwehr-ul Imperial-Regal cu Landstrum-ul său, și
Landwehr-ul ungar (Honvezi); cu Landstrum-ul său;
Marina cade în sarcina armatei comune.

În timp de pace, Landwehr-urile atârnă direct de ministrul monarhiei respective, cu obligațiunea de a se ține în ministerul de războiu toate chestiunile de organizare, instrucție, materiale, efective, și disciplină. În timp de războiu, Landwehr-urile sunt puse sub comandamentele hotărâte de Împărat.

1-ia Linie:

Armata activă comună.

102 Regimente a 4 batalioane	408 batalioane
4 Regimente bosniace a 4 batalioane	16 „
4 Regimente Tirol a 4 batalioane	16 „
26 Batalioane de vânători	26 „
1 Batalion de vânători bosniac	1 „

Landwehr-ul Austriac și Ungar

37 Regimente landwer austriac a 3 batalioane	111 batalioane
3 Regimente landwer Tirol a 3 batalioane	9 „
32 Regimente landwer ungar a 3 batalioane	96 „
1 Batalion bosniac	1 „

Linia a 2-a:

110 Batalioane de marș	110 batalioane
41 Regimente landsturm austriac a 3 bat.	123 „
32 Regimente landsturm ungar a 3 bat.	96 „

Linia a 3-a:

Batalioane Landstrum a 2-a chemare.	73 batal.
Total general infanterie . .	1093 batal.

la care s'a mai adăugat și 27 companii de depozit dela batalioanele izolate (vânători).

Regimentele de infanterie au companii de mitraliere à 4 secții, precum și un pluton de pionieri.

Batalionul are 4 companii și compania 4 plutoane.

Armamentul infanteriei, unelte și munițiuni

Arma cu repetiție, 8 m.m., Manlicher, md. 1895. Înălțătorul gradat dela 600—2600 m. Iuțeala inițială 620 m. Mai există, la unele trupe, arma cu repetiție de 8 m.m., md. 1895 (Repetier-Stutzen), cu bătaia de 2.400 m. La ambele, încărcător cu 5 cartușe.

Mitraliera Schwartzlose de 8 m.m., transportate pe cai. Iuțeala inițială 580 m., cu 400 lovituri pe minut. Scut de oțel și afet de 18,500 kgr.

Compania de infanterie are 96 lopeți mici, 32 târnăcoape și 16 foarfeci.

Compania de pionieri are 64 târnăcoape, 128 lopeți mari, 8 foarfeci, 158 unelte de cizmărie, 1.600 m. sârmă, 176 kgr. ecrasit.

Plutonul de pionieri al infanteriei are 32 târnăcoape mari, 32 lopeți mari, 64 foarfeci, 64 unelte de cizmărie, 400 m. sârmă de fier și 29 kgr. ecrasit.

Infanteristul: 120 cartușe asupra lui, 20 la samarul de companie și 40 la chesonul de companie. (Samarul poartă 2.160 cartușe, iar chesonul 9.450). La coloanele de muniții, mai sunt 60 cartușe de om. În total: 340 cartușe de infanterist.

Infanteriștii de munte au 80 cartușe la samarele de companie și 40 la samarele coloanei. Total: 120 cartușe.

Subofițerii, pionierii și bicicliștii infanteriei, au, asupra lor, 40 cartușe de armă și 30 de pistol automat, Conducătorii de trăsuri 20 cartușe.

Compania de bicicliști are 120 cartușe, asupra oamenilor și 80 la automobilul companiei.

Mitralierele au, la samarele unității de tragere, 10.000 cartușe și la 2 chesoane, dela coloana de muniții, 8.000—18.000 cartușe.

Total: 18.000 — 20.000 cartușe de mitralieră.

Cavaleria.

Linia 1-ia:

42 Regimente armată comună a 6 escadr.	252	escadroane
6 Regimente landw. austriac a 6 escadr.	36	"
10 Regimente landw. ungar a 6 escadroane	60	"
1 Divizion Dalmațian	5	"

Linia a 2-a:

90 Escadroane landsturm

90 escadroane
Total 443

Regimentul de cavalerie are 2 divizioane à 3 escadroane fiecare, 1 pluton pionieri și 1 pluton telegrafic. Cele mai multe regimente au și 4 mitraliere în 2 plut.

Armamentul și muniția cavaleriei.

Carabina cu repetiție, md. 1895 de 8 m.m. Eră proiectat a i se adoptă o baionetă, care să se culce pe țevă. Încărcător de 5 cartușe.

Pistolul cu repetiție de 8 m.m., cu magazia de 10 cartușe, având bătaia până la 100 m. Viteză inițială 300 m.

Sabia cu mâner, cu o singură ramură lată și îndoită.

Mitraliera cavaleriei nu are scut și se poartă pe un cal. Servanții și conductorii călări. Muniția se poartă pe 3 cai și la un cheson de muniție.

Călăreții au 80 cartușe asupra lor și la cal, pentru carabină, precum și 30 cartușe pentru pistolul cu repetiție.

Cei 9 pionieri ai escadroanelor de cavalerie, au 4 lopeși mici, 2 târnăcoape mici, 16 foarfeci de sârmă, 3 unelte de lemnărie, 10 saci de plutire.

Plutonul de pionieri al regimentului de cavalerie, are 4 târnăcoape mari, 4 lopeși mari, 5 securi, 2 ferestraș, 2 foarfeci, 2 gente de unelte, material explozibil, material de distrugere.

Regimentul mai are 2 stații telefonice și 2 stații optice.

Trenul de luptă: 6 samare cu muniție, 2 samare cu explozibile, 6 bucătării de campanie.

Trenul regimentar: 20 trăsuri aprovizionare (3 la escadron), 7 trăsuri de bagaje, 7 trăsuri materiale.

Escadronul are: 5 ofițeri, 10 subofițeri, 163 combatanți și 7 necombatanți. Fiecare escadron are câte 9 pionieri călări.

Regimentul de cavalerie are 2 divizioane à 3 escadroane fiecare, 1 pluton pionieri și un pluton telegrafic. Cele mai multe regimente au și 4 mitraliere în 2 plutoane.

Artileria.

Linia 1-ia:

42	Reg. de câmp arm. com.	a 5 bat.:	210 bat.	a 6 tunuri:	1260
14	Reg. obuz, uşoare	" a 4	" 56	" a 6	336
9	Diviz. căl. armată	" a 3	" 27	" a 4	108
14	Div. obuz. grele	" a 3	" 42	" a 4	168
8	Div. tun. Land Austr.	a 2	" 16	" a 6	96
8	Div. ob. us.	" a 2	" 16	" a 6	96
8	Reg. tun Land. Ungar	a 4	" 32	" a 6	192
1	Div. căl.	" a 3	" 3	" a 4	12
10	Reg. artilerie munte	a 6	" 60	" a 4	240
1	Div. artilerie de munte	a 2	" 2	" a 4	8

Linia a 2-a:

42	Batalioane de marş a 6 tunuri	42 bat. cu 252 tun. arm. com.
14	Batalioane de marş a 6 tunuri	14 bat. cu 84 tun. arm. landw.
		Total 250 baterii cu 2854 tunuri de câmp.

Regimentul de artilerie se compune din 2 divizioane. Divizionul 1-*iu* cu 1 baterie, iar divizionul al 2-lea, cu 3 baterii.

Bateria are 6 tunuri. Bateriile călăreţe au 4 tunuri. Divizionul călăreţ de 3 baterii.

Armamentul şi muniţia artileriei.

Tunul de câmp, 48 m.m., cu tragere repede, (greutatea 2.272 kgr.), Iuţeala de tragere 20 lovituri pe minut. Trage şrapnele de 9 kgr. cu 316 gloanţe şi obuze brijante de 6.680 kgr.

Obuzierul de câmp, de 100 m.m., cu tragere accelerată, transformat din cel vechiu. In proiect înlocuie cu obuzier cu tragere repede. Greutatea 2.400 kgr. Iuţeala de tragere 6 lovituri pe minut. Trage şrapnele de 12.395 kgr., cu 450 gloanţe, obuze de 14.700 kgr. şi obuze de mână. Bătaia maximă 5.600—6.100 m.

Obuzierul de munte M^o 8, calibru 10, şi M^o 10, calibru 10¹. Bateria de obuziere de munte are muniţia purtată pe 80 samare.

Obuzierul greu, de 150 m.m., cu tragere înceată. In

curs de înlocuire cu unul cu tragere repede. Greutatea de 2.630 kgr. Trage șrapnele de 36.900 kgr., cu 380 gloanțe; obuze de 38.750 kgr. și mitraliera cu 612 gloanțe.

Tunul are, la antetren și cheson, 126 lovituri, (30 obuze și 96 șrapnele).

Oubzierul ușor are 123 lovituri, (51 obuze și 72 șrapnele); iar

Obuzierele grele 72 lovituri la cheson, (48 obuze și 24 șrapnele).

Afară de aceasta, fiecare piesă are, aproximativ, la coloanele dinapoi, 500 proiectile.

Efectivele de războiu ale diferitelor unități

Unitatea	Ostetri	Trupă			Cai		Total general		
		Subofit.	Combat.	Necomb.	Comb. (călăreți)	Necomb.	Trupă	Cai	Trăsuri
Corp. Arm.	1323	1890	42110	21000	(săbii) 900	16600	65000	17500	4400
Divizia Inf.	432	625	15775	4600	450	4550	20000	5000	1200
Div. cav. .	215	300	3500	5200	3800	2800	9000	6600	630
Reg. Inf. .	104	160	4040	400	268	120	4600	388	57
Batalion .	25	34	968	98	50	10	1100	70	14
Companie	4	7	245	11	—	9	263	9	2
Escadron .	5	10	163	7	16	17	180	180	6
Baterie . .	5	11	162	7	140	—	180	140	19

1) Corpurile 15 și 16 au numai două divizii.

Pionieri, săpători, specialități

9 Batalioane de pionieri à 4 companii;

14 Batalioane de săpători à 4 companii;

1 Batalion de pionieri à 2 companii;

Compania de mine, de râuri, 1 companie;

1 Regiment de căi ferate cu 12—16 companii și diferite detașamente de specialități de căi ferate.

Mai multe unități de telegrafie, de campanie, cu fir și fără fir, pentru toate comandamentele, începând dela corpurile de armată.

Detășamente de aviație, de aeroplane, și baloane, la toate armatele și chiar la corpuri de armate.

* * *

În rezumat, puterea armatei Austro-Ungare, în timp de războiu, s'ar ridica la:

1.093 Batalioane cu aproximativ 1.093.000 combat.;

443 Escadroane cu aproximativ 72.000 călăreți combatanți;

520 Baterii cu aproximativ 85.000 combatanți și 2.854 tunuri de câmp;

30 Batalioane de pionieri și specialități, cu aproximativ 30.000 combatanți.

Adică un total aproximativ, de 1.280.000 oameni combatanți, la cari, adăugându-se necombatanții și serviciile toate, aproximativ 500.000 oameni, ar da un total de 1.780.000 oameni, la cari adăugându-se și părțile sedentare și stabilimentele, ar putea ajunge, aproximativ, un maximum de 2.000.000 oameni.

Impărțirea armatei în comandamente

Armata Austro-Ungară, în timp de războiu, compusă din: 16 corpuri de armată, 9 divizii infanterie, à două brigade de 2 regimente fiecare și 11 divizii de cavalerie. Acestea formează armata de 1-ia linie.

Trupele de a doua linie se grupează pe brigăzi sau divizii, după felul operațiunilor și al ipotezelor de războiu, precum și după necesitățile impuse în fiecare caz special.

Corpul de armată: 3 divizii, (à 3-a de landwehr), și 1 divizion de obuziere grele, à 3 baterii, 1 escadron de tren, ca escortă, 1 escadron tren, 3 secții telegrafice, 1 secție ambulanță, mai multe companii de săpători și pionieri, 1 spital mobil veterinar, depozit mobil de cai, parcul de tren, depozit de vite, brutării de corp de armată, ateliere de corp de armată, magazii de subzistență, secție de ambulanță de rezervă, coloane de echipajii de uneltă, spital de campanie, parc de muniții de corp de armată,

Afară de aceste servicii, organizate special pentru fiecare corp de armată, i se mai poate da, după nevoie: infirmerii de campanie, echipaje de poduri, parc de aerostație și aviație, stații de telegrafie fără fir.

Divizia: 2 brigade infanterie, à 2 regimente fiecare, de 4 batalioane, 1 brigadă artilerie, compusă din 1 regiment de câmp, 1 divizion obuziere, 2 escadroane divizionare, 1 secție telegrafie, 1 escadron tren, 1 coloană subzistență, 1 secție manutanță, 1 secție ambulanță, 1 parc de muniție divizionar.

Divizia de cavalerie se compune din: 2 brigade à 2 regimente fiecare, afară de divizia 1-ia, (Temișoara), care se compune din 3 brigade.

Cadre și instrucție

Recrutarea ofițerilor se face din trei resurse:

a) Tineri între 17—20 ani, cu anume cursuri secundare, cari au absolvit una din Academii (militare¹). Cursul 3 ani în aceste academii;

b) Tineri de 14—17 ani, cari au urmat una din școlile de cadeți, timp de 4 ani, și apoi au trecut la corp, ca elevi de ofițeri (cadeți). De aci sânt avansați, pe măsura vacanțelor și numai după ce sânt agreeți de ofițerii corpului;

c) Grade inferioare, soldați, și chiar tinerii civili, cari depun un examen de cursurile școlilor de cadeți, și cari, apoi, trec la corpuri ca elevi de ofițeri, fiind supuși condițiilor de mai sus.

Recrutarea ofițerilor de stat major se face numai din absolvenții școlii de războiu, unde urmează 3 ani. După terminarea acestei școli, sânt trimiși la stagiul, într'un corp de trupă. De aci trec la statul major, pentru încercare.

Ofițerii de rezervă se recrutează dintre cei demisionați din armata activă, dintre cadeții cari părăsesc ser-

1) Copii de militari urmează în școala pregătitoare 4 ani. De aci sunt admiși în școlile militare superioare unde urmează 3 ani; iar de aci trec în Academii militare. Acei cari nu sunt capabili de a urma în Academii militare sunt trimiși la o școală de cadeți.

viciul activ, numiți locotenenți de rezervă și dintre voluntarii pe un an, după un examen special și numai dacă sânt agreeți de corpul ofițeresc. In regulă generală, nu se fac avansări printre ofițerii de rezervă.

Subofițerii sânt recrutați numai dintre oamenii de trupă, după 6 luni de serviciu, și se întăresc în gradul de caporal, care este considerat ca un fel de sergent. Caporalul este avansat zugsfuhrer, după un an vechime. Dintre aceștia, se fac reangajările, după anume condițiuni.

Instrucție.—Instrucția superioară se capătă de ofițeri în școala superioară de războiu, pentru serviciul de stat major.

Completarea instrucției ofițerilor combatanți, se face prin școalele de corp de armată, deschise dela 1 Noemvrie la 30 Iunie, al fiecărui an, pentru locotenenții cu o anume vechime.

Mai este cursul de informațiuni pe timp de 4 luni, pentru căpitanii candidați de maiori.

Școala de tragere dela Buck, pe unde trec toți ofițerii armatei austro-ungare, fiind chemați în serii.

Afară de aceste școale, mai există încă școale de specialități, de echitație, de gimnastică, de sky, cursuri de limbi, etc. Intre altele, se prevede anual câte 12 bursă pentru trimiterea ofițerilor în voiaj de instrucție.

Instrucția trupei, în afară de programul normal, se mai face și în câmpurile permanente de instrucție tactică și tir, în număr de opt, precum și la marile manevre.

Rezerviștii, landwehr-ul și honvezii, sânt chemați la anume perioade, pentru înprospătarea instrucției.

ARMATA GERMANĂ

Recrutarea și împărșirea anilor de serviciu

Serviciul militar este personal și obligator pentru toți cetățenii; el începe dela vârsta de 20 ani împliniți și se termină la 39 împliniți. Cine se angajează înainte de 20 ani, trebuie să servească 19 ani, în armată, din anul intrării sale.

Serviciul militar cuprinde:

A.—*Armata permanentă*: a) *Sub arme*, pentru cavalerie și artileria călăreață, 3 ani; pentru infanterie și toate celelalte arme și servicii, 2 ani și 6 luni; b) *In rezerva armatei permanente*, pentru cavalerie și artileria călăreață, 4 ani; pentru infanterie și toate celelalte arme și servicii, 2 ani și 6 luni.

B.—*Landwehr*: a) Landwehri de 1-iul ban. . . . . 5 ani;
d) Landwehrii de al 2-lea ban . . . . . 7 ani.

Total. . . . . 19 ani

Aceia cari au făcut serviciul sub arme în cavalerie și artileria călăreață, adică 3 ani, precum și voluntarii dela celelalte servicii, nu fac decât trei ani în Landwehr-ul de 1-iul ban.

C.—*Ersatzreserve*, (rezerva de depozit), 12 ani și 6 luni. Aci sunt clasați toți tinerii cari, deși sunt buni pentru serviciul militar, însă, nu au fost încorporați, din cauza numărului de sorț prea mare, sau fiind susținătorii familiei, sau cari, pentru un moment, nu sunt tocmai apti pentru serviciul militar.

Ei sunt destinați a completa armata activă în caz de mobilizare și a forma diferite unități, fie pentru înlocuirea unităților active, fie pentru a lua parte la operații.

D.—*Landsturm*: a) Landsturm-ul de 1-iul ban. Serviciul dela 17—39 ani. Aci sunt trecuți toți tinerii declarați buni, și neîncorporați pentru diferite motive, nici în armata activă, nici în rezerva de depozit, (*Ersatzreserve*). Tot aci trec și aceia cari au făcut serviciul 12 ani și 6 luni, în *Ersatzreserve*;

b) Landsturm-ul de al 2-lea ban, 6 ani, dela vârsta de 39—45 ani, și cuprinde toate clasele, provenind din Landwehrii de al 2-lea ban și din Landsturm-ul de 1-iul ban.

Perioadele de instrucție ale claselor dela lit. A., B., C. și D.—Rezerviștii sunt chemați la instrucție două perioade de câte opt săptămâni.

Landwehr-ul de 1-iul ban: este chemat două perioade de câte 14 zile. Nu trebuie uitat, însă, că toți aceștia au făcut serviciul activ sub arme.

Rezerva de depozit. (Ersatzreserve). Acestora li se dă o instrucție foarte îngrijită: Prima chemare 10 săptămâni; a doua chemare 6 săptămâni; a treia chemare 4 săpt.

Landsturm-ul de 1-iul și de al 2-lea ban, nu mai este chemat la instrucție. Ei sunt chemați sub arme, de către Împărat, numai în caz de războiu.

* * *

Tinerii prezentați consiliului de revizie în anul 1911, au fost în număr de 1.271.384, și cari au fost astfel împărțiți:

826	Escluși;
35.500	Reformați;
734.563	Amânați;
39.531	Veniți înainte de termen;
460.964	Recunoscui buni.
<u>1.271.384</u>	Total.

Aceștia din urmă — buni de serviciu, — au fost repartizați:

a) <i>Serviciul activ:</i>	Armata de uscat	207.741
	Armata de apă	13472
b) <i>Rezerva de depozit:</i>	Armata de uscat	92.143
	Armata de apă	2,589
c) <i>Landsturm-ul de 1-iul ban</i>		142.307

iâr restul de 734.563, rămâneau să se prezinte anul următor în fața consiliului, odată cu noul contingent, care, în regulă generală, trece de 550.000 tineri.

Organizarea Marelui Comandament

Regele Prusiei și Împărat al Germaniei, este șeful tuturor forțelor militare de uscat și de apă ale întregului Imperiu.

El, ajutat de: cabinetul său militar, de ministerul de războiu și de marele stat major, prepară trupa pentru războiu și îi asigură mobilizarea, alcătuiește organizarea și îi face instrucția. În războiu, el este Comandant suprem, având ca ajutor pe șeful Marelui stat major.

Compunerea armatei

Armata activă

La 28 Martie 1913, la mai puțin de un an după votarea legii militare din 1912, guvernul german depune pe biourul Reichstagului, un proiect de lege, care sporește din nou efectivul de pace al armatei germane, și mărește numărul unităților de diferite arme.

Proiectul, între altele, zice:

„Evenimentele ce se desfășoară acuma în Balcani, au modificat echilibrul puterilor europene. Intr'un războiu, care poate să-i fie impus, Germania va trebui, poate, să-și apere frontierele contra mai multor puteri, etc...

„Forța armatei noastre nu a crescut în aceeași proporție cu a populației noastre; o mare parte din contingent rămâne neîntrebuințată, cu toate că serviciul militar este personal și obligator pentru toți cetățenii. Aceasta trebuie să fie, de azi, o realitate. Armata trebuie să fie compusă, în mare parte, din tinerii neînsurați; iar nu ca acum, când avem sub drapel bărbați însurați și cu copii, în timp ce alții, tineri, stau acasă, etc.

„Ideea directoare a proiectului este, deci, de a încorpora, în fiecare an, cât mai mulți dintre tinerii găsiți buni. Pentru un moment, efectivul încorporațiilor anual va trebui sporit cu 63.000, etc.

„Acest spor, nu trebuie privit din punctul de vedere al creerii nouilor unități, ci al sporirii efectivului de pace la unitățile existente, etc.

„Pentru a asigura instrucția numeroaselor rezerve, este absolut necesar a se spori corpul ofițeresc și al subofițerilor”.

Generalul von Heeringen, ministrul de războiu, în susținerea proiectului în Reichstag, zice, între altele: „Superioritatea nu stă numai în număr, dar mai ales în valoare și în organizare. Sporirea efectivelor de pace, perfecționează nu numai mijloacele de instrucție, dar înlesnește și ajută, în o largă măsură, mobilizarea noastră; ea îmbunătățește, în același timp, atât armata de operație, cât și diferitele rezerve”.

Iar cancelarul imperiului, Bethmann-Holweg, în a-

ceeaș chestiune, ziceă, susținând proiectul: „Poporul care nu vrea să fie gata, și-a terminat rolul său în lume. Istoria nu ne arată, în nici un timp, popoare, cari să fi fost sdrobite sub greutatea înarmărilor; în schimb, ne arată pe foarte multe altele, cari au pierit, fiindcă nu s'au gândit decât la lux, la bogății, petreceri și au neglijat cu totul apărarea lor. Germania, în caz de războiu, vrea să fie în picioare, până la ultimul om”.

În acelaș timp ziarele, foarte răspândite și foarte multe, ale marelui societăți, Wehrverein, (Liga apărării germane), credincioase programului lor: de a susține, pe lângă Parlament și în fața poporului, imediata realizare a tuturor măsurilor susceptibile de a spori și îmbunătăți armata, cereau, pentru viitor:

1. Principiul serviciului obligator să nu aibă altă restricțiune, decât aptitudinea fizică; iar numărul anual al recruților, să urmeze pe al populațiunii;
2. Cele mai tinere clase din Ersatz-reserve, să primească o instrucție suficientă;
3. Să se alcătuiască două noi corpuri de armată;
4. Să se alcătuiască, din timp de pace, diviziile de cavalerie;
5. Instrucția ofițerilor de rezervă să se perfecționeze, în vederea intrării în campanie;
6. Să se amelioreze din nou situația subofițerilor, liberați din armată, și a veteranilor;
7. În sfârșit, pentru ca nici un soldat inamic să nu poată călca sfântul pământ german, să se cultive și să se desvolte, fără încetare, spiritul războinic și patriotic în țară, și să se ajungă, ca spiritul națiunii să fie acela al armatei.

Cheltuielile ce au necesitat modificările aduse de legea din 1913, s'au ridicat la enorma cifră de 1.613 milioane, ce urmă a se cheltui în anii 1913—14—15. Desvoltarea completă urmă să fie gata în 1915.

Cheltuielile erau: a) *permanente*, 491 milioane lei, la început, și apoi câte 232 milioane anual, cu începere din 1915, în budgetul ministerului de războiu; b) *cheltuieli, odată pentru totdeauna*, 1.122 milioane, din care 1.105 milioane pentru armata de uscat.

După acest proiect de lege, armata activă germană, în timp de pace, are:

- 36.000 Ofițeri;
- 110.000 Subofițeri;
- 661.000 Soldați;
- 6.000 Funcționari superiori;
- 4.000 Funcționari inferiori;
- 18.000 Voluntari pe un an.

Total: 835.000, la cari, dacă se mai adaugă și sporul în-corporării recruților în 1915, se ajunge la efectivul de 870.000, cât eră prevăzut în proiectul de lege.

A.—Infanteria:

a) Infanteria cuprinde 217 regimente, toate à câte 3 batalioane; la mobilizare toate regimentele vor fi, probabil, à 4 batalioane. Socotit à 3 batalioane.	651
b) Batalioane de vânători	18
c) Batalionul de instrucție, cu oameni detașați din toate corpurile de trupă	1
Total batal.	670

Efectivul de pace al acestor batalioane, este de două feluri, ca și în Franța: a) *Efectiv întărit*, având de fiecare batalion câte 22 ofițeri și 721 trupă, adică de fiecare companie câte 5 ofițeri, 20 subofițeri și 160 trupă; b) *Efectiv slab*, având de fiecare batalion câte 18 ofițeri și 641 trupă, adică de fiecare companie câte 4 ofițeri, 18 subofițeri și 142 trupă.

Numărul total al batalioanelor cu efectiv întărit, este de 299, adică aproape jumătate din numărul total de batalioane.

La mobilizare, efectivul unui batalion este: 25 ofițeri și 1.000 trupă.

Armament, unelte și echipament.—Infanteria este armată cu pușca md. 1898, de calibru 7,9 m.m., și care poartă și baioneta de acelaș model.

Infanteria este înarmată cu pușca md. 1898, de calibru 7,9 m.m., și care poartă și baioneta de acelaș model.

Această armă este cu tragere repede, având un încărcător cu 5 cartușe și putându-se întrebuiți și ca

armă cu tragere simplă. Înălțătorul este gradat până la 2.000 m.

Greutatea armei, fără baionetă, este de 4.100 kgr., și are o lungime de 1.25 m.; iar cu baioneta, 4.530 kgr.; lungimea baionetei este de 0.65 c.m.

Cartușul este de md. 1898 S.; cântărește, în total, 23,7 gr. Glonțul S., care cântărește 10 gr., este dintr'un miez de plumb moale, învelit într'o cămașe de oțel și o alta din aramă și nichel.

Viteza inițială este de 860 m.; săgeata cu înălțătorul de 500 m., este de 50 m.

Mitraliera.—Fiecare regiment de infanterie are o à 13-a companie de mitraliere, compusă din 3 secții. Numărul total al pieselor, trebuie să fie, la armata activă, de îndoit al aceluia al batalioanelor=1340; sistemul este Maxim, și întrebuințează aceeaș muniție ca și arma infanteriei. Răcirea țevii se face prin apă, ca și la mitraliera română.

Fiecare companie de mitraliere, înhamă 6 mitraliere și 3 chesoane; fiecare cheson are câte 15.000 cartușe.

Pistolul automat, Parabellum, de calibru 9 m.m., md. 1908, îl au toți ofițerii, Feldwebelii, vice-Feldwebelii, subofițerii, port-drapelul și tamburul-major.

Unelte.—Infanteria poartă următoarele unelte: Fiecare companie câte 100 lopeți, 10 târnăcoape și 5 topoare; la trenul de luptă se mai află: unelte mari, câte 30 lopeți, 15 târnăcoape, 15 topoare, 12 ferăstrae și 24 topoare mari; la trenul regimentar: 230 lopeți, 65 târnăcoape, 30 topoare, 30 topoare mari, 6 ferăstrae de mână și 2 ferăstrae mici.

Un regiment de 3 batalioane, dispune de 1839 unelte, în total.

Echipamentul și îmbrăcămintea.—Ținuta de campanie este gris, pentru infanterie și gris-verde, pentru vânători. Coifura este aceeaș, ca și înainte, — casca cu vârf de asupra,—acoperită cu ștofă de culoare gris.

Ofițerii trebuie să poarte aceeaș ținută, ca și trupa. Greutatea raniței, cu toate efectele, arma și muniția, este de 19,4 kgr., iar cu foaia de cort, 21 kgr.

Pentru greutatea purtată, se mai adaugă hainele=5—6 kilograme.

B.—*Cavaleria*.—Cavaleria germană cuprinde:

1 Regiment de gardă;	} <i>Cavalerie grea</i>
9 Regimente de cuirasieri prusieni;	
1 Regiment saxon;	
1 Regiment carabinieri saxoni;	
2 Regimente bavareze.	
27 Regimente ulani;	} <i>Cavalerie ușoară</i>
31 Regimente dragoni;	
24 Regimente husari;	
6 Regimente vânători;	
8 Regimente ușoare bavareze.	

Total: 110 regimente.

Fiecare regiment este à câte 5 escadroane, adică un total de 550 escadroane.

Efectivul de pace al acestor escadroane, este acelaș: pentru toate, adică: 4 ofițeri, (jumătate din escadroane au câte 5), 16 subofițeri, 3 trompeși, 128 trupă și 145 cai, în afară de caii ofițerești, (7).

Efectivul, pe picior de războiu, al unui escadron, este de 150 săbii.

Armament, remontă, unelte și echipament. — Armamentul este acelaș pentru toată cavaleria, și anume:

Lancea, de tub de oțel, lungă de 3,20 m.;

Sabia, dreaptă.

Subofițerii poartă lancea, sabia și pistolul automat.

Carabina, md. 1898 și care trage aceeaș muniție, ca și arma de infanterie; înălțătorul gradat pânăla 2.000 m.; lungimea totală este de 1.10 m.; greutatea de 3.500 kgr.; viteza inițială de 870 m.; bătaia maximă, teoretic, 4.000 m.; săgeata cu înălțătorul de 500 m. este 0,52.

Baioneta.—Fiecare călareș poartă, la centuron,—chiar când este călare,—și baionetă, ca și a infanteriei, și care se adaptează la carabină în luptă pe jos. Sabia este fixată la șea, unde este lăsată în luptă pe jos.

* * *

Remonta se face de către comisii speciale, trimise în

tot Imperiul. Caii cumpărați sunt ținuți în depozite de creștere (17 în Prusia, 2 în Saxa, 1 în Wurttemberg, 5 în Bavaria), până împlinesc 4—5 ani, când sunt dați corpurilor.

În mod general, cavaleria își remontează caii din Prusia orientală și Hanovra, iar artileria de câmp, din Holștein, Oldemburg; în timp ce artileria grea din Schleswig și Țările renane.

Prețul mijlociu al calului, a fost de 1.322 lei.

Efectivul total al cailor, pentru timp de pace, este socotit la, aproximativ, 180.000,—inclusiv caii ofițerești,—iar cumpărările anuale sunt cam de 15—18.000 cai.

Pentru mobilizarea armatei active, Germania mai are nevoie, de aproximativ, 450.000 cai.

Recensământul cailor se face la fiecare 10 ani; iar clasarea, anual, de către comisii mixte. Fiecare corp de armată are o anumită regiune, de unde să-și facă rechizițiile și să le pregătească.

* * *

Unelte.—Fiecare regiment poartă, *pe cai*, 32 topoare, 32 lopeți și 16 ferăstrăe mici; *la trenul de luptă*: 6 lopeți, 3 târnăcoape, 5 topoare, 2 topoare mari, 2 ferăstrăe, 32 cartușe explozibile; *la trenul regimentar*: 8 lopeți, 16 târnăcoape, 15 topoare.

Un regiment à 5 escadroane, are, în total, 160 unelte.

Echipamentul.—Uniforma de campanie: Cuirasierii, casca cu vârf, acoperită cu postav gris; Ulanii, șapca de piele, și având passepoalul și gulerul de culori diferite, indicând origina: Saxonă, bavareză, prusiană; Dragonii, casca; Husarii, kolback. Hainele sunt aproape identice pentru toți, cu foarte mici deosebiri.

C.—Artileria.—Artileria germană cuprinde:

a) Artilerie de câmp: 100 regimente montate, à 6 baterii și bateria à 6 piese=600 baterii;

b) Artilerie călăreață, bateriile à 4 piese=33 baterii;

c) Artileria pedestră, 26 regimente, fiecare regiment à 2—3 batalioane, și fiecare batalion à 4 baterii. Total: 53 batalioane à 4 baterii=212 baterii.

Efectivul de pace al unei baterii montate, este de două feluri, întărit și slab. Efectivul întărit al unei baterii este: 4 ofițeri, 20 subofițeri, 123 trupă și 200 cai; iar efectivul slab, al unei baterii montate, este de: 4 ofițeri, 18 subofițeri, 106 trupă și 75 cai. Efectivul bateriei călărețe,—4 piese,—este de: 4 ofițeri, 19 subofițeri, 118 trupă și 144 cai. Numărul total al bateriilor montate, cu efectiv întărit, este de 288, adică aproape jumătate din numărul total de baterii.

Regimentele de artilerie pedestră sunt repartizate câte unul de fiecare corp de armată,—unele chiar 2,—și sunt înarmate cu material greu de 15, de 21 și tunuri de 10 și de 13 c.m. Artileria aceasta este repartizată la una sau la ambele divizii și este sub ordinele comandantului de divizie respectiv.

Armament și echipament.—Materialul de artilerie, pe care îl întrebuințează armata germană, este:

A.—*Artileria montată:* a) *Tunul de câmp*, de calibru 77 m.m., cu tragere repede, sistem Krupp, md. 1896 m. A., adică transformat după modelul din 1896 cu tragere accelerată.

Viteza inițială este de 465 m.; iușeala de tragere atinge 20 lovituri pe minut, de tun. Se întrebuințează două feluri de proiectile: a) Șrapnelul are o greutate de 6,850 kgr. și conține 300 gloanțe à 10 gr.; b) Obuzul, de aceeași greutate și având 155 gr., explozibil intern, numit explozibil 88.

Tubul cartușului este separat de proiectil, și conține 570 gr. pulbere. Greutatea tunului, în baterie, este de 945 kgr., (1.140 kgr. acel franțuzesc); iar înhămat, 2.130 kgr.

b) *Obuzierul ușor de câmp*, de calibru 105 m.m., md. 1898, cu afet rigid și cu sapă de călcâiu. Lungimea țevei, 12 calibre. Trage cu încărcătură maximă, și cu 330 m. viteză inițială, un șrapnel de 12,800 kgr., și care are 500 gloanțe, à câte 10 gr.; iar cu încărcături variabile, un obuz de 15.700 cu 1.480 kgr. explozibil 88.

Atât șrapnelul, cât și obuzul, au focos cu dublu efect; iar obuzele au adesea, la focos, un dispozitiv de întârzierea exploziei cu $\frac{6}{10}$ din secundă; de curând s'a adoptat proiectilul unic.

Tubul cartușului este de alamă și are pulbera împărțită în 7 încărcături.

Înțea de tragere este de, aproximativ, 6 focuri pe minut; bătaia maximă de 7.000 m.m.

Numărul total al tunurilor de câmp și al obuzierelor, la o divizie germană, este: 54 tunuri de 77 m.m., (9 baterii à 6 piese) și 18 obuziere de 105 m.m., (trei baterii à 6 piese) = 72 piese.

B.—*Artileria pedestră*. Un număr variabil de piese intră în alcătuirea artileriei pedestre. Toată această artilerie poartă numele de artileria grea de corp de armată, sau de asediu. Ea cuprinde:

a) *Obuzierul greu de câmp, 15 c.m.* Cu tragere repede și cu recul pe afet. Trage un obuz în greutate de 39.500 kgr., care conține 7.300 kgr. explozibil, și armat cu un focos percutant.

Înțea de tragere este de 2—3 lovituri pe minut; bătaia de 7.400 m. Greutatea piesei înhămate este 2.838 kgr.; greutatea piesei în baterie, 2.100 kgr. Lungimea țevii, 11 calibre.

O baterie cuprinde 4 piese, opt chesoane, 1 car de baterie și una trăsură pentru observații.

Fiecare corp de armată are câte un batalion à 4 baterii, din acest material, adică 16 obuziere, care se adaugă, prin urmare, la acele 144 ușoare, (tunuri și obuziere ușoare), și fac 160 guri de foc de corp de armată. Cam 6 piese de 1.000 oameni.

b) *Mortierul de 21 c.m.* De câțiva ani, Germanii au transformat vechiul mortier de 21, cu afet rigid, în o piesă cu tragere repede. Această piesă, ca și obuzierul de 15, face parte din artileria grea de câmp, însă este repartizată la armată. Roțile sunt prevăzute cu „centuri de roți”, iar tirul se execută fără platformă.

Obuzul tras are o greutate de 119 kgr.

Lungimea țevii este de 10 calibre. Unghiul de tragere, maxim, 70°. Greutatea piesei, în baterie, este de 5.450 kgr. Greutatea proiectilului, 119 kgr.; greutatea încărcăturii de explozie, 15 kgr. Viteza inițială, maximă, 300 m.; bătaia maximă 8—9.000 m. Bateriile à 4 piese.

c) *Tunul lung, de 10 c.m.* Tragere repede; trage un

obuz de 18 kgr., sau un șrapnel cu 680 gloanțe a 11 gr. Greutatea tunului, în baterie, 2.700 kgr., greutatea antetrenului încărcat, 702 kgr. Lungimea țevii, 30 calibre; bătaia maximă 10.300 m., cu o viteză inițială de 586 m.

Bateria cuprinde 4 tunuri, 8 chesoane, (fiecare cu câte 56 cartușe), 1 car de baterie și o trăsură pentru observator.

d) *Tunul lung, de 13 c.m.* Cu tragere repede, țeava reculând; roțile pot fi prevăzute cu centuri.

Bătaia maximă 13 klm.; viteza inițială 700 m.; greutatea proiectilului, 40 kgr. Șrapnelul are 1.100 gloanțe.

e) *Tunul lung, de 15 c.m.*, destinat a înlocui pe acel de 13 c.m.

f) *Obuzierul de 28 c.m.* Lungimea țevii, 12 calibre și are trei frețe, din care una are niște urechi, care servă a se legă frâna și recuperatorul.

Greutatea piesei, în baterie, 13.900 kgr.; greutatea piesei, cu antetrenul, 14.290 kgr.; greutatea afetului, 8.160 kgr.; greutatea țevii, 6.130 kgr.; greutatea proiectilului, 340 kgr.; viteza inițială, maximă, 340 m.; bătaia maximă, 10.100 m.;

g) *Tunul scurt de 42 cm.m.* Mortierul și afetul său, este așezat pe un cadru metalic, susținut înainte și înapoi de câte un vagon platformă, special făcute pentru a suporta greutatea cele mai mari. Platforma dinapoi are o macara învârtitoare, pentru ridicarea, în special a proiectilelor și aducerea lor la camera tunului. Intregul acest dispozitiv, măsoară 18 m. lungime, cu 4 m. înălțime, deasupra șinelor. Trenul mai cuprinde o locomotivă și două vagoane: unul pentru personal, și unul pentru munițiuni, și este dus până la locul de unde urmează a începe tragerea. Pentru aceasta linia, pe care se transportă, trebuie din nou balastată, și în mod special. Două ridicătoare hidraulice, foarte puternice, sunt așezate aproape sub afet, pentru a da stabilitatea în momentul tragerii. Darea focului se face dela distanță, cu ajutorul electricității.

Proiectilul tunului este de 42 c.t.m., măsoară 1,40 m., adică cam 3 calibre și ceva. Lungimea piesei, de aproape 8 m., adică 19 calibre. Greutatea proiectilului, — dedusă prin comparație cu a mortierului Schneider de 28 c.t.m.,

(275 kgr.), a tunului de marină de 370 m.m., (560 kgr.), și a noului tun de 100 tone, Armstrong, de 438 m.m., (970 kgr.), — este de, aproximativ, 800 kgr.

Nu s'au aflat date asupra încărcăturii și bătăiei. Se crede, însă, tot prin deducere, că încărcătura este cuprinsă între $\frac{1}{20}$ — $\frac{1}{40}$ din greutatea proiectilului; iar bătăia cu mult superioară mortarului de 28 francez, care este de 8.300 m. Poate să fie dublă.

* * *

Pe frontiera de Vest, germanii posedă două mari parcuri de asediu: unul la Metz și celălalt la Rastatt-Strassburg; în special cel dela Metz, este considerabil. Aceste parcări de artilerie sunt constituite cu gurile de foc, arătate la lit. b, c, d, e, f și g dela B.

Unelte.—Fiecare baterie de câmp are următoarele unelte: 38 lopeți, 31 târnăcoape, 33 topoare, 7 topoare mari și 1 ferăstrău.

Bateria de obuziere de 15 c.m., are: 93 lopeți, 43 târnăcoape, 19 topoare, 3 topoare mari, 4 ferăstrac de mână și 2 ferăstrac subțiri.

Bateria de mortiere: 112 lopeți, 52 târnăcoape, 31 topoare, 7 topoare mari, 4 ferăstrac de mână, și 2 ferăstrac subțiri.

Munițiuni.—Tunul de câmp de 77 c.m., dispune, în prima linie, de următoarele muniții de fiecare piesă: 138 lovituri la baterie, 120 la coloana ușoară, (trenul de luptă), și 139 la coloanele de muniții. Total: 400 lovituri.

Obuzierul de 105 c.m. are un total de 234 lovituri; iar obuzierul de 150 c.m. are 432 lovituri.

Uniforma.—Aceaș, ca și la infanterie; în loc de vârf la cască, se află o bulă.

C.—*Trupe tehnice:*

Trupele tehnice în armata activă germană, sunt:

a) *Pionieri:* 27 batalioane à 4 companii, pentru fiecare corp de armată câte un batalion, afară de corpul 3, (Berlin) și corpul 3 bavarez, (Nürnberg), cari au câte 2 batalioane. Fiecare batalion având și o secție de proiectoare.

La mobilizare, fiecare batalion al corpului de armată, dă câte o companie fiecărei divizii și una corpului de armată, precum și un echipaj de poduri;

b) 8 Regimente pionieri de cetate, a câte 2 batalioane, adică 16 batalioane = 40 comp. și 8 secții de proiectoare. Aceste regimente sânt răspândite în cetățile frontiere: Königsberg, Posen, Münster, Coblentz, Strassbourg, Metz, Frankfurt a. M. și Allenstein.

c) Nouă batalioane de căi ferate, în plus 4 noi regimente à două batalioane;

d) Trupe de telegrafie, în număr de 10 batalioane, adică 43 companii, din care 16 cu telegrafie fără fir și 9 companii de telefoniști de cetate;

e) Aerostafie, în total 6 batalioane, cu 17 companii, din care 15 sunt în special destinate pentru dirijabile, socotind câte o companie pentru două dirijabile;

f) Automobiliști, formând un batalion și în plus o companie;

g) Aviația.—Cinci batalioane de aviație.

Impărțirea armatei active în comandamente

Totalitatea forțelor active ale Germaniei sunt grupate, din timp de pace, în opt armate, cuprinzând fiecare următoarele corpuri de armată:

Armata 1	1, 17, 20	Armata 5	8, 14, 15
" 2	G. 12, 19	" 6	4, 11, 13
" 3	7, 9, 10	" 7	16, 18, 21
" 4 . . . 3 prus. 1, 2, 3 bavarez		" 8	2, 5, 6
Garda Berlin		C. 13. Stuttgart	
C. 1. Königsberg		" 14. Karlsruhe	
" 2. Stettin		" 15. Strassburg	
" 3. Berlin		" 16. Metz	
" 4. Magdeburg		" 17. Dantzig	
" 5. Posen		" 18. Frankfurt a. m.	
" 6. Breslau		" 19. Leipzig-Saxon	
" 7. Münster		" 20. Allenstein	
" 8. Coblentz		" 21. Sarrebruck	
" 9. Altona		1 B. München	} Bavareze
" 10. Hanovra		2 B. Würzburg	
" 11. Kassel		3 B. Nürnberg	
" 12. Drezda-Saxon			

Pe lângă aceste corpuri de armată active, la mobili-

zare, vor mai fi și alte corpuri de armată de rezervă, de Landwehri și alte multe mici unități din Landsturm. (Se va vedea: armata de Landwehri și Landsturm).

Fiecare corp de armată activ are compunerea următoare:

a) Două divizii, compuse fiecare astfel: Un batalion vânători. (divizia 1-ia); două brigade de infanterie, à 2 regimente, à 3 batalioane; 3—4 escadroane; 1 brigadă de artilerie de câmp, à 2 regimente, à 6 baterii, bateria à 6 tunuri, (54 tunuri de 77+18 obuziere de 105 m.m.); 4 coloane de muniții divizionare; 1 companie de pionieri; 1 echipaj de poduri; 1 companie sanitară;

b) Elemente neindivizionate: 1 companie de pionieri; 1 echipaj de poduri pentru corpul de armată; 1 detașament de telegrafie; 4 coloane muniții de infanterie; 8 coloane muniții de artilerie; 12 coloane cu proviziuni; 2 depozite de remontă mobile; 12 spitale de câmp; 2 coloane de bucătărie de câmp;

c) Un batalion artilerie grea de câmp, compus din 4 baterii à 4 piese și 8 coloane de muniții;

d) Un detașament, (eventual), de aerostație;

e) Un batalion de tren.

Din cele patru regimente de cavalerie ale unui corp de armată, la mobilizare, se alcătuieste:

Un regiment formează cavaleria corpului de armată; celelalte trei regimente intră în compunerea diviziilor de cavalerie. Escadronul al 5-lea servește numai pentru completarea efectivului de mobilizare. Germania alcătuieste, la mobilizare, 12 divizii de cavalerie, a câte 6 regimente, cu un total de 312 escadroane.

Efectivul total al unui corp de armată activ, mobilizat, este, în cifră rotundă, 42.000 oameni, 14.000 cai și peste 3.000 trăsuri, din care peste 1.000 sunt pentru artilerie.

Dacă se face socoteala celor 25 corpuri de armată active, împreună cu diviziile de cavalerie, care se formează la mobilizare și cu toate celelalte unități, care aparțin armatelor, se poate spune că, armata activă, mobilizată, atinge 1.500.000—1.600.000 oameni.

Pentru atingerea acestui efectiv, armata activă dispune de 7 contingente ale armatei permanente, la care

se adaugă cele 12 contingente Ersatzeserve. Socotind cele 7 contingente ale armatei permanente, câte 230.000 oameni,—deduse pierderile,—se obține 1.600.000 oameni; iar pentru cele 12 contingente din Ersatzreserve, à cel puțin, câte 100.000, se obține 1.200.000 oameni, sau, în total, 2.800.000 oameni cari constituie forța de 1-ia linie a armatei germane. După încadrarea și mobilizarea tuturor unităților active, mai le rămâne deci o rezervă de peste 1 milion oameni, pentru umplerea golurilor ivite la această armată, prin pierderile din lupte, sau din boli.

Este puțin probabil că acest excedent să fi fost în întregime păstrat, numai pentru umplerea golurilor, ci o parte să fi fost întrebuințat, fie pentru formarea celui de al patrulea batalion, la fiecare regiment activ, sau pentru formarea de unități de rezervă, de infanterie, cari să se alătore corpurilor de armată corespunzătoare. Dacă se păstrează numai un plus de 6—700.000, se crede că ar fi suficient pentru umplerea golurilor, iar restul de 500.000 ar fi înglobat în armata activă, care s'ar ridica astfel, la un număr de peste 2.000.000 oameni.

II. Armata de Landwehri

S'a văzut că în Landwehr-ul de 1-iul și al 2-lea ban, nu sunt trecuți decât aceia cari au făcut serviciul în armata activă. Landwehr-ul începe dela vârsta de 27—28 ani și durează până la 39 ani, adică 12 contingente.

Efectivul total al acestor contingente, socotit cel puțin 200.000 oameni contingentul, se ridică la peste 2.500.000 oameni. Acest efectiv urmează ca, la mobilizare, să alcătuiască unități de Landwehri, ce sunt destinate a opera odată cu armata activă.

Pentru încadrarea acestor unități, sunt destinate cadre complementare, cari fac serviciul obicinuit la regimentele active, iar la mobilizare intră în compunerea unităților de Landwehri. La fiecare regiment de infanterie activ, se găsește, din timp de pace, budgetar, următorul cadru complementar: 1 locot.-colonel, 3 ofițeri superiori și 4 căpitani, cari ar constitui comandamentul regimentului, al celor 3 batal. în regiment și a câte o companie în batalion.

În afară de aceste grade ofițerești active, prevăzute în budget, pentru unitățile de Landwehri, fiecare companie de infanterie activă va mai da, pentru unitatea de Landwehri corespunzătoare, încă 1—2 ofițeri din cei 4, ce-i are, și 4—5 subofițeri reangajați, din cei 18 ce are. Pe lângă aceste grade, trebuie socotiți și gradații trecuți în Landwehri, și cari au făcut serviciul activ sub arme, precum și ofițerii de rezervă, pregătiți în mod special pentru această armată.

În acest mod văzută chestiunea, se poate deduce, că și unitățile de Landwehri vor fi aproape tot așa de bine pregătite, ca și unitățile active.

Nu se știe încă, sigur, care este numărul unităților de Landwehri, ce se vor fi organizat la mobilizare; se știe, însă, că prin legea din 3 Iulie 1913, când s'a creiat și inspecția a 8-a de armată, și când s'au creiat atâtea noi unități la armata activă, s'au creiat și 15 noi inspectorate de Landwehri, ce se vor fi organizat la mobilizare; se știe ridicat la numărul de 40 inspectorate de Landwehri, cari sunt destinate a alcătui cele 40 unități de Landwehri, pe care Germania le va mobiliza.

Ce vor fi aceste unități? Divizii? Corpuri de armată? Presupunând că vor fi divizii, vor alcătui, în total, 20 corpuri de armată de Landwehri, a câte 2 divizii.

Din timp de pace sunt alcătuite, de fiecare inspectorat de Landwehri, următoarele comandamente și unități, corespunzătoare unei divizii:

Infanterie, 12—16 batalioane;
 Cavalerie, 3 escadroane;
 Artilerie, 6—12 baterii, (fără artilerie grea);
 Pionieri, 1 companie.

Servicii:

2 Coloane muniții de infanterie;
 4 Coloane muniții de artilerie;
 1 Echipaj de poduri;
 1 Grup de telegrafiști;
 1 Companie sanitară;
 4 Spitale;
 2 Coloane de subzistență;

3 Coloane de bagaje;

1 Bucătărie de companie, cu depozitul de vite.

Efectivul de mobilizare al unei astfel de divizii de Landwehri, ar fi, aproximativ, 21.500 oameni, 4.500 cai și 900 trăsuri; sau: 16.000 puști, 450 săbii, 48—72 tunuri,

Se vor formă, cel puțin, 40 asemenea unități,—dacă nu 50,—adică de fiecare divizie activă câte o divizie de Landwehri.

Considerând că se vor formă numai 25 corpuri de armată de Landwehri,—două divizii pentru un corp de armată,—și considerând efectivul arătat mai sus, se poate deduce că, forța armatei de Landwehri, nu va depăși de 1.500.000 oameni. Restul oamenilor, până la 2.800.000, vor servi pentru umplere agolurilor și creierea de unități mici de infanterie,—batalioane, regimente și chiar brigade,—ce se vor alătura, fie unităților active, fie unităților de rezervă, fie că vor opera izolat în linia a II-a.

III. Armata de Landsturm

Numărul total al oamenilor ce sunt înscrși în Landsturm-ul de 1-ia și a 2-a chemare, este de aproape 4 milioane.

Nu se știe dacă Germania are ceva organizat, ca unități pentru o armată de a 3-a linie. Este probabil că nu; iar marele număr al acestor oameni, va servi numai ca rezervor; pentru alimentarea unităților active, de rezervă și de Landwehri. Cel mult, se pot alcătui unități mici —detășamente,—pentru paza ordinii interioare, pentru paza căilor de comunicație, a lucrărilor de artă, a coastelor, a cetăților, fără a se avea pretenția să se alcătuiască unități de 1-iul ordin, cu care să se facă operațiuni pe o scară întinsă.

Efectivul total de mobilizare al armatei germane

Socotind proporția de 12% din întreaga populație, se vede că populația validă, care ar putea face războiul, ar fi de aproape 8—8.500.000 oameni. Din socotelile făcute mai sus, aproape tot la aceeași cifră s'ar ajunge.

Unitățile încadrate, pentru operații, sunt limitate. Nu s'ar putea niciodată admite că întreg acest număr ar putea fi organizat în corpuri de armată sau divizii, fiindcă nu se poate nici încadra, nici echipa și nu li se pot da nici serviciile, cari formează adevăratul suflet al unei unități.

Dacă am presupune că Germania ar utiliza, din întregul acest număr, de peste 8.000.000 de oameni, numai 6.000.000 de oameni pentru alcătuirea corpurilor de armată, s'ar obține un număr de 150 corpuri de armată!? Și, dacă am socoti un număr de 1.000 ofițeri, de fiecare corp de armată, s'ar ajunge la colosala cifră de 150.000 ofițeri!? pentru încadrarea acestor 150 corpuri de armată. Pe când, Germania, nu dispune decât de 36.000 ofițeri activi și de 25.000 de rezervă.

Un corp de armată, pentru a putea merge, mai are nevoie de cel puțin 12.000 cai, de 3—4.000 trăsură, de coloane, de spitale, de parcuri, de tot felul de servicii, de staturi majore, cari, *în mod absolut*, nu pot fi improvizate, chiar dacă războiul ține un an, căci, în tot acest timp, toată activitatea este îndreptată în a reface ceea ce s'a pierdut și stricat în luptă, dela corpurile de armată și unitățile existente din timp de pace.

Oameni, și chiar instruiți, există peste suficient; numărul unităților mari, însă, este limitat și nu poate fi depășit, fără un mare pericol.

De aceea, credem că, numărul total al corpurilor de armată, socotind și unitățile de rezervă și al celor de Landwehri, nu poate fi depășit, la germani, de 75 și poate chiar sub această cifră. Ceea ce este, însă, probabil, este că sunt multe mici unități, formate, sub forma de detașamente mixte, sau numai de unități de infanterie, care sunt înglobate în marile unități, la divizii, la corpurile de armată, sau la armate. În tot cazul, efectivul armatei de operație, în nici un caz nu poate fi întrecut de 4.000.000 oameni, în cari intră toate unitățile mari: active, de rezervă, de Landwehri și Landsturm.

În afară de această masă formidabilă, Germanii mai pot avea, azi, după 7 luni de războiu, cel mult încă 2.000.000 de oameni, din cari o parte se instruieste în

interior, pentru a luă locul celor ce vor dispăre; iar alții cari apără lucrările de artă, cari fac paza ordinii interioare a țării, cari fac garnizoana unor cetăți și locuri întărite. etc.

Prin urmare, forța totală combativă, azi, a Germaniei, nu poate întrece de 6.000.000 de oameni, fiindcă din cele 8.500.000 ce rezultă din proporția de 120% din populație, trebuie dedus 2.500.000, morți, grav răniți și prizonieri, pierderi cauzate atât pe frontul de Vest, cât și pe acela de Est.

ARMATA TURCA

Recrutarea și împărțirea anilor de serviciu

Intrând și Turcia în războiu, trebuie să spunem câteva cuvinte și despre armata ei, deși nu avem, și nu putem avea, însă, date în ceea ce privește situația acestei armate, după războiul balcanic. Datele, însă, ce le putem da, asupra forțelor armatei turcești, dinaintea războiului balcanic, pot prezenta un interes nu numai istoric, dar și de actualitate, căci, în ceea ce privește organizarea, propriu zisă, a armatei otomane, puține se vor fi schimbat în acest scurt timp. Se vor fi înmulțit, sau scăzut, numărul unităților; se vor fi sporit sau micșorat efectivele în oameni, animale și materiale, dar organizarea va fi rămas aceeași.

Legea fundamentală de recrutare, a armatei turce, datează din 1880, căreia i s'au adus modificări în 1886, 1888, 1904, 1907 și pentru ultima dată, în 1909.

După această lege, și în special după articolele adiționale, din 1904, serviciul militar este personal și obligator pentru toți cetățenii otomani. Nemahomedanii sunt, însă, scutiți de serviciul militar, în schimbul unui impozit de 1.125 lei. Fiecare recrutat, după trei luni de serviciu activ, poate fi scutit de restul serviciului, în schimbul unei taxe de 50 lire turcești. În special, în mobilizarea din anul 1914, s'au chemat, la început, toți oamenii, de orice categorie, între vârsta de 21—45 ani. Numărul, însă, al

oilor veniți, — 1.500.000, aproximativ, — întrecând cu mult peste nevoile armatei și peste puțința de a-i încadra, echipă, instrui, armă, li s'au dat drumul la mai mult de jumătate, în schimbul a diferite taxe, variind între 40—100 lire, după persoană.

Durata serviciului militar este de 24 ani, adică dela vârsta de 21 până la 45 ani, împărțiți în modul următor:

1) Armata activă (Nizami)	Sub arme	3 ani
	Rezerva armatei active (Ihtiat)	6 ani
2) Armata de rezervă (Redifi)	1 a categorie	9 ani
	2-a categ coprinde toți oamenii între 21—39 ani, cari n'au aparținut nici unui element al armatei	
3) Armata de miliții teritorială (Mustafizi)	Coprinde toți oamenii cari au făcut serviciul în Nizami și Redifi	6 ani
		Total 24 ani

Intrucât în Turcia nu s'au făcut lucrările de pregătirea mobilizării, în mod regulat și metodic, ca în toate celelalte țări, și dat fiind că, însuși recensământul populației lasă foarte mult de dorit, nu se știe care a putut fi numărul tinerilor înscriși anual pentru recrutare. S'ar putea deduce, cu oarecare aproximație, că ar fi putut fi cuprins între 150—180.000 anual, din cari, însă, nu se recrutau, decât, cel mult, o treime, dat fiind că efectivul de pace al Turciei nu depășește 200.000 oameni.

Ofițerii sunt foarte prost plătiți; pentru a le veni în ajutor, li se dă dela stat haine, și chiar rații de hrană în natură, pornind dela o rație pentru sublocotenent, și mergând până la 15 rații, pentru mușir.

După constituție, Sultanul este șeful tuturor forțelor turcești de uscat și de apă. La mobilizare, ministrul de războiu exercită comandamentul efectiv al armatei, având sub ordinele lui pe ceilalți comandanții de armate și fiind ajutat de șeful statului major general.

Armata activă (Nizami)

A.—*Infanteria*.—Infanteria activă turcă, după noua organizație, care prevede împărțirea tuturor forțelor în 13 corpuri de armată a câte trei divizii, iar divizia pe trei regimente a câte 3 batalioane, trebuie să cuprindă, în cifră rotundă:

117 Regimente de infanț. a 3 batalioane.	351 batal.
13 Regimente de vânători, de fiecare corp de armată câte unul	39 „
Batalioane de vânători independente, câte unul de fiecare divizie	39 „
Total.	<u>429</u> batal.

Acesta eră numărul total de batalioane, ce trebuia să aibă armata activă turcă, când noua organizație și-ar fi produs efectul său.

În realitate, numai corpurile de armată din Europa și de pe coasta Asiei, din apropiere de Euroopa, aveau organizarea mai completă; celelalte lăsau foarte mult de dorit, din toate punctele de vedere.

După informațiile ce avem, numărul total al batalioanelor, nu depășeau de 337; iar efectivul de pace, variază între 300—500 oameni de batalion. La mobilizare, efectivul batalionului urmă să atingă 800 oameni.

Armament, muniții, unelte, echipament. — Infanteria turcă este armată cu pușca Mauser, md. 1890, de calibrul 7,65 m.m., cu încărcător de 6 cartușe. Numărul total al acestor arme nu trece de 300.000, iar pentru armarea tuturor batalioanelor, chiar din armata activă, se întrebunțează și armele Martini, din cari au cam 150.000. (În războiul balcanic au pierdut, prin luarea prizonierilor de către Bulgari, Sârbi, Greci, Muntenegreni, peste 250.000 de arme Mauser). Din aceste arme trebuie să se deducă armele destinate jandarmeriei, școalelor, detașamentelor dela frontieră, cam 70—80.000. Rămâne deci, cel mult, 370—380.000 de arme pentru armarea infanteriei. (Nici numărul total de batalioane active).

Munițiuni. — Ca regulă generală, fiecare infanterist urmă să aibă asupra-i câte 120 cartușe; apoi, câte 48 la trenul de luptă al regimentului și câte 131 la coloanele de muniții divizionare. Un total de 379 de cartușe. Este probabil că Turcii nici nu au mai avut alte muniții, decât acestea, fiindcă nici nu au mai avut posibilitatea să mai aducă altele. Dat fiind marele consum de muniții din luptele actuale, — altora nu le sunt suficiente nici câte 1.500 cartușe de armă, — se poate deduce în ce stare se găsește armata turcă.

Unelle.—Unellele sunt purtate pe samare. Fiecare batalion are câte 64 lopeți, 64 târnăcoape, 64 topoare.

Echipament.—Noua uniformă, pentru toate armele, este din postav galben-verde, vestă cu buzunare și cu un rând de șase nasturi de metal. Pantaloniul de aceeași culoare ca vesta. Beirite late, aplicate pe gulerul răsfrânt, cu culori diferite, arată arma: infanteria, culoarea fondului; vânători, verde măsliniu; cavaleria, gris cenușiu; artileria, albastru închis; mitralierele, verde; geniu, albastru; cai ferate, albastru deschis; tren, roșu; sanitari, negru. Coifura este un talpack în astrachan, culoarea kaki. Fundul de postav, în culoarea armei respective.

B.—*Cavaleria.*—Cavaleria turcă a armatei active, trebuie să cuprindă câte o brigadă de 2—3 regimente, a 5 escadroane, de fiecare corp de armată. Numărul total al escadroanelor active trebuie să fie de 195. Toate probabilitățile sunt, că numărul real este cu mult sub 195. Efectivul de pace al escadronului nu trece de 100călăreși; iar la mobilizare, trebuie să atingă efectivul de: 6 ofițeri, 150 trupă și 140 cai.

Cavaleria este armată cu sabie și cu carabină Mauser, cu încărcător, același md. ca și arma infanteriei. Pentru completarea armamentului, mai dispune de vechile carabine Mauser, de 9,5 m.m.

C.—*Artileria.*—Artileria armatei active turce, trebuie să cuprindă: a) Câte un regiment de 4 baterii, pentru fiecare divizie, adică un număr de 39 regimente de artilerie; b) Câte două divizioane de artilerie de munte, a câte trei baterii de fiecare corp de armată, adică 78 baterii de munte; c) Câte un divizion de obuziere, a câte 3 baterii de fiecare corp de armată, adică 39 baterii, cu obuziere; d) Cinci divizioane a trei baterii, artilerie călăreață, adică un total de 15 baterii; e) În afară de acest material de câmp, armata turcă mai dispune de 9 regimente artilerie de cetate și de 10 batalioane independente, cu care face serviciul la artileria cetăților: Adrianopole, Bosfor, Dardanele, Erzerum, etc.

Materialul de artilerie întrebuințat, este: a) Tunul cu tragere repede, sistem Krupp, de 75 m.m. și cu scuturi. Acest material este întrebuințat în armata de câmp și o

parte din artileria de munte; *b*) Vechiul tun Krupp, de 87 m.m., cu afet rigid și fără sapă; *c*) Obuziere de 12 ctm., Krupp; tunuri de munte, o parte, sistem Schneider, Creuzot; *d*) Tunuri pentru cetăți, de calibre foarte diferite și de sisteme și modele și mai diferite.

D.—Trupe tehnice.—Armata activă dispune de următoarele trupe tehnice: 13 batalioane de pionieri, câte unul de fiecare corp de armată; 13 companii telegrafice; 13 batalioane de tren, asemenea câte unul de fiecare corp de armată; un regiment a 3 batalioane de căi ferate și o companie independentă în Hedjaz.

Trupe de cetate sunt: 3 batalioane de pionieri, unul de minari.

Organizarea armatei active în comandamente

Totalitatea forțelor active turcești s'au împărțit, prin noua organizare și noua împărțire a teritoriului, după războiul balcanic, în 13 corpuri de armate. Aceste corpuri de armate au următoarele reședințe: 1, Constantinopol; 2, Adrianopol; 3, Rodosto; 4, Smirna; 5, Konia; 6, Aleppo; 7, Iemen; 8, Damasc; 9, Erzerum; 10, Erzindjau; 11, Wan; 12, Mossul; 13, Bagdad.

Corpurile de armată sunt grupate în cinci inspecțiuni, cu reședințele la: 1, Constantinopol; 2, Smirna; 3, Erzerum; 4, Bagdad; 5, Damasc. Aceste inspectorate sunt propuse că vor fi viitoarele comandamente de armate; este probabil, însă, că la mobilizare, gruparea să fie cu totul alta, după împrejurări.

Turcii, prin legea din 1909, au pus bazele unei noi organizări și împărțiri ale comandamentelor. Au admis și pus în aplicare sistemul ternar: fiecare regiment a 3 batalioane; trei regimente alcătuiesc o divizie, — au suprimat, deci, brigada —; trei divizii formează un corp de armată; 2—3—4 corpuri de armate constituiesc o armată.

Principiul acestei organizări a fost susținut de mulți organizatori și scriitori militari de valoare, între cari și Gilbert, în lucrarea sa: „Lois et institutions militaires”. Generalul Bonnal, asemenea, a preconizat-o, zicând, între altele: „Armonia și în muzică, nu iese decât din ansamblul a cel puțin trei instrumente”.

Este greu, pentru celelalte armate europene, să-și schimbe vechea organizare. Turcia, însă, care o pornea acuma pe drumul organizării, a putu să o facă.

Fiecare corp de armată cuprinde: trei divizii; o brigadă de cavalerie a 2—3 regimente, a câte 5 escadroane și cu câte un divizion de artilerie călăreață a 2 baterii; un regiment de vânători cu câte o companie de mitraliere; două divizioane artilerie de munte, a câte 3 baterii; un divizion obuziere, a 3 baterii; un batalion de pionieri; o companie de telegrafie; o companie de tren.

Fiecare divizie trebuie să cuprindă: 3 regimente de infanterie a câte trei batalioane și cu câte o companie de mitraliere; un batalion de vânători; un regiment de artilerie, a 4 baterii.

Forța unei divizii eră de: 10 batalioane și 4 baterii; iar a unui corp de armată, eră: 33 batalioane; $12+6+3=21$ de baterii; 10—15 escadroane cu 2 baterii călărețe; trupe tehnice.

Efectivul unui corp de armată se ridică la 40—45.000 oameni, cel mult.

Efectivul total al armatei active, eră:

Efectivul de pace între 200—250.000 de oameni; iar efectivul de mobilizare, al armatei active, nu depășește de 450—480.000 de oameni, fiindcă nu toate corpurile de armată au 3 divizii, și nici toate diviziile a 3 regimente.

Armata de rezervă (Redifi) și armata de miliții

(Mustafizi)

Prin proiectul de reorganizarea armatei, se prevede, în afară de armata activă, și alcătuirea unei armate de rezervă, care să opereze alături de armata activă.

În trăsături generale, se prevede ca fiecare regiment activ să mobilizeze și câte un batalion de Redifi; ba, se merge chiar mai departe: câte 6 companii. Se presupunem că numărul batalioanelor de Redifi s'ar putea ridica la 642. În același timp, se alcătuiau și un număr de batalioane de Mustafizi.

Cavaleria de Redifi, asemenea, eră în proiect, să dea

cel puțin 12 regimente a 4 escadroane și în plus 24 regimente de hamidie, cavaleria neregulată din triburile kurzelor și arabe, și organizate, aproximativ, în felul cazacilor ruși, adică în regimente de acelaș trib.

Toată această armată a rămas numai pe hârtie; din lipsă de cadre, de echipament, arme, bani, etc., etc., nu a luat ființă nici la mobilizare. Abia s'a putut mobiliza armata activă.

2. 3. ARMATELE DE APA ȘI ARMATELE DE AER.

Anglia

Armata de apă.

Dacă pentru armata de uscat s'a găsit un ministru englez, care să spună că nu este nevoie de o sforțare, de un sacrificiu, mai mare decât se face, apoi, unanimitatea politicianilor și a tuturor englezilor, a fost pentru marină, ca ea să fie atât de puternică, încât să dea siguranță absolută metropolei.

Se știe, că din punctul de vedere al producțiunii agricole, Anglia este o țară eminentă de import, și dimpotrivă, în ceea ce privește industria. În astfel de condiții, este ușor de înțeles, că Anglia va putea trăi, ca mare putere, numai atâta timp, cât va avea stăpânirea mărilor. O debarcare pe coastele Angliei, în astfel de condiții, ar fi un dezastru.

În acelaș timp, guvernânții englezi s'au gândit că superioritatea numai asupra unuia din adversari nu ar fi totdeauna și în toate timpurile suficientă, fiindcă alianțele se pot schimba și rupe dintr'odată echilibrul. De aceea, politica maritimă engleză a admis principiul „two power standard”, adică, flota engleză trebuie să fie cel puțin tot așa de puternică, ca cele două flote ce vin imediat după ea, întrunite.

Inimicul cel mai periculos, și care începuse să aducă îngrijorare Angliei, cră Germania. S'au încercat, de către politicienii englezi, să se ajungă la o înțelegere cu ea, pentru limitarea construcțiilor navale. Neajungându-se la

nici un rezultat, atunci Anglia a pus în aplicare un program foarte simplu, în acelaș timp foarte costisitor, dar sigur: „Two keels to one”, adică, de fiecare vas pus în lucru de către Germani, Anglia va pune două.

S'a văzut, la armata de apă germană, că Germanii ajunseseră a pune în fiecare an în serviciu: trei dreadnought-uri, două crucișătoare ușoare, 12 torpiloare și contratorpiloare și 6 submarine. Față de acest program german, Anglia, conform cu hotărîrea luată, trebuia să construiască dublu.

Pentru ca să-i vină mai ușor, în lupta aceasta, Anglia a cerut și coloniilor sale autonome să-i deă ajutorul lor, în construirea de vase mari de războiu, și a i le pune la dispoziție la nevoie. În adevăr, la acest apel, a răspuns: Canada, Australia, Noua Zelandă și Malaesia, cu câte un program naval. Malaesia a dăruit un dreadnought, Australia și Noua Zelandă, au, astăzi, câte 1—2 crucișătoare cuirasate, de tonajul cel mai mare, (19.100 tone); iar în câțiva ani, fiecare din aceste țări își vor avea flota lor, destul de puternică, cu care vor putea chiar ajuta metropola.

Este de remarcă că toate noile construcții sunt de tonajii din ce în ce mai mari și cu artilerie din ce în ce mai puternică. Așă, cele 4 cuirasate de clasa Iron Duke, care au intrat în serviciu la finele anului 1914, sunt de câte 25.000 tone, cu o viteză de 23 mile și cu tunuri de 34 și de 15. Cuirasatele ce sunt acuma în șantier, vor avea, cel puțin, 26—27.000 tone, cu o viteză de 25 mile și armate cu tunuri de 38. (Căldările încălzite cu păcură). Acelea cari vor urmă, vor atinge tonajul de 29.000—30.000, cu o viteză nu mai mare de 24, însă, cu armament mai puternic, încălzite, însă, tot cu cărbuni, ca și acelea mai vechi.

Pentru marile crucișătoare cuirasate, se observă acelaș lucru. Tiger, cel mai nou din crucișătoarele cuirasate, are 28.960 tone, 30 mile viteză și armat cu 8 tunuri de 34 și 12 de 15; tot așă și cu celelalte de categoria lui.

Crucișătoarele ușoare, ce se construiesc, au, în mijlociu, 5.000 tone, o viteză de 26 mile și armament, 9 tunuri de 15 ctm.

Crucișătoarele ușoare, cele mai iuți, ce se construiesc, au 3.600 tone și o viteză de 30 mile; iar acum, se construiesc o serie de opt crucișătoare ușoare de câte 8.740 tone, cu o viteză de 30 mile și armate cu 2 tunuri de 15 și 4 de 10 ctm.

Contratorpiloarele actuale, în construcție, sunt între 1.000—1.400 tone, cu o iuțeală de 35 mile și armate cu 4 tunuri de 10 ctm. și 4 tuburi de torpile.

Submarinele, de utimul tip, F., sunt cu un tonaj între 940 și 1.200, și vor avea o viteză de 20 mile la suprafață, de 12—14 mile pe sub apă, putându-se scufundă în 4—5 minute, și armate cu două tunuri de 57 sau 75 ctm.

La cele trei escadre active și două de rezervă ale Germanilor, Anglia, pune în față cele trei flote „Home Fleets”, cu opt escadre și fiecare cu un număr mai mare de vase și mai superioare.

Vasele cele mari, de cari dispune azi Anglia, sunt:

Câte vase	NUMELE VASELOR	Lansate	Tonaj	Luăginea în metri	Puterea în cai	Iuțeala	Echilaj	Armament
Mari cuirasate „Dreadnought“								
2	Queen Elisabeth.—Warspete	1913	29000	183	58000	25	1200	8:38.1—16:15.1
4	Emperor of India, Benbow, Iron Duke, Marlboroug	1912	28000	177	29000	25	1200	10:34.3—12:45.2
1	Crin (fost Residie turcesc)	1913	3100	160	26500	2	900	10:34.3—16:15.2
1	Azincourt (comandat de Brazilia) cump. de Turcia numit Osman I	1913	28000	195	32000	22	1100	10:30.5—20:45.2
1	Almirante Latore (fost p. Killi)	1913	29450	196	40000	23	1075	10:35.6—16:15.2
4	King Georg V. Centurion, Ajax, Audacious	1911—12	27000	169	27000	22	900	10:34.3—16:10.2
4	Orion, Conqueror, Monarche, Tunderer	1910—11	25000	166	27000	22	900	10:34.2—16:10.2
3	Neptun, Colosus, Hereules	1910	20300	155	26600	21.5	900	10:30.5—18:10.2
3	St. Vicent, Vanguard, Collingwod	1908—09	19560	152	21500	22	870	10:30.5—18:10.2
3	Bellerophon, Superb, Temeraire	1907	18300	149	23000	22.5	800	10:30.5—16:10.2
1	Dreadnought	1906	18200	148	23000	21.5	800	10:30.5—16:10.2
21								
Mari Crucișătoare Cuirasate de tip. „Dreadnought“								
1	Tiger	1913	28960	204	87100	30	900	8:31.3—12:45.2
3	Lion, Princess-Royal, Queen Mary	1910—12	26500	201	72500	28	900	8:34.3—16:10.2
2	Australia, Noua Zeelandă (date de Colonii)	1911	19500	169	32000	25	1100	8:30.5—16:10.2
4	Invincible, Indomitable, Inflexible, Indefatigable	1907—09	19050	178	40000	23	1075	8:30.5—16:10.2
37								

Total 37 de cuirasate și crucișătoare cuirasate, toate de tip Dreadnought, și super-dreadnought, la care trebuie să se mai adauge cel puțin 2—3 terminate în ultimul timp, adică 40.

În afară de aceste puternice vase, cele mai mari și mai moderne, care există, Anglia mai are încă 48 cuirasate, de escadră, foarte puternice și construite înainte de 1906 și cu un tonaj variind între 13.160—16.800, cu viteză 18—19,4 mile, și cu un armament, fiecare: 4:30.5, 4:23 și 12:5.

Apoi, 29 crucișătoare cuirasate, între 9.960—14.830 tonaj, cu 22—24 mile viteză și cu 4 sau 2 tunuri de 23 și 10—16 de 15.

82 Diferite alte crucișătoare protejate; 253 contratorpiloare; 29 torpiloare cu tonaj mare; 81 submarine și foarte multe alte vase mai mici.

Tonajul acestor vase de luptă se ridică la 2.700.000 t.

Numărul tunurilor mai mari de 10 ctm., 3.000.

Numărul tunurilor de toate calibrele, se ridică la peste 6.000.

Tuburi de lansat torpile, 1.800.

Echipajul, în cifră rotundă, 150.000—160.000.

În construcție, mai sunt 6 mari cuirasate de escadră, tip Iron Duke, 6 crucișătoare cuirasate, 6 submarine, etc.

Totalitatea acestor forțe se împarte în modul următor, pentru operații:

Flota 1-ia: Patru escadre, 1, 2, 3 și 4, fiecare a 8 vase mari cuirasate; 1-ia escadră de crucișătoare cuirasate, a 4 vase; a 2-a și a 4-a escadră de crucișătoare; una (1-ia) escadră de crucișătoare ușoare; 1, 2, 3, 4 flotile de contratorpiloare, fiecare cu câte o escadră de 20 vase cel puțin, (89 vase); 8 flotile de submarine (64 vase).

Flota a 2-a: Escadra a 5-a de vase de linie cuirasate, a 8 vase; escadra a 6-a de vase de linie cuirasate, a 5 vase; a 5-a și a 6-a escadră de crucișătoare a 2—3 crucișătoare cuirasate; a 2-a escadră de crucișătoare ușoare a 4 vase; a 6-a, a 7-a, a 8-a și a 9-a escadră de torpiloare și vase mici, (96 vase).

Flota a 3-a: Escadra a 7-a și a 8-a de cuirasate de linie, cu 16 vase; escadra a 7-a de crucișătoare cuirasate, cu 6 vase; a 8-a și a 12-a escadră cu 25 vase crucișătoare; flotilele 6—9 de torpiloare, a câte 20 de vase; 1—8 flotile de submarine; de putere variabilă.

În Mediterana are: Escadra a 2-a de crucișătoare mari, cūirasate de luptă; 1-ia escadră de crucișătoare; o escadră de crucișătoare ușoare; și vasele anexe, cu un total de 22 vase.

Armata de aer.

Anglia și-a îndreptat ochii spre această nouă armă mai târziu decât Franța și decât Germania. Războiul a surprins-o în mijlocul preparativelor și al dezvoltării programului ce-și făcuse.

Anglia, ca și celelalte state, utilizează și dirijabilele, — mai ușoare ca aerul, — și aeroplanelle, — mai grele ca aerul.

Dirijabilele.—În 1913, ministerul de războiu al Angliei arată, dela tribuna Parlamentului, că Anglia nu poate să adopte marele dirijabile rigide: „Armata engleză, este un corp de expediție. Este imposibil să ne gândim a întrebuița un instrument de războiu, așa de gigant, cum este dirijabilul rigid, Zeppelin, de ex. Transportarea sa ar prezentă așa mari dificultăți, — dacă chiar s'ar putea face, — încât, nici nu trebuie să ne gândim. Am decis, deci, că armata noastră trebuie dotată cu dirijabile mici, susceptibile de a fi împachetate și așezate pe vapoarele noastre sau pe automobile, și trimise acolo unde prezența lor este necesară”.

Dirijabilele pe cari le posedă Anglia, în momentul începerii războiului, erau:

1. Un dirijabil, construit în Franța, — 10.000 m.³. Motorul dând o putere de 360 cai și o iuțea de 68 klm. pe oră;

2. *Astra*, ceva mai mic ca precedentul, dar mai iute. Motorul avea o putere de 400 cai; viteza a fost de 82,5 klm. pe oră;

3. Un dirijabil mic, de 1.000 m.³, pus în mișcare de un motor de 40 cai și dând o iuțea de 55 klm. pe oră;

4. *Eta*, 3.500 m.³; 180 cai putere; viteză, 73 klm.;

5. *Delta*, 5.300 m.³; 180 cai putere; viteză 71 klm.;

6. *Gamma*, 3.400 m.³; 60 cai putere; viteză 45-47 klm.;

7. *Beta*, 1.200 m.³; 50 cai putere; viteză 50 klm.

Se pare, însă, că Englezii au adoptat la dirijabilele lor un dispozitiv secret, care le face superioare tuturor celorlalte, prin aceea că sunt susceptibile să se urce foarte repede.

Aviația.—In anul 1912 s'a înființat, în Anglia, corpul regal de aviație, — Royal Flying Corps, — în acelaș timp cu creierea unei școli de aviație la câmpul Salisbury.

O insignă, așezată pe partea stângă a pieptului, deasupra decorațiilor, îi arată pe membrii acestui corp. Insigna poartă deviza: „Per Ardua ed Astra”, aprobată de Rege.

Aparatele se cumpărau, la început, din Franța; în urmă, treptat-treptat, au început a se fabrica în Anglia; iar la ultimul meeting de hydro-aeroplane, ținut la Monaco, Anglia a obținut o mare victorie internațională cu biplasil său, *Sopwith*, construit în întregime în țară.

Conform programului din 1912, corpul de aviație trebuie să dispună de 7 escadrile de aeroplane, fiecare escadrilă a trei secții de câte 4 aparate, și cu câte unul de rezervă, de fiecare secție. In total, câte 15 aparate o escadrilă.

Pela jumătatea anului 1913, Anglia dispunea de 150 aparate de sburat, și de 130—140 piloți buni. Este probabil că, până la sfârșitul anului 1914, numărul, atât al aparatelor, cât și al piloților, să se fi dublat.

In timpul războiului, unul din faptele de seamă ale piloților englezi, este bombardarea marilor uzine de Zeppelin-uri, dela Friedrichshafen. Trei piloți ofițeri, locotenentii Briggs, Bobington și Sippe, plecând din Belfort, s'au separat; și urmând direcții deosebite, s'au întâlnit cu toții deasupra lacului Constanța, de unde au bombardat uzinele și, cauzându-le mari stricăciuni, recunoscute chiar de Germani. Doi din aviatori, — cei doi din urmă, — s'au înapoiat la Belfort, fără să fi fost atinși; conducătorul, cel dintâiu, a avut aparatul lovit și nevoit să aterizeze, a fost făcut prizonier.

In afară de aceste aparate, pentru armata de uscat, Anglia a fabricat un număr foarte mare de hydroaeroplan, destinate a coopera cu vasele de războiu. Numărul lor este necunoscut până acuma. Unul din faptele de seamă ale hydro-aeroplanelor, este atacul dela Cuxhaven. (Se va vedea la operațiile maritime).

Franța

Armata de apă

Politica navală, urmată de Franța, în urma înțelegerii cu Anglia, a fost, construirea unei flote, cu care să aibă dominația în Mediterana, în fața flotelor italiene și austro-ungare, unite.

Programul din 1912, prevede ca, până în 1917, Franța să aibă 17 cuirasate mari, de tip dreadnought, cari, împreună cu cele 6 de tip Danton, (18.320 tone, 4 t. de 30.5, 12 ts. de 24) și, împreună cu altele 5, de tip Patrie, (14.870 tone, 4 ts. de 30.5 și 10 de 16), să formeze o flotă de 28 vase de linie.

Din acel program, Franța a realizat o bună parte:

Azi are:

a) 4 Vase de tip Dreadnought, (Jean Bart, Courbet, France, Paris), cu câte 23.500 tone și cu câte 12 ts. de 30.5 în 6 turele;

b) 3 Vase de tip Dreadnought, (Bretagne, Provence, Lorraine), lansate în 1913, și cari trebuie să fie gata de luptă în acest timp. Ele au acelaș tonaj, cu cele de la a; artileria, însă, este de 12 ts. de 34 în 5 turele;

c) 4 Vase de tip Dreadnought, (Flandre, Gascogne, Languedoc și Normandie), puse în șantier în 1914 și care, probabil, că vor fi gata până la finele anului 1915, sau începutul anului 1916. Acestea au un tonaj de 25.000 tone; iar armamentul compus din 12 ts. de 34, în 3 turele axiale;

d) 6 mari cuirasate, (Danton, Mirabeau, Voltaire, Condorcet, Diderot, Vergniaud), cu: 18.320 tone; 20.7, mile viteză; 858 oameni echipaj; armament: 4 t. 30,5 și 12 t. 24;

e) 14 Cuirasate de escadră, mai vechi, construite între anii 1893—1907 și cu viteză de 17—19,5 mile; iar ca armament: tunuri de 30.5, de 27.4, de 16.4, de 14.

Pentru completarea programului de 17 Dreadnought-uri, Franța mai trebuie să pună în construcție încă 6 mari cuirasate, cari, poate, au și fost puse, sau poate vor fi, în curând.

Numărul total de vase, de cari dispune azi Franța, este:

25 Cuirasate, (construite între 1893—1912), și cu tonajul între 11.900—23.500, dacă și cele dela litera b sunt gata, atunci are 28;

22 Crucișătoare cuirasate, (1892—1908), cu tonaj de 4.800—14.100 tone;

12 Cuirasate protejate, (1888—1900), cu tonaj de 2.000—8.300 tone;

2 Cuirasate neprotejate, (1897—1901), cu tonaj de 1.300—1.600 tone;

6 Canoniere;

84 Contratorpiloare, cu tonaje între 280—900 tone;

14 Torpiloare mari;

145 Torpiloare;

60 Submarine și submersibile.

Majoritatea acestei flote este în Mediterana.

În construcție, în afară de marile vase de linie arătate mai sus, Franța mai are multe alte vase mai mici, între cari se notează, vase eclerori, cu peste 5.000 tone; torpiloare de escadră, cu 800 tone; și peste 28 submarine și submersibile, din cari, ultimul tip, au un deplasament de 800 tone și cu o viteză, la suprafață, de 18—20 mile; iar sub apă, 12 mile.

Budgetul marinei atinge cifra de 510.000.000 franci, iar efectivul, în ofițeri și trupă, de 74.000.

Numărul total al vaselor marinei franceze, este de aproximativ, 400, cu un tonaj de aproape 850.000, cu un număr de 3.000 guri de foc de diferite calibre și cu peste 900 tuburi de lansat torpile.

Armata de aer.

Franța dispune de o armată de aer destul de puternică.

Cu începere din 1913, Aprilie, un decret prezidențial, aeronautica a fost separată de direcția genului, unde fusese înglobată, și a format, de atunci, o direcție specială în ministerul de războiu, ca o a 5-a armă.

Aceste unități, în cece privește disciplina generală, serviciul exterior, instrucția tactică și mobilizarea, sunt puse sub autoritatea comandanților de cetăți sau a co-

mandanților de corp de armată pe teritoriul căruia se află.

Inspectorul acestei arme, inspectează și dirije instrucția numai din punct de vedere tehnic, având sub supravegherea sa imediată școlile și stabilimentele respective, și fiind în legătură directă cu ministerul de războiu.

Personalul aviatic cuprinde 7 companii și 10 secții de aviație, cu o companie de conductori. Efectivul total, în timp de pace, este de 3.400 oameni, din care 500 din serviciul auxiliar. Companiile și secțiile sunt repartizate în 3 grupe, (Versailles, Reims, Lyon). Fiecare grup, condus de un colonel sau locot.-colonel, dispune de un număr oarecare de câmpuri de experiență și centre de aviație.

Așa:

Grupa 1-ia, Versailles: Versailles, Saint-Cyr, Buc, Châteaufort, Etampes, Villacoublay, Nancy, Toul, Vincennes, Corbeaulieu;

Grupa a 2-a, Reims: Reims, Châlons-sur-Marne, Douai, Verdun, Maubeuge, Le Crotoy;

Grupa a 3-a, Lyon: Lyon, Ambérieu, Belfort, Camp d'Avoi, Pau, Epinal.

Dirijabile.—Dirijabilul este, pentru un moment, un instrument de recunoaștere, de mare valoare, mai ales pentru distanțele mari.

Franța dispune de următoarele dirijabile:

1 Spiess, — rigid, se apropie ca formă de Zeppelin, — 16.800 metri cubi;

3 Lebaudy, (7—10.000 m³); 2 în construcție, (10—17.000 metri cubi);

5 Astra, (3—9000 m.³); 2 în construcție (23 m.³);

2 Clément-Bayard, (9.000 m.³); 2 în construcție, (22.000 m.³);

4 Zodyac, (1.400—9.400 m.³); 5 în construcție, (10—17.000 metri cubi);

1 Fleurus, (17.000 m.³); 1 în construcție, (17.000 m.c.).

Total: 16 construite; 12 în construcție. De tipul Spiess 3 în construcție, cu câte 20.000 m.³.

Timpul de construcție al unui mare dirijabil, nu trece de 3 săptămâni, lucrându-se și noaptea, așa că este

probabil, că azi să fie gata toate aceste cincisprezece, și poate și altele, puse în șantier.

Aeroplane.—Franța are aeroplanele sale organizate în escadrile a câte 8 aparate la unitățile mari, și cetăți; și a câte 3 aparate, pentru diviziile de cavalerie.

Numărul total al avioanelor trebuie să fie cam în preajma lui 800, dat fiind că timpul de fabricație al unui aparat, este foarte scurt.

Nouile aparate sunt prevăzute cu motoare fixe foarte puternice, chiar de 200 cai, cari pot urcă foarte repede, (2.000 m. în 16'), și foarte sus, greutăți mari: un tun de 37 m.m. sau o mitralieră, aparate de telegrafie fără fir, pentru depărtarea de până la 50 klm., bombe de aruncat, peste 100 kgr., și un observator, care mănuieste aceste aparate, în timp ce pilotul are grija numai a conducerii.

Un serviciu mare a făcut aeroplanele, artileriei, în observarea loviturilor și în descoperirea obiectivelor.

Japonia

Armata de apă

Japonia ocupă o situație geografică, în Extremul Orient, aceeaș pe care Anglia o ocupă în Europa.

Viitorul cel mare al acestei țări, a fost înțeles, de către patrioții țării și de aceea politica ei este îndreptată înspre dominația Pacificului, și pentru acapararea comerțului Chinei. În drumul lor, s'au lovit de Rusia, pe care au înlăturat-o; un alt inamic, mai periculos, apare la orizont: Statele-Unite. Acestea, de când au pus stăpânire pe Filipine, și și-au afirmat interesele în China, stânjenesc foarte mult înaintarea japonezilor spre idealul lor.

Este probabil că, nu va trece multă vreme, și un conflict armat va izbucni între aceste două țări.

În această eventualitate, Japonia se pregătește,—ca și Statele-Unite,—nu numai pe uscat, dar și pe apă, fiindcă un războiu cu adversara sa, se va rezolvi, în primul rând, pe apă.

În conflictul actual, Japonia își plătește două polițe: prima este o poliță de răsbunare, față de Germania, care,

în 1895, după războiul Japoniei cu China, s'a opus la întinderea Japoniei, și, în unire cu Rusia și Franța, a făcut ca primul tratat de pace, încheiat cu China, să cadă. A doua poliță, este o poliță de recunoștință față de Anglia, care i-a dat tot sprijinul în războiul din 1904—905 contra Rusiei, sprijin atât moral, cât și financiar, ba chiar eră pe punctul să-i dea și armat.

Forțele navale, de cari dispune azi Japonia, sunt:

Patru vase, tip. Dreadnought-uri, (Settsu-Kawachi-Aki-Satsuma), de tonaj între 19.500—21.760 și armate cu 12/30.5 și 10/15, 8/12, sau 4/30.5, 12/25.4 și 8/15, 12/12.

Mai are în construcție alte patru mari superdreadnought-uri, de tip. Fusi, cu 30.000 tonaj și armate cu tunuri de 37. Acestea vor fi gata, probabil, la sfârșitul anului 1915, sau, cel mai târziu, la începutul anului 1916.

În afară de aceste cuirasate, Japonia mai are, în serviciu, două crucișătoare dreadnought, (Kongo, și Hiyei), de câte 27.000 și armate cu 8/35,6 și 16/15,2; iar în construcție mai are, de acelaș tip, încă trei, cari trebuiau să fie gata, sau vor fi în curând.

Pe lângă aceste vase, de tipul cel mai puternic, Japonia mai dispune: 12 mari cuirasate, construite înainte de 1906; 13 mari crucișătoare cuirasate, construite înainte de 1907, precum și alte multe vase de diferite tonaje.

Construiește acum eclerori de 5.000 tone și cu viteze de peste 30 mile; torpiloare între 800—1.100 tone și submarine, de câte 490 tone, tip. Laubeuf, aproximativ 10.

Armata de aer

Japonia și-a îndreptat atenția și asupra armatei de aer. Mai multe aparate au fost cumpărate din Franța, Germania și Statele-Unite iar acuma, însuși industria japoneză lucrează în această direcție.

Un batalion de aerostație, a 2 companii, asigură acest serviciu la armată. Un corp de ofițeri aviatori a luat ființă din anul 1912 și este probabil că, azi, a ajuns la o dezvoltare destul de mare.

Numărul aparatelor în serviciu, nu se știe care este:

Rusia

Armata de apă

După războiul nenorocit cu Japonia, din 1904—1905, Rusia, în urma dezastroaselor înfrângeri pe Mare, unde a pierdut aproape întreaga flotă, cade aproape cu totul, din rândul marilor puteri navale și rămâne într'un rang, mult inferior, în această privință.

Curând după războiu, un program de reconstruirea flotei, se alcătuieste și începe, încetul cu încetul, flota de războiu rusă, să reia ființă.

Programul general stabilit, prevede, însă, părăsirea Oceanului Pacific; iar toată atenția se îndreaptă spre apele europene. În primul rând, programul stabilește că, pe Marea Neagră, superioritatea să fie, în mod absolut, de partea flotei ruse; odată, însă, cu construcția flotei din Marea Neagră, trebuie să se grăbească și construcția flotei din Marea Baltică. Aci, însă, este greu de tot a se căpăta supremația, întrucât Germania a căpătat un bun avans și nu ar mai putea fi ajunsă.

Față cu această hotărîre, Rusia a pus programele de construcție în aplicare, și astăzi dispune:

I. In Marea Baltică

4 *Mari cuirasate tip Dreadnought*, (Gangut, Petropawlowsk, Poltava, și Sebastopol), cari au fost gata și intrate în serviciu pe la jumătatea anului 1914, adică la începutul războiului. Aceste cuirasate au următoarele date: 23.370 tone; 23 mile viteză; 1.100 echipaj; armament: 12 t. 30,5; 16 t. 12;

2 *Mari cuirasate moderne*, (Împăratul Paul I, Andrei Persmoswany), construite în 1910. Au următoarele date: 17.700 tone; 18 mile viteză; 933 echipaj; armament: 4 t. 30,5; 14 t. 20,3; 12 t. 12.

În afară de aceste cuirasate moderne, Rusia are, în Marea Baltică, încă două cuirasate mai vechi, de un tonaj între 12—13.500.

Tot în Marea Baltică, Rusia are 3 crucișătoare cuirasate, cu un tonaj între 12—15.413 tone; iar în construcție,

are patru, din cele mai mari crucișătoare cuirasate, tip Dreadnought, din lume. Aceste vase, (Borodino, Navarin, Ismail, Kimburu), vor avea un tonaj de 32.500 tone, cu o viteză de 28 mile și armate cu tunuri de 35 cm.; nu vor fi, însă, gata, decât spre sfârșitul anului 1915.

În afară de aceste vase, Rusia mai are, în serviciu, foarte multe vase mai mici: crucișătoare protejate, torpiloare, contra-torpiloare, submarine; iar în construcție, are, din aceste vase, de tipul cel mai nou, adică: contra-torpiloare, de 1.300 tone și 32—35 mile viteză; vase eclerori cu un tonaj de 6.500 și viteză peste 30 mile; submarine, între 680—1.000 tone.

Este fapt, însă, că oricâte efortări ar face această flotă, va rămâne, în cursul războiului, mult inferioară, față de flota germană.

II. Flota Marii Negre

Rusia, pe Marea Neagră, are o superioritate zdrobitoare, față de toți riveranii la un loc; fiindcă singură Turcia, are o flotă care s'ar putea numi de războiu, mai ales după ce Gōeben a intrat în această flotă; celelalte state: România și Bulgaria, nu complează ca forțe navale.

Rusia are aci, următoarele vase:

7 Cuirasate, construite între 1892—1900, și cu un tonaj compus între 9.020—13.500; viteză, variind de la 16 la 17,5 mile pe oră; iar ca armament, tunuri de 30,5, de 25,4, de 20,3 și de 15.

În afară de aceste cuirasate, destul de bune, în special față de Turcia, Rusia mai are, în construcție, patru mari cuirasate, de tip Dreadnought, (Impărăteasa Maria, Impăratul Alexandru III, Ecaterina II și Impărăteasa Elisabeta). Toate aceste vase au un tonaj ce trece de 22.500 tone și armate cu câte 10 sau 12 tunuri de câte 305 sau de 35 cm., cum ar fi cel din urmă. Dintre aceste vase, primul și al treilea, au fost lansate pe apă în 1913 și, probabil, că vor fi gata în anul acesta, dacă nu sunt chiar; celelalte două, vor trebui să fie gata anul acesta.

Pe lângă cuirasate, Rusia, mai are și 4 crucișătoare cuirasate, cu tonaj între 6.650—7.600 tone; precum și

un mare număr de alte vase de diferite mărimi, ca: 36 torpiloare și contra-torpiloare; 11 submarine, cu tonaje între 200 și 700 tone, precum și alte mici vase; iar în construcție, un mare număr de diferite vase, din tipul cel mai modern.

*
*
*

Pe Oceanul Pacific, Rusia, deși a părăsit întâietatea, totuși, își întreține o flotă, care ar avea mai mult rol defensiv, dedus din micul număr al vaselor de tonaj mare, și din marele număr al vaselor de tonaj mic. Așa, sunt: 2 crucișătoare; peste 30 torpiloare; și 15 submarine.

Armata de aer.

În această direcție, asemenea, armata rusă nu era prea mult înaintată, la începutul războiului.

Ca dirijabil, Rusia posedă unul de tip „Astra” care, însă, nu este de o mare valoare militară.

Din contră, în direcția aviației, deși nu sunt prea mult înaintați, totuși, stau destul de bine.

La declararea războiului, Rusia posedă aproape 350 aparate de sburat, de diferite tipuri: Blériot, Morane, Farmann, Nieuport, Deperdussin, etc.

Pentru anul 1914, erau comandate un număr de 400 aparate, toate de tip militar francez; iar creditele erau deja acordate, în sumă de 4 milioane de ruble.

O școală de aviație a fost înființată, pe la sfârșitul anului 1912, unde veneau ofițeri și trupă, pentru a se iniția în această direcție. Școala era condusă de un ofițer superior, cu un ajutor și 4 ofițeri subalterni, ca instructori. Școala avea o durată de opt luni,—1 Aprilie, 15 Noembrie,—și era urmată de 15 ofițeri, însoțiți de 2 soldați, buni meseriași, un mecanic și un tâmplar. Cel puțin jumătate din acești meseriași, se făceau și ei piloți.

Pentru obținerea brevetului de pilot, candidatul trebuia să răspundă la următoarele probe: Un sbor cu o durată minimă de 1½ oră, urmând un itinerar fixat pe hartă și cu o înălțime minimă de 1.200 m.; să coboare

într'un sbor planat de 500 m., iar oprirea să o facă la 150 m., de un punct ales dinainte; apoi, o urcare și apoi iarăși o descindere, în spirală, și cu motorul stins.

Este de remarcă, în direcția aviației, experiențele ce s'au făcut de către inginerul rus, Sikorsky, cu giganticul său aparat. Acest aparat, biplan, are instalat, între planuri, o cabină mare, în care pot ședeă 7—8 persoane. Aparatul a fost numit „Ilia-Murametș”, și are 182 m.² de suprafață; este pus în mișcare de 4 motoare, a câte 100 cai; fiecare motor pune în mișcare câte o elice, așezate două câte două, de fiecare parte a fuselajului. Cabina este blindată, precum și toate părțile vii ale aparatului.

Este singurul specimen, în felul acesta, și Rușii speră să le deă rezultate foarte bune.

Austro-Ungaria

Armata de apă

Pentru dominația, pe apă, a Adriaticei, se duce o luptă tacită de construirei navale, între Italia și Austria. Fiecare din aceste două mari puteri vor să-și valorifice drepturile, prin sprijinul unei puternice flote de războiu. Este drept, însă, că Italia a luat mult înaintea rivalei sale, și azi, Austria, pentru a o putea ajunge, va trebui să lucreze mult și intens.

Ambele aceste două mari puteri, făcând parte din tripla alianță, — Germania, Austro-Ungaria și Italia, — trebuiau ca, flotele lor întrunite să aibă stăpânirea Mării Mediterane, adică să fie superioare flotei Franței și esca-drei engleze, reunite.

După cât se știe, programul naval al Austro-Ungariei, cuprinde opt mari vase de luptă, de tip Dreadnought, în afară de alte vase mai mici: crucișătoare, torpiloare și contra-torpiloare, submarine, etc.; iar Italia, se străduiește a construi un număr îndoit. În acest mod, Italia va avea superioritatea în Adriatică; iar alături de Austria, speră să aibă superioritatea, sau cel puțin să egaleze forțele franco-engleze din Mediterana.

Din programul trasat, numai patru mari cuirasate sunt gata, (Viribus Unitis, și Tegelhof, în 1913; iar Prinț

Eugen și Szent Istvan, — Sft. Ștefan, — în 1914, spre sfârșit), intrase în serviciu. Celelalte patru mari cuirasate, conform programului, sunt deja pe șantier și vor fi gata abia în 1916.

Numărul total al vaselor de războiu, de cari dispune Austro-Ungaria, sunt:

a) Patru mari cuirasate, de tip Dreadnought, (Viribus Unitis, Tegethof, Prinț Eugen și Sft. Ștefan, au un tonaj de 20.000 tone; viteză de 22 mile, și armate cu 12 t. 30,5, în patru turele;

b) 12 Cuirasate de escadră, tip mai vechiu, și construite între anii 1895—1910. Aceste vase sunt armate cu tunuri de 30,5 sau de 28; de 24, de 16, și de 10. Viteza lor variază între 15—18 mile;

c) 14 Crușișătoare de diferite tonaje;

d) 100 Torpiloare și contra-torpiloare de diferite modele și tonaje;

e) 11 Submarine.

În construcție, sunt cele patru mari cuirasate, cari vor avea un tonaj de 25—28 tone și vor fi armate cu tunuri de 35.

În afară de aceste vase, mai sunt în construcție: trei eclerori, de câte 3.500 tone și iuteală de 27 mile; 6 torpiloare mari de câte 800 tone și altele de 250 tone; precum și un oarecăr număr, — 5-6, — submarine.

Pentru aceste construcții, s'a votat, în toamna anului 1913, un credit de 426 milioane, din cari, 280 milioane destinate pentru cele patru mari cuirasate, (70 milioane, unul); iar restul pentru celelalte vase.

Numărul total al vaselor de orice categorie, este:

204 vase, cu un tonaj de 360.000, cu aproximativ, 1.500 tunuri, de toate calibrele și cu un echipaj de aproape 25.000.

Pe Dunăre, Austro-Ungaria, dispune de următoarele vase:

a) Șase monitoare cuirasate, cu elice, având fiecare câte: 550 tone, echipaj 70—100 oameni, și armate cu tunuri de tragere repede, de diferite calibre, un obuzier de 120 și mitraliere; numărul total al tunurilor, la toate monitoarele, este de 45;

b) Șapte vedete-eclerori, destinate serviciului de recunoașteri și de legătură între monitoare și între țărături. Fiecare vedetă are un echipaj de, 1 ofițer și 10 oameni, și sunt armate cu mitraliere.

Această flotă dunăreană, este superioară flotei sârbe, dar inferioară flotei românești, care are vase mai moderne și mai bine armate.

Armata de aer.

Armata de aer a Austro-Ungariei, este inferioară celorlalte mari state europene.

În urma manevrelor mari din 1912, la cari luase parte și o secție de aeronautică, cu trei escadrile de aeroplane,—16 aparate,—rezultatele fiind satisfăcătoare, s'a hotărît organizarea unui concurs de aviație la Fischamed. Concursul fiind concludent pentru unele aparate, s'au și comandat 24 aeroplane, Etrich și 10 Lohner-Daimler.

Înspre mijlocul anului 1913, armata de aer cuprindea, aproximativ, 50 aparate de sburat—biplane, în majoritate,—și cu motoare de 90—120 cai.

În anul 1914, acest număr eră aproape dublu și se crede că, de fiecare corp de armată, să se fi putut da câte o escadrilă de trei aparate, precum și pentru direcția superioară a armatelor, asemenea, câte 2—3 escadrile.

În tot cazul, deși aparatele puse în serviciu sunt destul de numeroase și destul de puternice, totuș, Austro-Ungaria rămâne înapoia Franței, Germaniei, Angliei, și chiar a Rusiei, și în această direcție.

Germania

Armata de apă

Germania vrea să aibă o flotă puternică, cu care să poată face față inamicului celui mai puternic.

Într'un timp relativ scurt, Germania a întrecut pe toate celelalte state,—afară de Anglia,—cu armata de apă, și dădea de gândit chiar și Angliei. Este de admirat, perseverența cu care s'a lucrat și în această direcție, și, aceasta cu atât mai mult, cu cât poporul german, — de felul lui, — nu prea este marinar.

„Deutschland über alles”, și „Viitorul nostru este pe Mare”, împreună cu marile societăți înființate, prin voința Impăratului, pentru popularizarea ideii marine, și-au dat roadele mai curând decât s'a așteptat oricine.

Contratorpiloare și torpiloare au fost duse pe Rin, până aproape de Elveția; serbări au fost date în cinstea lor, serbări, la cari, Impăratul asistă ca și la regatele ce se făceau anual la Kiel și la Hamburg. Impăratul desemnă siluetele vaselor de războiu engleze, cele mai puternice, în fața acelor germane, și arată tuturor diferența cea mare ce există între aceste două puteri.

Pentru a se vedea saltul colosal, făcut de Germania, în această direcție, se arată aci un tablou al marinei la diferite date:

1873: Aproape nici nu contă ca putere maritimă;

1897: 9 Cuirasate; 4 crucișetoare cuirasate; 10 torpiloare; 20.000 echipaj, (diferite vase);

1914: 36 Cuirasate, din care 16 de tip. Dreadnought; 15 crucișetoare cuirasate, din care 4 Dreadnought; 140 torpiloare; 75.000 echipaje; 40 submarine;

La completarea programului din 1913, adică în anul 1921: 40 Cuirasate, toate tip. Dreadnought; 21 crucișetoare, toate tip. Dreadnought; 144 contratorpiloare, de peste 1.000 tone; 100.000 echipaje; 72 submarine, cu 1.000 t. În plus, încă alte multe vase de diferite categorii.

Acest program urmă să fie gata în 1921, adică în 8 ani dela data programului.

O lege nouă a duratei vaselor, stabilea vârsta cuirasatelor. Dreadnought-ul la 20 ani și a celorlalte vase scăzute, treptat cu importanța; toate șantierele erau așa aranjate și amenajate, încât, în fiecare an se putea pune în serviciu următoarele vase: 3 dreadnoughte; 2 crucișetoare mici; 6 torpiloare; 6 contratorpiloare și 6 submarine, adică cam 23 vase, în total, de toate categoriile.

Astăzi, flota germană cuprinde:

5 Cuirasate tip dreadnought, (Kaiser, Friedrich der Grosse, Kaiserin, König Albert, Prinz Regent Luitpold), lansate în 1913 și cu tonajul de 24.700; viteză, 23 mile; armament: 10/30,5, 14/15,50, 12/8,8, t. l. t.; echipaj, 1.079;

4 Cuirasate tip dreadnought, (König, Grosser Kurfürst, Margraf și Ersatz-Brandenburg), lansate în 1914, și probabil că sunt aproape gata. Tonajul, 26.000; armamentul ca la cele de mai sus; viteză, 24 noduri;

4 Cuirasate tip dreadnought, (Helgoland, Ostfriëslând, Thüringen, Oldenburg), lansate în 1909—1910, cu tonajul, 22,800; viteză, 21 mile; armamentul: 12/30,5, 14/15,45, 14/8,8, 6 t. l. t.; echipaj, 1.106;

4 Cuirasate tip dreadnought, (Nassau, Westfallen, Rheinland, Possen), lansate în 1908, cu tonajul, 18.900; viteză, 20.5 mile; armamentul: 12/28,45, 12/15,45, 16/8,8, 6 t. l. t.; echipaj, 965;

17 Cuirasate mari de tip dreadnought. Este probabil că, 1—2 vase din clasa König, să nu fie încă gata. În afară de aceste vase moderne, Germania mai are:

5 Cuirasate de clasă Deutschland, lansate în 1904, și cu câte 13.200 tonaj; armamentul: 14/28, 14/17,40, 20/8; viteză, 19 mile;

5 Cuirasate de clasă Braunschweig, lansate în 1902, acelaș tonaj și armament, ca cele Deutschland; viteză, cu $\frac{1}{2}$ milă mai mică;

5 Cuirasate, clasa Wittelsbach, lansate în 1900; tonajul, 11,800; armamentul: 4/24,50, 18/15,40, 12/8,8; viteză, 18 mile;

5 Cuirasate, clasa Kaiser Frederich III, ca și clasa de mai sus.

37 Total general de cuirasate.

4 Crușișătoare dreadnought, (Derfflinger, Moltke, Gōeben, Seydlitz), lansate în 1910—12—13; tonaj, 23—25—28.000; armamentul: 10/28, 12/8,8, 4 t. l. t.; viteză, 28,5 mile. Dintre acestea, Gōeben a trecut la Turci;

9 Crușișătoare cuirasate mai mici;

43 Crușișătoare protejate, precum și multe alte vase mici, ca: torpiloare, contratorpiloare, canoniere, submarine, etc.

Tonajul întregii flote germane, actuale, atinge cifra de 1.000.000 tone; iar artileria este:

136	piese de	305;
126	„	280;
46	„	240;
44	„	210;
140	„	150;
516	„	150.

1008 Piese de artilerie de calibru mare; iar dacă se socotesc și acelea de calibru mai mic, se ajunge la aproape 2.500 guri de foc.

Toate aceste forțe sunt împărțite în următoarele escadre:

I. Flota de luptă din Europa

- a) Flota activă de luptă:
- 1 Vas amiral;
  - 3 Escadre à câte 8 vase cuirasate;
  - 8 Crucișătoare mari;
  - 18 Crucișătoare mici.
  - 2 Escadre à câte 8 cuirasate;
  - 4 Crucișătoare mari;
  - 14 Crucișătoare mici.

II. Flota din apele străine

- 8 Crucișătoare mari;
- 10 Crucișătoare mici.

La fiecare din flote, se adaugă torpiloarele, contra-torpiloarele și submarinele.

Germania, însă, în urmărirea programului său, a pus în construcție un mare număr de alte vase, astfel:

- 4 Cuirasate mari, de peste 26.000 tone; cu artileria de 38 și cu viteză de 25 mile;
- 3 Crucișătoare mari, cu 30.000 tonaj; viteză de 30 mile și artileria de 34;
- 4 Crucișătoare protejate;
- 12 Contratorpiloare, cu tonaj de peste 1.000; viteză de 32—35 mile;

Submarine, un număr însemnat, nu poate, însă, fi su-

perior de 12, (durata de construcție, în total, cel puțin 1 an); și cu un tonaj de 800—1.000 tone; cu viteză, 17—20 mile la suprafață, 12 mile sub apă; cu două tunuri de 57; și raza de acțiune, 2.000 km.

Pe lângă flotă este alăturat și un serviciu aeronautic, format din dirijabile, aeroplane și hidroplane, cari se completează una prin alta.

Durata de fabricațiune este:

Pentru marile cuirasate, 2—2½ ani, în Germania; în celelalte state, nu mai puțin de 3 ani. Toate cuirasatele noi sunt cu turbine. Celelalte vase mai mici, se fac mai repede, ajungând până la 1½ an, pentru contratorpiloarele și submarinele cele mari, de ultimul tip.

Armata de aer

Paralel cu înarmările extraordinare, făcute pe uscat și pe apă, Germania și-a îndreptat privirile și înspre aer. Flota aeriană germană este compusă din: dirijabile și din aeroplane.

Trupele organizate din timp de pace și prevăzute în budget, sunt: 6 batalioane cu 16 companii, pentru dirijabile și 5 batalioane pentru aeroplane.

Dirijabilele.—Tipurile de dirijabile, admise în armata germană, sunt: Zeppelin, Schutte-Lanz, Gross și Parseval.

Un Zeppelin este format din o carcasă de aluminiu, în interiorul căreia se află 16 balonete pentru hidrogen. Nacelele sunt prevăzute cu câte două platforme pentru câte o mitralieră. O a treia platformă este așezată deasupra dirijabilului și se urcă acolo prin un coș metalic oval și o scară. Pe această ultimă platformă se poate așeza și un tun mic. În dirijabil mai sunt instalate aparate de telegrafic fără fir și aparate de lansat bombe.

Un Schutte-Lanz este tot rigid, dar este făcut din lemn, ceea ce îl face mai greu, deși este mai rezistent.

Gross, este semi-rigid; iar Parseval, este moale.

La începutul luni August 1914,—începutul războiului,—Germania avea următoarele dirijabile:

Sistem	Cubaj	lungime	diametru	cai putere	helice	viteză oră	Locul de staționare
Zeppelin 1	19.500	141	14.80	450	4	77	Metz
" 2	17.800	148	14	450	4	76	Colonia
" 3	17.500	148	14	450	4	78	Metz
" 4	19.500	141	14.80	450	4	77	Drezda
" 5		idem		idem			Iohanistha
" 6		idem		idem			Leipzig
" 7	22.000	156	14.80	800	4	80	Potsdam
" 8		idem		idem			
Două super-zeppelinuri erau în construcție și destinate marinei.							
L. 3	27.000	158	16.80	800	4	85	
L. 4	32.000	158	16.80	1000	4	90	
2 Gross. Basenach	6.000						
	13.000						
2 Parsenal	9—10.000						
1 Vech	9.100						
21 Total dirijabile militare.							

Fabrica dela Friedrichshafen, lucrând zi și noapte, poate da gata un dirijabil în 3 săptămâni. Este de presupus că, în cele 7 luni de războiu, să fi putut găti, aproximativ, 9 alte Zeppelin-uri; iar industria privată, încă 10 altele, de diferite sisteme. Adică, dacă nu a pierdut nici unul, ar putea avea azi, 40 dirijabile gata de a intra în acțiune. Este de presupus că, cel puțin 10 să se fi pierdut.

Armamentul Zeppelin-urilor este mitraliera, pusă,—la cele noi,—pe o platformă, deasupra; și bombele; iar echipajii au arme automate.

Hangarele de aterizare, în număr de 40, sunt în anumite localități, grupate mai toate spre frontiere; au, însă, și 6 hangare demontabile.

Aeroplanele.—Aeroplanele germane existente, sunt de diferite tipuri, ca: Etrich, Rumpler, Harlau, Ajo, Gottha, Albatros, Aviatik, etc. În urmă, s'a adoptat, ca tip militar, numai biplanele de tip Albatros, Aviatik și L. V. G., (Luftschiff-Verkehr-Gesellschaft).

Aceste aparate au un motor fix de 100 cai, cu o viteză ce trece de 100 klm., (125—130), pe oră și pot urcă, în 25', până la 2.000 m. (Cele franceze, în 16').

Dela 1 Aprilie 1913, piloții sunt formați și de cele 20 case de fabricare, în afară de școlile de piloți militari, așa că este de prevăzut, că în 1914—15. numărul piloților să fie destul de mare.

Un corp de aviatori voluntari, a luat ființă în acelaș-

an, și este considerat ca o rezervă a armatei, fiind organizată după aceleași reguli, ca ale corpului de automobiliști voluntari.

Aviatorii militari, în timp de războiu, trebuie să fie la dispoziția administrației militare. În timp de pace, ei trebuie să se prezintă la manevre, pentru cel mult 10 zile pe an, precum și să urmeze anumite cursuri de instrucție.

În schimb, li se dau următoarele indemnități:

Pentru fiecare aparat, administrația militară plătește comitetului director al corpului de aviatori voluntari, o subvenție de 3.000 mărci; pentru fiecare zi de serviciu, voluntarii primesc câte 40 mărci, ce slujesc numai pentru locuința și întreținerea persoanei; consumările aparatului, suportându-le administrația armatei.

Pentru acoperirea cheltuielilor de transport cu aparatul, până la locul unde trebuie să se prezinte, li se dau câte 200 mărci de aparat.

Nu sunt admise decât aparatele de tip militar.

Li se servește o pensie, care, în caz de accident, se dă văduvei sau copiilor.

Aeroplanele trebuie să satisfacă următoarele condiții:

a) Să fie în întregime construite în Germania și cu material german; b) Să se întrebuințeze numai 5 oameni și 2 ore pentru montaj, și 1 oră pentru demontaj; c) Să nu aibă mai mult de 14,5 m. lărgime; 12 m. lungime, și 3,5 m. înălțime; d) Un motor de 100 cai; iar pilotul să-l poată pune în mișcare fără să se dea jos depe locul său; e) Să se poată închide, provizoriu, sgomotul motorului; f) O viteză de 90 klm. pe oră, cel puțin, putându-se reduce la 75 klm., fără ca aparatul să înceteze de a zbura orizontal; g) Să poată duce carburant pentru 4 ore; h) Să ridice o greutate de 200 kgr., cel puțin, în care să se cuprindă pilotul și observatorul; să sboare dupe un arulaj, de cel mult 100 m. pe teren și să atingă 800 m. în 15'; i) Aterisajul pe un teren defavorabil; j) Un sbor planat, cu motorul stins, la 500 m.; k) Să permită instalarea de bombe și lansarea lor, precum și instalarea de aparate fotografice.

La manevrele imperiale din 1913, au fost chemați

36 aviatori voluntari, ce au adus serviciile foarte mari unităților pe lângă care au fost alăturați.

La mobilizare, fiecare corp de armată are o escadrilă de 6 aparate, și o alta, tot de 6 aparate, de rezervă. Cetățile, diviziile de cavalerie, comandamentele de armată și comandamentul superior, asemenea, sunt prevăzute cu cel puțin câte o escadrilă de 6 aparate și cu o alta în rezervă de trei aparate.

Numărul total al aeroplanelor în acțiune, azi, după 7 luni de războiu, se socotește a fi, aproximativ, de 5—600 (socotindu-se cele pierdute și cele nou construite).

Marina dispune, pentru supravegherea coastelor, în afară de dirijabile, care au portul de staționare la Hamburg, și de un oarecare număr de hidroaeroplane.

* * *

Trenuri automobile.—O atenție tot așa de mare, a dat Germania și trenurilor automobile, subvenționând pe proprietari și fabrici. În 1913, erau înscrise în controalele armatei, 7.700 automobile; precum și un număr destul de mare de trenuri-automobile, compuse din trăsura motrice și o remorcă. Primele erau, în mijlocie, de 5.000 mărci, pentru camioanele ce aveau un motor de 35 cai și o capacitate de 6,3 m.

Turcia

Armata de apă

Turcia a lăsat și marina să putrezească, tot așa cum au lăsat și armata de uscat. Evenimentele o găesc tot așa de puțin pregătită și în direcția aceasta. Comandase din vreme, două mari vase cuirasate, de tip superdreadnought, în Anglia; ele au fost, însă, oprite de guvernul englez. În schimb, Germanii au refugiat două vase din Mediterană, la ei, și le-au pus în serviciul lor. Aceste două vase sunt: Goeben, crucișător cuirasat, tip Dreadnought, și Breslau, un mic crucișător protejat.

Dacă armata de uscat turcă, chiar așa slabă cum este organizată, poate intra în socoteală și da de lucru adversarilor, apoi armata de apă, nici nu comptează. Singurul

vas de luptă modern, foarte bun, este Goeben, de 23.000 tone, cu o viteză de 28,5 mile și înarmat cu 8 tunuri de 28 și altele mai mici. Acest vas, însă, a fost avariat de flota rusă, în o întâlnire, ce a avut-o cu ea, în Marea Neagră; iar acuma în urmă, lovind o mină, a fost scos afară din serviciu. Se zice că tunurile au și fost demonstate și trimise să armeze bateriile din Dardanele.

Toate celelalte vase, foarte vechi, nu intră în socoteală. Flota rusă are asupra-le o superioritate zdrobitoare; despre celelalte flote, Anglo-Franceză, nici nu se mai vorbește.

Considerând și vasele Gōeben și Breslau, situația întregii flote turce, considerând toate vasele, este:

Numărul vaselor, 33;

Tonajul, socotind și Gōeben, care, singur are 23.000 tone, 60.000 tone;

Numărul tuturor tunurilor de calibru mare și mijlociu: 77, cu 55 tuburi de lansat torpile;

Pe lângă aceasta, trebuie ținut socoteală de vechimea de construcție a vaselor: unele din ele, de 40 ani; iar cele mai noi, de 24 ani.

Armata de aer

Turcii au un Parseval de 2.200, ³ m. ⁴ și câteva aparate de sburat.

4. PREGĂTIREA DE RĂSBOIU A POPORULUI ȘI A TERITORIULUI¹⁾

Anglia

Poporul englez fiind despărțit de trunchiul Europei prin Mare, a avut, în mod natural, o solidaritate națională puternică, trăind în Archipeleagul ei, întocmai ca într'o cetate bine apărată, cu toate că sub raportul etnie și religios, ei sunt deosebiți.

Poporul englez se trage din Celți, (cei dintâiu locui-

1) Pentru poporul japonez nu s'a mai făcut aci nici o descriere. Educația și pregătirea acestui popor fiind bine cunoscute din războiul trecut.

tori ai Angliei), din Anglo-Saxoni, veniți mai în urmă și din Normani, cari, vorbind limba franceză, au dat limbei engleze unele cuvinte de origină latină.

Cu privire la confesiuni, sunt 60% anglicani¹⁾, 17% sunt catolici; iar restul sunt împărțiți între diferite secte protestante.

Irlandezii, nefiind de aceeaș rassă și neavând aceeaș limbă și confesiune, ca englezii, s'au luptat continuu pentru neatârarea lor.

Din amestecul de rase, în Anglia, a ieșit un popor cam tăcut, însă, plin de mândrie și de încăpățănare, la lucru.

„...Cum e clima, așa se pare și poporul. Potolit și cam închis. Nu are nici veselie oamenilor din țările de Miază-Zi, nici liniștea blândă a germanilor, și mai de grabă un fel de asprime semeață. Englezul, închis de sute de ani în insulele sale, și ieșind de aci numai pentru negoț și pentru răsboaie, s'a deprins să vadă țara sa neatinsă de străini, și de aceea privește pe celelalte popoare cu mândrie.

Cu privire la învățământ, se spune că englezii nu cred atât de mult în folosul cărții. Ei au pus și pun preț pe educația morală și pe destoinicie. La englezi, fiul cel mai mare moștenește averea; iar ceilalți, trebuie să-și croiască singuri drumul în viață, deci să se ridice singuri prin munca și prin propriile forțe, trecând în alte țări, după negoț.

Așa se face, că poporul englez și-a întins afacerile și apoi stăpânirea sa peste țări și mai depărtate.

Englezul e peste tot acelaș, cu aceeaș mândrie de sine. Pentru măsurarea pământului, ei au voit ca meridianul cel dintâiu, să fie cel ce trece pe lângă Londra. Pe când toată lumea tinde să măsoare cu metrul, el măsoară cu măsurile sale vechi. Când aiurea statul tinde să facă școli la fel, în Anglia educația e cât se poate de liberă. Când aiurea toți cetățenii sunt datori să facă serviciul militar, englezii angajează oameni cu plată. Până și în locuri mărunte, ei cată să fie deosebiți de alții.

1) Ca și catolicii dar nu recunosc pe Papa.

Bunăoară, pe când europenii se luptă cu arme de fier, englezii socotesc că lupta cu pumnul, (boxul), e cea mai vrednică, (o luptă care, în multe privinți, aduce aminte obiceiurile dela Greci și Romani).

Cursele de cai, întrecerile cu luntrea, sau cu vaporul pe Mare, vânătoarea de-a călări după vulpi, toate aceste sporturi bărbătești, au făcut pe englezi pilda tuturor celor ce cred că binele unui neam stă mai întâiu de toate, în desvoltarea omului în așa chip, încât să nu aștepte mult dela alții, ci să se razime mai întâiu de toate pe puterile sale. Englezii chiar și au o vorbă, care să exprime gândul acesta, care le e scump lor. Selfmann, în seamnă, în graiul lor, omul care ajunge singur să fie ceva, adică se ajută singur pe sine.

Ca să caracterizăm bine principiul călăuzitor al educațiunii în Anglia, reproducem primele și ultimele rânduri din Edmond Demolins¹), asupra superiorității Anglo-Saxonilor:

În primele rânduri, zice:

„Contrastul între Anglia și celelalte națiuni ale Occidentului, se arată, începând cu școala. Acest contrast este isbitor, și permite a se cunoaște dela rădăcini cauzele adânci ale superiorității anglo-saxone. Fiecare popor își organizează educațiunea sa, conform cu obiceiurile și apucăturile sale; educațiunea, la rândul ei, influențează asupra stării sociale...”

În ultimele rânduri, după ce analizează educațiunea în Germania, în Franța și în Anglia, și după ce arată cum se deosebesc educațiunile din aceste țări, zice:

Școala și întocmirile sociale în Anglia urmăresc rezultatul următor:

„Tu vei agonisi pâinea ta în sudoarea frunții tale”. Această vorbă nu este numai temeiul puterii sociale, dar și puterea vieții morale în Anglia... Popoarele care caută să ocolească, prin diferite mici combinațiuni, această lege a muncii personale și intensă, suferă o scădere, o inferioritate morală; astfel, Pielea Roșie, în raport cu Orientul;

1) În ce sta superioritatea Anglo-Saxoniei.

astfel, Orientul, în raport cu Occidentul; astfel, popoarele latine și germane ale Apusului, în raport cu popoarele anglo-saxone”.

Anglia are 45.370.550 populație, pentru o suprafață de 315.000 klm. pătrați, ceea ce dă 144 locuitori pentru un kilometru pătrat.

Natalitatea celor născuți vii este de 881.000, ceea ce dă 2.44 pentru 100 locuitori.

Afară din Europa, Anglia are în stăpânire aproape un sfert din fața uscatului. E cea mai mare împărăție din câte au fost până azi în lume. În ceea ce privește starea economică generală, se poate înțelege din faptul că: 1/6 din comerțul lumii, și 1/4 din comerțul Europei, e în mâna englezilor.

Starea economică, în general, a Angliei, este foarte bună, deși în parte, fiecare locuitor nu se împărtășește din această stare înfloritoare. Pământul e în mâna unei minorități foarte bogate, (vreo 900 proprietari).

În timpurile mai vechi, lâna și agricultura formau comerțul principal al Angliei, Agricultura e și azi în floare.

Vitele Angliei sunt de cea mai bună rasă, și sunt cumpărate și de alte țări. Oile pentru lâna și boii pentru măcelărie, sunt recunoscuți în toată lumea.

Pământul Angliei fiind bogat în cărbuni, fier și alte metale; iar oamenii de știință ai Angliei, având spiritul inventiv, și producător, s'a dezvoltat în Anglia cea mai mare industrie din lume.

În această privință, d-l Mehedinți, zice:

„Cu fabricile și cu vapoarele sale, apărute de o flotă de răsboiu, mai puternică decât a tuturor statelor lumii, Anglia a ajuns azi piața cea mai bogată din lume. Cum vine sângele spre inimă, și apoi se împrăștie în corp, așa intră materialele brute în Anglia și se împrăștie din nou, ca mărfuri fabricate...”.

În ceea ce privește caii, statistica din 1911, arată că se găseau 1.600.000 cai, fără cai de reproducție și fără cai tineri.

Remonta se face de ofițeri speciali, sub direcțiunea unui inspector general al remonteii.

Pentru asigurarea primului stoc de cai, necesari la mobilizare, s'a recurs la mijlocul de a se înscrie caii unor proprietari cari acceptă o convenție cu statul, obligându-se, acesta din urmă, a-i vărsa anual proprietarului o sumă oarecare, în comptul calului, ce rămâne în pensie tot la proprietar. Din 2 în 2 ani, caii activi pot fi chemați la instrucție pentru o lună.

* * *

Anglia are 41.980 klm. de cale ferată, ceea ce dă 13,360 klm. de cale ferată, pentru 100 klm. p. de suprafață. Căile de comunicație ordinare, sunt destul de dezvoltate și de bine întreținute.

* * *

Serviciul militar nu este socotit ca o datorie. În ultimii ani, s'au ridicat discuțiuni asupra acestei chestiuni; iar acum, în timpul războiului, s'au pronunțat câțiva conducători ai Angliei, pentru necesitatea introducerii principiului serviciului militar personal obligatoriu.

Puterea cea mare a Angliei, este în flota ei. Se pare, însă că astăzi englezii văd că, fără o armată puternică, flota cea mai puternică, nu va putea produce tot utilul ei, și nu va putea apăra complet interesele Angliei.

În 1900 s'a înființat o societate, care și-a pus ca scop să lupte pentru acceptarea principiului serviciului militar obligatoriu în armata teritorială, (La National service League).

În 1906 s'a înființat o altă societate, „La National defence Association”, pentru a contribui moral și material, la întreținerea forțelor necesare siguranței împériului.

În 1907 s'a constituit, prin legea specială, „Les associations des Comptes”, al căror scop este: recrutarea, organizarea, administrarea armatei teritoriale, întreținerea căm-

purilor de tir și manevre, a cazărmilor și magaziiilor, înlesnirea recrutării voluntarilor, înlesnirea operațiunilor de remontă, etc. Tot în sarcina acestei societăți, cade grija de interesele rezerviștilor și ale soldaților armatei permanente; liberați din serviciu, organizarea corpurilor de cadeti, societăților de tir.

Afară de aceste asociațiuni semioficioase, în Anglia se prepară poporul pentru desvoltarea aptitudinilor fizice, a curajului și a destoiniciei, astfel, încât, ostașul vine în cazarmă cu multe din aptitudinile militare, desvoltate.

În fine, există societatea Boy-Scouts, (cercetași), care se ocupă cu desvoltarea aptitudinilor fizice și morale ale tinerilor.

Belgia

Mai mult de jumătate din populațiunea Belgiei, este de neam romanic, (Valoni), și vorbește franțuzește; iar restul, de neam germanic, (Flamanzi). Cei dintâiu, stăpânesc Ardenii și o bună parte din ținuturile colinelor; iar ceilalți, stăpânesc șesul de Miază-Noapte al Belgiei.

Deosebirea aceasta de neam și limbă, nu este fără urmări. Adesea se produc certuri pentru oficialitatea limbei, cerând, flamanzii, ca limba lor să fie luată în seamă, ca și cea franceză. Această stare de lucruri poate că ar fi produs desbinări mai regretabile, dacă religiunea nu ar face, oarecum, unire între ei, fiind catolici cea mare parte dintre ei.

Bruxelul, care stă la mijloc între aceste două neamuri, este influențat chiar în arhitectură, și în activitatea sa de aceste deosebiri de neamuri: În partea de sus, unde stă Regele, orașul pare un mic Paris; iar în partea de jos, unde e negustorimea și industria, orașul este flamand, ca aspect și activitate.

D-l Mehedinți, zice:

„Fiind o prelungire a Franței și a Germaniei, au fost meniși să atârne, după vremuri, de acești vecini mai mari. Dela Ducii Burgundiei, au trecut la casa domnitoare a Austriei; iar de aci, prin moștenire, la Spania, După răscoala lor contra lui Filip, și după multe necazuri,

acest colț de pământ, (ca și cel din munții Elveției), a fost recunoscut, prin pacea Vestfalică, neatârnat. În lupta contra spaniolilor, s'au trezit stăpânind peste mări foarte depărtate, un întins imperiu colonial”.

„Mai târziu, Belgia s'a despărțit de Olanda. Acesteia din urmă, i-au rămas toate posesiunile, câte mai scăpase din mâinile englezilor, iar Belgia abia de câțiva ani a putut să capete un ținut peste Ocean. Congo, are de suveran pe Regele Belgiei, care, prin testament, l'a lăsat statului Belgian”.

* * *

Belgia are 7.572.000 locuitori, pe o suprafață totală de 29.451 klm. p., ceea ce dă 257 locuitori, în mediu, pe kilometrul pătrat.

Natalitatea celor vii este de 172.000, ceea ce dă 2.29 pentru 100 locuitori.

Belgia, ca și Olanda, este o grădină cu cultură intensă, afară de regiunea Campen, unde locul e sterp și unde se fac lucrări și umpluturi, pentru a produce și și această parte.

Cărbunii, ce se găsesc în pământul belgian, a înlesnit dezvoltarea unei mari industrii.

* * *

În Belgia se găsesc până la 300.000 cai buni. Remonta de aci se face prin oameni speciali, cari cumpără cai, fie din țară, fie din străinătate. Caii necesari la mobilizare, se rechiziționează.

Belgienii se hrănesc bine, au locuințe bune și comode și au bună stare, așa încât, armatele găsesc pe teritoriul Belgiei, bune cantonamente și subzistență suficientă.

Belgia are 9119 klm. linie ferată, ceea ce dă, aproximativ, 31 klm. de linie ferată pe 100 km. p. de suprafață.

* * *

Are cea mai bogată rețea de căi ferate din lume, o adevărată pânză de paianjen. Căile de comunicație sunt de asemeni suficiente, și bine întreținute, ceea ce înlesnește operațiunile militare, și manevrele în orice direcțiune a Belgiei.

Pentru educațiunea militară a poporului, există uniunea societăților de preparațiune militară, care a reușit aproape, a înființa în fiecare comună grupe de preparațiune militară a tinerilor dela 16—20 ani, sub direcțiunea institutorilor și a militarilor în rezervă. Această uniune are dreptul de a elibera certificate tinerilor cari au urmat regulat. Pe baza acestui certificat, tinerii se bucură de oarecari avantajii. Sunt multe societăți de gimnastică și sporturi; cari înlesnesc dezvoltarea aptitudinilor fizice și morale ale tineretului. Așa se și explică cum o țară ca Belgia, nepregătită complet, sub raportul organizației armatei, a putut, totuș, să mobilizeze valizi, cărora să le dea, într'un timp relativ scurt, o instrucțiune sumară.

Franța

Franța, având o populație omogenă și strâns legată prin evenimentele istorice, are asigurată solidaritatea ei națională. Francezii nu au alte revendicări teritoriale în Europa, decât provinciile sale, Alsacia și Lorena, a căror răpire a rănit adânc pe poporul francez. Dacă, în urma acestui războiu, se vor alipi Franței aceste provincii, fără de a pierde ceva din imperiul ei colonial, este de prevăzut, că Franța va putea fi în perfectă armonie cu adversara ei de astăzi, Germania.

Nici confesiunile religioase nu sunt de natură a atinge solidaritatea națională a Franței. Francezii sunt mai toți catolici. Reforma n'a prins, fiind persecutată de regi; totuș, sunt vreo 600.000 protestanți, Evrei sunt vreo 90.000, în toată Franța, și vorbesc toți franțuzește. Așa că, tot poporul francez, se simte întreg la el acasă.

Diferitele dialecte, ce se vorbesc în Franța, și care deosebesc, oarecum, provincie de provincie, nu constituiesc un pericol pentru stat. Cel mai răspândit dialect este „provenșala”, din Sudul Franței.

* * *

Franța are o populație de 39.601.509 locuitori, pentru 53.646.374 klm. p. de suprafață, ceeace dă 73,8 locuitori pentru 100 klm. p. de suprafață. Natalitatea celor vii este de 750.651, ceeace dă 2,2, pentru 100 locuitori.

Din toate geografiile și statisticele, reiese că, nici o țară din lume nu are, mai puțini oameni săraci, decât Franța. Nu numai că solul fertil a înlesnit o bună stare economică, a fiecărui francez, dar, încă, o cultură economică solidă și o educațiune casnică și gospodărească temeinică, a făcut ca poporul francez să stea atât de bine, sub raportul economic.

* *

Vite nu are prea multe, dar în schimb, sunt de rasă bună și viguroasă. Caii de Normandia, sunt cei mai buni și solizi pentru muncă. Francezii scot un mare câștig din cultivarea păsărilor. Statistica din 1910, arată 3.700.000 cai. Caii necesari armatei, se cumpără din Franța.

Numărul total al cailor în armata franceză, a fost în anul 1914, în timp de pace, de 187.317; iar prețul mijlociu al unui cal a fost fixat la 1.200 lei.

În fiecare an se cheltuiă, numai pentru remontă, suma de 24.500.000 lei.

Metalele și cărbunii ce se găsesc în Franța, au înlesnit mult dezvoltarea industriei, punând-o astfel, în stare de a-și furniza totul pentru armată, numai din interiorul țării.

Franța fiind de multă vreme un stat temeinic pe acest pământ, atât de bine înzestrat, oamenii au ajuns la mare civilizație și la mare avuție. Luați unul câte unul, în nici o țară locuitorii nu-și au stare, decât în Franța.

* *

Ceeace formează partea critică în Franța, este greutatea înmulțirii populației. Dela 1870 până în prezent, abia a crescut populația cu 3.000.000, pe când în Germania, populația a crescut cu 20.000.000, în acelaș timp.

* *

Politica de colonii a adus Franței o mare înflorire economică. Această politică a început odată cu slăbirea hegemoniei Spaniei în Europa, pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, Francisc I-iu și Henric al IV-lea. Acesta din urmă a îndemnat pe francezi să se instaleze în ținuturile

descoperite de marinarii francezi, în America de Nord, cât este bună de agricultură. Deși sub Ludovic al XV-lea și al XVI-lea, se pierde o parte din Colonii și chiar Napoleon I-iu vinde Luisiana, Statelor-Unite, totuși, imperiul colonial al Franței, atinge 12.390.900 klm. p., cu 45 milioane de locuitori. Greutatea, însă, este și aici, că francezii, neavând prisos de populație, sunt siliți a-și popula coloniile cu străini.

*
*
*

Franța mai are încă 2,87% neștiutori de carte din populația sa totală.

Din cauză că Franța numără astăzi un număr foarte mare de proletari, de liberi cugetători, de socialiști, de anarhiști, etc., precum și un număr foarte mare de femei artiste de varietei, care cutreeră lumea și de femei cu moravuri ușoare¹⁾, mulți sociologi și scriitori, au spus că poporul francez este în decadentă. Dacă, însă, merge cineva să observe bine la poporul francez, viața economică, viața agricolă, viața de familie, economia, tradițiile, cultul religios, activitatea zilnică, respectul copiilor către părinți, cultivarea sentimentelor estetice, respectul către autoritate, cultul datoriei, cultul oamenilor mari, idealul național, atunci observă că poporul francez este în plină vitalitate morală, și că, sub multe raporturi, e superior celui german.

În toate timpurile, și mai ales în toate războaiele, poporul francez a dat proba superiorității și energiei sale morale și intelectuale. Revoluția franceză și războiul din 1870, sunt martore ale mărei vitalități morale ale acestui popor; iar creațiunile sale artistice și științifice, arată lumii că acesta e un popor creator, dela care știința, aplicată, își trage tot materialul, căruia îi dă formele necesare nevoilor de toate zilele.

Părțile rele, observate la poporul francez, și menționate mai sus, nu sunt fondul poporului francez, ci

1) Numărul este foarte mare și prin aceea că multora din această categorie le place să se dea drept francezi chiar când sunt de altă naționalitate.

sunt rezidurile, fatal produse în cantități, cu atât mai mari și mai inferioare, cu cât extractele sunt mai mari și mai bune în cantitate.

* * *

Franța are 51.431 klm. de cale ferată de interes general și 9.600 klm. de interes particular, ceea ce dă, în total, 61.031 klm. lungime de cale ferată, adică 10 klm. la 100 klm. p.

Franța are și o bogată rețea de căi de comunicație ordinare. După date, din 1911, are:

Sosele naționale în 1911	Km.	38,239
Sosele departamentale în 1911	"	14,564
Drumuri vecinale de mare comunicație	„	173,362
Drumuri de interes comunal	„	75,782
Drumuri ordinare	„	289,999

În total, 591.937 klm. de căi ordinare, în bune condițiuni, ceea ce dă 100 klm. de lungime de căi ordinare, la 100 klm. p. de suprafață.

Mulțumită șesului, care înconjoară aproape din toate părțile podișul central al Franței, diferitele regiuni au putut fi unite foarte ușor prin canale. Astfel, sunt: Canal du Midi, Canal du Centre, Canal de Bourgogne, Canalul ce trece din Valea Rinului prin Valea Ronului, prin poarta Belfort; canalul ce leagă Marna și Oise cu Mosela, etc. Nevoia de aceste canale, s'a simțit încă de timpuriu, când căile ferate nu luase așa mare dezvoltare.

* * *

Preparațiunea militară și educațiunea fizică, sunt asigurate:

a) În stabilimentele publice de învățământ, prin societățile școlare și cari se ocupă exclusiv de educațiunea elevilor din acele stabilimente;

b) Prin societățile agreeate de guvern, cari nu pot cuprinde, decât membrii de naționalitate franceză;

c) Prin societățile libere, însă, cari nu se bucură de avantajile oficiale, acordate societăților agreeate de minister.

Membrii aderenți ai societăților agreate, sunt dintre tinerii neincorporați, dintre tinerii cari au satisfăcut legea militară, precum și dintre militari activi, de rezervă sau teritorialii.

Societățile acestea sunt supuse controlului generalului comandant al regiunii teritoriale în care se găsesc. Pe lângă fiecare societate este acreditat un ofițer cu titlul de consilier tehnic. Se dă acestor societăți instructori și oameni de trupă în măsura posibilului; iar societățile sunt obligate a da acestora o alocație oarecare. Se împrumută, de asemenea, arme și se pune la dispoziție locurile și terenurile militare, în măsura posibilului; în 1913, existau 8.500 societăți, de preparațiune militară și educațiune fizică, având aproape 700.000 de aderenți.

Aceste societăți liberează elevilor săi un brevet de aptitudine militară, având după urmă lui oarecare beneficii, între cari dreptul de a-și alege corpul unde voiește a fi însumat, și gradul de caporal cu o vechime redusă.

Există un mare număr de „*Societăți ale vechilor milițieni*”. Aceste societăți nu sunt controlate de minister, sunt în totdeauna prezidate de generali sau ofițeri superiori în retragere. Ele contribuie la dezvoltarea și conservarea spiritului militar.

În fine, există societățile veteranilor de uscat și de apă.

Iată aci și câteva păreri asupra psihologiei soldatului francez¹⁾:

Generalul Maud'huy, zice:

„Soldatul francez, descinde din Gaulois, lui îi seamănă; el este același în tot cursul istoriei sale. Inteligent, dar cu judecată, plin de amor propriu, cerând să fie văzut pentru a face bine, brav și entuziast, repede a se descurajă, dar repede, asemenea, să-și recapete încrederea.

Consecințele acestui caracter pentru valoarea soldățească, sunt următoarele: Trupă franceză, teribilă la prima ciocnire, îi lipsește adesea tenacitatea, când ea a pierdut încrederea. Mai mult ca oricare alta, ea are o tendință să scape șefilor săi și să redevie massă.

Lupta în ordine împrăștiată, în tiraliori, în bande mari, pare a fi ordinea ei națională.

Soldatul fiind inteligent, vrea să se servească de inteligența sa; el tinde să lupte și să se distingă pe comptul propriu, sustrăgându-se adesea superiorilor.

Nici o trupă nu are fapte așa de glorioase în istoria ei; nici una n'a suferit așa de mari înfrângeri ca armata franceză.

Trupa franceză, bine condusă, este superioară tuturor altora, pentru că ea are calitățile trupei, fără să fi pierdut pe cele ale masei, entuziasm și devotament. Rău condusă, ea nu este decât o masă fără valoare.

Trupa franceză este mult mai greu de comandat, decât oricare alta. Soldatul, mult inteligent, judecă șefii săi; el nu le dă crezare, numai pentru că ei au titluri și galoane, ci pentru că ei îi judecă cu adevărat superiori. În alte armate, este de ajuns ca ofițerul, să fie ofițer; în Franța, trebuie ca el să fie șeful”.

La 21 Septemvrie 1905, la un banchet oferit de misiunea americană trimisă în Franța pentru a urmări manevrele, generalul Bell, șeful misiunii, se exprimă astfel pe comptul soldatului francez:

„În această frumoasă țară, noi am admirat atâtea lucruri, că este greu de a spune ce trebuie admirat mai mult. Sentimentul respectuos, dar cordial și amical, ce are către superiorul său, soldatul francez, m'a impresionat mult.

În termeni afectuoși, plini de admirațiune și de respect, el se adresează generalilor săi și celorlalți șefi ai săi. Niciodată nu am remarcat la el cel mai mic semn de nemulțumire; din contră, el manifestă dorința de a plăcea ofițerilor săi. Cele mai mari eforturi se obține dela soldatul francez, fără a fi nevoie a se recurge la severitate.

Energia sa neobosită și rezistența sa, m'au umplut de o astfel de admirație, că eu le judec demne de un omagiu special, pentru atâtea calități frumoase.

Este deci, pentru mine o foarte mare onoare de a bea în sănătatea unui om, care poartă, fără a se plânge, sarcina unui cal. Un om care cântă când îi este foame, totdeauna bine dispus, totdeauna mulțumit. Ridic paharul în onoarea simplului soldat francez”.

Munte negrul

Munte negrenii sunt de răsă slavă, urmași ai populațiilor sârbești care au venit în secolul al VII-lea în partea Nord-Vestică a Peninsulei Balcanice.

Sârbi au considerat în totdeauna Munte negrul ca o cetate a rasei lor, în care s'au conservat intacti germinii reconstituirii naționale și memoria independenței lor.

După bătălia de la Cossovo, Munte negrenii, cari, întârziaseră pentru a lupta alături cu Sârbi, adună resturile armatei sârbești și se închid în nepătrunșii lor munți, unde își apără, timp de secole independența.

Indată ce Ruși au fost împinși de Petru cel Mare, pe scena Europei, Munte negrenii se aliază cu aceștia, și aceste legături de amicitie între Principii Munte negreni și familia imperială a Rusiei, s'au conservat în totdeauna solide. de atunci.

Inimicul serios al Munte negrului este Austro-Ungaria.

D-l General Iannescu ziceă, încă din 1902:

„Statul major austriac are amintirea ocupării Bosniei și Hertzegovinei, din 1878, când a trebuit 80.000 oameni, pentru a domoli o mână de insurgenți. În caz de război între Austro-Ungaria și Rusia, Munte negrul va intra, de sigur, în luptă. Se socotește la 2 corpuri de armată trupele ce va trebui să imobilizeze Austro-Ungaria pentru menținerea slavilor în supunere, cari, în altfel, ar găsi în Munte negrul un refugiu și un punct de sprijin, pentru scuturarea jugului străin.

Atitudinea ostilă a Munte negrului, ajunge pentru a împiedica înaintarea Austriacilor către Vardar și Salonic. Astfel Rusia contrabalansează prin relațiile ce știe să întrețină cu acest mic popor, slav, politica de expansiune a Austriei în Peninsula Balcanică...”

Faptele se petrec azi, așa cum au fost spuse acum 13 ani.

Munte negrul are o populație de 400.000 locuitori pentru o suprafață de 9.000 klm. p., ceea ce dă 40 locuitori pentru klm. pătrat. Are 18 klm. de cale ferată.

Până la pacea dela București, terenul nu-i ajungea pentru cultura cerealelor necesare populației, așa că, mai cumpără din alte țări. Acum, prin mărirea terenului înspre Novibazar, desigur, că va ajunge să producă cerealele de care va avea nevoie.

Vite are destule și vinde încă în Italia. Comerțul cel mai mare îl face cu Austro-Ungaria, de unde îi vine porumb, zahăr, cafea și orez.

Tot cetățeanul munte negrean este soldat și își face o cinste de a rămâne în cadrele armatei peste etatea prevăzută.

Apărarea Muntenegrului s'a bazat în totdeauna pe bravura populației și pe terenul său impracticabil, care a favorizat și întreținut această bravură. Cântecile, poveștile și legendele munte negrene, sunt caracterizate prin descrierea acestor bravuri.

Fiecare munte negrean și munte negreancă, prețuiesc și întrețin la copiii lor curajul și spiritul răsboinic. Ei sunt singurul popor care n'a recunoscut nici odată autoritatea turcească și care și-a păstrat în totdeauna independența. Aci s'au retras sfărământurile viteze ale armatei sârbești, după înfrângerea dela Cossovo și aci s'a plămădit spiritul de independență și idealul național sârbesc, care își face proba în răsboiul actual.

Munte negrenii au respect pentru instituția militară și pentru obligațiunile militare. Nimeni nu este scutit de obligațiunile militare. După 7 ani de serviciu, se pot scuti de o manevră din trei, dacă însă, plătește o taxă. Rezerviștii au echipamentul, muniția și armele acasă, pe care le îngrijesc foarte bine. Ei se prezintă la viză și inspecție, odată pe an.

Toți valizii supuși serviciului militar, ieau parte la trageri, cari se fac la diferite centre, Duminca și sârbătoarea.

Rusia

Relativ la aspirațiile poporului rus, născute din istoria lui, iată ce zice d-l Colonel Teodorescu, în cursul său de geografie:

„Evenimentele istorice cari au condus la actuala dezvoltare a imperiului rus, sunt cu atât mai importante, din punctul de vedere militar, cu cât ele ne pot face să cunoaştem, nu numai caracterul particular al poporului rus, dar, mai ales năzuinţele şi aspiraţiunile lui în viitor, şi să ştim la ce ne putem aştepta dela dânsul, fie ca aliat, fie ca vrăjmaş.

Primele popoare cari locuiau în ţinutul ocupat azi de Rusia în Europa, fură Sarmatii, de unde şi numele de *Câmpia Sarmatică*, care se mai dă încă de unii geografi acestor ţinuturi. Sciţii locuiau partea meridională a imperiului actual.

Urmă apoi, năvălirile barbarilor, cari au pustiit toată Europa, timp de câteva secole; iar ruşii fură cea din urmă ramură slavă care emigrară în Europa, fiind la început un popor nomad. Această stare nomadă i-a făcut să suporte mai uşor jugul dominaţiunii mongolice şi tătare, care a urmat mai târziu şi de care n'a scăpat decât din secolul al XV-lea.

Ruric, şeful unui trib slav, (Vareghii), puse baza imperiului rus, în secolul al XI-lea, alegând de Capitală Novgorodul şi apoi, Kiew-ul, şi cuprinzând aproape tot teritoriul ocupat azi de imperiul rus, până la Nistru şi Polonia.

După aceasta, a urmat apoi o perioadă lungă, de decădere, din cauza vrajbei şi neunirii, împărţindu-se în mai multe principate independente, astfel că, năvălirea Mongolilor şi Tătarilor, îi găsiră slabi şi îi supuseră, făcându-i tributari, totuşi, le lăsă Principii domnitori şi religia.

La 1328, Marii Principi de Vladimir, reuşesc să constituie imperiul, şi strămută capitala la Moscova, care devine sâmburele puterii ruseşti; abia la 1477, reuşesc să se libereze de sub jugul Tătarilor, Vestul, însă, cade în mâinile Polonilor, şi cu toată întinderea mare a ţării, spre Est şi Sud-Est, statul nou format lăncezeşte din cauza izolării sale de Vestul cult al Europei şi depărţării de Mare.

Către finele secolului al XV-lea, suindu-se pe tron dinastia Romanoff, Rusia intră într-o eră de cuceriri ş

prosperitate, care o scoate repede din starea în care se găsea.

Petru cel Mare, care a domnit între 1682—1725, se hotărîse a scoate imperiul rus din continentalitatea lui, și împinge puternic la cuceriri spre Vest și Mare. El mută capitala la Mare, punând temelia Petersburg-ului, se întinse pe o mare parte pe coastele Mării Baltice și avu multe răsboaie cu Turcii, în scopul de a-și deschide o ieșire la Sud, spre Marea Neagră.

Urmașii lui, până în zilele noastre, rămaseră credincioși acestei misiuni, căutând să împingă neconținut granițele imperiului spre Vest și Sud, cu intenția, bine dovedită, de a transforma Marea Neagră într'un lac rusesc.

Astfel, Rusia a devenit astăzi statul cel mai întins, de pe lume.

Polonia, care era o piedică pentru întinderea spre Vest a imperiului rus, era predestinată sau să supuiască ea pe ruși, sau să fie desființată. La început, când rușii erau divizați în mai multe state mici, polonii reușesc ușor să se impună, și chiar să cucerească Kiew-ul. Această stare prosperă, însă, nu dură mult, căci atacați la Vest de germani, care împing pe polonezi la Oder, spre Vistula, și la Est de ruși, care-i împing spre Vest, polonii sunt nevoiți a cedă, pas cu pas.

Intr'o lungă serie de răsboaie, polonii reușesc, sub dinastia Jagelonilor, (1440), să respingă pe germani și să fie pe loc curenții slav. După sfârșitul dinastiei Jagelonilor, însă, începe decăderea polonilor, prin ridicarea pretențiilor clasei aristocratice, care reduce cu totul puterea regelui, așa că, la 1572, Polonia nu mai era, decât un fel de Republică sub regi aleși de boeri.

În urma înfrângerilor succesive, ce au suferit dela Suedezi, (1656), și dela Turci, cari, la 1672 iau Cămința, cetate tare pe vremuri, Polonia scade mereu ca influență, și cu toate eforturile lui Sobieski, care, la 1683, despreșură Viena, totuși, decăderea țării făcea progrese repezi, din cauza neînțelegerilor interioare, și a războaielor civile. Rusia, Prusia și Austria, începură să se amestece în afacerile interioare ale Regatului polon, și, la 1772, se făcù prima împărțire a Poloniei. După încercă-

rile patriotice ale lui Kosciusko, care fură înăbușite în sânge, (1794), urmă a doua împărțire a Poloniei, în 1795, în urma căreia, dispărură de pe harta Europei. La 1846, Cracovia, care până atunci rămăsese un oraș liber sub protecția celor 3 mari puteri, în urma unei încercări nereușite de revoluție, a fost încorporată la Austria.

Din desele războaie ce avură cu Turcii, Rușii ocupară succesiv, Crimeea, Basarabia și Caucazia, ajungând până la gurile Dunării.

Așa dar, poporul rus nu a ajuns prin cultură să aibă năzuinți și aspirațiuni precise, precum are astăzi poporul german, francez, belgian, englez, etc.; ci are mai mult o înclinare vagă, însoțită de o dragoste oarecare pentru emigrare și expansiune. Așa se explică cum s'au întins și au colonizat continuu ținuturi și țări vecine, deși ar fi avut destul loc să trăiască în ținuturile lor.

Conducătorii poporului rus, dându-și seamă de lipsa unui acces la Mare, căci Marea Baltică și Marea Neagră sunt închise prin strâmțori, aflate în mâinile altor puteri, au luptat în totdeauna spre a se arunca către Peninsula Balcanică, chemându-și poporul la această luptă, pe motivul moral al liberării popoarelor vecine.

Rusia europeană are aproape 50% analfabeți.

Starea de sclavie în care a trăit poporul rus, până la 1861, a influențat asupra stării culturale, care, se resimte și astăzi.

Inițiativa și libertatea individuală, este străină țărânului rus, el vrea să fie condus.

Religia și fatalismul contribuie mult la unirea poporului rus, și, acestea compensează lipsa de cultură. Biserica înlocuiește și lipsa de alte sentimente, necesare pentru a avea un popor potrivit și dezvoltat în sensul modern al cuvântului. Populația rusă fiind de 75%, din întreaga populație a Rusiei, aceasta constituie încă un avantaj, în ceea ce privește unirea.

Cazacii au o fire întreprinzătoare și sunt curajoși. Ei sunt un produs al stepelor, unde pirateria de uscat

și apă, eră ocupația principală. Cazacilor li se datorește cucerirea Siberiei, ajungând până la Oceanul Pacific.

Poporul rus, obișnuit cu impresiunile în ținuturile vecine, a contractat obiceiul pradei și al furtului, de care încă nu s'au desvâțat.

Istoricii explică menținerea de valuri de pământ în Sudul acestui imperiu, tocmai pentru ca popoarele dela Sud să scape de incursurile bandelor din stepe.

La 1861, desființându-se sclavia, nu s'a îndrăsnit a trece direct la sistemul de libertate și proprietate individuală din Europa, de teamă de a nu arunca pe țăranul rus, ignorant și neștiutor a se conduce singur la o stare și mai rea. Astfel, s'a luat calea de mijloc, adică s'a inaugurat administrația și cultivarea pământului pe comune, s'a predat comunei tot pământul cuvenit oamenilor din comună, și aceștia sunt îndatorați a-l îngriji și cultivă. Această stare dăinuiește și astăzi, și ea nu pare a fi dat roadele așteptate, ci din contră, pare a menține pe țăran tot în starea de semisclavie, care este o piedică pentru progresul lor cultural.

* * *

Rusia are 138.000.000 locuitori, pe o suprafață de 5.900.000 klm. p., în Europa, și 30.000.000 locuitori, pentru o suprafață de 16.496.000 klm. p. în Asia.

Natalitatea celor născuți vii, este de 5.124.000, ceeace dă 4,39 pentru 100 locuitori.

Rusia, e a doua țară din lume, dintre țările care vând cereale:

Pământul se lucrează ca la noi. Țăranii au o treime din pământ; iar Țarul și marii proprietari, au restul pământului, bun de arat. Se cultivă multă secară, ovăz, grâu și orz. Se exportă mult grâu. Poporul se hrănește cu secară și orz. Porumb se cultivă numai în Basarabia. În ținuturile de pe lângă Baltica, se cultivă cartofii. Legumele se cultivă pe o scară foarte întinsă, ele constituind alimentul cel mai căutat vara, și în posturi, mai ales fasolea și ceapa.

Industria mare a luat, în ultimile decenii, o mare dezvoltare, așa că, de unde, până acum 100 de ani, rușii

importau din străinătate obiecte de tot felul, necesare lor, astăzi, Rusia a început un însemnat export industrial. Caracteristic este că, cele mai multe fabrici sunt la țară și nu lucrează vara, căci țărani muncesc câmpul, ele lucrează numai iarna, dând de lucru la țărani. Cu modul acesta, starea economică a țăranelor ruse, a început a se îmbunătăți, și dacă acest popor n'ar fi atât de ignorant, dacă în țara lui ar fi liniștea trebuincioasă și n'ar fi atâtea sbuciumări pentru câștigarea de libertăți, progresul Rusiei ar fi mai mare.

Starea economică a Românilor basarabeni, ca și cea culturală, din Rusia, este înapoiată, ei fac numai agricultură. Proprietarii mari sunt mai toți rusificați și disprețuiesc limba și neamul. Industria și comerțul, în Basarabia, este pe mâna evreilor și armenilor, în mare parte.

În ceea ce privește vitele, ultimile statistici dau 341 milioane cai, 51 milioane boi, 78 milioane oi și capre, 14 milioane porci. Caii rusești sunt vestiți pentru frumusețea și puterea lor. Caii de Don și Dnipro, sunt foarte iuși.

În rezumat, starea economică a Rusiei merge crescând, în mod foarte simțitor.

* * *

Rusia are 75.000 klm. lungime de cale ferată, ceea ce dă 0.3 klm. de cale ferată pentru 100 klm. p., de suprafață; iar numai pentru Rusia europeană: aproape 1 klm. la 100 klm. p. Din acestea, 57.906 sunt în Europa, și 17.000, în Asia. Abia după războiul din Crimeea, au început a-și construi căi ferate. Comparativ cu Germania, Rusia europeană are de 12 ori mai puține căi ferate; dacă se socotește și Asia apuseană, are de 40 de ori mai puțin.

Material rulant și de tracțiune, are suficient și de bună calitate. Stațiunile sunt mari și încăpătoare, având linii și rezerve de garaj suficiente.

Liniile care prezintă interes strategic, au fost dublate.

Deșărtarea între raiuri este de 1.523 m., pe când toate celelalte linii europene au 1.434 m. Se crede că s'a făcut aceasta în scopul ca, țările inamice ce ar atacă, să nu poată întreprinde materialul lor.

Șoselele din Rusia sunt de patru categorii: naționale, județene, drumuri de poștă, (nu sunt împietrite, dar sunt trasate și au șanțuri), ordinare. În general, este țara cea mai săracă în șosele împietrite. Transporturile militare nu pot compta decât pe drumurile de a 3-a și a 4-a categorie.

Sunt numai trei șosele mari importante în Rusia, din care două pornesc respectiv din Petrograd și din Mosco: a către Polonia, Mai sunt șosele și drumuri pe care le vom studia la teatrele de operațiuni.

Rusia dispune, însă, mai mult ca celelalte țări, de un mare număr de căi de comunicație fluviale, dar care în timpul iernii, din cauza înghețului, nu pot fi întrebuințate; s'au făcut lucrări pentru a uni Nistrul cu Duna, prin canalul Bereziuk, cu Niemenul, prin canalul Pripet și cu Vistula, prin canalul Regal și Bugul. Niemenul comunică cu Vistula prin canalul Augustowo.

Teritoriul din Rusia de Europa, este împărțit în 8 circumscripții militare și un guvernământ militar; iar cel din Rusia asiatică, în 4 circumscripții, având fiecare circumscripție câte un comandament militar.

Pentru recrutare, circumscripțiile se împart în brigade locale, care, la rândul lor, se împart în districte de recrutare.

Comunicațiile rare și distanțele mari dintre localități, face ca mobilizarea să se facă cu întârziere.

Tineretul se prepară pentru educația militară, prin batalioane școlare, unde se înscriu tinerii dela 15 ani în sus. Aceste batalioane nu pot fi organizate decât de către anume societăți sportive, de către pompieri și de către generali, amiralii și ofițerii în activitate, sau de rezervă, după o aprobare specială.

Iubirea pentru Țară și credința religioasă au, la Ruși, mai multă putere, decât iubirea de patrie și sentimentul național. Așa se și explică, cum Rușii, în unele împrejurări, au întrebuințat alcoolul, avantajele materiale sau credința religioasă, pentru a-și duce masele de soldați

în războiul și la lupte, în loc de a întrebuiți cuvântul și toate argumentele ce pot mișca pe un patriot conștient.

În războiul actual, însă, au suprimat vânzarea alcoolului, ceea ce se pare că a dat rezultate foarte bune.

Serbia

Sârbii sunt veniți din părțile nordice ale Carpaților, pe la anul 640, stabilindu-se în Valea Mariței și în provinciile de pe malul Mării Ionice și Adriatice. Către 1165, ei deveniră independenți; iar la 1346, Serbia stăpâneă o mare parte din Peninsula Balcanică, iar regele ei, Petre Dușan, își luă titlul de Țar.

La 1367, sârbii începuseră să se desbina, iar la 1389, în urma bătăliei de la Cossovo, fû subjugati de turci, afară de o parte din vitejii cari s'au refugiat în ținuturile de azi ale Muntenegrului.

Între 1815—1830, în urma unor răscoale și lupte obținû de la Turci o autonomie oarecare.

De atunci, Serbia a fost neconținut hărțuită de cercurile din interior, pentru pretențiile la Domnie, tronul trecând de la o familie la alta, de multe ori, prin asasinat. La 1876, Serbia fû zdrobită de Turci, iar după războiul din 1877, deși se mări ca teritoriu, totuș, i se puse multe piedici în drepturile de mărire și dezvoltare.

La 1882, a fost declarat ca Regat monarhic constituțional, iar la 15 Iulie 1903, în urma unei revoluții, se puse capăt dinastiei Obrenovici, aducându-se pe tron, Regele de azi, Petru I-ii.

Sârbo-Croații formează, în realitate, un singur popor, care, afară de locuitorii Serbiei și ai Croației, mai cuprinde pe muntenegreni, bosniaci, hertzegovineni, dalmați, sloveni, și pe sârbii din Ungaria de Sud, numiți de unguri, Rași. Deosebirea între sârbi și croați, constă în religie, cei dintâi fiind aproape cu toții ortodoksi, iar cei din urmă catolici; în scris, aceia folosesc literile slavone, iar aceștia, pe cele latine.

Poporul sârbilor ocupă în masse compacte partea de Nord-Vest a Peninsulei Balcanice.

În Regatul Serbiei, ei erau în număr de 2.300.000,

după număratoarea din 1901; în Muntenegrul vreo 250.000; în Bosnia și Hertzegovina, (1895), 1.600.000; în Dalmația, 600.000; în Istria, 150.000; în Croația, și Slavonia, 2.050.000 (25% sârbi, restul croați); în Ungaria, 650.000; în Sandgeacul Novibazar, s'au numărat vreo 200.000 de sârbi; o statistică, măcar aproximativă, pentru Macedonia, nu există. În toată sfâșierea aceasta, se poate socoti poporul sârbilor, la vreo 10 milioane, printre cari, $\frac{1}{2}$ milion mahomedani.

Populația Regatului Serbiei, în nouile ei granițe, (1914), s'a prețuit la vreo $4\frac{1}{2}$ milioane locuitori, adică aproape îndoit de ce era înainte.

Tipul sârbesc s'a păstrat mai curat în Hertzegovina. Sârbul e de statură înaltă, lat în umeri, capul bine proporționat, părul mai mult blond, ochii albaștrii sai verzi. Sunt și numeroase tipuri mai brune.

Simțul familiar, iubirea de patrie și demnitatea personală, sunt calități comune tuturor claselor poporului. Cu putere neclintită, ține sârbul la moravurile și obiceiurile lui vechi, fiind, în acelaș timp, față de alții, tolerant și ospitalier. E destul de sobru, dar altfel, când e vorba de bunurile lui, nu se lasă, și trece ușor la acte de violență.

Simțul religios, formează, și la el, o trăsură a caracterului sârbesc. Deosebiri de clase sociale, nu se cunosc; sârbul dela sate, în portul lui național, sau cel dela orașe, în haine europenești, se simt și se consideră una. De remarcant, este dispoziția sârbilor pentru poezie, muzică și dans. Pentru artele plastice, simt mai puțină atracție, ca și pentru industrie.

Iubirea de părinți, stima celor tineri, față de bătrâni, sunt virtuți practicate de sârbi mai mult decât de oricare alt popor; acolo, autoritatea părintească, exercitată, de altfel, cu dreptate și înțelepciune nu se discută. se consideră ca ceva firesc și sfințit. Tot așa se respectă sfințenia legăturii dintre frați și surori, și nu numai dintre aceia de sânge, ci și dintre „frații de cruce”,

un obicei iarăş specific sârbesc, adică dintre aceia cari se leagă solemn şi cu slujbă religioasă, ca să-şi fie ca fraţi. Astfel de legături nu se desfac toată viaţa; „fraţii” îşi păstrează credinţa şi nu se părăsesc la nici o nevoie.

Popor cu mari calităţi, şi cu deosebire, capabil de dezvoltare culturală, desigur, că sârbii sunt vrednici de o soartă cu totul alta, decât aceia pe care au avut-o până acum, sau pe care le-ar pregăti-o o nouă înfrângere şi subjugare străină.

* * *

Creşterea populaţiei e foarte pronunţată şi atingea 45.000 (8°/_o), suflete, înainte de 1913, adică cel mai mare spor de naşteri din Europa. Mergând tot astfel, Serbia îşi îndoieşte populaţia în 40 de ani.

Solul, producând abia cât este nevoia locală, armatele numeroase nu pot trăi, decât prin aprovizionări aduse.

Este o ţară bogată în vite de hrană şi de jug. Păşunile şi furajele se găsesc în abundenţă, astfel că, sub acest raport, armata găseşte înlesniri.

Satele fiind rare, iar casele mici şi neîncăpătoare, face ca trupele să nu stea în condiţiuni bune în cantonament. Grajduri puţine şi abia pentru 2—3 cai. Curţi şi proprietăţi boiereşti sunt foarte rare, afară de Valea Moravei şi Timok-ului, unde se prezintă mai bine.

Serbia este o ţară agricolă. Din cele 4 milioane locuitori, 90°/_o sunt plugari.

Numărul cailor, după statistica din 1912, erau de 160.000, ceea ce este insuficient pentru o bună remontă, de aceea, Serbia îşi procură cei mai mulţi cai prin cumpărare din alte ţări. Faptul că noi, Românii, nu cumpărăm pentru armată cai suri, şi albi, a fost în avantajul Serbiei şi Bulgariei, care a putut cumpără aceşti cai, în condiţiuni foarte avantajoase.

Oamenii mobilizabili din 1-iul ban, sunt obligaţi să întreţină un număr oarecare de cai. Rechiziţiunile sunt pregătite din timp de pace.

* * *

Reţeaua totală de căi ferate atinge 1572 klm. lungime, adică 1,8 klm. pentru 100 klm. pătraţi de suprafaţă.

O parte din liniile laterale sârbești, sunt cu cale îngustă, ceea ce produce piedici și întârzieri transporturilor.

Artera principală de cale ferată, este aceea care leagă Belgrad-ul de Europa centrală, pe la Semlin, Peterwardein și cu Sofia, Constantinopol, prin Valea Moravei.

Din cauza terenului muntos și a greutateților de construcție, Serbia nu este o țară bogată în șosele împietrite. Cu deosebire este lipsită de asemenea șosele în partea de N.-E. a Regatului, vecină cu frontiera noastră, și în partea de S.-V. Mai ales spre S.-V., între cele două Morave, nu există nici o șosea. Există numai câteva drumuri naturale, foarte greu de străbătut.

Căi navigabile sunt, Dunărea și Sava. Serbia dispune de o companie de navigațiune comercială pe acest fluviu, cu un parc relativ bogat de vase și mici vaporase de comerț.

Afară de diferitele societăți secrete sau publice, cari au luptat pentru întărirea și dezvoltarea sentimentului național și al idealurilor naționale, afară de curentul național, creat de presă, de poezii și de literatură, afară de opresiunile austro-ungare din Bosnia și Hertzegovina, cari reamintiau continuu sârbilor că, într'acolo au revendicări de făcut, și în afară de diferitele societăți de gimnastică, au mai venit și războaiele din 1912—13, cari au călit cu totul aptitudinile fizice ale acestui popor, au întărit, prin experiență, calitățile militare, au obicinuit populația sârbă cu sacrificiul material și moral, pentru cauza războiului; iar tinerele vlăstare, le-a inoculat în sânge, dorul de reîntregire și de mărire a Serbiei, atât cât n'ar fi putut-o face niciodată cea mai înțeleaptă și cea mai intensă educațiune pedagogică de catedră. Cu alte cuvinte, războiul a pregătit complet pentru războiu pe poporul sârbesc.

Austro-Ungaria

Nici un stat din Europa nu are istoria atât de febrilă ca Austro-Ungaria. Peste Romanii, cari se întinsese

până la Viena și Budapesta, au venit Avarii, iar peste aceștia, au venit Slavii, cari au supus mai tot teritoriul de azi, contopind pe Avari și rămânând elementul precumpănit. Ei ar fi trupul cel mai mare al Austro-Ungariei de azi, dacă Maghiarii, Germanii și Românii, întinși din podișul Transilvaniei, până în Alpi, și-ar face o stavilă între Slavii de Nord și Slavii de Sud. Ducatul Austriei a format miezul istoric al monarhiei. Acest Ducat a fost format de Carol cel Mare. Mărirea acestui Ducat s'a făcut de Casa de Habsburg. În cursul secolilor, a adăugat treptat, Carintia, Carniolia, Tirolul, Bohemia; Ungaria; Transilvania, Bucovina.

Astfel, din bucăți neomogene, s'a născut, în mijlocul Europei, acest stat, care a produs și produce turburări în liniștea Europei, din cauză că e clădit pe considerațiuni politice false și pe interese de castă, iar nu pe principii eterne istorice. Precum o minciună spusă odată de cineva, îl antrenează apoi, la alta, pentru a ascunde pe cea dintâiu, tot așa, toate combinațiile politice ale Austro-Ungariei, și toate măririle ei de teritoriu, au pornit dela considerațiuni false, pentru a ascunde prima considerațiune false, din care s'a creiat.

Austro-Ungaria fiind țara cea mai puțin omogenă din Europa, și neputându-se baza pe unitatea de simțire și de gândire a poporului său, a recurs în totdeauna la artificii politice și administrative, pentru a-și menține unitatea.

Naționalitățile ce compun Austro-Ungaria, sunt:

Slavi¹⁾, 23.000.000; Germani, 12.000.000; Unguri, 8 milioane; Români, 3.600.000 (după statisticele ungurești); Italieni, 1.000.000; Israeliți, 1.800.000; Diverse naționalități, 500.000.

Deș slavii sunt mai numeroși, însă, fiind risipiți pe teritoriu, având aspirațiuni deosebite și vorbind alte limbi, nu pot forma o unitate tehnică.

Germanii fiind grupați mai strâns, fiind mai mulți, mai conștienți de situația lor și mai energici, preponderază în Austro-Ungaria.

1) Cehi, Moravi, Slovaci, Ruteni, Polonezi, Croați, Sârbi.

2) Op. citat.

Ungurii caută să se libereze de jugul Austriei, impunând limba și dominațiunea lor Românilor, Croaților și Sârbilor.

Deci, nu se poate vorbi, în Austro-Ungaria, despre o singură aspirațiune și năzuință a poporului. Aci naționalitățile au caracterul și aspirațiunile lor, proprii, care mai adesea, sunt contrare unității interne.

În privința aspirațiunilor și năzuințelor Ungurilor, iată ce spune d-l Colonel Teodorescu¹⁾, în 1912:

Primul factor dizolvant al unității monarchiei, îl formează ungurii, cari, deși într'o proporție infimă ca număr, (8.000.000, la o populațiune totală de 50.000.000), totuș, mulțumită caracterului lor trufaș și rășboinic, au reușit nu numai să se despartă aproape cu totul de Austria, dar chiar să-și însușească și să subjuge teritorii și popoare întregi, în care ei abia sunt reprezentați, ca număr. Descendenți ai unei rase rășboinice și îndrăzneată, ungurii și-au păstrat caracterul semi-barbar și tenacitatea, caracteristică rasei lor, care i-a făcut ca, deși subjugăți de mai bine de 300 ani, ei se rășculară în 1848, și se luptară mai bine de un an, cu mari sorti de isbândă, în contra armatei austriace, pe care aproape o învinse, trebuind intervenirea armatei ruse spre a-i supune din nou.

Astăzi chiar, ungurii, deși uniți numai de formă cu Austria, și bucurându-se de cea mai mare influență și autonomie în monarchia vecină, sunt, totuș, departe de a fi mulțumiți și, cu riscul chiar de a deveni o putere de al doilea ordin în Europa, caută să se scuture cu totul de ultimile legături ce o mai unesc cu Austria.

Se poate chiar că, orbiți de un șovinism exagerat, și de o dorință fără margini de mărire și de independență, ungurii uită că, în ziua în care se vor despărți de Austria, se va ivi pentru dânșii o problemă mult mai grea: aceea de a înjgheba și menține nedesfăcut un stat, în care ei nu formează, ca naționalitate, decât o treime.

Din această despărțire, din punctul de vedere al omogenității etnice, Austria va câștiga, căci în Austria, ele-

1) Cursul de Geografie. Op. citat.

mentul german este în mare majoritate. Nu tot astfel se poate zice de Ungaria, care va deveni un stat cu o amestecătură de rase și naționalități, cu totul diferite.

Deși ungerii au avantajul că sunt mai bine grupați, formând un bloc compact în partea de Nord-Vest a Regatului, iar celelalte naționalități ocupă mai mult părțile extreme, (Transilvania, Slavonia și Croația), totuși, această nu micșorează decât în parte inconvenientul de a fi în minoritate”.

În total, Austria are o populație de 28.571.934 locuitori, pentru o suprafață de 300.000 klm. p., ceea ce dă 95% locuitori pentru 100 klm. p.; iar Ungaria are o populație de 20.886.487 locuitori pentru o suprafață de 324.857 klm. p., ceea ce dă 64,3 locuitori pentru 100 klm. p. Suprafața totală a Austro-Ungariei cu Bosnia și Hertze-govina, este de 624.857 klm. p.¹⁾

Austro-Ungaria are 9.303.954 analfabeți, ceea ce dă, aproximativ, 18% neștiutori de carte.

Natalitatea celor născuți vii, în Austria, este de 897 mii, ceea ce dă 3.22 pentru 100 locuitori; iar în Ungaria, este de 2, pentru 100 locuitori.

Deși Austro-Ungaria are multe vite cornute, totuși, neajungându-i pentru hrana locuitorilor, cumpără din Serbia și Ungaria. Caii Austro-Ungariei sunt de o rasă foarte bună. Ultima statistică arată 3.800.000 cai.

Clasarea animalelor pentru rechizițiuni, este făcută din timp, de către comisii civile.

Pentru a se asigura stocul de cai necesari, instruiți și dresați, s'au dat aproape 25.000 cai dela stat, în îngrijirea unor anume proprietari, cari, din 5—6 ani de îngrijire, deveniau stăpânii cailor. În fiecare an, acești proprietari erau chemați la o inspecție a cailor. Se puteau lua caii și la concentrări anuale, pentru patru săptămâni.

Industria textilă și metalurgică a Austro-Ungariei, este

1) Între suprafața și populațiunea dată aci și între cea dată în tabloul următor există oarecari nepotriviri, din cauză că nu se potrivesc datele date de geografil cu cele date de almanachul Gotha după care este făcut tabloul.

foarte dezvoltată și capabilă de a face față tuturor nevoilor armatei sale.

Austro-Ungaria dispune de o rețea completă de căi ferate, care corespunde bine condițiilor economice și militare. Până mai anii trecuți, traseurile liniilor ferate convergeau către Viena și Budapesta. Cum, însă, transporturile militare, spre anume direcțiuni de fruntarii, nu erau bine servite, în ultimul timp, s'au construit numeroase linii paralele cu frontiera, arătate în majoritate la descrierea teatrelor de operațiuni de Est.

În regiunea muntoasă a Ungariei, sunt bune căi de comunicație și bine întreținute. Ungaria de jos, (câmpia ungară), este săracă în șosele. În general, pe drumurile naturale, în Austro-Ungaria, lipsesc podurile, iar cele existente, sunt slabe, de lemn. În Austria, rețeaua de șosele și căi de comunicație, este mai bogată.

Austria, grație Dunării, care o străbate, dispune de cea mai bogată cale navigabilă din Europa.

Două societăți de navigațiune funcționează la Viena și Budapesta, având un bogat parc de vapoare și șlepurii. Afară de Dunăre, mai sunt navigabile, Tisa, Sava și Drava.

În total, Austro-Ungaria are, 44.820 klm. de cale ferată, cecece dă 6.5 klm. de cale ferată pentru 100 klm. p. de suprafață.

Starea oamenilor din Austro-Ungaria, din punct de vedere economic, este deosebită dela o țară la alta. În Ungaria, deși li se pun multe piedici, Românii fac agricultură frumoasă, cresc vite, exploatează minerale, fac industrie și comerț, au bănci puternice, astfel că, în toate ramurile de activitate, se găsesc, Românii, la locul de cinste. În Austria, Românii sunt mai răspândiți și mai slabi, în starea economică. Românii din Istria, sunt amestecați și pierduți între celelalte neamuri; Românii din Bucovina se ocupă aproape numai cu agricultura, așa că, se aseamănă, într-o câtvă, cu starea Românilor din Basarabia.

Poporul are considerațiune pentru armată, iar ostașii, în general, se bucură de multă considerațiune. Tinerii merg sub drapel fără groază de serviciul militar. Limba

germană este oficială în armată. În timpul din urmă, Ungurii au luptat să introducă limba lor în armata ungurească.

S'a făcut pe teritoriu și instrucție militară, și anume:

a) *Uniunea societăților de educație fizică și preparațiune militară*, are 682 societăți, în 1912, și numără aproape 32.000 membrii, sub patronajul Archiducelui moștenitor;

b) *Invățământul militar în licee*, cu program facultativ, conzistând în: teorii de tragere, tragere redusă, noțiuni sumare despre chestiuni militare.

Societatea austriacă „Crucea Roșie”, are, în 1912; un fond de peste 10.000.000 și un material de aproape 4.000.000 lei.

Societatea ungară „Crucea Roșie” are, în 1912; aproape 15.000.000 coroane.

Cavalerii Teutoni, organizați ca să poată furniza fiecărei divizii, o ambulanță, un spital și un spital de rezervă.

Cavalerul de Malta, organizați ca să poată evacua bolnavii și răniții pe căile ferate. Au trenuri sanitare, personal, material, lucrători, etc.

Germania

Din totalul de 67.000.000 locuitori, numai vreo $1\frac{1}{2}$ milioane sunt străini, și anume: 600.000 polonezi, 230.000 cvrei, 23.000 francezi, 140.000 danezi.

Ca confesiune, sunt 63% protestanți și 36% catolici.

Totuș, deși în Germania populația este compusă, în cea mai mare parte, de germani, ea nu este destul de unită prin unitatea de simțire, născută din aceeași istorie națională a poporului. Dacă asistăm azi la o solidaritate atât de măreață, a poporului german, este că școalele, pedagogii, filozofii, poeții literației și conducătorii politici, au știut să lege acest popor prin idei și interese comune, compensând astfel, ceea ce lipsește din creațiunea istoriei naționale.

Afară de Prusia, al cărui Rege este și Impăratul întregii Germanii, mai sunt încă trei Regate, șase mari

EDucate, cari au capii lor, și anume: Saxonia, Württemberg, și Bavaria, (Regate); Baden, Hessa, Oldenburg; Saxa, Weimar, Mecklemburg-Schwerin și Mecklemburg-Strelitz. Mai sunt încă și șapte principate.

După înfrângerile suferite de germani, pe timpul războaielor napoleoniene, filozofii, poezii, literații, etc.; au început să-și prepare poporul pentru ridicare și unire, iar după războiul din 1870, Bismark, a unit pe toate aceste Regate, Ducate și Principate, sub Regele Prusiei, lăsându-i, însă, pe Principi, pe tronurile lor. De atunci, încoace, s'a continuat opera educativă a poporului și opera conducerii politice, după acelaș plan, început încă dela Frederic Wilhelm, și astfel se explică cum azistăm astăzi la această măreață unitate de simțire și de gândire.

Pentru întărirea celor zise până aci, precum și pentru a înțelege forța morală germană, reproducem întocmai cele spuse de d-l S. Mehedinți¹⁾:

„Pe vremea Romanilor, Germanii se întindeau cam între Rin și Elba. Cu timpul, însă, a crescut atât de mult, încât s'au întins și la Apus, peste Rin, și spre Răsărit de Elba, împingând aci, pas cu pas, pe Slavi și germanizându-i. Dar, pământul țării lor fiind îmbucătățit, neamurile germanice, (Saxonii, Thuringii, Svabii; Bavarezii, etc.), n'au putut face un singur stat tare ci s'au împărțit sub o mulțime de stăpâni și ajunseseră să fie umiliți de toți vecinii lor. In deosebi, au fost îngenunchiați de Napoleon, care a zdrobit Prusia, a întins granița Franței până la Rin și peste tot țărmul de Nord al Mării, până la Lübeck, ocupând astfel, toate gurile fluviilor germane.

Din umilire, germanii s'au ridicat la 1813, 1814, și 1815, apoi la 1866, bătănd' pe austriaci, și la 1870, bătănd' pe francezi, și unind toate stătulețele lor într'un singur imperiu, cu capitala Berlin.

În deosebire de Italiieni, Spanioli și Francezi, neamuri noi, Germanii sunt un popor domol. Răbdarea e una din însușirile lor de căpetenie, de aceea, și lucrările germanului sunt adeseaori migăloase. Astfel se explică și

1) Geografia. Op. citat.

renumele școalelor și marele număr al celor ce au dat regule și au scris cărți pentru învățătura copiilor.

Alături de răbdare stă, însă, și un fel de bunătate și veselie deosebită, pentru care ei au o vorbă aparte: „Gemütlichkeit”. Din această însușire deosebită, iese mînnunata lor vieață de familie, care strînge foarte aproape pe copii de părinți. Nicăieri petrecerile nu sunt mai simple și mai din inimă.

Ajută la aceasta, însă, și marea lor dragoste pentru cîntece și pentru natură. Fiecare știe sute de cîntece mărunțele, pe cari, de copii le învață să le cînte în cor cu alții. Și cum leagă cîntarea pe oameni, de asemenea, îi leagă și dragostea pentru natură. Dumineca și sărbătorile, lumea iese din oraș în cete mari, ca iarmaroace; pare că tot orașul și-a pus de gînd să emigreze. Iar ținta acestei excursiuni, e, de obicei, pădurea. Dela bradul care, la Crăciun, intră în orice colibă, cât de săracă, până la tei, la fag și stejar, copacii sunt iușiși, ca și cum poporul și-ar aduce aminte de vremurile, pe cînd trăia în umbra pădurilor. Se păstrează încă și azi, fagi și tei, priviți odinioară ca sfințiși. O bună parte din cîntecile lor, sunt cu privire la pădure.

Cu astfel de însușiri, poporul acesta a putut naște filozofii cei mari mari, mari poieși, mari muzicanși și mari învățași. În timpurile din urmă, între toate popoarele lumii, el s'a arătat cel mai rodnic la suflet; iar de cîtăvă vreme, a început a înflori și în bogăție. După ce au stat împărșiși sub zeci și zeci de stăpâni mari și mici, Germanii au făcut o mare împărăție, au șters granițele care împiedicau comerțul și au ajuns la un spor de industrie și negoț, cum nimeni n'ar fi putut să bînuiască”.

*
*
*

Nu găsim date asupra analfabelismului, dar credem că în Germania nu vor fi existînd mulți neștiutori de carte.

Germania este țara clasică a științei aplicate. Grație spiritului aplicativ, a întrecut pe Franța, în industrie și comerț.

Spiritul de disciplină al germanilor, întărit printr-o

serioasă cultură, a contribuit și contribuie mult la armonizarea tuturor activităților și a tuturor eforturilor germane, pentru scopul comun: menținerea în capul tuturor popoarelor.

Școalele tehnice germane nu prepară teoreticieni, ci oameni pricepuți și hotărâți; gata să pună în aplicare toate cunoștințele lor de fizică, chimie, mecanică și altele.

Ceeace Franța creiază cu puterea ei de simțire și de inteligență, Germania aplică cu puterea ei de metodă și de judecată rece și calculată.

Germanul încălzește sufletul prin lumina ideii; pe când Francezul încălzește ideea prin căldura sufletului.

Germanul se mișcă și se entuziasmează la poezie, și la cântece; pe când Francezul, transformă poezia și cântecul, născute în el, în mișcări și în entuziasm.

Germanul produce în el ceeace e determinat din afară; pe când Francezul produce afară ceeace este născut în el.

Cineva va uni la un singur popor calitățile acestor două popoare, acela va da legea pentru binele omenirii.

*
*
*

Germania are 67.812.000 populație pe o suprafață de 540.858 klm. p., ceeace dă 123 locuitori pe klm. p. Natalitatea celor vii este de 1.870.000, ceeace dă 2,86 pentru 100 de locuitori.

Locuitorii, atât cei dela țară, cât și cei dela orașe, se hrănesc bine și abondent, au locuințe comode și o gospodărie casnică bine întemeiată.

Cu privire la starea economică în general, d-l S. Mehedinți, zice:

„Pe când comerțul Franței cu țările străine, e de abia 8 miliarde; al Germaniei e de 17 miliarde, și stă să ajungă pe al Angliei, (22 miliarde).

Inflorirea aceasta e ajutată și de sporul neasemănat al populației. În zece ani, pe pământul german se adaugă aproape 8 milioane de suflete. Orașele au crescut și s'au înfrumusețat așa de repede, încât clădirile de acum 30—40 ani, au rămas vechi. Fiecare oraș și-a adoptat o parte nouă cu case și grădini frumoase: Țara toată pare înnoită de sărbătoare”.

Cu privire la Colonii, d-l S. Mehedinți, zice:

„După creierea Imperiului, ochii germanilor s'au întors din nou către comerțul pe Mare. Bismark a luat din celelalte continente tot ce mai rămăsese neluat de alții, și astfel, lumea s'a trezit că, de azi pe mâine, Germania are și ea un imperiu colonial. În Africa: Togo, Camerun. Africa de Sud, și Africa de Est; în Oceanul Pacific: O parte din Noua Guinee, Archipeleagul Bismark, Solomon, Marschal; iar de curând, Carolinele și Marianele, (cumpărate dela Spania). În Asia, s'au amestecat în treburile Chinei, și a luat cu chirie Kiao-Ciau, cu gând ca să stăpânească bogata Peninsula, Santung”.

* * *

După datele statistice, Germania are 4.500.000 cai, din cari își poate remonță caii necesari pentru armată. Recensământul cailor se face la fiecare zece ani, iar clăsarea lor se face anual. Caii buni de călărie, sunt, mai ales în Prusia de Est; iar caii pentru toate trebuințele, sunt în toată Germania, și mai ales în Mecklemburg.

Cele mai multe vite le are Prusia, și Bavaria. Statistica din 1912, arată: 6.000.000 oi; 20.000.000 vite cornute; 3.500.000 capre și 22.000.000 porci.

Vitele, în general, sunt mari, și foarte bine îngrijite.

Producția cerealelor este foarte mare, mai ales secara și ovăzul, apoi grâul și orzul. Intre legume, cartofii se cultivă pe o întindere foarte mare, De asemeni, se cultivă cantități mari de fructe.

* * *

Germania este țara care înaintează continuu și repede, în toate ramurile de activitate omenească. Invinsă sau învingătoare, ea va trebui să serve ca îndemn și încurajare pentru celelalte popoare.

* * *

Căile ferate ale Germaniei sunt de 63,621 klm., ceeace dă 12 (de 12 ori mai mult ca Rusia europeană) klm. de cale ferată pentru 100 klm. p. de suprafață. Are foarte multe linii duble și triple. Toate fluviile sunt navigabile

până la Mare; iar spre Sud, are Dunărea navigabilă. Elba și Rinul sunt străbătute zilnic de sute de vapoare.

Afară de râurile navigabile, Germania are și numeroase canale, cari înlesnesc mult transporturile. Cele mai însemnate, sunt: Canalul Ludovic, dela Rin spre Ron, prin poarta Belfort; Canalul Ludovic, între Main și Dunăre; Canalul dela Oder, spre Elba, prin Sprea și Hevel; Canalul „Impăratul Wilhelm”, care ajută flotele de războiu pentru a trece din Marea Baltică în Marea Nordului, și despre care am vorbit la descrierea teatrelor de operație maritime.

O atenție mare a dat Germania și trenurilor automobile, subvenționând pe proprietari și fabrici; în 1913, erau înscrise în controalele armatei, 7.700 automobile; precum și un număr destul de mare de trenuri automobile, compuse din trăsura motrică și o remorcă. Primele erau, în mijlociu, de 5.000 mărci, pentru camioanele ce aveau un motor de 35 cai și o capacitate de 6.3 m.

Pentru pregătirea militară a poporului și pentru întreținerea spiritului militar, există în Germania foarte multe societăți, între cari cităm:

Societatea vechilor militari. Aceste societăți sunt foarte mult încurajate de stat, fiind socotite ca organe de propagandă politică pentru servirea intereselor statului. Scopul lor este: Azistența militară a membrilor lor, diverse opere de binefacere, menținerea și propagarea credinței către Impărat, către Imperiu și către patrie.

Mai toate societățile acestea sunt grupate în federațiuni, și anume:

a) *Kyffhausen-Bund*, care, în 1911, cuprindea 30,071 societăți, cu 2.618.000 membrii. Această societate este însărcinată să administreze și să întreție marelui monument ce s'a ridicat în 1906, în memoria lui Wilhelm I-iu;

b) *Deutscher Kriegerbund*. Cuprindea, în 1909, aproape 20.000 societăți, cu 1.700.000 membrii;

c) *Veteran und-Kriegerbund*. Compusă de Bavarezi, și cuprinzând 3,486 societăți cu 304.350 membrii;

d) *Militarvereinsbund*. Compusă de Saxoni și cuprinzând 1.780 societăți cu 218.000 membrii.

Wehrverein, liga de apărare, fondată în 1912, cu scopul

de a creia o mișcare a opiniei publice, în favorul proiectelor de mărire a armamentului și întărire a armatei. Numeroase conferințe și broșuri a răspândit această societate, în scopul de a demonstra pericolul care amenință Germania, prin creșterea armatelor celorlalte țări și în special în Franța.

În 1912, această societate avea 124.142 membrii.

Bund Jung Deutschland. Gruparea societăților de gimnastică și de sport, sub patronajul mareșalului Von der Goltz. Înainte de a se grupa aceste societăți, sub mareșalul Von der Goltz, erau suspectate de tendințe politice, contrare intereselor statului, însă, după gruparea lor, li s'a arătat toată sollicitudinea din partea statului. În 1909 existau 8.607 societăți, cu aproape 1.000.000 membrii.

* * *

Despre psihologia soldatului german, comparat cu cel francez, generalul Kessler, scrie:

„Soldatul german, disciplinat și ascultător, are nevoie de a fi condus.

Pătruns de respectul pentru superiorul său, el urmărește, fără să devieze, direcțiunea care îi este indicată, fără să piardă din vedere pe șeful care îl comandă, fără să părăsească contactul cu vecinii săi și fără să se creadă autorizat să schimbe drumul ordonat.

În armata franceză, ofițerul este, de asemenea, veritabilul conducător al trupei sale; dar el nu impune respectul și supunerea până a contramandă inițiativa subordonaților săi, a căror letezanță și nervozitate îi împinge des să caute contactul inamicului, înainte de a fi primit ordine precise în această privință.

Ce importă, dacă un soldat de a doua clasă, prin abilitatea sa, a parvenit, în drumul său, a servi de punct de legătură companiei sale. Disciplina franceză nu are a suferi. Tactica nouă, supunându-se, ca ondulațiune, terenului, dă mijlocul de a utiliza această mândrie independentă, a caracterului francez. Această ardoare la luptă, s'a tradus adesea prin mișcări spontanee de masse, aruncându-se asupra inamicului, fără a fi primit ordine. Episoadele de războiu din Crimeea și Italia, oferă numeroase exemple”.

Turcia

Rassa, și mai ales religia, au fost puterile cari au legat strâns poporul turcesc din cele două Continente. Slăbiciunea popoarelor europene în secolul al XIV-lea, și, în special, decadența bizantinului, atrag pe Turci, din Asia în Europa. Succesele ce obțin aci Turcii și mijloacele materiale ce-i atrag în Europa, le socotește poporul musulman ca un dar ceresc, și astfel, ajunge a se crede chemat de Dumnezeu, pentru stăpânirea Europei.

Iată aci, pe scurt, istoria poporului turcesc, dată de d-l General Iannescu¹):

Ultimii năvălitori turci, pătrund pentru prima dată în 1346, în Europa, chemați de Impăratul Cantacuzino, contra unui rival al său la tron. Din aliați, ei devin inamici ai imperiului. În 1357, ei ocupă Galipoli; în 1361, Adrianopoli și Filipopoli; în 1389, (în urma bătăliei dela Cossovo), subjugă pe Sârbi. Aceste cuceriri înspăimântă Europa creștină: două cruciade sunt una după alta nimicite de Turci, la Nicopoli, (1390) și la Varna, (1444). În 1453, se sfârșește Imperiul grec, cu căderea Constantinopolului. Puterea turcească contopește, astfel, toată Peninsula Balcanică, sub un acelaș sceptru, — otoman, — precum se găsea altădată sub sceptrul Romei. De aci, istoria Peninsulei Balcanice se confundă cu istoria puterii Turcilor în Europa. Ea atinge apogeul sub Soliman cel Mare, (1520—1566), care bate pe Unguri, la Mohaci, (1526); și înaintează până la Viena, pe când escadrele turcești stăpâneau toată Mediterana, Algerul și Tunisul. Soliman intervine în politica Europei Occidentale, semnând cu Francisc I-ii, așa numitele *Capitulațiuni*, în puterea cărora, Franța beneficia de prețioase avantaje în Orient. După Soliman, puterea Turcilor intră în declinul ei.

Principalele faze ale declinului sunt:

1. Alianța creștinătății, provocată de ocuparea Cyprului dela Venețieni, de către Selim al III-lea, (1570): flotele combinate ale Veneției, Genuei și Spaniei, comandate de Don Juan de Austria, nimicește flota otomană la Lepante, (1571);

1) Vezi „Geografia Militară”, Anul I stulii școala superioară de rășboiu, de Colonel Iannescu Gheorghe.

2. Sub Mahomed al IV-lea, (1648—1687), prudența și geniul politic al vizirilor, opresc momentan decadența imperiului; armatele Sultanului înaintază din nouă până la Viena, însă, ele sunt învinse de Montecuculli, (1664); iar în 1683, reunite din nou asupra Vienei, ele sunt gonite de Ioan Sobieski și de Ducele de Lorena;

3. Din acest timp, scăderea puterii turcești se precipită. Tratatul dela Carlovitz, (1699), ieă Sultanului Ungaria, Transilvania, Podolia și Ucraina; Turcii sunt astfel, aruncați către Peninsula Balcanică. Rusia, cu Petru cel Mare, apare pe scena Europei.

Desmembrarea Turciei urmează. Pacea dela Passaravitz, ieă Sultanului Belgradul și Banatul, parte din Serbia și Oltenia; tratatul dela C.-Cainargi, (1774), dă Rușilor teritoriul dintre Dnipro și Bug, dreptul protecțiunii asupra creștinilor din Imperiul Otoman, dreptul de liberă plutire în Mările otomane, pentru vasele de războiu și de comerț ale Rusiei.

În deșert, Mahomed al II-lea, (1808—1829), încercă a intra cu curaj în calea reformelor administrative și militare: reformele avortează. Scăderea puterii imperiului continuă: Rușii ieau Basarabia, (1812), puterile intervin în chestiunea elenică, distrug flota musulmană, (1827), și impun recunoașterea independenței Greciei; în războiul cu Rusia, îi impune tratatul dela Adrianopoli, în urma căruia, Turcia pierde Delta Dunării și niște teritorii în Asia.

Abdul Megid, (1838—1861), proiectează, la urcarea pe tron, un vast program de reforme: proiectul rămâne numai pe hârtie.

Chestiunea pusă de Franța, relativ la dreptul de protecțiune al locurilor sfinte, aduce un nou conflict între Rusia și Turcia, a cărei parte o ieă Franța și Englitera. Armatele aliate înving pe Ruși la Sevastopol și impun Rusiei tratatul dela Paris, (1856), care desființează protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române, redă Basarabia de jos Moldovei, iar gurile Dunării, le pun sub supravegherea unei comisii europene, odată cu recunoașterea liberei plutiri pe Dunăre; în fine, închide strâmtoarele Mării Negre vaselor de războiu ale tuturor puterilor și garantează integritatea imperiului otoman.

Domnia lui Abdul Azis, (1861—1876), e turburată prin insurecțiunile Muntenegrului, Serbiei și Creței; risipa Sultanului aduce falitul statului. Abdul Hamid al II-lea, ieă frânele guvernului, în mijlocul insurecțiunii provinciilor slave, care provoacă intervențiunea armată a Rusiei, intervențiune care are ca consecință tratatul dela St.-Stefano, rectificat prin tractatul dela Berlin.

Tratatul dela St.-Stefano, impune Turciei: Independența Serbiei și Muntenegrului și cesiunea de teritorii a acestor state; independența României; constituirea unui Principat al Bulgariei pe cele două cline ale Balcanilor, până la Adrianopoli, cu Salonicul și parte din coastele Archipelagului; cesiunea către Rusia a unei părți din Armenia.

Congresul dela Berlin reduce pretențiunile formulate de Rusia, căreia îi impune tratatul din 17 Iulie 1878:

1. Bulgaria constituită în Principat autonom, sub suveranitatea Sultanului, cu un guvernor creștin și o miliție națională. La Sudul Balcanului se formează o nouă provincie,—Rumelia Orientală,—sub autoritatea directă a Sultanului, având *autonomia administrativă* și un guvernator creștin;

2. A se acordă Greciei o rectificare de frontieră;

3. Ocuparea Bosniei și Hertzegovinei, de Austria;

4. Independența și cesiuni teritoriale Muntenegrului și Serbiei; independența României; cesiunea Basarabiei de jos Rusiei și alipirea Dobrogei la România;

5. Principiul liberii navigațiuni pe Dunăre, din nou consacrat și menținerea comisiunii europene a Dunării;

6. Cesiune de teritorii în Asia.

Tratatul dela Berlin încearcă numeroase modificări, din cauză că Europa nu ținuse și nu putea ține seamă de dispozițiunile de spirit foarte diverse ale populațiilor: Greci, Albanezi, Sârbi, Bulgari, Muntenegreni, Bosniaci și Hertzegovineni, Austria a trebuit să imobilizeze 60.000 oameni, pentru a pune ordine în Hertzegovina și Bosnia; teritoriile Playei, concesate Muntenegrului, nu pot fi ocupate de acest mic stat, din cauza rezistenței, cu mâna armată, a Albanezilor; Grecii intră în Epir, însă, nu găsesc nici un ecou în populațiunile albaneze de aci,

cari rămân credincioase Turcilor; Rumelioții declară anexiunea țării lor la Bulgaria; Sârbii, Bulgarii, și Grecii, rivalizează pentru preponderența în Macedonia, fiecare în numele populațiilor de aceeaș rassă cu ei, pe când Românii macedoneni preferă a rămâne sub Turci, în care situațiune ei sunt mai siguri a-și conserva individualitatea etnică.

„Chestiunea Orientului”, pare astfel, a intra într’o fază cu atât mai delicată, cu cât domeniul otoman în Europa se micșorează.

Ceeace spunea d-l General Ianescu, în 1902, s’a realizat în 1913, când, în adevăr, chestiunea Orientului, nerizolvită complet în congresul dela Berlin, a primit o nouă soluțiune, prin pacea dela București, unde, principiul naționalităților a triumfat și unde Turcia a continuat a-și plăti polița către popoarele Europei, pe cari le crezuse că le poate supune cu forța, călcând peste drepturile lor eterne.

Despre o pregătire militară a poporului turcesc, nu se poate vorbi. Nu a lucrat nimeni în acest sens. Afară de fanatismul religios, ce nu mai poate servi ca sprijin avântului răsboinic turcesc, nu s’a creiat nici o altă idee sau simțire nouă despre idealul național, despre patrie, despre datoria sacrificiului suprem al vieții, pentru cauza patriei, concepută în sensul modern al cuvântului.

Iată ce spune Lt.-Colonel Dabija, despre armata turcească¹⁾:

Până în anul 1908, armata turcă eră mai mult o armată polițienească, destinată a ține ordinea internă, a urmări bandele și a înăbuși răscoalele.

Șefii superiori nu ieșiau din cancelarii, unde își consumau toată activitatea, rezolvând la hârtii; la exerciții ei nu se vedeau niciodată, astfel că soldații nici nu-i cunoșteau.

Soldații erau în contact numai cu ofițerii inferiori. Inspecții, nici nu se pomeneă în armata turcă.

1) Vezi „Răsboiul Bulgaro-Turc din anul 1912-1913”.

Prin acest mod, orice progres al instrucției, educației și pregătirii de războiu, eră anihilat.

Se știe că fostul Sultan, Abdul Hamid, nu permitea ca infanteria să facă exerciții de tragere, același lucru nu-l tolera nici artileriei, iar de manevre nici nu voia să audă. Așa că, ofițerii erau foarte slabi, iar contingentele ce serviseră sub drapel până la 1908, erau neinstruite.

Din anul 1908, odată cu răsturnarea lui Abdul Hamid și restabilirea constituției, partidul june turc dădu armatei o mare atențiune, iar instruirea începă a se face cu o mare activitate.

În primăvara anului 1909, instrucția armatei s'a oprit din nou, din cauza revoltelor din Macedonia și Albania, deabia către sfârșitul verei s'a reînceput lucrul în armată; de atunci s'a continuat cu cea mai mare activitate instrucția armatei, până la declararea războiului.

Statul major turc eră slab, în afară de câțiva ofițeri culți, majoritatea erau mediocri; în schimb, însă, aceștia din urmă, aveau mari pretenții, morgoși, plini de aere și de insuficiență, lipsiți de caracter și de educație, gata să lovească și să intrigheze contra oricui ar fi încercat să aibă o altă idee decât aceea a lor.

În anul 1908, avă loc la Constantinopole, o revoluție, făcută de intelectuali și de tinerii ofițeri, cari au introdus imediat Constituția, ce ar fi putut să aducă numai bine Turciei, dacă acei ce o stabilise, îmbuibați de ideile socialiste ale accidentului, de: libertate, egalitate, și fraternitate, nu ar fi introdus în armată și elementul creștin, adică tocmai acel element, care de cinci secole suferea jugul otoman, acel element, care, sub influența naționalistă din afară, (Bulgaria, Serbia, Muntenegrul, și Grecia), se revoltă din tată în fiu contra asupritorilor.

Utopiștii turci și evreii francmasoni, voiau regenerarea armatei, prin acest element dizolvant, fără a ține seamă că acest lucru eră imposibil în Turcia. Fapt este că Turcia, care aveă o populație de 23 milioane de locuitori, din care 7 milioane creștini, înrolă în armată 15—20.000 creștini, cari deși aveau dreptul să se scutească cu plată, nu au făcut-o, după cum credeau unii, Acum (dar prea

n'au știut a răspândi cultura în poporul lor, dar au profitat de starea lor înapoiată, exploatăndu-i și asuprin-du-i. Starea materială a masei poporului turcesc, este foarte slabă.

5. DIFERITE COMPARAȚIUNI ÎNTRĂ STATELE BELIGERANTE

TABLOUL No. 1

Suprafață, Populație, Natalitate

	Suprafață	Populație	Raportul populației la suprafață pe Kmp.	Natalitatea diferența între nașcuți și morți	Procentul de natalitate pentru 100 de locuitori
Anglia	314377	45370550	144	440449	10 ^s
Belgia	29451	7571387	257	58809	9 ^s
Franța	536464	39602258	74	41901	1,60
Rusia cu Finlanda, Po- lonia și Caucaz . . .	5859200	150755000	24	1749061	11 ^d
Serbia	87300	4700000	60	50899	3 ^s
Germania	540857	67812000	123	839887	13 ^s
Austro Ungaria	676616	51390233	76	595201	9 ^d
Turcia de Europa . . .	26100	1891000	88	—	—
„ Asiatică	501400	10940765	21	—	—
Armenia și Kurdistan.	186500	2357436	13	—	—
Arabia	441100	1050000	8	—	—
Siria și Vesopotania . .	637800	5361203	8	—	—
Japonia	382415	52985442	139	648623	—
Muntenegru	14180	435000	31	—	—

TABLOUL No. 2

Bugetul general și militar pe 1914

	Buget general	Buget militar	Contribuția fie-cărui locuitor pentru		Proportia % din Bugetul general pentru militar	Datoria publică
			Buget general	Buget militar		
Rusia	9607307400	2103653700	154	42	3.05	23873400000
Germania	4620041508	1215977035	107	20	6	6352242000
Franța	4730603534	147275438	126	32	4 ^s	32557899787
Austro-Ungaria	5323000000	768037800	90	16	4 ^d	19993000000
Anglia	6072283950	181090000	150	40	3	16553600000
Belgia	770347437	118041147	101	14	9	3739133738
Serbia	130764713	30116313	27	6	4	654050500
Turcia Europa	1314782350	635891419	60	19	—	2832319494
„ Asiatică	1533595266	254118420	29	4 ^{so}	6	6434441942
Japonia	4438353	275000	10	0.63	16	10000000
Muntenegru						

TABLOUL No. 3

Căi ferate

	Lungimea căilor ferate in klm.	Raportul lungimii căilor ferate la 100 kmp.	Situația materialului rulant	Dacă liniile satisfac com- plet nevoile militare	Dacă stațiile sunt dese și au linii de ga- raj suficiente
Anglia	41980	13,360	Suficient	Da	Da
Belgia	9119	31		Da	Da
Franța	51431	9,600		Da	Da
Rusia de Europa	57906	1		Nu	Nu pe toate liniile
Rusia Asiatică	17036	0,100		Nu	
Serbia	1572	1,800		Da	Da
Germania	63621	11 800		Da	Da
Austro-Ungaria	46962	6,900		Da	Da
Turcia de Europa	1684	8		Nu	Nu
Turcia asiatică cu Si- ria și Arabia	5179	0 210		Nu	Nu
Japonia	11225	3	Da	Da	
Munte negru	18	—	—	—	

Schița D. Țările beligerante din Europa și Asia, grupate pe alianțe

A. Populația

<i>Tripla înțelegere</i>	
Anglia (Metropola)	46.000.000
Belgia	7.500.000
Franța	39.600.000
Japonia	63.000.000
Munte negru	435.000
Rusia	150.000.000
Serbia	4.700.000
Total	311.235.000

<i>Dubla alianță</i>	
Austro-Ungaria	51.000.000
Germania	68.000.000
Turcia (coprinzând toate teritoriile din Europa și Asia)	20.000.000
Total	139.000.000

B. Efectivul de pace.

<i>Tripla înțelegere</i>		<i>Dubla alianță</i>	
Anglia	245.000	Austro-Ungaria	380.000
Belgia	45.000	Germania	850.000
Franța	750.000	Turcia	220.000
Japonia	250.000		
Rusia	1.420.000		
Serbia	70.000		
Muntenegru	1.500		
Total	2.781.500	Total	1.450.000

C. Efectivul de război conform organizației din timp de pace.

<i>Tripla înțelegere</i>		<i>Dubla alianță</i>	
Anglia	730.000 ¹⁾	Austro-Ungarie	1.500.000
Belgia	330.000 ²⁾	Germania	3.000.000
Franța	2.000.000	Turcia	400.000
Rusia	3.500.000		
Japonia	1.250.000		
Serbia	250.000		
Muntenegru	400.000		
Total	8.100.000	Total	4.900.000

D. Efectivul probabil mobilizat.

<i>Tripla înțelegere</i>		<i>Dubla alianță</i>	
Anglia	2.000.000 ³⁾	Austro-Ungaria	4.500.000
Belgia	250.000	Germania ⁴⁾	8.500.000
Franța	4.500.000 ⁵⁾	Turcia	600.000
Japonia (numai pentru operația contra for- tăreței Kiao-Tceau)	50.000		
Rusia	9.000.000		
Serbia	400.000		
Muntenegru	70.000		
Total	16.250.000	Total	13.600.000

1) Coprinzând toate trupele numai engleze ce sunt în Metropolă și colonii.

2) Coprinzând armata de operație, armata de cetate și miliții.

3) La care se adaugă contingentele mobilizate ale coloniilor: India, Canada, Australia, Noua-Zelanda, Uniunea Africană de Sud cel puțin 1.000.000 oameni.

4) La care se poate adăuga contingentele mobilizate ale coloniilor: Tunisia, Algeria, Maroc, Senegal, Indo-China cu cel puțin 1.500.000 oameni.

5) Pentru Germania s'a socotit 12% din populație; iar pentru Rusia numai 5%.

CAPITOLUL III

DESCRIEREA TEATRELOR DE OPERAȚIUNI

Generalități. — Teatrul de războiu se întinde pe cuprinsul celor trei Continente vechi: Europa, Asia și Africa, precum și pe Mările și Oceanele care leagă aceste Continente. (A se vedea harta generală No. 5). Însă, luptele având loc pe anume regiuni din acest imens teatru de războiu, s'a dat naștere la șase teatre de operațiuni:

- a) Teatrul de operațiuni din Est. (Austro-Ruso-German).
- b) Teatrul de operațiuni de Sud (Austro-Sârb-Muntenegrean);
- c) Teatrul de operațiuni din Vest. (Franco-Anglo-Belgo German).
- d) Teatrul de operațiuni din Caucaz (Ruso-Turc);
- e) Teatrul de operațiuni din Egipt (Anglo-Turc) ¹⁾;
- f) Teatrul de operațiuni maritime și coloniale. Împărțit la rândul lor în mai multe teatre, cum vom vedea la capitolul respectiv.

Teatrul de operațiuni din Est²⁾.

(Austro-Ruso-German)

Teatrul de operație Austro-Ruso-German, se întinde dela Marea Baltică la Marea Neagră, și, aproximativ, dela linia ce ar uni Petrograd cu Odesa și Berlinul cu Dresda-Viena și Orșova.

Luând axul Marea Baltică, Marea Neagră, în lungul frontierei Germano-Austro-Româno-Ruse, observăm, că, acest teatru este format din 3 regiuni distincte, și anume:

a) *Regiunea de Nord*, care cuprinde Prusia Orientală, Lituania, Silezia, Possen, Nordul Poloniei, Rusia, Polezia, precum și o parte din Galiția de Vest;

1) Teatrele de operațiuni dela punctele e și f r se vedea descrise la partea 2-a a lucrării odată cu descrierea operațiunilor.

2) Vezi harta No. 3 și 3 bis.

b) *Regiunea centrală*, care cuprinde mlaștinele Minsk, Volinia, Sudul Poloniei ruse, Galiția de Est, Transilvania de Nord-Vest și Polonia;

c) *Regiunea de Sud*, care cuprinde Basarabia, Bucovina și Ardealul;

Regiunea de Nord.—La Nord de linia Niemen, (Lituania), regiunea este păduroasă, băltoasă, întretăiată de râulețe și smârcuri, clima aspră și nesănătoasă, ceea ce face ca operațiunile de aci să nu aibă mare importanță.

La Sud de această linie, și până la mlaștinele Minsk, regiunea se prezintă astfel: între Bug și Narew, există o creastă de înălțimi, favorabilă apărării, iar regiunea în general, este viabilă, însă, între Narew și Niemen, se întinde o regiune păduroasă și inundabilă, care închide direcțiunile de mișcare către Moscova.

În Prusia Orientală, până la Vistula, regiunea este grea pentru operațiunile militare, din cauza mlaștinelor Mazuriene.

Restul regiunii din Prusia, din Possen și din Silezia, este foarte accesibilă operațiunilor militare, dispunându-se aci de numeroase căi ferate și de căi de comunicațiune.

Regiunea lacurilor Mazuriene, cuprinde terenuri smârcoase, acoperite aproape în întregime cu păduri și este străbătută peste tot locul de mici pâraiașe, cari leagă diferitele lacuri. (A se vedeă schița).

Această regiune mlăștinoasă își scurge apele lacurilor sale, atât spre Nord, în Pregel, cât și spre Sud, în Narew; toate râurile ce o străbat sunt tributarele acestor fluvii.

În afară de numeroasele lacuri, întreaga regiune este presărată de mici lacuri, cari se leagă între ele, astfel că se poate spune că Bobr-ul și Narew-ul, sunt în comunicație cu Pregel-ul prin aceste legături.

Deși foarte dificilă, din cauza caracterului topografic al său, această regiune este brăzdată de o mulțime de comunicațiuni, atât șosele, cât și căi ferate, pe cari Germanii le-au construit pentru înlesnirea populațiunii, dar mai ales pentru apărare, în prevederea unei invazii rusești.

Prin dispoziția lor, lacurile Mazuriene închid, pe o întindere de vreo 110 klm. (N. S.), spațiul dintre Pregel

și frontiera sudică a Prusiei Orientale, rezumând căile de invazie despre Est, numai la câteva direcțiuni, și acestea fiind adevărate defileuri. Aceste comunicațiuni, care vin din Rusia în Prusia Orientală, sunt cele de mai jos, (pe crochii):

a) Spre Königsberg, șosea și linie ferată dublă, legătura cu c. f. ruscă, care, dela Kowo trece prin Virbalen, unind localitățile Stallupönen, Gumbinen, Insterburg, Vehlau și Königsberg;

b) Stallupönen, Goldap, o șosea și linie ferată. De la această localitate se duce la Angerburg, — extremitatea nordică a lacurilor mazuriene, — ramificându-se, fie spre Gerdaun, prin Nordenburg, fie spre Rastenburg.

O șosea dela Marggrabova se continuă dimpreună cu o cale ferată, la Angerburg.

Goldap este legat cu Marggrabova prin șosea și c.f., care continuă spre Lyck, astfel că paralel cu frontiera Germaniei au șosea și linie ferată, care unește Tilsit-Pilkalen-Stallupönen-Goldap-Marggrabova-Lyck, Biala-Johanisburg-Ortelsburg, (extremitatea sudică a lacurilor Mazuriene);

c) Dela Lyck, șoseaua și calea ferată dublă duce spre Litzen.

Tot dela Lyck, o șosea duce prin Klausen la Arys, iar o șosea și cale ferată duce spre Biala, la Johanisburg, (extremitatea sudică a lacurilor), pentru ca de acolo să meargă spre Ortelsburg, adică dealungul frontierei;

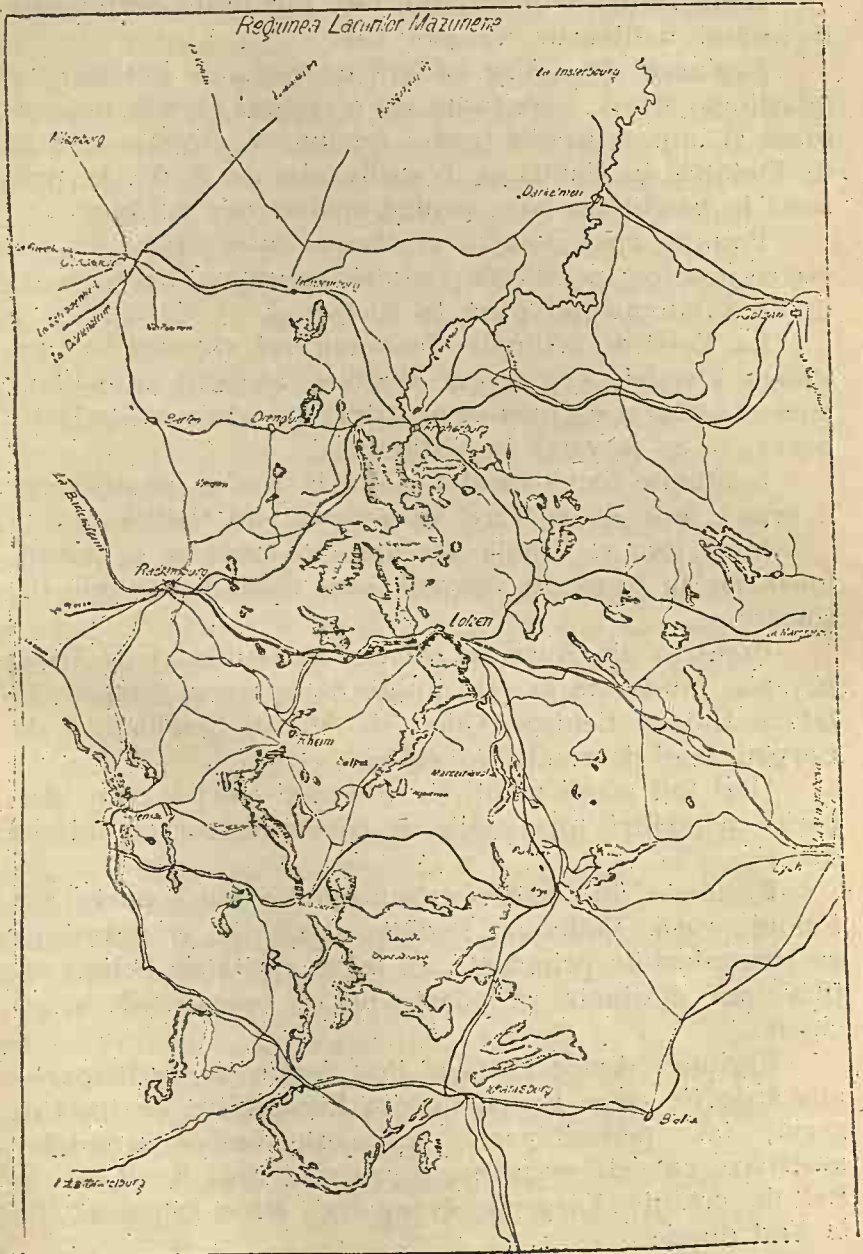
d) La Johanisburg converg comunicațiile ce vin dinspre Narew, adică șoselele dela Lomza și Osowiek.

În afară de linia ferată și șoseaua dealungul frontierei, cari s'au descris mai sus, paralel cu aceste comunicațiuni, sunt o a doua serie de comunicațiuni, șosea și cale ferată, care unește Insterburg, Nordenburg, Angerburg, Lotzen, Arys și Johanisburg, excelentă linie de manevră, înapoia primelor lacuri și înaintea regiunii marilor lacuri Mazuriene.

Înapoia lacurilor, de asemenea, se găsește o altă linie paralelă cu celelalte două arătate și care unește Allenburg-Gerdaun-Rastenburg-Sensburg-Johanisburg.

În fine, înapoia acestei a 3-a linie, se găsește o a

SCHIȚA E.

4-a, către care abundă din toate direcțiunile șosele și căi ferate.

Linia lacurilor mazuriene este fortificată permanent, închizând defileurile dinspre Est.

Regiunea de centru.—Afară de regiunea Polezici, cu mlaștinele Minsk, care formează o regiune săracă, nesănătoasă și impracticabilă, restul regiunii Wolhynia de Sud, în Podolia, în Galiția și Transilvania de N. V., se prezintă în condițiuni bune pentru operațiunile militare.

Polonia rusă, numită și câmpia masoviană, are caracter muntos, pe stânga Vistulei, caracterizat prin înălțimile Sandomirului până la Kielce.

La Nord de înălțimile Sandomirului, (Lyssagora), pe stânga Vistulei, terenul este ondulat, acoperit cu păduri mici și brăzdat de numeroase pârae, — câteodată mlaștinoase, — ce se varsă în Vistula.

Înălțimile Sandomirului, până la Kielce, constituiesc o primă linie de apărare, ce ar veni din Galiția.

Intre Bug și Vistula, terenul este ondulat și mameionat, iar la Nord de Varșovia sunt numeroase dune nisipoase.

Ofensiva din Rusia în Silezia, în Galiția și în Transilvania, întâlnește în cale liniile de apărare, formate de latura Hatzen Gebirge, Oder, de Munții Beschizii și de Carpați, apoi de munții Bohemici.

Deși toți acești munți au altitudini mari și sunt acoperiți cu păduri, totuș, căile de comunicațiune nu lipsesc din ei.

Regiunea din centru cuprinzând o bună parte din Polonia rusă, Volhynia, Podolia și Galiția, și având pe ea comunicațiile principale, ce leagă capitalele beligeranților, eră destinată să poarte pe ea operațiunile principale.

Regiunea dintre Pilița și Bug, întâlnește, pedecoparte, mișcările fie către Rusia, fie din Rusia către Austro-Ungaria, iar pedealtăparte, înlesnește unirea armatelor austriace, cu cele germane, ce ar veni dela Nord, fie la Est de cetățile Varșovia, Ivangorod, Brest-Litowski, fie la Vest de ele.

Gruparea căilor ferate și a șoselelor, ce duc din

Austro-Ungaria către Rusia, în regiunea de mai sus, înlesnește mult aceste operațiuni. Această regiune are aceeași importanță, și în cazul când România ar lupta alături de unul din beligeranți.

Regiunea de Sud.—Orografia în Basarabia are aspectul dealurilor din Moldova, nu împiedică viabilitatea și oferă numeroase pozițiuni și regiuni favorabile operațiunilor. În Nordul Basarabiei, în regiunea platoului Hotinului, se găsesc, ici, colea, lacuri închise între dealuri înalte, cari pot deveni piedici serioase pentru operațiunile militare. Tot aci în partea de Nord, sunt și numeroase păduri. În partea de mijloc, și Sud, pădurile se împuținează.

Podolia formând, la un loc cu Volhynia, platoul Volhyno-Podolian, are aspectul granitic. Cursurile de apă au maluri înalte și stâncoase; iar patul lor este adesea umed și mlaștinos.

Partea de Sud a Podoliei și în guvernământul Kiew, terenul devine în general șes și are caracterul stepelor.

Regiunea aceasta va avea importanță militară numai atunci când România va trece alături de una din părți, de oarece drumurile directe din Rusia la Sudul Galiciei, duc prin Bucovina și prin Nordul Moldovei.

Hidrografia

Dunărea între Prut și Gura Chiliei, din cauza bălților și a diferitelor pârae, nu poate fi trecută, decât pela Reni, Cartal, Ismail, Kilia.

Malul Mării Negre, dela Kilia la Gura Nistrului, din aceleași cauze, este aproape inabordabil.

Nistrul, are fundul stâncos sau nisipos. În Decembrie și până în Februarie, îngheață. Dela Bender în jos, Nistrul constituie un obstacol serios de trecut. De aci în sus prezintă, însă, bune locuri de trecere, chiar prin vaduri, când apele nu sunt mari.

Prutul, nu formează un obstacol serios de trecut. Nu are poduri fixe decât cele dela Ungheni, pentru calea ferată.

Bugul de Est, prin situațiunea sa paralelă și con-

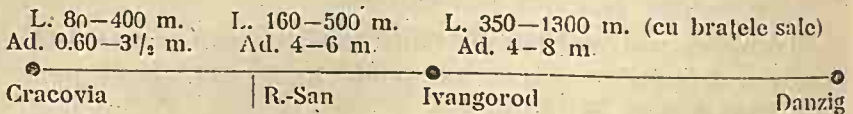
centrică cu Nistrul, formează un obstacol serios pentru ofensiva dela Sud-Vest. Dela Olviopol nu mai poate fi trecut prin vaduri, nici în timpurile secetoase. Pe Bug circulă vapoare până la Wosnosenk.

Dniprul, este al treilea fluviu mare al Europei. Are albia pietroasă sau nisipoasă cu dese praguri, ceace face navigația periculoasă. Din Decembrie până în Martie, îngheață mai în totdeauna. În porțiunea dintre Ecaterinoslav-Alexandrovsk, aruncarea unui pod militar este cu neputință, terenul fiind mlăștinos. Poduri fixe afară de ale căilor ferate, nu are, până la Kiew. Dela Orscha în jos, se face navigație.

Pripetul, are numeroase brațe cari acoperă mai toată regiunea Polezicii, formând-o serie de lacuri și smârcuri de nepătruns, chiar de unitățile mici. Afluenții Pripetului: Styr, Jkwa, Gorojnși, Slucz, sunt mlăștinoase, în cursul lor inferior, și măresc regiunea nepracticabilă a Polezicii.

Vistula, isvorăște din munții Jablunka, (Vestul Galiciiei), formează frontiera între Austro-Ungaria și Rusia, până la Savischort, de aci intră în Polonia rusă și după ce o străbate dela S. E. către N. V., intră în Prusia, la S.-E. de Thorn și se varsă în Marea Baltică la Danzig.

Lărgimile și adâncimile apei se arată în schița de aci:

Albia neregulată. Fundul nisipos. Malurile, parte nisipoase, parte stâncoase, și înalte de 4 m., până la Dunayef. Dela Dunayef la Narew, malul drept mai jos și mai întins; iar de aci în jos, malul stâng este mai jos. În Decembrie îngheață și ține până la finele lui Ianuarie.

Lărgimea văii Vistulei, atinge și 11 klm., până la gura Skavei; iar de aci, până la Cracovia, se reduce la 4 klm., de unde iar se lărgește. Vistula nu poate fi trecută decât pe poduri. Navigația cu vapoare se face nu-

mai pentru vase mici, până la Cracovia, iar de aci în jos, și cu vase mari.

Vistula a fost aleasă ca front strategic al armatei ruse și ca primă linie de apărare, în cazul unui atac dela Vest. Pe Vistula sunt trei cetăți ale cadrilaterului rus, și anume: Varșovia, Novogeorgiewsk (Moldin) și Ivangorod.

Wyepretz. Prin situațiunea sa paralelă cu frontiera galițiană și la Nordul înălțimilor dintre Bug și Vistula, are un important rol ca linie de rocadă sau ca linie de apărare între Ivangorod-Brest-Litowsky.

Lărgimea, între 15—20 m., și adâncimea între 1—4 m. Se poate trece prin vaduri în cursul său superior. Are poduri, însă, slabe, de lemn.

Bugul de Vest. Are lățimea între 30—60 m., la început, și alinge 200 m. către cursul inferior. Adâncimea între 50 c.m.—5 m. Se trece prin vad, până la Brock.

Poate servi ca o perfectă linie de apărare între Nowo Georgiewsk și Brest Litowsky.

Narew. Are importanță militară, formând prima linie de apărare, față de ofensiva din Prusia Orientală. Lățimea apei variază între 80—250 m.; iar după ce primește Bug-ul, atinge 400 m. Având multe revărsături, nu poate fi trecut, decât în anume puncte.

Pilița. Prin situațiunea sa, servă ca linie de apărare contra atacului germanic, și ca linie de invazie, pentru armatele austriace. Adâncimea, între 0,50—2 m., spre cursul inferior.

Warta. Lărgimea apei, în jos de Kola, atinge 100 m.; iar adâncimea, între 1—3 m. Se poate trece prin numeroase vaduri.

Poate servi ca o primă linie de apărare contra unui atac dela Vest, iar cursul său mijlociu, legându-se cu valea Brzenci, poate servi ca o linie de invazie.

Oderul. Adună apele sudeților și curge aproape paralel cu Elba, până în dreptul Berlinului. Afluentul mai însemnat al Oderului, este Wartha, care are astăzi multă importanță în operațiunile din Polonia.

Tisa. Lărgimea variază între 150—200 m., iar adâncimea între 4—9 m., Tisa este plutitoare pentru vase

mici, dela Sziget în jos; iar dela Solne în jos, devine navigabilă pentru vapoare mari.

- Orografia

Cercelând de aproape formele terenului, găsim următoarele creste și platouri, care formează scheletul orografic al întregii regiuni.

a) La Nord găsim o primă serie de înălțimi, pe care o vom numi *culmea Uralo-Baltică*, și care, cu mici întreruperi, se întinde din Urali până în Baltica, cu direcțiunea generală Nord-Est spre Sud-Vest, continuându-se în Prusia de Vest.

Această culme poartă diferite numiri, între cari este și „*Culmea Rusească de Vest*”, care se întinde și în Prusia Orientală de Est, până în Vistula.

Caracteristica acestor înălțimi este că sunt acoperite în cea mai mare parte, de păduri, cu mici părți descoperite, presărate în unele părți cu lacuri și mlaștine, care formează obstacole grele pentru mișcările de trupe;

b) La centru, a doua culme, cam paralelă cu cea precedentă, numită „*Culmea Uralo-Carpatină*”, pleacă dela Sudul munților Urali, de Oremburg, și cu diferite numiri, și ajunge pe lângă frontiera Galiției, unde se unește cu munții Carpați, printre sorgințile Sanului și cele ale Nistrului. Platoul Sandomirului, care se întinde pe stânga Vistulei, este o continuare a acestei culmi, care atinge în vârful Lyssa-Gora, 611 m., înălțime.

Intre toate aceste culmi de dealuri se dezvoltă bazinele superioare ale Volgei și Niprului. În bazinul superior al Niprului, găsim mlaștinele Poleziei, formate din afluenții Pripetului.

Pe culmea Uralo-Carpatină, și în mare parte la Sudul său, în regiunea stepelor, până la țărmurile Mării Negre și Caspice, cu mici excepțiuni, se găsește un strat de pământ negru, numit Cernoziom, care, în partea nordică, atinge 1,20 m. grosime, iar în regiunea stepelor se subțiază uneori numai la câțiva centimetri.

Acest strat de pământ negru, este de o mare ferti-

litate, și constituie partea cea mai productivă, nu numai din Rusia, ci din întreaga Europă.

Din punct de vedere militar, acest teren oferă bogate resurse în cereale și mijloace de trai, în schimb, însă, din cauza lipsei aproape complete de șosele împietrite, constituie un obstacol serios pentru mișcările de trupe, întru cât drumurile naturale, din cauza ploilor, se moaic foarte mult, devin făgașe de noroiu și fac mersul foarte greu. Pe timpul căldurilor de vară, praful ce iese din acest teren, împiedică foarte mult trupele în mers, și produc boale de ochi;

c) În Pomerania, Posen, și Silezia, găsim următorul aspect orografic:

Între Oder și Vistula este *platoul Pomeraniei*, cu altitudini până la 350 metrii.

Între Warta și Oder, este *Catena, Hatzen, Gebirge*, care se leagă spre Sud cu culmea Uralo-Carpatică; iar la Nord se prelungește, cu *platoul Pomeraniei*, descris mai sus. Între Oder și Spreca este latura de Nord-Est a Bohemiei, cunoscută sub numele de *Riesen-Gebirge, Sudeții și Gesenkenland*;

d) La Sud, linia de despărțire între Galiția, Bucovina și Ungaria, este formată de creasta nordică a *munților Carpați, Beschizi și Carpații mari*, sau *păduroși*, iar latura de Est, e formată din două laturi paralele, care iea diferite numiri, cum vom vedeă mai jos.

Munții Beschizi și Carpații mari și păduroși, formează un imens arc de cerc, cu concavitatea spre Ungaria, care se sprijină cu un capăt pe pasul Jablunka, la Vest, și cu celălalt capăt pe pasul Tihuței, sau pe munții Călimani, la Est. Grosimea acestui masiv, măsurată între cele două versante, variază între 60—120 klm., cu înălțimi între 600—1.700 m., afară de vârfuri, cari întrec aceste înălțimi.

La Estul despăcăturii Dunajetului, până la pasul Lupkôw, înălțimea este mult mai mică, formele mari regulate și descoperite, cece face ca ei să fie relativ cei mai practicabili, fiind trecuți de mai multe șosele, cari converg toate la Eperieș, un centru important de comunicație în Ungaria de Nord.

La Est de pasul Lupkow, cea mai mare parte a munților sunt acoperiți cu păduri, iar o mică parte sunt stâncoși și greu de trecut.

O zonă a dealurilor, cari, dela linia de mai sus, s'ar mărgini la linia care ar trece la Sud de Brody, Lemberg, Przemisl, Jaroslau, Tarnov, Wieliezka, Cracovia, Bielitz, este formată din dealuri ondulate, răreori stâncoase și este străbătută de numeroase drumuri și șosele, deși înălțimile lor se mențin între 400—600 m.

Regiunea dela Nordul acestei linii, în Galiția, formează o zonă de șesuri, întrerupte prin dese cursuri de apă și prin revărsături ale Nistrului și ale Bugului, în cursul lor superior, ceea ce împiedică mișcarea în afară de drumuri.

Numeroase păduri acoperă o bună parte din zona șesului Galiției.

În Bucovina nu se găsesse șesuri, decât numai pe albia râurilor ce o udă, având, în unele părți, 10—15 km lărgime, formând foarte bune puncte de adunare, chiar pentru trupe cu efectiv mare. Astfel de șesuri sunt pe văile Prutului, Siretului, Sucevei, și Moldovei și le vom menționa cu ocazia studiului acestor râuri;

e) Latura de Est e compusă din două coame aproape paralele: una la Est, formând linia de despărțire între apele cari udă Moldova și acele cari se scurg în cursul superior al Oltului și Mureșului, și o alta cam la 50 km. mai la Vest de cea precedentă, care închide bazinele superioare al acestor două râuri, trăgându-le asupra munților de Nord și Sud ai patrulaterului Transilvan și formând, astfel, o galerie naturală de comunicațiile dealungul și înapoia imediată a laturei de Est.

Platoul Transilvan, format de o serie de dealuri, cari coboară din munții încunjurători, cu direcțiunea generală dela Nord-Est spre Sud-Vest, cu înălțime mijlocie, 100—600 m., despărțiți prin văi largi și puțin adânci. Mureșul este colectorul celor mai multe din apele cari se scurg din părțile platoului, așa că, cele mai multe văi, care brăzdează această regiune, converg în valea mijlocie a Mureșului și o mică parte din ele, în aceea a Oltului mijlociu.

Fundul mai tuturor văilor platoului transilvan, este umed, acoperit de pământ argilos, parte de pământ negru, (loes), foarte fertil și bine cultivat.

În lungul și paralel cu cele două crește muntoase dela Est-ul și Sud-ul platoului, găsim o serie de șesuri, cari au o mare însemnătate militară, ca pieți naturale de adunare, față cu frontiera noastră. Acestea sunt:

Șesul Mureșului superior sau al Miclăușului, (Gyergyo-St. Mikloș);

Șesul Cikului, compus din două expansiuni, legate între ele prin o șosea și cale ferată, în care debușează și șoseaua cu calea ferată, ce vine din Moldova, pela pasul Palanka, (Ghimeș);

Șesul Secuilor, sau Haromsek, (Trei oameni), lung de 50 klm. și larg de 15 klm., unit prin pasul Oituz cu Moldova; regiune bogată și străbătută de mai multe drumuri și șosele;

Șesul Bârsei, (Burzenland), în care se găsește și orașul Brașov, formează o piață de arme naturală, față cu frontiera României, și este legat prin numeroase șosele și căi ferate, cu tot restul regiunii.

Căile ferate și căile de comunicație

Linii longitudinale, cu orientarea generală Est-Vest, sau Est-Sud-Vest, cari pot servi pentru transporturile de concentrare din interiorul spre frontiera occidentală, sau pentru retragerea spre interiorul țării, acestea sunt în număr de șapte:

a) Moscova-Riga-Libau;

b) Petrograd-Vilna-Insternburg-Koenigsberg-Mecklenburg-Landsberg-Berlin;

c) Petrograd-Dunaburg-Vilna-Grodno-Bielstock-Varșovia-Petrikow-Censtokovo-Bendzin-Oderberg-Prerau-Viena. Dela Varșovia se desface o ramură prin Thorn-Possen, la Berlin;

d) Moscova-Smolensk-Minsk-Brest-Litowsky-Ivangorod-Kielce-Andreew-Mislowitz-Biala-Teschen-Kremsier-Viena, cu ramificațiuni spre Budapesta¹⁾;

1) Liniiile dela d, e, f, g au ramuri cari duc toate la Varșovia. Așa că Rusia poate dispune pentru concentrarea de aci de cinci linii ferate. În ultimii ani Rusia începuse înmulțirea liniilor pentru a grăbi concentrarea în această regiune.

e) Moscova - Orel-Briansk - Gomel-Lumnetz-Rowno - Dubno-Brody-Lemberg-Przemysl-Cracovia;

f) Vorony, (pe Volga) Kursk, Kiew, Kozantin, Zmerinka, Wolocinsk, spre Lemberg, sau Zmerinka, Mohilew, Noua-Suliță, Hotin, Kolomea, Debrețin, Budapesta;

g) Pensa, Karkov, Kremenciog, Balta, Razdelaia, Odesa, cu ramificațiuni dela Razdelaia la Bender, Reni, la Chișinău, Ungheni, Iași, București, sau Iași, Cernăuți.

Linii transversale, în număr de patru, cu orientarea generală Nord-Sud, sau Sud-Vest, care leagă pe cele precedente, și cari pot servi pentru mișcările de rocadă ale armatei, însă, dealungul frontierei occidentale:

a) Libau, Vilna, de unde se despart două ramuri spre Sud: una spre Minsk, Gomel, Kremenciog, Nicolaef, și alta spre Lumnetz, Rovno, (prin bălțile Pripetului), spre Dubno, Lemberg;

b) Königsberg, Lick, Bielostock, Brestlitowsky, Kowel, Rovno, Berdicef, Casatin, Olviopol;

c) Danzig, Varșovia, Ivangorod, Lublin, Kowel, Kiew, Poltava;

d) Lemberg, Tarnopol, Proskurow, Smerinka, Razdelaia, Odessa.

Mai sunt în Rusia de Vest și alte linii transversale, însă, nu în tot lungul frontierei. Mai sunt și câteva linii secundare, cari duc în apropiere de frontieră.

Însă, pentru o regiune de aproape 800 klm., măsurăți în linie dreaptă, dela Marea Baltică, la Kamenetz-Podolsk, sunt foarte puține linii ferate, ce vin din Rusia către frontierele vecine, și sunt absolut insuficiente liniile transversale.

Din Germania, la frontiera rusă, sunt mai multe linii ferate, și anume:

A. — Din Prusia Orientală, sunt următoarele capete de linii ferate, în apropiere de frontieră:

a) Memel, Stalluponen;

b) Tilsit, Insterburg, Margrabova, Lyck;

c) Mecklemburg, Allenstein, Orstelburg, Johannisburg, Lyck;

d) Allenstein, Soldau;

e) Mecklemburg, Thorn;

B.—Din regiunea Posen și Silezia germană, sunt următoarele capete de linii, ce duc la frontiera rusă:

- a) Stettin, Krentz, Posen, Jaroschin, Ostrowo;
- b) Lissa, Ostrowo;
- c) Breslau, Kempen;
- d) Oppeln, Kreuzburg;
- e) Leipzig, Liegnitz, Breslau, Königshütte.

Toate aceste linii ferate sunt legate transversal dela Nord la Sud, cu numeroase linii, în tot lungul frontierei ruse, la distanțe foarte apropiate unele de altele. Cele mai multe din ele sunt linii duble.

Din Galiția mai sunt următoarele capete de linii ferate la frontiera rusă:

- a) Epern, Neu-Sandek, Tarnow, Szucin;
- b) Drebrica, Sandomir;
- c) Przemysl, Sandomir;
- d) Lemberg, Tomașov;
- e) Stanislau, Husyatın.

Din Bucovina trece numai calea ferată Cernăuți-Mohilew.

Liniile cari conduc din Viena prin valea Moraviei în Galiția, prin Hüllein, Teschen, Bielitz și alta prin Brünn, Oderberg, Oswicin.

Linia Presburg, Sillein, (prin valea Vaagului), de unde o ramură trece în Galiția prin pasul Iablunka, iar alta merge în Ungaria de Nord, prin Kaschau spre Sziget.

Celelalte căi ferate ar trebui să treacă prin România, ca să meargă la Ungheni și la Reni.

Considerațiuni generale

Privind întregul teatru de operațiuni de Est, observăm că, pentru Rusia, frontul Bielostock-Brest-Litowsky, constituie centrul arcului de cerc, format de frontiera germană și austriacă, aflându-se, aproximativ, la egală distanță de Thorn și Przemysl, puncte principale pe teritoriul german și austriac. Către acest front, convergează și cele mai multe linii ferate.

Pentru compensarea întârzierii mobilizării și concentrării armatei rusești, (din cauza vastului său teritoriu și

a pușinelor căi ferate), s'au pregătit obstacole naturale, pentru a întârzia pe adversar, și înapoia cărora să se facă concentrarea, întărind unele puncte și mărinđ garnizoanele din timp de pace.

Obstacolele naturale pregătite, sunt: Niemenul, între Kovno și Grodno. Cursul mlaștinos al râului Bobr și Narew, cursul Vistulei dela Novo-Georjiewsky, la Ivanogrod, câmpul retranșat dela Brest-Litowsky, regiunea dintre cursurile superioare ale râurilor Styr și Gosny, afluenți ai Prypetului, Nistrul, regiunea Chotin, Kamenetz, Podolsk, Gurile Dunării și Marea Neagră.

Aceste obstacole naturale s'au întărit prin fortificație, în punctele următoare:

1. In Rusia.

Kovno. Are o forțăreață de clasa a 2-a. Are o centură de lucrări noi. (Garnizoana 12 batalioane);

Olitta. Uvraj permanent;

Grodno. Are o centură de lucrări noi. Are o forțăreață de clasa a 2-a. (Garnizoana 1 batalion);

Ossovietz. Fortăreață de clasa a 2-a. (Garnizoana 4 batalioane);

Lomska-Ostrolenka, Roshan, Pultusk. (Uvraje fortificate);

Zegrje. Fortăreață de clasa a 2-a. (Garnizoana 8 batalioane);

Novo-Georgiewsky, (sau Moldin). Are 8 forturi moderne, care înconjoară și cuprind ambele maluri ale Vistulei. (Garnizoana 16 batalioane);

Varșovia. Are 15 forturi moderne. Formează un dublu cap de pod peste Vistula. Constituie centrul strategic al Poloniei, unde converg toate comunicațiile și căile ferate, ce vin de peste frontieră sau din centrul imperiului rusesc. (Garnizoana 16 batalioane);

(Aceste trei din urmă formează sistem și constituie un fel de bastion ofensiv, care permite trupelor de aci acțiuni pe flancurile atacatorilor);

Ivangorod. Are 8 forturi moderne. (Garnizoana 8 batalioane);

Cetățile Novo-Georgiewsk, Varșovia și Ivangorod, legate prin Vistula, constituiesc o protecțiune de mare valoare pentru armata rusă, concentrată înapoi, între Vistula și Bug.

Din cauză că este prea mare depărtarea între punctele fortificate ale cadrilaterului din Polonia, astfel că ele nu pot forma sistem, având intervalele descoperite și expuse, rușii au întărit încă numeroase puncte de sprijin, aflate între aceste intervale.

În partea de Sud, găsim întărite următoarele puncte de sprijin: Annapol, Zamosk, Kielce, Censtokow și Petricov; iar în partea de Nord, afară de cele indicate mai sus, găsim: Grajevo, Wień, Goniund și Bialostok.

Brest-Litovskiy. Are 12 forturi moderne. (Garnizoana 3 batalioane). În partea de Est se sprijină pe bălți, pe unde nu poate fi întors și pe unde este legat cu o linie ferată, care străbate în lung regiunea mlăștinoasă a Pripetului.

Luzk, Rowno, și Dubno. Cetăți bine armate, însă, nu moderne. Aceste 3 puncte fac sistem împreună, pentru acoperirea concentrărilor rusești și pentru a se opune înaintării adversarului către Kiew, fie pela Nord, fie pela Sud de acest sistem.

În regiunea de Sud sunt lucrările dela Kamenetz, Podolsk și Hotin. În restul Basarabiei sunt: Bender, Tiraspol, (centru cu bastioane și redute); iar mai înapoi, Nikolaiew și Kiew. (Kiew-ul, cetate modernă, cu 20 forturi).

În fine, lucrările de fortificație dela Reni, Ismail și Kilia.

2. În Prusia.

a) *Fortificațiile din Prusia Orientală*, sunt compuse din cetățile de pe Vistula: Thorn, Graudentz și Danzig, din fortificațiile regiunii mlăștinoase, numită Mazurenland și din cetatea Königsberg:

Danzig, o centură cu câteva forturi, face sistem cu lucrările de coastă dela Pillau;

Graudentz, cetate mare și modernă, formează un cap

de pod dublu. In special, are mari lucrări de fortificație la Marienburg;

Thorn, o centură de forturi, formând un cap de pod dublu, sprijină flancul drept al Vistulei.

Regiunea Mazurenland și fortificațiile depe râul Deveniz, formează un sistem de forturi de oprire și baraje de sârmă, între numeroasele strâmtori ale acestei regiuni;

Königsberg. In flancul comunicațiilor dela Vilna spre Vistula. Are numeroase forturi moderne.

b) *Fortificațiile din regiunea Posser și Silezia:*

Posser. Centură de forturi moderne. Leagă sistemul de fortificație de mai sus cu restul celor ce descriem mai jos;

Breslau. Centură de forturi. Formează un mare cap de pod. Acoperă comunicațiile ce duc din Germania în regiunea Vistulei, sau din Bohemia în Moravia;

Glogau. Lucrări vechi, ce formează un cap de pod dublu;

Kustrin. Centură de forturi moderne;

Stettin. Impreună cu lucrările de coastă dela Swinemunde, stăpânește gura Oderului.

3. In Austro-Ungaria.

Teatrul de operațiuni din Galiția este stăpânit de cetățile Cracovia, Przemysl, și Lemberg, care toate au de scop a acoperi desfășurarea strategică la Nordul Carpaților.

Cetatea Olmütz din Moravia închide, împreună cu Kracovia, drumul direct Varșovia-Viena:

Lemberg, are câteva forturi moderne;

Przemysl și Jaroslav, formează un sistem. Primul are 17, al doilea numai câteva forturi moderne;

Kracovia, stăpânește comunicațiile cari trec printre Carpați și munții Bohemiei, are o centură de forturi moderne;

Olmütz, are o centură de 19 forturi. Prin situația sa, poate avea, pus în legătură cu sistemul Oderului de sus, o mare importanță pentru operațiunile de mai târziu, ale armatelor austro-germane.

Dăm aci, în întregime, considerațiunile militare făcute de d-l Colonel Teodorescu, în cursul său de Geografie, în anul 1912, cu privire la această din urmă regiune:

Iată ce spune d-l Colonel Teodorescu, cu privire la „Considerațiunile militare asupra regiunii de Sud a acestui teatru de operațiune”:

Linia de frontieră a Rusiei spre Austria și România, are forma unui imens arc de cerc, care înconjoară Galiția pe o lungime de peste 800 klm., începând dela Mislovitz, până la gura Podorcei, pe Nistru, de aci mărginește Bucovina, până la Noua Suliță, pe o distanță de 60 klm., și apoi România, până la gura Dunării, pe o distanță de 570 klm.

Atât prin dispozițiunea geografică a frontierei, care se prezintă cu partea concavă spre Austria, cât și prin lipsa unui obstacol mai însemnat pe dânsa, se pare că este mai înlesnită o ofensivă rusă, în Austria, decât una austriacă, în Rusia.

Punctele Cracovia, Lemberg, Cernăuți, par a forma frontul strategic al armatei ruse, pe teritoriul Galiției, înainte de a pătrunde peste Carpați, în interiorul Imperiului Austriei.

O ofensivă austriacă în Rusia se găsește, îndată ce trece fruntaria, în fața regiunii mlăștinoase a Poleziei (Pripetului), și este silită, sau să se desfacă în două, sau să aleagă una din cele două direcțiuni care înconjoară această regiune, una pe la Vestul ei, prin Polonia, spre Ivangorod, Brest-Litowski și alta pe la Sud-ul ei, prin Dubno și Proskurov, spre Kiew.

Este adevărat că rușii au construit două căi ferate care taie prin centru această regiune mlăștinoasă: una pe direcțiunea Dubno, Rowno, Dombrovitz, Luminetz, spre Wilna, și alta din Brest-Litowski, prin Pinsk, la Gomel, însă, aceste căi ferate, dacă pot servi rușilor pentru legătura cu partea de Nord și Est a imperiului, sau în retragerea lor spre această parte, nu vor servi, însă, și pentru ofensiva austriacă, căci pot fi ușor interzise unor coloane inimce, atât prin distrugerile ce s'ar organiza pe dânsese, cât și prin prezența cetăților cadrilaterului polon și al triumphiului fortificat, Dubno, Lutzk, Rovno.

De asemenea, este greu de admis că coloanele, chiar victorioase, ale unei armate austriace în ofensivă, s'ar expune a urmă o asemenea direcțiune, unde ar avea de luptat nu numai cu coloanele ruse, care s'ar folosi de orice prilej pentru a hărțui trupele austriace, dar mai cu osebire cu un teren inospitalier acoperit de smârcuri și obstacole¹⁾.

Va trebui dar, ca austriacii să urmeze una sau cealaltă direcțiune, prin Polonia, spre Nord, sau prin Podolia și Volhynia, spre Kiew.

Negreșit, că nu se poate deduce cu siguranță modul de operațiune al armatelor austriace, căci aceasta atârnă în prima linie, de atitudinea Germaniei, și apoi de valoarea elementelor geografice, aflate în drumul lor.

În cazul că ar există o alianță Austro-Germană, este multă probabilitate că obiectivul principal al armatelor aliate, va fi, la început, Polonia. Direcțiunea indicată pentru ofensiva armatei austriace, ar fi, în acest caz, spre inima cadrilaterului polonez, (Varșovia, Ivangorod, Brest-Litowsk, Moldin), unde s'ar uni cu armatele germane, care ar veni dinspre Nord.

Pentru a evita atacul de front al unui obstacol atât de serios, cum este Vistula cu cetățile Varșovia și Ivangorod, coloanele principale austriace vor avea tot interesul să se îndrepteze prin regiunea dintre Vistula și Viepretz, urmând cam direcțiunile: Cracovia, (sau Tarnov), spre Lublin și din Lemberg prin Zamosc, Cholm, pe linia Bugului, spre Brest-Litowsk, direcțiuni pe care rușii, după cum văzurăm, au organizat și vor găsi încă la nevoie, bune pozițiuni defensive.

După trecerea Viepretzului și întoarcerea pozițiunilor fortificate de pe Vistula, (Ivangorod și Varșovia), austriacii vor avea să forțeze trecerea Bugului, apărat de cetățile Brest-Litowsk și Moldin, și numai după căderea acestor două linii de rezistență, armatele aliate, dându-și

1) În ultimul timp rușii au întreprins mari lucrări de asanare și secare a bălților din regiunea Poleziei, totuș aceste lucrări, ori cât ar fi de bine făcute, nu vor putea schimba caracterul general al regiunii care este cu totul impropriu operațiunilor armatelor mari.

mâna, se vor putea decide pentru o ofensivă spre Petersburg sau Moscova.

Având, însă, în vedere obiectivele mari ce vor avea aceste două armate, și greutatea de a se mișca pe o singură direcțiune, se pare că armata austriacă ar alege probabil, ca linie de operațiune, direcțiunea prin Volhynia și Podolia, către Kiew-Moscova, iar direcțiunea de mișcare la Nordul bălților, ar fi urmată numai de armata germană, pentru a se uni cu armata austriacă la Estul bălților Polezici.

Frontul de apărare al armatei rusești din Volhynia și Podolia, destinată a se opune armatelor austriace, în cazul unei asemenea ipoteze, pare a fi indicat prin punctele Dubno, Proscurov, Camenița, iar prima rezistență va fi organizată, probabil, chiar pe linia Dubno-Kremenîtk-Proscurov-Camenița, puncte parte fortificate, parte tari prin pozițiunea lor tactică, cari interceptează comunicațiile Lemberg-Kiew și Tarnopol-Staro Konstantinow-Berdicew-Kiew.

Prima direcțiune, adică aceea care ar trece prin Dubno spre Kiew, ar fi, de sigur, cea mai bună pentru cuvântul că este cea mai scurtă, (460 klm., pe C F. și 420 klm., pe șoseaua Brody, Dubno, Rovno, Jitomir, Kiew), și este urmată de o cale ferată și de o șosea bună.

Pe această direcțiune cetățile Dubno și Lutzk, (Mihailograd), oferă o primă linie de apărare; în a doua linie punctele Rovno, Berdicew, Nowograd, Volinsk și Jitomir, oferă pozițiuni succesive de rezistență. Intre Valea Bugului și Row, se întinde platoul păduros al Litinului, foarte propriu unei defensive hotărâte.

Rezistența principală, însă, va avea loc pe linia Niprului, cu centru pe cetatea Kiew, dreapta pe extremitatea Sud-Estică a bălților, iar stânga spre Kremenciog.

Odată ofensiva ajunsă pe această linie, s'ar putea pune întrebarea dacă, față cu imensitatea imperiului și pericolele la cari s'ar expune o armată în centrul Rusiei, atât din cauza climei aspre, cât și din cauza lipsei mijloacelor de aprovizionare, nu ar fi poate mai prudent ca linia Niprului să formeze obiectivul final al campaniei și să indice limita până unde se poate împinge o ofen-

sivă rațională. (Ex.: Carol XII, în 1708—1709 și Napoleon cel Mare în 1812).

Atacatorul odată stăpân pe linia Niprului, are dejă o bază solidă de rezistență și un ascendent moral suficient, pentru a se menține pe această linie într'o defensivă activă, capabilă a impune destul pentru încheierea păcii, în condițiuni avantajoase.

Cu privire la Basarabia. Este ușor de înțeles că, în cazul unui războiu Austro-Rus, România poate fi chemată de împrejurări să participe ca aliată, fie cu Austria, fie cu Rusia. În primul caz, o alianță cu Austria, Basarabia va fi negreșit un teatru de operațiune obligat.

Frontul strategic al armatei ruse în acest caz, va fi reprezentat, față de noi, prin linia Prutului, care, dela Mamornița până la Reni, are o lungime de 430 km.

Două moduri de a operă se poate prezenta alegerii noastre, în cazul acesta:

a) Sau luptăm la aripa dreaptă a armatei austriace, având un teatru de operațiune comun cu dânsa, spre partea de Nord a Moldovei și Basarabiei;

b) Sau operăm ca un corp izolat, pe un teatru de operațiune deosebit, în Basarabia de Sud.

În primul caz, operațiunile noastre fiind legate de acele ale Austriei, va trebui să ne îndreptăm prin Nordul Moldovei, fie pe linia Sculeni-Bălți-Mohilew, fie pe direcțiunea Lipeani-Camenița, fie chiar prin Bucovina, spre Hotin-Camenița.

În toate aceste cazuri, trecerea Prutului se va putea face cu ușurință, întrucât în această zonă, el nu formează un obstacol serios, și poate fi trecut pretutindeni. Obstacolul mai de seamă, ar fi format de dealurile care se interpun între Prut și Nistru, care au o înălțime destul de mare, (300—400 m.), și pot fi apărate cu ușurință, de trupele rusești; iar Nistrul ar forma a doua linie de apărare înapoi, sprijinită pe punctele Hotin-Camenița, Mohilew și Rybnică.

În cazul al doilea, însă, când noi am operă izolat, în Basarabia de Sud, acțiunea noastră ar avea de scop, pedecoparte, să atragă în Basarabia o parte din forțele

rusești, ca, astfel, să slăbească grupul principal, care ar lupta în Galiția, pe de altă parte, să se opuiască și să împiedice o acțiune de flanc a armatei ruse, care ar putea încerca o întoarcere a flancului armatelor austriace din Galiția, fie prin Bucovina, fie prin Nordul Moldovei.

În ambele cazuri, acțiunea noastră va trebui să fie ofensivă.

Pentru a sili pe ruși să slăbească forțele lor în Galiția, trimițând cât mai multe trupe în Basarabia, va trebui să pronunțăm o acțiune ofensivă puternică, prin direcțiunea Reni-Bender, care ar fi primul nostru obiectiv strategic și geografic, întrucât, stăpânind podul de peste Nistru, dela Bender, ni se deschide drumul spre Nord, în flancul și spatele armatei rusești. Această ofensivă ar putea fi încă secundată de alte coloane paralele, care ar trece Prutul pe la Drânceni sau Ungheni-Sculeni și s'ar îndrepta spre trecerile de peste Nistru dela Rybnicy și Mohiliew.

În toate aceste cazuri, am avea de învins rezistența pe care trupele rusești ar putea-o organiza cu ușurință pe dealurile aproape perpendiculare direcțiunii de marș, ce se găsesc între pâraiele Gogâlnicul-Botna-Răutul, etc.

Pentru a întoarce pozițiunile defensive, pe care rușii le-ar putea organiza pe Prut, sau pe dealurile paralele cu acest râu, ar fi încă posibilă o ofensivă a armatei române, pe la Cartal sau Ismail, în direcțiunea Căușani-Bender. În acest caz, însă, va trebui să ne asigurăm mai întâiu posesiunea Dunării prin executarea de baraje de torpile, care să imobilizeze flota rusească de pe acest fluviu.

Este neîndoios că, ofensiva noastră nu ar putea să treacă de linia Nistrului, până ce nu se va fi dat o bătălie mare pe frontul din Galiția și numai după ce armatele ruse ar fi fost respinse de pe acel teatru principal de operațiune, am putea împinge operațiunile noastre mai spre Nord și Est în direcțiunile Bar-Winnica sau Balt-Uman sau chiar dela Bender-Tiraspol, spre linia Bugului și al Niprului, după ce se va fi asigurat aripa dreaptă spre Odesa și Karcow, prin puternice detașamente de flanc.

Este încă cu putință, că România să aibă de luptat singură în contra Rusiei, în cazul când aceasta, asigurată de neutralitatea Austriei, ar mai încercă să treacă prin țara noastră, pentru a se îndreptă spre Peninsula Balcanică, cum a făcut în războaiele ce a avut cu Turcia, în secolul trecut.

În o asemenea ipoteză, este sigur că Rusia se va decide dela început pentru o ofensivă energetică și în acest caz, zona sa de concentrare în Basarabia, va fi cât mai aproape de linia Prutului inferior.

Liniile de comunicațiuni, existente, cum și căile ferate din Basarabia, ne indică, în acest caz, că, capetele de coloană ruse se vor găsi chiar pe Prut în zona dela Ungheni în jos, până la Reni, iar grosul lor se va putea concentra, la început, în zona Chișinău-Bender, Gura Galbenă.

Teatrul de operațiuni Austro-Sârb

Teatrul de operațiuni Austro-Sârb, cuprinde: Banatul, Sirmia, Bosnia, Hertzevovina, Dalmația, Muntenegru și Albania.

Sârbii au venit din Nordul Carpaților în secolul al 17-lea și s'au stabilit în Bosnia, Hertzevovina, Muntenegru și Serbia de azi, cu autorizațiunea Impăratului Bizanțului.

La început, vasali ai Imperiului Bizantin, un moment ai Bulgarilor, șefii sârbi devin independenți către 1115; iar către 1346, Regele Petru Dușan, întinde stăpânirea peste Bulgaria de azi până la porțile Constantinopolului și se încoronează Țar.

La 1836, Sârbii încep a se desbină, Petru Dușan moare subit; iar la 1839, în urma bătăliei dela Kossovo, (câmpul Mirlei), fură subjugați de Turci, lăsându-li-se însă, dreptul de Domni naționali, până la 1859, când fură definitiv încorporați Imperiului Turc.

Parte din resturile armatei sârbe se retrag în munții Cernagorei, (Muntenegru), și nu au recunoscut niciodată supremația Porței.

La 1804, Serbia se ridică într'o formidabilă insurecție contra jugului turcesc, sub Carageorge, dar nefiind bine

susținuți de Ruși, insurecțiunea nu reușește. După alte lupte furioase, conduse 15 sub Miloș, la 1815 Serbia obține recunoașterea autonomiei sale, care i se garantează prin pacea dela 1829.

Însă, discordiile provenite din cauza diferitelor partide și familiile pretendente la domnie, împiedică întărirea Serbiei. Tronul e trecut de mai multe ori dela o familie la alta, adesea prin asasinate.

La 1876, în urma răscoalelor din Bosnia și Hertze-govina, Serbia declară războiul Turciei, însă, fù sdrobotită.

La 1877—78, către finele războiului, Sârbii reiau armele contra Turciei, iar prin tratatul dela Berlin, li s'a recunoscut independența și li s'a acordat o mărire de teritoriu la Sud¹⁾, dându-se, însă, drept Austriei la ocupațiunea Bosniei și Hertze-govinei și de a ține trupe în Sandgeacul Novi Bazar, care separă Serbia de Muntenegru. La 1909, Austria își anexează definitiv provinciile Bosnia și Hertze-govina.

Prin această stăpânire nu numai că Austria își accentuează tendințele de acaparare economică la Sud, dar, devine o barieră puternică contra tendințelor de unire între popoarele sârbe din Bosnia, Hertze-govina, Serbia și Muntenegru.

Austriacii s'au opus în totdeauna la anexarea Sandgeacului la Serbia, căci aceasta puneă o piedică tendințelor austriace de expansiune la Sud, însă, anul trecut, prin tratatul dela București, o parte din Sandgeac s'a alipit Muntenegrului și altă parte Serbiei, contra dorinței Austriei.

Serbia, prin tratatul dela București, a schimbat forma sa, dintri'un triumphiu cum eră, într'un dreptunghi cu laturile de Vest și Est mai lungi și întinse, cea de Vest dela confluența Donei cu Sava, la lacul Orchrida; iar cea de Est, dela confluența Timocului cu Dunărea, pe

1) Prin tratatul dela St. Stephano se dăduse Serbiei Novi Bazar, Mitrovița și Pristana, adică debușeurile Albaniei, însă Austria în congresul dela Berlin reduce pretențiunile Serbiei în această parte acordându-i compensațiuni pe teritoriul Vranjei, Lescovaț și Pivotului date la început Bulgariei. Cu modul acesta pe lângă că a închis pe Sârbi din toate părțile dar le da și un punct de continuă ceartă cu Bulgaria.

Vardar, la 50 klm. de Salonic, adică un teritoriu aproape îndoit decât avea până la 1913.

Din cauza terenului muntos, Serbia nu are căi de comunicație împietrite.

Teatrul de operație austro-Sârb se limitează, aproximativ, la Nord cu Mureșul, cu frontiera N.-V. a Bosniei și a Dalmației; la Vest cu coasta Mării Adriatice, până la Corfu; la Sud cu frontiera albano-sârbă, și la Răsărit, cu regiunea din Transilvania, România și Bulgaria, mărginită, aproximativ, de Olt și Vid.

Acest teatru de operațiune este străbătut de următoarele văi principale, pornind dela Nord la Sud: Timok, Morava, Drina, Bosnia, Vrbas, Una, Nara, Zeta, Struma; Vardar și Drina; iar dela Vest la Est: Mureș, Temeș, Sava, Morava sârbă, Nisava, Lun, Tara.

Între Mureș, Morava, Timoc și până la Nisava, se întinde un șir de munți, cari fac legătura între Balcani și Carpați. Acest lanț muntos este depărtat simțitor prin strămtul defileu al Porților de Fier. La Nord de Dunăre, formează sistemul munților Banatului; iar la Sud, formează Balcanii de Vest cu diferitele ramuri, purtând numele general de Fruka-Gora și culmea Croato-Slavonă. Înălțimile variază între 2.100—800, din care cauză este străbătut de puține căi de comunicație, cum vom vedea mai jos.

Între Dona, Morava sârbă, Nisava, la Nord, și Tara prelungită de Vardar spre Sud, se întinde un alt sistem muntos, tăiat de diferite văi mai mici și pătruns de puține căi de comunicație.

Muntenegrul are o serie nesfârșită de munți stâncoși, despicați de nenumărate văi adânci, însă, despărțiți foarte vizibil în două, de Valea râului Zetta, care se varsă în lacul Scutari. Partea de V. a acestor munți, deși nu are înălțimi mai mari de 900 m., însă, fiind goi și stâncoși, sunt greu de străbătut. Partea de N.-E. de Valea Brdci, deși mai acoperiți și fertili, însă, înălțimile și podurile îi face greu de străbătut.

În general, munții Muntenegrului prezintă o dezor-

dine fără seamăn de munți, vai și vâlcele de toate formele și dimensiunile, și de toate aspectele și orientările¹⁾.

Râul Zetta constituie legătura naturală între Albania și Hertzegovina la Nord, prin defileul Duga, lung de 40 km., care se apără prin fortărețele Rostaci și Nicsici.

La Sud, legătura cu Albania se poate apăra prin fortărețele Spriz, Podgoritas, Zabliac.

Munții Albaniei formează frontiera între Albania și Muntenegru.

Muntenegrenii sunt de rasă slavă. Ei s'au retras aci în secolul 14, când n'au voit să recunoască suzeranitatea Turciei. Sârbii au considerat în totdeauna Muntenegru ca o citadelă a rasselor, în care, s'a conservat germénul reconstituirii naționale și memoria independenței. Muntenegru s'a alipit în totdeauna la politica Rusiei.

D-l General Ianescu zicea, încă de acum 10—15 ani: „Inamicul serios al Muntenegrului este Austro-Ungaria, însă, statul major austriac are amintirea ocupațiunii Bosniei și Hertzegovinei, când au trebuit 80.000 oameni, pentru a domoli o mână de însurgenți. În caz de războiu între Austro-Ungaria și Rusia, Muntenegru va intra, de sigur, în luptă.

Frontiera spre Mare este foarte redusă, din cauza fășiei austriace, care se întinde până la portul Spiza, în tot lungul frontierei Muntenegrului, dinspre Mare.

Capitala Cetinge este legată cu un drum de Cataro și cu un altul de Trebinge.

Teritoriul Muntenegrului este acoperit de fortificațiuni vechi, cari, din cauza terenului, au conservat oarecare valoare.

Prin tratatul dela Berlin, Muntenegru a dobândit dreptul de liberă navigație în lacul Scutari și Boiana, însă, n'au dreptul a ține o flotă militară.

Coastele sunt interzise bastimentelor de războiu ale tuturor puterilor; iar Austro-Ungaria este însărcinată cu

1) Există următoarea legendă: Dumnezeu când a creiat lumea a străbătut spațiul ducând un mare sac unde avea munți pe care-i aru ca ici colea.

Când ajunse deasupra Muntenegrului i-i crapă s. cul și mușii cad grămadă.

poliția sanitară și vamală a coastelor Adriaticeii. Aceste măsuri s'au luat cu scopul de a împiedică pe Rusia să-și creieze, pe aceste coaste, un punct de sprijin pentru flotele ei.

Albania, se întinde în tot lungul Adriaticeii, între Grecia și Muntenegrul. Este udată de râurile Kalanas, Vovusa, Semen, Scumbi, și Drinul. Regiunea este muntoasă și prezintă spintecături, când paralele, când normale coastelor.

Albanezii sunt popor de viță Pelasgică. Se deosebesc după limbă, în două dialecte, și după religie, în trei: catolici, musulmani și ortodoxi.

La Est, lanțul de munți poartă diferite numiri: Munții Pind, Gramosta și Șai Dag.

De obicei, unde locuiesc Albanezii se găsesc și Români. Apele Vovuse, Semen și Scubi, curg prin sate și provincii întregi locuite de Albano-Valahi. Deși au foarte dezvoltat sentimentul de libertate și patrie, totuși, dificultățile terenului, i-au predispus la diviziuni politice. Clima e dulce; iarna ninge rar. Are câteva văi fertile, păduri.

Căi ferate și de comunicație

Din Banat și Ungaria, pe teatrul de operație duce capete de linii ferate până la Dunăre, din care 2 se prelungesc în tot lungul teatrului de operație, ducând una la Marea Adriatică și alta la Golful Salonic.

Karansebeș-Orșova, (de aci prin Vârciorova în România), Temesvar-Bazias.

Hatzfel-Kubin, legătura la Semendria, de aci la Niș, la Vranja, Skopie și apoi pe Vardar la Golful Salonic.

Boczkerék-Panciov.

Segedin-Semlin trece la Belgrad și de aci intră în linia Semdk și Niș.

Esseg-Mitrovița.

Esseg-Brody-Serajevo-Mostor-Raguza, (Marea Adriatică).

Dela Vest la Est există: linia ferată delă Nord de Dunăre prin Segedin la Temesvar și Vârciorova.

Linia ferată din lungul Dravei dela Marburg prin Neusatz la Semlin.

Linia ferată din lungul Savei dela Vilach prin Agram la Semlin și la Swornik.

Nu există încă linie ferată laterală, care să lege Bosnia cu Serbia.

Mai există o linie în Serbia dela Negotin la Niș, și alta dela Mitrovitza (Sandgeac), la Uschiub.

Serbia este legată de Bulgaria prin linia Sofia-Uskub.

În Muntenegru nu există nici o cale ferată.

Căile de comunicație principale, urmează direcțiunile arătate pentru căile ferate. Afară de acestea, mai sunt:

a) Șoselele construite de Austriaci, pentru a-și asigura frontiera în Bosnia și Hertzegovina: Raguza, Trebinge, Brlek, Kontze, Metodne, care leagă Mostar, (capitala Hertzegovinei), cu Serajevo, (capitala Bosniei).

Serajevo-Plevje-Novi-Bazar, (Sandgeac). Serajevo-Foca-Serajevo-Mostar.

b) Trebinge, Raguza, Serajevo, Svornic, pe Drina, până la confluența cu Sava. Serajevo-Uzice Kralievo-Krușevaț.

Considerațiuni militare

Dacă privim aspectul general al teatrului de operație, luând seamă de căile de comunicație și de direcțiile generale ale râurilor principale, ce străbat acest teatru, putem observa că se prezintă următoarele regiuni, unde pot avea loc lupte, și anume:

Regiunea dela Est de Morava;

Regiunea de Vest de Morava;

Regiunea din Bosnia, Hertzegovina și Dalmația;

Regiunea Macedoniei sârbești, Albania și Muntenegru.

Regiunea dela Est de Morava

Ea este acoperită în întregime de ultimele ramificațiuni ale Balcanilor occidentali.

Aceasta face să fie greu de străbătut, drumurile sunt

puține, în rele condițiuni, trecând prin pasuri înalte și nepracticabile. Pantele munților la Nord de Kneajevatz, sunt, în general, repezi, populațiunea rară.

Deci, se poate spune că Serbia este bine adăpostită spre frontiera sa dinspre România și pe accia dinspre Bulgaria, apărarea putându-se exercita cu forțe slabe, în pasurile grele ale munților.

Expanziunea Negotinului, aflată în fața frontierei dinspre România, formează o piață de arme naturală, care înlesnește concentrarea unei armate, de efectiv destul de mare, linia ferată, (parte în construcție), și șoseaua Paracin-Negotin-Radujevatz, formează arterele principale de comunicație și legătură între această expanziune și centrul Regatului.

Punctele: Kladova, Brza-Palanca și Negotin, jalonează frontul de adunare, probabil, al armatei sârbe, iar orașul Zaicear, va fi centrul de rezistență în această zonă.

Kneajevatz, de asemenea, va servi ca punct de legătură între zona dela Nord și Valea Nișavei.

Punctele de apărare pe Nișava, Pirof, Bela Palanca, Plocia și Niș, vor servi pentru a împiedica o eventuală invaziune dinspre Sofia, totuș, ele au inconvenientul că, nu sunt puncte obligate, și că atacul poate cu ușurință să le întoarcă, fie pe la Nord, prin Kneajevatz-Alexinat, fie pe la Sud, spre Lescovatz.

O invaziune peste Dunăre, din Banat, nu s'ar putea face, decât în partea Vestică a defileului Porților de Fier, adică între Golubaci și Semendria, unde malul drept al Dunării este mai puțin ridicat și este urmat de mai multe drumuri și șosele, cari permit a lua ofensiva, fie spre Sud, în susul Moraviei, spre Kracujevatz, fie spre Vest, la Belgrad-Valjevo.

Regiunea dela Vest de Morava

Este despărțită prin cursul Moravei mici în două părți: Partea dela N.-V., cuprinsă între Dunăre, Morava-Mare, Morava-Mică și Drina, și partea dela S.-V., cuprinsă între cele două Morave.

În partea de N.-V. se deosebesc două zone: aceea

dela N., vecină cu Drina și Sava, în care comunicațiile sunt numeroase, localitățile populate și dese și aceea dela Sudul ei, dealungul Moravei mici, regiune lipsită de comunicațiuni, unde satele sunt rare. Pozițiunile militare favorabile apărării, pe acest teatru de operațiune, sunt foarte numeroase, și pe ele au avut loc mai toate luptele pentru independență ale Serbiei.

În ce privește partea dintre cele două Morave, situată la Sud-Vest-ul regelului, din cauza naturii sale muntoase și a lipsei mijloacelor de comunicațiune, nu poate fi întrebuintată, decât pentru operațiuni cu efective mici, având caracterul micului războiu și apărarea găsește aci numeroase pozițiuni bune, pentru a opri și respinge orice invaziune ar veni dinspre Sud sau Vest.

Privită, dar, în general, Serbia este proprie pentru războaiele cu efective mici și mijlocii.

Cu excepțiune de regiunile vecine cu Sava și cursul inferior al Moravei, tot restul teritoriului este accidentat și acoperit de numeroase obstacole, cari îngreunează cu totul mișcările și operațiunile armatelor mari.

Regiunea Bosnia, Hertzevovina și Dalmația.

Bosnia cuprinde tot bazinul Vrbei și al râului Bosna, întinzându-se din Drina, frontiera sârbă, până în culmea munților Dinarici și râul Una spre Vest. La Nord, se limitează de râul Sava, la Sud de Hertzevovina și Sangeacul Novibazar.

Hertzevovina, cuprinde bazinul râului Narenta și este vecină cu frontiera de Nord a Muntenegrului.

Dalmația, se întinde dealungul coastelor Mării Adriatice, până în creasta Dinaricilor, din frontiera Muntenegrului prin Istria, până în Golful Fiume, cuprinzând litoralul și numeroasele insule care îl însoțesc în tot acest parcurs.

Austriacii s'au ocupat continuu a-și asigura frontierele înspre Muntenegrul și Serbia, construind numeroase căi de comunicație și puncte întărite, pentru paza lor.

Astfel găsim, paralel cu frontiera Muntenegrului,

drumul: Ragusa, Trebinje, Bilek, Koritzza, Metochia. Acest drum comunică, atât cu Mostarul, (capitala Hertzegovinei), cât și cu Serajevo, (capitala Bosniei).

Din Serajevo sunt, de asemenea, numeroase șosele cari permit a merge, fie spre Sud, spre frontiera Muntenegrului, sau spre Novibazar, fie spre Drina, cum sunt:

Șoseaua Serajevo-Plevlje;

Șoseaua Serajevo-Foca;

Șoseaua Serajevo-Mostar-Trebinje-Ragusa;

Șoseaua Serajevo-Svornic;

Șoseaua Serajevo-Uvaț.

De asemenea, o rețea de căi ferate, permite a de-bușă dela Brod, (pe Sava), fie la frontiera Muntenegrului prin Serajevo, Mostar, Trebinje, fie pe aceea a Serbiei, fie spre Sandgeac, la Uvatz, de unde nu mai sunt decât 110 klm., până la Mitrovitzza, unde este capul liniei ferate a Salonicului.

Toate aceste considerațiuni, fac din provinciile citate, o bază de operațiuni de mare preț, pentru armatele Austro-Ungare, fie în cazul unui războiu cu popoarele slave dela Sud, fie pentru o invaziune spre Sud, având ca obiectiv platoul Mozei și Salonicului.

Astfel, față de Serbia, Austro-Ungaria, dispune, ca bază de operațiuni în Bosnia, de linia râului Bosna, între Brod și Serajevo, de unde numeroase șosele permit o ofensivă înspre frontiera Serbiei, care, în această parte, nu este acoperită decât de râul Drina.

Punctele Bielina, Zvornic, Vișegrad, formează capetele de pod pe Drina și vor fi indicate pentru trecerea coloanelor austriace în Serbia. Dintre acestea, numai Svornic-ul este fortificat. Toate aceste treceri, deschid drumurile înspre Valea Dunărei la Sabaç Valjevo și Belgrad, sau în Valea Moravei mici, pela Uzița-Kralievo spre Kra-kujevatz, sau spre Alexinatș.

Față cu Muntenegrul, Valea Narentei și țărmlul Mărei Adriatice, formează baza de operațiuni a Austro-Ungariei. Din cauza tăriei naturale a frontierelor de Nord-Vest a Muntenegrului și a numeroaselor pozițiuni tactice, pe cari apărarea le poate opune unei invaziuni din această direcțiune, este mai probabil o invaziune pe frontul Tre-

binje, Cataro, Antivari, spre cursul inferior al Zettei, singura zonă favorabilă pentru manevra ofensivă a unei armate de invazie, zonă care conține și obiectivele principale în Muntenegru și interceptează și comunicațiile armatei muntenege.

Regiunea Macedoniei sârbești, Albania și Macedonia.

Macedonia sârbă de azi și Albania, sunt regiuni muntoase și lipsite de comunicațiuni bune, văile sale sunt destul de fertile, totuși, nu au mijloace de subsistență pentru armate mari, este proprie mai mult pentru lupte mici, parțiale, și va forma teatrul de războiu obligat, în cazul unui războiu sârbo-bulgar.

Priština și Mitrovitza, centre importante din Sangeac, (vechea Serbie și actuala nouă Serbie), vor avea încă, importanță în cazul unui conflict sârbo-bulgar.

Uskub, va lua o dezvoltare mare sub stăpânirea Serbiei și va fi un centru de atracție, în caz de războiu.

Văile: Nișava, Vlasina, Masurica, prelungită de Erna, Krina prelungită de Struma, Bregalnița, vor fi direcții urmate de coloane inamice în caz de conflict, între Serbia și Bulgaria.

Bitolia, (Monastir), oraș cu 50.000 locuitori, este capul căii ferate dela Salonic și un centru comercial important.

În cazul alianței sârbo-grece, aci va fi concentrarea armatei grecești.

Albania, fiind în general acoperită de numeroși munți stâncoși și greu de pătruns, râurile cari o străbate, urmează văi adânci și înguste. Malul Mărei este nesănătos și sălbatec.

Apele cari o străbat, curg mai toate spre Marea Adriatică, sau Marea Ionică, adeseaori dispar fără o scurgere aparente sau formează adevărate lacuri interioare.

Orașul Valona și Durazo, vor avea o importanță capitală în caz de noi conflicte în Peninsula Balcanică. Scutarii de asemenea, vor avea importanță. Valea Drinul, cu ramificațiile dela Drina și Zrm Drin, vor înlesni mișcările din Serbia în Albania sau invers.

Durazo, port la Marea Adriatică, are însemnătate, mai ales față cu Muntenegrul.

Muntenegrul

Muntenegrul prezintă aspectul general al unei Mări agitate petrificată; o serie nesfârșită de munți stâncoși, despiciată de nenumărate văi adânci. Teritoriul Muntenegrului se împarte în două părți prin valea adâncă a Zettei, afluent al Moravei, care se varsă în lacul Scutari. Partea de Vest, deși nu are înălțimi mari de 900 m., este, însă, acoperită de stânci grele și goale, partea de Nord-Est, Văile Brdei, sunt mai deschise, mai fertile și acoperite, în parte, cu păduri, însă, înconjurată de munți înalți, greu de pătruns, care se termină la Nord în vârful Dormitar (2.606 m.), la Sud, în vârful Kom, (2.436 m.) și Vizitor, (2.079 m.). Singura trecere, destul de grea, care face legătura între Sangeac-ul Novibazar și Muntenegrul, este aceea, care unește Valea Limului cu aceea a Tarei și Mariței, apărată prin fortul Kolacin.

Râul Zetta, prin orientarea sa dela Nord, spre Sud, constituie legătura naturală cea mai directă între Albania și Hertzegovina. La Nord, această linie conduce în Hertzegovina, prin defileul Duga, lung de 40 klm., care se poate apăra, spre Nord, prin fortăreața Krstaci, iar spre Sud, prin aceea dela Nicsici. În partea dinspre Albania de Sus, sunt iarăș fortărețele Spuz, (pe Zetta), Podgorița, (la confluența Zettei cu Marița), și Zabliac, (aproape de gura Moravei).

Toate aceste puncte formau bazele de operațiune ale Turcilor, în luptele ce le-au avut cu Muntenegrul, și linia lor de legătură cea mai scurtă între Albania și Hertzegovina. Azi sunt toate în stăpânirea Muntenegrului.

Din cauza terenului muntos și a lipsei de mijloace, Muntenegrul este aproape cu totul lipsit de șosele împietrite; o singură șosea leagă Cetinge cu portul Cataro, peste frontieră. Căi ferate există numai între Vrpazar și Antivari.

În rezumat, apărarea Muntenegrului se bazează pe bravura populației și pe un teren impracticabil, care-l ocrotește contra oricărei invaziuni.

Teatrul de operațiuni din Vest¹⁾

Teatrul de operație franco-anglo-german este cuprins, aproximativ, între o linie ce ar uni Cherbourg-Orleans-Bésançon, și o alta ce ar urma cursul fluviului Weser, prelungită prin Munții Turingiei, Franconiei și Jura, până în Elveția.

Frontiera ce desparte cele două state beligerante, și care trece, aproximativ, prin mijlocul teatrului de operație, este formată dintr'o linie convențională ce pleacă de la N. de Dunkerque, până în masivul Blanc din Alpi, după ce descrie două mari cotituri: una în împrejurimile lui Longwy; cealaltă la Donon, pe creasta Vosgilor. Măsurată în linie dreaptă, de la Mare la Elveția, această frontieră are o întindere de 550 km.

Franța, în această parte, nu are o frontieră naturală, și chiar și în această cauză se poate găsi o sămânță a actualului războiu, de oarece Germania a luat în stăpânire, la diferite epoci, o largă porțiune de teren din regiunea Franco-Belgă, situate pe stânga Rinului, teritorii numite adesea în scrieri: *teritorii contestate*, de oarece au aparținut altor state.

Aspectul general orografic și hidrografic al acestui teatru de operație, se prezintă astfel:

În Franța, toată regiunea, face parte din platoul central al Franței, cu bazinul Parisului, constituit din Sena și toți afluenții ei.

În lungul frontierei, platoul Picardiei, Munții Argoniei, M. Bassigny și Vosgi, constituiesc o barieră între apele Franței, care se duc în basinalul Parisului, între apele Escautului, care trec prin Belgia, și apele Rinului, care se duc în Germania și Olanda.

Aceste sisteme de munți, indicate mai sus, deoparte, împreună cu următorii munți din Germania: munții Jura

¹⁾ Vezi harta No. 2 și schița secțiunii orientale a regiunii dintre Rin și Meusa.

Suabieni, munții Jura Franconieni, munții Turingiei și Teutoniei, de altă parte, dau, în Germania, naștere bazinului Rinului, ai cărui afluenți se întind ca rădăcinile unui pom, pe tot restul teatrului de operație aflat în Germania Occidentală.

Dacă privim frontiera dintre cei doi beligeranți, observăm că la ambele extremități, se află câte o țară neutră: Belgia cu Luxemburgul, la un capăt, și Elveția, la celălalt, rămânând o poartă deschisă între Luxemburg și Elveția numai de 240 km. (aproximativ, din 550 km. total, măsurati în linie dreaptă. Așa dar, jumătate din întinderea totală a frontierei este închisă de Belgia, Luxemburg, și Elveția, țări neutre.

Privind, în total, frontiera dela Mare la Elveția, se poate împărți în două:

- a) Frontiera de Nord;
- b) Frontiera de Nord-Est.

Vom studia, dar, teatrul de operație în regiunile corespunzătoare acestor două frontiere, atât la Francezi cât și la Germani.

Frontiera de Nord

Teatrul de operație, care corespunde frontierei de Nord, se desparte de cel dela Sud printr'o linie ce ar trece aproximativ prin: Orleans-Chalons-Longwy-Mosela inferioară-Koblentz-Cassel.

În această porțiune de Nord, nu există nici un masiv muntos în Franța, afară de colinele Boulonnais la West și munții Ardeni la Est; iar în Germania, pe stânga Rinului, există masivul muntos Eifel (continuare a Ardenilor), ale cărui dealuri se leagă pe nesimțite cu câmpiile Belgiei și munții Hunstrut, între Mosela și Nahe. Pe dreapta Rinului, în aceeași porțiune, există creasta principală a munților Teutoni, cu ramurile Westice Haarstrung, Rothan și Knul, între afluenții Rinului: Lippe, Ruhr, Siez, Lahn, precum și Mein și Ems, care se varsă în Mare.

Privind harta generală, observăm că în Franța, teatrul de operație de Nord prezintă cinci regiuni diferite: regiunea coastelor, bazinul Escautului, regiunea Ardeni, valea

Meusa și valea Oise, iar restul teatrului de Nord, cuprinde teritoriul neutru al Belgiei, cu Luxemburg, Holanda, Hanovra, Westfalia și ținutul Oldenburg.

Bazinul Escaut-ului. — Acest fluviu este canalizat aproape dela origină. La Anvers atinge o adâncime de 10 m. și lărgime de 600 m., ceea ce a făcut ca Anversul să devie unul din cele mai importante porturi ale Europei. Regiunea dintre Escaut și Sambre, în Franța, se numește Hainaut și are o mare importanță militară din cauza liniei mari de comunicație a Sambre și a viabilității și bogăției regiunii.

Regiunea Ardeni primește numirea dela Ardeni toată regiunea dela Vestul Moselle până către Sambre. Ea face parte din platourile primare ale Franței. Este o regiune aspră, neproductivă, și cu populația răspândită.

Meusa împarte regiunea Ardenilor în două și trimite o parte din ape către Semoy-Lesse-Ourth și Rohr, Rin, Ahr și Esft și alta către Mosela (Sura îngroșate de Primm și Alzetta, Trèves).

Valea Meusa și Oise. — Cursul inferior al Meusei aparține teatrului de Nord din Germania Occidentală și din Belgia. Dela confluența cu Chiers, intră în platourile primare (Ardeni) și iese din ele la Namur, unde primește pe Sambre.

Oise ia naștere din Belgia și se varsă la Vest de Paris, în Sena. Prin direcția ei, prelungește comunicațiile Sambre și Meusei, către Paris. Afluenții mai principali sunt: Therain pe dreapta, și Serre, Lette și Aisne, pe stânga.

Regiunea Hanovrei, Westfaliei și Oldenburg face parte din câmpia septentrională a Europei, în care nu sunt de semnalat înălțimi prea mari. La Sud această regiune este închisă de crestele munților Teutoni; însă, trecerile prin crestele muntoase și păduroase Teutone sunt numeroase, între care cele mai principale sunt Minden și Bielefeld (porțile Westfaliei).

Râuri principale sunt: Ems și Wesser, care se varsă în Mare, și Lieppe, Ruhr, Siez, Lahn și Nieta, cari se varsă în Rin.

Prin câmpiile Westfaliei și Hanovrei trec liniile de

operație cele mai scurte dela Berlin la Paris¹⁾); iar armatele ce vor urmă acestei linii vor avea de trecut cele mai puține obstacole naturale, în afară, bine înțeles, de neutralitatea Belgiei și Holandei, cu cetățile lor, cari constituiesc singurile obstacole mai serioase.

Geografii militari ziceau în această privință: dacă neutralitatea Belgiei și Olandei n'ar interzice Germaniei și Franței trecerea către partea de mijloc a Meusei, s'ar putea prezice, cu siguranță, că aceste câmpii ar fi teatrul luptelor viitoare între aceste două țări.

Germania, cu toată neutralitatea Belgiei, și-a pregătit, încă de mult timp, acest teritoriu, pentru a putea lua ofensiva în această direcție sau pentru a-l apăra. Așa, numai între Wessel și Colonia, sunt 5 linii ferate principale, care vin din inima Germaniei către acest fluviu.

Numeroase poduri și vapoare leagă cele două maluri ale Rinului cu aceste linii ferate. Cetățile: Wesel, Colonia, Koblenz și Thionville formează, împreună cu Rinul și Meusa, o puternică linie de apărare germană.

Considerațiuni militare relative la frontiera de Nord

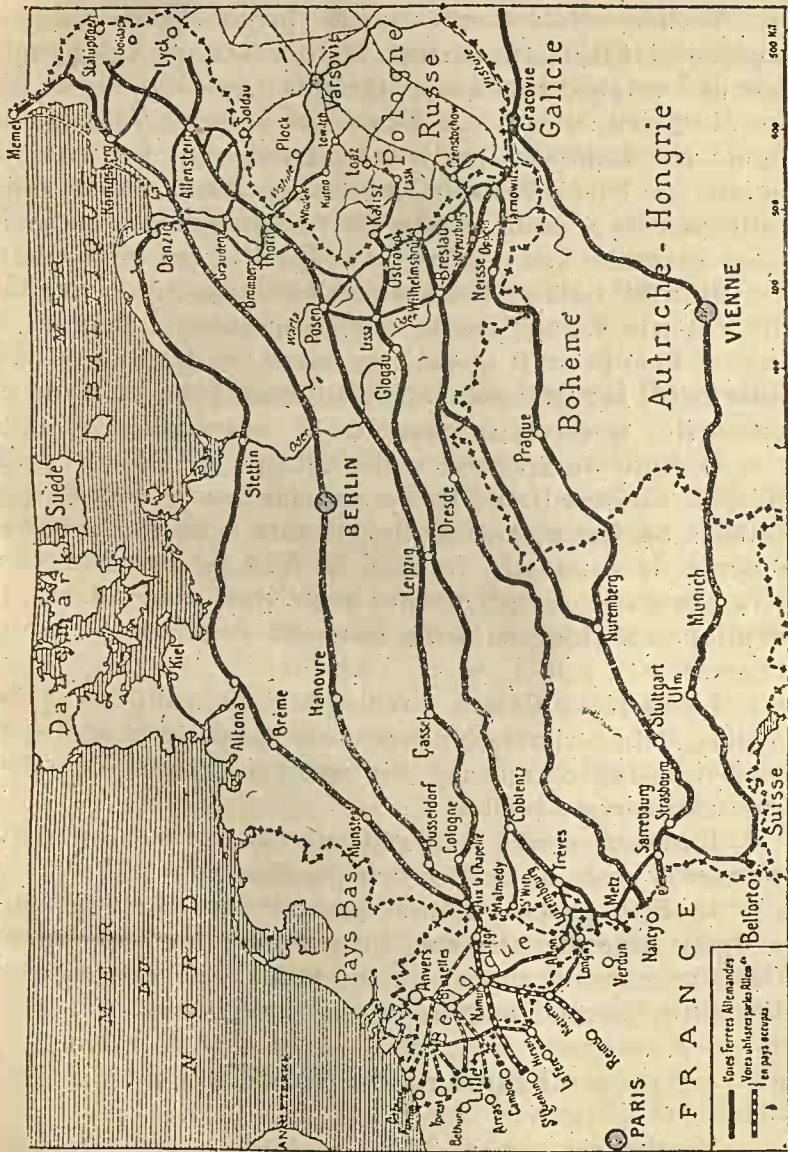
Ofensiva din Germania către Franța, violând neutralitatea Belgiei, are ca bază de operație Rinul cu numeroasele cetăți așezate pe el și în valea lui, iar ca linie de invazie, calea Meusei, până la Namur, apoi prelungită prin văile Sambrei și Oisei, care duc direct spre Paris.

Mulți geografi miliatri au susținut întotdeauna, că invazia nu va merge nici prea mult mai spre Mare, din cauza expunerii flancului drept, și nici prea mult spre Est, către plătourile Ardeni, din cauza terenului defavorabil — așa că prin aceste părți vor fi operații secundare, și anume către Lille și Calais, la West, și către Mezieres și Meusa, la Est.

În Franța, afluenții Escautului—Rhouelle și Scarpe—precum și Grand Helpe, afluențe ale Scarpei, acoperă

1) Armatele Romane pe aci au abordat Germania. S'au găsit urme de șosele romane. Legiunea lui Varus se zice că a fost distrusă în munții Teutoni.

SCHITA F.
Linile ferate principale care duc dela teatrul de operatiuni de Vest la cel din Est.

frontul acestei regiuni. Acest front mai este acoperit de următoarele întăriri:

Vechea cetate Condé; nouile forturi izolate Curgées, Moulde și Flines, construite la frontieră, pe valea râului Scarpe; cetatea Maubeuge; cetățuia Quesnoy, fortul Hirson; întăririle dela Arras, Douai (pe Scarpa), Valenciennes Bouchain, Cambrai (pe Escaut), Landrecies (pe Sambre), Guisse (pe Oise), Rocroi (înaintea Sormonei); poziția dela Lille pentru a pune la adăpost regiunea contra incursiunilor germane sau a servi ca adăpost în caz de ofensivă.

Poziția Calais, Dunkerque, baza maritimă compusă din cetățile Calais, Dunkerque, Gravelines și Bergues, în caz că Franța ar fi atacată pe coastă, ea ține legătură cu interiorul, iar în caz de alianță Anglo-Franceză, ajută debarcările, observarea coastelor și operațiunile aliaților.

O linie de apărare, constituită pe râul Aire, canalul Bassée, canalul Haute Deule, canalul Sensée, întărită prin cetățile St. Omer, Aire, Bethume, care permit întinderea a o serie de inundații; în fine, la West, în cazul că ofensiva germană ar lua drumul scurt prin extremitatea Ardenilor, s'ar lovi de liniile succesive dela Sennoy și dela Chiers.

Linia dela Chiers, prelungită prin cotul ce îl face Meusa, dela Sedan la Mezieres, este un obstacol serios, întărit de cetățile Longwy, Montmedy și Mézieres, completat cu fortul dela Ayvelles.

Înaintea acestei linii, citadela Charlemont ține cursul Meusei și drumul de fier dela Namur.

În fine, înapoia tuturor acestor bariere, se găsește o a doua linie de apărare, formată de râurile Somme și Oise, pe care se găsește vechile cetăți: La Fere, Laone și Peronne; iar mai înapoi, marea cetate Reims.

Frontiera de Nord-Est

Teatrul de operații din această parte este cuprins, aproximativ, între următoarele linii:

La N.-V. o linie ce ar trece prin Orleans, Chalons, Longwy, Mosela inferioară, Coblentz, Cassel;

La Vest cu Loire până la Nevers;

La Sud cu o linie ce ar trece prin'Nevers, Besançon, Basel, Dunărea superioară;

La Est, prin linia ce ar uni Douanwerth cu Munții Franken, Turingiei și apoi fluviul Weser, în lungul lui.

Atât orografia cât și hidrografia acestei regiuni se pot împărți în cinci părți:

1. Partea orientală din bazinul Parisului;
2. Valea superioară a Sâonei;
3. Regiunea Vosgilor cu Alsacia, Palatinatul Renan și Lorena;
4. Regiunea de pe malul drept al Rinului, dela frontiera Elveției până la Marea Nordului.

1) Partea orientală din bazinul Parisului

Hidrografie. — Hidrografia acestei părți are o tendință de convergență către Paris, afară de Meusa și Mosela, cari fac excepție; iar orografia are o tendință de concentricitate.

Apele cari au curs spre Paris sunt:

Sena, cu afluenții săi pe dreapta: Oise, Marne, Aube, Yeres; iar pe stânga: Yonne, Loing, Essonne, Orge.

Localitățile principale de pe Sena sunt: Chatillon, Bar, Troyes, Nogent, Montreau, Melun.

Oise,—cu afluenții săi: Serre, Lethe, Aisne, mărit cu Aire și Biesne, — face separațiunea între regiunea de Nord a teatrului de operațiune cu aceea de Sud.

Marne și Yonne, prin direcția lor, deschid drumuri din platoul Langres și Morvan, către Paris. Afluenții lor constituiesc regiunea numită Auxoires, pe unde se făcea legătura între bazinul Parisului și drumurile Sâonei.

Meusa isvorăște din platoul Langres și face o importantă tăietură în acest teatru de operație. Udă localitățile mai importante: Neufchateau, Commercy, St. Mihiel, Verdun, Sedan, Mezieres și taie frontiera la Givet. Are ca afluenți pe Mouzon și Chiers.

Mosella isvorăște din Vosgi. Până la Epinal are o vale foarte strâmtă. Face un cöt caracteristic la Toul, înfășurând platoul Haye. Dintre afluenții săi, au importanță deosebită numai Meurthe și Sarre; iar Rupt de Mad, Orne și Fensch, brăzdează câmpia Woewre.

Orografia. — Aspectul general se prezintă astfel: două creste concentrice în regiunea Lorenei franceze și șapte creste concentrice în regiunea basinelui oriental al Parisului. Cele două creste concentrice din Lorena franceză sunt:

a) Colinele Mosellei; b) Dealurile Meusei, zise și ale Lorenei.

Cele șapte creste concentrice ale basinelui Parisului sunt:

a) Înălțimile dintre Meurthe și Moselle (Virnie, Bel Champs), se prelungește dincolo de Meurthe, către Dieuze și Chateau Salins;

b) Partea superioară a platoului Langres, care se întinde până în Ardeni, având ca puncte importante: piscul Vandemont, C^o St. Barbe, care domină câmpia Madou, platoul Haye, înălțimile Amance și Pont à Mousson, și Dealul St. Quentin, care domină Metzul;

c) Incepe dela Nuits-sous-Riviers, pe Armançon, și se termină la înălțimea orașului Mezières; este tăiată de Meuza la Douremy, la Pucelle și la Dun (s.) M.;

d) Înălțimile țărmlui stâng al Meuzei, cu muntele Barron, în dreptul localității Gondrecourt;

e) Înălțimile jalonate la Sud de cele trei: Bar-sur-Seine, S. Aube și Le Duc. Spre Nord, aceste înălțimi alcătuiesc regiunea Argoniei, cuprinsă între Aisne și Aire, care este o regiune păduroasă, improprie marilor operațiuni și cu comunicații relativ reduse și îndreptate numai dela Est spre Vest. Această regiune poate fi întoarsă pela Nord de Vouzieres și pela Sud, prin depresiune, Ornain;

f) Înălțimile cari domină văile Yonne și Vanne și cari dispar între Seine și Marne, și reapar iarăși la Vitry-le-François, constituind până la Rethel o ridicătură ce domină Valea Aisne.

g) Înălțimile dintre Seine (Montreau) și Oise (La Fère), cu altitudini de aproximativ 100 m. și cari taie celelalte râuri: Marne și Aisne.

Intre această ultimă creastă și Paris se găsește fertila regiune Brie, în care încă o serie de obstacole naturale, constituiesc o ultimă rezistență înainte de Paris. Acestea sunt: Podurile dintre Seine și Marne, Armandvillers, Crecy, Oureq, pădurile Villiers, C^otte-rets și Compiègne.

2) Valea superioară a Sâone-i

Accastă regiune este închisă la Est de munții Jura, la N. de munții Faucilles, la V. de platoul Langres și Côte d'Or.

Accastă regiune se leagă cu valea Rinului prin depresiunea Belfort.

Platoul Langres are multe comunicațiuni, iar cetatea Langres formează nodul principal al acestor comunicațiuni. La Sud de Langres, comunicațiile devin mai rare, iar regiunea păduroasă și anevoioasă mișcărilor marilor masse.

Côte d'or închide teatrul de operație la Sud. Aceste înălțimi, deși nu au altitudini mari, totuș, prin natura solului și a escarpamentelor sale, este un obstacol serios între văile Ouche și Dheune, pe care nu-l traversează decât un singur drum.

Sâone se leagă cu basinul Loire și Seine, prin valea Ouche, pe unde trece calea ferată Paris-Lyon și prin valea Dheune, pe unde trece încă o cale ferată.

3) Regiunea Vosgilor. Palatinatul Renan. Alsacia, Lorena

Vosgii se împart în trei secțiuni: mari, mici și Hardt.

Vosgii mari, cuprinși între Belfort și Saverne, ating adesea 1000 m. Nu sunt traversați de nici o cale ferată, au însă șosele și drumuri secundare. Nu sunt proprii marilor mișcări de trupe.

Vosgii mici, dela Saverne la Bitsche, au înălțimi mult mai scăzute, nu constituiesc decât un obstacol prea greu marilor operații, și sunt traversați de numeroase șosele și de mai multe căi ferate.

Hardt, dela Bitsche la muntele Tonnerre, se ridică la înălțimi superioare Vosgilor mici, și ating adesea chiar 700 m., constituind pe alocurea un obstacol destul de serios. Comunicațiile din Hardt urmează două represiuni: una formată de văile râurilor Lauter și Schwartzbach; cealaltă, corespunde văii superioare lui Glau, afluențele lui Nahe, și mlaștinilor din Landstul. Pozițiile dela Pir-

mansens și Kaiserlantern comandă aceste două depresiuni.

Palatinatul Renan și Alsacia, pe malul stâng al Rinului, se leagă cu munții Jura prin colinele Sundgau și cu Hardt prin platoul Alzey.

Cursurile de apă, cari se coboară din Vosgii mari, se varsă în Ill, care merge paralel cu Rinul, dela Sundgau la Strasburg.

Câmpia Rinului în această parte este foarte mult redusă, și se întinde până la picioarele Vosgilor.

Râurile cari isvorăsc din Vosgii mici, din Hardt și din Palatinat, se aruncă direct în Rin, formând serioase bariere pentru trupe ce ar voi să se miște între munți și Rin. Cele mai importante dintre acestea sunt: Saver, Lauther și Pfrimm, cari mărginesc cele mai bune pozițiuni defensive dela Fröeschwiller, Woerth, Wissemburg, etc.

Rinul formează în această parte, un obstacol serios, prin numărul mare de brațe și prin mlăștinile ce sunt între aceste brațe.

Lărgimea fluviului, pentru construcții de poduri militare, nu scoboară sub 250 m.; la Manheim are 400 m., iar la Mayența atinge 600 m. Poduri fixe sunt foarte multe.

Lorena este o regiune puțin accidentată. Se întinde dela frontiera franco-germană și a Luxemburgului până dincolo de Sarre. Partea de Sud este mlăștinoasă și presărată cu canale. La V. și N. terenul se ridică prin dealurile Moselei și ale Sarrei.

Regiunea dela Est de Sarre până la sorgintea lui Nahe și Blies (Hardt), numită platoul Westrich, este foarte industrială.

Mosella și Seille, tăiate de frontieră nu au multă valoare, ca obstacol; din contră, Sarre constituie o linie de apărare importantă pentru germani. Acest râu stă de-a-curmezișul liniilor de operație ce duc din Franța la Rin, între Mayentza și Strasburg.

Hünserück este o prelungire naturală a Ardenilor. Atinge altitudini de 600 m. și este bătut de vânturile de N., din care cauză are o climă aspră și puțin cultivat. Apele fiind la suprafață au creiat numeroase mlăștini; lo-

calitățile sunt puține și depărtate; iar comunicațiile rari. Această regiune nu este proptie operațiunilor mari militare.

Valca Moselei dela Treves la Coblenz este foarte îngustă.

Eifel, are aceeaș caracteristică ca și Hunsrück și se întinde la Nord de el, de care este despărțit prin adâncă tăietură a Moselei. La Nord, platoul se lasă treptat și se leagă pe nesimțite cu câmpiile Belgiei și ale Rinului.

4) Regiunea din dreapta Rinului

Incepând dela Sud, dela frontiera elvețiană, și mergând spre Nord, până la Marea Nordului, distingem următoarele regiuni:

Prima parte cuprinde Munții Pădurea Neagră, care se continuă prin Odenwald, Spessart, Vogelsberg, Rhön-gebirge până către Cassel.

Pădurea Neagră, în partea Sudică, are aspectul Vosgilor mari, neputându-se trece dela un versant la altul decât prin gâturi înalte. La Nord de înălțimea Hornisgründe (1000 m.), munții scad repede, având aspectul unor coline și traversate de numeroase căi de comunicație, ceea ce face ca marile operații militare să fie mult înlesnite. Aceasta se numește depresiunea Pforzheim.

Între Mein și Neckar se întinde Odenwald, care se ridică iarăș la înălțimi mai mari, însă fiind accesibile marilor operațiuni militare.

Câmpia badeză se întinde între Pădurea Neagră, Odenwald și Rin; este ceva mai îngustă decât câmpia Alsaciei.

La Nord de Odenwald, sistemul Rinului se continuă prin înălțimile păduroase ale Spessartului, ce se întinde între cotiturile Meinului.

Munții Tamus se întind pe dreapta Rinului, la N. de Mein, simetric cu Hunsrück; la N. de Tamus se întinde Westerwald, ce corespunde cu Eifel; iar la Nord de Westerwald se întinde Sauerland, care separă valca Rinului de a Weserului.

Aceste regiuni, dela Nord de Mein, sunt mult mai

accesibile marilor operațiuni militare decât similarele lor de pe malul stâng al Rinului; din cauza direcției râurilor: Mein, Sieg și Lahn, cari au o direcție dela Est la Vest și cari, prin numeroșii lor afluenți, deschid foarte multe comunicațiuni prin regiunile citate. Mai la Nord se întinde regiunea joasă a Rinului, Westfaliei și Oldenburg. Regiunea aceasta, racordează, pe nesimțite, înălțimile Germaniei centrale cu malul Mării Nordului.

Ca orografie, în această regiune se află înălțimile Teutoburgerwald și Wichengebirge, cari nefiind prea accidentate, sunt străbătute de numeroase căi de comunicațiuni, din care aceea care duce la Minden se numește Poarta Westfaliei.

Câmpia aceasta este brăzdată de patru râuri mai principale: Rinul, Ems, Weser și Elba.

Coasta Mării Nordului, unde se varsă aceste patru fluvii, este joasă și prezintă mare analogie cu coasta Olandei. Ea are patru mari golfuri: Dollart, Iade, Gura Elbei și Gura Weserului. În fundul golfului Iade se află portul militar Wilhelmshafen; la intrarea gurei Weserului, se află portul Bremerhafen; iar la intrarea gurei Elbei, se află portul militar Cuxhafen.

În general, aspectul coastei, până mult în interior, este mlăștinos, ceea ce face ca operațiile militare în această parte să fie excluse; iar debarcări, să nu se poată face.

* * *

În rezumat, întreaga această regiune, pe care se desfășoară azi lupta dintre Francezi-Englezi-Belgieni, deo parte, și Germani, de altă, se poate caracteriza în modul următor:

Gruparea armatelor este determinată de formele terenului, de liniile de apărare, ca și de direcțiile de atac față de obiectivele hotărâte.

Formele terenului nu permit mari operațiuni în Vosgii mari, în Alsacia; în Hunsrück, în Eifel și în Argonne. Aceste regiuni vor fi oculte pela extremități, pentru a se ajunge în regiuni accesibile.

Liniile de apărare sunt, de partea Franței, întăririle artificiale dela Verdun, până la Belfort; iar de partea Germaniei, Rinul cu toate cetățile sale.

Dirrecțiile de atac al diferitelor armate vor urmă de-
 presiunile: a) Valea Meusei, prelungită cu a Sembrei și
 a Oisei; b) valea Moselei, prelungită cu a Chiers-ului și
 apoi Aisne; c) depresiunea Vosgilor mici, între Donon
 și Hunsrück pentru a se pătrunde prin poarta dintre
 Toul-Epinal. Fiecare din aceste direcțiuni de înaintare
 sunt brăsdate de numeroase căi de comunicații; în special,
 prima, care trece prin Belgia.

Considerațiuni generale militare asupra întregului teatru de operațiuni

În primul rând; trebuie observat că frontiera politică,
 între Franța și Germania, urmează o linie convențională
 fără a fi sprijinită pe vre-un obstacol natural. De aceea,
 fiecare din aceste țări și-au determinat, înapoia acestei
 frontiere geografice, câte o frontieră militară, pe care au
 întărit-o cu lucrări permanente, cari să se opună pri-
 melor încercări de ofensivă ale inimicului.

De partea Franței, frontiera militară este trasată prin
 o linie, care pornind dela Belfort, urcă Mosela superioară
 până la Toul, apoi merge pe coastele Meusei, pe dreapta
 Meusei, până la Verdun, apoi în lungul Meusei, până la
 Mezières.

Această linie a fost întărită cu uvraje permanente
 cari îi sporesc puterea de rezistență naturală; canalizează
 direcțiile de atac și sprijină operațiile ofensive ale armatei
 de operații. Patru mari cetăți sunt așezate pe această
 frontieră militară: Belfort, Epinal, Toul și Verdun. Două
 câte două dintre ele sunt legate cu forturi mari de
 oprire: Belfort cu Epinal și Verdun cu Toul; iar inter-
 valul dintre Toul și Epinal — cam 55 km. — rămâne
 deschis, canalizând invazia.

De partea Germaniei, frontiera militară este în apro-
 pierea imediată a frontierei politice. Ea urmează creasta
 Vosgilor dela Balonul Alsaciei, malul râului Seille și apoi
 de Moselle trecând prin Metz, până la Thionville. Și a-
 ceastă frontieră militară este sprijinită de lucrări per-

manente de întăriri: Metzul și Strasburgul — mari cetăți tabere — alcătuiesc sprijinul acestei frontiere militare. În Alsacia, în intervalul dintre Rin și Vosgi, în fața de Strasburg, se află forturile dela Molsheim, care închid acest interval; iar la N. de Metz, se află Thionville, ce închide intervalul dintre Metz și frontiera Luxemburg. Și aci este lăsat un mare interval liber, neîntărit, intervalul dintre Metz și Molsheim, respectiv Strasburg, pe unde ar putea să se îndrepte o ofensivă franceză. Este, însă, de observat că înapoia acestei frontiere militare germane destul de puternice, se întinde o altă barieră naturală, foarte puternică — Rinul — și a cărei rezistență naturală este mult sporită prin cetățile ce sunt așezate în tot lungul ei: Neu Brisach, Strasburg, Germersheim, Mayența, Coblenz, Colonia, cari fac, împreună cu Rinul, o barieră cu adevărat redutabilă, și cu atât mai puternică, cu cât toate aceste mari cetăți arătate sunt toate duble capuri de pod pe Rin.

Valoarea strategică și tactică a cetăților așezate pe cele două frontiere militare

Studiul acesta îl vom împărți din îndoitul punct de vedere: al ofensivei și al defensivei, și făcându-se abstracție de încălcarea neutralității Luxemburgului și Belgiei.

Ofensiva franceză. — În acest caz, se vede, dela început, că cetățile extreme, Verdun și Belfort, nu au nici o valoare ofensivă, și o spunem aceasta gândindu-ne la marile operațiuni, nu la operațiuni locale.

În adevăr: O ofensivă franceză pornind din Belfort, după o zi de marș; se lovește de puternica barieră a Rinului; iar de aci, dacă va merge pe malul drept, presupunând că ar fi reușit să treacă dincolo, va avea un teren cu totul dificil și impropriu marilor operațiuni (regiunea munților Pădurea Neagră); iar dacă va merge pe malul stâng, va avea în tot momentul flancul drept amenințat de forțele germane de pe malul drept, și înainte de a ieși din acest sac al Alsaciei, se va lovi de întăririle dela Molsheim, și de puternica cetate Strasburg.

În astfel de condiții, este ușor de văzut că o ofen-

sivă pornită, în această direcție, din regiunea Belfortului, nu se va putea face nici cu forțe mari, fiindcă nu este spațiul suficient de manevrarea marilor efective, și nici terenul nu se pretează la astfel de operațiuni. Cel mult ar putea avea o acțiune locală.

Acelaș lucru se petrece și cu cetatea Verdun. Orice ofensivă pornită din această regiune, spre Est, se va lovi, chiar din prima zi de marș, de cea mai puternică cetate germană din această regiune — Metz — sprijinită la Nord de cetatea Thionville și având drept curtină, drept legătură, obstacolul natural, adâncul râu Moselle. Inapoi a acestor obstacole forțe relativ mici ar putea ține în loc forțe de 4—5 ori superioare.

Rămâne de văzut rolul celorlalte două cetăți: Toul și Epinal. Din discuțiile făcute asupra cetăților Belfort și Verdun se poate deduce, că celelalte două cetăți: Toul și Epinal, sunt, prin excelență, de natură ofensivă. Orice ofensivă franceză, făcută cu scopul de a da o mare lovitură în inima Germaniei, nu se poate face decât pornind din regiunea cetăților Toul și Epinal.

Această ofensivă, pornind dela Mourthe, ajunge mai întâi pe Seille, apoi pe Sarre, întorcând și străpungând toată apărarea frontierei militare, fără a întâlni vre-un obstacol de neînving. Ofensiva va avea inapoi ea, sprijinul acestor două mari cetăți, de unde va primi toate aprovizionamentele și unde va găsi un refugiu, dacă nevoie va fi. Orice încercări făcute de trupe germane, ieșite din Metz pentru a ataca flancul stâng și spatele armatei ofensive franceze, va fi zădărnicită de trupe franceze de ajutor, sosite din Toul-Nancy; asemenea în contra acelor cari ar înainta dinspre Strasburg, vor opera forțele eșite din Epinal. Dacă ofensiva franceză este forțată a da înapoi, va găsi un sprijin puternic în aceste două cetăți, cari vor acoperi flancurile armatei franceze, interzicând, în mod absolut, orice încercare de învăluire, mișcări atât de obișnuite la germani.

Defensiva franceză. — Dacă, dela început, Francezii păstrează defensivă, rolul, în general al cetăților este de a întârzia înaintarea inimicului. Se știe, însă, că niciodată nu se va adopta o defensivă pasivă. În timpul luptei se

va călă momente prielnice pentru a se luă ofensiva. Din punctul de vedere defensiv, Verdun permite atacul în flancul și în spatele unei ofensive Germane, pornite de pe frontul Metz-Thionville și care ar urmă linia de operație prin Dun și Stenay. In cazul unei bătălii ce s'ar dă între Meusa și Argonne, această cetate asigură flancul drept al armatei franceze, permițându-i de a face manevre în flancul și în spatele armatei inimice. In rezumat, cetatea Verdun este așa fel așezată, încât ea înlesnește operațiile armatelor franceze, însărcinate a luptă în regiunea de N. contra ofensivelor germane.

Belfort, are numai un rol pur defensiv. Această cetate fiind așezată în mijlocul unei linii obligatorii de trecere, poate fi considerată ca un fort de oprire, mai ales că prin această parte nu vor trimite nici Germanii forțe prea mari.

Rolul defensiv al celorlalte două cetăți, Toul și Epinal, s'a văzut mai sus, că este aproape tot așa de important, ca și defensiv.

Din punctul de vedere al organizării cetăților, ele se prezintă:

Belfort are un număr de șase mari forturi: fortul Vezelois, Bessoncourt, Roppe, Salbécet, Vandois, d'Oye. Intre aceste forturi sunt baterii intermediare tot în lucrări permanente. Diametrul între forturile extreme, de ex. între Vezelois și Vandois, este de 14 km.

Inapoi a acestei linii de forturi se află o a doua linie de forturi și de baterii care se întinde în partea de Est a cetății și este compusă din 5 mari forturi și o linie aproape neîntreruptă de baterii în fortificație permanentă.

Natura terenului pe care sunt construite aceste forturi și baterii, și faptul că cetatea, în ansamblul ei, este așezată în o depresiune care este apărată în partea nordică de munții Vosgi, cu care se leagă, iar în partea sudică, acțiunea forturilor întinzându-se până în apropierea frontierei Elveției, face ca cetatea să fie foarte tare.

Epinal este înconjurat cu un număr de 14 forturi mari: Bambois, Friches, Roolon, Ticha, Givancourt, Bois de l'Abbé (aci este un grup de trei mari forturi și 6

baterii, toate în lucrări permanente), Voivre, Longchamps, Adelpheș, Razimont, dela Mouche. Intre aceste forturi sunt baterii intermediare, asemenea în fortificație permanentă. Diametrul între forturile extreme are o lungime de 15 km.

Intervalul dintre Epinal și Belfort, în lungul frontierei militare, este interzis de o linie de forturi: d'Arches, Remiremont, Rupt, Chateau, Lambert, Ballon de Servance, Giromagny; așa că acest interval de aproape 60 km. dintre forturile celășilor Epinal și Belfort, este închis cu 6 forturi mari, și încă câteva baterii intermediare, ceea ce revine de fiecare fort să apere un front de cel mult 5 km. la Sud și 5 km. la Nord.

Toul. — Se găsește așezat la o pronunțată colitură a Mozelei și pe marea cale de comunicație ce trece dela Paris spre Est. Toul este înconjurat de 7 mari forturi, fiecare din aceste forturi având câte un grup de alte lucrări de fortificație cari formează pentru: Pont St. Vincent, Villey le Sec, St. Michel, Lucey, d'Ecrouves, Domgermain, Blériod. Diametrul cel mai mare este de 22 km. Intre Nancy și Toul, în spațiul închis de Mosela, la N. și la S., și de Meurthe, la Est, se află marea regiune „Haye”, păduroasă și improprie mișcărilor mari de trupe. La Sud de Moselle, asemenea regiunea este improprie mișcărilor mari de trupe, din cauza numeroaselor păduri ce se află în această regiune. Numai un interval de 50 km., între liniuța externă a acțiunii tunurilor forturilor dela Toul și Epinal, rămâne accesibil mișcărilor mari de trupe, fără a se ține seamă de mișcările ofensive ale garnizoanelor mobile ale acestor cetăți.

Intervalul acesta mai este apărat de fortul Manonviller, așezat la E. de Luneville, pe calea ferată ce duce la Saverne; fortul de Pagny, așezat la S.-V. de Toul, și apoi fortul Bourlemont, așezat înapoia intervalului, la Neufchâteau.

Verdun. Se află la încrucișarea celor două mari căi ferate: din lungul Meusei și aceea ce dela Paris merge la Metz, și formează extremitatea Nordică a liniei întărite. Este așezat în fața regiunii întărite Metz-Thionville, și prin organizarea sa puternică, neutraliză acțiunea o-

fensivă a forțelor germane din această parte. Verdun e înconjurat de numeroase lucrări în fortificație permanentă. Numărul forturilor mari se ridică la 14: Dugny, Landrecourt, Regret, des Santelles, de la Chaume, de Bois Bourrus, de Marre, de Belleville, Donaumont, Fleurry, de Vaux, de Tavanés, St. Michel, Moulainville. Numeroase baterii și redute, toate în lucrări permanente, completează forța acestei mari cetăți. Diametrul între forturile extreme atinge 16 km.

Intervalul dintre Verdun și Toul este interzis asemenea prin forturi și lucrări permanente, așezate în lungul Meusei, unele pe malul drept, altele pe malul stâng, după cum s'a prezentat terenul, în tot cazul căutându-se a se susține reciproc prin focuri.

Incepând dela Toul și mergând spre Nord, găsim: fortul Jony, fortul Gironville și fortul Lionville, cari sunt așezate pe dealurile Meusei și interzic marea șosea ce duce la Commercy. Apoi vine fortul Camp des Roumains imediat la Sud de St. Michel și interzicând șoseaua și podul ce trece Meusa în această parte. Mai la Nord găsim fortul Paroches, așezat pe malul stâng al Meusei, care face sistem strâns cu precedentul. Forturile Troyon, Gênicourt și Handainville, termină seria forturilor; ele sunt așezate pe dreapta Meusei, interzicând marile șosele ce vin spre Meusa.

Este de remarcat că primele trei sunt așezate chiar pe creasta dealurilor Meusei (Côtes de Meuse) și au vederea deschisă în tot lungul văii râului Rupt de Mad, ce curge direct spre Metz; celelalte sunt lângă malul râului Meusa, lăsând în fața lor regiunea păduroasă, accidentată și foarte puțin accesibilă; dealurilor Meusei, și care regiune, probabil că va fi apărată în partea sa estică prin lucrări pasagere și de apărare mobilă.

La Nord de Verdun se află fortul Longwy care, însă, este fără mare importanță.

Valoarea orașului Nancy

În jurul acestei cestiuni, toți marii scriitori militari au scris unii pro și alții contra întăririi orașului Nancy, și transformarea lui în o mare cetate de frontieră. Ba

unii chiar au mers mai departe, cerând ca în locul cetății Toul să se ridice cetatea Nancy¹⁾. Generalul Langlois, în susținerea acestei teze, spunea că o ofensivă pornită din Nancy are mai multe șanse de reușită, fiindcă nu mai are nici un obstacol în drum decât micul râu Seille care este neglijabil, în timp ce dela Toul pornind, ofensiva, va avea de trecut mai întâi râul Meurthe care constituie un obstacol destul de serios, și apoi Seille. În afară de aceasta, mai zice: cu cât va fi mai aproape de frontieră rezervoriul de aprovizionări al armatei ce operează ofensiv, cum și punctul de sprijin pe care să se rezeme această armată într'un caz de înfrângere, sau retragere provizorie, cu atât ea va fi mai liberă în mișcările sale.

Se apre, însă, că în cazul de față, și având în vedere cum se prezintă terenul, precum și cetățile inimice vecine, Nancy nu ar corespunde tot așa de bine menirii ce i s'ar da, de sprijin al armatei de operație ofensive, cum corespunde azi cetatea Toul.

În adevăr, presupunând că nu există cetatea Toul, și că în locul ei s'a ridicat cetatea Nancy. Orice ofensivă germană, pornită din Metz direct spre Sud, ar întoarce cetatea Nancy și dela început ar fi izolată de restul forțelor din interior; în timp ce azi orice ofensivă germană îndreptată în această direcție se lovește de front de întăririle dela Toul; iar armata ce ar operă în Lorena germană ar găsi un mai sigur sprijin în Toul decât în Nancy, fiindcă în primul rând are retragerea asigurată în timp ce în al doilea caz, nu. Adică, cu ajutorul cetății Toul, se poate manevra; cu cetatea Nancy, nu.

Ceeace nu împacă pe mulți naționaliști, însă, era eventualitatea ocupării orașului Nancy, de către Germani, din primele zile ale încoperii ostilităților. Pierderea acestui mare și industrial oraș, acestui oraș, capitala Lorenei franceze, sediul atâtor autorități, și centru de comunicație de cea mai mare importanță, ar avea o mare influență morală asupra întregii țări. Faptul, însă, că nu este fortificat, nu trebuie să determine pe Francezi să-l

1) General Langlois. Diverses questions de défense nationale.

părăsească fără lupte. Din contră, apărarea activă a Nancy-ului, trebuie să intre în intimă legătură cu apărarea exterioră a celății Toul. Înainte de Nancy, spre Nord spre Pont-à-Mousson, și spre Est în direcția generală Château-Salins, sunt pozițiile naturale numite „Grand Couronné” ale Nancy-ului, cari permit o rezistență îndelungată cu forțe relativ reduse. Apărarea, dacă ar fi forțată să părăsească aceste poziții, se va retrage pe flancurile orașului, la Nord și la Sud, și sprijiniți pe râul Meurthe și pe forturile Frouard, pe pădurea Haye și pe fortul Pont St. Vincent, ar putea duce rezistența încă mult timp, chiar față de forțe cu mult superioare, mai ales că această poziție este în legătură strânsă cu întăririle celății Toul, de care n’ar putea să fie tăiată.

* * *

Înapoia acestor fortificații, se află reșitul apărării Franței:

Parisul. — Toate cele trei mari direcții centrale de invazii în Franța, conduc, în mod fatal, direct spre Paris. Prima este valea Meusei prelungită cu Sambre și Oise; a doua, valea Mosellei, prelungită cu Cihers și Aisne; a treia este depresiunea micilor Vosgi, continuată prin Poarta dintre Toul și Epinal, și apoi văile Ornain-Marna sau Aube-Seina.

Toate aceste direcții converg și se întâlnesc la Paris.

Eră foarte natural ca Francezii să se gândească la fortificarea acestui oraș, capitala Franței, care prin situația lui geografică, prin numărul mare de locuitori, prin bogățiile imense adunate, și prin influența politică internă dominantă creată, este de cea mai mare importanță stăpânirea lui, fie pentru armata inimică, fie pentru Francezi.

Aceste trei mari direcții de invazie înspre Franța fiind convergente, conduc, în mod fatal, la un singur teatru de operație aflat în *Basinul Parisului*; și invers, pornind din Franța spre Germania și fiind divergente, conduc la trei zone de invazie, și deci la trei teatre de operații: Germania de Nord, centrală și de Sud.

Parisul se află așezat în fundul unei vechi cuvette

lacustră; marginile acestui lighian au o importanță militară considerabilă fiindcă toată apărarea Parisului depinde de stăpânirea acestei margini. În 1870, aceste înălțimi au fost dela început în mâinile Germanilor, iar toate încercările de ieșiri făcute de francezi erau dela început condamnate; dacă într'un nou războiu ele vor fi în mâinile Francezilor, aceasta le va permite să ia ofensiva în o anumită direcție și să aibă șanse de succes.

Imprejurimile Parisului sunt împărțite în trei mari sectoare prin direcția Seinei și a Marnei: Sectorul 1 este constituit de spinarea platoului Brie și se întinde dela Villeneuve, St. Georges la Noisy, în partea de Est a Parisului; sectorul al 2-lea corespunde regiunii Beauce și este tăiat de văile Yvette, Bievre și Rû de Gally. El se întinde dela Villeneuve, St. Georges la Sud și S.-V. de Paris până la Poissy, pe Seine; Sectorul al 3-lea se întinde la Nord de Paris și cuprinde două serii de înălțimi separate prin câmpia St. Denis; înălțimile dinspre Est sunt colinele Chelles și Vaujours cari se continuă prin platoul Avron și înălțimile Belleville; la Vest sunt colinele Montmorency și piscul Corneilles.

Intăririle actuale ale Parisului sunt repartizate în conformitate cu aceste dispozițiuni geografice. Așa, nouile forturi și întăriri sunt împărțite pe grupe de întăriri, și anume în trei grupe, corespunzătoare celor trei zone geografice. Grupele sunt independente unele de altele, deși au puțința de a se ajuta.

Intărirea actuală a Parisului, cuprinde trei linii:

Linia 1-a, cea mai modernă, este formată din 32 mari forturi și numeroase baterii-fortive intermediare, precum și redute și lucrări pentru infanterie. Cele mai principale forturi sunt: Palaiseau, Villeras, de Ht. Buc, St. Cyr, Marly, Mnt. Valerien, Corneilles, Montmorency, Montlignon, Domant, d'Ecouen, Butte, Pinçau, Stains, de l'Est, Vaujours, Chelles, Villiers, Champigny, Sucy, Villeneuve. Această linie de forturi, cu totul moderne, se află la o depărtare de marginea Parisului, de incintă, la 12—16 km., iar desfășurarea totală a circumferinței este de 140 km., măsurată pe linia forturilor.

Toate aceste forturi sunt lucrate numai în beton armat

și cuirase; iar armamentul cuprinde guri de foc de calibre între 57 m.m., pentru flancare, și mergând treptat la 105, 150, 210, 280, tunuri lungi, obuziere și mortiere, toate puse în cupole cuirasate.

Înapoia acestei linii se află linia 2-a de forturi, compusă din vechile forturi ale Parisului din 1870, reparate și modernizate. Această a doua linie se află la 3—5 km. departe de incinta orașului, iar intervalul între ele variază între 2—3 km. Lungimea circumferinței, măsurată pe linia forturilor din linia 2-a, este de aproape 60 km. În sfârșit, linia 3-a este incinta care este chiar la marginea orașului.

Numărul total al gurilor de foc din toate forturile trece de 7000, de diferite calibre.

Garnizoana fiecărui fort mare este socotită, după importanță, între 1200—3000 oameni și un armament între 24—60 tunuri; iar bateriile-fortive intermediare au câte 200 oameni garnizoană și în mijlociu câte 6 tunuri mari.

În acest mod socotită garnizoana Parisului, ar trebui să fie de cel puțin 350.000 de oameni, din cari, cel puțin 150.000 garnizoană fixă a forturilor, iar restul de 200.000 formând garnizoana mobilă. Dacă ne referim la lungimea circumferinței pe linia principală de rezistență, vedem că este socotit cam $2\frac{1}{2}$ oameni pe metru curent. În aceeași ordine de idei, armata asediatoare ar fi trebuit să întrebunințeze aci cel mai puțin îndoit decât garnizoana cetății, adică 700.000 de oameni, pentru că dezvoltarea circumferinței asediatoare va fi de cel puțin 250 km., și urmând a se socoti — în mijlociu — tot $2\frac{1}{2}$ oameni pe metru curent.

*
*
*

Mergând la frontiera de Nord a Franței vedem că aci, față de neutralitatea garantată de marile puteri europene a Belgiei și Luxemburgului, Franța nu a dat atâta atenție cum a dat frontierei de Est, direct amenințate.

Singurile cetăți mai mari din acest front sunt Lille și Maubeuge. Cetatea Lille închide drumurile ce vin dinspre valea Escaut-ului; iar Maubeuge formează primul punct de rezistență la frontiera belgiană, pe marea cale

de invazie a văii Meusei, prelungită cu a Sembrei. Dacă considerăm, însă, și Belgia intrată în acțiune, atunci trebuie să ținem seamă de cetățile belgiene Liège și Namur ce interzic axul marelui căi de invazie — valea Meusei — precum și cetatea Anvers, redutul apărării belgiene.

Liège este așezat pe Meusa la o depărtare numai de 25 km. de frontiera germană și la 55—60 km. de marele câmp de concentrare dela Elsenborn. Este, cu alte cuvinte, o *cetate de frontieră*. Organizarea sa, însă, nu a fost făcută în felul cetăților de frontieră, ci în felul cetăților din interiorul țării, depărtate la mai multe zile de marș, de frontieră. O cetate de frontieră trebuie să fie așa fel organizată, din timp de pace, încât să fie susceptibilă de a respinge un atac al inamicului, chiar din prima zi a decretării mobilizării, adică să fie în tot momentul mobilizată, ca garnizoană și ca interval. O cetate care este departe de frontieră, are tot timpul să fie pusă în completă stare de apărare până ce inamicul se prezintă sub zidurile ei.

Liège are șase forturi și șase baterii-fortive intermediare: fortul Barchon, Fléron, Boncelles, Flemalle, Loncin, Pontisse; între ele se află bateriile intermediare toate în fortificație permanentă. Intervalul dintre forturi și baterii-fortive variază după teren, între 1645 m. și 6400 m. cel mai mare interval; iar distanța forturilor de centrul orașului este cuprinsă între 7285 m. și 9150 m. Perimetrul este de 50 km. și are ca formă generală o elipsă. Uvrăjele toate sunt betonate și cuirasate. Cele șase forturi au armamentul identic: 2 tunuri de 15; 4 de 12; 2 mortiere de 21 și 4 tunuri de 57 cu tragere repede. Bateriile fortive au fiecare: 2 tunuri de 15; 2 de 12; 1 mortier de 21 și 3 de 57. Armamentul total cuprinzând și gurile de foc de flancare se ridică la 400 guri de foc. Pe lângă acest armament, fiecare fort sau fortiv, are 2 sau mai multe obseravoare cuirasate, precum și un proiector electric, asemenea cuirasat.

Namur este așezat la confluența Sembrei cu Meusa și lasă între el și Liège un interval de 55 km. închis la mijloc prin fortul izolat dela Huy care, însă, nu are mare importanță. Namur are patru mari forturi și cinci

fortive-baterii: Maizeret, Malourie, d'Emines, Marchovette; între forturi se află bateriile intermediare. Atât forturile, cât și fortivele sunt în construcție cuirasă și betonată. Traseul general al cetății are forma unui trapez regulat, cu bazele orientate dela N. V. la S.-V.; baza mică având 9 km., iar cea mare 13 km. Distanța forturilor exterioare de centrul orașului variază între 4 și 8 km.; iar intervalele dintre forturi variază între 3—6 km.

În ceea ce privește constituirea organică și a acestei cetăți, ea este identică cu a Liège-ului; fiecare fort sau baterie intermediară are același armament. Numărul total al gurilor de foc, cuprinzând și organele de flancare, se ridică la 530, de diferite calibre.

Anvers este considerat ca reductul apărării Belgiei. El este așezat pe fluviul Escaut și foarte aproape de gura lui. La Sud de Anvers, se varsă în Escaut râul Rupel mărit cu Nêthe și Dyle. În întărirea acestui mare oraș s'a căutat a se trage tot profitul din direcția și din valoarea tuturor acestor râuri, atât Escaut-ul cât și Rupel, cu afluenții uli.

Anvers a fost întărit întrebuintându-se trei linii de apărare: a) Prima linie de apărare cuprinzând forturile moderne și așezate la o depărtare de 20—25 km. de centrul orașului. Toate aceste forturi sunt așezate pe malul stâng al râului Nêthe, apoi pe malul stâng al râului Rupel, în intervalul dintre Dyle și Escaut, și aceste toate fac față la Sud-Nord de Nêthe și la N. de Escaut forturile închid partea de Est și de V. a Anvers-ului, întâlnindu-se ambele direcții la Nordul cetății, foarte aproape — la 3—4 km. de frontiera olandeză. Numărul total al forturilor de pe această linie este de 21 forturi mari și de cel puțin tot atâtea baterii-fortive intermediare. Forturile sunt: Stabroecke, Ertbrand, Braschaet, Schooten, Gravenwezel, Ooleghem, Broeckem, Kessel, Lierre, Tal-laert, Köningshoyekt, Wavre, Waelhem, Heyndonek, Villebroeck, Liezelle, Bornhem, Rupelmonde, Kuaey, Doel. Distanța între forturi variază dela 3—5 km.

Această puternică linie de apărare este completată cu lucrările pregătitoare pentru inundație. Aproape tot malul stâng al râului Rupel și al lui Nêthe sunt inundabile pe

o zonă de 5—600 m.; iar la Nordul cetății, apele Escautului fac inundații pe zone de 10—15 km. pe dreapta și pe stânga lui.

b) Inapoia acestei prime linii de apărare se află a doua linie de forturi la o distanță de primă 10—12 km. Numărul forturilor de pe această linie este de 13; și un număr de aproape îndoit de baterii-fortive intermediare. Linia aceasta de forturi se află la 5—6 km. de marginea orașului și constituiește un obstacol foarte serios pentru trupele inimice care le-ar ataca fără să fi făcut să cadă cel puțin 5—6 forturi din prima linie de apărare. Și aici terenurile inundabile completează apărarea;

c) Incinta orașului, formează a treia și ultima linie de apărare.

Toate forturile și fortivele liniei 1-a și o bună parte din acelea din linia 2-a, sunt construite în beton, iar artileria cuirasată. Gurile de foc întrebunțate sunt aceleași ca și la cetatea Liège; iar numărul lor este superior lui 1000, dacă considerăm și piesele de flancare.

Așa cum eră organizată această cetate, eră considerată ca cea mai tare din lume și ca fiind în stare să reziste oricărui asediu. S'a constatat, însă, că în lupta ce de veacuri se întreprinde între cuirasă și tun, între fortificație și tun, acesta din urmă a avut câștig de cauză. Artileria grea, de asediu, germană, a putut dela distanțe foarte mari, să suprimă toate obstacolele din cale-i și să deschidă drumul coloanelor sale. Îndată ce s'a făcut o spărtură în linia 1-a a forturilor, iar artileria germană s'a putut apropia de cetate la 8—12 km., a bombardat orașul pe deasupra forturilor liniei a 2-a. În astfel de condițiuni, cetatea a fost forțată să se predea.

Lille este o cetate veche cu 16 forturi și fortive, construite odată cu cetățile din Estul Franței, însă, nemodernizată. A fost vorba, în ultimul timp, să fie declassată, iar materialul de artilerie al forturilor să fie ridicat. Numai intervenirile populației industriale locale a făcut ca să nu fie declassată. De fapt, însă, nici n'a fost apărată, ci a fost dela început părăsită de către armatele franceze, tot așa cum au fost toate celelalte cetăți de pe frontul de Nord, afară de Maubeuge.

Maubeuge ca cetate, propriu zis, intră în aceeaș categorie ca și celelalte din Nordul Franței. Faptul, însă, că se găsește pe axul marelui linii de invazie prin Belgia, adică pe Sambre — în prelungirea Meusei — a fost apărută și în ea s'a făcut o rezistență îndărătnică, fără însă să poată rezista artileriei grele germane.

Maubeuge are 9 forturi și baterii intermediare, iar armamentul lor nu diferă de acela al forturilor cetății Namur.

Frontiera Germană

Am văzut care este frontiera politică între Franța și Germania, precum și care este frontiera militară atât a Franței cât și a Germaniei.

Pe frontiera militară germană găsim, scoborînd dela Nord spre Sud, următoarele întăriri: *a)* Sistemul Metz-Thionville (Diedenhofen); *b)* Sistemul Rinului superior Neu Brisach-Strasburg-Kéhl, și *c)* Sistemul Rinului de mijloc și de sus.

a) Sistemul Metz-Thionville. — Grație cetății Metz, Germanii vor putea duce o puternică ofensivă pela N. de Verdun, căci această cetate le va da tot sprijinul necesar în caz de înfrângere. Armatele germane bătute în această direcție, vor găsi foarte aproape de frontieră un solid punct de sprijin, Metz, și o linie de apărare, Mosela, cu Thionville, înapoia căruia se pot reface. Prin urmare, sistemul Metz-Thionville cu Mosela, este o puternică regiune întărită, cu caracter ofensiv.

Din contra, în cazul unei ofensive franceze, regiunea aceasta nu o poate împiedica de a se îndeplini. Ceva mai mult, ofensiva franceză nici nu va trebui să piardă oameni și timp cu asediarea și forțarea acestei cetăți; un corp de observație, cu foarte puțin superior trupelor investite, așezat în partea de Răsărit a cetății, va fi suficient pentru a împiedica orice velleitate de ofensivă a garnizoanei. În adevăr, garnizoana mobilă a cetății, nu va putea opera decât spre Nord, spre E. și spre Sud, căci spre Vest se va lovi de cetatea Verdun cu toată linia întărită. Dacă pornește spre Nord sau spre Sud, acțiunea sa

nu va putea merge departe, căci corpul de observație francez îi va cădea ușor în flanc și în spate, rupându-l de cetate. Dacă va merge spre Est, se va lovi de front de corpul de observație.

Prin urmare această cetate, prin situația ei, este o cetate de natură ofensivă, fără însă, să poată juca rolul defensiv al interzicerii unei invazii franceze, mai ales când această invazie a ocupat, prealabil, întăririle dela Thionville. Ocuparea acestor întăriri este necesară pentru a izola Metzul și a face ca acțiunea corpului de observație să fie mai eficace. Prin urmare, prima acțiune a ofensivei franceze se va îndrepta la Nord de Metz prin o acțiune puternică ofensivă spre a ocupa toate aceste întăriri și apoi acțiunea contra Metz-ului se va transforma în acțiune defensivă, de observare, în timp ce grosul ofensivei franceze își continuă mersul spre Rin.

Cetatea Metz cuprinde, azi, următoarele mari și noi forturi: Lothring, Leipzig, Kaiserin, Kronprinz, Hoessler, d'Orny, Surbey, St. Barbe. Aceste forturi noi formează centrul unor grupe de întăriri numite „panzergruppen” și constituie linia 1-a de rezistență a cetății. Inapoi a acestei linii depărtată de marginea orașului la 12—14 km., se află o a doua linie de forturi mai vechi, construite înainte de 1900. Numărul acestor forturi este de nouă. Numeroase alte baterii-fortive, intermediare, unele înaintate, altele retrase, completează sistemul de apărare care este transformat într'un imens câmp retransat, cu o organizație cu deosebire solidă, însă cu caracter pur ofensiv, iar nici decum defensiv.

Thionville, se află pe malul stâng al Moselei, la 45 km. spre Nord de Metz. Thionville este și el întărit tot pe sistemul grupelor de întăriri; are două grupe pe malul stâng al Moselei și un grup pe malul drept.

Intre Metz și Thionville, malul drept al Moselei este pregătit și studiat pentru a fi întărit, într'un caz eventual, prin lucrări semipermanente sau pasagere.

b) *Sistemul Rinul superior cu Neu Brisach și Strasburg-Kehl.* — Cu totul inversă este importanța cetății Strasburg și a întregului acestui sistem. Din această regiune este greu de admis că va porni o ofensivă mare,

generală, contra Franței, pentru motivele ce am arătat la celatea Metz, luate în sens contrar; prin urmare, nu constituie un sistem ofensiv în felul cum se prezintă Metz-Thionville. În schimb, însă, din punctul de vedere defensiv, și în special al unei defensive active, acest sistem este foarte puternic pentru simplul motiv că, în special, celatea Strasburg nu va putea fi izolată, în felul cum se poate izola Metz. În adevăr, Strasburg rămâne în legătură cu inima Germaniei și orice înaintare a invaziei franceze spre Nord, în direcția Coblenz, Meintz, expune foarte mult corpul de observare ce s'ar lăsa cu fața spre Strasburg. Dacă Germanii ar aduce forțe superioare pe malul drept al Rinului și le-ar arunca prin Strasburg în flancul și spatele armatei de invazie franceze, apoi situația acestei armate va fi foarte precară. Pentru a se izola Strasburg în felul cum se poate izola Metz; va trebui ca armata franceză să treacă Rinul și să o investească pe ambele maluri, ceea ce ar constitui o operație foarte riscată și cu deosebire grea.

Strasburg, de când a intrat în mâna Germanilor, a luat cu totul o altă față, în special din punctul de vedere al fortificațiilor. Intrunind într'un acelaș sistem și localitatea Kehl, de pe malul drept, s'a alcătuit un dublu cap de pod, apărat de 13 mari forturi și de numeroase baterii-fortive intermediare.

Tot în acest sistem intră și întăririle dela Molsheim, care închid, drept la jumătate, intervalul dintre creasta Vosgilor și Rin.

Nou Brisach se află la jumătate intervalul dintre Strasburg și frontiera elvețiană. Germanii au transformat și această localitate într'un cap de pod puternic organizat și care apără podul și calea ferată care vine dela Friburg. Pe aci pot trece pe malul stâng al Rinului, în toată siguranța, forțele germane, ce ar fi chemate să opereze în Alsacia de jos.

Încă câteva forturi răslețe mai sunt, în această regiune, la Istein — 12 km. de Bâle — și un altul lângă Huningue, pe malul stâng.

Însuș situațiunea geografică a regiunii de pe malul drept al Rinului, face ca întreaga această parte a lui, cu-

prinsă între Strasburg și Bâle, să fie susceptibilă de o acțiune defensivă ofensivă, contra forțelor franceze ce ar operă spre Nord. În această parte cu greu este de admis că se vor îndreptă forțe prea mari franceze, pentru o ofensivă în această direcție;

c) *Sistemul Rinului de mijloc*. — Acest sistem se întinde la Nord de Strasburg, și cuprinde cetățile: Germesheim, Mainz, Koblenz, Köln și Wesel.

Germersheim apără podul și calea ferată ce trece la Landau. El formează un dublu cap de pod, întărit cu patru puternice forturi pe malul stâng al Rinului, și două pe malul drept, precum și mai multe alte baterii-fortive intermediare.

Mainz se află la confluența Meinului cu Rinul, și prin puternicile sale lucrări, apără linia cea mai directă și mănunchiul de drumuri ce intră în Germania prin valea Meinului.

Forturile sunt în număr de opt, din care 5 cu totul noi, pe malul stâng al Rinului, și de două pe malul drept. Prin urmare, este organizat sub forma unui cap de pod dublu, permițând ofensiva pe ambele maluri.

Koblenz se află la vărsarea Moselei în Rin. El este organizat ca un triplu cap de pod, permițând ofensiva atât pe ambele maluri ale Moselei, cât și pe ambele maluri ale Rinului. Întăririle sunt în număr de 10, din cari cinci sunt pe malul drept al Rinului, trei între Rin și Mosela, la Nord, și două la Sud. Această cetate păzește podul și calea ferată ce vine pe valea Moselei și merge direct spre Berlin.

Colonia, se află așezată în fața liniei de invazie cea mai scurtă ce duce prin valea Meusei la Liège. În adevăr, dela Colonia la Aix la Chappelle sunt numai 80 km.; iar până la Liège nu sunt mai mult de 130 km. Ea, prin situația ce are, formează, deci, punctul de concentrare al tuturor forțelor ce vor operă în direcția Belgiei, la Nord de Eifel. Colonia apără calea ferată ce vine din Belgia și trece Rinul aci, pentru a merge spre Berlin.

Fortificațiile Coloniei constau din douăsprezece mari forturi și alte 24 mai mici, sub forma bateriilor-fortive intermediare. Este o puternică cetate cap de pod și con-

stituirea redutelor apărării regiunii Rinului din această parte. Ofensiva franceză ce va înainta în direcția Meintz-ei pentru a trece Rinul, în valea Mein-ului, va avea să se teamă de o puternică ofensivă germană, venită din această parte.

Wesel supraveghează și stăpânește toate drumurile ce vin dinspre Olanda. Are câteva întăriri moderne, așezate pe malul stâng al Rinului.

În rezumat, bariera Rinului, începând dela Bâle și până la Mare, constituie un obstacol formidabil, mai ales prin numeroasele cetăți cap de pod, ridicate în tot lungul lui. Ofensiva franceză care ar reuși să ajungă până la Rin, va avea foarte mult de lucru ca să treacă și acest obstacol, și nu va putea să o facă decât numai dacă va lăsa forțe suficiente ca să mascheze și să împiedice ofensiva forțelor germane, ce ar debușa, la un moment dat, prin aceste capuri de pod duble.

Căile ferate ale întregii regiuni dela frontiera franco-belgo-germană

Cunoștința căilor ferate, și, în general, a tuturor căilor de comunicație ne dă măsura puterii de ofensivă și mijloacelor de operație a unei armate. De aceea, este necesar să arătăm aci care sunt liniile ferate cari, pornind din Germania sau din Franța, se îndreaptă spre frontiera dintre aceste două state; în acest mod, se poate calcula, cu o aproximație foarte mică, știindu-se efectivul armatei și numărul unităților — care este timpul în care una din armate se poate concentra și fi gata de luarea ofensivei.

În studiul ce vom face vom împărți frontiera în două: a) regiunea cuprinsă între Thionville și Strasburg; b) regiunea frontierelor ducatului de Luxemburg și Belgici.

În prima regiune, pe un front de 150 km., Germania dispune de nouă căi ferate, toate cu cale dublă; iar între Strasburg și Mühlhous, pe alți 100 km., numai o singură cale, asemenea cu cale dublă. Aceste căi ferate sunt:

1. Altona-Münster-Rheinhausen-Colonia-Treves-Thionville-Metz; ea deservește corpul al 9-lea dela Altona;

2. Stetin și Posen-Berlin-Magdeburg-Düsseldorf, Colonia, Coblenz, Treves, Dillingen, Courcelles; deservește corpurile: 2 Stetin și 5 Posen;

3. Hanovra-Münster, Dortmund, Dentz, Mayența, Kaiserslautern, Sarreguemines, Sarralbe; deservește corpul 10 Hanovra și 7 Münster;

4. Breslau, Berlin, Cassel, Coblentz, Kreutznache, Sarrebruck, Remilly, deservește corpurile 11, Cassel, și 6, Breslau,

5. Dresda-Leipzig, Planen, Hof, Mayența, Lauterecken, Brebach, Bensdorf, pentru corpurile 12, Dresda, și 19, Leipzig;

6. Francfort-Karlsruhe, Rastadt, Hagenan, Sarralbe, Berthelmug, deservește corpurile 18, Francfort, și 13, Stuttgart;

7. Berlin-Magdeburg, Halle, Erfurt, Hanan, Mannheim, Sarreburg, pentru corpurile 3, Berlin, și 4, Magdeburg;

8. Deux Ponts-Landau, Würtzburg-Nüremberg-Germersheim, Woerth, prin Strasburg; pentru corpul 2 bavarez, Würtzburg, și al 3-lea, dela Nüremberg;

9. München, Offenburg, Strasburg, pentru corpul 1 Bavarez, München;

10. Manheim, Heidelberg, Karlsruhe, Offenburg, Neuenberg, Mülhouse, pentru corpul 14, Karlsruhe.

În a doua regiune, frontiera Luxemburg-ului și Belgiei, sunt următoarele căi ferate:

1) Rheinhausen, Aix la Chapelle, Liège; 2) Duren, Stolberg; 3) Colonia, Gerolstein, Pronsfeld; 4) Andernach, Gerolstein, și 5) Coblentz-Treves.

Este de remarcat că toate aceste linii, pornind dela Rin, pleacă dela localități arătate pentru liniile precedente. Așa că, se poate spune, că germanii numai prin simpla modificare a itinerariilor, vor putea face o grupare mare de forțe la frontiera Belgiei.

Această bogată rățea de căi ferate permite Germaniei să concentreze pe frontul Metz-Schirmeck, simultan, 22 corpuri de armată, și numai într'un interval de 4 zile.

* * *

De partea Franței rățeaua de căi ferate este aproape tot așa de bogată, în special în spre frontiera Lorena. În fața celor nouă linii duble de cale ferată ale Germa-

nilor de pe frontul Metz-Strasbourg, stau cele 7 cai ferate franceze, duble, cari se opresc pe frontul Verdun-Epinal. Aceste 7 linii se termină: 1-a, la Epinal; a 2-a, la Epinal și cu prelungire până la Charmes; a 3-a, la Mirecourt, cu prelungire pe Veselise; a 4-a, la Neufchâteau, cu prelungire la Barisey; a 5-a, la Pagny, cu prelungire până la Toul și Pont St. Vincent sau Frouard; a 6-a, la Lerouville și Sorcy; a 7-a, la Verdun și St. Michel.

Pe lângă aceste șapte căi ferate, se mai poate socoti o a 8-a, ca și la Germania 1-a, din Alsacia de Sus — care dela Besançon merge la Belfort.

Toate aceste 7 căi ferate pot transporta, simultaneu, 14 corpuri de armată, cari împreună cu acelea ce formează acoperirea și cari sunt deja la frontieră, fac un total de 19—20 corpuri de armată. Adică, în fața celor 22 germane, se pot grupa 20 corpuri de armată franceze.

În aceeaș ordine de idei, ca și la germani, francezii dispun de o bogată rățea de căi ferate ce duc și spre Belgia.

Aceste căi ferate sunt: Amiens-Lille; Pontoise-Péronne-Valenciennes; Paris-Maubeuge; Paris-Laon-Hirsou și Paris-Reims-Mezieres.

Este bine înțeles că, atât în Franța, cât și în Germania, toate aceste linii mari cari au direcție generală dela V. spre E., sau invers, sunt tăiate de alte numeroase căi ferate transversale.

Teatrul de operație din Caucaz¹).

Teatrul de operație din Asia este limitat la Vest de Marea Neagră, la Est de Marea Caspică, la Sud de linia desemnată de portul Samsun, (Marea Neagră), și lacul Van; iar la Nord, de Munții Caucaz.

În toate războaiele din secolul trecut, (1828—29, 1854, 1855 și 1877—78), au avut loc operațiuni și pe acest teatru secundar, cari s'au terminat în totdeauna în avantajul Rusiei. În urma acestor războaie, Rusia a cucerit

1) În anul 1877 a operat aci Generalul Loris Melicof contra armatei turcești comandată de Muktar Pașa.

o parte din provinciile asiatică, la Sud de munții Caucaz, stăpânind Mingrelia, Daghestanul, Georgia și o bună parte din Armenia, cu cetățile Alexandropol, Kars și Batum, cari formează baza de operațiuni a Rușilor.

Acest teatru de operațiuni este străbătut de râurile Bsyd, Kador, Rion și Tschoroch (Cioroc), care se varsă în Marea Neagră. Aceasta din urmă isvorăște din Asia, intră în Caucazia, în apropiere de Artwin și se varsă în Marea Neagră, la Sud de Batum. Spre Est, e străbătut de fluviul Kura, și de afluentul său, Arras. Acesta din urmă formează frontiera de Sud între Rusia și Persia.

Frontiera de Sud între Rusia și Turcia, pornește dela 40 klm. Sud de Batum, trece pe la Sud de Artwin și Otty, apoi urmează creasta muntelui Kara Dag până la muntele Ararat, unde se mărginește cu Persia, Această frontieră are 400 klm. între Caucazia și Turcia și 600 km. între Caucazia și Persia.

Intre râurile arătate mai sus, sunt și câteva în regiuni muntoase, foarte anevoioase, reducând trecerile între Caucaz și Armenia turcească, numai la patru comunicații principale, și anume:

a) Din valea Rion, pe litoral, către Batum, Trebizonda;

b) Din valea Rion, prin Akalzitsch, Ardahan și Otty, către Erzerum;

c) Din valea Kura, prin Alexandropol și Kars, către Erzerum sau către lacul Van;

d) Din valea Kura, prin Erivan și Bayazid, către Erzerum.

Intre căile de comunicație dela Vest, la Est, putem cită pe cea principală, care duce dela Poti la Tiflis, și de aci la Baku, în Marea Caspică.

Din porturile Trebizonda, Batum, Sf. Nicolae Potty și Sukum Kaleh, pornesc căi de comunicație către Caucaz și Armenia.

Toate aceste drumuri sunt barate de numeroase pozițiuni strategice defensive și de cetățile Batum, Ardahan, Kars și Bayazid.

Erzerum, capitala Armeniei, constituie cheia strategică a acestui ținut, prin faptul că este punctul de în-

tâlnire al tuturor drumurilor dela frontiera de Nord, și este capul tuturor văilor dintre Marea Caspică, Marea Neagră și Golful Persic. S'au construit aci 14 forturi, nu de mult.

Dela porturile Trebizonda, Batum, Sf. Nicolae, Potty și Sukum Kaleh, merg căi de comunicație către Caucaz și Armenia.

Linii ferate sunt:

a) Din Rusia de Europa, pe la Rostow, Vladi Kaucaz, la portul Petrowsk din Marea Caspică, cu o ramură dela Grigoripolisk la portul Nowo Rossiisk, în Marea Neagră și o altă ramură, portul Welyaminowsk, tot la Marea Neagră;

b) Dela Batum, prin Tiflis, la portul Baku, în Marea Caspică, având o ramură dela Tiflis la Kars, prin Alexandropol, pe râul Arras la Arras.

Există și drumul dela Petrowsk la Baku, pe țărmul Caspiceii.

Rușii, în timpul din urmă, au pus mult interes pe întărirea cetăților, pregătirea pozițiilor și îmbunătățirea căilor de comunicațiuni.

PARTEA II

DESCRIEREA SUMARĂ A OPERAȚIUNILOR PE TOATE TEATRELE DE OPERAȚIUNI

Generalități.—Nu avem pretențiunea de a descrie complet operațiunile petrecute pe teatrele de operațiuni, întrucât, din lipsă de acte oficiale și acte de bună credință, nici nu s'ar putea întocmi o asemenea lucrare. Dar, plecând dela dorința de a răspunde unei nevoi, simțită imediat de către militari și de către amatorii cetitori, de a cunoaște, în trăsuri generale, mersul operațiunilor, ne-am dat toate silințele de a reconstitui, în modul cel mai sincer și mai obiectiv, mersul general al operațiunilor. Nu ne-am mulțumit a comentă numai știrile pornite dela un beligerant, ci am confruntat știrile dela ambii beligeranți, anulând ceea ce nu se potrivea, reconstituind ceea ce nu reeșea, eliminând ceea ce părea subiectiv sau exagerat. Pentru aceasta, a trebuit o muncă întreit mai grea decât ceea ce se va depune pentru un asemenea tratat, când vor ieși lucrări oficiale de consultat.

În ceea ce privește observațiunile, învățămintele și discuțiunile puse după fiecare capitol, am lucrat cu aceeaș metodă, înregistrând însă numai aceace ar putea contribui la luminarea noastră asupra principiilor de avut în vedere acum, în ceea ce privește politica războiului, organizarea, pregătirea și conducerea armatei, precum și ceea ce privește pe executanți în cazul că vor fi chemați a luptă.

CAPITOLUL I

OPERAȚIUNILE PE TEATRUL DE OPERAȚIUNI
DIN WEST

1. Concentrarea forțelor

Franța.—Trupele de 1-ia linie au fost grupate în cinci armate:

Armata 1-ia *Dubail*, aliniată pe *Vosgi*, dela frontiera *Elveției* la *Donon*;

Armata a 2-a *Castelnau*, dela *Donon* la *Metz*;

Armata a 3-a *Ruffey* în *Woevre*, în fața regiunii fortificate *Metz-Thionville*;

Armata a 4-a *Langlé de Cary*; } înapoia liniei întărite

Armata a 5-a *Lanrezac*. } Verdun-Toul-Epinal

Anglia.—Cu două corpuri de armată prelungea extrema stângă a dispozitivului francez.

Ca proiect de operație, nu se poate preciza ce au voit la început Francezii. Pare că au voit să ia ofensiva fără întârziere pe toată frontiera Franco-Germană, mai mult pentru sondare, spre a vedea în ce direcție este grosul forțelor inamicului; apoi să manevreze în consecință.

Germania.—Pune în 1-ia linie, nu numai corpuri active și de rezervă, dar și unități de *Landwehr*, dispunând astfel pentru primele operațiuni, de o masă de aproape 45 corpuri de armată, împărțite în 9 armate. Singură armata a 8-a (*Deimling*),—mult mai slabă ca cealaltă, — avea misiune defensivă înapoia *Vosgilor*.

Tot restul enormei mașini, pentru invadarea frontierei de *Nord-Est*, s'a concentrat între *Aix-la-Chapelle* și *Strassbourg*, în modul următor:

Dela dreapta la stânga:

Armata 1-ia, *Von Kluck*;

Armata a 2-a, *Von Bülow*;

Armata a 3-a, *Von Hausen*;

Armata a 4-a, *Ducele de Württemberg*;

Armata a 5-a, *Prințul moștenitor de Prusia*;

CROCHIUL No. 1.

Gruparea forțelor franco-engleze la 15—20 August;
 Germane la 10 August.

Armata a 6-a, Prințul moștenitor de Bavaria;
Armata a 7-a, Von Heeringen.

O armată provizorie, zisă *armata de Meusa*, (Von Emmich), în avantgardă pe aripa dreaptă, are misiunea de a pătrunde în Belgia, la expirarea ultimatumului adresat regelui Albert și de a cuceri Liège printr'un atac bruscat.

Ca proiect de operație, se poate zice că Germanii au voit să obțină o deciziune fulgerătoare asupra armatei franceze, printr'o mișcare largă cu pivotul pe Donon, cu aripa ocolitoare dincolo de Sambre și Oise, păstrând defensiva în Alsacia.

2. Primele operatiuni.—Atacul frontierelor.—Invadarea Germanilor în Belgia și Luxemburg.—Ofensiva Francezilor în Alsacia și Lorena.—Luptele pe teritoriul francez.

În noaptea de 3 spre 4 August, primele trupe germane au trecut frontiera belgiană și a doua zi, 4 August, o parte din ele au ajuns în fața cetății Valone, Liège, în timp ce, la distanțe mai mult sau mai puțin mari, spre Est și Sud de Liège, se aflau forțe mari, cari înaintau în aceeaș direcție.

Garnizoana cetății Liège, mărită cu o Divizie, (3-a), și jumătate din altă Divizie, din armata de câmp, un total de 25.000 oameni garnizoană mobilă, afară de garnizoana forturilor, comandată viguros de Generalul Leman, respinge la început toate asalturile. Generalul Von Emmich, a trebuit să aștepte artileria grea, pentru a cuceri forturile.

Se crede că Von Emmich a avut următoarele trupe: 6 Brigăzi de cavalerie cu artilerie, trimise înainte și urmate imediat de trupe din C. 7, 9 și 10, urmate și ele foarte aproape de restul unităților acestor corpuri de armată. Efectivul total al acestor forțe se ridică la aproximativ 125.000, (Prusieni, Hanovrieni și Meklemburgezi).

Corpul 9 înaintă pe drumul dela Eupen, corpul al 7-lea pe acela dela Aix-la-Chapelle, iar corpul al 10-lea pe drumul dela Malmédy-Stavelot, venind direct dinspre

marele câmp de instrucție Elsenborn. Atacul asupra cetății trebuî să se dea concentric și simultan, corpurile desfășurându-se în evantaliu. (Schița 4).

Generalul Emmich a socotit că Liège-ul va cădea în mâinile sale prin surprindere, din primul moment al atacului, căci a atacă în mod regulat forturile, ar fi fost o pierdere de timp, pierdere pe care Germanii nu puteau să o admită. Mai bine să se piardă oricâte vieți, dar nu timp.

Schița H.

Corpul 10 a încercat să treacă Meusa pe poduri de pontoane, dar tunurile forturilor au făcut zădarnică orice încercare. Corpul al 7-lea intră și el în acțiune și încearcă împreună cu o parte din al 10-lea, să se strecoare printre forturile Fléron, Embourg și Bonnelles, în timp ce corpul al 9-lea pe la Nord, după ce a ocupat Visé, încearcă acelaș lucru. Belgienii, însă, îngrămădiseră în intervalele acestor forturi tot felul de piedici și obstacole, ca: rățele de sârmă, mine, fugase, etc. Divizia a 3-a belgiană, apără aceste intervale. Trei zile și o noapte, luptele cari s'au dat în aceste locuri, au fost îngrozitoare. Lupta cu baioneta, mitralierele, tunurile forturilor, artileria de câmp, armele de infanterie, toate mijloacele de distrugere, intraseră în acțiune. Glacisurile forturilor erau acoperite cu grămezi de cadavre de înălțime de peste 1 m.

În noaptea de 6 spre 7 August, Corpul al 7-lea revin la atac și încearcă a trece Meusa pe la Nord, după ce a ocupat Visé. În acel moment, garnizoana mobilă a cetății, făcând o ieșire, respinge pe inamic, și face un număr mare de prizonieri.

Pierderile germanilor, în aceste trei zile, au fost de aproximativ efectivul unui corp de armată, (numai morți 20.000). Un armistițiu cerut, de 24 ore, pentru înmormântarea morților, le-a fost acordat numai pentru 2 ore.

În acest timp, un detașament mic de cavalerie germană pătrunde, prin intervalele forturilor, în oraș și produce panică, împușcând câțiva locuitori, însă, după câțva timp, acei îndrăsneji atacatori au fost omorâți de jandarmerie și de trupele din oraș. La 8 Aug., trupe numeroase germane, forțând intervalele, au intrat în oraș, punând în situație grea artileria belgiană din forturi, care nu putea trage în propriul ei oraș¹). Până la 12 August, au căzut și o parte din forturi sub focul puternic al artileriei grele, sosită în acest timp, iar ultimul fort a căzut la 6 Sept.

În fortul Locin se află și generalul Lemán, comandantul cetății. Când fortul a căzut (15 August), Generalul a fost găsit leșinat și luat în urmă prizonier²).

La căderea cetății, s'a putut socoti că Germanii au avut un total de 125.000 oameni, iar Belgienii 35.000.

* * *

Înainte încă de căderea forturilor cetății Liegè, grosul trupelor germane, strecurându-se, înaintau în inima Belgiei, în 2 direcțiuni: o parte spre Bruxelles, capitala Belgiei, oraș nefortificat, iar o altă parte spre Namur, a doua cetate belgiană, ce stătea în drumul liniei de operație din Valea Meusei, pentru a se putea ajunge în Franța.

Coloanele germane, ce au înaintat spre Bruxelles, au fost mult șicanate în drumi de către detașamente de cicloști belgieni și de către infanteria belgiană. La 12 August, între Drest și Haelen, au fost lupte foarte sângeroase. Mitralierele belgiene au produs mult rău atacatorilor germani. O altă luptă a fost la Tirlemont, în ziua de 12 August. În dimineața de 21 August, un detașament de cavalerie germană a intrat în Bruxelles.

1) Se pretinde că o parte din aceste trupe ar fi fost aduse la început, pentru a surprinde cetatea, în 2000 automobile.

2) Generalul Emmich i-a lăsat sabia ca respect pentru bravura sa. Generalul Lemán a cerut și favoarea de a se consemna înscris modul cum a căzut prizonier.

Primarul a arborat drapelul alb și a tratat cu demnitate¹⁾. Guvernul și Curtea regală, părăsise Bruxelles încă dela 17 August, mergând la Anvers.

La 19 August trupele belgiene, cari operau în câmpie, sânt învinse la Aerschot și forțate a-și căuta scăparea în câmpul întărit al Escout-ului — Anvers —.

Celelalte forțe germane, ce înaintau spre Namur, au avut de luptat, în ziua de 20 August, la Perwez, contra unei divizii de cavalerie franceză; iar la 22, a ajuns în apropiere de Namur, unde a început bombardarea. La 23 au căzut 5 forturi, iar la 26 au căzut toate forturile. Căderea repede a Namurului se explică prin părăsirea lui de către garnizoana mobilă, fiindcă se prevedea căderea, mai curând sau mai târziu. La aceste lupte a căzut Prințul Frederich de Sachsen-Meiningen, cumnat al Prințului Leopold de Lippe, căzut la Liège.

Tot în ziua de 26 s'a petrecut și distrugerea orașului Louvain, situat între Bruxelles și Namur.

După aceste succese, o parte din trupele germane se îndreptează către Maubeuge, pe care îl atacă. Coloanele trec de această cetate, lăsând trupe care o atacă și care reușesc a o lua la 7 Septembrie. În luptele dela Maubeuge a căzut Generalul Steinmetz, comandantul tehnic al bombardării cetăților Namur și Liège, precum și prinții Ernest de Lippe și Ernest de Sachsen-Meiningen²⁾.

Ofensiva stânger și centrului francez. — Luptele pe teritoriul francez.—Retragerea francezilor spre Sud-Est de Paris.

Armata germană, de invazie în Franța, își terminase, în acest timp, desfășurarea strategică, așa că, înspre 20 August se întindea pe un front mare, în modul următor, socotit dela dreapta spre stânga:

Armata 1-ia, (Von Kluck), în Belgia, ajunsese, la 21 August, la N.-E. de Bruxelles, îndreptându-se către Franța;

1) A se citi la Anexe proclamația dată către populație de către acest primar.

2) Ultima dorință a acestui prinț a fost de a fi îngropat lângă soldații săi, iar nu în cripta princiară.

Armata a 2-a, (Von Bülow), venind din regiunea Eupen, trece Meusa, la Huy, și se desfășoară tot în Belgia, pe terenul campaniei din 1815; ea luptă la Namur, și se rabate apoi, către Sambre, printre Namur și Charleroi, către frontiera franceză;

Armata a 3-a, (Von Hausen) și *Armata a 4-a*, (Ducele de Württemberg), se îndreaptă, dela Malmédy—Saint-Vith, prin Ardeni, spre Dinant și Neufchateau. (S.-Est-ul Belgiei);

Armata a 5-a, (Prințul regal de Prusia), concentrată la început la Trèves și Metz, înaintează prin Luxemburg;

Armata a 6-a, (Prințul regal al Bavariei), aflată la Est de Metz, înaintează cu direcție generală Nancy-Toul;

Armata a 7-a, (Von Heeringen), înaintă din regiunea dela N. de Strassbourg, cu flancul stâng în direcția generală cetatea Epinal;

Armata a 8-a, (Deimling), ce venia din partea de Sud a Strassbourg-ului, înaintă cu direcție generală Belfort-Epinal.

Forța totală a acestor armate se poate socoti a fi, fost, aproximativ, de 2.000.000 luptători, (21—22 Corpuri active, și tot cam atâtea Corpuri de rezervă), căci este socotit că, în intervalul 1—20 August, au trecut Rinul aproximativ, 2.300.000 de luptători.

În fața acestor forțe colosale, Francezii aveau numai cele 5 Armate, arătate mai sus și formate numai din Corpurile de armată active și cu câte o brigadă de rezervă, fiecare corp de armată. (Mobilizarea au făcut-o pe eșelone: 1-iu armata activă și a 2-a armata de rezervă).

La început aceste 5 armate erau dispuse: Armatele 1 și 2 în Alsacia și Lorena; armata a 3-a spre Verdun; armatele 4 și 5 erau înapoia centrului liniei întărite. Forța totală a acestor armate era de cel mult 23 corpuri de armată, fiecare corp de armată a câte 5 brigade de infanterie, iar numeric se poate socoti la, cel mult, 1.400.000.

Îndată ce s'a constatat că grosul forțelor germane înaintează prin Belgia—Luxemburg, s'a luat dispozițiuni de îndreptarea armatelor 3, 4 și 5 în întâmpinarea lor; iar armatele 1 și 2 să ia o ofensivă energică în Alsacia și Lorena, pentru a fixa aci, cât mai multe din forțele

inamicului, și chiar a mai atrage din ele, dacă va fi posibil.

Din aceste mișcări și împrejurări, iau naștere următoarele operațiuni:

a) Generalul de Castelnau, (armata a 2-a), deși suferise două eșecuri la Lagarde, (11 și 14 August), ia ofensiva, și la 18 August, intră în Lorena, trece înainte de linia Delme-Chateau-Salins-Morhange-Sarrebourg, respingând trupe din armata a 6-a germană, (Prințul de Bavaria); și amenințând flancul stâng al acestei armate, de a-l tăia de Rin.

Însă, după 20 August, armata a 6-a germană reia ofensiva și surprinzând unul din corpurile de armată francez, forțează întreaga armată a 2-a să se retragă.

Până la 24 August, Germanii, înaintând, ajung în fața de Nancy, trec de Luneville, ocupă Donon și continuă înaintarea;

b) Generalul Dubail intră în Alsacia și Lorena și după o serie de angajări victorioase, cucerește, la 7 și 8 August, Altkirch și Mulhouse; la 17 câștigă o frumoasă victorie asupra unei coloane germane, la Schirmeck, unde a luat inamicului 12 tunuri.

La 11 August, însă, trupele ce ocupau Mulhouse, au fost surprinse și respinse până aproape de Belfort. O nouă întoarcere ofensivă energică face ca acest important oraș al Alsaciei să fie din nou reocupat, la 21 August și apoi părăsit din nou, de bună voie, la 27, din cauza evenimentelor ce se petreceau în Nordul Franței, cum vom vedea;

c) În acest timp, armata a 3-a, Ruffey, părăsește poziția sa din fața Metzului și se ridică spre N.-V. de Verdun cu dreapta spre Longwy și la înălțimea acestui fort; armata a 4-a, Langle de Cary, se desfășoară la stânga acesteia; iar armata a 5-a Lanrezac și mai spre Vest, între Meusa și Sambre; în acest timp, armata engleză se concentrează așa fel ca să poată să se desfășoare între Sambre și Escaut, pe frontul Condé-Binche.

Această desfășurare strategică franceză se facea sub adăpostul masselor de cavalerie, trimise înainte spre Belgia și se termină până la 21 August.

În acest timp armatele germane din Nord fiind complet concentrate și desfășurarea strategică terminată, luară ofensiva generală.

La 22 August, Prințul moștenitor al Germaniei ia ofensiva la V.-N. și E. de Longwy, în timp ce armata a 3-a franceză se mișcă tot în scop ofensiv, pe frontul Verdun-Montmédy, și chiar în aceeași zi, se produc lupte pe linia Wirton-Audun la Rohan. Coloanele germane ocolesc Longwy și resping pe francezi pe linia râului Crusne până la Longuyon.

A doua zi, mișcarea de retragere a armatei a 3-a franceză continuă, ocolind Verdun-ul pe la Nord. Trupe franceze din Verdun atacă stânga armatei germane, însă sânt respinse de rezervele acestei armate.

Longwy este atacat timp de trei zile, iar la 27 August, cade, după o eroică rezistență de 3 săptămâni.

Până la 26 August seara, armata a 3-a franceză, este respinsă peste Meusa, la Nord de Verdun.

În acest timp, cavaleria franceză, susținută și de o antegardă, compusă din toate armele din armata a 4-a, repurtă succese strălucite la Dinant, și respinge detașamentele înaintate germane, (15 August). Dar acestea nu erau decât începuturi, de oarece adversarul, credincios principiului de a nu angaja bătălia decât cu forțele întrunite, se acoperiă cu detașamente slabe, cari nu se angajau serios.

Bătălia dela Charleroi, (22, 23, 24 August).

Retragerea spre Marna. — (Până la 5 Septemvrie)

(Vezi crochiul No. 2)

Înaintarea armatelor germane spre Sud, pentru a intra în Franța, și înaintarea armatelor franco-ingleze spre Nord, după schimbarea frontului, a adus prima mare bătălie din acest îngrozitor războiu.

La această bătălie a luat parte:

Germani: armata 1, 2, 3, 4 și 5;

Francezi: armata 3, 4 și 5;

Englezi: două corpuri de armată.

Belgieni: retrași spre Anvers, făceau apărarea exte-

rioară a acestei cetăți și încercau a ataca în spate liniile de comunicație ale armatei 1-ia germană.

Armata a 5-a germană angajează lupte cu armata a 3-a franceză, în regiunea Longwy, după cum văzurăm.

Armata a 4-a franceză, înaintă spre Nord, ca direcție generală, pornind dinspre Sedan, înspre Namur, printre râurile Meusa și Lesse; iar armata a 5-a, pe malul stâng al Meusei, dela Chimay și Phillipeville cu flancul drept spre Namur.

Armata engleză pornind dela Mons, unde se concentrase, operă pe malul stâng al Sambrei.

Dispozițiunea acestor armate aliate, eră în dimineața de 22 August, următoarea, dela stânga spre dreapta, cu fața la Nord:

a) *Armata engleză*: Corpul 2 de armată ocupă sectorul Condé-Mons; Corpul 1 se întindea la dreapta de Mons; iar Brigada a 5-a de cavalerie, la Binche, pentru a face legătură cu aripa stângă a armatei franceze. Divizia de cavalerie, strategică, fû păstrată ca rezervă, înapoia flancului stâng exterior;

b) *Armata a 5-a franceză*, sub comanda generalului Larenzac, ocupă, dela dreapta spre Stânga: Divizia Mangin care se sprijiniă pe forturile Namur-ului; la stânga acestei Divizii se află Corpul 1-ii, (Franchet d'Esperey), la Charleroi trupele coloniale, (infanteria colonială, tiradorii algerieni și marocani, senegalezii și turcoșii); la Vest de Charleroi, Corpul al 3-lea, (Sauret), și apoi Corpul al 18-lea, care se legă spre stânga cu armata engleză;

c) *Armata a 4-a franceză*, se întindea spre Est de Namur, cu flancul stâng spre această cetate și cu flancul drept legându-se cu armata a 3-a, ce operă la N. de Longwy.

Germanii înaintau dela N. la S., și din felul distribuirii forțelor lor, cele 5 armate s'au angajat cu forțele aliate din fața lor, în modul următor:

Armata lui Kluck, (1), atacă armata engleză, (această armata aveă o superioritate de aproximativ 3:1 asupra armatei engleze); armatele 2 și 3, atacă armata a 5-a franceză, (superioritate de 2:1); armata a 4-a germană atacă armata a 4-a franceză, (aproape egale); armata a

CROCHIUL No. 2.

Operațiile până la 24 August. Dispozițiunile anglo-franceze și
atacul german între 22—24 August.

5-a germană și trupe din Metz și Thionville, atacă armata a 3-a franceză, la N.-Est de Verdun, (superioritate de 3:2 și chiar de 2:1).

Din această dispoziție a trupelor se vede clar că, superioritatea numerică a germanilor eră sdrobitoare, în toate angajamentele ce au avut lor în aceste zile, în Sudul Belgiei.

Lupta începe, în cursul zilei de 22 August, la trupele franceze ce înaintau să reocupe Charleroi și să susțină Namur-ul, care eră puternic atacat. În după-amiaza zilei de 23 August, lupta atinsese maximum de intensitate și germanii, profitând de superioriitatea lor numerică, căutau a întoarce stânga engleză cu un corp de armată, (al 2-lea), în timp ce o atacă de front cu altele 3, (4, 9 și unul de rezervă), și pe când căutau a întoarce și flancul drept al armatei a 5-a franceză, de oarece, înspre seara zilei de 23 August, au devenit stăpâni și pe Namur, înainte ca acțiunea franceză, în această parte, să se poată pronunța.

În seara de 23 August și dimineața de 24, armata engleză și armata a 5-a franceză, s'au retras; armata engleză cu dreapta spre Maubeuge, și stânga la S.-E. de Valenciennes; iar armata a 5-a spre Est, cu dreapta spre Givet și cu stânga în legătură cu armata engleză: armata a 4-a, care rezistase foarte bine tuturor sforțărilor inamicului, a trebuit să se retragă cu direcție generală Mezières¹⁾, în timp ce armata a 3-a, ținea piept atacurilor înverșunate a forțelor superioare, ale armatei Prințului de Coroană.

Primele lupte fiind defavorabile francezilor, s'a ordonat retragerea generală a tuturor forțelor lor, urmărind de aproape de armatele germane.

La 28, trupele germane ale armatelor a 4-a și a 5-a, au trecut Meusa, între Sedan și Mouzon, iar celelalte, 3, 2 și 1, scoboară dela N. spre S. Trupele franceze obțin oarecari succese, însă sfârșesc prin a se retrage.

1) Față de succesele ce avusese a refuzat, la început, să execute retragerea și numai în urma unui ordin repetat, și după ce s'a îngăduit a mai sta pe poziție 24 ore, s'a retras, părăsind avantajele ce le obținuse; înțelesese, însă, că retragerea ordonată era o manevră.

La 28 August, aripa dreaptă a armatei a 5-a, în retragere, nu numai că rezistă cu bravură atacurilor și urmării, dar obține un strălucit succes contra corpului 10 și gardei germane și oarecari trupe de rezervă, impunându-le lor o retragere spre Guise.

Corpul expediționar englez, obligat a urmări mișcarea generală și urmărit de armata 1-ia, (Von Kluck), se găsește, la 26 August, serios compromis între Laudrecies și Cambrai, și nu se poate degaja decât cu foarte mare greutate, menținându-se însă, în legătură cu aripa stângă franceză.

La 1 Septembrie, însă, la Compiègne, își luară revanșă, câștigând o frumoasă victorie asupra trupelor înaintate germane. Mai multe tunuri și alte trofee le-au căzut în mână.

La aripa dreaptă a coloanelor ofensivei germane, apare cavaleria germană, în regiunea Lille-Valenciennes-Cambrai, fără a întâmpina rezistență din partea francezilor. Aceasta a înlesnit mult înaintarea aripei drepte germane. Acum începe să se pronunțe bine eforturile de înaintare a germanilor spre Paris, cari ocupă pe rând punctele St. Quentin, La Fère, Laon, Reims, Compiègne, Soissons, fără nici o rezistență din partea francezilor.

La Compiègne, enorme masse de cavalerie germană se năpustesc asupra francezilor, ciocnindu-se aci de trupele engleze¹⁾.

În fața unei astfel de situațiuni, generalisimul francez, Generalul Joffrè, a luat o hotărîre energetică: a se retrage chiar până la Sud de Paris, pe Sena și a nu mai provoca o luptă cu inamicul decât când va fi gata, pentru a-l ataca cu toate forțele de cari ar putea dispune.

O astfel de soluțiune, grea în concepție, ca și în execuție, nu se putea aduce la îndeplinire, decât punând cât mai mult spațiu între armata în retragere, și adversar, sacrificând astfel o mare zonă de teren din teritoriul național. Pentru a se ajunge la un astfel de rezultat, trebuia ca retragerea să se facă repede, fără însă a in-

1) În timpul acesta Francezii au trimis la Berlin 63.000 semire de identitate ale morților germani.

fluență moralul trupelor, să dirijeze armata către zona cea mai favorabilă, și a o opri, la momentul oportun, nici prea de vreme, nici prea târziu, și a relua apoi ofensiva, la momentul voit și la locul voit, cu toată energia posibilă.

Toate aceste date ale problemei, au fost rezolvate în mod magistral, așa că germanii, nu numai că nu putură distruge armatele franceze, dar ele scăpară învâluirii, fără a fi demoralizate și păstrându-și toate legăturile tactice, deși au avut pierderi foarte serioase.

În timpul retragerii, englezii, temându-se a nu se vedea tăiați la Havre, își duseră baza lor maritimă la Saint-Nazaire, și cu o bază înaintată la Mons.

Atât francezii, cât și englezii, s'au retras în cea mai desăvârșită ordine. În ziua de 3 Septembrie, englezii se găseau la Sud de Marne, și își luaseră dispoziții să-i apere trecerile. Generalisimul Joffre, rugă, însă, pe French, a mai scobori, până la Sena, ceace s'a și făcut.

În timpul acesta, guvernul francez se remaniază, și intră în guvern, între alții: Millerand la războiu și Delcassé la externe, precum și doi socialiști.

Galieni, cuceritorul Madagascarului, este numit guvernator al Parisului, având pe generalul Michel, fostul guvernator, sub ordinele sale. El începe imediat pregătirea cetății, pentru a rezista unui atac, în timp ce guvernul, bănci, ministerele, părăsiau Parisul, ducându-se la Bordeaux.

La Lorena și Alsacia, armata a 2-a a generalului Castelnau, și 1-ia, a lui Dubail, erau atacate, în acest timp, de către o parte din armata a 6-a, armata a 7-a și a 8-a, (Deimling).

Atacul se pronunță în 3 mari direcții: 1. Venind din spre Metz și având ca obiectiv orașul Nancy, trebuind să ocupe, mai întâiu, înălțimile „Grand Couronné de Nancy”; 2. Cea mai importantă, pe la Sud de Nancy, venind de pe frontul Morhange-Sarrebourg și cu misiunea de a forța deschizătura dintre Toul-Epinal, și a cădea în flancul și spatele armatelor franceze, ce luptau cu fața la Nord; 3. În Alsacia, cu obiectiv Belfort.

Față de primul atac, francezii au dispus de 3 divizii de rezervă; față de aceea centrală, se opunea armata ge-

neralului Castelnau și o parte din armata lui Dubail; iar în Alsacia, eră restul armatei lui Dubail.

Ofensiva primei direcții de atac, francezii au oprit-o pe linia St.-Geneviève la N. de creasta înălțimilor „Grand Couronné de Nancy”, în pădurea Champenoux dela Est de Nancy; aceia principală a fost oprită pe Mosela, la înălțimea localității Bayon, la Sud de Nancy, după o luptă desperată timp de aproape 16 zile, dela 25 August până la 10 Septemvrie, când rezultatul bătăliei depe Marne s'a simțit, în care timp au fost întrebuințate ultimele forțe, și de o parte, și de alta. Cea mai mare parte a garnizoanelor mobile ale cetăților Toul și Epinal, precum și o bună parte din armata generalului Dubail, au fost întrebuințate în această parte.

Ofensiva în Alsacia s'a oprit la creasta Vosgilor și în fața Belfortului.

Bătălia dela Marna, (6—12 Sept.¹)

Sustragerea din luptă a armatei franceze, în retragerea către Paris, puneă o nouă problemă pentru planul de operație german, care problemă nu se prevăzuse. Acum aveau germanii în față două obiective: Parisul și armata franceză și trebuiau să se decidă pentru unul, pentru altul, sau pentru ambele.

La ce se vor hotări germanii? Vor întrebuința o parte din forțe pentru atacul Capitalei, sau le va împinge pe toate pentru distrugerea armatei franceze, care continuă să se retragă spre Marna și Ourcq?

Doctrina de războiu este bazată pe un număr de dogme, cari dictează totdeauna hotărîrea de luat; una din ele proclamă neglijarea obiectivelor geografice și alegerea, ca prim obiectiv, armata inamică, căreia nu trebuie să i se lase nici un moment de repaus și de reculegere, până la completa distrugere; după aceasta, obiectivele geografice, cad dela sine.

Ofensiva, însă, în contra armatei franceze, se prezintă, de data asta, mai puțin avantajos ca în Belgia, fiindcă

1) A se citi la anexe apelul făcut de Joffre și de Comandantul German în momentul începerii acestei bătălii.

ea trebuia urmărită având pe un flanc marea cetate Paris, iar pe celălalt, pe Verdun-ul, cu întreaga regiune întărită dela Estul Franței, care făceau imposibilă învăluirea, manevra favorită și doctrinară a germanilor.

Din contra, armata germană riscă, la rândul-i, băgându-se între cetăți, să fie învăluită.

Cu toate acestea, Marele Comandament german, presupunând armata franceză cu totul demoralizată, hotărăște să înainteze pe drumul cel mai scurt, asupra-i, și ca Moltke la Sedan, să o bată, să o distrugă complet prin o victorie decizivă, și apoi o parte va ataca Parisul, iar cealaltă va face urmărirea.

Aripa lor învăluitoare de Vest, von Kluck, părăsi direcția spre Sud și se îndreaptă spre S.-E. și astfel cele 5 armate intrară, în marșuri forțate, în culuarul dintre Paris și Verdun.

La 5 Septembrie, generalul Joffre, văzând pe inamic complet angajat între cele 2 cetăți ia deciziunea de a trece imediat la ofensivă.

Cele din urmă zile ale retragerii, au fost întrebuințate pentru sporirea forțelor în Champagne, luându-se unități din armatele de Est și aducându-se corpurile de rezervă, neîntrebuințate în Belgia și formându-se încă două armate, a 6-a, sub comanda lui Maunoury și a 7-a, sub comanda lui Foch.

Armatele adversarilor, cari au luptat pe Marna, aveau organizația și ocupau localitățile următoare:

În seara de 5 Septembrie, forțele anglo-franceze erau din nou reorganizate și ocupau următoarele poziții, dela Est spre Vest:

Armata a 3-a, comandată de generalul Sarail, ce înlocuise pe generalul Ruffey, ocupă frontul dela Meusa la Vassincourt;

Armata a 4-a, comandată de generalul Langle de Cary, la Sudul râului Ornain, dela Revigny până la Vitry-le-François;

Armata a 7-a, comandată de generalul Foch, nou formată, se întindea dela Camp de Mailly, la Sezanne. Această armată era compusă din următoarele unități: corpul 9, corpul 11, divizia 42, divizia marocană, diviziile 52 și 60 de rezervă și divizia a 9-a de cavalerie.

Armata a 5-a, comandată de generalul d'Esperey, se întindea la Vest de armata generalului Foch, și anume, dela Sezanne până la platourile dela Nord de Provins. Această armată cuprindea: corpul 13, 3, 1, 10, 3 diviziile de rezervă, și un corp de cavalerie compus din diviziile 4, 8, 10 și o brigadă ușoară. Acest corp de cavalerie era sub comanda generalului Conneau, și avea ca sprijin un regiment de infanterie, în automobile;

Armata engleză, compusă din două corpuri de armată și două divizii de cavalerie, în regiunea Crecy-en-Brie;

Armata a 6-a, comandată de generalul Maunoury, nou formată, se sprijină pe Paris, și se află, în dimineața de 5 Septembrie, pe frontul Claye-Jouilly-Dammartin en Gôele. Această armată cuprindea, la început, numai corpul 7 activ și un corp de rezervă (div. 45, 55, 56) și a mai fost întărit, în timpul luptei, cu corpul 4 activ și cu diviziile 61 și 62 de rezervă. Sub comandamentul superior al acestei armate se mai află și un corp de cavalerie compus din trei divizii;

Armata 1-a și a 2-a, se găseau în Alsacia, respectiv Lorena, făcând față ofensivei germane din această parte¹⁾.

1) *Generalul de divizie, Joseph-Jacques-Césaire Joffre*, s'a născut la 12 Ianuarie 1852 în localitatea Rivesaltes (Pirineii orientali). La 1867 a venit la Paris pentru a urma cursurile liceului Saint Louis. La 21 Sept. 1870 a fost înaintat sublocotenent, când Prusienii erau lângă Paris. Aci servi în trupele de geniu pe timpul campaniei

După campanie 1871 reîntră în școală. La 1874 era locotenent. Mareșalul Mac. Mahan îl face căpitan în 1876 și este însărcinat cu inspecția și studiul mai multor regiuni ale Franței pentru a fi întărite.

În dorința de a învăța și gusta războiul, pleacă în colonii. La început în Madagascar sub ordinea lui Courbet. Apoi în Tonki unde a stat 3 ani, și unde a organizat apărarea regiunii de Nord.

Maior, a fost director al serviciului de geniu. Apoi face doi ani stagiul în regimentul de căi ferate. Profesor de fortificație la șc. din Fontainebleau. Datorită lui, s'a pus pe drum bun calea ferată pe Niger. Maiorul Joffre în aceiaș timp cu lucrările comanda și trupe și în Ianuarie 1894 sosește la timp în urma a marșuri forțate extraordinare, pentru a scăpa de desastru coloana colonel Bounier înconjurată de negrii și de Tuarezi. După câteva zile a bătut complet pe Tuarezi și supuse mare parte din ei. Datorită acestor fapte își câștigă gradul de colonel la 1897. El a fortificat Diego Suarez. La 1901 la vârsta de 51 ani a fost înaintat general de brigadă și comandă la Vincennes brigada 19 de artilerie. Din 24 Martie 1905, a fost înaintat divizionar și numit comandant superior în Lille; comandant al diviziei 6 de infanterie; comandant al corpului 2 armată la 1908; iar la 1910 Februarie, a fost chemat în consiliul superior de război.

Când, în 1905, s'a reorganizat marele comandant și când ochii tuturor se opriseră asupra generalului Pau pentru funcția de șef de stat

Forțele germane, cari operau contra francezilor, în această parte, erau următoarele, începând dela V. spre E.:

Armata 1-a, comandată de conolelul general von Kluck, ajunsese, în seara de 5 Septembrie, pe frontul Orecq-Coulommiers-Esternay. Această armată cuprindea: corpu-

major general, că cel mai vrednic dintre cei mai bătrâni, acesta a refuzat zicând că el este prea bătrân și că în acest loc înalt trebuie pus un altul mai tânăr. Pau a recomandat pe Joffre și întregul consiliul în unanimitate l'a aprobat ca șef de stat major general și ca generalisim, la mobilizare.

În anul 1911, Iulie 29 a fost numit în această funcție, pe care o ocupă de trei ani, aproape zi cu zi, când s'a declarat războiul.

Generalul Pau, născut la Montelmar la 29 Dec. 1818. A eșit sublocotenent în infanterie în anul 1869 Oct. 1. În 1870 a luat parte ca locotenent. La bătălia dela Woerth, antebrațul drept fiind străpuns de un gloanț a trebuit să suporte amputare. Vindecat a intrat iarăși în serviciu, în aceeași campanie și a luptat la Orleans și apoi sub Burbaki cu care a trecut în Elveția.

Războiul actual îl găsisse în retragere de unde a fost rechemat în activitate și s'a incredințat, pe rând armatele în locurile cele mai periculoase

Generalul Focch. Originar din Tarbes. S'a născut la 2 Octombrie 1851. Fost comandant al școlii superioare de războiu. Războiul l'a găsit comandant al corpului 20 armată din Nancy chiar la frontieră. A comandat la Marna, armata 7 a; iar azi comandă cel mai mare grup de armate, din Nord. Este vice-generalisim; în caz de moartea lui Joffre el va lua comanda generală.

Generalul Maunoury s'a născut la 17 Decembrie 1817, este cel mai în vârstă dintre generali. Ultimul său serviciu activ l'a făcut ca guvernor al Parisului. Era în retragere de 2 ani când s'a declarat războiul; el și cu Pau au fost cei d'întâi rechemați în activitate de serviciu.

În ultimul timp, pe când inspecta trupele a fost rănit de o spărțură de obuz care i-a rupt maxila și i-a scos un ochi. Poincaré, în persoană, i-a adus „Medalia Militară”.

Generalul d'Amade. Născut la Toulouse la 24 Decembrie 1856. Sublocotenent în infanterie. A comandat trupele din Maroc. La izbucnirea războiului comanda corpul 6 armată, la frontiera franco germană. Azi este destinat a comanda armata de debarcare în contra Turcilor.

Generalul Castelnau este născut la 24 Decembrie 1851 la Sainte Afrique. La reorganizarea marelui comandament în 1911 a fost primul subșef de statmajor al lui Joffre, la mobilizare fiind destinat a lua funcția de șef de statmajor. A comandat la început armata 2-a, în fața Lorenei; aci a pierdut doi copii din trei ce-i are. Ordinul de zi pe armată, cu ocazia victoriei sale zice: „Dela începutul războiului armata sa a luptat fără încetare zi și noapte, până a înfrânt pe dușman. Generalul Castelnau a avut doi băceți, ofițeri, ucși și un al treilea rănit, sub comandamentul său, fără ca aceasta să-l facă a se abate dela datoria sa și dela comanda sa, cu cea mai mare energie”.

Pe mormântul unuia din fiii săi a jurat, că-i va răsbuna și va răsbuna și țara.

Generalul Laugle de Cary. S'a născut la 4 Iulie 1849. În campania din 1870 era locotenent și a luptat la Paris cu atâta curaj încât a obținut „Legiunea de onoare”. Comanda armatei a 4-a franceză și în bătălia dela Charleroi a obținut așa succese încât nici nu voia să creadă în posibilitatea unei retrageri și nici nu s'a retras de cât în urma a ordine repetate.

rile: 2, 3, 4 și 9 active, corpurile 4 și 9 de rezervă și un corp de cavalerie. Parte din corpul 9 de rezervă în-
tărit cu unități de landwehr, asediă Maubeuge;

Armata a II-a, comandată de colonelul general von Bülow, atinsese șoseaua dela Montmirail, le Châlons-sur-Marne, între Champanbert și Petit-Voivreux. Această armată cuprindea: corpurile 7, 10 și garda, active, și corpurile 7 și 10 de rezervă, precum și un corp de cavalerie.

Armata a III-a, comandată de colonelul general von Hausen, se întindea pe frontul Châlons, pe Marne, până la Condé, pe Marna. Această armată avea următoarea compunere: corpurile 12 și 19 active (armata saxonă), și corpul 12 de rezervă, precum și divizia de cavalerie saxo-nă;

Armata a IV-a, comandată de Ducele de Württemberg, ajunsese pe frontul Bussy-le-Repos, până la Marna, spre Châlons. Această armată cuprindea: corpurile 6, 8, 13 active și corpurile 8 și 13 de rezervă, precum și o divizie de cavalerie;

Armata a V-a, comandată de Prințul moștenitor Wilhelm de Prusia, atinsese frontul Julvecourt-Froides-Triancourt și Possesse. Această armată avea următoarele forțe: corpurile 5, 18, 16 active și corpurile 5 și 6 de rezervă, precum și o divizie de cavalerie.

În Lorena și Alsacia se aflau armatele VI și VII, cu următoarea compunere:

Armata a VI-a, sub comanda Prințului moștenitor Ruprecht de Bavaria, și compusă din armata bavareză — corpurile 1, 2, 3 bavareze — și din corpul 21 activ, precum și din divizia de cavalerie bavareză.

Armata a VII-a, sub comanda mareșalului von Heeringen, și compusă din corpurile 14 și 15 active și corpurile 14 și 15 de rezervă.

Mai spre Sud, în Alsacia, se află o armată sub comanda generalului von Deimling, care atacă în direcția spre Belfort.

* * *

Planul general ofensiv al generalului Joffre era: armata a 6-a, Maunoury, sprijinită pe Paris, să facă față

CROCHIUL No. 3.

Bătălia de pe Marna. Retragerea Germanilor spre Aisne.

la Est și să atace cu toată energia posibilă, dreapta și spatele armatei 1-a germane, von Kluck, în lungul râului Ourq.

Armata a 3-a, la extremitatea de Est, are misiunea, ca, printr'o mișcare simetrică și în sens invers armatei Maunoury, să se sprijine pe Verdun, cu fața la Vest, și să atace flancul stâng al dispozitivului german, (armata Prințului Regal de Prusia).

Centrul compus din forțele engleze și armatele a 5-a, a 7-a și a 4-a, au misiunea de a ataca coloanele ini-

mice pe frontul Meaux—Vitry-le-François și a le respinge.

Ordinul de zi, dat de Joffre, prin care se anunță luarea ofensivei, sună astfel:

„În momentul în care se începe marea bătălie, de care depinde scăparea țării noastre, este necesar să reamintesc tuturor, că acuma nu mai este permis nimănui să se uite înapoi; toate eforturile trebuiesc făcute, în a alacă cu ultima energie pe inamic și a-l respinge. Orice trupă care nu va putea să înainteze, oricâte sacrificii ar face, va trebui, cel puțin, să păstreze terenul cucerit și să moară cu toții pe acea poziție, decât să se retragă”.

Mișcările ofensive ale armatei franceze încep la 6 Septembrie.

Bătălia ofensivei începe prin înaintarea armatei a VI-a franceză, în spre flancul și spatele armatei I-a germană.

Armata I-a germană își are, în seara de 5 Sept., forțele sale, în următoarele puncte: Corpul 2, pe frontul Monthérand, la Celle, pe Morin; corpul 4, frontul Beutevil-Amilis; corpul 3, pe frontul Cerneux-Somey; corpul 9, la Neuvy și Esternay; corpul 4, în rezervă, înapoia dreptei, pe frontul Marcilly-Barcy-Penchard. Corpul de cavalerie între corpurile 3 și 4 de armată.

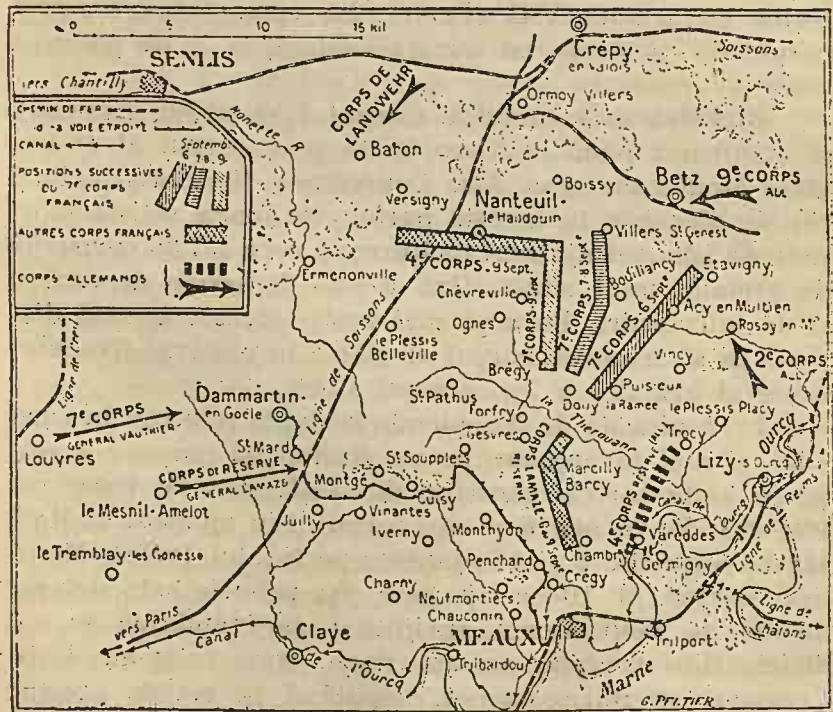
În dimineața zilei de 6 Septembrie, pe când germanii căutau a-și continua ofensiva spre Sud, armata lui Maunoury se pune în mișcare, pornind de pe frontul le Mesnil-Amelot și Louvres, cu direcția generală aproape Est, pe două coloane mari, fiecare de câte un corp de armată. Corpul de rezervă spre dreapta și corpul 7 activ spre stânga, cu capul coloanei sale în eșelon refuzat. Spre sfârșitul zilei de 6 Septembrie, armata Maunoury ocupă următoarele poziții: Corpul de rezervă ajunsese pe frontul Marcilly-Barcy-Chambry, în direcția la N. de Meaux, după ce respinsese toate forțele ce a întâlnit în cale, din corpul 4 de rezervă german. Corpul 7 activ, spre Nord, atinge frontul Puisieux-Etavigny.

În dimineața de 7 Septembrie, mișcarea ofensivă continuă de partea francezilor, deși cu mai puțin succes de înaintare. Atitudinea hotărâtoare, însă, a acestor forțe,

face ca toate corpurile lui von Kluck să se oprească și să se întoarcă, din drumul lor spre Sud, în contra acestui nou inamic ce le apărea în spate. În marșuri forțate, corpul 2 și 9 german, se retrag, trec Ourcq, și sosesc în ajutorul corpului 4 de rezervă; aceste forțe reușesc a opri înaintarea corpului de rezervă francez, și chiar de a-l da înapoi din poziția ce ocupase la Acy, amenințându-l, spre seară, și cu întoarcerea stânga la Etavigny. Lupta a continuat toată noaptea.

În ziua de 8 Septembrie, corpul de rezervă se menține pe pozițiile sale; dar corpul 7 activ începe a cedă teren contra unui atac învăluitoare a corpului 9 german și a unui corp de landwehr ce sosește dinspre Nord (vezi schița I.).

SCHIȚA I.

În acest timp, corpul 4 de armată activ, sosește în ajutor, împreună cu alte două divizii de rezervă, luate din garnizoana Parisului și aduse pe poziție cu toate automobilele găsite în Paris și nerechiziționate încă de armată.

Corpul 4 activ se desfășoară la Nautenil-le-Handouin și rezistă cu succes tuturor atacurilor îndreptate în contra-i de forțe mai mult ca îndoite.

În ziua de 9 Septembrie, s'au dat lupte înverșunate pe tot frontul armatei Maunoury, dela Meaux până spre Ermenouville.

În ziua de 10 Septembrie, acțiunea germanilor începe să slăbească, și începură retragerea generală spre Nord.

În acest timp, marea bătălie se dedea pe întregul front dela Meaux și până în Argonne.

Armata a V-a franceză, pornește ofensiva sa în ziua de 6 Septembrie, ora 6 a. m., și pela ora 11 a. m. a luat contactul cu forțele inimice din fața sa, pe frontul Cerneux, Montceaux les Provins, Courgivaux, Esternay, și păstrând legătura, spre dreapta sa, la Villeneuve-les-Charleville cu armata VIII (Foch); iar spre stânga sa, prin corpul de cavalerie, cu armata engleză, la N. de pădurea Jony.

Ofensiva este energetică. Corpul I, cucerește Esternay, și înaintează până la Noue, în timp ce corpul al 18-lea, atacă Montceaux și al 3-lea Courgivaux. Rezultatul primei zile de ofensivă, în această parte, este foarte satisfăcător. Este de admirat ajutorul reciproc pe care și-l dă corpurile de armată, unul altuia, fără a mai fi nevoie de ordine și de interveniri. Ba ceva mai mult, această armată dispune ca să trimeată corpul al 10-lea în ajutorul flancului stâng al armatei a 7-a, general Foch.

În dimineața de 7 Septembrie, lupta reîncepe în zorii zilei, și mai înverșunată, pe tot frontul, și reușește a respinge toate forțele germane din față, cari își încep retragerea. Pe la ora 6 p. m., corpul 1-iu ajunsese la Morsains; corpurile 3 și 18 ajunsese pe frontul Tréfols-Montlies; corpul al 10-lea ajunsese, cu primele sale detașamente, pe Petit Morin, sprijinind, în înaintarea sa, cu divizia din dreapta, armata Foch, spre Soizy-aux-Bois. Germanii se retrag mereu, neputând să reziste acestor atacuri.

În dimineața de 8 Septembrie, ofensiva se continuă cu aceeași energie și atacă viguros ariergardele germane. Germanii vor să se oprească pe Petit Morin, dar ofensiva

franceză îi respinse și de aci, și, spre seară, forțe franceze ocupară Marchais-en-Brie, pe platoul dela Vest de Montmirail.

În ziua de 9 Septemvrie, armata a V-a franceză, continuă urmărirea spre valea râului Surmélin, în direcție generală Château-Thierry; dar, în seara acestei zile, armata a staționat: cartierul general la Viels Maisons; corpul al 10-lea în regiunea St. Prix, Bayes, Fromentiérs, Corfeliș, cu frontul spre N.-Est, în sprijinul flancului stâng al armatei a VII-a; corpul 1-iu, în regiunea Janvillers-Vauchamps; corpul 3, în regiunea Verdun l'Echelle, de France; corpul al 18-lea, cu grosul la Château-Thierry și Viffort; corpul de cavalerie, cu grosul la Sud de Marna, și cu o divizie pe malul Nordic, spre Château-Thierry.

În ziua de 10, luptele continuă tot în avantajul francezilor, și germanii continuă retragerea lor spre Nord, până la N. de Soissons, unde se opriră.

Armata VII-a (Foch), își începe ofensiva în dimineața zilei de 6 Septemvrie. Intenția comandamentului armatei eră: a susține, cu stânga sa, ofensiva armatei a V-a franceză, și a rezistă pe tot restul frontului, până când ofensiva acestei armate se va pronunță și își va da rezultatul dorit; apoi să se ia ofensiva pe tot frontul. Instrucțiunile date, în vederea acestei manevre, de către comandamentul armatei a VII-a, sunt:

Corpul 11 se va întări pe poziția Morains le Petit-Lenharrée; la dreapta acestui corp, divizia a 9-a de cavalerie, să facă legătură cu armata a IV-a și să stăpânească direcțiunile Châlons-Sommeseons.

Corpul 9 armată, în poziție defensivă, pe linia mlaștinilor St. Gond, ocupând, însă, ieșirile de Nord ale drumurilor ce duc prin mlaștini, pentru a înlesni o ofensivă ulterioară spre Champanbert.

Divizia 42, divizia marocană și una din diviziile de rezervă, să atace, în legătură cu corpul al 10-lea al armatei a V-a franceze, spre Vanchamps-Janvillers.

Bătălia începe în dimineața de 6 Septemvrie.

Corpul 11 armată rezistă cu înverșunare atacurilor germanilor. Spre seară, localitatea Morains le Petit eră în flacări; iar Ecury le Repos și Normée, bombardate și

atacate cu o violență extraordinară, au fost evacuate de fracțiunile acestui corp, ce le ocupase, și cari s'au retras pe marginea de Nord a pădurilor aflate imediat la Sud;

Divizia 9-a de cavalerie, ce făcea legătură cu armata a IV-a, a luptat cu divizia de cavalerie saxonă;

Corpul al 9-lea de armată, a fost forțat să-și retragă avantgardele dela Nordul mlaștinilor St. Gond; însă, a apărât defileurile înapoi, interzicând, în mod absolut, înaintarea mai departe a inamicului;

Divizia marocană, divizia 42 și divizia de rezervă atacă, și respingând pe germani, ocupă înălțimea St. Prix, marginea nordică a pădurei St. Gond, Soizy-aux-Bois, la Villeneuve, les Charleville, pe care le și întărește. În același timp, se face legătură cu corpul al 10-lea din armata V-a care atacă în această parte.

Pentru ziua de 7 Septembrie, toate forțele armatei a VII-a sunt atacate violent, însă, rezistă pe pozițiile pe cari se stabilise în ajun.

În zilele de 8 și 9 Septembrie, luptele sunt, în această parte, de o violență extremă. Germanii par a avea intenția să rupă frontul francez, cu orice preț, pentru a putea să-și dea mâna cu atacul ce venea din Lorena, printre Toul și Epinal.

În seara de 9 Septembrie, după succese alternative, situația era următoarea: La dreapta, divizia a 60-a de rezervă, la Sud de Semoine și sprijinită la dreapta ei de divizia 9-a de cavalerie, la Arbre de la Justice; corpul 11, întărit cu divizia 18-a, în pădurile dela Sud de Gourgauçon; corpul al 9-lea, cu dreapta spre Connantre, iar stânga sprijinită pe pădurea dela Allemant; divizia marocană ocupă pădurea Allemant și localitatea Mardement; corpul al 10-lea, la Fromentières și Baye.

În acest timp, armata a IV-a franceză atacând; ajunsese cu capetele coloanelor în apropiere de Sompius; iar armata a V-a, cu aripa dreaptă spre St. Prix.

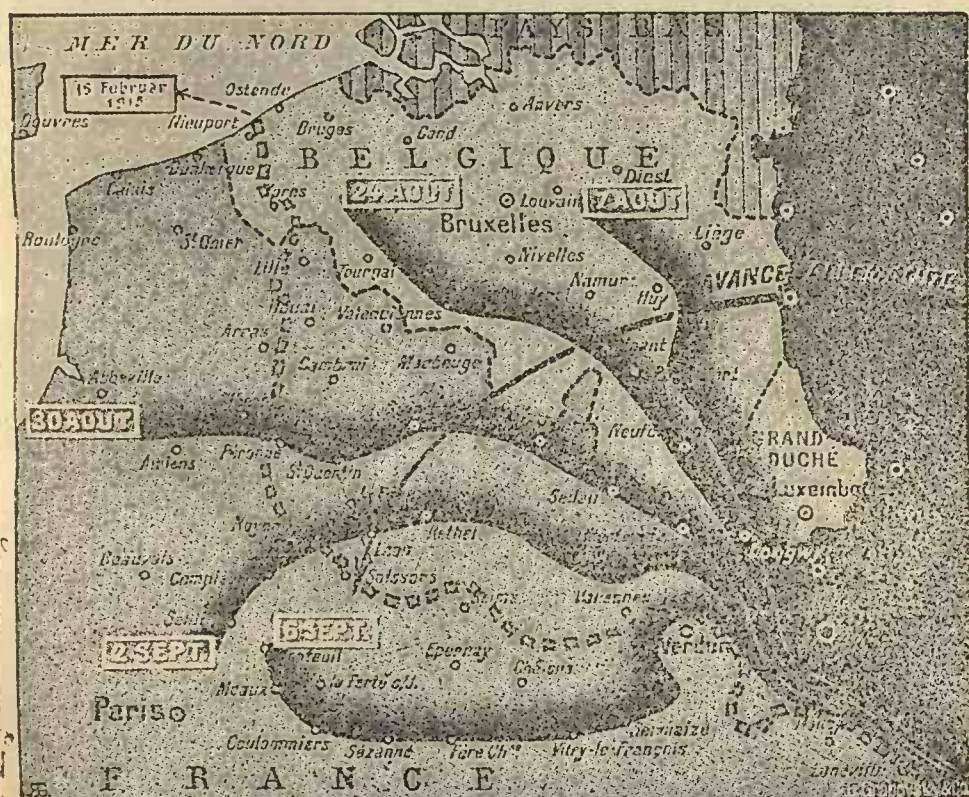
Pentru 10 Septembrie, armata a VII-a începuse înaintarea, căci atacul germanilor slăbise. În urmărire, ariergardele germane opun o foarte slabă rezistență, și trupele franceze câștigă repede teren, face mulți prizonieri și ia materie de războiu în mare cantitate.

În ziua de 11 Septembrie, cartierul acestei armate fû mutat la Fère Champenoise; iar forțele franceze ajung pe frontul: pădurea Compiègne, Villers Cotterêt, Fère en Tardenois, Bojoches, Epernay, Châlons.

La dreapta armatei a VII-a, corpul de cavalerie, sub comanda lui L'Espée — diviziile 6 și 9 — urmărind, face

SCHIȚA J.

Fronturile armatelor Germane dela 7 August la 7 Septembrie 1914 și frontul la 15 Februarie 1915.

mulți prizonieri și capturează mult material de războiu, tunuri, chesoane, trăsuri, etc.

În ziua de 12 Sept., râul Marne este trecut între Tours și Sarry.

Între Verdun și Révigny, armata a 3-a, (Sarrail), cu pierderi considerabile, eroic îndurate, imobilizează armata

a 5-a germană, (Prințul Regal de Prusia), îndoit superioră, ca număr.

La 10 Septembrie, retragerea germanilor e generală, în graba de a scăpa cleștelui ce putea să-i strângă, ei lasă în urmă oameni și material.

Trupele franceze, obosește din cauza celor 3 săptămâni de marșuri și lupte neîntrerupte, nu mai sunt în stare de a transforma însușul germanilor în dezastru.

Inamicul profită de aceasta și se oprește la înălțimea râului Aisne, organizându-se defensiv, între râul Oise și Meusa, (în aval de Verdun), după ce a pierdut aproape 100 klm. de teren, în adâncime, cucerit la început aproape fără lupte și pierdute în urma unor lupte de aproape 7 zile fără întrerupere, și de o energie nemai-pomenită.

Lupte violente au loc pe acest nou front; acțiunea se cristalizează, încetul cu încetul; părțile adverse își consolidează punctele de sprijin, adâncesc profilele, dezvoltă apărările accesorii. Războiul de manevră devine imposibil deocamdată.

Bătălia pe Aisne, (13 Sept.—9 Oct.)

Situațiunea beligeranților, la această dată, cră cum se arată în schiță.

Linia râului Aisne, se prezintă, pentru Germani, mai ales înspre Vest, ca o poziție în cele mai bune condiții de a fi întărită defensiv. Ei o fortificară în cea mai mare grabă, utilizând toate carierile regiunii. Linia lor de rezistență se întindea dela pădurea Laigue, la Nord de Compiègne, către Soissons, Craonne, la Nord de Reims, Sud de Rethel, în direcția Metz.

Flancul drept al armatei principale franceze, se sprijină pe Verdun, și pe întăririle cari leagă această din urmă localitate, de Toul; iar flancul stâng pe Oise, Sud de Compiègne.

Germanii reculeși, grație faptului că francezii nu au mai urmărit, voiesc a corecta greșala, adoptând un nou proiect de operație.

Din modul cum s'au desfășurat evenimentele, se pare că planul de operație a fost o defensivă activă la centru, și debordarea inamicului la flancuri.

Bătălia de pe Aisne, începe prin trecerea acestei ape

CROCHIUL 4.

Dispozițiunile adversarilor pe Aisne. Prelungirea frontului spre Nord.

de către Francezi, în apropiere de Soissons, (13 Sept.). Trecerea s'a făcut cu cea mai mare greutate, și cu pierderi enorme de ambele părți. Lupte înverșunate, de zile și nopți întregi, fără întrerupere, atacuri, contra-atacuri, întoarceri ofensive dintr'o parte și din alta, se dădeau zilnic de mai multe ori. La Sudul liniei de luptă, Germanii pierdură teren în urma acestor lupte.

În acest timp, Germanii, considerând lupta de front

destul de angajată, iar uzarea destul de complet făcută, își pronunțau atacurile la ambele aripi ale Francezilor.

Primul atac german, pornit din Metz, contra flancului drept al armatei principale franceze, se sdrobește în fața fortului Troyon.

CROCHIUL 5.

Intinderea ambelor fronturi spre mare, premergătoare bătăliei din Flandra.

Atacul e reînnoit câteva zile mai târziu, cu forțe importante,—aproape 4 corpuri de armată,—formând deta-

șamentul generalului Strautz și grație unei puternice artilerii de asediu, atacul cucerește fortul Camp-des-Romains (26 Sept.), trece Meusa la Saint Mihel și înaintează până în valea râului Aire. Aci se oprește succesul germanilor. Trupele franceze convergând asupra coloanei, care trecuse Meusa, o asvârle înapoi, peste râu, și dărâmă podul întins de Germani peste Meusa.

Se pare, însă, că operațiunile contra flancului drept francez, nu erau decât simple diversiuni, comparate cu acțiunea mult mai importantă reînviată, fără întrerupere, contra flancului stâng francez.

Germanii împing spre Vest, toate trupele proaspete ce soseau din Germania, toate unitățile disponibile depe întreaga linie, mai ales din regiunea Nancy și Alsacia. Comandamentul francez, înțelegând intențiunile germanilor, aduce spre flancul stâng francez trupele noi formate și toate trupele disponibile.

Luptele spre Vest au fost și mai înverșunate, chiar decât acelea depe front și acelea dela Camp des Roumains. Localitățile Tracy-le-Mont, Lassigy, Roye, Chaulnes, Combles, Albert, au fost luate și pierdute de ambii adversari, de mai multe ori. Francezii pierdură Péronne, dar Germanii nu au putut să-și ajungă scopul de a întoarce stânga franceză, sau de a rupe frontul în direcția Paris.

Germanii au adus aci, între Somme și Scarpe, în special în regiunea Arras, toate forțele disponibile în acel moment, luând trupe chiar din Lorena și din Alsacia, însă nu numai că nu reușesc a pronunța învăluirea, dar fiind continu amenințați cu învăluirea, frâng frontul, prelungindu-l spre Nord până la Lille, iar de aci, prelungindu-l mereu până la Marea Nordului, în Belgia, cum vom vedea în operațiunile ce urmează.

Bătălia din Flandra, (9 Oct.—29 Oct.) și ultimile operațiuni din Noemvrie, Decemvrie și Ianuarie.

Planul inițial strategic, bazat pe sdrobirea rezistenței franceze, înainte de a putea avea Rușii vreun succes, căzuse. Nu reușise nici învăluirea prin Belgia, nici străpungerea pe Marna, nici întoarcerea pe Aisne, nici cea

din Picardia. Pentru a patra oară ei se hotărâsc a relua ofensiva, și în loc de a o limită numai pe un singur teatru de operațiune, vor căuta deciziva în acelaș timp, la Est și Vest, în Polonia ca și în Flandra. Contra Rușilor, cari fuseseră alungați din Prusia Orientală, ei pregătesc o invazie generală, în cinci mari coloane, cu concursul Austriacilor. Contra Francezilor și Englezilor, ale căror întăriri de trupe, se duc spre Flandra, ei vor să încerce, înainte de a-i vedea atingând Marea Nordului, o ultimă manevră de învăluire, cu o formidabilă masă. Dacă manevra reușește, ea pune la dispoziția învingătorului porturile Mării Nordului și ale Pasului de Calais, bază de operațiune contra Angliei.

Astfel, nouile formațiuni germane sunt îndreptate, simultan, asupra celor 2 fronturi: Rusia și Franța.

Pentru realizarea acestei mărețe concepțiuni, trebuia mai întâiu curățită Belgia. Armata Regelui Albert, cu grosul la Anvers, ocupa toate trecerile Escaut-ului de mijloc și ale râului Lys. Primul obiectiv, deci, trebuia să fie Anversul, ale cărui lucrări de apărare treceau drept un model de fortificație permanentă, cu centura lui dublă de uvraje, cu artilerie redutabilă, cu zone inundabile.

Căderea orașului Maubeuge, la 7 Septembrie, a lăsat disponibile giganticele piese de asediu, care făcuseră să cadă Liège și Namur. La 26 Septembrie, ele sunt în poziție, în fața sectorului de Sud al câmpului întărit, Anvers. Trupele belgiene susțin cu tărie bombardamentul, păstrând, însă, defensiva. Nimic nu rezistă mortierelor monstre de 305, (austriace) și 420 m/m, (germane). Cuirasamentele și betonagiile se topesc sub obuzele explozibile. O breșă largă se deschide în prima incintă a forturilor.

Infanteria germană pătrunde prin ea și se menține, cu toate întoarcerile ofensive ale Belgienilor.

Din acel moment, Anversul eră pierdut. Zadarnic o brigadă de marinari englezi veni în ajutorul cetății. Eră prea târziu. Bateriile de asediu, apropiindu-se, distrug și lucrările liniei a 2-a. Sfârșitul e aproape.

La 9 Octombrie, apărătorii părăsesc orașul și se retrag pe îngusta fâșie de teren, dintre Escaut și Zelanda.

Olandeză. Când Germanii pătrund, aproape de Termonde, la Nordul fluviului, majoritatea armatei belgiene se găseă dejă în siguranță; ariergarda singură, tăiată de gros, trece în teritoriul neutru, unde e dezarmată.

Cucerind Anversul, în câteva zile, această capodoperă a lui Brialmont și unul din câmpurile întărite, cele mai vaste și mai solide din lume, Germanii au repurtat un succes fulgerător, dar asupra operațiunilor ulterioare nu a avut influență, precum nu a avut nici asupra armatei belgiene, care a scăpat grație împrejurării că, Germanii nu au investit cetatea pe malul stâng al Escaului.

Germanii urmăresc armata belgiană în retrăgere, și ocupă, fără rezistență, Gand, Bruges, Ostanda. La Yser, însă, sunt opriți de trupele belgiene, care reușiseră să ocupe poziția înapoia acestui râu, și să facă legătura cu armata engleză.

Pe acest râu, tăiat de diguri și canale, se va juca marea carte. Pe aci, se va încercă marele atac asupra stânzei aliaților.

Trupele ce vor fi întrebuințate, sunt desemnate de mai înainte și formate, în mare parte din trupe linere și voluntari, ajutate de întreaga armată, ce a asediat Anversul.

Regimentele belge, susținute spre dreapta, la Dixmude, de infanteria de marină franceză, flancate la stânga de flota ușoară Franco-Engleză, așteaptă în liniște, atacul.

Germanii prepară atacul cu un bombardament formidabil; apoi, când au gândit că apărarea e destul de sdruncinată, infanteria germană înaintează pe tot frontul, dela Nieuport la Dixmude, în linii dese, succesive, și cu oamenii cot la cot.

De 10 ori Germanii sunt respinși și de 10 ori se reformează și revin la atac; de 10 ori regimentele lor se topesc în foc, și de 10 ori rezervele le alimentează și sunt trimise din nou în luptă. Unul din ele, mai fericit, profită de un moment de osteneală al Belgianilor, trece râul și ocupă satul Rams-Capelle, obligând linia apărării a se retrage până la calea ferată, câteva sute de metri spre Vest. O întoarcere ofensivă a tiraliorilor algerieni

reia, la baionetă, punctul de sprijin, cu atâta greutate cucerit de Germani.

Această acțiune pune capăt atacului german dela stânga franceză.

CROCHIUL 6

Frontul în timpul bătăliei pe Marna.

După 15 zile de lupte infructuoase, ei renunță de a mai forța trecerea. Dela 28, canoada încetează. A doua zi, Belgienii rup digurile și fac orice atac decisiv, pe aici, imposibil.

Sterilele atacuri depe Yser n'au făcut, însă, pe Germani să renunțe asupra proiectelor, privitoare la Calais. După dâșii, dezastrul se datorà, dificultăților terenului și formațiunilor greoaie ale batalioanelor de recruți.

Ei plănuiesc o nouă ofensivă în direcțiunea orașului Ypres, unde frontul francez formà un eșind înspre forțele germane.

În consecință, la sfârșitul lui Octomvrie, înainte de a se termina sângeroasele lupte pe Yser, Germanii concentrează în fața acestei regiuni forțe impunătoare, printre cari 2 corpuri de armată de elită: Corpul al 15-lea de Strassbourg și Garda, al cărui elan nu fusese slăbit, cu toate pierderile enorme suferite la Dinant, Guise și mlaștinele Saint-Gond.

La 30 Octomvrie, dela Nord, Est și Sud, coloanele de atac sunt aruncate asupra pozițiunilor aliaților. Lupta ià acelaș caracter ca pe Yser, cu aceleași rezultate; de câte ori inimicul ocupà tranșee, de atâtea ori erà gonit de întoarceri ofensive puternice.

Trupele germane, care au luptat în această parte, pe un front de aproape 40 km., au fost: corpul 3 activ, corpul 22 rezervă, corpurile: 23, 26, 27, 10, 1 și 2 bavareze și 24, toate de rezervă; corpul 15 activ. Adică, 10 corpuri de armată pe 40 km., ceeace dă o densitate de aproape 10 oameni pe metru curent, socotind corpul de armată la 40.000 oameni.

La 11 Noemvrie, un atac energic al gardei prusiene, străpunge frontul englez și ocupă liziera sudică a localității Ypres, dar nu se poate menține și cedează unui atac cu baioneta, dat de englezi. Acesta e punctul culminant al bătăliei. După eșecul gardei, criza descrește repede. La 15 Noemvrie, lupta uriașă încetează. În realitate, lupta este începută la 6 Septemvrie și terminată la 15 Nov., adică 2 luni jumătate.

Până la 1 Februarie, n'a mai fost nici o ofensivă germană. Pe tot frontul au loc numai acțiuni de detașiu, atacuri izolate, fără consecințe. Cea mai importantă

este acea îndreptată contra trupelor franceze, ce ocupau malul drept al râului Aisne, în apropiere de Soissons, unde Germanii, profitând de o creștere subită a acestui râu, au atacat forțele franceze, lipsite de legătura cu malul stâng și le-au înfrânt. Au câștigat o adâncime de aproximativ 1800 m. Succes local.

Germanii, păstrând o atitudine defensivă, pe teatrul de Vest, îndreaptă activitatea toată în Polonia.

În Alsacia, armata franceză a luat din nou ofensiva, și a ocupat orașul Than și o bună porțiune din terenul acestei provincii.

La Lorena, generalul Castelnau, a reușit să respingă pe Germani până la frontieră.

OBSERVAȚIUNI, INVĂȚĂMINTE ȘI DISCUȚIUNI ASUPRA LUPTELOR DE PE TEATRU DE OPE- RAȚIUNI DIN VEST

1. La 1870, Franța declară războiul Germaniei, și hotărăște să pornească la Berlin, pentru a pedepsi pe Germani. Nu a folosit la nimic acel entuziasm căci Franța, fiind nepregătită, a fost rușinos înfrântă.

De atunci, până astăzi, deși au trecut 44 ani, și s'a strigat într'una: „Revanșă”, totuși, teama înfrângerii a fost atâta de puternică, și conștiința asupra slabei pregătiri actuale, atâta de lămurită, încât, Republica Franceză, se declară gata în 1914, pentru războiul, însă, nu spre a merge la Berlin, ci, *spre a se apăra*;

2. Încă din timp de pace, s'au făcut discuțiuni asupra frontului pe care va pune Germania, la început, mai mult interes spre a obține deciziunea.

Mai toate scrierile germane și franceze ajungeau la concluziunea că Germanii vor căuta deciziunea pe frontul de Vest, contra Franței. Desfășurarea evenimentelor, la începutul războiului, probează că nu s'au înșelat acei cari au susținut aceasta.

Totuși, războiul Austro-Sârb, — repeziciunea neașteptată a mobilizării Rusiei, intrarea în acțiune a Belgiei, conducerea armatei franceze, precum și neutralitatea Ita-

liei și a României, au modificat problema, așa că astăzi, în situația actuală, își pun întrebarea mulți scriitori militari, dacă nu ar fi fost mai nemerit ca Germanii să caute deciziunea, mai întâiu, contra Rusiei, pe frontul de Est.

Însă, Frederic cel Mare,—zice „România Militară,—n'a fost bucuros când a trebuit să lupte contra Rusiei. (R. M., Iulie 1914).

3. Gruparea inițială a armatelor franceze, nu a corespuns cu situațiunea reală. Conducătorii francezi, fiind obsedați de ideia invaziunii Germanilor pe frontul Verdun-Belfort, au gravitat cu concentrările către această parte. Pentru a face față invaziei dela Nord, au trebuit să facă o schimbare de front, dela Est spre Nord, care a reușit, și s'a terminat înainte de a fi atacată de forțele inamice, grație rezistenței armatei belgiene.

Operațiunile ofensive ale Francezilor au început imediat după terminarea concentrărilor, în direcțiile divergente: *Belgia, Lorena, Alsacia*. Mai în urmă, realitatea a adus pe Francezi la conceperea unui plan de operațiune mai real.

Există o perfectă asemănare între ideia ofensivă din 1870, și ideia ofensivă din 1914, cu deosebire numai că în 1870, după izbirea Francezilor de cruda realitate, comandamentul nu a fost în stare de a corectă greșelile, pe când, acum, în 1914, aceste corectări s'au făcut la timp și au dat rezultate foarte mari.

În 1870, Francezii aveau avânt patriotic, dar le lipsea comandamentul, precum organizarea armatei și pregătirea alianțelor. Acum, în 1914, Francezii au acelaș avânt patriotic, au comandament, au alianțe..., dar..., nu au organizarea completă.

Poporul francez și-a făcut datoria și atunci și acuma. Soldatul, și atunci și acuma a fost admirabil.

Comandamentul numai acuma și-a făcut datoria.

Politica internă, înainte de războiu, nu și-a făcut-o, nici atunci, nici acuma.

După izbucnirea războiului, însă, cel mai frumos exemplu de unire îl dă Franța.

Iată ce zice pseudonimul O. P. O., în Revista „România Militară”, relativ la conducerea internă a Republicei Franceze:

„Politica internă a Republicii Franceze, s'a sbătut, timp de 40 ani, pentru a deslegă probleme sociale și pentru a face ca sarcina militară să fie cât mai ușoară de suportat: cum să se rezolve chestiunea de a avea o armată care să coste mai puțini bani și să absoarbă mai puține energii, cu alte cuvinte, de a pregăti țara numai pentru *apărare!*

Necesitățile vieții naționale au fost privite numai dintr'un singur punct de vedere, a asigura patriotului francez, pașnica dezvoltare a bunei sale stări materiale; orice măsură ce ar fi produs îndăunarea unei asemenea direcții, eră privită ca contrară intereselor franceze.

Spiritul democratic al Republicii, dezvoltându-se din ce în ce mai mult, pregătirea de războiu eră considerată chiar și ca un pericol însuș pentru existența Republicii. Nu este încă un timp prea mult lăsat îndărăt, de când chestiunea de a se ști, dacă interesele Patriei permit a se concentra anual numai 3, sau numai 4 săptămâni pe an, rezerviștii și teritorialii. Mai recent de tot s'a văzut cum parlamentele s'au succedat pe chestiunea dacă trebuie sau nu, a reveni asupra serviciului de trei ani. Senatorul Humbert a spus, înainte cu câteva săptămâni de ivirea războiului, în plin Parlament francez, că armatei îi lipsește până și din echipament. Nu mai pomenim acî de spiritul socialistic și antimilitaristic ce a bătuit până și în căzărmi.

Este deci cert, că Republica Franceză nu numai că nu s'a pregătit pentru războiul de *revanșă*, pe care, de altfel, începuse chiar și să o uite, dar nici pentru *apărarea* sa n'a pus toată puterea de activitate, spre a o realiza.

Și atunci, când ora luptei a sunat mai înainte de a fi așteptată, s'a văzut acea mare nepotrivire între *necesar* și *existent*, între dorințe și posibilitatea de a le înfăptui.

Cruda realitate a adus pe conducătorii ei la simțul pozitiv și atunci, dispoziții fură luate în adevăr în raport cu situația, adică părăsirea operațiunilor cu caracter ofensiv, începute îndată după declarațiunea războiului”.

4. Din gruparea din timp de pace a corpurilor de armată germane, se putea deduce că, statul major german

se fixaxă definitiv pentru ofensiva prin Belgia și Luxemburg. Numai teritoriile à 8 corpuri de armată se găseau la înălțimea frontierei franceze; teritoriile celorlalte 17, se întindeau spre Nord,—și pentru fiecare, drumul cel mai scurt,—la Paris, trecea prin Belgia, sau Luxemburg. Nici un obstacol natural în aceste regiuni. Numai trei puncte întărite, (Liège, Namur, Maubeuge), izolate, fără legătură între ele, jalonau calea Parisului prin văile largi ale Meusei și Oisei. Germanii credeau că vor putea repede cuceri, sau mască aceste puncte întărite, cu puține eforturi.

„Necesitatea nu cunoaște lege”,—trebuie să spună mai târziu un cancelar imperial; precum și „petecul de hârtie” al unui tratat de neutralitate, nu avea să cântărească greu, față de cerințele strategice.

Odată hotărîrea luată, Germanii se pun pe lucru. După cum, timp de 20 ani, perfecționaseră rețeaua ferată din Alsacia și Lorena, și liniile adiacente; dela 1893, începură refacerea căilor ferate, care, din Prusia Renană, duceau la frontiera belgiană. Prin aceasta, manifestau vădit, intențiunea de a mută spre Nord zona de concentrare a unei părți din forțe.

În acelaș timp, statul major german, fortifică Alsacia și Lorena. Câmpurile întărite, Metz-Thionville, precum și Strassbourg, sunt refăcute și transformate dupe ultimele perfecțiuni.

5. Se poate susține că, din momentul când Germanii au fost siliți a se retrage depe Marna și a cedă din terenul cucerit, s’au depărtat de șansa de a impune voința adversarului, și au intrat în faza sacrificiului, pentru a-și salvă orgoliul.

„În ofensivă strategică, nu este îngăduit nici oprirea mai prelungă,—fiindcă și aceasta înseamnă slăbirea,—nici o retragere până la o anumită pozițiune sau regiune, căci aceasta înseamnă că *ofensiva* și-a impus ea voința, *defensivei*”. (R. M., pag. 621. August).

6. Dela mobilizare până la sosirea pe Marna, operațiunile armatei germane pe frontul de Est, s’au desfășurat în cea mai mare regulă.

Mobilizarea, concentrarea, desfășurarea imensei masse, invadarea în Belgia, s’au executat în cele mai mici

detalii, tocmai așa cum se prevăzuse, și a respins pe Anglo-Francezi, pe un front de aproape 300 klm., fără o întâmpină rezistențe mari, ori a suferi eșecuri.

Bătălia dela Marna deranjează, însă, tot mecanismul acesta ingenios, și pune pe Germani în situațiuni noi, pe cari nu le prevăzuse.

7. Relativ la acțiunea Belgianilor, se poate observa următoarele:

a) Din punctul de vedere al idealului național, acțiunea de astăzi a Belgiei, care s'a sacrificat pe altarul iubirii de patrie,—opunându-se înaintării germane,—va fi poate, criticată de negustori și de materialişti, dar istoria omenirii va ridica la cea mai înaltă treaptă de cinste și de eroism, pe poporul acesta, care a udat cu sângele lui ogoarele, unde vor crește generațiile mari ale Belgiei de mâine.

S'au sacrificat generațiile de azi belgiene, pentru a ridica pe cele de mâine. Și aceasta nu o pot înțelege acei cari caută să rezolve chestiunile naționale cu formule comerciale;

b) Din punctul de vedere al științii militare, rezistența de 15 zile a belgienilor, poate fi socotită ca un rol de acoperire, procurând Franței și Angliei timpul necesar de a se mobiliza, a se orienta și a se aduna corespunzător sensului operațiunilor germane;

c) Din punctul de vedere al organizării, rămâne de condamnat Belgia, că, din 7½ milioane locuitori, nu a putut avea la început decât 120.000 oameni organizați, și că, cu toate căile sale de comunicații, și cu toate fortificațiile sale, nu a fost în stare a opune o rezistență mai îndelungată ca 15 zile, din cauza lipsei de pregătire din timp de pace.

8. Cezar, în comentariile sale, a spus: „Din toată Galia, cei mai vârtoși sunt belgienii”. După două mii de ani, acest adevăr se verifică: În războiul actual, trupele belgiene și poporul belgian a dat naștere celor mai epice lupte, cunoscute în istoria omenirii.

9. Se zice că Bismark, fiind întrebat odinioară, ce ar face, dacă un corp de expediție englez ar veni pe Continent, în contra Germaniei, el a răspuns: „În cazul acesta, l'am arestat”. În actualul războiu, gluma lui Bis-

mark nu s'a putut realiza, deși, Von Kluck, un militar de valoare, a încercat serioase manevre decisive, contra Englezilor, mai ales la N. de St.-Quentin.

10. Se pare că Germanii au comis o eroare, când au hotărît a atacă armata franceză, între Paris-Verdun. Ei au evitat invazia în Franța, pela Est, între Verdun-Epinal, din cauză că spațiul fiind mic, și între două cetăți, nu aveau puțină manevrării și a completei desfășurări; cu toate acestea, de astădată, cad într'o greșală identică, atacând pe francezi într'un spațiu tot așa de îngust și cu cetăți la aripi, mai puternice. Avântul căpătat de germani, în urma marșului triumfal de până aci, precum și convingerea că francezii se refrag, din cauza demoralizării, a contribuit la această greșală.

11. Rezistența generalului Castelnau, la Nancy, a servit mult francezilor, pentru pregătirea operațiunilor depe Marna. Desigur, că și mișcările de ofensiva franceză, în Alsacia și Lorena, au contribuit ca germanii să nu poată aduce forțe de aci, la stânga corpurilor principale franceze, depe Marna.

12. Operațiunile pe frontul de Vest, (Franco-Belgo-Engleze), până la finele anului 1914, s'ar putea împărți în patru faze:

a) Ofensiva germanilor în Belgia și a francezilor în Alsacia și Lorena;

b) Respingerea franco-englezilor până la Marna;

c) Respingerea germanilor spre Nordul Franței;

d) Intinderea fronturilor de luptă și alternativele de succes și înfrângeri, cari aduc perioada imobilizării.

13. Generalul Joffre a aplicat, în mod judicios, *defensiva strategică de retragere cu ofensiva tactică*, principii eterne în știința militară. Precedente de defensivă în retragere, bine conduse, avem destule în istorie: *Kulusow, 1805 și 1812,—Sârbii în războiul actual.*

Deci, neexagerând nimic, găsim aci caracter, cunoștințe, curaj.

În execuție stă adevăratul merit al generalului Joffre. Înaltele sale calități intelectualo-morale și fermitatea caracterului său, sunt evidențiate de puterea cu care a știut învinge toate dificultățile unei astfel de operațiuni, în-

greunate, dacă ne referim la *psihologia* poporului francez.

14. Cauza teroarei deslănțuită de germani, invadând Belgia, își are rostul, analizând-o din punctul de vedere al succesului militar și al necesității ca manevra să se execute fulgerător, să înspăimânte pe toți și pentru a termina cât mai repede războiul. E condannabilă, însă, din punct de vedere umanitar și civilizator. I se găsește rostul, analizând-o din punct de vedere al rezultatelor pozitive ce trebuie să dea: Valuri întregi de populațiune îngrozită, invadând frontiera Franței, trebuie să ducă groaza până la Paris. De aci, presiune mare morală asupra conducătorilor: insurecțiuni civile, poate, trebuiau să aducă desnodământul în folosul germanilor.

15. Presupunând,—ceea ce nu este exclus,—o înfrângere a dublei alianțe, aceasta nu va fi înfrângerea celei mai formidabile și mai bine pregătită armată din omenire, ci va fi numai înfrângerea unei diplomații greșite.

Va suferi Germania, cel mult, consecințele unei proaste pregătiri politice, care a împiedecat admirabilul instrument militar de a culege fructele unei îndelungi și perfecte organizări; va exista, poate, o ceziune sau o retrocedare teritorială și o adăogare dincolo, dar va câștiga, punând în evidență *necesitatea pregătirii continue, până la sacrificiu, a armatei.*

Principiul egalității, al fraternității și al libertății, pus în evidență de Franța, prin înfrângerea de altădată, va fi susținut cu acel al pregătirii forței, pe care i-l va evidenția Germania, prin înfrângerea de azi.

O altă națiune, în situațiunea actuală a Germaniei, ar fi fost de mult zdrobită. Grație pregătirii sale militare, poate să ție piept Europei întregi, luptând pe 2 fronturi, cari, în total, au 1200 klm.

16. Punctele Strasbourg-Molsheim, împreună cu fortificațiile dela Neuf-Brisach și Istein, permiteau Germanilor a economisi forțele în această parte și a spori masa destinată să opereze în Belgia.

Aceste diverse lucrări, au adus oarecari lumini în cercurile militare franceze și belgiene, asupra ofensivei germane prin Belgia. O parte din scriitorii militari,—între alții, generalii belgieni Brialmont și Dejardin,—emiteau

părerea că, invazia germană va acoperi tot teritoriul regatului neutru, trecând la Nordul Meusei.

În Franța, mai toți scriitorii militari, în special generalii Bonnal și Langlois, precum și acum în urmă, 1914, Colonelul Boucher, credeau că atacul principal va fi pronunțat tot prin Lorena, și numai o simplă armată de aripă va urma itinerariul Sudului Belgiei, fără a traversa, nici chiar a atinge linia Liège-Namur.

Pedealtăparte, principiile ofensive, existente în armata franceză, după 1870, trebuia să silească pe francezi a dobândi inițiativa operațiilor asupra germanilor. Or, cum francezii nu voiau violarea neutralității belgiene, nu le rămânea decât transportarea de forțe importante la Est, către Alsacia și Lorena.

17. În 1870—71 și în 1914, războiul Franco-German s'a desfășurat după următoarele date. Se poate deduce, cu oarecare aproximație, rezultatul războiului din anul 1914—1915:

1870—71

Germanii: Comandament, stat major, organizare, înarmare și pregătirea poporului foarte bine.

Moltke, Roon, Bismarck, au pregătit războiul ani de zile.

Francezii: Comandament slab, stat major nul, (neexistând), organizarea, înarmarea și pregătirea poporului, cu totul mediocră.

Impărăteasa Eugenia conduce țara cu camarila.

1914—15

Germanii: Comandament, stat major, organizare, înarmare și pregătirea poporului, ating perfecțiunea.

Împăratul Wilhelm a fost sufletul acestei pregătiri.

Războiul se prevede și se pregătește.

Francezii: Comandament bun; stat major perfect; organizare și înarmare destul de bună; pregătirea poporului, în vederea războiului, slabă.

Delcassé luptă pentru pregătirea țării, pe toate tărâmurile.

Poincaré, ajută, cu toată autoritatea sa.

Mobilizarea la 15 Iulie

Prima bătălie: Wicemburg, 4 August. Victorie germană.

Woerth-Spickenen, 6 Aug. Victorie germană.

Borny, 14 Aug. Victorie germană.

Rezonville-Vionville, la 16 Aug. Victorie germană.

Saint-Privat, prima mare bătălie, 18 August. Victorie decizivă germană.

La această dată, armata cea mai bună a Franței, (170.000 oameni), este închisă în Metz, și se predă, la începutul lui Octombrie.

Beaumont, 28 August. Victorie germană.

Sedan, 2 Sept. Mare Victorie germană, întreaga arm. franceză prizonieră, împreună cu Împăratul Napoleon.

După o lună jumătate dela decretarea mobilizării, Franța nu mai are armată regulată, lupta o duce cu milițieni.

Parisul începe a fi inconjurat la 18 Sept., după două luni dela începerea războiului.

Apărarea Națională a luptat cu armate improvizate, până în Martie 1871. După 7 luni, Franța era complet îngenunchiată.

Mobilizarea la 1 Aug. s. n.

Prima bătălie: Liège, 5—12 Aug. Victorie germană.

Charleroi, 22, 23, 24 Aug. Victorie germană.

Marna, 6—12 Sept. Mare victorie franceză.

Aisne, fără rezultat.

Flandra, fără rezultat.

Lorena, Victorii alternative terminate cu respingerea germanilor.

Alsacia, idem.

Prizonieri: Deoparte și de alta, în număr aproape egal, aproximativ 100.000.

Morți: Deoparte și de alta, în număr aproape egal, aproximativ 500.000.

Răniți: Idem, grav și ușor, aproxim. 1.500.000, o bună parte întorși în rânduri.

După 7 luni, Franța este în picioare și mai amenințătoare și mult mai puternică ca la începutul războiului.

18. Marile principii, ale conducerii războaielor, nu trebuie niciodată neglijate; contrar, ele se răsună.

Principiul economiei forțelor, din care de ivă: „Nici-

odată nu sunt prea multe forțe pentru a bate pe inamic", a fost neglijat de către germani în ofensiva întreprinsă contra Franței.

Ei au crezut pe Franța prea slabă și pe ei prea tari, așa că victoria le apărea ca ceva de nediscutat.

Dacă, odată cu forțele germane,—7 armate,—ar fi atacat pe francezi și 3—4 armate austriace, cu cel puțin 10 corpuri de armată, și dacă această armată austriacă ar fi cooperat cu armatele 6 și 7 germane, contra armatelor Castelnau și Dubail, și ar fi rupt frontul de Est, —ceceace eră foarte posibil,—se poate vedeă dintr'odată care ar fi fost rezultatul.

Dacă, în acest timp, armatele ruse ar fi înaintat în Prusia Orientală, și în Galiția, și ar fi trecut chiar dincolo de Carpați, s'ar fi retras, mai iute decât înaintau, față de o întoarcere victorioasă a armatelor austro-germane, asupra-le.

Dorința, însă, a germanilor ca teritoriul lor să fie sacru; iar a austriacilor de a câștiga primele victorii asupra rușilor, au dus pe unii la victoria dela Lacurile Mazuriene, pe ceilalți la victoria dela Krasnic, Zamosc, etc., iar pe francezi la victoria depe Marna.

Dacă Marna ar fi fost un dezastru pentru francezi, — și posibilitate eră, — germanii ar fi avut toată probabilitatea pentru terminarea victorioasă a războiului.

Prin neglijarea principiului, această posibilitate a dispărut.

19. La Sârbi, pe Kolubara Lyg, la Ruși pe frontul de Est, la Francezi pe Marna, la Germani cu operațiile contra Rușilor, se aplică un principiu bine pătruns în doctrina armatei noastre, preconizat de către maestrii noștri profesori militari: Defensiva în anume părți și manevra ofensivă pe ambele direcțiuni; se poate vedeă, că acest fel de manevră a reușit acolo unde trupele și comandantții au fost la înălțime.

20. *Fascinarea exercitată de Paris*, — zice „România Militară”, — a făcut pe înaltul comandament german să adopte planul său de operație, care, neșinând seamă nici de riscurile condițiunilor politice, (Belgia și Anglia), s'a rezumat într'o lovitură dreaptă, mecanică, cu înaintarea

tuturor armatelor sale aproape la aceeaș înălțime, ceea ce a ușurat mult, manevrele defensive ale înaltului comandament francez.

21. S'a vorbit de o debarcare în Anglia, — zice „România Militară”, — precum și de o alta în Germania.

Putem să apreciem, că o asemenea întreprindere, aré foarte puțină probabilitate, dacă nu chiar deloc, de a se realiza. Japonezii, în 1904, au căutat să asigure, atât pe Mare, cât și pe uscat, debarcarea trupelor lor în Manciuria; pe Mare, anihilând acțiunea flotei rusești; pe uscat, alegând locurile de debarcare cu totul îndepărtate și la adăpost de orice împotrivire din partea forțelor de uscat rusești. Nici una din aceste două condițiuni absolut indispensabile pentru debarcare de armate, nu le pot îndeplini germanii în războiul actual, chiar dacă ar avea o armată aeriană de zepelinuri și aeroplane cât de puternică, pentru a susține și ocroti operațiunea.

Este, însă, cu mult probabil, că o debarcare engleză pe coastele germane, ar avea sorți de isbândă, numai că, și în acest caz, trebuie de avizat la mijloace cum ar putea să înlătore acțiunea de opunere a marinei germane, care în orice caz, va căută să se sacrifice chiar, numai să împiedice o incursie de pe Mare pe uscat.

22. S'a pretins de unii scriitori că, germanii au ținut să ocupe Anvers-ul, pentru a-și creea o bază navală contra Angliei. Dacă aceasta ar fi fost, s'ar putea observa, că nu eră cazul ca germanii să dea vrabia din mână pentru una de pe gard. Ei aveau nevoie de efective mari, spre a zdrobi cât mai repede pe adversar, și ar fi fost o greșală ruperea din aceste efective pentru o altă operațiune, înainte de a fi terminat cu francezii. Au fost, însă, siliți a rupe din efectivele lor, pentru Anvers, de oarece pe aci erau amenințate liniile lor de comunicație, în timpul ofensivei în Franța.

23. În timpul înaintării germanilor pe teatrul francez, s'au dat lupte serioase, însă, trupele germane erau pline de entuziasm și doritoare de a obține deciziva fulgerătoare, astfel că, grație acestei stări morale, executau marșuri de peste 40 klm. pe zi. Când au sosit pe Marna, erau complectamente sleiți de puteri.

24. Războiul din 1870, l'au câștigat germanii prin doctrina lui Clausewitz, infiltrată în comandamentul german de către Moltke. Astăzi, această doctrină este oarecum modificată, prin unele inovații, pe care le-au atins germanii în știința militară, ca:

a) Acțiuni bruște, puternice și neașteptate, pe toată întinderea frontului de atac. Din această cauză, nu au avut forțe suficiente pentru manevrele decizive;

b) Îndrăsneala produce resurse nemăsurate și este de preferat înțelepciunii. Din această cauză nu le-a reușit invazia în Belgia, ruperea fronturilor dela Soisson, Reims, Varșovia, etc. Îndrăsneala, pusă în serviciul înțelepciunii, eră teoria lui Clausewitz, iar nu înlocuirea înțelepciunii prin îndrăsneală.

25. Din cauza pierderilor enorme de ofițeri de infanterie, Germanii au fost nevoiți a trece la infanterie foarte mulți ofițeri de cavalerie și a avansa pe gradații de infanterie meritoși.

24. Mulți ofițeri de infanterie austriaci nu dau nici un impuls moral unităților lor pe timpul înaintării. Ei stau la 300 m. înapoia lanțului; iar pe timpul asaltului nu se văd. Unii martori oculari spun că la început dau oarecare interes, însă, către sfârșitul luptei, se desinteresează cu totul.

La germani, din contra, ofițerii dau cel mai mare avânt; de aceea pierderile în ofițeri sunt numeroase. Se pretinde chiar că în multe împrejurări numai exemplul ofițerilor și — câteodată — măsurile drastice luate de ei, duc liniile de luptători până la izbirea corp la corp.

OPERAȚIUNILE PE TEATRUL DE OPERAȚIUNE RUSO-AUSTRO-GERMAN

(A se vedea crochiurile 7, 8, 9, 10, 11, 12 și 13 din planșa separată, precum și harta 3 și 3 bis ¹).

1. Mobilizarea și concentrarea forțelor Austro-Germano-Ruse

Armata rusă. — A făcut mobilizarea în trei serii, și anume:

Seria I.—În timpul declarării războiului, a ordonat mobilizarea în 23 gubernii cu ținuturile lor, și în unele județe din celelalte gubernii, chemând toate contingentele dela 1897.

Seria II.—La 20 Septembrie a mai chemat contingentele 1894, 1895 și 1896, din toate guberniile și ținuturile de mai sus, precum și din alte câteva gubernii și ținuturi.

Seria III.—La 30 Septembrie a chemat milițienii din contingentele: 1909, 1910, 1911, 1912 și 1913, (întâia chemare). La 3 Octombrie a chemat și milițienii din a 2-a chemare.

Concentrarea s'a făcut tot pe serii, formând grupele de armate, astfel:

Dreapta, formată din 2 armate, armata de Vilna și cea de Petrograd, se concentrează între Kovno și Grodno²).

Centrul, format din mai multe armate, între Ploțk, pe Vistula și Piotrokow, pe Pilița, trecând prin Lodz și întinzându-se spre S.-E. până la Radom. Concentrarea acestor armate s'a făcut în rate, treptat ce soseau, așa că e terminată abia la prima jumătate a luni Oct.³).

Stânca, formată din două armate, între Vistula și Bug, între Lublin și Köln.

1) Crochiurile 7, 8, 9, 10 și 13 a se vedea în planșe separate.

2) După Illustration dela 6 Februarie dreapta e formată din două armate (Rennenkampf și Samsonof) cari au avut ca puncte de plecare Vilna și Varșovia, centre de grupare a forțelor principale dintre frontiera Prusiană încă din timp de pace.

3) După l'illustration (No. 6 Februarie) până la prima jumătate a luni Octombrie nu găsim între Ploțk între vistula și Piotrokow, trecând prin Lodz până la Radom nici o concentrare de forțe principale ruse. La 26 August (13 st. v.), în afară de cele două armate ale dreptei, găsim la S. E. de Radom trupe de acoperire ruse și detașamente din Polonia occidentală. La 4 Septembrie găsim la S. E. de Radom, între Vistula și Bug, detașamentul de Ivangorod și armata de Polonia; iar prima jumătate a lui Octombrie tocmai, găsim pe această linie forțele principale ruse.

Extrema stângă, compusă din armatele de Kiew și Odesa, între Luck, Dubno și Proskurow.

Armata austriacă.—Mobilizarea s'a decretat la 21 Iulie, socotindu-se ca primă zi de mobilizare, ziua de 23 Iulie, s'a terminat mobilizarea la 28 Iulie, când s'au început transporturile de concentrare.

Concentrarea s'a terminat până la 9/10 August, când s'au început operațiunile.

Gruparea armatei s'a făcut astfel:

Două armate sub Dankl¹⁾ și Auffenberg, ieau pozițiune între Bug și Vistula, la Nordul Galiției; înapoia lor în a doua linie la N.-E. de Jaroslav, se găsește armata arhiducelui Ioseph Ferdinand²⁾; iar o a patra mare armată, având cartierul general la Stanislau, ieau poziție la N.-E. și S.-E. de Lemberg, între Bug și Prut. (Armata de Galiția).

Generalisim al trupelor austro-ungare pentru trupele ce operează contra Rusiei, ca și contra Serbiei, a fost numit arhiducele Frederic.

Armata germană.—Trimite la început o parte din diviziile de rezervă și trupele active, (corpurile 1-ii, (Koenigsberg); 20, (Allenstein); 17, (Danzig), care aveu garnizoană aci și cu care formează o solidă acoperire.

Mai în urmă, trimite noi trupe active și de rezervă, constituind un grup, în forță aproximativ, de 6 corpuri de armată. Afară de trupele de rezervă din cetăți, pe tot lungul frontierei, germanii au ici-colea, detașamente de 2—3 regimente, din care cele mai multe de rezervă.

1) *General Victor Von Dankl*, născut la 1854 era până în timpul din urmă comandant al corpului XIV din Tirol și Vorarlberg; după ce comandase o divizie de infanterie în Croația (Agram) și după ce se distinse la manevrele din 1908, când a atras atenția asupra lui printr'un spirit de inițiativă și de hotărâre repede și clar văzătoare

2) *Arhiducele Ioseph Ferdinand*, care a dat dovezi de mari dispoziții militare în aceste lupte, este un fiu al Arhiducelui de Toscana; născut în 1872 a avut parte de o educație princiară, specializându-se mai ales în arta militară și urmând școalele cele mai bune. La 1897 căpitan, înaintează conform privilegiilor princiare și ajunge la 1904 colonel, la 1908 general, la 1910 locotenent feldmareșal și comandant al diviziei de infanterie din Linz. Cu puțin înainte de izbucnirea războiului a fost succesorul generalului Dankl la corpului de armată XV din Tirol, de unde a fost chemat apoi și el pe câmpul de luptă. Arhiducele e cunoscut și ca aviator și chiar s'a distins de mai multe ori și în această calitate.

2. Primele operațiuni

a) Operațiunile izolate din August.

În primele zile ale lui August, detașamente germane de cavalerie, artilerie și infanterie, sau numai de câte o armă, resping trupele ruse de acoperire de pe Wartha.

Detașamente rusești trec frontiera prusiană, la S. de Biala și la Johanisburg. Rușii ocupă Bilderkaetcham.

Până la 7 August, patrulile de cavalerie rusă și austriacă, trec reciproc pe teritoriu în Galiția sau Polonia, și se produc mici ciocniri.

Până la 15 August, aceste trupe germane intrate în Polonia, se întăresc pe linia Kalisch, Sieradz și Koneznopol, distrugând trecerile de pe Wartha. Germanii aduc aci și artileria grea.

Până la 20 August, trupe austriace din direcția Cracoviei, trec în Polonia rusă, ocupă unele localități din apropierea frontierei și înaintează până la Andreev și împrejurimi, unde au loc diferite ciocniri.

Cavaleria austriacă trece pe la Tomaschov și se isbește de cea rusă, care fiind mai tare, o respinge. Cavaleria rusă trece în Galiția și ocupă multe localități. La 21 August, apar primele trupe de cavalerie rusă, în apropiere de Lemberg.

Între 25—28 August, trupe austriace trec frontiera pe la Vistula, la Baranow, și împrejurimi, și în Basarabia, la Noua Suliță, pe care o ocupă. Trupele ruse din Basarabia reocupă Noua Suliță; iar la 30 Iulie, austriacii o ocupă din nou. Au mai fost lupte prin împrejurimi, la Balamutovka, Rahavenzy și Ocna. Cum se vede de aci, chiar dela începutul operațiunilor s'au petrecut lupte în Bucovina.

De asemenea, cavaleria austriacă a încercat trecerea peste Sbrucz, în direcția Satanow-Gorodok. La Gorodok a fost respinsă divizia a 5-a de cavalerie ungară, (Honvezi), care s'a retras la Satanow, unde a fost atacată peste noapte și respinsă.

Rușii mai trec frontiera pe Valea Styr, și prin diferite puncte, la E. de Bug, respingând pe austriaci, cari se retrag, făcând distrugerii în urma lor. La Socal, a fost

o luptă sângeroasă. Trupele austriace de Landsturm au fugit.

În acest timp, se produc primele operațiuni și în Prusia Orientală.

b) *Ofensiva rusă în Prusia Orientală*

Situațiunea generală a războiului actual, a silit comandamentul german să trimită, la începutul operațiilor, majoritatea trupelor în Vest, și să desfășoare contra Rusiei forțe foarte puțin slabe.

La început, au rămas în Prusia Orientală și pe frontiera de Est a Prusiei, numai formațiunile de pe teritoriu. În cursul luptelor, au mai sosit și alte trupe, cu calea ferată.

Regiunea de acoperit are o lungime de frontieră de 650. klm.

Fiecare corp de armată făcea siguranța în spațiul ce-i aparține, din timp de pace: pe frontul de Est, corpul 1-iu; pe frontiera de Sud, dela Marggrabova până la Niedenburg, corpul al 20-lea; pe frontiera de Sud a Prusiei de Vest, corpul al 17-lea. La Stallupönen, se concentrează divizia 1-ia de cavalerie.

La începutul războiului, comandamentul armatei ruse luă ofensiva cu majoritatea forțelor, contra Austriei. În fața armatei a 8-a germane, rușii formează două armate, sub comanda superioară a generalului Jilinski: armata de Vilna sub *Rennenkampf*¹⁾, și armata de Narew, sub generalul *Samsonof*²⁾.

1) *Generalul Paul de Rennenkampf*. Este unul dintre cei mai distinși ofițeri ai armatei rusești. S'a distins în lupte contra boxerilor cât și în războiul Ruso-Japonez Chinezii îi ziceau „*Generalul Tigru*“. Se zice că Japonezi puse pe capul lui 200,000 ruble. Are 60 ani. A început cariera militară la 1870 ca subofiter în școala de cadeti dela Helsingfors. Sublocotenent la 1873. La 1895 colonel și șef al unui regiment de dragoni. La 1899 șef de stat major al trupelor transbaltice. După războiul Ruso-Japonez, unde se zice că gelozia generalului Kuropatkin i-ar fi împiedicat mult activitatea a fost numit general comandant al corpului III de armată din Vilna; iar la 1913 țarul îl numește comandant militar al guvernământului militar Vilna.

2) *Generalul Samsonof*, e-te de asemenea un ofiter apreciat al armatei ruse. În războiul Ruso-Japonez a comandat o divizie siberiană de cazaci. Mai târziu a fost numit comandant de corp de armată apoi comandant suprem al trupelor din Turkestan.

La începutul mobilizării, (2 August), trupele de acoperământ: gloate și trupe de linia 1-ia, încă nemobilizate, se află deja de câteva zile pe pozițiile lor, așa că avangardele rusești se ciocniră, la intrarea lor pe teritoriul german,—care avu loc chiar în noaptea spre prima zi de mobilizare,—de o rezistență serioasă.

În primele zile ale luni August, armata a VIII-a germană, eră concentrată astfel:

Corpul XX, în regiunea Ortelsburg;

Divizia a 3-a rezervă, cu brigada a 6-a miliție, line Nikolaiken-Lötzen;

Corpul I-ii de rezervă line linia râului Angerapp;

Corpul XVII-lea, cu trenul prin Allenstein, spre Insterburg-Bokellen și Norkitten, merge apoi spre Darkehmen.

Corpul I-ii, la Goldap;

Rezerva mobilă din Königsberg, la Insterburg.

Până la 15 August, comandamentul german a fost informat precis că, în regiunea dela Vest de Vistula, și Varșovia, sunt forțe slabe la Ploski, Drobin și Racionz, și că diviziile 15 și 6 de cavalerie, se aflau la Est și Vest de Mlava, divizia a 4-a de cavalerie, între Kölne și Szezucyn, divizia a 2-a de cavalerie, la Augustovo, divizia 1-ia de cavalerie, la Suwalki, divizia a 3-a de cavalerie, la Est de Virballen, brigada 1-ia independentă de cavalerie, la Tauroggen. În fine, mai află că forțe numeroase se concentrează la Filipowo.

La 17 August, corpurile 3 și 20 ruse, luară ofensiva contra corpului 1-ii german dela Goldap, și înd trupele germane a se retrage spre Gumbinnen-Niebudzen, în timpul nopții; dar nu a urmărit imediat.

În seara zilei de 18 August, rușii ocupară Lyck, Marggrabovo, Kowahlen, Goldap.

Corpul 1-ii de armată german, pune divizia a 2-a în rezervă, la N. de Varnehlen și așează rezerva mobilă din Königsberg în golul rămas până la divizia 1-ia, divizia 1-ia de cavalerie fu, de asemeni, pusă înapoia aripei stângi, pentru a se mai reorganiza.

Germanii luară următoarele dispozițiuni:

Divizia 1-ia de cavalerie germană, primi ordin ca

să înainteze către spatele corpului de cavalerie rus, care luptă cu brigada de miliție, la Kraupischken. Brigada a 6-a miliție, ține poziția Nikolaiken-Lötzen; iar divizia a 3-a de rezervă, aveă să ajungă la Possessern, asigurându-i dreapta. Corpul al 17-lea trebuie să înainteze cu o divizie la Pilkallen, iar cu cealaltă, la Valnehlen, în fine, corpul 1-iu de rezervă, trebuie să înainteze contra șoselei Kleszoven-Darkehmen.

În dimineața zilei de 20 August, divizia de rezervă, ajunge la Benkheim; corpul 1-iu de rezervă, la Iaggeln și Brassen; iar corpul al 17-lea, se află în marș spre Varnehlen și Angshipönen. În curând lupta se desfășoară pe tot frontul, afară de divizia a 3-a de rezervă. Pe când corpul al 17-lea luptă în condițiuni foarte grele, nereușind să câștige teren, nici chiar după ce-și băgase rezervele în luptă; toate celelalte trupe luptau cu succes.

În seara zilei de 20 August, comandamentul armatei germane, primi știri că forțe mari rusești înaintează dela Nassielk-Pultusk-Ostrolenka, și că aripa lor stângă, înaintând spre Mlava, a ajuns, pe la orele 2 p. m., la Stupsk.

Comandantul armatei a 8-a germane, se decisese să desfacă trupele armatei a 8-a de contactul cu inamicul, și să se retragă.

În cursul acestor operațiuni, armata de Vilna a înaintat în Prusia de Est și a ajuns cu avangardele pe linia Gerdauen-Angenburg-Lötzen-Lyck, cu cuartierul general la Insterburg, iar cu cavaleria până la Passarge.

În timp ce armata a 8-a își execută retragerea, marele cuartier german, nefiind de acord cu intendența comandamentului armatei a 8-a, de a părăsi, eventual, Prusia, a ordonat imediat concentrarea armatei a 8-a, contra armatei de Narew, înlocuind în comandament pe generalul Von Prittvitz, prin generalul Von Hindenburg!).

1) Generalul Hindenburg cunoștea bine regiunea lacurilor Mazuricene. El reprezintă curentul contra acelor care susțineau că Germania nu va fi atacată din această parte. Când a fost vorba în Leichstadt să se sece aceste lacuri pentru a face pământ de cultură, el nu s'a odihnit, deși bătrân, până ce nu a convins pe deputați și chiar pe împărat de a nu lua această hotărâre. Mapevreele lui favorite erau aci. Partida opusă (roșu) venea cu haine impermeabile căci în lotdeauna erau înfrânte aci

Şeful de stat major al generalului Hindenburg, este generalul Ludendorf, unul dintre ofiţerii cei mai preţuiţi ai armatei germane¹⁾.

Noul comandant a ordonat:

Corpul XX, brigada de miliţie Von der Goltz şi divizia a 3-a de rezervă, să se retragă din faţa inamicului, întâiu spre Nord, încetinindu-şi marşul, apoi să se întoarcă spre N.-V., în regiunea Hohenştein-Mühlen-Tannenberg, în flancul armatei ruse, şi să se prepare de ofensivă, pe care o va începe, după ce se termină înfăşurarea completă a ruşilor, pe un arc care atinge: Soldau-Usdau-Tannenberg-Hohenştein-Allenştein, Passenheim-Ortelsburg, şi care trebuia închis dela Sud între Villenberg şi Soldau. Trupele au făcut marşuri foarte mari şi s-au transportat, parte, cu calca ferată.

Corpul 1-iu fu dus prin Marienburg-Dirschau, spre Gosslershausen-Lindenau şi Freistadt-Bischoffswerder. Divizia 1-ia de cavalerie, cu 1 batalion de vânători şi câteva companii de biciclişti, trebuiau să ascundă mişcarea pe linia Darkehmen-Insterburg.

Debarcat, corpul 1-iu înaintează în marş forţat prin Löbau şi Gilgenburg şi se loveşte, la 26 August, de avânturile ruseşti, la Seeben, pe care le respinge.

La 27 August, corpul 1-iu rus, care primea necontenit ajutor prin Soldau, dela corpul de gardă rusesc, rezistă pe linia Usdau-Wasolowo, într'o poziţie foarte tare. Ofensiva corpului 1-iu german mergea încet, la amiază se luă cu asalt Usdau, cheia poziţiei. Ruşii se retraseră în

---

în lacuri. Vacanţele şi le făcea aci generalul încercând şi meditănd din ferite exerciţii. Când s'a început războiul Hindenburg era în Franţa căci era în retragere.

A fost chemat de Împărat şi i s'a spus acum să arate ce ştie.

Hindenburg s'a născut la 1847. Cel dintâi copil al unui maior din Posen. Ca sublocotenent la 20 ani a luat parte la lupta de la Konigratz contra austriacilor. Aci a fost şi rănit pe timpul când ataca o baterie totuşi, a dus lupta până la sfârşit reuşind a captura o parte din baterie. În 1870—1871 a fost adjutant de regiment şi a luat parte la luptele de la Gravelotte, St. Privat, Sedan şi asediul Parisului. La 1877 a trecut în statul major. De aci înaintarea merge greu aşa că abea la 1891 este locotenent-colonel; iar în 1897 general maior după ce a fost şef de stat major al corpului VIII din Koblenz. La 1900 comanda divizia 28 de la Karlsruhe.

1) La 1881 era Locotenent; la 1911 colonel; iar la 1914 general. 1915 General de Infanterie.

grabă, cu pierderi mari, deschizând astfel, drumul pentru lovitura în flancul corpurilor armatei de Narew.

La 28 August, corpul 1-iu urmărește inamicul cu o parte din forțe, până la Soldau, cu restul continuând o ofensivă energetică spre Neidenburg, pentru a tăia retragerea spre Polonia; acest corp lovește mai întâiu la N.-V. de Neidenburg, flancul armatei rusești, și reușește cu toată apărarea hotărâtă a rușilor, să pătrundă până la Willenberg.

Obiectivele celorlalte corpuri erau, arcurile de N. și E. ale cercului.

Corpul 17, susținut de corpul 1-iu R., înaintază în marș forțat prin Bisschoffsburg, lovind, la 26 August, la Lautern; corpul al 6-lea rus, întărit cu o divizie de cavalerie.

La 27 August, corpul al XVII-lea german, urmărind, luă o mulțime de prizonieri, și continuând marșul, cade în spatele armatei de Narew, care luptă de front cu corpul XX, divizia a 3-a de rezervă, și divizia de miliție, *Voia der Goltz*.

Corpul XVII, înaintând prin Passenheim și Ortelsburg, fù atacat în părți de corpul VI rus, care se reconstituise, însă, care fù respins spre Sud.

Corpul 1-iu de rezervă german, ocupase, la 26 Aug., regiunea dela N. de Allenstein; orașul eră ocupat de către ruși, care se retrăseseră.

Acest corp îi atacă, însă, și urmărește neconținut, împingându-i în cercul care acum se închideă în jurul corpurilor 13, 15 și 23 ruse. Prin ofensiva continuă, cercul închis de germani se strânge într'una, până în seara de 29 August.

La 30 August, corpul 1-iu german, primind știrea că forțe noi rusești, mai mult de 1 corp de armată, înaintază dela S. spre Neidenburg, în spatele său, face front la N.-E. și luptă pe un spațiu restrâns, la Neidenburg, până ce primi ajutoare dela divizia a 3-a și divizia de rezervă și de miliție, care luptau lângă corpul 20 german. Rușii fură și aci respinși.

Germanii, spun că rușii au pierdut aci 100.000 prizonieri, (între cari și 2 generali comandanți de corpuri

de armată), 60.000 morți și răniți, cea mai mare parte din morți, s'au înecat în lacuri, 300 tunuri, numeroase mitraliere, trenuri și convoiuri. Restul armatei se retrase spre Narew. Cavaleria s'a arătat cu totul neactivă.

Imediat după înfrângerea armatei de Narew, generalul Hindenburg se decide să atace armata de Vilna, care, prin neactivitatea sa, a contribuit mult la zdrobirea primei.

Armata de Vilna se opri pe frontul Labinu, dealungul râului Deime-Tapian-Vehlau-Allenburg-Gerdauen-Nordenburg-Dregfurth-Manersee și se întărise foarte tare. Tilsit eră ocupat de o brigadă.

Desfășurarea contra acestei armate, fû terminată la 7 Septemvrie; în acest timp, sosiseră din Vest, corpul de gardă de rezervă și corpul al 11-lea.

Contra frontului rusesc, între Pregel și Manerese, înaintară următoarele corpuri germane: Garda de rezervă, I de rezervă, 11 și 20; iar la Nord de Pregel, trebuia să opereze rezerva mobilă din Königsberg, care acum se află la Gumbinnen și brigada de miliție.

Comandamentul german intenționa, în acelaș timp, o ofensivă puternică contra aripei stângi ruse, înconjurând lacurile și tăind comunicațiile cu Vilna. Pentru aceasta, divizia a 3-a de rezervă, divizia de miliție, Von der Goltz, și corpurile 1 și 17 erau disponibile.

Lyck, eră ocupat de forțe tari ruse.

La 9 Septemvrie, divizia a 3-a de rezervă îl atacă, rușii se retrag spre Marggrabova, iar divizia de miliție ajunge, la 10 Septemvrie, în Lyck.

La 11 Septemvrie, corpul 3 siberian înaintează dela Sud, atacul său fû oprit și respins spre Grajevo. După cum s'a aflat mai târziu, aceste trupe erau destinate să lovească aripa stângă a armatei a 8-a, ele ar fi oprit, desigur, mult, armata germană în marșul său, dar impresia bătăliei dela Tannenberg, oprî ofensiva rusă pe loc.

La 12 Septemvrie, divizia Von der Goltz, ocupă Marggrabova.

Corpul 1-ii german ajunsese, în ziua de 6 Septemvrie, la Johanisberg, iar la 7 Septemvrie, la Arris, unde avu

loc o luptă înviersunată, care se termină la 8 Septembrie, cu retragerea rușilor. La 9 și 10 Septembrie, corpul I-ii german, respinge din nou pe ruși, la Soltmahnen, și Sieven, făcând 9.000 prizonieri și luând 71 tunuri.

Din cauza nesuccesului la aripa de Sud, generalul Rennenkampf, se decide să se retragă, deși luptă de front abia începuse.

Urmărirea germană s'a oprit pe linia Szaki-Maria-nopol-Kalvarija-Suvalki-Grajevo.

Iată telegrama dată de Hindenburg, în urma acestor mari succese:

„Armata de Vilna, compusă din corpurile: 2, 3, 14, 20, diviziile 3 și 4 de rezervă, și 5 divizii de cavalerie, urmărită în lacurile Mazuriene și bălută; armata de rezervă din Grodno, compusă din corpul 21, resturile corpurilor 6 și 3, au suferit pierderi la Lyck. Frontul peste 100 klm., marșurile peste 150 klm., în 4 zile”.

Comunicatele germane, mai spun, că s'ar fi făcut aci 90.000 prizonieri, și s'ar fi scos din luptă peste 100 mii oameni.

Iată și o parte din comunicatul rusesc:

„Neavând forțe disponibile, din cauza nevoiei ce avem în Galiția, a trebuit să încetăm în Prusia de Est, invazia atât de bine începută. La 25, Germanii au luat ofensiva contra acestei armate și o începere de extenziune către granița de Sud. La 28 August, înconjurarea stânzei noastre în lacurile Mazuriene, ne-a silit la retragere. Încercările ofensive de a doua zi, ne-au făcut a constată superioritatea germanilor”.

În acest timp, și până la 10—12 Septembrie, trupele germane din Polonia, ocupă Plosk și Lodz, înapoi spre Skiernyevice; iar trupe austro-ungare, venind dinspre Sudul Sileziei și dinspre Cracovia, ajunsese până în apropiere de Radom.

În rezumat, după o lună de operațiuni, la jumătatea lui Septembrie, rușii au fost obligați să evacueze teritoriul prusian, cu pierderi serioase. Mai mult, decât atât, germanii trec pe teritoriul rusesc, ocupând guvernământul polonez, Suvalki, supunându-le sub administrația germană.

Dar acest sacrificiu n'a fost inutil. Dela finele lui August, toate întăririle de trupe, destinate frontului occidental, sunt îndreptate spre Est, chiar oarecari unități, din armatele operând în Franța și Belgia, sunt luate, în momentul când, pe Marna, începe bătălia decisivă, de care depinde soarta Parisului, și al cărui rezultat negativ pentru prusieni, trebuie să aducă căderea planului inițial de campanie al statului major prusian.

Ofensiva celor două armate ruse, cu tot insuccesul local, a jucat un rol capital, prin repercuția ce a avut loc la Vest de Rin. Efectivele importante, pe care această ofensivă le-a putut sustrage de pe frontul occidental, vor fi repede întrebuințate și uzate, din cauza austriacilor, cari, pe timpul când germanii culegeau succese în Prusia Orientală, sufereau în Galiția o serie de înfrângeri, evitând dezastrul total numai prin intervenția falangelor germane.

c) *Ofensiva austro-ungară în Polonia și Volhynia.*

Ofensiva rusă în Galiția și Bucovina.

Infrângerea austriacilor în Galiția.

Austria, are avantajul iuțelii mobilizării, asupra rușilor. Concentrarea lor eră ușurată prin numeroasele rețele de căi ferate, bine și judicios construite. Astfel, în Galiția, sunt două căi ferate paralele frontierei, una trecând prin Cracovia, Lemberg, Jaroslav și Tarnopol, alta dealungul poalelor Carpaților; numeroase căi ferate le racordează cu interiorul imperiului.

Din aceste avantaje, reiese, pentru Austriaci, inițiativa operațiilor, ei putând mult mai repede, ca rușii, să intre în campanie.

Austria se găsește deci, în măsură de a secondă intențiunile aliatei sale, Germania, printr'o ofensivă puternică contra forțelor rusești, în curs de concentrare, pe frontul Varșovia, Brest-Litowski.

Trei armate, (armatele Dankl și Auffenberg¹), în

1) *Generalul Von Auffenberg* a fost unul din intimii asasinatului arhiduce Franz Ferdinand. Născut la 1852. Locotenent la 1877. A făcut campania din Bosnia la 1878 și a înaintat de aci în chip regulat ajungând la 1-05 locotenent feldmareșal și comandant de divizie în Agram. de unde a fost chemat în serviciul ministerului de război. La 1909 a fost

prima linie, și armata arhiducelui Ioseph Ferdinand în a doua linie), trebuiau să ieșă ofensiva spre N., în regiunea dintre Vistula și Bug. Acest plan de campanie,—mai mult folositor germanilor,—lasă descoperite cele două flancuri ale armatelor austriace.

Spre Vest, pe malul stâng al Vistulei, pericolul era mai mic, se prevedea insuficiența numerică de moment a adversarului.

Spre Est, din contră, ofensiva austriacă riscă să fie atacată în flanc și chiar în spate de armatele din S.-V. rusești. În consecință, o flancgardă slabă fu detașată pe stânga, spre Kielce, pe când forțe importante, (armata de Galiția Orientală), sunt îndreptate la N. de Lemberg, cu misiunea de a oprî orice tentativă a inamicului în Galiția Orientală.

Totalul forțelor din această parte, atinge 1 milion și 2.500 tunuri.

Rușii, în Polonia, nu aveau puțința de a întruni efective importante, decât la începutul lui Septembrie; majoritatea unităților din circumscripțiunile Vilna și Varșovia, fiind întrebuițate în Prusia Orientală. Nu aveau deci la îndemână decât forțe restrânse, cu care se putea, cel mult, întârziă atacul, în așteptarea efectivelor din centrul și Vestul Rusiei.

În schimb, circumscripțiunile Kiew și Odesa, relativ mai bogate în căi de comunicațiune, puteau trimite în Galiția efective respectabile.

Planul rus a fost:

Defensivă în Polonia; ofensivă în Galiția. Plan opus celui austriac.

Ofensiva austriacilor în Polonia, trebuia energetic condusă, spre a da rezultatele dorite. Or, generalii austriaci,

---

iarăși trimis la Serajevo la comanda corpului de armată XV. În 1911 a fost numit ministru de război. El este acela care a creiat în această calitate, serviciul de artilerie grea, care sub numirea de „baterii cu motor” austriace au ajuns la un renume aproape tot atât de mare ca și faimoasele obuziere germane de 42 c. m. După retragerea sa din minister la 1912, a luat iarăși comanda unui corp de armată, iar la izbucnirea războiului a fost chemat în fruntea uneia din armatele destinate a opera contra Rusiei. Mai târziu s'a retras de la această comandă, se zice pentru ca să nu fie pus, cum se proiectase, sub comanda superioară a unui general german, din moment ce au început să coopereze pe acest front trupele germane cu cele austriace.

au vrut și de astădată să justifice tradiționala reputație a încetinelii în operațiuni a armatei austro-ungare.

Mobilizarea începe la sfârșitul lui Iulie, Forțele sunt în curs de completare, grupare și orientare, până la 10 August. Tocmai la 25 August frontiera e trecută de grosul forțelor. Le-a trebuit, deci, austriacilor, o lună, pentru a termina preparațiunile.

După 10 August încep mișcările cu trupele înaintate.

Intre alte trupe trimise înainte, o divizie austriacă ajunge până la Sud de Krasnik¹⁾, de unde reușește a respinge pe ruși. O divizie de cavalerie, susținută de infanterie, ajunge la Vladimir Velinsky, și îl ocupă, la 10 August.

La 26 August, grosul armatei austriace, sub generalii Dankl și Auffenberg, (600.000), se desfășoară între DAWICHORT și Tomaschow, trece frontiera și înaintează respectiv către Lublin și Köln, având aripa dreaptă apărată de armata de Lemberg, (armata de Galiția, 200 batalioane), și aripa stângă, de trupele austro-ungare dinspre Radom.

Deși ofensiva s'a luat cu stânga înainte, (Dankl), către Lublin, prin Krasnik, unde sosise trupe înaintate austriace și avusese, cu alternative de succes și înfrângere, forțele principale ofensive, (Auffenberg), gravitau către Tomaschow. Pentru a putea înainta respingând rezistența rusă, aripa dreaptă austriacă, (Auffenberg), absoarbe rezervele arhiducelui Ioseph Ferdinand.

Armatele rusești fiind întinse prea mult nu au putut opune o rezistență serioasă pe tot frontul ofensiv austriac, grație cărei împrejurări, Dankl câștigă bătălia dela Krasnik ajungând la 20 km. de Lublin; iar armata lui Auffenberg, care înaintă între Bug și Viepretz, ocupă Zamosk și înaintază în direcțiunea râului Viepretz, către Lublin.

Dankl, în loc de a-și continua marșul, se oprește pentru a se întări cu un detașament, de pe malul stâng

1) Krasnik are 8.000 locuitori, este la 30 km de granița austriacă. Austriacii au vorbit mult despre acest succes de la Krasnik zicând: armata austriacă și-a făcut cu strălucire botezul ei de foc în zilele de 23 și 24 August în lupta de la Krasnik. Toate corpurile mulțumită alitudinilor disprețuitoare de moarte a trupelor au silit pe inamic să se retragă luându-i 3 steaguri 23 tunuri, multe mitraliere.

al Vistulei, care trece fluviul pe 2 poduri de vase, aruncate la Iosephow.

La 4 Septemvrie, frontul austriac atinsese maximum și se întindea: dreapta, dela Opole și Byschawa, până la Est de Travnik, stăpânind și podurile dela Iosephow; stânga, stăpânea pozițiunile dela dreapta Kransnostaw și Grubetzow, până la Belz, pe Bug.

Rușii, grație căilor ferate, aduc forțe numeroase pe dreapta lor.

Austriacii, observând că armata dinspre Köln este prea mult întinsă, au îndreptat atacul în această parte cu armatele lui Auffenberg.

Trupele ruse de aci au executat un atac aproape de Komarow, amenințând centrul armatei austriace, de sub comanda archiducelui Ioseph Ferdinand, și generalului Boerovici, însă, la 28 și 29 August, se oprî avântul ofensivei rusești.

Conform ordinului superior, aceste trupe ruse s'au retras înapoi, pe o poziție învăluitoare, între Lublin și Köln, silind, după câtvă timp, pe austriaci a primi lupta pe trei fronturi, după cum vom vedea.

În acest timp, evenimente importante se petrec în Galiția. Două armate ruse înaintează sub ordinele generalilor Russky și Brussilow. Pe cât de moale a fost ofensiva austriacă, pe atât de repede este cea rusească în această parte.

La 23 Aug., rușii ocupă Brody și Tarnopol, după oarecare luptă de avantgardă; la 26 August, ofensiva rusă atacă forțele inamice pe Zlota-Lipa, afluientul de pe stânga al Nistrului, care udă Brzezany. Două zile mai târziu, austriacii se retrag pe o poziție tare, paralelă cu Guita-Lipa, sprijinită la stânga pe Busk și la dreapta pe Halicz; atacați cu impetuoșitate de fornt și întorși la ambele aripi prin Kamionka și prin Valea Nistrului, austriacii se retrag într'o dezordine completă, după trei zile de luptă. Resturile austriace deabia se pot adună la Grodek; Lem-

bergul¹⁾ neputând fi apărat, e ocupat de ruși, generalul Russky intră în oraș, la 3 Septemvrie.

Luptele la N., la E. și S. de Lemberg, s'au dat dela 26 August până la 3 Septemvrie, când rușii au ocupat Lemberg²⁾.

Mii de prizonieri, mai mult de 100 tunuri, mitraliere, parcure de artilerie și convoiuri, cad în mâna rușilor. Tot la aceeaș dată, cade și Cernăuțul,

La vestea acestei frumoase victorii, trupele ruse din Polonia, ieau ofensiva dela Lublin la Köln. Intărite continuu, ele parvin a rupe centrul austriac la Kransnostaw, împingând armata Dankl spre Krasnik, iar armata Auffenberg spre Tomaschow și Rawa-Ruska. Generalul Russky venind dinspre Lemberg, atacă pe la spate Rawa-Ruska,

1) Despre Lemberg austriacii în comunicatul lor zic: evacuarea Lembergului a umat din motive strategice analoge cu cele care au determinat evacuarea Prusiei Orientale de către Germanii⁴.

Armata austriacă de la Lemberg a fost rău condusă și comandată. Iată aci un caz petrecută la un regiment.

Acest regiment în timpul marșului de apropiere, pierde legătura cu celălalt regiment. Dimineața el este surprins în formația de marș de câteva salve de artilerie. Nu știe ce trupe sunt în fața lui și nici la ce distanță. Ofițerii regimentului îi își pierd capul și tot felul de ordine și contra ordine sunt date. De aci certuri între ei, pe când trupa așteaptă în formație de ma și sub focuri de artilerie inamice. În cele din urmă colonelul dă ordine ca să se ia formațiunea de luptă.

Ofițerul adjutant al regimentului, certat cu comandantul batalionului al 1-lea, decide pe colonel ca să treacă batalionul al 3-lea în linia 1-a, atunci când el se găsea în coada coloanei. Discuțiune și ceartă. Locotenentul-Colonel se opune și după 2 ore se hotărăște ca să se trimeată batalionul al 2-lea în linia 1-a, având pe flancuri batalioanele 1-iul și al 3-lea.

Cu tot apelul făcut de regimentul alăturat, colonelul nu voește să înainteze în direcțiunea ce i se arată și în care acțiunea lui ar fi fost utilă și rămâne pe loc spunând că are alte ordine.

În cele din urmă din cauza lipsei de unitate de acțiune pe tot frontul austriacii sunt învâși și siliți la retragere,

2) Austriacii spun că au părăsit Lembergul din motive strategice și aduc mărturi că s'a pregătit aceasta cu mult înainte:

Cu mai multe zile înainte de evacuarea orașului, autoritatea militară a făcut cunoscut primarului că Lembergul din motive strategice va fi părăsit. Generalul care a comunicat ac. st lucru primarului a adăugat: „Linșiți populația, mai are timp o săptămână ca să și ia măsurile pentru asigurarea avutului ei.” Primarul a făcut cunoscut numai de cât populației că se pregătește evacuarea orașului. S'a ordonat ca băncile să rămâie deschise până la miezul nopții, ca să înlesnească circulația monetară. Toate depozitele în bani s'au pus în dispoziția depunătorilor care au vrut să le retragă. Prima-ul a mai luat măsuri ca să se asigure transportul obiectelor de valoare pentru cine credea că trebuie să le poată la adăpost. În deosebi s'au luat dispoziții pentru ca să poată fi ferite obiectele de artă, tablourile prețioase, mobilele rare, etc.

pe când Brussilow imobilizează la Grodek, trupele bătute mai înainte în Estul Galiției. În luptele dela Grodek, (10 Septemvrie), se găseau în mijlocul trupelor austriace, generalisimul, archiducele Frederich cât și moștenitorul tronului, Karl Frantz Ioseph.

Aceste lupte au durat 5 zile și 5 nopți, până ce aripa dreaptă austriacă ajunsese la 20 klm. S. de Lemberg când a trebuit să renunțe cu desăvârșire la ideea de ofensivă. Ei spun că numai în această parte au avut rușii 17 divizii, adică 370.000 oameni și că, încă primeau, rușii, noi întăriri.

Rușii continuă ofensiva; acțiunea e generală. La 12 Septemvrie ea se termină cu un complet dezastru pentru austriaci. Trupele generalului Auffenberg și ale archiducelui, atacate din trei părți, sunt dezorganizate, lăsând izolat pe Dankl. Acesta, abia se poate degaja. Armatele bătute, caută refugiu înapoia Sanului, și sub tunul cetății Przemysl.

Urmărirea rusă, la început viguroasă, face să cadă pradă rușilor mulți prizonieri și material. După câteva zile de marș, ea devine mai înceată, în special la stânga unde armatele Russky și Brussilow sunt extenuate, după o serie de lupte neîntrerupte, timp de trei săptămâni, urmăresc și într-o regiune foarte accidentată.

La 15 Septemvrie, armata de Polonia, trecu Sanul, la confluența acestuia cu Vistula; Russky, trece, la 22, pe la Jaroslaw; la 28 Septemvrie, Przemysl, este învăluit. La sfârșitul lui Septemvrie, aripa dreaptă rusă apare pe malul râului Wisloka; aripa stângă ține trecătorile Carpașilor, iar cavaleria înaintează în ținutul ungar, prin pasul Uzoek. Resturile armatelor austro-ungare se retrag spre Cracovia, pentru a se reface.

Astfel, se termină prima perioadă a operațiunilor de pe teatrul austro-ruso-german, în care rușii sunt bătuți la dreapta, în Prusia Orientală, și sunt victorioși la stânga, în Galiția; iar la centrul, pierde teren din Prusia, pe care nici n'au încercat a-l menține, din cauza condițiunilor strategice, în cari se găseau.

3. Prima ofensivă austro-germană în Polonia și Galiția

Faza 1-ia a cuprins primele ciocniri, pătrunderea rușilor în Prusia Orientală și respingerea lor de aci, precum și succesele rușilor în Galiția și Bucovina.

După înfrângerea și respingerea armatelor rusești, intrate în Prusia Orientală, părți însemnate ale forțelor de luptă germane, fură îndreptate spre Polonia, cu ordin de a susține pe aliați printr'o ofensivă în Polonia, peste Vistula.

Generalul Hindenburg primise, odată cu bastonul de feldmareșal și comanda supremă a tuturor forțelor germane și austriace de pe frontul oriental. Forțele din Prusia Orientală, trecură sub comanda generalului Von Schubert.

Mareșalul, își dase seama, că armata rusă din Galiția, pe măsură ce înaintă, își descoperea tot mai mult flancul drept. În consecință, el se decide a nu o ataca de front,—ci a transporta operațiunile în Polonia Occidentală,—teren neatins încă de adversar, și unde prezența forțelor germane ar fi împiedicat înaintarea rușilor dela Lemberg spre Cracovia, ușurând astfel, retragerea austriacilor. El își mai dase, de asemenea, seamă, că nu poate întreprinde cu folos ofensiva, până ce nu va avea o solidă bază pe Vistula.

Varșovia trebuia cucerită, deci, cu orice preț; se puneă pe această cetate acelaș preț ca pe Calais, pe frontul de Vest.

Trupele destinate a opera în Polonia, încep concentrarea în Silezia superioară și împrejurimile Cracoviei.

Pentru a distrage atenția rușilor în altă parte, el organizează, cu forțele din Prusia Orientală, o demonstrație asupra Niemenului, sub comanda generalului Von Schubert. Reamintim, că această armată, după victoria dobândită la Tannenberg, asupra lui Samsonoff, constrânsese și pe Rennenkampf să se retragă.

Forțele prusiene, din această regiune, trec pe teritoriul rus, cu grosul pe Niemen, la N. de Grodno.

Un detașament e trimis printre lacurile Mazuriene

să atace fortăreața Ossovetz, în timp ce alte coloane germane înaintează în direcția Mlava.

Condițiunile luptei, însă, se modificaseră acum. Rennenkampf își sporise efectivele, pe când cele prusiene se găseau reduse, din cauza forțelor trimise în Silezia.

Toate încercările germanilor de a trece Niemenul, sunt zadarnice. La 29 Septembrie infanteria rusă trece apa sub focul inamicului și respinge pe adversar, până la frontieră. Ajutați de trupele garnizoanei, Königsberg, prusienii se opresc și fac față atacului rus pe frontul Augustowo-Suwalki-Marianopol-Wladislawow; la 4 Octombrie, sunt nevoiți să bată în retragere, oprindu-se pe pozițiunile fortificate dela Stallupönen-Pylkallen. Coloana îndreptată contra cetății Ossovetz, n'a pătut decât să pună în bătaie artileria grea; la 27 Septembrie, e nevoită să se retragă, în Mazuria, părăsind o parte din tunuri în noroiurile drumurilor. Nici ofensiva germană în direcția Mlava nu reușește.

Demonstrațiunea, deci, asupra Niemenului, cade.

La 20 Septembrie, trupele germane și austro-ungare, destinate a operă în Polonia Occidentală, sunt concentrate pe linia Thorn-Cracovia, gata de a începe ofensiva spre E., în timp ce majoritatea armatei ruse ce operă contra austriacilor, se află cu fața spre S. și S.-E., în lungul munților.

După 20 Septembrie, ofensiva începe pe 5 coloane în următoarele direcțiuni:

1-ia Coloană (germană): Lodz-Varșovia;

A 2-a Coloană (germană): Petrokow-V. Pilitza-Varșovia;

A 3-a Coloană (austriacă): Kielce-Radom-Ivangorod;

A 4-a Coloană (austriacă): Malul stâng al Vistulei-Iosephow;

A 5-a Coloană (austriacă): Malul drept al Vistulei, cursul inferior al Sanului.

Corpuri austriace concentrate în Ungaria, trebuiau să reocupe trecerile Carpaților, să despresoare Przemysl și să recucerească Lemberg.

În acest timp, trupele ruse erau situate, aproximativ, astfel:

1. Armata de Vilna și Petrograd, în defensiva spre Kovno și Grodno (aceea contra căreia se făcuse demonstrațiunea cu forțele din Prusia Orientală);

2. O armată la Varșovia, o armată la Ivangorod, o armată pe Vistula până la Sandomir. (Total 21—22 corpuri de armată);

3. O armată în Galiția, dealungul râului San, la Przemysl, la Medyka, Sambor și Stry. (Total 8 corpuri de armată).

Eră mare distanță între armata de Galiția și grupul celorlalte armate ruse. Riscău aceste grupe să fie bătute în parte. Pentru remediare, comandamentul rus se hotărăște a renunța la avantajiiile obținute în Galiția, pentru a-și constitui un front tare, de unde să profite apoi, de vreo greșală a adversarului, spre a lua contra ofensivă. În consecință, rușii părăsesc linia Wisloka, creasta Carpaților și despresoară Przemysl, pe partea lui de S., de Vest și de Nord.

Rușii, evacuând intenționat regiunea dela Vestul Vistulei și Sanului, ofensiva austro-germană înaintează repede în prima jumătate a lunii Octomvrie.

Luptele cu alternative de succese și insuccese, de partea ambilor adversari, au loc în primele zile ale lunii Octomvrie, la V. de Ivangorod, până la Sandomir.

La 15 Octomvrie, capetele coloanelor austro-germane se lovesc de posturile înaintate ruse în apropierea Vistulei.

Asemeni ofensivei austriace asupra Lublinului, asemenea urmării ruse în Galiția, ofensiva aliaților înaintează cu un flanc descoperit: cel stâng. Rușii hotărăsc a lovi flancul stâng al germanilor.

Ei aduc rezervele înspre Varșovia, construiesc un puternic cap de pod între Lovicz-Skiernieyce și prepară serios manevra pentru atacul deciziv asupra stângei germane.

Se crede că rușii aveau 12—14 corpuri de armată și câteva divizii de rezervă pentru această manevră.

La 16 Octomvrie, trei armate ruse debarcă din Varșovia, din Goura-Calvanja și Ivangorod; o a patra armată, formată la Novo-Georgiewski, coboară malul.

drept al Vistulei, trece nu departe de confluența Bzurei și se rabate spre Sud.

Cele două coloane germane dela stânga, se angajează într'o luptă disperată pe frontul Blonc-Piacezno. La un moment dat, se văd atacate în flanc și în spate și se sustrag învăluirii numai printr'o retragere precipitată. Mișcare de retragere se comunică repede dela stânga spre dreapta.

Germanii încep să intrevadă că ofensiva lor, peste Vistula, nu mai poate avea loc. Afară de aceasta, din corespondența unui ofițer rus, căzut în luptă, ei aflară sigur despre manevra ce proiectase rușii în stânga germană.

Situația germanilor mai eră îngreunată, pedeoparte prin însuccesele germanilor înspre Mlava; iar pedealtă parte, prin eșuarea ofensivei austriace în Galitia, care fusese oprită pe San. Neputând înainta contra flancului stâng rus, perspectiva cooperării armatelor aliate pe țărmul drept al Vistulei, devenea imposibilă.

La 24 Octomvrie, germanii sunt în plină retragere, hotărâți a se opri pe linia Rawa-Skiernievyce, în care timp trupele luate din fața cetății Ivangorod, să înainteze peste râul Pilitza, spre a ataca dela S. pe ruși, care urmăreau pe germani spre Vest. Această mișcare o credeau, germanii hotărâtoare.

Rușii, atacă însă, puternic pozițiile germane dintre Wartha-Skiernievyce, amenințând stânga germană la Skiernievyce, în care timp, ofensiva rusă se produce puternic și la S. de Ivangorod.

La dreapta Reinkenampf, ieă ofensiva și ocupă Lyck și Biala, din Prusia Orientală, iar în direcția Mlava, trupele rusești resping pe germani; de astădată, ofensiva rusă în Prusia Orientală, merge mai puternic. La Przemysl și pe San, situația rămâne nemișcată.

4. A doua ofensivă austro-germană

Față de împrejurările descrise până aci, armata austro-germană, trebuiă să renunțe la întreaga operațiune pe Vistula și pe San, și să se retragă față de numărul de aproape trei ori mai mare al inamicului.

La 26 Octombrie, rușii ocupă Lodz; la 28, Radom; la 31, Petrokow; aripa învâluitoare câștigă teren spre V., atinge Wartha; iar cazacii pătrund pe teritoriul prusian, unde distrug gara Pleschen.

Toate forțele austriace și germane dintre Przemysl și Varșovia, fură retrase; până la finele lui Octombrie, ele ajunseră spre Carpați și pe linia Cracovia-Czentochau-Sieradz; în timpul retragerii, s'au distrus în mod complet comunicațiile, căile ferate și instalațiile lor, drumurile și telegrafele; astfel, masele dușmane nu putură să urmărească, decât foarte încet; aliații, desfăcându-se de adversari, putură să se retragă nesupărați și să se concentreze, pentru executarea noului plan de operațiune.

Rușii ocupară Galiția numai cu o parte din forțele lor; forțele principale înaintară în arcu Vistulei, spre S.-V. și S.; iar forțe mai slabe, dinspre Narew, pe ambele părți ale Vistulei, în direcția V., spre Thorn.

La 1 Noembrie, rușii sunt pe frontul Stallupönen, Goldap, Johanisburg și Soldau, la intrarea lacurilor Mazuriene. În Polonia, la frontiera germană dela Vistula la Czenstokovo, având în față diverse grupe germane, în tot lungul frontierei.

În direcția Cracoviei, rușii se apropie din ce în ce, respingând pe austriaci; în Galiția, după o puternică rezistență, trupele austro-ungare au început retragerea generală, pe tot frontul, dela Sandomierz la Cernăuți, (6 Noemyrie). Spre Carpați, rușii pun stăpânire cu trupe înaintate pe versantul Sădic al acestor munți, ocupând localitățile Bartfeld, Homonna și drumul spre Ungvar.

Urmărirea rușilor întârziind, s'a dat timp austro-germanilor pentru întărire și o nouă grupare.

Austriacii se adună acum în două grupe: un grup spre Silezia de Sus și în spatele Cracoviei, unde au venit și trupe germane; iar altul spre Carpați, căutând a opune rezistență pe linia Jaslo-Dukla. Parte din trupe au trecut Carpații prin pasul Dukla, pentru a acoperi Budapesta. Przemysl este din nou înconjurat de ruși, la 13 Nov.

Se pare că acum naște, la marele comandament german, ideea de a obține deciziiva acți pe frontul de Est, menținând defensiva pe cel de Vest, fiindcă o intrare a

Rușilor în Silezia îi apropie la 300 km. de Berlin și fără nici un obstacol de înfrânt. Numai așa se explică dece germanii, după această respingere a ofensivei lor, se prepară pentru o nouă ofensivă, aducând forțe nouă.

Planul de operațiune al aliaților austro-germani, pare a fi următorul: zdrobirea cu orice preț a armatelor ofensive rusești, acțiunea hotărîtoare trebuind căutată în Polonia și Galiția, adică contra forțelor principale rusești, care înaintau în arcul Vistulei și la E. de Cracovia. La aripi, (în Galiția Estică și Prusia Orientală), aliații trebuind să rămână în defensivă, față de însemnate forțe dușmane, ce se concentrau la ambele extremități.

Planul acesta pare a fi bazat pe următoarea greșală a rușilor: armata principală rusă, înaintând spre Kalisch, Czenstokow și Cracovia, a dat naștere unui gol între dreapta sa și Vistula, descoperindu-și astfel, acest flanc.

Afară de trupele din Prusia Orientală, germanii, formează trei grupe: Un grup austro-german în Sudul Sileziei, spre Cracovia; al doilea grup, (armata a 9-a), compus numai din trupe germane, sub comanda generalului Mackensen, s'a concentrat cu stînga la Vest de Nowo-Radomsk și cu dreapta la Sud de Czenstokow, parte fiind transportat cu calea ferată.

Misiunea acestei armate, spun relațiunile germane, a fost: de a bate forțele rusești mai slabe, care înaintau la S. de Vistula, între râu și confluența cu Wartha și apoi să atace din N. flancul drept al forțelor principale rusești, reținute până atunci prin acțiunea grupei germane dela S. Al treilea grup, mai slab, fusese format încă dela începutul mobilizării, pentru apărarea Prusiei de Vest, la N. Vistulei, în regiunea Strassburg-Soldau, (armata a 8-a, sub generalul Oberst Von Prittwitz).

După informațiunile germane, forțele rusești adunate la granița prusiană, în arcul Vistulei și în Galiția, erau împărțite cam în modul următor: armata a 10-a la granița Prusiei Orientale, (8—9 corpuri de armată), între Schierwindt și Biala; armata 1-ia: 3—4 corpuri de armată cu câteva divizii de cavalerie, înaintau între granița de S. a Prusiei Orientale și Vistula, contra Mlavei și

Thorn-ului la S. de Vistula, pentru observație între Wloklawek și Dombie.

Alături cu armata a 10-a și 1-ia, erau armatele 2, 5, 4 și 9, cam 25 corpuri de armată, cu numeroase divizii de cavalerie, și cari ajunseser în linia Uniewo-Zdunska-Wola-Nowo-Radomsk, regiunea de N. Cracovia, încercând să treacă Wartha cu primele armate.

La Sudul Vistulei, în Galiția, înaintau celelalte armate rusești. Toate forțele încă disponibile în interior, în primul rând corpurile Siberiene și Caucaziene, se concentrară în aceeași direcțiune; astfel, efectivul total al forțelor ofensive rusești contra Germaniei și Austro-Sileziei, erau poate 45 corpuri de armată cu numeroase divizii de rezervă¹⁾.

Scopul ofensivei ruse, după relațiunile germane, pare a fi fost să ieșă ofensiva spre Possen, Silezia și Austria.

La începutul lunii Noemvrie, se pune în mișcare ofensiva rușilor, producându-se golul de care am vorbit, între ofensiva rusă din Prusia Orientală și dreapta ofensivei ruse din Polonia.

Atacurile spre granița Prusiei Orientale la Stallupönen-Eydkuhnen și Soldau, fură respinse după lupte foarte violente.

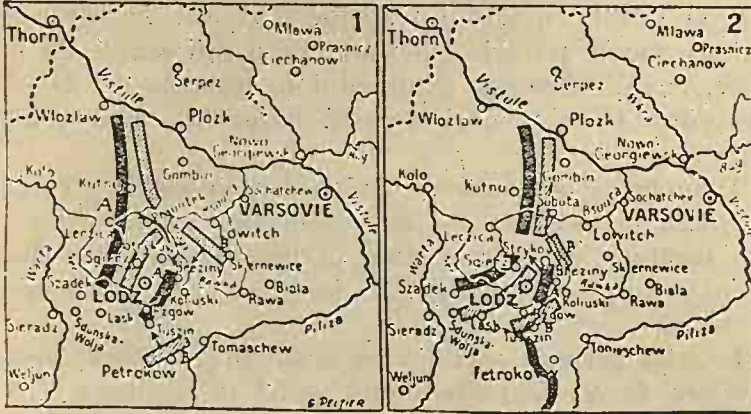
Generalul Hindenburg profită de golul produs și preîntâmpină ofensiva rusă în Polonia în direcția Vistulei, înaintând armatele sale cu stânga înainte. La 13 și 14 Noemvrie, un corp de armată rusesc fû bătut la Wloklawek de către avangardele armatei a 8-a germane, făcându-se numeroși prizonieri (28.000) și numeroase tunuri și mitraliere.

Generalul Mackensen trimite pe generalul Von Morgen în urmărire spre E. a forțelor ruse bătute, iar el se îndreaptă spre S., peste Leczica și râul Ner, bătând un corp rusesc la Dombre. Flancul drept rusesc fiind amenințat, rușii retrag armata a 2-a, (aripa dreaptă), pe linia Strykow-Kazimierz-Zdunska-Wola, cu frontul spre N.-V., pe această linie fû concentrat și grosul armatei a 5-a dinspre Sud; cu aceasta se născu în mijlocul liniei rusești un gol însemnat, între armata a 3-a și a 5-a.

1) Germanii mai susțin că aici în Polonia era mai mult ca 1 $\frac{1}{2}$ milion ruși.

Germanii, înaintând fără a fi opriți, în direcția generală Lodz, peste Ner, reușesc, la 17 Noemvrie, să ia importantul nod de comunicațiuni, Sgierz, iar la 18 Nov., aripa dreaptă inamică fù respinsă din Strykow, până spre șoseaua Brzeziny-Lodz. Armatele a 2-a și a 5-a rușești, concentrate împrejurul Lodz-ului, pe un spațiu prea strâmt, fură înconjurare mai întâiu dinspre E. și apoi

CROCHIUL 11.

dinspre S.-E., de trupele aripei stângi germane, care înaintase prin Brzeziny spre S., apoi peste Tuszyn, spre S.-V. Frațiuni mai slabe și cavaleria, sosită dinspre Possen și Breslau, luară parte la această operațiune înconjurătoare. În acest moment, se produce o manevră rusă, abilă prin sosirea de ajutoare dinspre E. și S., înconjurând trupele germane.

Situația trupelor generalului Mackensen devine critică prin această manevră de înconjurare de către trupele rusești, venite aci pe neașteptate.

Generalul Von Morghen, care înaintase în direcția Lovicz, nu putea să vină în ajutor, căci ele se ciocniră după mai multe lupte norocoase la V. de Lovicz, cu un adversar cu mult mai superior. Cu toate acestea, grație unei contra manevre, abile, executate de alte trupe germane, și grație curajului trupelor germane înconjurate, de a nu socoti partida pierdută, germanii scapă de învăluire, rupând frontul inamicului în noaptea de 24—25 Noemvrie. (A se urmări această manevră, după schița de aci).

Trupele ce scăpară de înconjurarea rușilor, recâștigă, până în noaptea de 26 Noemvrie, între Lovicz și Lodz, legătura cu aripa stângă a generalului Von Mackensen¹⁾; care se concentrează în jurul orașului Lodz dinspre Nord.

Frontul german se întindea acum dela Sadeck, peste Kazimierz, la N. de Lodz-Glomo, până la regiunea N.-V. Lovicz.

În ultimile zile ale lui Noemvrie, s'au mai produs atacuri parțiale deoparte și de alta, cu alternative de succes, însă, fără rezultat general bun, pentru vreunul din adversari.

La începutul lui Decemvrie, sosind întărituri germanilor, trecură din nou la ofensivă, pe întreg frontul; reușind să ieă Lodz și să înainteze în direcțiunea Pabianice, fără, însă, a dobândi vreun rezultat deciziv.

Simultan cu ofensiva în Polonia, trupele austro-ungare din Carpați și din Galiția Vestică, trecură la ofensivă, aci se câștigă puțin avantaj contra aripei stângi rusești.

Pe la jumătatea lui Decemvrie, masele rusești se

1) Generalul August Von Mackensen născut la anul 1849. A fost voluntar în războiul din 1870 la Husari. A fost aci înaintat Sub-Locotenent în rezervă. La 1873 intră în armata regulată și înaintează normal făcând serviciul la regiment și la statul major. La 1894 colonel și numit printre adjutanții împăratului după ce comandase regimentul 1 husari. La 1900 general comandant al brigădei de husari „Cap de mort”. De la 1908 comandant al Corpului XV.1 armată. El este și un apreciat scriitor militar.

afllau în dosul Dunajefului, Nidei, Rawkăi și Bzurei, unde rezistă cu energie.

CROCHIUL 12.

5. Operațiunile în luna Ianuarie

Odată cu luna Ianuarie, atacurile slăbesc de ambele părți, iar fronturile încep a se întări prin lucrări de fortificație, ca și pe teatrul de operație din Vest.

Forțele rusești care luptă pe acest teatru de operație pare că ar fi împărțite astfel:

A. VI	General Von-Fliet la Petrograd;
A. X	„ Siewers în Prusia Orientală
A. I	„ Litvinov în Polonia Nordică;
A. I	„ Aliew în Polonia Nord-Vestică;
A. III	„ Plehve înapoia Bzurei și Krawcâi;
A. IV	„ Evert înapoia Pilitzei și Drieniska;
A. IX	„ Lecitzky înapoia Nidei;
A. V	„ Radko Dimitrieff înapoia Dunajetului;
A. VIII	„ Bruzi ow înapoia de Wisloka și Carpați.

Corpul de Stry (2 divizii de rezervă), face legătură între armatele de Galizia și Bucovina;

Corpul de ocupație din Bucovina (1 divizie activă și 2 divizi de rezervă: 60.000);

Corpul de blocare din jur de Przemysl;

Rezerva generală înapoia Varșoviei.

Afară de aceste trupe, care se pot evalua la 3.000.000, în care intră trupele dela Odessa și Caucaz, Rusia mai comtează pe 3.000.000 rezervă și 500.000 ultimul contingent, ce va fi instruit până în Martie.

La începutul lui Ianuarie, germanii au încercat în câteva rânduri să treacă pe țărmul drept al Vistulei, între Dobrshun și Vișegrad. Asemenea operațiuni au mai încercat și rușii pentru a trece pe malul stâng. Incercările rușilor se explică în scopul de a tăia retragerea armatelor germane ce vin dinspre N. (Mlava) către Varșovia.

Până la 10 Ianuarie s'au pronunțat lupte ruso-germane la Radsanow-Sieprez și Brezun. Nu se știe dacă trupele germane ce luptau aci, sunt din cele ce au înaintat în Prusia Orientală către direcția Mlava, sau sunt din grupul de pe dreapta Vistulei.

În orice caz, se poate susține că germanii urmăresc apropierea de Varșovia și prin acest sector; iar în caz de nereușită, întind forțele rusești pe un front mai mare pentru a putea ataca pe la Vest cu sorți de isbândă Varșovia.

Până la finele lui Ianuarie, deși rușii dau serioase atacuri pe linia Mlava-Lipno-Sieprez, totuși, nu reușesc a respinge pe germani.

Spre V. de Varșovia, la începutul lui Ianuarie, rușii au dat multe atacuri pe linia Bolinow-Sucha, ocupată de germani. Germanii se întăresc solid aci, astfel că un alt

atac dat de ruși, pe la mijlocul lui Ianuarie, către Lovicz, nu reușește. În schimb, germanii, către finele lui Ianuarie, ajung cu coloanele pe linia Skierniewyce, S.-V. de Varșovia, atacând Gradisk.

Pe la 15 Ianuarie se semnalează înaintarea de trupe austro-germane în direcțiunea Radom, probabil pentru a opri pe ruși dincolo de Lyśa-Gora. Această mișcare corespunde cu bombardări și îngrămădiri de trupe austro-germane spre Tarnow și oarecare rezistență în Carpați. Se poate deduce de aci că austro-germanii încearcă respingerea rușilor pe un front mai întins, pentru a putea da atacul, cu sorți de isbândă, în Prusia Orientală, către Varșovia. Către finele lui Ianuarie, se simte o ușoară retragere a rușilor în sectorul Nidei, părăsind Kielce.

Garnizoana din cetatea Przemysl rezistă, executând chiar ieșiri. Rușii au întins activitatea lor în Carpați pe un front de 150 km. dela Dukla la Wikoy, însă nu fac progrese însemnate din cauza întăririlor aduse de austriaci în această parte.

În Bucovina, la începutul lui Ianuarie, rușii au pronunțat o ofensivă mai stăruitoare, ajungând către Carlibaba, Vatra Dornei și Iacobeni, însă, în a doua chenzină Ianuarie, după oarecari încercări nereușite de înaintare, rușii încep a se retrage din Bucovina și din Carpații Orientali.

La începutul lui Ianuarie, rușii s'au retras și din Cernăuți.

O rezistență mai puternică au opus rușii la S. de Kolomea, pe înălțimile dela Koziuwka, lângă localitatea Jablenow. Germanii au dat aci atacuri repetate, și, după ce au reușit să cucerească o înălțime de lângă Koziuwka, au pierdut-o apoi în urma unui atac cu baioneta al infanteriei ruse. Forțele rusești au fost, însă, respinse la S. de Nadvorna și la N. de Delatyn.

În Prusia Orientală rușii sunt ținuți pe loc la E. de Lötzen. Oarecari lupte se pronunță pe linia Lasdehne-Pylkallen și Darkehmen, la Răsărit de Gumbinnen. La lacurile Mazuriene, nici o încercare până la 20 Ianuarie.

În ultimele zile din Ianuarie și primele din Februarie rușii au suferit o serioasă înfrângere în Prusia Orientală.

Luptele au avut loc lângă râul Szezupa, la N. de localitatea Lasdehnen, respingând forțele rusești cu mari pierderi, dincolo de frontieră. Alte trupe rusești au fost înfrânt: la râul Angerapp, și pe linia lacurilor Mazuriene. La Lyck, rușii au suferit serioase pierderi. Urmărirea germanilor continuă cu hotărîre între Suvalki-Wladislawow.

Observațiuni și învățăminte relative la operațiunile depe frontul de Est

1. Dela Frederic cel mare poporul german nu a fost în luptă cu cel rusesc.

2. După înfrângerile rușilor la Wloklawec Rutno, în a 2-a ofensivă a germanilor, mulți specialiști militari erau înclinați să creadă că armata rusă a fost înfrântă nu numai în ofensiva pe care o încercau, dar că și-au pierdut și forța ei de-a rezistă; ceeace nu s'a confirmat ulterior. Aceasta nu s'ar fi putut întâmpla decât numai în cazul când rușii n'ar dispune de rezerve, ceeace nu este cazul.

3. Este de întrebare de ce rușii nu au urmărit energic după ce au respins prima ofensivă a austriacilor la Lublin și Köln. Dacă ar fi făcut această urmărire, este de crezut că noul atac al austro-germanilor pe linia cetăților din centrul Poloniei, nu ar mai fi avut loc.

4. Din faptul că ocuparea Varșoviei preocupă atât de mult pe germani și se pune atât preț de ruși de a nu o pierde, putem ajunge la întrebarea de ce austro-germanii nu au operat dela început aci, pentru a separa forțele rusești. Ambițiunea de a nu li se călcă teritoriul i-a făcut pe germani să-și împrăștie, la început, forțele în Prusia Orientală, lăsând un spațiu peste 300 km. între ei și armata austriacă.

Tot din cauza ambițiunii de a nu li se călcă un metru din teritoriu, germanii n'au făcut manevre mai îndrăznețe contra rușilor.

Iată o manevră ce propune „România Militară”:

În situația în care se găseau trupele austro-germane și cele rusești, ar fi fost mult mai nimerit, ca trupele germano-austriace să ocupe defensiv frontul Wloklawek.

(rezemat pe Vistula), Kutno-Kousk-Opatew (rezemat pe massivul Lysa-Gora) și frontul din fața lui Jaroslav-Przemysl-Sambor, luându-se o puternică ofensivă pe frontul Zawichort până la Jaroslav, combinată cu o mișcare înconjurătoare pe la flancul stâng, executat prin Kolomea și din Bucovina către Stry și Lemberg.

Procedându-se astfel, s'ar fi obligat aripa dreaptă rusească să nu profite de sprijinul puternic dat de cetățile Varșovia și Nowo-Giorgiewsk și Ivangorod, cum și de fluviul Vistula, și s'ar fi luat ofensiva pe cele două porțiuni mai slabe și mai senzibile ale frontului rusec.

Desigur, însă, că o asemenea manevră a părut prea îndrăzneată, în special din cauza spectrului invaziunii rușesti prin Silezia, în cazul unei retrageri silite a aripei stângi germane.

Dar istoria campaniilor ne arată, că marii Căpitani, Frederic cel Mare, Napoleon, Moltke, etc., au câștigat cele mai mari bătălii, numai prin manevrele cele mai îndrăznețe și în care prăpastia unui dezastru se deschidea alături cu orizontul luminos al victoriei desăvârșite. Căci nu trebuie, de fapt, să se uite, că îndrăsneala la războiu, înseamnă superioritatea puterii morale a aceluia care este îndrăsneț, și că superioritatea puterii morale are un coeficient de cel puțin 50% în câștigarea bătăliilor.

6. Scopul ofensivei a doua a lui Hindenburg, cu stânga înainte pe ambele maluri ale Vistulei, a fost, pe deoparte, de a slăbi ofensiva rusă în Prusia Orientală, iar pe de altă parte, să împiedice pe ruși de a lua forțe dela dreapta lor pentru a le aduce în Polonia de Sud, unde voiă el să producă isbirea principală.

7. Este de admirat energia comandanților și trupelor germane care deși au fost înconjurate la Lodz, totuș au scăpat făcând ei prizonieri ruși, în loc de a fi făcuți prizonieri de ruși. Intr'o asemenea situațiune s'au găsit francezii la Sedan și au avut frumoase ocaziuni de a rupe cercul german, însă acolo lipseau comandanții. Cu drept cuvânt, pot spune, jurnalele germane despre abila scăpare dela Lodz: Din Sedanul ce ni se pregătise la Lodz de către Ruși, a ieșit o înfrângere pentru ei; tru-

pele noastre și-au făcut loc cu focul și cu baioneta printre rândurile rusești, rupându-le cercul. Germanii spun chiar că au reușit a lua aci 12.000 prizonieri, precum și numeroase tunuri și mitraliere.

În privința celei de a doua invazii prusiene, în Polonia Occidentală, putem deduce că planul mareșalului Hindenburg constă dintr'un atac cu armatele eșalonate dela stânga la dreapta:

Armata VII-a, prim' eșalon;

Armata IX-a (Mackensen), prelungirea dreptei a Armatei a VIII-a;

Armata X-a, al treilea eșalon;

b) După evacuarea Lodz-ului de către ruși și ocuparea lui de către prusieni, rușii se opresc pe Bzura și întăresc solid frontul, prelungindu-l spre Rawa-Tomaschow (pe Pilitza), Opatchno și tot cursul Nidei până la Vistula.

Hindenburg trebuia să-și dea seamă, că această poziție defensivă, cu aripele sprijinite pe un fluviu larg și adânc, nu se poate ataca decât cu forțe covârșitor de superioare, de care el nu dispunea. Deci, a făcut o greșală, dând loc atacurilor înverșunate ce s'au executat acolo, (bătălia dela 4 râuri: Bzura, Rawa, Pilitza, Nida) și cari au costat pe germani tot atâtea vieți ca și pe Yser.

9. Este de observat că, de îndată ce armatele germane trec pe teritoriul rusesc, pierd din calitatea manevrieră și ajung la alternative de succes între ei și ruși.

Aceasta s'ar putea explica în două moduri: pe deo parte, armata germană, pe teritoriul rusesc, nu mai dispune de mijloacele de comunicațiune de care dispun pe teritoriul lor, iar pe de altă parte, superioritatea efectivelor rusești compensează inferioritatea pregătirii, și astfel reușesc a face echilibru. Dece, în acest timp de echilibru într'o parte, nu se produc manevre decizive de către ruși în altă parte, aceasta nu se cunoaște încă. Se vede, însă, că lipsesc aceste rezerve, sau lipsesc oamenii cari să le conducă, sau, în fine, nu sunt trupe capabile de asemenea operațiuni.

10. Pe tot timpul operațiunilor ce au avut loc până acum pe frontul de E., s'a dovedit:

a) *Rușii* au *factorul-forță* și au știut să întrețină *factorul moral*, datorită calităților admirabile, naturale ale soldatului rus. Au, însă, în dezavantajul lor, *factorul-spațiu*, din cauza vastei întinderi a teritoriului, lipsit de căi ferate, factor care, la rândul-i, a influențat în rău *asupra timpului*, (repeziciunea operațiunilor).

Din aceste dezavantaje, au tras mari foloase germanii, sub abila conducere a lui Hindenburg.

Acestea sunt și cauzele, pentru cari ofensivele rușesti n'au putut fi conduse până la sfârșit.

Austriacii n'au desmințit nici de data aceasta, tradiționala încetineală în operațiuni. Prima lor ofensiva a fost lipsită de *avânt* și *repeziciune*, condițiuni indispensabile pentru reușita unei manevre ofensive.

Au avut, la începutul războiului, toate avantajile strategice, de partea lor: a) Putința mobilizării și concentrării înaintea adversarului; b) Mijloace de comunicație mult mai numeroase și mai sistematizate, din punct de vedere militar, ca ale adversarului; c) Realizarea superiorității numerice în primele 2 luni ale războiului. De toate aceste dezavantaje, *n'au știut*, sau *n'au putut* profita.

La 1866, de asemenea, au avut de partea lor toate avantajile strategice; dacă ne gândim numai la monstruoasa concentrare prusiană la greutatea ofensivei prusiene în perioada trecerii munților Bohemiei, când masele erau separate, fără a-și putea da o susținere reciprocă în clipe critice. Atunci, ca și acum, austriacii au pierdut aceste avantajii. Cauza? Desigur, *lipsa de omogenitate* între elementele cari compun această heteroclită armată, dela comandantul de căpetenie, până la ultimul soldat. *Neexistența ideii de patrie*, ci numai legătura stabilită șubred în numele monarhului. De aci, lipsa totală a *factorului moral*, fără de care, o armată pregătită admirabil, din punctul de vedere *tehnic*, e incapabilă de eforturile mari, cari asigură victoria.

Șeful de stat major al acestei armate, care se bucură de o bună reputațiune, și care n'a desmințit-o nici acum, nu a putut completă, prin calitățile sale, aceste lipsuri esențiale ale armatei austriace.

11. *Germanii*, au știut a utiliza toată pregătirea lor

admirabilă, sub o conducere iscusită. Au căutat și știut să tragă folos din cea mai mică greșală a adversarului, au avut de partea lor, în execuția manevrelor, *timpul și spațiul*, datorită numeroaselor mijloace de transport și comunicație, dar—datorită *situației generale, le-a lipsit forța necesară în momentele decizive*. De aceea, toate încercările lor ofensive n'au putut fi conduse până la sfârșit.

Au subordonat necesitățile momentului și dorința de a păstra neatins teritoriul german,—principiile artei militare,—transportând forțe de pe un front pe celălalt, căutând deciziva pe ambele fronturi, mai mult decât i-au permis forțele. O defensivă pasivă pe frontul oriental, i-ar fi fost de mai mult folos.

La finele lui Ianuarie, avem același front întins, ca și pe frontul de Vest. Un lung cordon sinuos, dela Baltică la frontiera română, fără alt interval, decât acela al punctelor inaccesibile, ca regiunea lacurilor Mazuriene și creștetul Carpaților.

Pentru ruși, intrarea în acțiune a României, ar umple spațiul dintre ei și sârbi, frontul luând spre Sud, forma amenințătoare a învăluirii drepte și spatelui armatelor aliate din Galiția și Bucovina.

12. S'a dovedit că, din cauza lipsei de căi ferate, și a puținelor drumuri, pe cari să poată fi întrebuințate măcar automobilele, Rusia este în neputință de a băga simultan în războiu, nenumăratele ei contingente. E capabilă, dimpotrivă, de a constitui succesiv armate considerabile, de a eșalonă încontinuu eforturile sale, de a *alimenta*, într'un cuvânt, *la nesfârșit războiul*.

13. Prima ofensivă mare a rușilor s'a făcut asupra austriacilor; iar restul forțelor le-a trimis contra Germanilor. Aceasta eră o împărțire logică și o aplicare judicioasă a principiului economiei forțelor. Prîn această acțiune, aproape a scos din cauză pe unul din adversari—pe austriaci — care eră cel mai numeros și mai periculos. Austriacii de atunci — Septembrie — nu mai pot ține campania decât numai cu sprijinul germanilor. În acest mod, rușii pot face față eforturilor supraomenești ofensive făcute de germani, cu unități noi create sau aduse depe frontul de Vest.

CAPITOLUL III

Operațiunile pe teatrul de sud-vest

(Austro-Sârb)

1. Forțele austro-sârbe

Serbia, pune pe picior de războiu 11 divizii, (de 1-iul și al 11-lea ban); 1 brigadă mixtă, 340 guri de foc; 1 regiment cetate a 4 companii; trupe de pionieri, tren, servicii, etc., aproximativ, 300.000 oameni.

Muntenegrenii, au circa 2 divizii, afară de unitățile de pe teritoriu.

Mobilizarea au declarat-o la 25 Iulie. Fusese luate mai înainte oarecari măsuri timide, însă, cum nu se așteptau la războiu, trimisese la vatră, pentru munca câmpului, cu trei zile înainte, pe rezerviștii concentrați.

Trupele fiind dislocate în întreaga țară, mobilizarea nu s'a putut face repede, dar s'a făcut în ordine. La 31 Iulie, mobilizarea eră aproape terminată.

Austro-Ungaria concentrează contra Serbiei, la început, corpurile de armată: 8¹⁾, 4 și 13, (a câte 3 divizii), Corpurile 15 și 16, (a câte 2 divizii întărite), una divizie de landwehr din corpul 7 și trupe din landsturm. În total, la început, austriacii au 13—14 divizii. Aproximativ 400.000 oameni. Vom găsi, mai în urmă, corpul 7 și 12 iar în schimb pleacă alte trupe de aci.

Mobilizarea corpurilor de armată indicate aci, a ordonat-o la 25 Iulie; iar la 31 Iulie a ordonat mobilizarea generală.

2. Concentrarea forțelor austro-sârbe

*Austro-Ungaria*¹⁾).—a) O armată, (150.000), în zona Neusatz-Beckskerek-Semlin-Mitrovița;

1) Din corpul 9.

2) Nu se poate arăta precis ce corpuri de armată au fost aci, dar dăm aci o notiță din care s'ar putea deduce, și iată cum:

La luptele din Noembrie găsim C. 8, 13, 15, 16 17 și un număr oarecare de diferite batalioane. I a început se și ia că a fost aci C. 4, 12 și 7 ca unități de Landwehr.

Este dar de dedus că Austriacii, la început, în dorința de a strivi pe Sârbi au avut intenția de a aduce aci toate corpurile de armată arătate, însă, în urmă, complicându-se războiul european, a retras trupele corpurilor 4, 12 și 7 rămânând numai cele pe care le găsim în Noembrie.

- b) O armată, (120.000), la Tuzla și împrejurimi;
- c) O armată, (120.000), în zona Serajevo-Foca-Vișegrad;
- d) Un grup S.-E., de Mostar;
- e) Un grup între Bazias și Orșova.

Toate aceste grupe, numite la un loc „*Armata de Balkani*”, sub comanda generalului Potiorek, au fost concentrate cu câteva zile înaintea Sârbilor.

Misiunea.—Din desfășurarea operațiunilor, pare a reieși: Armata dela Nord, obiectiv geografic Belgrad și apoi să atace dreapta armatei sârbe. Armata dela Tuzla să înainteze prin Losnița și Lubovița, și să atace centrul armatei sârbe. Armata de Serajevo să înainteze spre Novibazar și Mitrovița, atacând stânga armatei sârbe și izolând pe Sârbi de Muntenegreni. Grupul din Est, (Bazias-Orșova), să acopere desfășurarea strategică și să amenințe retragerea armatei sârbe spre Niș; iar grupul de Sud, (Mostar), să facă față armatei Muntenegrenilor.

Serbia.—*a)* Armata 1-a, (5 divizii), în zona: Pozarevaț, Palanca, Milanovaț, sub generalul Petar Bojovici;

b) Armata a 2-a, (4 divizii), în zona: Belgrad-Obrenovac-Arandjelovac, sub generalul Ștefanovici;

c) Armata a 3-a, (2 divizii), la Valievo, sub generalul Sturm;

d) Un grup de o divizie mixtă și o brigadă mixtă, la Uzice și Priboj, (armata a 4-a);

e) Cavaleria la Velika-Orașa;

f) Marele cuartier la Kragujevaț.

Concentrarea acestor trupe a fost terminată la 10 August.

Comandant suprem al armatei, este Principele Alexandru, care, deși tânăr, este brav, priceput, și energic.

Șef al marelui stat major, este generalul Putnik, care, deși este bolnav, totuși, are judecata sănătoasă și este foarte autoritar. Are încrederea Regelui și a Prințului moștenitor, precum și ascendent nediscutat în armată. Mai presus de toate, a știut să-și asigure colaborarea unui ofițer de stat major de o mare valoare, colonelul Jivko Pavlovici, sub șef de stat major, fost șef al secției operațiilor.

Misiunea: Armata 1-a să apere linia Moravei și trecerile peste Dunăre, dela Semendria la Orșova;

Armata a 2-a, „rezerva strategică; iar

Armata a 3-a, să opereze cu grupul dela Uzice și detașamentul dela Priboj, făcând legătură cu armata muntenească.

3. Operațiunile preliminare: Mișcările ofensive sârbești. — Ofensiva austriacilor

Până la 10 August, austriacii bombardează Belgradul și fac recunoașteri în vederea trecerii peste Dunăre, Sava și Drina. Bombardarea Belgrad-ului s'a făcut cu artileria de mare calibru, instalată pe creasta înălțimilor dintre Zimody-Bezamja, (Semlin). Astfel, până la 10 August, Sârbii și austriacii stau în expectativă, mărginindu-se la demonstrațiuni pe ici pe colea.

Sârbii împing, la 10 August, grupul dela Uzice peste

CROCHIUL 15.
Situatia la 13 August 1914

frontiera vrăjmașe, spre Vardiste, în Bosnia, iar la 12 August, armatele sârbești desemnează un început de ofensiva spre Bosnia, încurajați de inerția armatei austriace, și de stăruințele reprezentanților Rusiei și Franței.

Muntenegrenii ieau ofensiva cu grosul forțelor spre Dalmația, (Barza-Cattaro și Trebinje), iar cu restul spre Cainice, în legătură cu extrema stângă sârbă, spre Vardiște și Dobrinse, în direcția Vișegrad.

Însă, în noaptea de 12/25 August, Austriacii simulează treceri peste Dunăre, (la Tejkia), peste Sava, (la Obrenovaț și Belgrad)¹⁾, iar grosul reușește să treacă Drina, pe la Bielina-Curtovici și peste Sava, la Șabaț, respingând forțele sârbești, ce făceau față către aceste direcțiuni.

Podul a fost aruncat de Austriaci la Curtovița și Amayleza.

La Șabaț, erau trupe de al 3-lea ban, care s'au retras.

Această ofensivă austriacă a fost pornită cu 8 divizii. Trei divizii au ocupat Șabaț, Lesnița și Losnița. Toată ziua de 13 August, Austriacii trec trupe numeroase pe la Șabaț, Lesnița și Liubovița. Sârbii se retrag pe înălțimile Jverak Planina.

Sârbii, cari până acum se așteptau la o invazie prin Valea Moraviei, îndreaptă brigada de cavalerie dela Semendria spre Drina, și armata a 3-a, dela Valievo, spre Loznița.

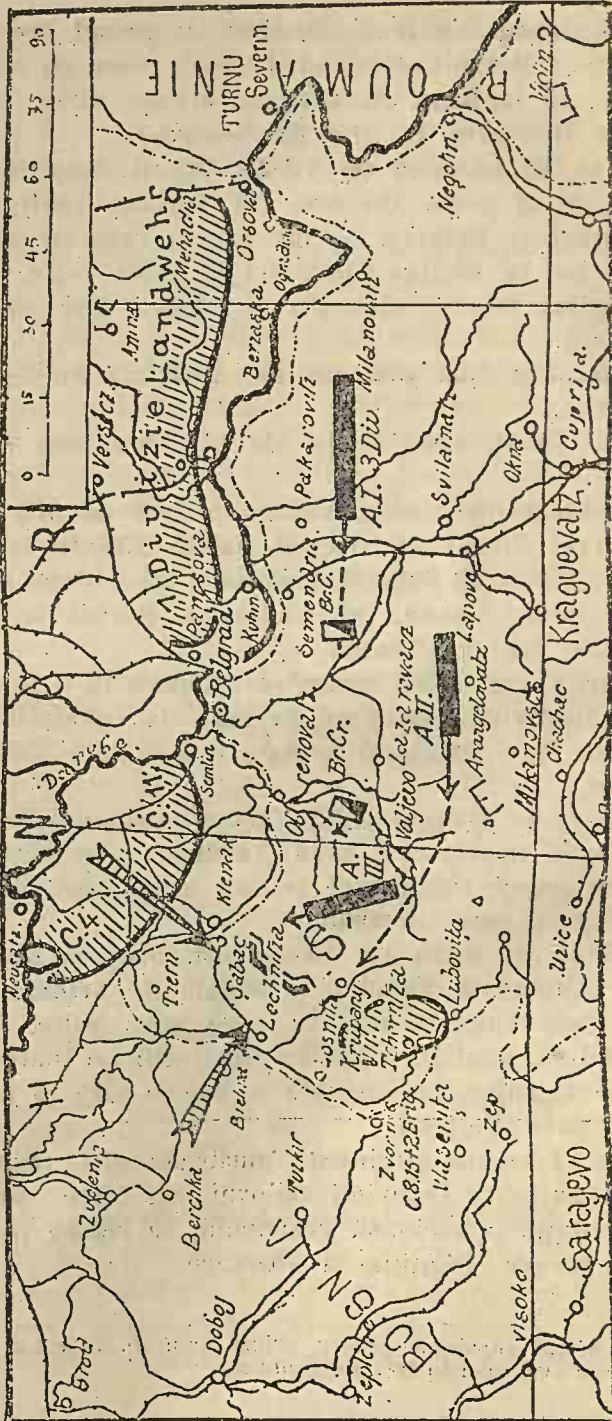
Extrema stângă sârbă, (grupul coloanei Bojanovici), înaintază în Bosnia, dela Vardiște spre Vișegrad, iar Muntenegrenii înaintază cu un grup spre Trebinje și cu alt grup spre Gorazda.

Până în seara de 13 August, brigada de cavalerie sârbă ajunge la Kolubara, urmată de armata 1-ia. Armata dela Valjevo, este în marș spre Șabaț. Trupe de III-lea ban, sunt în luptă cu Austriacii pe înălțimile dela Est de Loznița, iar armata a 2-a se află în marș spre Drina, prin Valjevo.

La 14 August dimineața, austriacii atacă trupele sârbe spre Loznița și Dobricii (Gorni), cu forțe superioare. Sârbii, după o serioasă rezistență, se retrag pe pozițiile dintre Iverak, Planina și Jarebice.

1) Sârbii angajează pentru prima oară în această zi un duel de artilerie cu austriacii în fața Belgradului.

CROCHIUL 16.
Prima ofensivă Sârbă.

Situația în acea zi, este:

Sârbii: Armata a 2-a și o divizie din armata a 3-a, în marș spre Valjevo; a doua divizie a armatei a 3-a, face față vrășmașului pe poziția Iverak, Planina. Cavaleria divizionară sârbă, întărită cu trupe de al 3-lea ban, rezistă diviziei austro-ungare dela Șabaț. Brigada de cavalerie ajunge pe Kolubara în Bosnia de Sud. Situația staționară. Pe restul frontului, dela Dunăre și Sava, se fac demonstrațiuni.

Austriacii: Corpul 8, (3 divizii), ocupă înălțimile Cer-Planina, cu o parte din trupe; iar altele în curs de trecere peste Drina pe frontul Ratcha Lesnița.

Corpul al 13-lea, (2 divizii), pe frontul Lesnița-Lubovița, atacă prin văile Jadar și Iverak, înălțimile dela Jarebice; iar a 3-a divizie din acest corp, înaintează spre Jadar, din direcția Krupany.

Brigăzile de munte din Corpul 15, în marș, dinspre Lubovița, către Jadar, prin Pecika.

Pe Dunăre și Sava, demonstrațiuni, iar spre Panciova și Fruska-Gora, oarecari mișcări de trupe.

În zilele de 15 și 16 August, ofensiva austriacă continuă.

Sârbii rezistă, la început, pe pozițiile dintre Loznița și Jarebice, însă, sunt forțați, la 16 August, seara, să se retragă pe pozițiile dela Zavlaka.

Prin progresarea ofensivei aripei drepte austriace, armata a 3-a sârbă își vede amenințată retragerea spre Valjevo; în acelaș timp, forțele austriace dela Șabaț, resping pe Sârbi spre Sudul acestei localități.

4. Luptele dela 15—22 August. (Lupta dela Jadar)

În zilele de 15 și 16 August, ofensiva armatei austriace continuă cu succes. Sârbii rezistă cu multă energie, mai întâiu pe pozițiile dintre Loznița și Jarebice, apoi către seara zilei de 16 August, se retrag pe pozițiunile dela Zavlaka.

Acțiunea aripei drepte austriace face progrese simțitoare și amenință serios retragerea trupelor sârbe, spre Valjevo.

Detășamentul austriac din Șabat, respinge progresiv trupele sârbe din față, și în seara de 13 August, se găsește la 10 klm. departe de oraș, (spre Sud); în această luptă, divizia de cavalerie sârbă, sosită pe Dobrava, dă un sprijin eficace detașamentului sârb de aci, luptând descălicat și oprind înaintarea adversarului.

La această dată, capetele coloanelor armatei centrale sârbe sunt aproape de câmpul de luptă. Manevra propusă de Marele cuartier sârb, constă din a menține de front forțele angajate spre Zavlaka, a oprî progresele aripei drepte austriace, cu forțe minime și a ataca, cu grosul forțelor, aripa stângă austriacă, în direcțiunea înălțimilor Czer. Un detașament dela aripa dreaptă trebuie să ajute detașamentul din fața Șabaț-ului, pentru a oprî orice înaintare a inamicului din această direcție, iar divizia de cavalerie trebuie să urmeze pe dreapta masei de manevră, căutând a tăia retragerea austriacilor spre Leznița. Această manevră se execută în timpul dela 16—22 August, și cuprinde următoarele două faze:

*Ofensiva aripei drepte sârbe și ocuparea dealului Czer
la 17, 18 și 19 August*

În zilele de 17 și 18 August, ofensiva aripei drepte sârbe se produce în conformitate cu planul stabilit: Toată armata a 2-a sârbă, (4 divizii), atacă de front și de flanc în direcția Iverak-Czer, asupra corpului 7 austriac, în timp ce armata a 3-a rezistă corpului 13, pe înălțimile Zavlaka. Divizia Sumadia a 2-a, oprește înaintarea brigadelor de munte din corpul 15, spre Pecika.

Divizia austriacă din corpul 13, ce se luptă spre Krupany, luptă cu oarecari avantaje.

Trupele sârbe, ce fac față spre Șabaț, sunt întărite de armata din centru și opresc înaintarea austriacilor din această direcțiune.

În cursul zilei de 17 August, o divizie din corpul 8, este atacată de front și în flancul stâng de forțe superioare sârbe și asvârlită în dezordine spre Lesnița și Losnița, după ce pierde 14 tunuri.

În cursul zilei de 18 August, luptele pe Dealul Czer

ating maximum de intensitate și sârbii câștigă teren, respingând pe austriaci spre Lesnița și spre înălțimile Iverak-Planina. Cavaleria sârbă cooperează cu aripa dreaptă sârbă, dându-i un concurs foarte serios în luptele de aci.

O divizie din corpul 13, care înaintă dela Krupany Jadar, are oarecare succese.

Pe restul frontului Savei și pe Dunăre, nici un fapt important, afară de continuarea bombardării Belgradului de către austriaci.

Continuarea luptelor la 19, 20, 21 și 22 August.

În dimineața de 19 August, Sârbii înaintează spre Czer-Iverak-Planina; iar corpul 8 austriac, se retrage spre Iverak-Planina, apărându-se cu multă energie. La centru (spre Zavlaka), lupta e staționară; iar spre stânga sârbă (Krupany), austriacii se mențin cu oarecare succese ofensive. Sârbii, primind întăriri spre Zavlaka și spre Iverak-Planina, reușesc în după amiaza zilei de 19 August, să respingă stânga austriacă, (corpul 8), în dezordine, spre Lesnița și Losnița și să o urmărească cu cavaleria, ocupând Krupany. În acest timp, dreapta austro-ungară este menținută pe loc, spre Zavlaka și Usecina.

La 20, 21 și 22 August, sârbii urmăresc corpul 8 austriac, spre Lesnița și Losnița.

La 22 August, austriacii au trecut granița pe stânga Drinei, iar sârbii ocupă Lesnița, Losnița și Liubovița.

În timpul luptelor dela Jadar, Muntenegrenii atacă spre Cajnika, sunt respinși către Plevlje și Austriacii intră în Sangeac.

La 24 August, Sârbii reiau Șabaț.

Se crede că Austriacii au avut 15—16.000 de morți și 4.500 prizonieri; iar Sârbii, 2.000 prizonieri și peste 10.000 morți și răniți.

Sârbii au luat dela Austriaci tunuri, chesoane, material sanitar, etc.

Forțele angajate în luptă au fost, aproximativ, 140—150.000 de fiecare parte.

După retragerea dincolo de Drina, Austro-Ungarii se concentrează spre Tuzla. Marele quartier general sârb, se transportă dela Kragujevaț la Valjevo.

5. *Ofensiva sârbă în regiunea austriacă dintre Dunăre și Sava. A 2-a ofensivă austro-ungară în Serbia, (24 August—23 Septembrie)*

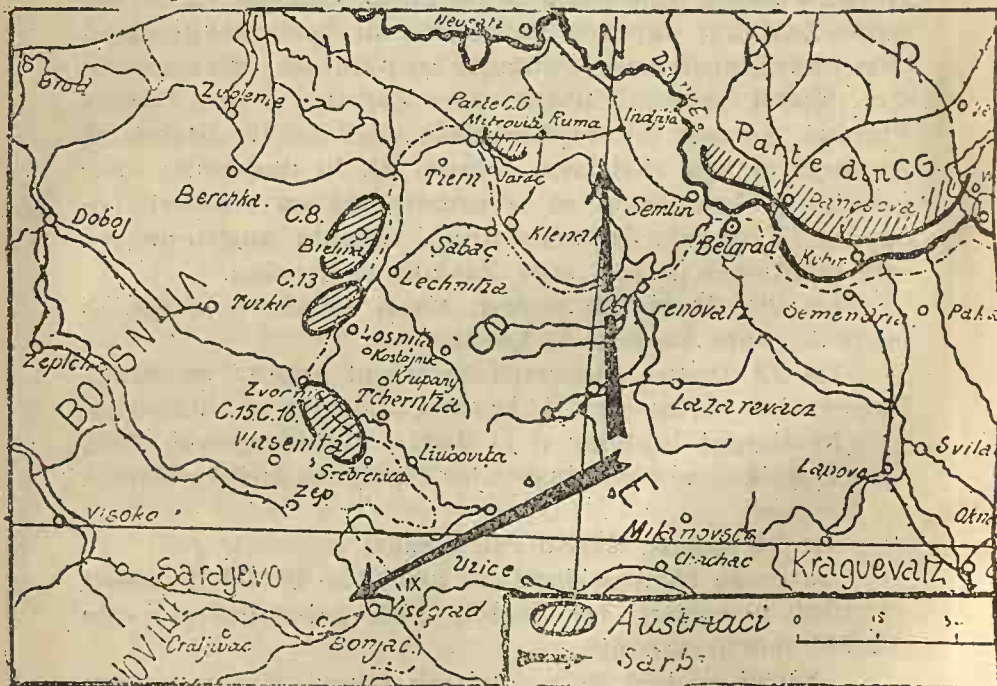
După bătălia dela Jadar, Sârbii își reorganizează unitățile și se prepară pentru ofensivă în regiunea Dunăre-Sava și în Bosnia. Mișcările ofensivei sârbe încep la 26 August, trecând Sava, cu un grup de forțe spre Ruma-Indjija și Fruska-Gora, și cu alt grup, în unire cu Muntenegrenii, în Bosnia, spre Foca și Vișegrad.

CROCHIUL 17.

Ofensiva Serbiei în Austria.

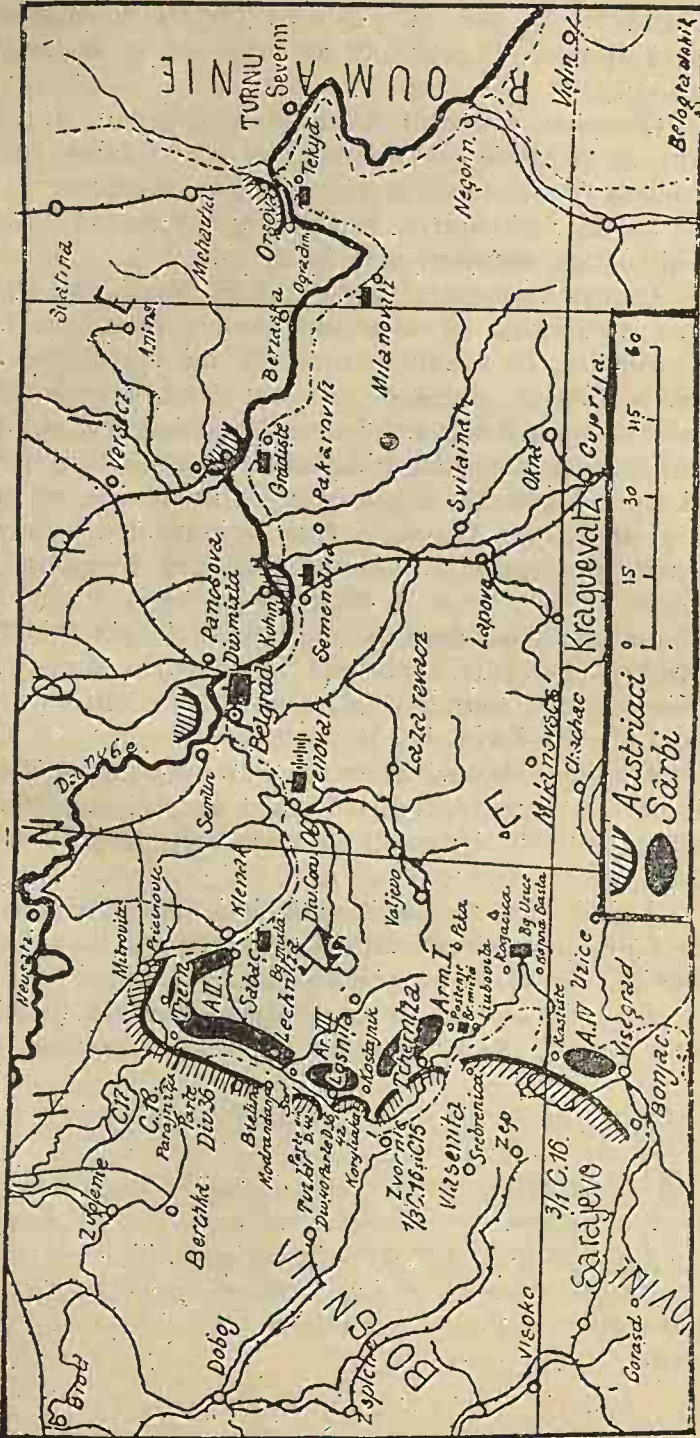
A doua ofensivă a Austro-Ungariei în Serbia.

Dispozitivul de concentrare al armatei Austro-Ungare.

Până la 7 Septembrie, Austriacii s'au concentrat astfel: Corpul 8, la Bijelina; corpul 13, între Lesnița-Losnița; corpul 15 și 16, între Srebrenița-Zvornic; o parte din corpul 9, între Mitrovița-Jarak, și o divizie, între Semlin-Weisskirchen. Total: 220.000.

CROCIUL 18.
Situatia adversarilor la 10 Septembrie.

La 8 Septemvrie, Austriacii reușesc să intre în Serbia, trecând Sava, dar la 10, sunt forțați de Sârbi s'o re-treacă, pierzând peste 10.000 oameni și material de războiu.

Ofensiva grupului Sârbo-Muntenegrean, din Bosnia, continuă cu succes: Muntenegrenii ocupă Foka, iar Sârbii, mascând Vișegradul, înaintează spre Serajevo.

La 15 Septemvrie, Sârbii ocupă Vișegrad, deschizându-și, astfel, drumul spre Serajevo.

Ofensiva grupului sârbesc spre Nord, către Fruska-Gora, întâmpină greutăți, de oarece, Austriacii primesc aci întăriri. La 9 Septemvrie, Sârbii ocupă Semlin, făcând o bogată pradă de războiu însă, trupele sârbe ce înaintau spre Petervardein, sunt respinse cu pierderi însemnate; iar demonstrația făcută de generalul sârb Cristici, spre Mitrovița, e respinsă, de asemenea, cu pierderi. În acelaș timp, Austriacii trec Drina către Lubovița, cu o parte din forțe și se îndreaptă spre Krupany, iar cu alte forțe, trec Sava la Mitrovița.

În urma acestora, și a rezistenței întâmpinată spre Petervardein, Sârbii renunță la ofensiva lor din Nord și se reîntorc asupra Austriacilor, atacându-i pe fronturile Lubovița-Zwornik, Mitrovița-Sabaț.

Ofensiva stâncei austriace este respinsă de Sârbi, cu pierderi însemnate, însă, ofensiva dreptei, neputând fi oprită, Sârbii sunt nevoiți să se retragă înspre Kostajnik-Gucevo.

La 18 August, Sârbii, întărind aripa lor din stânga, atacă din nou, și reușesc să oprească, pe linia Lubovița-Loznița, ofensiva austriacă dinspre Krupany.

În acest timp, forțele muntenegrene din Bosnia, continuă marșul spre Serajevo, ocupând Craljivaț.

6. Operațiunile dela 23 Septemvrie—27 Octomvrie 1914.

La 23 Septemvrie, ofensiva austro-ungară este oprită de Sârbi, prin respingerea coloanelor dela Krupany.

La această dată, situația beligeranților este:

Sârbii: Armata a 4-a, (divizia Sumadia 2 și brigada mixtă macedoneană), în Bosnia, între Raștiște, Vișegrad, Foca.

Un detașament, (brigada mixtă de Uzice), spre Bajina-Basta.

Armata a 2-a, (divizia Dunăre 1 și 2, Morava 2), între Kostajnic și Postejnic, sub generalul Petar Bojovici, sub al cărui ordine s'a pus și detașamentul Lubovița, (1 brigadă mixtă), aflat între Postenje și Lubovița.

Armata 1-ia are frontul de 194 klm., iar detașamentul Lubovița, front de 12 klm.

Armata a 3-a, (divizia Drina 1, Drina 2 și Drina mixtă), sub generalul Sturm¹⁾, pe frontul Kostajnik-Șor, (Nord de Losnița), pe întindere de 25 klm.

Armata a 2-a, (Timok 1, Morava 1 și Sumadia 1), pe dreapta Drinei și a Savei, frontul în unghiul ascuțit Șor-Parajnița-Șabaț, 72 klm., sub generalul Ștefanovici, având sub comandamentul său și „detașamentul de Șabaț”, (circa 1 brigadă mixtă), care ocupă Șabaț și țărmul drept al Savei, (la Vestul și Estul orașului).

Divizia de cavalerie în zona Loznița-Șabaț, în raza de acțiune a armatei a 2-a.

Un detașament de trei regimente și trei baterii, în observație la Obrenovaț.

O divizie mixtă, zisă „de Belgrad”, cu artilerie de cetate, la Belgrad.

Alte detașamente la Semendria, Grădiște, Milanovaț și Tejka, constituite sau întărite cu trupe de al treilea ban al Macedoniei. Total, aproximativ, 230.000 oameni²⁾. Sârbii se întind pe un front de 130 klm., dela Lubovița la Șabaț, (10 divizii—2 detașamente mixta).

Marele cuartier sârb este la Valjevo.

Austriacii: Au, aproximativ, 5 corpuri de armată³⁾, (250.000), dispuse astfel:

O treime din corpul 16 armată, în Bosnia, în fața

1) Sau „Jurisci”.

2) Efectivul unei divizii de 1-iul ban circa 18000 oameni cu 8 baterii t. r. și 2—3 escadroane; iar al unei divizii de al 2-lea ban 14.000 oameni, 6 baterii tragere înecată și 2 escadroane. Detașamentele mixte au 6—8000 oameni cu 1—3 baterii cu t. r. sau Debauge. Însă din cauza perderilor suferite și a noilor detașamente create, efectivele de mai sus ale diviziilor au scăzut simțitor în cursul acestei perioade de operațiuni.

3) C. 8, 13 15, 16, 17. Total 127 batalioane. 65—80 baterii, 20—35 escadroane. A mai fost un număr oarecare de diferite batalioane a căror denumire nu se cunoaște.

armatei a 4-a sârbe și a detașamentelor de Uzice și Lubovița, ocupă poziția dintre Lubovița-Srebrenița-Vișegrad.

Restul corpului 16 și corpul 15, pe dreapta Drinei, între Rovasici și Kostajnik, în fața armatei 1-a sârbe.

Divizia 40, parte din divizia 36 și din divizia 42, între Kostajnik-Korilyaca, pe dreapta Drinei, iar parte din divizia 42, pe stânga Drinei, între Losnița și Modran-Janja, în fața armatei a 3-a sârbe.

Parte din divizia 36: corpul 8 A. și corpul 17, ocupă frontul între Modran-Janja-Parajrița-Zasovica-Pricinoviș, făcând față armatei a 2-a sârbe.

Între 29 Septembrie și 6 Octombrie, se pronunță mișcările de înaintare ale armatei austriace, către Gucevo, Roviacița și Ada-Tinganlia, însă, fără rezultat, fiind respinse de Sârbi.

Aci, au ajuns Austriacii, în unele puncte, la 50 m. de întăririle Sârbilor. Rezultatul acestor atacuri, se poate zice, că a avut avantajul de a menține moralul trupelor austriace, dar încolo, ele au produs pierderi simțitoare, fără nici un folos.

La 14 Octombrie, armata a 2-a sârbă, ce ocupă un front, intrând în pozițiile austriace, fiind bătută cu focuri încrucișate, de către trupele austriace și de monitoarele austriace de pe Sava, se retrag între Loznița-Șabaț, peste colinele de Nord ale înălțimilor Czer și peste râul Dumaca.

Prin această retragere, frontul armatei a 2-a, se reduce dela 72 klm., la 40 klm. și își poate constitui o rezervă, (divizia Sumadia 1).

Se pare, că dela început n'ar fi ocupat Sârbii acest front, și intrând în pozițiile ocupate de Austriaci, însă, s'a pretins aceasta de către guvernul sârb, pentru a proteja teritoriul, în contra trupelor austriace, cari, la prima ofensivă, a săvârșit orori asupra populații.

Austriacii ocupă Glusje, Pricinovici, Badinovici, Cernabora.

Între 18—23 Octombrie, Austriacii atacă aripa dreaptă a armatei a 2-a, însă, nu reușesc.

La 22 Octombrie, Austriacii văzând că nu reușesc asupra dreptei sârbești, atacă centrul și stânga sârbă, având, însă, succes, numai contra aripei stângi, grație

unei mase de manevră, compusă din corpul 16, întărit cu mai multe formațiuni de Landsturm și cu un detașament, venit dinspre Vlascești, cu care atacă și cuceresc Gucevo, luând, la 25 Octomvrie, Kostajnik și amenințând astfel, retragerea armatei sârbești din direcția Lubovița-Pecika.

Atacurile Austriacilor între 14—25 Octomvrie, reușesc și grație unei simțitoare lipse de munițiuni la Sârbi.

În Bosnia, forțele sârbo-muntenegrene, care reușiseră să ocupe înălțimea Romanina-Planina, sunt atacate de Austriaci între 6—15 Octomvrie și respinse spre Rojacska, Vișegrad și Gorazd.

Amenințarea liniei de retragere și spatele aripei stângi sârbești, în urma cuceririi celor două puncte de mai sus, precum și înaintarea Austriacilor spre Peka, au ca consecință, retragerea generală a armatelor sârbe, spre Est, către Valjevo, în vederea unor noi operațiuni.

Astfel, lipsurile de tot felul, imposibilitatea înlocuirii acestor lipsuri, precum și motivele strategice, obligă pe Sârbi a abandona puternicile pozițiuni din N.-Vestul Serbiei, unde au luptat aproape 4 luni. Această retragere trebuie considerată ca o măsură strategică foarte înțeleaptă, cum, de altfel, reiese din comunicatul dat de guvernul sârb:

„Din cauza superiorității, cu care inamicul a invadat țara noastră, s'a ordonat retragerea armatei noastre, până se va putea accepta o luptă în condițiuni favorabile.”

7. *Retragerea Sârbilor pe Kolubara-Lyg*

(24 Octomvrie—1 Noemvrie 1914)

La 26 Octomvrie, Sârbii încep retragerea cu aripa dreaptă și centrul, (a 2-a și a 3-a), apoi, cu stânga (1-a), spre Kolubara-Valjevo, fără a fi urmăriți energic de Austriaci.

La 1 Noemvrie, armatele sârbe, în scop de a câștiga timp pentru evacuarea depozitelor din zona etapelor și mai cu seamă dela Valjevo¹⁾, se desfășoară, pe o pozițiune defensivă la Vest de Valjevo, astfel:

Armata 1-ia, la Vest de Valjevo;

1) Cap de etapă ferată.

Armata a 2-a, pe râul Târnava;
 Armata a 3-a, pe dreapta râului Ub;
 Armata a 4-a, spre Uzice.

La 2 Noemvrie, avangărzile austriace, ce înaintau dinspre Kocelyevo-Ub, se isbesc de Sârbi și sunt respinse cu pierderi mari, însă, armata 1-a sârbă, amenințată pe stânga sa de corpul 16 austro-ungar, ce venea dinspre Sud și Sud-Est, din direcțiunea Vilovica-Moghes, părăsește poziția. Această retragere atrage și celelalte armate sârbe, înapoia liniilor râurilor Kolubara-Lyg, până la 3 Noemvrie 1914; iar Austriacii ocup Valjevo. Marele cuartier general sârb, se stabilește dela Valjevo la Krakujevaț. Austriacii fac urmărirea cu greutate, din cauza timpului rău, a relei stări a comunicațiilor, a distrugerii podurilor de pe Târnava-Ub și Kolubara, precum și din cauza rezistenței învierșunate, ce Sârbii opun pas cu pas²).

CROCHIUL 19.
 Situația la 1 și 2 Noembrie.

1. Populațiunea sârbă inspăimântată de ororurile anterioare din regiunea Saba Jadar, părăsește în masă regiunile evacuate de armata sârbă, Mai bine de 100.000 oameni, femei și copii precedau ariergardele spre Lazarevaț—Gorni—Milanovatz.

Armata a 4-a și brigada de Uzice, spre N.-V. de Uzice, pe frontul Kosterici-Zaglavak-Bukoviț.

La Belgrad e „Detașamentul de Belgrad”. Aripa dreaptă și centrul pozițiilor ocupate de armatele sârbe, sunt foarte tari, aripa stângă, însă, (armata 1-ia), unde se grupează forțe mai importante austro-ungare, este mai slabă.

Deși armata sârbă eră întinsă pe un front prea mare, față de moralul ei scăzut și față de superioritatea adversarului, totuș, a trebuit să se oprească aci, pentru a acoperi cât mai mult Belgradul, a cărui evacuare ar fi avut o influență în rău asupra moralului Sârbilor¹⁾.

Dela 3—7 Noemvrie, Austro-Ungarii atacă peste tot, dar sunt respinși de Sârbi, mai ales spre centru, către Konatice-Celje-Dudovița.

La 8 Noemvrie, corpul 15 și parte din corpul 16 austriace, reușese să respingă armata 1-ia sârbă, care se retrage și ocupă poziție pe Subavor.

Armata a 3-a, văzându-se amenințată, se retrage, oprindu-se pe creasta înălțimilor dela Est de Lyg, unde a venit și o parte din armata 1-a.

Frontul sârbesc este acum mai puțin întins și mult mai puternic.

Pe această nouă linie, armatele sârbe, rezistă, dela 8—16 Noemvrie, când armata 1-a pierde Subavor.

9. Operațiunile depe Rudnic.—Ocuparea Belgradului de către Austriaci.

Inaintarea Austro-Ungarilor forțează pe Sârbi să ordone, la 16 Noemvrie, evacuarea Belgradului, care, la 17 Noemvrie, e ocupat de Austro-Ungari.

Detașamentul sârb dela Belgrad, (generalul Zifko-

1) Se crede însă că s'a oprit aci armata sârbă și pentru următoarele motive :

a) Se mărea zilnic numărul refugiaților din regiunile părăsite ;
b) Prizonierii austriaci spuneau că armata austro-ungară este demoralizată.

c) Pozițiile de apărăt erau bune.

vici), se retrage dela Varovnica-Kosmay, călare pe C. F. Belgrad-Niș¹).

Divizia de cavalerie pe Kolubara se retrage progresiv spre Sud.

Armatele 1-ia, a 2-a și a 3-a sârbe, se retrag, la 17 Noembrie, pe linia Sibnica-Progorevic-Vencani-Calanievici-Davidovica-Silopaj-Ovkar-Markovica. Detașamentele Obrenovaț intră în compunerea armatei a 2-a, iar divizia 1 Drina, din armata a 2-a, întărește armata 1-ia.

CROCHIUL 21.

Situația adversarilor la 17—18 Noembrie.

Comandantul armatei 1-a, (generalul Bojovici), este înlocuit cu generalul Missici, fost șef al Marelui stat major.

Armata a 4-a, călare pe Morava sârbă și în le-

1) Austriacii încă dela 9 Septembrie au cerut garnizoanei sârbe din Belgrad să se predea, însă propunerea a fost respinsă. De aci înainte austriacii au bembardat continuu Belgradul,

gătură cu armata 1-a. Frontul armatei sârbești, se reduce dela 90 klm., la 62 klm. Ambele aripi și frontul sunt sprijinite de pozițiuni naturale.

Poziția, deși tare dela natură, e întărită prin lucrări de fortificație. In fața armatelor sârbe, Austriacii au aproximativ, 10 divizii și 2 brigade mixte, afară de un nou grup, zis armata a 5-a, constituit din trupe din corpul 8 și corpul 17.

10. *Ofensiva armatei sârbe, (20 Noemvrie—3 Decemvrie).
Operațiunile contra corpurilor 8 și 17 austro-ungar*

Austriacii hotărâse să atace pe Sârbi în ziua de 20 Noemvrie, ora 7 a. m.

La 18 Noemvrie, comandantul sârb este informat că, armata a 5-a austro-ungară, (corpurile 8 și 17), sub generalul Franck, s'a pus în marș de pe Kolubara în spre N.-E., (Sud. Belgrad), și că, centrul inamic, (corpul 13), pentru a acoperi deplasarea forțelor de pe aripa stângă, s'a desfășurat pe un front de 30 klm., slăbind astfel, frontul format de corpul 13 și de corpurile 16 și 15, (armata a 6-a). Pentru a profita de separarea forțelor austro-ungare, care încep să se desemneze, comandantul armatei sârbe hotărăște să atace și să le bată în parte:

a) Dreapta: detașamentul de Semendria, detașamentul de Belgrad și divizia de Timok, (din armata a 2-a), constituind o forță de, aproximativ, 40.000, (detașament inferior), să oprească cu orice preț ofensiva corpurilor 8 și 17 austro-ungare, pe frontul Driney-Vorovnică-Kosmy.

b) Centrul și aripa stângă: (Armata a 2-a, cu detașamentul dela Obrenovaț, armata a 3-a și 1-ia și armata a 4-a), împreună cu brigada de Uzice, cu un total de 10 divizii și 2 brigade mixte, (180.000), să atace forțele austriace din fața lor și dela aripa dreaptă, (corpurile 16, 15 și 13 austro-ungare).

Atacul Sârbilor începe la 20 Noemvrie, orele 3 a. m., pentru a surprinde corpurile de armată austro-ungară în plină mișcare, de oarece ele porneau pentru atac la ora 7 a. m.

Armata 1-ia sârbă, (comandant generalul Missici), fost

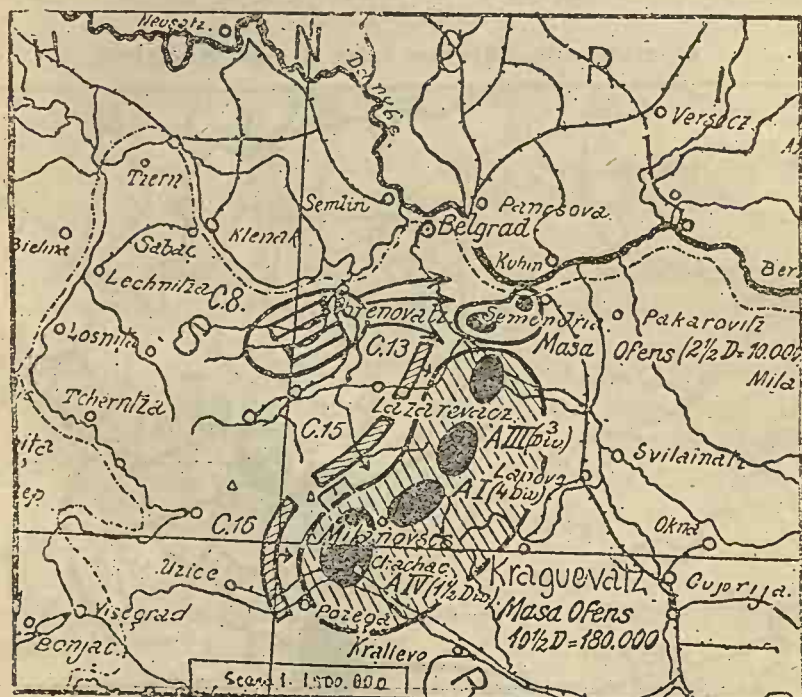

sub șef de stat major, atacă, cu mare avânt și respinge corpul 15 austro-ungar și o mare parte din corpul 16, pe o distanță de 10 klm.

La 21 și 22 Noembrie, armata 1-ia continuă ofensiva pe Prostruga, și la 23, cucerește Subavor, distrugând aproape complet brigada a 8-a din corpul 16 austriac și aproape întreg corpul 15, (mai puțin brigadele 11 și 12, aflate în fața armatei a 3-a).

CROCHIUL 22.

Situația între 18—22 Noembrie.

Resturile acelor corpuri de armată se retrag spre Valjevo, în dezordine și panică, lăsând o pradă de războiu bogată, în mâinile Sârbilor. Se crede că s'au luat, în 3 zile, 12.000 prizonieri.

În acest timp, corpul 16 austriac atacă armata a 4-a sârbă, iar corpul 13 atacă armata a 3-a, fără rezultat.

În noaptea de 22—23 Noembrie, corpul 13 austriac este respins de armata a 3-a la Lipet-Smirlicova și forțat să se retragă în dezordine spre Valjevo.

La 23 Noembrie, are aceeaș soartă și corpul 16, la Marcovița, pe dreapta Moravei sârbe.

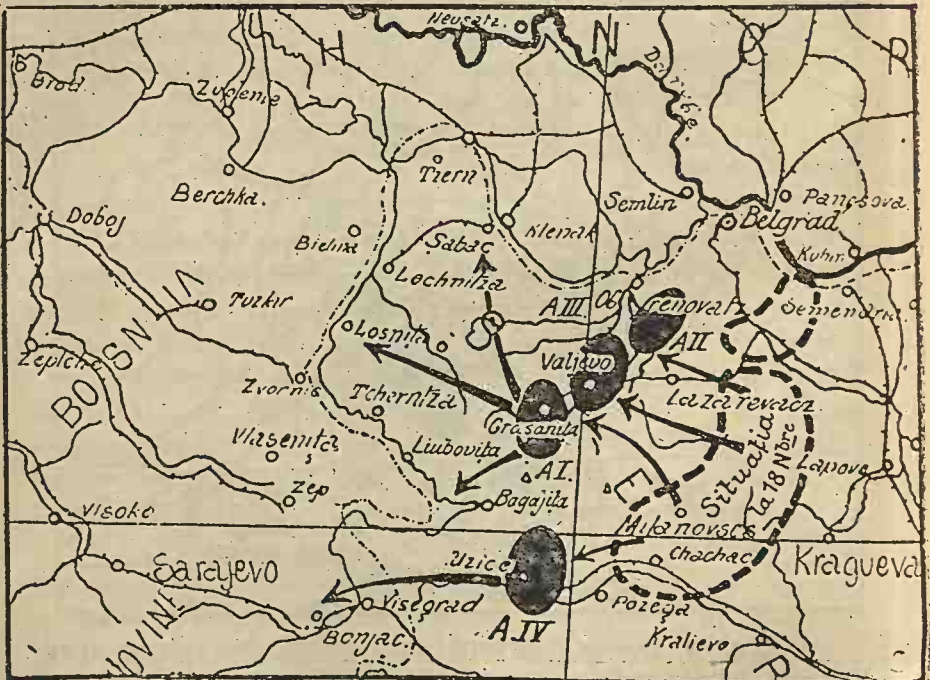
Armata a 2-a sârbă, (2 divizii), respinge toate atacurile unei părți din corpul 13 austriac.

Centrul și dreapta armatei, (corpurile 16 și 15 și parte din corpul 13 austriac), complet înfrânte, sunt în retragere spre Valjevo, urmărite de armata 1-ia, a 3-a și a 4-a sârbă.

Armata a 5-a austro-ungară, (corpurile 8 și 17), este în marș către pozițiile ocupate de detașamentul defensiv sârbesc.

CROCHIUL 23.

Operațiunile Sârbilor între 18—22 Noembrie.

La 21 Noembrie, armata 1-ia, a 3-a și a 4-a, ocupă Uzice-Valjevo-Lazarevaț, în timp ce corpurile 17 și 8 austriace atacă, fără succes, detașamentul inferior sârbesc dela aripa dreaptă.

La 25 Noembrie, armata a 5-a austriacă reîncearcă atacul, însă, tot fără succes.

În toate aceste lupte, Sârbii au făcut prizonieri 20.000 soldați și 100 ofițeri, luând 70 tunuri, 50 mitraliere.

Situațiunea la 25. Noemvrie 1914, este:

Majoritatea trupelor austro-ungare bătute în retragere, la Vest de Valjevo și urmărite de Sârbi. Corpurile austro-ungare, (17 și 8), la Estul Kolubarei, spre Varovnica, atacând pe Sârbi.

Comandamentul sârb dispune, la 26. Noemvrie:

a) Urmărirea forțelor bătute cu armata a 4-a și armata 1-ia. Armata a 4-a (de Uzice), în direcțiunea Mokragora-Vișegrad. Armata 1-ia, cu o divizie spre Teckarogacika, o divizie spre Lesnița, o divizie spre Șabaț, iar o divizie este în rezervă spre Valjevo;

b) Gruparea forțelor disponibile contra trupurilor 17 și 8 austro-ungare;

c) Legătura între acele 2 grupe cu o divizie din armata a 3-a pe stânga Kolubarei spre Obrenovaț.

II. Operațiunile contra Trupurilor 8 și 17 Austro-Ungare. Reocuparea Belgradului

După zdrobirea dreptei și centrului advers, manevra sârbă, pe linii interioare, se desăvârșește prin noua grupare și acțiune contra stângei inamice, (armata a 5-a).

La 26. Noemvrie armatele a II-a și a III-a sârbă, (mai puțin o divizie din armata a III-a), se opresc la Kolubara.

Aceste armate, la 27. Noemvrie, sunt dirijate spre N. și N.-E., în contra trupurilor 8 și 17 austriace, care se crede că au 125.000 oameni.

Marsul și concentrarea acestor armate se termină la 30. Noemvrie, având 7 divizii și divizia de cavalerie, plus detașamentele de Semendria și Obrenovaț, în total 100—120.000 oameni¹⁾. În intervalul dela 26—30. Noemvrie, grupa lăsată de Sârbi în fața armatei a 5-a austro-ungară

1) Detașamentul Semendria 1 brigadă mixtă.

Detașamentul Obrenovaț, 1 brigadă mixtă.

Detașamentul Belgrad (1 divizie circa).

Armata II-a: 3 divizii.

Armata II'-a: 3 divizii din care una pe stânga Kolubear.

Divizia Cavalerie.

pierde puțin teren, însă, îl reia pe măsură ce sosesc diviziile armatei a 2-a.

Forțele austriace se rezemau pe poziția Zarcovo-Torlak, având multe trupe înainte, pe direcțiile principale.

Armatele sârbe atacă pe direcțiile Stepojevaț-Borak-Lisoviț-Parcani-Grocka, respingând pe austriaci în pozițiile ocupate pe linia Zarcova-Barda-Torlak. (S.-E. de Belgrad).

Sârbi au făcut aci 10.000 prizonieri, tunuri, muniții, etc., etc.

La 2 Decembrie, austriacii încep retragerea peste Sava, pe poduri, și peste Dunăre, (pe ambarcațiuni), către Ivanova. În aceeași zi, sârbi reocupă Belgradul. La 3 Decembrie intră în Belgrad și Suveranul Serbiei.

Aproape 15.000 prizonieri cad aci în mâinile sârbilor, cu un bogat material de războiu, afară de tunuri și alte materiale, asvârlite de austriaci în Sava și Dunăre, pentru a nu le lăsa să cadă în mâinile sârbilor.

După această strălucită victorie, armatele sârbe se dispun astfel:

Armata I-ia, în jur de Valjevo;

Armata a II-a, în jur de Mladenovaț;

Armata a III-a, în jur de Sapot;

Armata a IV-a, (de Uzice), la Uzice și Vișegrad.

În general, compunerea armatei, efectivul și materialul, la 1 Ianuarie, se prezintă astfel:

Șase divizii de 1-iul ban, (84.000 oameni), 1 brigadă mixtă de Uzice, (7.000), 1 brigadă macedoneană, (7.000), trupe retrase din Macedonia, (15.000), 5 divizii (a 12.000: 60.000). Total 173.000. La acestea, dacă mai adăugăm jandarmii și grănicerii, (10.000), și 1 brigadă muntene-greană, ce cooperează cu armata a 4-a, spre Vișegrad-Foca, (7.000), avem un total de 190.000, fără trupele de al 3-lea ban, (circa 40.000), cari formează detașamente de pază dealungul frontierei, și trupe de etape în vechiul Regat și în Macedonia.

În fine, s'ar putea crede că mai există în țară 50.000 recruți și răniți vindecați

Perioada de liniște dela 2 Decembrie până acum, a fost întrebuințată de sârbi în scopul de a repauză tru-

pele și mai ales de a prevedea armata cu cele necesare pentru o nouă luptă.

Se zice că Franța și Anglia, i-au trimis numeroase transporturi de materiale de război, mai ales medicamente și munițiuni pentru artilerie, iar rușii au trimis și continuă a trimite Serbiei, pe Dunăre, puști și tunuri, munițiuni și echipamente. Chiar zilele acestea a votat Franța un ajutor de câteva sute de milioane pentru Serbia.

Discuțiuni și observațiuni asupra operațiunilor pe teatrul Austro-Sârb

1. Forma frontierei Austro-Ungare, (unghiu drept), față de Serbia, și starea precară în care se găsea armata sârbă, au impus Serbiei, la început, o concentrare mai spre interiorul țării.

Accasta se impunea, mai ales față de probabilitatea ce era pe atunci, că Austro-Ungarea va aduce aci forțe numeroase și va lua ofensiva cu mult înaintea armatei sârbe.

2. Războiul poporului sârbesc având la bază un element moral, (demnitatea și idealul național), a putut fi dus cu atâta bravură și împins până la cel mai înalt sacrificiu ce s'a văzut în istoria popoarelor. De îndată ce au fost în joc demnitatea și idealul național al poporului sârbesc, nu a mai ținut nimeni seamă de lipsuri, de probabilități de succes, de conservarea a cecece există, de interesul prezent, etc., ci toți—într'un gând și o simțire,—au hotărât să sacrifice totul pentru a câștiga totul, sau, în caz de îngenunchiere, a înscrie în istoria omenirii dreptul său la vicață completă națională, pentru a nu fi socotiți ca o Polonie de altă dată, nici ca o Turcie de azi.

3. La 13 August, retragerea stângii armatelor sârbe, era amenințată de înaintarea drepte austriace. Cavaleria sârbă, venind dinspre Dombrova, a descălicat și a luptat pe jos, oprind ofensiva drepte austriace.

4. Reiesă că un stat nu trebuie să-și așeze reședința guvernului și a activității sale principale în centre apropiate de frontieră. Cazul de azi al Belgradului. Măine poate fi cazul Londrei, al Petrogradului, al Constantinopolului, etc.

5. După victoriile dela Jadar, Sârbii nu au făcut o urmărire energică. Poate că, grație unei urmăriri energice, încă de atunci, ar fi avut o victorie strălucită precum au avut în urmă, la luptele dela Kolubara Lyg. Desigur, însă, că diferitele lipsuri materiale au împiedicat această urmărire, mai mult decât oboseala trupelor.

6. După ocuparea Belgradului, ziarele austro-germane spuneau că această ocupare s'a făcut la data fixată, cu mult înainte, (a 66-a aniversare a suirii pe tron a Monarchului), mai spuneau că de aci înainte va fi ocupată toată Serbia de Nord și că, astfel armata austriacă va ajunge la frontiera româno-bulgară, tăind sârbilor orice legătură cu exteriorul și influențând în acelaș timp politica româno-bulgară, în sensul cum va conveni intereselor austriace. În acelaș timp, ziarele bulgare scriau: „S'a isprăvit cu acest cuib de tâlhari, etc.”.

7. După respingerea celei de a doua ofensive austriace și după nereușita ofensivei sârbe spre Fruska-Gora, trupele beligerante se întind pe fronturi enorme în lungul frontierei, din care cauză le este imposibil a-și mai constitui rezerve pentru a se încercă noi manevre. Din această cauză, precum și din cauza pierderilor și a oboselilor, beligeranții stau față în față dela 10 Septemvrie până la 14 Octomvrie, mulțumindu-se cu demonstrațiuni și cu lupte de uzură pe ici-colea. Așă pare a se explica și situațiunea de pe frontul de Vest (Franco-Anglo-German), unde întinderea enormă a fronturilor a împiedicat formarea de rezerve, fără de care nu se pot execută manevre decizive.

8. În timpul succeselor austriace din Octomvrie și Noemvrie, presa înregistră că se găsesse alături de armata austriacă și 30.000 bavarezi. După înfrângerea austriacilor, însă, nu au mai primit știri sigure pentru a putea verifică această versiune!!?

9. În timpul retragerii sârbești înapoi de Kolubara Lyg, se produc pierderi, panici, defecțiuni, demoralizare între rândurile armatelor sârbești și se repercortează această stare chiar printre ofițeri și comandamente. Însăș guvernul plănuiește strămutarea dela Niș la Uskub.

Însă, grație energiei și curajului fără seamă a Re-

gelui Petru și a auxiliarilor săi, precum și grație repedei completări a diferitelor lipsuri, ca prin farmec se pătrunde armata sârbă de un curent eroic, fără seamă, de un spirit de sacrificiu al vieții soldaților, pentru reînvierea vieții marii Serbii, și astfel se produce faptul miraculos al distrugerii armatei austriace, de două ori mai numeroasă.

Regele Petru, în preziua bătălii, s'a arătat în rândurile armatei și a făcut să se auză și să se știe de către fiecare soldat cuvintele:

„Copii, ați jurat să apărați pe Regele Vostru și Patria voastră. Vă desleg de prima parte a jurământului, acea privitoare la mine; viața mea și a voastră aparține însă Serbiei și pentru Serbia noi trebuie să murim ori să triumfăm. Eu vin aci pentru a muri în orice mod, împreună cu acei dintre voi, care preferă moartea decât sperjurul față de patrie”.

10. În timpul executării marșurilor spre Drina, de către armata a 2-a sârbă și armata de rezervă, s'a utilizat calea ferată, transportându-se oamenii mai slabi, echipamentul trupelor de infanterie și munițiunile. Armata de rezervă a transportat și trupe dela Palanca la Valievo:

11. Se zice că Regele Petru, știind că această descurajare vine și din cauza lipsei de munițiuni, pentru a convinge pe soldați că a venit muniție suficientă, a pus să se execute trageri fără țintă.

Pe lângă această măsură pentru cei buni, a luat și pe următoarea pentru cei răi: a înlocuit pe comandanții îndoielnici, iar pe capii instigatori și pe lași i-a executat.

Se mai ieau următoarele măsuri: a) Comandanților de regimente li se interzice a întrebuiți telefoanele în luptă; ei trebuind să se găsească în mijlocul batalioanelor; iar pe timpul acțiunilor mai grele, să se găsească lângă batalioanele angajate mai greu; b) Comandanții de divizii să se folosească mai puțin de telefoane, trebuind să se găsească în mijlocul regimentelor lor.

12. Se pare că armata austro-ungară, crezând pe sârbi cu totul slăbiți, după retragerea la Rudnic, a voit a executa o dublă învăluire: cu armata a 5-a în direcția Morava, întrunită; iar cu armata a 6-a în direcția Morava

sârbă, pentru a întoarce Rudnic și Kragujevaț. Dar tocmai această manevră, concepută fără a se ține seamă de adversar, a adus comandamentului sârb ocaziunea de a face o frumoasă manevră pe linii interioare, condusă cu măiestrie de comandanți și executată cu energie de trupe.

13. Se calculează că austriacii au pierdut aproximativ 100.000 oameni în luptele din Serbia, până la 1. Decembrie.

14. În lot cursul lunii Decembrie și Ianuarie, presa austro-germană și presa mondială, anunță pregătirea unei nouă armate austro-germane, care va opera contra sârbilor. Până în momentul de față, se pare însă că aceste știri au fost răspândite intenționat de austro-germani pentru a nu atrage atențiunea în alte direcțiuni, către care se pregătesc.

15. Din cuprinsul ordinelor austriace, găsite de sârbi, se observă că în general comandamentele nu dau lămuriri destule asupra situațiunii inamicului și nu fixează bine misiunea trupelor, dând adesea atacuri de poziții, închipuit ocupate de inamic, cece produce desfășurări zadarnice.

16. La începutul războiului, sârbii puteau opune invaziei bulgarilor, în Macedonia, până la 50 batalioane de al 3-lea ban, socotind între ele și recruții din acea regiune. Se zice că mai există aci și câteva baterii cu tragere repede, artilerie de munte, și artilerie model vechiu.

17. Ultima victorie a sârbilor, s'a câștigat mai ales prin bravura personală a tuturor ofițerilor, cari, înțeleseseră, că o bătălie pierdută pe Rudnic, aduce pierderea patriei; aci s'a sacrificat floarea ofițerimii sârbești. Văzând pe comandanții lor pierind, soldații sârbi nu și-au preocupat viața și au câștigat victoria și cu ea independența și poate mărirea patriei lor.

18. Despre cele trei arme și despre serviciile armatei sârbești, se poate spune următoarele, cu privire la operațiunile de până acum:

a) *Infanteria*, este bine condusă, bine instruită la școala războiului și foarte bravă.

Este impresionabilă în restricte, se reface însă, repede și poate fi capabilă de mari eforturi. Mănuiește

bine bombele de mână, cu care adesea, a semănat teroarea în rândurile austriacilor;

b) *Artileria*, este cea mai frumoasă, mai reputată și mai de valoare armă, temută și respectată chiar de inamici, precum se constată din instrucțiunile date de austriaci, pentru artileria lor;

c) *Căvaleria*, foarte puțină, a știut, mai ales prin luptă pe jos, să fie folositoare în momentele critice, armelor surori;

d) *Serviciul intendenței*, condus de ofițeri combatanți de toate armele, lucrează cu multă pricepere, deși mijloacele le sunt foarte reduse. Acest serviciu a satisfăcut destul de bine nevoile armatei.

Coloanele de subzistență și convoiurile armatei, compuse din *care mari*, trase de puternici boi de Colubara, (mai buni ca boii noștri moldovenești), sunt conduse de milițienii de al 3-lea ban, în perpetuă mișcare prin noroaiile grele ale drumurilor Serbiei. Rezultatele date de aceste coloane, au întrecut cu mult teoretica formațiune a unităților de tren, austriace.

19. Despre armata austro-ungară, de Balcani, criticii militari spun următoarele:

Infanteria.—Imbrăcămintea, armamentul și munițiunile complete.

Incepeă focul la maximum 1.400 m. Nu întrebuiță focul de salvă, ci numai focul individual și cel colectiv, de voie și repede. La început, focul eră eficace și bine regulat, însă, de îndată ce intră în zona eficace a focului infanteriei sârbe, efectul scădeă considerabil. Deci, sub presiunea pericolului material, infanteria austro-ungară nu lucră liniștit.

În timpul luptei se produceau pauze, (unele de 2—3 ore), provenite din greutatea aprovizionării cu munițiuni și din cauza oboseii. În asemenea cazuri, se făceau imediat întăriri.

Infanteria întrebuiță rar bombele de mână. Aveă câte o secție de mitraliere la fiecare batalion și întrebuiță bine focul mitralierelor, de preferință la distanțele mijlocii și mici.

Cu privire la luptă, constată următoarele:

Tendința de a învăluî linia de foc adversă. Trăgătorii din linia I-ia la 2—3 pași interval. Salturile pe eşaloane și cât mai lungi posibil. Păstrează o rezervă până în ultimul moment. Utilizează bine terenul. Sub focul artileriei, formațiuni subțiri prin flanc.

A întrebuițat rar luptele de noapte. Se explică de unii că, infanteria slavă, în timpul nopții, trecea la sârbi, ca prizonieri, ceea ce a făcut pe comandamentul austro-ungar să renunțe la aceste lupte.

La începutul campaniei, înainte de a porni la atacuri, se obicinuiă a se da soldaților băuturi alcoolice. Mai în urmă s'a renunțat la acest obicei, care dădea rezultate rele.

Coloanele se acopăr bine în timpul marșului și în timpul staționării, cu serviciul de siguranță.

Cavaleria.—Austriacii au avut, la armata de Balcăni, numai două regimente de cavalerie, afară de cavaleria divizionară.

Nu a avut ocaziune să șarjeze. Patrurile de cavalerie nu au părut prea încusite. Pentru recunoașteri, în cursul războiului actual, serviciile aduse de cavalerie au fost destul de restrânse, isbindu-se peste tot de infanteria adversă, peste care nu puteau trece.

Artileria.—La început mai slabă, a devenit, în urmă, mai dibace la tragere și mai numeroasă. S'a întrebuițat și artilerie grea și obuzierele de munte. Din cauza drumurilor grele, parte din bateriile grele le-a transportat cu boi, deși aveau cai buni și în număr suficient. Se întrebuițează, în general, tragerea indirectă, din pozițiuni bine alese, la 3.000—5.000 m. Se întrebuițează fortificația de câmp, pentru tunuri și pentru servanți. Nu schimbă din poziție, decât când artileria inamică forțează la aceasta.

În cursul luptei, infanteria, în genere, nu răspunde artileriei adverse, ce trage de preferință contra infanteriei. Din contră, sârbi lasă infanteria la propriile ei mijloace și trage contra artileriei adverse, pentru a o neutraliza, iar după ce obține un rezultat bun, în total sau în parte, atacă coloanele sau linia de trăgători adversă, după care susține invariabil acțiunea infanteriei, când aceasta intră în zona eficace a focurilor infanteriei inamice.

Ca concluziuni generale, armata austro-ungară este disciplinată și bine instruită: dispozițiunile în vederea luptei și până în zona eficace a focurilor adverse, se execută cu multă metodă și în ordine, admirată adesea și de sârbi; de îndată ce pericolul material devine din ce în ce mai mare, dezordinea și dezorientarea, confuziuni și flolări, se observă în ordinea de luptă austro-ungară, într'o măsură mai mare, ca în armata sârbă.

Sârbii, explică aceasta prin lipsă de avânt și spirit de sacrificiu, datorit iubirii de patrie; prin moralul lor (austro-ungarii) scăzut și mai ales prin lipsa de coeziune morală și solidaritate între luptătorii de diferite naționalități, (slavi, italieni, unguri, austriaci, români), și între luptători și șefii lor imediați, (ofițerii fiind în marea lor majoritate, austriaci sau unguri). Toate acestea, precum și lipsa de încredere și încriminările reciproce, fac ca efortul unităților austro-ungare, în luptă, să fie mai mic decât al sârbilor; și totuș, armata austro-ungară opusă Serbiei, s'a bătut binișor și eră pe punctul de a învinge, datorită superiorității numerice și mijloacelor de organizare, mai complete.

CAPITOLUL IV

Operațiunile pe teatrul de operațiuni din Caucaz ¹⁾

Turcia, deși nu se găseă în războiu cu nici un stat și nici nu se declarase pentru vreunul din beligeranți, totuș, la începutul lui Iulie, a început mobilizarea.

La 25 Iulie, a început transporturile de concentrare, însă, către finele Iulie, a încetat transporturile, din cauza intervenției unor puteri.

La 5 August, corpurile de armată turcești, mobilizate, se aflau dislocate astfel:

Corpul 1 Armată, la Constantinopol (cu divizia a 3-a la Scutari);

Corpul 2 Armată, având diviziile la Adrianopole, Dimotika și Kirkilisse;

1) Vezi harta.

Corpul 3 Armată, având diviziile la Rodosto, Panderma, Galipoli;

Corpul 4 Armată, pe punctul de a se concentra la Smirna, (diviziile Smirna, Denisli, Butnar);

Corpul 5 Armată, pe punctul de a se concentra la Angora, (diviziile la Angora, Castamuni și Losgot);

Corpul 6 A. la Alep, C. 7 A., la Iemen, C. 8 A. la Damasc, C. 9, 10 și 11, adunându-se spre frontiera Caucaziană;

C. 12 A. la Mossul și C. 13 A. la Bagdat.

La această dată, Turcia a reluat mișcările de concentrare, executându-le cu oarecare circumspecțiune.

Primul plan de concentrare eră să se formeze o grupă de două armate în Europa (Adrianopol și Constantinopol) și o a doua grupă în Caucaz, pe care sperau turcii să o poată aduce tot în Europa.

Însă evenimentele politice și chiar greutățile politice și materiale interne, au făcut ca să se revină asupra primului plan de concentrare, producându-se diferite dislocări și transporturi, astfel că în Noembrie găsim concentrarea aproximativă astfel:

În Europa, 5 corpuri de armată (1, 2, 3, 5 și 6);

La Smirna, corpul 4, (având o divizie trimeasă în spre Egipt);

În Caucaz, corpurile 9, 10 și 11. Se zice că s'ar fi adus aci și corpul 12, ce eră concentrat la Mosul;

În peninsula Sinai, C. 7 și 8;

Pe fluviul Tigru, C. 13 A., făcând față trupelor engleze, debarcate spre Basorach.

Desfășurarea cronologică a operațiunilor

După modul cum s'au anunțat diferitele operațiuni pe acest teatru, pare că Rușii au luat ofensiva cu stânga înainte, în regiunea dela Sud de Karakilisa, până în Van, pentru a amenința dreapta turcilor, iar turcii au luat ofensiva cu stânga înainte, pentru a pătrunde pe teritoriul rusesc din Kaucaz, unde, poate, sperau să aibă și populațiunea de partea lor.

La finele lui Octombrie, flota rusă a făcut demonstrații spre Trebizunda, iar trupele ruse, luând ofensiva, au ocupat Alikilisa, Karakilisa, Diadin și Bayazid, înaintând cu o coloană pe Valea Aras, în direcția Erzerum.

În acest timp, turcii au luat ofensiva în direcțiile Batum, Artiou, Olty, Saricamis, opunându-se, în același timp, și înaintării ofensive a rușilor.

Între 5 și 10 Noembrie, înaintarea rușilor pe valea Aras și pe frontul Karakilisa, Alikilisa, Diadin și Bayazid a fost oprită în loc. Coloanele turcești spre Batum, Olty progresează cu alternative de succes și înfrângere.

În a doua jumătate a lunii Noembrie, armata turcă, întărită, a luat ofensiva pe Valea Alaskert, în direcția Karakilisa și spre trecătorile munților Persieni, în direcția generală Choi și Dilman.

Coloanele turcești, ce înaintau în direcția Alaskert, au dat naștere luptei dela Suverdi și Sabie Dutacha.

Ofensiva turcă a fost respinsă, în dezordine. Această mișcare nu a fost în legătură cu mișcarea generală dela Nord și dela Sud¹⁾.

Tot în acest timp, rușii anunță că au putut ocupa Kapikrioi, la Est de Erzerum, prin valea râului Mehmed și au ajuns la satele Sarai și Asurli.

Nici mișcarea ofensivă către Munții Persiani nu a reușit. Turcii respinși de aci, au suferit mari pierderi de oameni, material și muniții.

Câteva unități turcești, reconstituite în împrejurimi de Van și întărite cu unități de rediți aduse din Bitlis, au reînceput ofensiva, însă, la 7 Decembrie, au fost înfrânți, având mulți morți și răniți, iar rușii, până la 20 Decembrie, înaintează și ajung în apropiere de Van.

Armata turcă, destinată a opera în Caucazia, se compune, la început, din C. 9 și 11. Mai în urmă a fost adus aci și corpul 10, concentrat la Samsun, cu scopul de a fi transportat, pe mare, în Europa. Sunt știri care spun că ulterior s'ar fi adus aci, o divizie din corpul 13, concentrat la Bagdat și destinat a opera pe Tigru, în Mesopotania, contra trupelor engleze, și tot C. 12 ce era concentrat la Mosul.

1) Pe crochii este însemnat cu litera K.

Pe la jumătatea lunii Noembrie, aceste forțe întărite și cu trupe de a doua linie, erau concentrate ca un grup, în apropiere de frontieră, la Vest de Olty și Saricamas și cu un alt grup în zona Erzerum și Hasan Cală. O întindere de peste 50 verste și o adâncime de aproape 100 verste. Afară de acele grupe, erau câteva detașamente spre Nord, pe valea Tchorok (Cioroc) și aproximativ un corp de armată pe Valea Murad (Eufratul superior) la Karakilise și mai spre Sud. Turcii mai aveau o divizie de Nizami întărită cu unități de rediși și de cavalerie Curdă la Meleazghert și împrejurimi; iar trupe de rezervă la Van și împrejurimi, cu destinațiunea să opereze în direcțiunea frontierei Persane.

Armata rusă, sub numele de armata Caucaziană, este compusă, din: Corpul 2 de Caucaz, $\frac{1}{2}$ din Corpul Siberian, Corpul 2 de Turkestan, 1 divizie de cavalerie de Cazaci, 1 regiment de cavalerie Nijegorodsko și 1 regiment de infanterie siberian.

În luna Decembrie și Ianuarie, știrile aduc următoarele vești principale, ce par întemeiate.

Până la 20 Decembrie turcii au ocupat Ardahan, iar la 23, au fost siliți a-l părăsi.

Până la 2 Ianuarie, turcii au fost bătuți la Olty și rușii dau diferite lupte cu succes în regiunea Tschorok.

Rușii aduc noi forțe în caucaz, odată cu trimiterea aci a generalului Rennenkampf.

În ținuturile Persane, deși turcii avuseser succese și ocupaser Tebris, Sofian și Salmas, totuș, până în prima jumătate Ianuarie, sunt respinși de aci de către ruși.

La 17 Ianuarie, se dă din Petrograd următorul comunicat, relativ la succesele rușilor în cursul lunii Ianuarie, și în special, relativ la înfrângerea turcilor la Saricamis:

„În regiunea fluviului Sorog, niște coloane dușmane au fost respinse din satul Boșkoi și s'au retras în grabă.

În Valea Aleaskert, suntem în contact cu dușmanul și au fost câteva ciocniri. Una din coloanele noastre a cucerit Sofian după o luptă crâncenă, capturând un steag, un tun și o cantitate de proviziuni. Dușmanul s'a retras.

prin Taebriș, părăsind câmpul de luptă, unde am găsit multe sute de cadavre.

„A patra coloană de învăluire turcească a fost cu totul înfrântă la Sarykamis, unde corpul al 9-lea, înconjurat, s'a constituit prizonier, pe când resturile celui al 10-lea, părăsind munițiuni și convoiuri, se retrăgeau pe un larg front spre granița turcă, energic urmărit de trupele noastre, cu toate că eră un ger aspru. Victoria dela Sarykamis, n'a fost, cu toate acestea, deplină, de oarece corpul al 11-lea otoman, ale cărui efective au fost îndoite și prevăzute cu multă artilerie din Erzerum, a continuat a atacă avangardele noastre în regiunea Karangan și Khorungan. Înainte de înfrângerea acestei coloane turce, corpul al 11-lea s'a silit a frânge avangardele noastre și a le desface separat, și a unî corpul 9 cu 10 la Sarykamis, însă, după înfrângerea coloanei menționate, elementele corpului al 11-lea s'au repezit cu nouă îndărjire la atac, căutând a acoperi retragerea corpului al 10-lea.

După înfrângerea dela Sarykamis, Enver pașă a sosit la corpul 11 și a dirijat în persoană operațiunile. Din această cauză s'a impus necesitatea trupelor noastre de a bate corpul al 11-lea și a completă înfrângerea celui al 10-lea, care se retrăgea. În consecință, trupele noastre, respingând atacurile furioase ale corpului al 11-lea, au luat în regiunea Karangan ofensiva decisivă, căutând să învăluiască pe turci.

Cu toate viscocele de zăpadă din zilele de 8, 11, 12, 14, 15 și 16 Ianuarie, care făceau comunicațiile imposibile, trupele noastre, făcând efortări eroice și dând dovadă de o tenacitate extraordinară, au progresat continuu, operând atac după atac. Lângă Altunbulag, un regiment turcesc a fost în întregime distrus, iar rămășițele lui, capturate. Puternica pozițiune din Zivine a fost cucerită după un atac al unei coloane ruse, care a luat 2 companii cu tunuri și apoi, după un singur asalt, a cucerit castelul, socotit inexpugnabil, din Zivine”.

Comunicatul acesta nu a fost desmintit de știrile ulterioare ale turcilor, așa că suntem îndreptățiți a crede că el este complet adevărat.

Discuțiuni și observațiuni

Până în prezent, adică după trei luni de zile, nu se manifestă cu nimic important ofensiva turcă în Caucaz, din contră, s'a uzat armata fără nici un scop.

Turcii n'au o superioritate atât de evidentă în forțele lor de uscat încât ofensiva ce au început în două direcțiuni cu totul opuse, să fie capabilă de a da lovituri mari și cu efecte hotărâtoare cel puțin într'o parte. Natura teatrului de operațiuni din Caucaz i-a dus la sacrificii inutile. Mai de preferat ar fi fost ca toată sforțarea lor, sau cea mai importantă, să o fi îndreptat contra englezilor, pentru a fi intrat în Egipt, devenind astfel stăpâni și pe Canalul de Suez.

Războiul *sfânt* proclamat de Padișah, până în prezent, n'a produs efectul așteptat. Musulmanii din Asia și din Africa par că se dezinteresează de ce se va întâmpla Kalifatului. Timpurile au schimbat încă de mult ideile musulmanilor în privința fanatismului pentru războiu în numele Profetului.

— Turcii n'au putut face nimica în războiul balcanic, când aveau de adversari pe Bulgari, pe Sârbi, pe Greci și vor să se războiască cu Rusia, Franța, Anglia!?

— A duce un războiu pe patru fronturi — Caucazia, Europa—Suez și Golful Persic, cu intervale de 1500-2000 km., cu o armată desorganizată, cu ofițeri incuți, fără căi ferate, fără bani, fără muniții și echipamente, nu însemnează altceva decât iscălirea sentinței de moarte.

— Enver Pașa scosese la pensie, cu un an înainte de războiu, aproape 2.000 ofițeri de diferite grade, ca absolut nepregătiți, din toate punctele de vedere. Acuma i-a chemat pe toți și i-a reintegrat.

CAPITOLUL V

OPERAȚIUNILE ÎN EGIPT, CANALUL DE SUEZ ȘI GOLFUL PERSIC.

Forțele turce, chemate a operă în contra Suez-ului și a intră în Egipt, s'au grupat împrejurul formațiunilor corpului VIII de armată turc din Damasc.

Acest corp de armată compus, azi, din 5 divizii, numără aproape 50.000 de oameni. La aceste forțe se mai pot adăoga și părți din corpul VII și din diviziile independente 21-a și a 22-a, aflate în Arabia, pe coasta Mării Roșii, între Hodeida și Meca. Asemenea se mai poate comptă pe un oarecare număr de voluntari din triburile Arabiei și din interiorul Asiei mici, ridicați în urma „răsbouiului sfânt”.

În tot cazul, forțele turce chemate să opereze în această parte, nu pot depăși de 100.000 oameni, din cari numai trei părți luptători.

Englezii au luat ei mai întâi ofensiva, pe văile râurilor Tigru și Eufrat și păstrează o defensivă activă pe canalul de Suez.

Debarcând forțe, în golful Persic, la Bassora, au înaintat, respingând forțele ce au întâlnit, până aproape de Bagdad. Aceasta a avut drept efect de a menține în aceste regiuni forțe din corpul XII și XIII. Numai o parte din ele au fost transportate în Nord, spre Caucazia și spre Vest, spre Palestina.

În așteptarea evenimentelor și ofensivei spre canalul de Suez, englezii și-au întărit mult atât corpul de ocupație, cât și direcțiile de înaintare spre Egipt. Toate punctele de trecere au fost fortificate și armate cu tunuri de câmp, pe alocurea și cu tunuri grele, debarcate. Trupe din cele mai bune, aduse din India și din Australia, fac pază imediată a canalului; toți Beduinii din peninsula Sinaï, bărbați, femei și copii, cu toate turmele lor, au fost ridicați și trimiși în interiorul Egiptului, așa că turcii, în înaintarea lor, vor găsi pustiul întins.

La El Khubri s'a stabilit un pod de vase pentru trecerea artileriei și trupelor. Podul își poate desface o por-

țiță pentru trecerea vaselor. Un tren blindat circulă în tot lungul canalului; automobilele asemenea îl secondează; iar la ambele capete sunt vase de război franceze și engleze, cari fac pază.

Până la sfârșitul lui Ianuarie nu a fost nici o încercare de trecere sau de forțare din partea turcilor. La 2 Februarie, însă, coloane inimice se apropiară de canal și încercară să-l treacă. Ei au atacat canalul între lacul Timsah și marele lac Ammar, pentru a trece la Toussoum. Turcii au voit să întinză un pod cu pontoane din aluminiu, construite special pentru această operație. Tunurile englezilor și ale vaselor, însă, i-au respins cu pierderi.

În timpul pe când se făcù această încercare aci, în regiunea Ismailia, alte lupte se dădeau mai la N., unde turcii au voit să se întărească prin lucrări de săpă, lângă El Kantara, dar de unde au fost respinși cu pierderi mari, cari au trecut, în total, de 1.200 morți și tot cam atâția răniți și prizonieri.

Efectivul total al coloanelor turce a fost de 12.000, cu șase baterii de artilerie; iar pentru traversarea deșertului au întrebuințat 12.000 cămile.

Această primă încercare a dat un fiacș complet și acțiunea „unei armate de 150.000 de turci, sub conducerea nominală a fostului Kediv și reală a lui Djemal Pașa”, după cum au anunțat-o turcii și germanii, rămâne încă a se vedea în viitor; este însă îndoielă.

* * *

— Dela intrarea în războiu a Turciei au trecut aproape 5 luni, și în tot acest timp nu s'a semnalat nici o mare operație contra Egiptului, cum eră anunțată cu atâta șgomot.

— Se poate deduce că o armată, azi, nu se poate improviza ca acum 2.000 de ani, numai prin strângerea drept credincioșilor sub cutele steagului profetului.

— Turcii au anunțat că adevăratul conducător al trupelor de operație contra Egiptului, va fi fostul Kediv, sperând prin aceasta la o răscoală a populației băstinașe, ceea ce nu s'a realizat, de oarece englezii au proclamat autonomia Egiptului și au numit un Sultan din vechea familie domnitoare a Egiptului, independent de Turcia.

— Operațiile în pustiul Sinai cer o pregătire cu totul specială, ceea ce turcii nu au avut-o și nu o pot face așa curând.

— Canalul neputându-se trece decât prin câteva puncte, Englezii pot să-i interzică trecerea foarte ușor, supraveghind unele părți, și luptând în altele. Trenul și automobilele de pe malul vestic le sunt de mare folos, ca și vasele de războiu, ce ajută la pază și chiar la luptă.

CAPITOLUL VI

DISCUȚIUNI ȘI OBSERVAȚIUNI GENERALE ASUPRA RĂZBOIULUI EUROPEAN.

1. Este de gândit mult asupra fenomenului că: fiecare dintre beligeranți caută a arunca răspunderea războiului, pe celalt. Acest fenomen s'a observat în războaiele contemporane, însă, niciodată, nu a fost atât de pronunțat ca astăzi.

De ce se caută scuze? De cine se tem beligeranții?
Ce urmăresc prin aceste scuze?

Discursurile în parlamente, cărțile diplomatice publicate, literatura, universitățile și presa au desfășurat cea mai mare activitate pentru a stabili răspunderea războiului. Toți caută răspunderea în deschiderea ostilităților; iar nu în tendințele, cu mult mai vechi, de armare și de pregătire. Tuturora pare că le este teamă a nu fi acuzați că au pus piedică civilizației, că au turburat liniștea omenirii, prin acest războiu.

Cum, însă, pregătirea de a se turbura această liniște durează de zeci de ani, nu înțelegem de ce nu se duc cercetările către origina înarmării? De ce se opresc aici la deschiderea ostilităților? Desigur, de teama că ducându-se cercetările către origina înarmării, procesul răspunderii acestui războiu, ar lua altă față; atunci ar fi lupta între cei ce susțin că războiul este etern ca omenirea și între cei ce pretind că el este o urmă a timpurilor barbare.

Dar atunci nu s'ar mai putea acuza o partidă pe alta, căci, și unul și altul s'au pregătit de războiu, cu deosebire numai că unii s'au pregătit complet, iar alții mai puțin.

Credem că actualul războiu nu va servi ca să găsim pe vinovatul care l-a provocat, ci, va servi, ca să găsim pe vinovatul care nu a știut a-l prepara, pe acela care a crezut că războiul nu este compatibil cu civilizația; va servi încă, pe deoparte, pentru a se demonstra că dreptul de a trăi al națiunilor nu poate fi înăbușit cu forța; iar, pe de altă parte, că națiunile nu pot trăi dacă nu știu să se apere cu forța. Va servi, așa dar, pentru sociologi, spre a găsi formula necesară a dezvoltării paralele a forțelor intelectuale, fizice și morale ale poporului; pentru a găsi legile după care popoarele să știe a-și pregăti și organiza paralel instituțiile corespunzătoare celor trei elemente ale progresului: știința, simțirea, forța. Va servi pentru a se afirma încă odată că instituția militară constituie o față principală din viața unui popor și din principiile de progres.

În fine, metodologiei militare, îi va servi ca să-și întărească și să completeze principiile științei războiului;

iar fiecărui militar și cetățean, în parte, îi va servi ca să știe că meseria armelor trebuie învățată și practică ca orice ramură de activitate omenească, deci, în cazarmă sub drapel, care formează marea școală a națiunii, pe unde trebuie să treacă toate elementele valide ale țării.

2. Cum își explică umanitariștii și pacifiștii următoarele fenomene constatate în acest războiu?

a) Teoriile socialiste, pacifiste, umanitariste, nu au temperat spiritul războinic. Din contră, se desfășoară astăzi acte de eroism, pe care nu le găsim nici în istoria veche;

b) Formele de guvernământ și chiar politica internă oricât ar fi fost de viciată la unele dintre statele în luptă, nu a slăbit spiritul războinic; ele au influențat în rău sau în bine numai asupra organizării și pregătirii materiale a armatei;

c) Distrugerile de obiecte de artă, capturările, impunerile de războiu, sunt mai numeroase și mai grele astăzi decât în războaiele vechi;

d) Războiul pe timpul iernei este mai pronunțat astăzi în plină civilizație — decât în războaiele vechi — când nu era atâtă civilizație și când războiul încetă iarna pentru a conserva sănătatea luptătorilor;

e) Pregătirea războiului implică și grija de cei rămași acasă, de îngrijirea familiilor, celor căzuți în luptă, etc., preocupări ce nu există în războaiele mai vechi;

f) Teoria veche a întrebunțării armelor numai pentru scoaterea omului din luptă era mai respectată în războaiele vechi, decât în cele actuale.

În războiul actual pe Mare, în războiul cu mine terestre, și chiar în lupta de câmp, a dispărut această teorie umanitară și s'a înlocuit cu teoria distrugerii;

g) Țările care nu se pregătesc de războiu, oricât ar fi de înaintate în celelalte ramuri de activitate, sau oricât ar fi de înapoiate ca cultură și civilizație, sunt mai amenințate să dispară acum — în plină civilizație — decât în timpurile vechi.

3. Civilizația a dat naștere unei prejudecăți la al cărui

proces asistăm acum, cu ocaziunea acestui războiu european. Prejudecata este aceea că războiul a fost considerat ca o urmă a barbariei. La această judecată a urmat fatal o formulă corespunzătoare: pentru a obține pacea, trebuie a te pregăti de războiu”.

Acum, când s'a produs războiul, fiecare beligerant caută a arunca vina pe celălalt, și aceasta, din cauza formulei false, admisă de civilizația care a spus că armarea este pentru pace, iar nu pentru războiu.

Asistăm acum la procesul acestei prejudecăți, care, desigur, se va termina prin a se redacta o altă formulă: războiul este o necesitate a condițiilor pământești... cum e omul, așa va fi și omenirea...

Inteligența, generozitatea, arta, etc., n'au nici o înrăurire asupra spiritului războinic; din contră, sosesc momente când se alimentează din el. Așa dar, civilizația să-și prepare războiul ca și pe celelalte ramuri de activitate, și să fie în stare să facă războiul, căci nevoile civilizatoare i-l vor cere, în unele momente când morala și diplomația nu vor avea argumente suficiente.

4. Ce vor mai spune astăzi acei pedagogi militari sau acei rutiniști cari s'au pronunțat întotdeauna contra pregătirii ostășești prin știință și cultură cât mai întinsă:

Se ziceă: Ofițerul austriac nu are nici o cunoștință generală; el își cunoaște însă bine atribuțiunile militare și atâta tot; el este un perfect om de războiu. Cu toate acestea, războiul a probat contrariul.

Ofițerul francez este cărturar, el nu e om de acțiune, deci nu e om de războiu. S'a probat din contra, că tocmai cultura i-a întărit aptitudinile de războiu.

Negreșit că nu trebuie a cădea nici în extremitatea cealaltă, adică numai a culturii fără pregătire practică. În această greșală căzuse ofițerul francez în 1870, dar s'a corectat în urmă, practicând, fără a condamna știința.

5. Războiul de astăzi pare a fi caracterizat printr'un fenomen nou, acela al întrebuintării presei în mod cu totul neobișnuit, pentru a atrage deoparte sau de alta, puterile neutrale. Sistemul acesta face impresia procedului

de bâlcu de a atrage vizitatori. Se întrebuințează știri false, ziare plătite, agenți speciali, interviuri, etc., și pare a da rezultate. În războiul din 1912—1913 l-a întrebuințat Bulgaria într'o foarte largă măsură, dar, din cauza politicei ei externe, nu i-a folosit mult acest procedeu.

6. Din cauza lungimii enorme a fronturilor și din cauza imposibilității manevrelor decisive pe flancuri, pare că se ivește în știința militară o tendință de ruperea frontului: Lodz, Varșovia, Jadar, Reims, Soissons, Marna, Tormachow, etc.

7. Operațiunile în timpul iernii nu încetează cu desăvârșire, toluș, ele nu pot avea un caracter decisiv acolo unde sunt efective mari, ca în războiul actual.

8. Credem că între preocupățiunile viitoarei conferințe dela Haga, vor fi și următoarele:

a) Pierderile de oameni fiind foarte mari în timpul iernei, din cauza degerărilor, pneumoniilor, etc., va da naștere unor discuțiuni dacă timpul iernii nu s'ar putea respecta printr'un armistițiu. De altfel, știința militară a fost mai umană decât umanitariștii, de oarece, ea nu s'a ocupat prea mult de războiu, pe timpul iernii, admitând că este greu de executat și că se produc pierderi zadarnice în efectiv, ceace nu convine științei militare;

b) Limita întrebuințării avioanelor în războiu;

c) Limita procentului de soldați înarmați, în raport cu populația;

d) Proporția între arme;

e) Impunerea cremațiunii pentru morți;

f) Respectarea proprietății particulare, a stabilimentelor și a averii publice, precum și a obiectelor de artă;

g) Interzicerea distrugerilor lucrărilor de artă;

h) Discuțiunile diplomatice în ședințe deschise, ca și discuțiile pentru legi;

i) Proporția între bugetul militar și bugetul general.

9¹⁾. Războiul, ca să fie dus cu sorți de reușită, trebuie să fie pregătit politicește, adică să se prepare alianțele, să se fixeze neutrii, să se cunoască starea de pregătire a adversarului.

Germania nu numai că n'a pregătit bine alianțele și neutralitățile, dar încă nu a cunoscut bine starea de pregătire a adversarilor. A comptat pe desbinările politice dintre Franța și Rusia, precum și pe luptele dintre clase, și pe cea dintre capital și muncă, crezând că acestea vor aduce revolte, greve, etc.

10. Războiul trebuie să aibă la bază un element moral, adică un ideal al neamului, sau apărarea teritoriului încălcat. El nu poate reuși când se face pentru ridicarea prestigiului monarhiei, cum este cazul războiului Austro-Ungarici în contra Serbiei, sau pentru dictatură, astfel cum a voit Impăratul Germaniei.

11. *Telegrafia fără fir, telegrafia ordinară și telefonია* au luat o mare întrebuințare în operațiunile strategice și tactice. Din timp de pace conducătorii să dea fondurile necesare pentru înființarea lor, în cea mai largă măsură; iar militarii să nu înceteze a face practica întrebuințării lor.

12. *Rolul armelor nu s'a schimbat*, dar a luat mai multă importanță legătura dintre artilerie și infanterie. Desigur că și proporția artileriei, în raport cu infanteria, se va mări, dacă, principiile umanitare nu vor interveni la Haga pentru a stabili o proporție. Cavaleria nu a jucat roluri mari în aceste războaie, însă, de aci, nu trebuie trasă învățătura că i s'a micșorat rolul. De altfel, pe toate teatrele de operațiuni s'au petrecut lupte de cavalerie de care vor ține seama știința militară.

Germanii au desființat cavaleria divizionară și cea de corp de armată, transformând-o în infanterie. Au menținut numai diviziile de cavalerie.

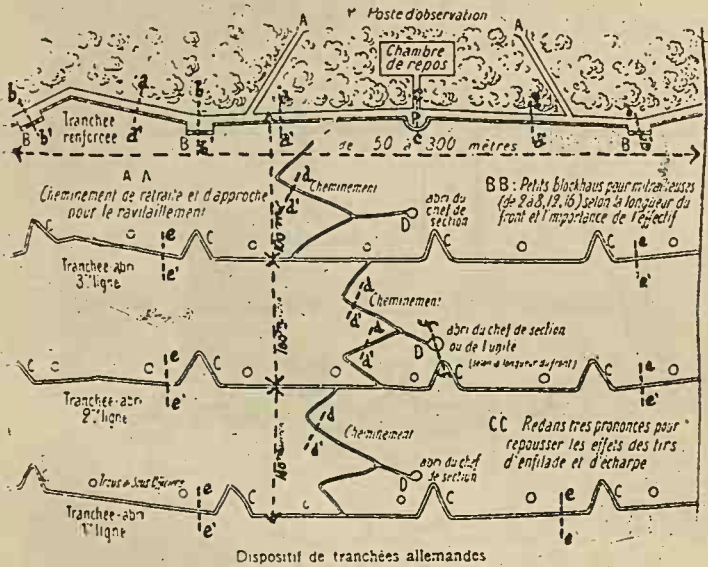
1) Punctele dela 9—18 sunt luate și prefăcute după lucrarea maiorului de statmajor, în rezervă Pietraru „Fazele războiului actual“.

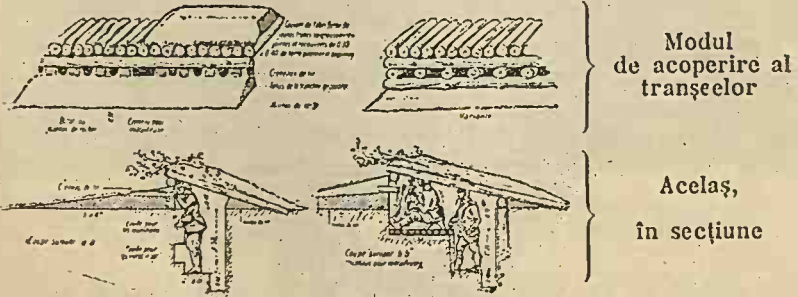
13. Rolul fortificațiilor *pare a se mări*. Va fi influențat, desigur, profilul, modul de construcție, traseul, suprafețele de acoperit, etc. Uneltele de săpat vor deveni necesare pentru fiecare soldat.

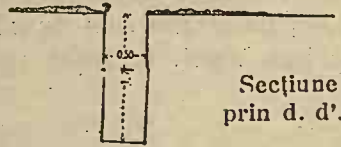
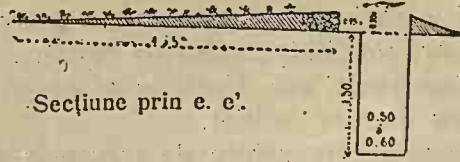
Dăm aici mai multe schițe de tranșeele germane pe frontul de Vest. Ele pot servi de directive și nouă.

14. Rolul și acțiunea marinei în războiul s'a mărit. Asistăm, pentru prima oară, la lupta vaselor mici și, în

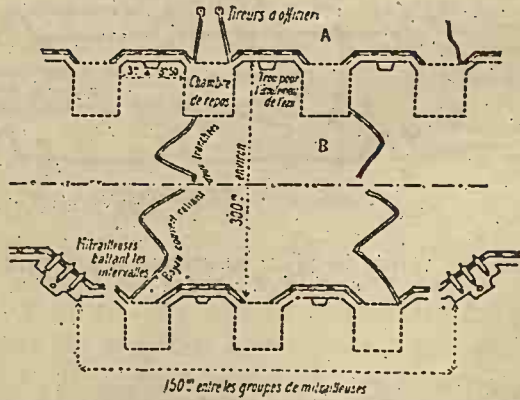

Intăriri germane văzute în plan, cu secțiunile lor, prin a. a; b. b; c. e; d. d'; și f. f.

Secțiunile e. e; d. d; și f. f. din planul de mai sus.

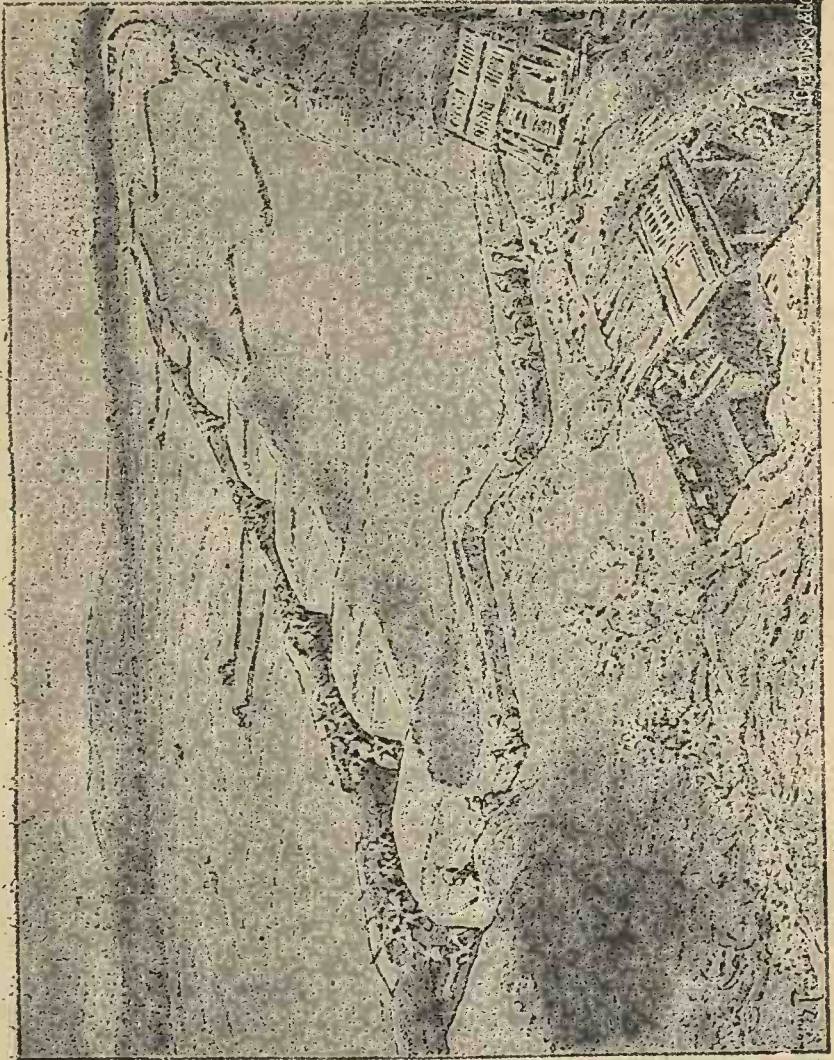
Planul altei întăriri, în care se văd și mitralierele pentru baterea intervalelor. Mai jos secțiunea A B.

Camera de odihnă Secțiune prin A. B.

especial, a submarinelor și la adevărata lor întrebuințare, ce
le fusese ccr testată până acum.

De aci înainte, valoarea unei flote se va măsura nu

Ferspectiva acelorasi întăriri germane.
O parte din „camerile de odihnă” nu sunt încă acoperite.

numai după numărul Dreagnouth-urilor, ci și după pro-
porția de submarine ce are față de vasele mari.

15. *Serviciul de aprovizionare și cel sanitar au alins cea mai mare întrebuintare*; deci, vor lua o mare dezvoltare în viitor.

Războiul acesta va demonstra că cea mai ideală organizare nu va putea satisface întotdeauna nevoile de aprovizionare și cele sanitare ale trupei. În mod fatal intervin zile când trupele sunt lipsite de aprovizionări, și când oamenii nu pot avea asistența medicală.

Numai forța morală și educațiunea individuală pot compensa aceste lipsuri utilizând, în asemenea cazuri, hrana de rezervă, cu chibzueală, răbdând fără a cârți, când nici aceasta nu se găsește, îngrijindu-se fiecare de starea sa igienică și sanitară, cu mijloacele ce va trebui să aibă asupra sa.

16. O armată, ca să câștige victoria, trebuie să aibă o bună și completă organizare și pregătire, nu numai în cece privește instrucțiunea militară și formarea cadrelor, dar încă o bună cunoaștere și întrebuintare a tuturor invențiilor științei, precum: drumurile de fier, aeroplanelle, automobilele, bicicletele, telegrafia fără fir, etc.

Liniile ferate din Germania sunt suficiente pentru operațiuni în orice direcție și către orice frontieră, deoarece Germanii, au ținut întotdeauna seamă ca traseurile lor să satisfacă deopotrivă interesele economice și cele strategice. Austro-Ungaria are un traseu avantajos, însă insuficient.

Belgia, deși are o numeroasă rețea de căi ferate, nu a putut trage tot utilul militar din ele, fiind trasate numai din punctul de vedere economic.

Franța și Rusia au neglijat această chestiune. Serbia nu a avut puțința materială a realiza căile ferate de care au avut nevoie.

Avioanele, în general, nu au dezvoltarea suficientă la nici un beligerant. Germania este mai bine pregătită din punctul de vedere al aerostației. Întrebuintarea avioanelor, în actualul războiu, a întrecut cu mult prevederile și a contrariat cu totul pe acei cari le contestă valoarea militară.

Artileria a tras mult profit de întrebuintarea lor.

Nu sunt încă date suficiente asupra valorii lor în recunoașteri. Au o influență considerabilă pentru menținerea moralului trupelor amice și pentru demoralizarea populațiunii adverse. Ele par a deveni un fel de talisman al întreținerii mândriei naționale.

Automobilele și autocamioanele au luat cea mai mare întrebuințare în Germania, Franța, Anglia și Austria pentru aprovizionări și reaprovizionări, pentru serviciul sanitar, iar în câmpul de luptă pentru recunoașteri, știri, comandamente, legături, etc. și pentru transport de trupe.

În viitor știința militară va trage principii pentru utilizarea lor în operațiunile strategice și tactice. Au avut chiar în operațiunile de până acum o întrebuințare folosite în luptă: Atacul prin surprindere în Belgia, și atacul armatei de Paris în flancul drept german, pe Marna, pare a se datorî, în parte, și întrebuințării automobilelor.

Bicicletele și motocicletele au întrecut utilizarea ce se așteptă dela ele, mai ales, în ceea ce privește detașamentele, susținerea cavaleriei, a artileriei, telegrafisti, pionieri, recunoașteri pe timpul luptelor și cercetări înaintea luptelor.

17. Abnegațiunea, lăcerea și spiritul de sacrificiu, personal, sunt necesare pentru victorii.

Se simte nevoia, din ce în ce mai mult, ca atât militarii, în cercul lor de activitate, atât cetățenii în rolul lor, cât și conducătorii politici ai țărilor, să-și calce pe resentimentele sau pornirile personale și să-și dea ajutor reciproc, în interesul superior al țării și al neamului.

În această privință, Serbia a dat probe de înaltă putere morală. De altfel, în Anglia, în Germania, în Rusia și în Franța, s'a produs fenomenul acesta al abnegațiunii, însă, s'au ivit, pe ici, colea, și animozități. În Austro-Ungaria s'au pronunțat grave abateri, atât în cercurile sociale, cât și în rândurile armatei.

18. *Serviciul de informațiuni înaintea frontului și de legătură între unități* a luat o mare întrebuințare din cauza enormei întinderi a fronturilor. Unități întregi s'au văzut distruse sau rătăcite din cauza lipsei de serviciu de cercetare și de legătură. Cercetările și recunoașterile ge-

nerale nu sunt suficiente; ele pot folosi comandamentului, dar trupelor nu, din cauza depărtării lor de locul comandamentului. Se impune organizarea de mijloace proprii pentru cercetare și legătură la fiecare unitate.

19. Pregătirea trupelor pentru operațiuni de noapte și operațiuni în munți, se impune din ce în ce mai mult.

20. Organizarea spionajului și a informațiilor pe căi particulare a luat cea mai mare întrebuițare și se impune să i se dea o mare dezvoltare. Germania și Rusia au avut cel mai dezvoltat serviciu de spionaj și informațiuni. Comisionari de mărfuri, angajați de industrii, intelectuali, pictorii cari cutreeră țara și porturile, pic-tând și spionând, industriași, lucrători, funcționari comerciali, etc., au fost întrebuințați pe o scară întinsă.

Femeea, întrebuințată altădată pentru acest scop, a fost întrebuințată și de astădată, însă serviciile ei nu erau de ajuns; a trebuit încă o armată de informatori și spioni.

De aci se trage învățătura ca, pe deoparte, fiecare stat să-și organizeze acest sistem de informațiuni; iar pe de altă parte, educațiunea să lucreze astfel încât populațiunea să știe a se păzi la da informațiuni discrete, pentru a-și păzi țara de nenorociri.

21. Se zice că lipsa de solidaritate între ofițerii austriaci și afinitatea slavă dintre Cehi și Croați cu Sârbii a grăbit dezastrul armatei austriace din Balcani.

22. În cadrele armatei mobilizate intrând foarte mulți ofițeri de rezervă, atât în trupele combatante cât și în trupele și serviciile auxiliare, se simte multă nevoie ca aceștia să cunoască chestiunile militare și modul de funcționare al armatei. Reiese, dar, în mod lămurit, că vulgarizarea științei militare este o chestiune care va trebui să preocupe pe conducători, de oarece, durata concentrărilor în timp de pace nu este suficientă pentru a-i pune pe aceștia în cunoștință cu tot ceea ce le este necesar din chestiunile militare. Afară de aceasta, concentrările nu trebuie să servească pentru a da noțiuni despre armată.

și despre știința militară, ci numai de a înprospăta și practică cunoștințele, ce se presupun cunoscute de mai înainte.

23. Judecând după numărul intelectualilor, al celor din clasele superioare, al aristocraților și al prinților căzuți în luptele din acest războiu, este ușor de recunoscut că Austria a dat cel mai mic procent, deci, Austria se găsește în decădere sub acest raport. Se scrie pe ici, coleă, că intelectualii, aristocrații, bogătașii și prinții Austro-Ungariei sunt presărați pe la toate serviciile auxiliare, pe la toate părțile sedentare și pe la diferite însărcinări și misiuni speciale în alte țări.

24. În războiul actual s'au produs multe retrageri executate după toate regulile științei militare și multe ruperi de luptă executate cu măiestrie. Intre acestea, reamintim retragerea francezilor pe Marna, în urma bătăliei dela Charleroi, epuizând forțele adversarului prin dese lupte de ariergarde și prin ruperi de luptă dibace. Ruperea luptei executată de Hindenburg, retragerea sârbilor pe Kolubara-Lyg, etc.

25. Mulți ofițeri de infanterie austriaci nu dau nici un impuls moral unităților lor pe timpul înaintării. Ei stau la 300 m. înapoia lanțului; iar pe timpul asaltului nu se văd. Unii martori oculari spun că la început dau oarecare interes, însă, către sfârșitul luptei se dezinteresează cu totul.

La Germani, din contra, ofițerii dau cel mai mare avânt; de aceea pierderile în ofițeri sunt numeroase. Se pretinde chiar că în multe împrejurări numai exemplul ofițerilor și — câteodată — măsurile drastice luate de ei, duc liniile de luptători până la izbirea corp la corp.

25. Din cauza pierderilor enorme de ofițeri de infanterie, Germanii au fost nevoiți a trece la infanterie foarte mulți ofițeri de cavalerie și a avansa ofițeri pe gradații de infanterie meritoși.

27. Nevoia de a se întrebuiți cele mai drastice măsuri contra populației inimice care deservește operațiunile, și chiar contra celei amice, care nu dă tot concursul necesar armatei, a mers crescând. Se pare că vom ajunge la legea că: această nevoie merge în raport direct cu efectivele și cu cheltuelile enorme cauzate de războiu. Aceeaș lege pare a se constată și în aplicarea sancțiunilor în cecece privește respectul proprietății particulare, al lucrărilor de artă, al averii generale, etc.

28. Intrebuițarea semnelor de identitate cu numele omului, cu numărul sau și cu corpul din care face parte; aduce multe servicii pentru stabilirea identității.

29. Să se observe că în momentul când germanii pătrunseseră în Franța, când o parte din opinia publică franceză se descurajase, crezând că germanii intră în Paris și ca de aci înainte să scape cine va putea, atunci, apare două știri de efect și de reculegere:

a) Guvernele Angliei, Franței și Rusiei, se angajează a nu intra în tratative de pace separat în cursul acestui războiu. Cele trei guverne au convenit ca, atunci când vor avea loc discuțiile de pace, nici o putere aliată nu va putea pune condițiuni de pace fără acordul prealabil al fiecăruia dintre aliați.

b) America declară că va ataca, dacă se va atinge vreun obiect de artă din Paris.

30. Imediat după Mukden, când Rusia era înfrântă, diplomația germană a început să înțepe pe Franța și să provoace diferite incidente, pentru a o târi într'un războiu, pe care, însă, nu voia să se zică că l-a provocat.

Telegrammele diplomatice din acel timp pot proba aceasta în deajuns.

Dacă a renunțat atunci Germania la războiu, a făcut-o numai de teama Angliei, care era gata să sară în ajutorul Franței.

De atunci au început marile înarmări în Europa.

31. A se observă că luptele de uzură ale aliaților

contra armatei germane, tind a o epuiză, întocmai precum în istoria veche au epuizat romanii pe Anibal și pe armatele lui.

32. La 1812 au început luptele contra lui Napoleon cel Mare, au continuat în 1813, 1814 și s'au terminat în 1815. Tot așa au început acum luptele în 1912, au continuat în 1913 și 1914. Probabil se vor termina în 1915, adică exact la 100 de ani.

33. Până în prezent nu avem date asupra funcționării diferitelor servicii ale armatelor. Din ceea ce s'a putut deduce până acum din ziare, pare că serviciul poștal a lăsat de dorit atât la francezi, cât și la germani. Poate să fie aci și pretențiunile prea mari ale publicului, care crede că acest serviciu poate funcționa la războiu tot așa de exact ca în timp de pace.

34. Un om de metodă și de ordine împinse până la pedantism, rămâne adesea contrariat când se ivesc incidente neprevăzute cari îl contrariază. S'ar putea aplica această constatare la conducătorii germani, obișnuiți cu spiritul de ordine și de metodă necontrariată: rezistența Belgienilor, intrarea în acțiune a Angliei, neutralitatea Italiei, declararea de războiu a Japoniei, înfrângerea de pe Marna, și concentrarea Rusiei mai de vreme decât fusese prevăzută, au contrariat atât de mult pe conducătorii germani, încât se poate susține că de aci înainte măsurile luate de ei sunt în mare parte influențate de această stare de enervare.

Moltke, în 1870, contrariat de incidentul dela Sarrebrück, a modificat transporturile armatei a 2-a, și nu a putut corecta greșala decât după oarecari incidente neplăcute între A. I și A. II, precum și după o scurgere de timp de 6—7 zile. Este sigur că de ar fi fost în stare armatele franceze să profite de această perturbare, greșala ar fi avut consecințe neplăcute pentru armatele germane.

De astădată, armatele triplei înțelegeri au știut să profite de primele perturbări făcute în proiectele germane și de aceea, nici azi, nu s'au putut reculege germanii.

Dacă la această stare de enervare mai adăugăm și orgoliul național german exagerat, că nici un picior de soldat inamic să nu calce teritoriul german, este ușor de înțeles pentru ce se sbat armatele germane de opt luni de zile, fără nici un rezultat pozitiv din punct de vedere militar și nici un rezultat practic din punct de vedere social.

Știința militară nu poate da rezultate, oricât de bine ar fi pregătită armata, dacă politica cu tendințele ei de efect, nu o lasă să-și aplice principiile în întregime.

Armatele germane consumate în zadar pentru a opri pe ruși să calce pe teritoriul german, aduceau victorii sigure pe frontul de Vest, dacă ar fi fost duse acolo. În acest timp, rușii nu aveau vreme să ajungă nici pe linia Danzig, Breslau, Cracovia și Carpați.

De altfel, iată cum se verifică cele ce spunem aci:

În 1869, Moltke scria în proiectul său de operație contra Franței, supozând că Austria va lua partea Franței, pentru a se răsbună pe 1866:

„Vom merge mai întâi contra Franței, contra Franței singure, *cu toate forțele noastre*, chiar când, în acest timp, Austria va invadă teritoriul prusian, fără să întâlnească nici un obstacol în cale-i, și chiar dacă ar voi să meargă până la Berlin, și să se stabilească în capitala noastră; Cu armatele noastre victorioase, după ce am zdrobit Franța, vom reveni în țară, traversând întreaga Germanie, entusiastă și înălțată prin spiritul victoriei naționale, și vom câștiga, în aplauzele unanime, o a doua mare victorie asupra austriacilor”.

În 1913, Wehrverein, (Liga apărării germane), cea mai mare societate din Germania, care numără membrii cu milioanele și care aproape își dictează programele militare, cereă, între altele, relativ la sporirea armatei, ca într'un caz de războiu „*nici un soldat inamic să nu calce sfântul pământ al patriei*”.

Oare, această cerință să fi influențat pe conducători în atât, încât să fi uitat marele principiu pus înainte de Moltke, în 1869?

În tot cazul, principiul a fost călcat și se afirmă, nu știm pentru a câta oară, că: politica trebuie să se

păzească de a influența operațiunile militare. Politica să aleagă momentul și să dea mijloace, mijloace și iar mijloace; lăsând armata să opereze cum va crede, pentru a realiza victoria.

CAPITOLUL VII

RASBOIUL PE APA

Considerațiuni generale

Războiul pe apă, privit în mod general, se deosebesc de războiul de uscat, prin o serie întreagă de considerații din cari vom arăta o parte, în câteva cuvinte:

a) Mersul flotelor se face în tot lungul și largul mării — excepții cu totul reduse — fără a lăsa nici o urmă. Nu este nevoie de a se urma, ca la armata de uscat, o anumită linie de operație, un anumit drum, o anumită cale ferată. Se poate întâmpla, din această cauză, ca două flote, cari merg una spre alta pentru a lupta, să treacă pe alături, la o depărtare de 20—30 mife și să nu se întâlnească; dacă este ceață pe apă, atunci, întâlnirile sunt cu totul problematice;

b) Pe timpuri de ceață, operațiile sunt cu totul reduse; iar dacă ceața este mare vasele se imobilizează, de teamă de a nu se ciocni între ele;

c) În războiul de uscat, una din grijele cele mai mari este aprovizionarea și hrănirea trupelor; la armata de apă, fiecare vas își are hrana și tot felul de aprovizionamente, cu el;

d) La armata de uscat, baza de aprovizionare rămâne totdeauna în urmă; la armata de apă, în special în executarea unui mare drum — exemplul flota rusă din Europa trimisă în Extremul Orient în 1904—1905 — are baza de aprovizionare înaintea sa. Pe măsură ce a isprăvit aprovizionamentele, va trebui să-și ia altele dela depozitele din drumul său;

e) Numărul vaselor, forța și silueta lor, constituirea escadrelor, numărul tunurilor și al echipajului sunt cu-

noscute, de loși, din timp de pace; o mică variație în constituirea escadrelor, nu schimbă nimica în fondul organizației. La armatele de uscat, se pot mobiliza mult mai multe unități decât există în timp de pace și care unități au aproape aceeaș valoare ca și celelalte;

f) Napoleon a zis, între altele: „Un amiral nu are nevoie să ghicească ceva despre inamic; el îl știe unde se găsește, care-i este forța, care-i sunt tunurile, etc.; apoi: Marea Indiilor, Oceanul, Marea Nordului, canalul Mânecei, etc., în toate părțile nu este decât o *câmpie întinsă*, netedă, de apă, în timp ce pe uscat nu se petrece acelaș lucru”. În adevăr, bătălia navală, din cauza acestor cunoștințe ce se are, în prealabil, asupra forțelor inamicului, poate fi considerată ca o partidă jucată pe față, — cărțile jos.

În armata de uscat, intră o serie întregă de necunoscut;:

g) Rezultatul unei bătălii navale iese în evidență aproape dela primele lovituri de tun; iar sfârșitul urmează foarte repede și hotărîtor, deoparte sau de alta. Togo, a putut anunța la Tokio, după o jumătate de oră dela angajarea bătăliei dela Tsushima, că victoria este de partea sa. După două ore de luptă, flota rusă eră distrusă; resturile ei au fost culese până a doua zi dimineața; adică în 17—18 ore — cu totul — nu mai există flotă rusă;

h) În o luptă navală se angajează dela început totalitatea forțelor, fână a se mai opri rezerve. Orice păstrare de forțe navale, ca rezervă, poate să aducă un dezastru; în timp ce la armata de uscat, păstrarea unei rezerve este recomandată și impusă de felul luptei;

i) După o luptă navală, vasele avariate merg în porturile de războiu — baze de operații — pentru a se repara, aprovizionă și pentru a-și completa echipajul; armata de uscat, primește dinapoi toate întăririle, ce-i vin dela baza de aprovizionare;

j) O singură mină poate scufundă un cuirasat în câteva minute; iar un cuirasat în o escadră, poate fi asemuit unui corp de armată, în armata de uscat.

k) În bătăliile terestre, rezultatul se capată, mai în totdeauna, prin lupte piept la piept cu infanteria. Ea

este regina bătăliilor. În bătăliile navale, rezultatul îl dă numai tunul; el este totul, și cu cât este mai puternic și cu bătaie mai mare, cu atâta este mai hotărîtor.

* * *

Dar, dacă acestea sunt deosebirile, apoi se pot găsi și asemănări.

Așa: a) În timpul înaintării flotelor adverse pentru luptă, este absolut necesar ca marșul să le fie acoperit de o siguranță care să meargă la distanța corespunzătoare spațiului, pentru luarea dispozițiilor de luptă; iar inamicul trebuie să fie cercetat și găsit cât mai departe posibil, dând flotei amice timpul necesar. Aceste două elemente ar constitui serviciul de cercetare și de siguranță, comparată cu operațiile armatei de uscat, adică spațiul și timpul necesar operațiilor.

b) În timpul angajării bătăliei, manevra este totul, ca și la armata de uscat. Alegerea unui punct slab al flotei inimice, sau gruparea a forțe mult superioare asupra unui punct tare, rupe echilibrul și face ca victoria să se incline în partea celui care manevrează. Inșuș lumina puternică a soarelui poate fi întrebuințată în manevrare; acela din adversari care are soarele în față, este mai dezavantajat.

„Frappez fort, frappez tous ensemble, et frappez à la tête!

Surtout: frappez trois contre un; du fort au faible”¹⁾.

c) În timpul unei bătălii navale, vasele mici, torpiloare, contratorpiloare, submarine, se țin deoparte, apărând flancurile flotei amice; după bătălie, joacă rolul cavaleriei în urmărire. Ele, prin loviturile cu torpile, dau lovitura de grație marilor cuirasate sau crucișătoare, nesconfundate, dar care au avut artileria scoasă afară din serviciu, în timpul luptei.

d) Flota se împarte în escadre, iar o escadră cuprinde mai multe vase. O flotă este considerată ca o armată sau chiar un grup de armate — cum au Englezii —; iar o escadră este o armată sau un corp de armată. În

1) L'Étenant de Vaisseau Bomdry, Tsachschina.

o bătălie navală, escadrele luptă individual — ca și armatele sau corpurile de armată — coordonându-și, însă, acțiunea între ele, fără a se mai primi ordine de detaliu, pentru atingerea scopului colectiv;

e) Nu se angajează niciodată lupta, fără un plan, care plan se comunică tuturor comandanților de escadre, iar aceștia îl transmit mai departe tuturor vaselor de sub comanda lor. Acest plan este conceput pe baza știrilor primite dela escadrele de cercetare și de siguranță, trimise înainte. Fiecare escadră și în escadră fiecare vas, își are rolul său;

f) *Forțele morale* joacă un rol tot așa de mare în luptele de apă, ca și în acelea de uscat. Prin instrucție, prin educație, prin inițiativa mișcărilor, prin convingerea deplină a tuturor în câștigarea victoriei, și prin încrederea tuturor în șeful suprem, moralul este, la cel mai înalt punct, ridicat. O asemenea armată, de uscat sau apă, trebuie să învingă;

g) Spiritul ofensiv câștigă victoria.

Teatrul de războiu. Teatre de operații

Teatrul de războiu maritim. — Ca și în războiul de uscat, aceeași definiție are și teatrul de războiu maritim, adică: Toate apele pe cari ar putea avea loc întâlniri între adversari și lupte, precum și de unde adversarii își pot aduce toate cele necesare pentru aprovizionare și întreținerea armatei.

În *războiul cel mare*, teatrul de războiu maritim, cuprinde toate apele globului, toate mările și toate oceanele. Aceste ape sunt azi în stăpânirea deplină a mării alianțe, afară de Marea Baltică și Marea de Marmara, care sunt stăpânite: prima de Germania, iar a doua de Turcia.

Teatre de operații maritime. — În acest mare, imens, teatru de războiu, sunt mai multe teatre de operații, navale, maritime, pe cari s'au desfășurat lupte navale, sau pe cari se vor desfășura în viitor.

Aceste teatre de operații sunt: Marea Baltică, Marea Nordului, Canalul Mânecei; Marea Mediterană, cu Marea Adriatică; Dardanelele, cu Marea de Marmara; Marea

Neagră; Oceanul Indian (în regiunea insulelor Falkland), și Oceanul Pacific (coastele Kili).

În lungul coastelor acestor teatre de operații, statele riverane, au o serie de cetăți maritime, puncte de sprijin, mari ateliere de construcție și reparație, cari servesc, toate, ca baze de operații ale flotelor amice. Toate aceste puncte de sprijin sunt întărite, sau sunt mult retrase în fundul golfurilor sau în gura marilor fluvii, pentru a nu fi expuse bombardărilor vaselor inimice.

Organizarea coastelor și crearea porturilor militare și a punctelor de sprijin

Un port militar este considerat ca un centru important de mobilizare, ca o bază de operație de așa natură, încât războiul maritim nici nu s'ar putea face fără existența lui. Marile porturi de războiu, dispun de mijloace numeroase de reparații și chiar de construcții de vase și de foarte multe aprovizionări de tot felul.

Porturile militare, sunt, de obicei, stabilite în puncte importante strategice și accesibile cu ușurință vaselor de tonajul cel mai mare. În același timp flota, în interiorul portului, trebuie să fie în mod absolut la adăpostul unui bombardament inamic.

Punctele de sprijin sunt porturi cu mai puține mijloace de aprovizionare și de reparații. În special, le lipsește marile docuri, pentru a putea face reparațiile unor stricăciuni de așa natură sau numărul lor este mai redus.

Ele, însă, își au importanța lor, și adesea o flotă nu poate opera fără un punct de sprijin în apropiere. Flota franco-engleză a voit să pună mâna pe Cataro, spre a avea un punct de sprijin, în apropierea bazei navale austriace. Neputând să-l ia, a fost nevoită să se așeze tocmai la Malta.

Flota anglo-franceză, ce operează contra Dardanelor, și-a stabilit punctul de sprijin în golfurile insulelor Tenedos, Lemnos, etc., pentru a fi în apropierea zonei de operații. Vaselor mai rău avariate sunt duse tocmai la Malta pentru reparații.

Porturile maritime și punctele de sprijin ale diferitelor state pe coastele teatrelor de operații maritime, sunt:

Rusia. Se pare că situația geografică a acestei țări, se opune ca să devină o mare putere maritimă. Coastele Rusiei răspund în trei mări, cari nu sunt mări libere, cari sunt ca niște mari saci, păzite la gură de către alte state. Așa: Marea Baltică, păzită de strâmtoarele dintre Danemarca, Suedia și Norvegia; Marea Neagră, păzită de strâmtoarea Bosforul și Dardanele, a Turciei; și Marea Japoniei, păzită de strâmtoarele La Pérouse, Tsungaru și Coreea, a Japoniei. Ea, prin urmare, este nevoită să întrețină trei flote, și la așa distanță una de alta, încât ajutorul reciproc este iluzoriu; în special, distanța Baltica-Vladivostok este de aproape cât meridianul pământesc, socotind mersul pela Sudul Africii.

Cu toate acestea, Rusia, după dezastrul naval în războiul cu Japonia, s'a pus în mod serios pe lucru, atât pentru reconstituirea flotelor sale, cât și pentru stabilirea unor puternice porturi maritime și puncte de sprijin, pentru flotele viitoare.

În Marea Baltică, Rusia are următoarele porturi de războiu, așezate toate în golful Finlandic: Reval, Helsingfors, Viborg și Kronstadt; iar Riga, în fundul golfului Riga; în Marea Neagră are: Sevastopol și Nicolayew; iar în Extremul Orient are: Vladivostok.

Germania.—Desvoltarea coastelor este de 1470 km. Apărarea coastelor este împărțită în două: a) partea dela Vest de Kiel, adică Marea Nordului cu canalul de Kiel, și apoi, b) partea Mării Baltice. Prima parte atârnă direct de ministerul marinei; iar a doua de ministerul de războiu al Prusiei.

Germania a redus la minimum posibil numărul porturilor sale militare, dându-le, însă, celor existente, o dezvoltare cât mai mare posibil. Pentru adăpostirea flotelor, ca baze de operații, ei utilizează și porturile mari de comerț, punându-le, însă, la adăpost de orice bombardări inimice. Cele mai importante din acestea sunt: Brema și Hamburg. Apărarea efectivă a coastelor și-o bazează, în primul rând, pe o flotă puternică și pe concursul submarinelor.

c) Bazele navale germane cele mai principale, sunt: Cuxhaven, pe Elba, stațiune de submarine, mare de-

pozit de mine, hangare pentru aeronautică. Se află la 15 mile de Brunshutell, punct tare fortificat la intrarea canalului de Kiel.

Wilhemshaven, mare arsenal, situat la 12 mile în interior pe râul Iada.

Helgoland, pe care germanii îl numesc și Gibraltarul Mării de Nord, bază navală puternic întărită, având un port artificial, bogat înzestrat, și în care se pot refugia multe vase.

Emden, la 11 mile în interiorul gurei râului Ems, minunat port pentru armarea de numeroase vase mici, pe cari englezii îl tem ca punct de plecare pentru o expediție germanică în Anglia.

Lehe, Bremerhaven și Geestemde, la gurile Vezel-ului, protejând cu puternice baterii portul comercial Breima.

Insulele Borkum, Juist, Norderney, Langeroog și Wangeroog sunt fortificate. Din dosul acestei perdele de insule fortificate, flota de torpiloare poate să iasă neobservată în Marea Nordului, sau prin spatele lor să se retragă la Wilhelmshafen.

Prin construirea canalului de Kiel, între Kiel și Brunshutell, se poate spune că coasta germană formează o bază navală neîntreruptă între Marea Nordului și Marea Baltică.

Prin faptul superiorității flotei germane asupra celei ruse, Marea Baltică poate fi considerată ca o Mare închisă germană, în care ea are bazele navale: Kiel, Friederichsort, Dantzig, Pillau, Memel, Svinemunde.

Canalul „Impăratul Wilhelm”, Kiel, a fost lucrat în anii 1887—1895, în urma enormelor stăruințe ale lui Moltke, Bismark și ale Impăratului Wilhelm și în contra voinței opoziției, care, față de marile cheltuieli „neproductive”, nici nu voiă să audă de așa ceva.

Azi. se văd marile foloase ale acestui canal „neproductiv”, negustorește vorbind, însă, foarte extrem de productiv militarește și naționalicește vorbind. Flota de războiu este liberă să treacă din Marea Nordului în Marea Baltică, cu totul nesupărată, fără a fi expusă. El permite concentrarea tuturor forțelor navale pe un singur teatru de operațiune naval, și în afara loviturilor inamicului, și prezintă cel mai sigur adăpost pentru flotă.

Are o lungime de 98,7 klm.; este transversat de 2 poduri de cale ferată, înalte, deasupra apei, de 42 m.; și de 2 poduri pentru șosele. Inușeala vaselor, în canal, poate fi de 10 mile, pentru vasele mari, și de 15 mile, pentru cele mici.

Construirea lui a costat 156 milioane mărci. Lărgimea canalului, la suprafața apei, eră de 67 m., și adâncimea de 9 m.; în urmă, cu nouile mari cuirasate, s'a constatat că trebuie mărită. Din 1907 s'a început lărgirea și adâncirea lui. Cheltuielile prevăzute, sunt de 223 milioane mărci, și lucrul trebuie să fie gata în 8 ani, 1915. Astăzi, canalul are 101,75 m. lărgime, la suprafață, și 11 m. adâncime.

Insula Helgoland, formează santinela înaintată a gurii canalului. Această insulă, puternic fortificată, cuprinde un port pentru torpiloare, submarine, și un mare depozit de materiale de războiu, special pentru marină. Această insulă a fost a Englezilor, și au cedat-o Germanilor, în schimbul Zanzibarului. Germanii au întărit-o și au mărit-o prin lucrări artificiale, unind cu ea chiar „Dunele” ce se aflau în apropiere, și unde erau locurile de preumblare și de băi ale populațiunii alese. Azi, constituie, în întregime, cu „Dunele”, un fort, o cetate maritimă, de 1-iul ordin, care apără intrarea în Elba și Canalul Kiel.

Dintre acestea: Kiel are 6 docuri plutitoare și 6 docuri uscate, cu o lungime ce variază între 120—180 metri; Wilhelmshaven are 5 docuri plutitoare, 7 docuri uscate, cu o lungime între 120—200 m. Un mare doc se află în construcție; Dantzig, are trei docuri plutitoare, un doc uscat, de aceeaș mărime cu precedentele.

În celelalte mări Germania dispune: Tsingtau, cu un doc plutitor de 16.000 tone; Daresalam (Africa de răsărit), cu un doc plutitor și cu mari instalațiuni de reparații; Duala (Kamerun), cu un doc plutitor și cu ateliere de reparații.

Anglia.—Pe întreaga coastă și în toate coloniile mai principale, Anglia și-a ridicat multe porturi de războiu și numeroase puncte de sprijin.

În metropolă, cele mai importante porturi de războiu sunt: În canalul Mănecei, Plymouth, Portland, Portsmouth.

și Dover; Pe coasta de Răsărit, Sheerness, Neuw Castle, Rosyth; Pembroke, pe coasta de Vest; pe coasta Irlandei, Queenstown.

In Marea Mediterană are: Malta și Gibraltar-ul.

In afară din Europa are: Kaptown, Aden, Bombay, Hongkong, și Sidney.

Toate aceste mari porturi de războiu sunt prevăzute cu numeroase docuri plutitoare, pentru vasele de cel mai mare tonaj, și cu numeroase ateliere de construcții de vase.

Puncte de sprijin, fortificate, are: In Anglia, Falmouth, Southampton, Chatam, London, Harwich, Hul, Hartlepool, Sunderland, Dundee, Invergordon, Greenwich, Lamlash, Liverpool, Bristol, Belfast, Cook, etc.; iar afară din Europa are: Singapur, Colombo, Auckland, Bermuda, Halifax, și Esquimalt, în Canada; Simonsbay (colonia Cap), Freetown, în Africa de Vest.

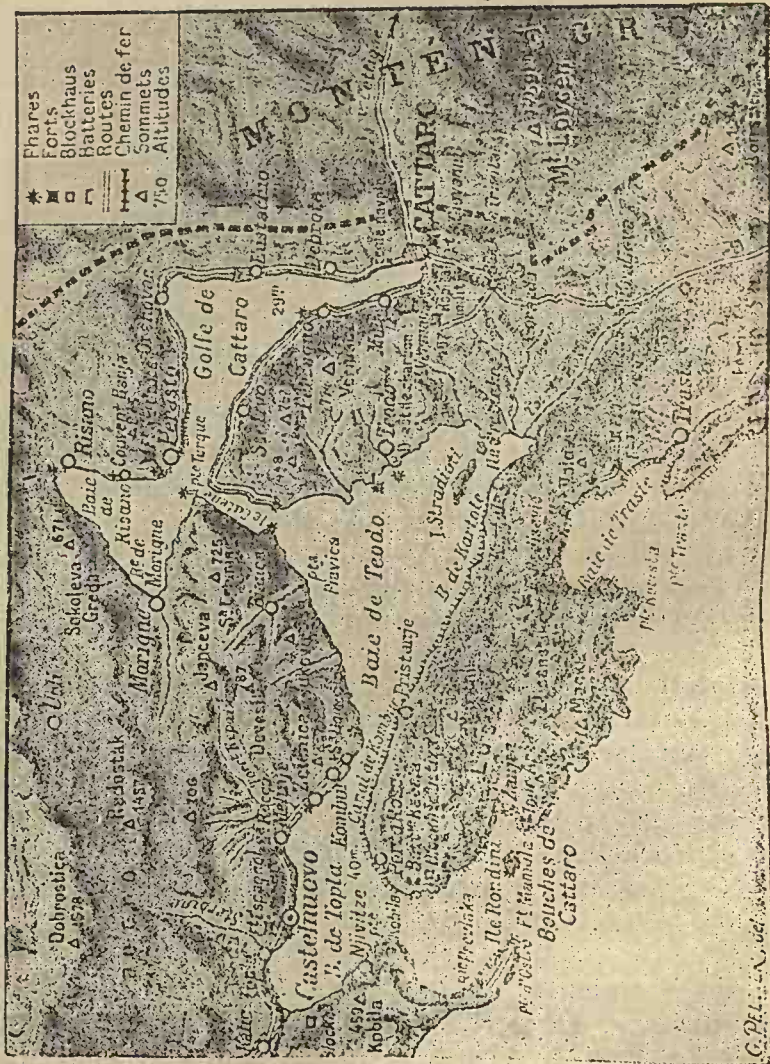
După cum se vede, întreg globul este presărat cu porturile și punctele de sprijin ale flotelor imense engleze. In special, cele din Canalul Mânecei și de pe coasta de Est a Angliei, formează baza flotelor cari blochează Marea Nordului. Depărtarea mijlocie a acestor din urmă porturi la porturile germane Cuxhaven, Helgoland și Wilhelmshaven, nu întrece 450 mile.

Franța. — Pe coastele europene, Franța are următoarele mari porturi de războiu: Dunkerque, Cherbourg, Brest, cari fac față pe coasta canalului Mânecei; Lorient, în golful Gasconiei; Toulon și Bizerta (Tunisia), în Mediterana; iar ca localități întărite sunt: Calais, Boulogne, Havre, Rochefort, St. Malo, Ajacio.

In afară din Europa, are: Diego Juarez, în Indii; Oran și Dakan (Africa de Vest).

Austro-Ungaria. — In Marea Adriatică, Austro-Ungaria dispune, ca port de războiu, de Pola. El se află la 100 km. Sud de Triest, în fundul unui golf foarte puternic, prin situația geografică și prin lucrările de fortificație. Triestul, Fiume și Cataro, sunt puncte de sprijin

din cari ultimul este foarte puternic, atât prin situația sa geografică, cât și prin fortificațiile de cari dispune.

Japonia. — Are ca porturi mari de războiu: Kure, Jokosuka, Sasebo, Maizuru, Masampo (Coreea); iar ca puncte de sprijin, numeroasele golfuri și strâmtori aflate

printre insulele sale, cari pot fi foarte ușor interzise, prin instalări de mine și prin baterii de coastă.

Turcia. — Turcia nu dispune de porturi de războiu. Pentru a se ajunge, însă, în Marea de Marmara, și deci pentru a se atinge Constantinopolul, Turcia, prin situația sa geografică naturală, are în stăpânire cele două strâm-tori: Dardanelele și Bosforul, cari pun în legătură Marea Neagră cu Archipelagul și deci cu Mediterana.

Marea Mediterană

Marea Mediterană nu este o singură mare, ci mai degrabă un șir de mări, unele mai mici, altele mai mari, rezultate din prăbușirile ce au urmat rând pe rând.

Marea Mediterană este împărțită aproape în două părți egale, prin peninsula italică, prelungită cu Sicilia.

Mulțumită căldurii acestei mări, ținuturile ce o brăzdează au o iarnă blândă — clima mediteraniană; — iar zăpada nu se vede decât pe vârfurile munților vecini. Grație acestei clime, țărmurile Mediteranei, din timpurile cele mai vechi, au fost căutate de diferitele popoare cari s'au îngrămădit în decursul tuturor timpurilor. Plato zicea: „popoarele s'au adunat în jurul Mediteranei, ca broaștele în jurul unui lac”; iar acuma, în timpurile mai noi, desigur, că tot aceasta a făcut ca puterile europene, să graviteze în această parte, și să-și pună piedici unele altora, prin toate căile, pentru ca stăpânirea acestei mări să nu fie numai într'o singură mână.

De fapt, Anglia posedă intrările în această Mare: Gibraltarul și Canalul de Suez. Acestea sunt două mari porți, prin cari trec vasele ce fac comerțul cu întreaga lume.

Legătura Mediteranei cu Marea Neagră, se face prin Dardanelele, Marea de Marmara și Bosforul; aceste două strâm-tori sunt în mâinile Turcilor.

În mijlocul Mediteranei, se află insula Malta, tot în stăpânirea Englezilor, și care constituie una din cele mai tari cetăți maritime din lume.

Dardanelele, este strâmtoarea care leagă Marea de Marmara cu Archipelagul. Lungimea Dardanelelor este

de 67 km. și cu o lărgime care variază între 1350—7600 m. Adâncimea obișnuită se menține aproape peste tot între 50—60 m. Din cauza marilor fluvii cari se varsă în Marea Neagră, apele acestei Mări se scurg prin Marea de Marmara și Dardanelele în Marea Mediterană, formând un curent continuu, cu o iușeală de 4 mile pe oră.

Coastele sunt formate deoparte de peninsula Galipoli, de cealaltă, de coasta Asiei mici. Peninsula Galipoli are o lărgime, în partea sa centrală — cea mai largă — de aproape 10 km.; iar istmul care o leagă de Europa—Playari—la Bulair are numai 4 km. Terenul peninsulei este accidentat, escarpat și stâncos. Are înălțimi până la 348 m.; în istm, înălțimile scad la 100 m. Golful de Saros are adâncimi mari, permițând apropierea de coastă a vaselor de tonaj mare; iar uscatul are numeroase puncte bune de debarcare.

Apărarea Dardanelelor este dublă: fixă și mobilă. Apărarea fixă este formată din o serie de forturi așezate pe ambele maluri ale strâmtorii. Cele mai principale sunt: coasta Europeană: Sedul-Bahr, Namazieh (Kilid-Bahr), Deimen Burun, Tham Burun, Bokali-Kaleh; iar pe coasta asiatică: Kum-Kaleh, Hamidie, Chanak Kalesi, Medjidie, Keose-Kalesi, Nagara Kalesi.

Numărul total al forturilor și al numeroaselor baterii este de 17 pe coasta europeană și de 13 pe coasta asiatică, cu un număr total de aproape 7—800 guri de foc de calibre diferite — între 2.10 și 3.50 —. Această artilerie este dublată de mai multe baraje de torpile, așezate, în special, în locurile cele mai strâmpțe și după încovoieturile strâmtorii.

Partea cea mai critică a forțării Dardanelelor, este partea centrală între Hamidie și Nagara. Dela Nagara înainte, strâmtoarea se lărgeste și nu mai este apărată de forturi sau baterii.

La Bulair sunt câteva forturi moderne, făcute în 1912. Numai o șosea deservește forturile.

Garnizoana forturilor și apărării exterioare se compune din: 15—20.000 de oameni pe coasta asiatică, și de 50.000 pe coasta europeană.

Apărarea mobilă, formată din flotă, este neglijabilă

față de forțele mari ale aliaților. În tot cazul, forțarea Dardanelor, constituie una din operațiile cele mai remarcabile de marină.

Marea de Marmara are o lungime de 277 km. și o lărgime de 74 km., fără nici un obstacol natural până la Ia Constantinopol. În fața Constantinopolului se află grupul insulelor Princhip, fortificate în ultimul timp.

Bosforul unește Marea Neagră cu Marea de Marmara. Are o lungime de 30 km. și cu o lărgime care variază între 600—3.200 m., și cu o adâncime aproape constantă între 30—35 m. Curentul de apă, venit din Marea Neagră, are aci o iușeală mai mare — 5 mile pe oră. Bosforul se pretează și mai bine la apărare decât Dardanelele; fiindcă în spatele întăririlor se întinde întregul teritoriu turcesc, de unde pot veni forțe suficiente pentru a se opune debarcărilor eventuale.

Pe coasta europeană sunt 13 forturi și baterii; iar pe coasta asiatică opt forturi, toate tăiate în stâncă și cari bat canalul în toate părțile. Numărul total al tunurilor este de, aproximativ, 400 de calibre, între 210 și 305. La intrare se află două mari forturi: Kilio în Europa, și Riva în Asia, cari interzic intrarea. Atacul în această parte s'ar putea face prin o debarcare chiar între Tchataldja și linia fortificată — interval 28 km. — și în acest mod se poate obține două succese: întoarcerea liniei fortificate și atacarea imediată a forturilor. Chiar la Apus de Tchataldja o debarcare are sorți de isbândă, fiindcă linia va fi bătută în flanc de forțele navale ruse din Marea Neagră.

Canalul de Suez. Canalul de Suez unește apele Mării Mediterane cu acelea ale Mării Roșii. El este în mâna Englezilor, cari stăpânesc astfel poarta drumului celui mai direct la Indii. Lungimea totală este de aproape 160 km., iar lărgimea de aproape 100 m. și adâncimea nedepășind de 9 m. Incepând dela delaga golful de Suez, din Marea Roșie, canalul merge pe lângă marginea unui mic lac, apoi la localitatea Chaluf intră în marele bazin sau lacul Amar, din care iese la Serapeum. La localitatea El Ferdane intră în L. Ballah, iar la El Kantara o mică limbă de pământ separă acest lac de L. Menzaleh, pe marginea orientală a căruia merge canalul până la Port Said (v. schiță, p. 396).

Drumurile cari din Est duc spre Vest, trec prin lînbile de pămînt ce sînt între diferitele lacuri; iar traversarea canalului se face prin mari bărci-pontoane, pe cari se pot îmbarcă și vehiculele cele mai mari. O cale ferată, pornind dela Suez, merge în tot lungul canalului, pe șarmul vestic, până la Port-Said; dela Ismailia o ramură duce la Cairo.

Direcțiile pe cari ar putea înainta o armată sînt: El Kantara, Ismailia, Toussoum și Suez.

Canalul nu este fortificat; în urma intrării și Turciei în războiu, englezii au întărit, prin lucrări pasagere și chiar semi-permanente, toate direcțiile de înaintare probabile.

Gibrialtarul. Orașul Gibrialtar aparține Angliei dela 1704. El a fost ocupat prin surprindere de către amiralul Rooke, în timpul războiului de succesiune al Spaniei. El este clădit pe coasta și la baza unei stînci înalte de 425 m. Această stîncă se numește „Punta de Europa”. Această stîncă este brăzdată de numeroase forturi și baterii, tăiate toate în stînci de granit; apoi galerii, depozite, ateliere de reparații și de construcții, etc., din abundență și de toate felurile. Cetatea se pare că este una din cele mai puternice din lume și chiar se zice că nu s'ar putea lua.

Garnizoana obișnuită se ridică la 12—14.000 oameni. Portul, deși este cam expus vînturilor de S.-V., este destul de bun; foarte multe diguri s'au făcut în timpurile din urmă pentru a-l ameliora. Portul are o mișcare comercială care apropie pe a Marsiliei.

Strâmtoarea Gibrialtar unește apele Oceanului Pacific cu acelea ale Mediteranei. În punctul cel mai puțin îngust are 13 km. lărgime, iar cel mai larg nu depășește de 19 km., așa că tunurile bateriilor din Gibrialtar stăpînesc, în mod necondiționat, și această mare și importanță poartă, care duce la coastele tuturor țărilor riverane cu Marea Mediterană, sau la coastele Sudice ale Asiei.

În strâmtoare este un curent destul de tare, de $2\frac{1}{2}$ mile, și care vine din Atlantic spre Mediterană — la suprafață — și un altul din Mediterana spre Atlantic — la fund. Adîncimea strâmtoării variază între 300—900 m.

și această adâncime minimă se menține, cu foarte mici variațiuni, până lângă coastă.

Pe coasta africană, în fața Gibrialtar-ului, se află posesiunea spaniolă, Centa.

Operațiunile maritime

Generalități

Stăpânirea mării. În limbajul obișnuit marin este această expresiune: Stăpânirea mării. A fi stăpân pe Mare, înseamnă a avea completa libertate de navigație, siguranța tranzacțiilor comerciale, circulația liberă a pavilioanelor: în sfârșit, libertatea deplină a tot ceea ce reprezintă viața unei națiuni. În timp de pace, această stăpânire a mării, se capătă prin marile tranzacții comerciale, urmate de imense transporturi pe apă, dela un cap al lumii la celălalt.

În timp de războiu, siguranța acestui comerț, această stăpânire a mării, este dată de flota de războiu, și cu cât ea este mai puternică și mai numeroasă, cu atât și comerțul se dezvoltă mai în voie, la adăpostul stăpânirii mării.

Când Impăratul Wilhelm a zis: „Viitorul nostru este pe mare”, s'a gândit la o marină comercială care să poată duce în toată lumea imensa industrie națională, și s'a gândit apoi că această flotă comercială să fie adăpostită de puterea tunurilor unei mari flote de războiu. Când a spus aceste cuvinte, el arată: „Qu'un peuple ne saurait prétendre à absorber l'empire économique mondiale s'il n'était en mesure, avec la maîtrise industrielle et pacifique des flottes commerciales, d'imposer par la force la maîtrise des flottes militaires”¹⁾.

Aci este tot secretul sforțărilor extraordinare germane, pentru alcătuirea unei puternice marine de războiu.

Stăpânirea mării se capătă prin două mijloace: a) blocusul forțelor adverse în porturile unde s'au refugiat;

1) Capitaine de Vaisseau Gabriels Darrieus. La Guerre sur mer. Stratégie et tactique.

b) o bătălie navală care să distrugă forțele active adverse.

În războiul actual, stăpânirea mării, în mod absolut, este astăzi de partea mării alianțe. Toate mărilor și oceanele sunt curățate de vasele de războiu germane; iar vasele de comerț s'au refugiat, fie în porturile străine, sau sunt capturate.

Considerând numai o comparație anglo-germană, între flotele de comerț existente și vasele pierdute sau capturate, avem:

Germania are 3.000.000 tone vase de comerț; Anglia 12.404.000 tone.

Germania a pierdut: 1.400.000 tone vase de comerț; Anglia 500.000 tone.

Pierderile se împart astfel:

Germane	{	102 vase reținute în porturile engleze.
		100 capturate sau înecate de vasele engleze.
		200 capturate sau înecate de aliați.
		29 mari steamer, reținute în Statele-Unite.
		<u>431</u> cu 1 400 000 tone.

Anglia	{	74 vase reținute în porturile germane.
		46 vase capturate s'au scufundate de armatele germane.
		<u>114</u> cu aproape 500.000 tonaj.

Dacă se adaugă aci și vasele franceze, ruse, japoneze, belgiene și austro-ungare, se poate deduce felul cum ar crește diferența.

Blocusul. Prin blocus trebuie înțeleasă acțiunea îndreptată contra unui port sau contra coastelor inimice, prin care acțiune se interzice, fie ieșirea la larg a flotelor adverse, fie chiar intrarea vreunui vas străin, de războiu sau de comerț, în acel port sau spre acea coastă.

Blocusul are avantajul că face stăpânirea mării în mod indirect și fără luptă; are desavantajul, însă, al oboșirii atât a echipajelor, cât și a vaselor, căci neconținut trebuie ținute sub presiune și în veghere, fiindcă nu se știe ziua și ora când escadra inamică își va face apariția.

Pentru executarea blocusului, forța navală însărcinată cu aceasta, ocupă un punct de sprijin sau un port, în apropierea portului blocat, așa fel încât să poată supra-

vegheà în tot momentul intrarea și ieșirea oricăror năvi, și putând să intervină cu toate forțele la momentul voit. Nu trebuie, însă, crezut că un blocus, oricât ar fi de puternic, va putea interzice cu totul ieșirea sau intrarea năvilor izolate. Marea nu poate să fie întotdeauna și în tot momentul stăpânită, căci sunt adesea furtuni mari, cețuri, etc., cari fac ca blocusul să fie mult slăbit.

În războiul actual, marea alianță a declarat blocusul coastelor Germaniei, Austro-Ungariei și Turciei; iar Germania a declarat blocusul coastelor Angliei și coastei de Nord a Franței.

Marea alianță, având stăpânirea mării prin numeroasele și puternicele lor escadre, face un blocus, s'ar putea zice, aproape absolut, fiindcă nici o navă, de nici un soi, venită din Apus, nu poate intra spre coastele germane, și cu atâta mai puțin, spre acelea ale Austro-Ungariei și Turciei, spre cari duc porțile Gibrialtar și Suez. Înspre Germania singurele vase de comerț cari mai pot, cu oarecare teamă, să vie, sunt acelea ale Danemarcei, Suediei și Norvegiei.

Așa că în definitiv, comerțul și toate relațiunile cu tot restul lumii sunt, de fapt, tăiate de către marea alianță.

Anglia, în executarea acestui blocus, își ține majoritatea forțelor navale în porturile de războiu de pe coasta de Est a ei și în acelea de pe coasta Mânecei. Marea Nordului, însă, este supravegheată de servicii continue de cercelare, făcute de vasele mici și iuți, contra-torpiloare, vase eclerori, torpiloare, submarine și chiar Hidroplane. Aceste mici escadrile înaintează până departe spre coastele Germaniei, și când se înapoiază, întâlnesc altele cari le iau locul. În sprijinul acestor vase de cercelători sunt marile crucișătoare cuirasate de tip Dreadnough, cari sunt de asemenea împărțite în escadre de serviciu, pe anume zone. Grosul forțelor de luptă sunt în tot momentul gata de a ieși la larg, când vor fi anunțate de vasele eclerori.

Strâmtoarea Gibrialtar și canalul de Suez sunt în modul cel mai riguros păzite, așa că se poate zice că pe aceste porți nu pot intra decât vasele cari au învoirea Angliei. Pe tot restul Oceanului și mărilor, nu mai există vas german.

Blocusul declarat de Germania are intenția să-l execute cu ajutorul submarinelor. Și în acest caz, însă, aceste mici vase trebuie să aibă o bază de operație, un punct de sprijin, unde să se odihnească și să se reprovizioneze.

Raza de acțiune a celor mai mari submarine germane, cele mai noi, nu întrece de 2.000 de mile, așa că după ce au ținut marea câțva timp forțamente vor trebui să se înapoieze la baza lor. Numărul submarinelor germane capabile de astfel de acțiuni, fiind foarte redus (cel mult 20), față de întinderea mării, față de numărul de porturi de păzit, față de lungimea coastelor engleze și franceze, față de numărul covârșitor al vaselor anglo-franceze, cari urmăresc submarinele germane, se poate spune că nici pe departe nu poate fi vorba de o realitate cât de slabă a unui blocus al coastelor engleze. A scufundă, prin noroc, 2-3 vase de comerț pe săptămână, când în porturile engleze intră, în mijlociu, 1400 de vase, aceasta nu se poate spune blocus. În afară de aceasta, conform regulilor stabilite la Haga și admise de toate țările din lume, vasele cari execută blocusul nu au dreptul să scufunde vasele ce atacă — vase de comerț — ci să le captureze și să le ducă în porturile proprii, pentru a fi judecate de tribunalele de priză, instituite ad-hoc. A le scufundă pentru că nu le poate captura, este o acțiune care se aseamănă cu piraateria, chiar dacă echipajul a fost îngăduit să coboare în bărci

Prin urmare, blocusul trebuie să fie real, ceeace nu este cazul decât de partea mării alianțe.

Războiul de cursă. Prin războiul de cursă—corsari—se înțelege înarmarea unor vase, în general, de comerț, cari atacă și capturează vasele de comerț inimice.

Origina războiului de cursă se ridică până în evul mediu. El a fost început chiar de marii neguțători, cari își înarmau vasele pentru a și le apăra contra piraților și hoților de mare. Înarmarea se făcea cu învoirea tacită a guvernului respectiv. Adesea se făceau expedițiuni pentru prinderea și stârpirea piraților. Și adesea pirații operau sub pretextul că sunt corsari.

La 1400, Franța interzise corsarilor săi de a-și arma vasele și de a lupta — chiar contra vaselor inimice —

fără a avea o autorizație scrisă din partea Regelui. Aceasta pentru a evita pirateria.

După un secol, celelalte țări imitară exemplul Franței. Nu s'a mai dat învoire de cursă, decât numai în timp de războiu și la persoane bine cunoscute. În astfel de condiții, corsarii deveniră auxiliarii vaselor de războiu, destinați, în mod special, numai pentru distrugerea și capturarea vaselor de comerț inimice.

Plenipotențiarilor puterilor se întruniră la Paris, în congres, la 1856, și au adoptat, în mod solemn, următoarea hotărâre: 1) Cursa se desființează; 2) Pavilionul acoperă mărfurile inimice, afară de contrabanda de războiu; 3) Mărfurile neutre, exceptându-se contrabanda de războiu, nu se poate captura, chiar sub pavilion inimic; 4) Blocusul, pentru a fi obligatoriu, trebuie să fie efectiv, adică menținut de o forță suficientă, pentru a putea interzice, în mod real, accesul la coasta mării inamicului.

Toate statele au iscălit aceste hotărâri, afară de Spania, Statele-Unite și Mexicul.

Cursa nu poate fi făcută decât în largul mării sau în apele teritoriale ale beligeranților. În fluvii sau râuri, cursa este considerată ca piraterie.

Scrisoarea patentă ce se dădea corsarilor, îi deosebeau dintre pirați, și îi puneă în rândul luptătorilor „franc-tireuri”, cari duceau pe apă, războiul de partizani sau micul războiu.

În timpul lui Napoleon, Franța, fiind în luptă, fără întrerupere, cu Anglia, a organizat corsarii și a parvenit ca, în intervalul dela 1793—1815, să captureze sau să scufunde 10.871 nave engleze, din cari, numai în anul 1797, au fost 949 de vase.

În declarațiunea făcută în congresul din 1856, s'a mai adăugat: „desființarea cursei, nu împiedică, însă, pe beligeranți a organiza o marină voluntară; dar această marină va trebui să fie organizată militărește, și comandată de ofițeri din marina militară și încorporată în flota militară; ea va avea aceleași drepturi și îndatoriri ca și flota de războiu”.

În războiul actual, Germania a avut pregătite dinainte anume vase, pentru a duce lupta contra comerțului englez și francez.

În general, toate vasele marinei militare, aflate în apele străine, trebuiau să ducă lupta contra tuturor năvilor, de orice categorie, aparținând adversarilor; iar vasele neutre să fie vizitate, capturate sau, la nevoie, scufundate.

La declarația de războiu, Germania avea următoarele vase de războiu, în apele străine:

1. *Stațiunea din Asia de răsărit*, cu reședința în Kia-Tschao: comandant, contra-amiral Von Spee. Vasele: Scharnhorst, Gneisenau, crucișătoare-cuirasate, — Nürnberg, Leipzig, Emden, crucișătoare protejate. Apoi alte vase mai mici, torpiloare, canoniere, etc.

2. *Stațiunea din Australia*: crucișătoarele neprotejate Condor, Cormoran;

3. *Stațiunea din Africa de răsărit*: crucișătoarele neprotejate Geier, Seeadler;

4. *Africa de Vest*: canonierele: Panther, Eber;

5. *America*, crucișătorul protejat Bremen;

6. *Marea Mediterană*. Crucișătorul cuirasat Goeben; protejat, Breslau, Strasburg, Dresden.

Din această răspândire a forței navale, pe întregul apelor pământului, se poate vedea grija ce avea Germania, ca în tot locul să se găsească în stare de a ataca și a distruge comerțul adversar.

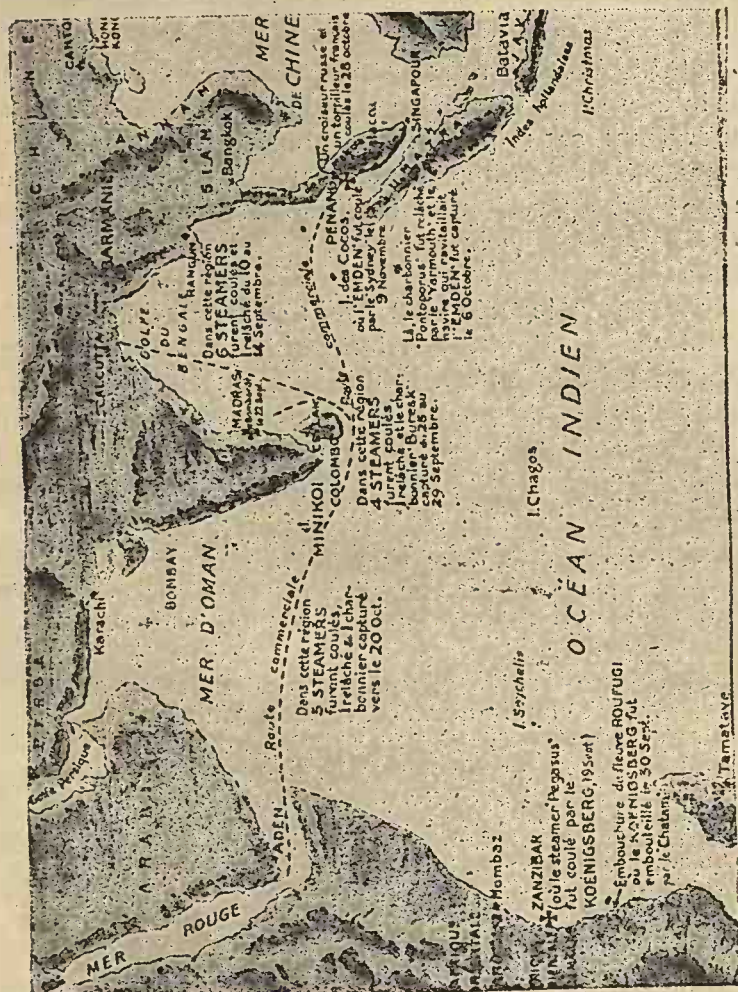
Curând după izbucnirea războiului, s'a și început, de către aceste vase, goana contra vaselor de comerț, în prima linie, contra farurilor, contra stațiunilor de telegrafie fără fir și contra porturilor. În special, în Oceanul Indian, au fost făcute cele mai multe ravagii.

Acela dintre vase care a operat în acest ocean, a fost vasul Emden. (Crucișător protejat; construit în 1907-1908; tonajul 3.650, lungime 119 m., lățime 13,5 m., pescajul 5,1; 13.500 cai putere; 24,5 mile pe oră. Armat: 12 t./10,5; 4 t./5,2; 2 tuburi pentru lansat torpile; cărbuni 790-850 tone; echipajul, 361 oameni).

Emden, părăsind Kiao-Tschao, odată cu celelalte crucișătoare, germane, pentru a nu fi atacate de flota japoneză, se îndreaptă spre Oceanul Indian și își alege loc de operații chiar marea cale comercială a Indiilor și a Indochinei.

Din alăturata fotografie, se vede vasele ce a înecat și locurile unde le-a înecat.

Un total de 15 mari vase de comerț; un crucișător rus și un torpilor francez; 3 mari vase de cărbuni și multe altele mai mici au fost scufundate; porturile Madras și Penang, bombardate.

Emden a operat dela jumătatea luni August până la 9 Noembrie, când a fost surprins, lângă insulele Cocos, la N.-V. insula Sumatra, de către crucișătorul australian Sidney, și scufundat.

Operațiile acestui vas contra comerțului inamic, sunt cele mai remarcabile cari au avut loc în acest războiu.

CAPITOLUL VIII

DESCRIEREA SUMARĂ A OPERAȚIUNILOR MARITIME

Față de situația adversarilor, de mărimea flotelor lor și de interesele ce au de păzit, atât pe teatrele principale de operațiuni, cât și pe întinsul tuturor apelor pământului, în raport cu coloniile, protectoratele și intențiunile lor, vom împărți operațiunile maritime în două mari grupe: 1) *Operațiunile în apele europene*; 2) *Operațiunile în apele coloniale*.

În prima categorie vom avea: *a)* Operațiunile în Marea Baltică, în Marea Nordului și în Canalul Mânecci; *b)* Operațiunile în Marea Mediterană, cu anexa sa: Marea Adriatică; *c)* Operațiunile în Dardanelele; *d)* Operațiunile în Marea Neagră, iar în a doua: *e)* Operațiunile în Oceanul Pacific și Indian; *f)* Operațiunile în Oceanul Atlantic.

Înainte de arătarea operațiilor, dăm aci un tablou comparativ al forțelor navale ale adversarilor, în momentul izbucnirii războiului. Japonia nu este socotită.

Tablou comparativ aproximativ al forțelor navale la izbucnirea războiului.

Germania, Austria, Turcia		Anglia, Franța, Rusia	
Cuirasate	58		118
Crucișeloare	54		144
Torpiloare	222		507
Submarine	56		183
Canoniere	35		67

Tonaj

Germania	1.200.000	Anglia	2.500.000
Austria	360.000	Franța	800.000
Turcia	46.000	Rusia	650.000
	<u>1.506.000</u>		<u>3.950.000</u>

Echipaj

Germania	60.000	Anglia	150.000
Austria	25.000	Franța	50.000
Turcia	15.000	Rusia	50.000
	<u>100.000</u>		<u>250.000</u>

Numărul de tunuri de peste 10 ctm.

Germania	1330	Anglia	2877
Austria	750	Franța	1200
Turcia	100	Rusia	1000
	<u>2153</u>		<u>5077</u>

Tuburi de lansat torpile

Germania	950	Anglia	1350
Austria	200	Franța	840
Turcia	50	Rusia	450
	<u>1200</u>		<u>2640</u>

Operațiuni în apele europene

A. Operațiunile în Marea Nordului, Baltică și Can. Mânecii

La început, flota rusă, inferioară celei germane, s'a retras în Golful Finlandic, la adăpostul bazelor navale descrise. Această retragere s'a impus și prin aceea că legătura cu Marea Nordului era închisă prin cele 12.000 mine, ce se zice că le-ar fi pus englezii în strămtorile daneze. Flota rusă închise intrarea în portul Hanja, prin înecări de vase și de pontoane, precum și prin distrugeri de cheiuri, etc.

Flota germană, inferioară în număr celei engleze, n'ar fi putut să încerce, la început, decât o operațiune de surprindere a flotei engleze și să debarce în Anglia trupe, înainte ca aceasta din urmă să-și poată mobiliza toată flota. Nu a putut, însă, face aceasta de oarece flota engleză avusese în cursul luni Iulie o serie de manevre.

Marea manevră anuală, care se terminase la jumătatea lui Iulie, întrunise, la 18 Iulie, pentru o revistă a Regelui, un număr de peste 170 de vase, din cari 24 de tip Dreadnought și 35 mari cuirasate. Revista avu loc în apele Spithead; apoi, din cauza tensiunilor politice, flota nu a mai fost desconcentrată, ci din contra, sporită.

Nu rămânea flotei germane decât uzarea adversarului prin atacuri zilnice și neprevăzute, făcute în special de submarine.

Flota germană s'a retras la adăpostul bazelor navale, ceea ce a lăsat pe Anglia stăpână mărilor.

Operațiuni în August și Septembrie

La 4 August, crucișetorul protejat german „Augsburg”¹⁾, bombardă portul rusesc Libau; rezultat aproape nul. Tot în aceeași zi, germanii ocupă insula Aland, la intrarea în golful Finlandic, blochează și minează diferitele intrări în Golf, pentru a interzice ieșirea forțelor navale ruse.

La 15 August, parte din trupele engleze dela Southampton au fost transportate în Franța, la Boulogne, fără nici o piedică din partea inamicului. Transporturile s’au urmat apoi regulat, atât între Anglia și Franța-Belgia, cât și între Anglia și Canada, Australia, etc., de unde soseau ajutoare.

Lupta dela Helgoland (28 Septembrie)

Până la finele lunii Septembrie, singura acțiune navală importantă este cea dela Helgoland.

Forțele în prezență, par a fi fost:

Germane: Cinci crucișătoare protejate și 18—20 contra-torpiloare și submarine.

Engleze: Două escadre de crucișătoare cuirasate, o flotilă de submarine, patru flotile de contra-torpiloare.

La lupta propriu zisă, nu au luat parte toate aceste vase, ci se aflau numai pe teatrul de operație, în apropierea locului de luptă.

Grăție cercetării de aproape trei săptămâni a vaselor engleze, s’a descoperit o flotă germană în apropiere de Helgoland.

Flota engleză voia să atragă pe cea germană în luptă la larg, pentru a o depărta de tunurile dela Helgoland.

Flota germană, deși inferioară, s’a arătat foarte întreprinzătoare și a produs câteva avarii serioase la câteva vase engleze, totuși, Englezii, fiind superiori, au înecat 5 vase germane, trei încrucșiătoare: Köln, Maintz, Ariadne și două contra-torpiloare.

Din echipajele germane afundate, au pierit 900 de

1) 4.500 tone, 12 tunuri de 105 m/m, 27 m. viteză.

oameni, din 1.200, câți aveau, afară de pierderile suferite de vasele ce au scăpat.

Englezii au avut 60 morți și răniți.

*
*
*

În speranța de a șterge efectul produs de pierderea dela Falkland, (vom vedea-o la operațiunile coloniale), flota germană proiectă o revanșă.

În ziua de 16 Decembrie dimineța, pe o ceață mare, o escadră de crucișătoare mari cuirasate, germane, putură să se strecoare înspre coastele de Răsărit ale Angliei și să bombardeze orașele Saarborough, Hartlepool și Whitby, cauzând următoarele pagube: 110 morți, 405 răniți grav și ușor și distrugerea a peste 300 de clădiri.

La zgomotul bombardamentului, două mici vase eclerori engleze, alergară cu toată viteza și angajară lupta, în urmărire, cu vasele germane. Aceste mici vase erau: eclerorul Patrol, de 3.000 tone, și contra-torpilorul Doon, de 1.200 tone, cari s'au ales, în timpul urmăririi, cu câțiva morți și răniți.

Timpul cât vasele germane au stat în apele engleze nu a depășit de o oră și apoi, cu toată viteza, luând un drum mai spre Nord, s'au refugiat la baza lor dela Helgoland.

*
*
*

Câteva zile după acest atac al flotei germane, Englezii au pronunțat un atac asupra coastelor germane, și în special, asupra portului dela Cuxhaven.

Operațiunea a fost întreprinsă de șapte hidroplane, escortate de două crucișătoare cuirasate (Undaunted și Arethusa) și de două flotile de contra-torpiloare și de submarine. În dimineța de 25 Decembrie, hidroplanele părăsiră puntea vaselor ce le adăposteau și se duseră direct la gura Elbei, de unde aruncară bombe asupra orașului, întăririlor, asupra năvilor din port, uzina de gaz, hangarul unui zeppelin.

Germanii ieșiră în întâmpinarea atacatorului, cu 2 zeppelinuri, mai multe aeroplane, câteva vase de războiu, submarine și contratorpiloare. Lupta eră angajată în aer,

pe suprafața apei, și pe sub apă. Cel mai mare spectacol, pe care mintea omenească, numai în descrierile fantaziste l-a imaginat, s'a văzut în acea zi.

Dintre avioanele engleze, trei au fost părăsite în mare,

ca fiind stricate; un aviator nu s'a mai găsit, toate celelalte vase s'au înapoiat la porturile lor.

* * *

Pela jumătatea lunei Ianuarie, o activitate deosebită a fost anunțată spre insula Helgoland. S'a bănuie că ger-

manii prepară un nou atac asupra coastelor engleze. Supravegherea s'a îndoit. În adevăr, în dimineața de 24 Ianuarie, o escadră germană compusă din: crucișătoarele cuirasate, tip Dreadnought: Derflinger, Seydletz, Moltke, și crucișătorul cuirasat Blucher, de 15.800 tone, și din alte crucișătoare protejate, ușoare, contratorpiloare, etc., a fost zărită de escadra engleză de patrulă de sub comanda vice-amiralului Beatty, îndreptându-se spre coasta engleză. Escadra engleză cuprindea crucișătoarele cuirasate de tip-Dreadnought: Tiger, New-Zealand, Lion, Indomitable, și Princess-Royal, însoțită de escadre de contratorpiloare și crucișătoare ușoare.

Escadra germană, a încercat să se retragă, și bazându-se pe iuțea cea mare, să iasă din raza de acțiune a escadrei engleze. Crucișătorul german Blücher, având însă viteza numai de 25 mile, a rămas mai în urmă, și, după o goană de aproape patru ore, a fost ajuns și scufundat prin lovituri de tun; echipajul, în mare parte, a fost salvat de vasele engleze. Celelalte vase germane au avut avarii mari; iar englezii au avut avarii mai însemnate la vasul Lion și Tiger. Englezii nu au putut duce urmărirea mai departe, de teama minelor submarine și chiar a submarinelor.

*
* * *

În acest timp, dela începutul războiului și până acuma, germanii au dat o dezvoltare mare atacului prin submarine, fie atacând vasele de războiu, fie pe acelea de comerț, cari vin în Anglia sau Franța.

Acțiunea cea mai frumoasă este aceea a submarinului U 9, care a scufundat prin torpile-automobile, în apropiere de coasta Olandei, trei crucișătoare cuirasate engleze: Abukir, Hogue și Cressy, la 22 Sept. 1914; și cuirasatul Formidable, de 15.000 tone, torpilat la 1 Ianuarie, lângă Plymouth, asemenea de un submarin.

Încă multe alte vase engleze și franceze au aceeași soartă. Până în luna Decembrie, Anglia și Franța au pierdut 19 vase de războiu, din cari majoritatea sunt vase mici, crucișătoare protejate, torpiloare, contra-torpiloare submarine, etc.; iar germanii au pierdut, în total, 28 de vase, în aceeași categorie.

În acelaș timp, războiul cu mine submarine fixe, capătă o desvoltare din ce în ce mai mare.

La 19 Ianuarie, mai multe Zeppelin-uri, venind dela Cuxhaven, au apărut asupra coastelor engleze, d'asupra orașelor Yarmouth, Gromer, Kings-Lynn, și au aruncat bombe fără a face prea mari stricăciuni.

Se pare că această acțiune aeriană trebuiă să se pronunțe, în acelaș timp, cu noua acțiune a flotei dela 24 Ianuarie.

B. Operațiunile în Mediterana și Adriatica

Nu se poate fixa bine locul flotei anglo-franceze la începutul ostilităților. Se pare că umblă să-și asigure o bază în Adriatica. Malta este o excelentă bază navală, însă se află la 335 mile. Porturile grecești ar putea constitui o bază foarte bună, însă aliații s'au ferit de a-i atinge neutralitatea. Valona îndeplinește toate condițiunile, dar pentru chestiuni de politică internațională, nu s'au servit de ea aliații. Către Cataro se îndreptează atenția lor.

Flota Austro-Ungară, mult inferioară flotei aliate, s'a închis în puternica bază navală dela Pola și a lăsat numai trei vase tip vechiu la Catarro (Vienne, Szegetwar și Aspern).

La 4 August, crucișetoarele germane *Goeben* (de tip Dreadnought) și *Breslau* (crucișător protejat), au bombardat porturile comerciale depe coasta Africei franceze, Filipville și Bonne. Se crede că bombardarea a făcut-o în scopul de a împiedica îmbarcarea trupelor franceze Africane, pentru Franța.

Această bombardare nu a avut nici un efect, mai ales că după bombardare, vasele au părăsit bazinul Mediteran, îndreptându-se către Baleare și Messina.

Ar fi fost mai practic să împiedice transportul, mai ales noaptea, aducându-i pagube și întârziere în timpul mersului.

La 7 August, vasele *Goeben* și *Breslau* simțind că sunt urmărite la Nord de Messina de către vasele engleze „Invincible”, „Infatigable” și „Gloucester”, iar la Sudul strâmtoarei de alte vase, plecă spre Catania, iar de aci spre

Archipelag. După ce luă cărbuni la Syra, la 10 August, intră în Dardanele, având câteva avarii vasul Breslau; Aci au trecut asupra Turciei ca vândute, schimbându-li-se și numele¹⁾.

Dela această dată, vasele engleze, unite cu vasele franceze, încrucișează în fața Dardanelor.

Până la 10 August, flota anglo-franceză au executat și asigurat transportul corpului francez din Algeria și a tuturor trupelor din Tunisia și Maroc, în Franța.

După terminarea acestor transporturi, au blocat canalul de Otranto, închizând Austro-Ungariei orice ieșire din Adriatica.

La 17 August, vasul austriac *Zenta*, împreună cu două torpiloare, explorând în fața Antivarilor, fù descoperit de forțele navale franceze, care îi taie retragerea. Nevrând a se predă, fù dat la fund. 150 oameni au scăpat pe coasta muntenegreană, unde au fost făcuți prizonieri, alți oameni au fost salvați de francezi.

Cu această ocaziune a fost afundat și un torpilor.

După această operație s'a început bombardarea Cataro-ului, însă, după câtva timp, văzându-se dificultățile prea mari, s'a abandonat această operație, îndreptându-se toată atenția spre Dardanele și coasta Turciei, care părea a se prezentă în mai bune condiții pentru atac.

C. Operațiunile în Dardanele

La 16 Noembrie, vasele aliaților au început bombardarea Dardanelor, iar forturile turcești au răspuns. În Decembrie, un submarin englez s'a strecurat în Dardanele și a scufundat vasul turcesc *Mesudieh*.

La 17 Ianuarie, un vas francez, „Saphir”, a încercat pătrunderea în Dardanele, fără a reuși; a fost scufundat, apoi, de propriul echipaj.

La 12 Fevruarie (comunicat englez), vasele flotei anglo-franceze: Queen Elisabeth, Agamemnon, Vengeance, Cornwallis, Allwyon, Gaulois, Suffren și Charlemagne, au

1) Goeben ca: Javuz Sultan Selim.
Breslau ca: Midilli.

bombardat cele patru forturi dela intrarea strâmtorii, reducându-le la tăcere și putând începe pescuirea minelor.

La 13 Februarie, după ce au curățat intrarea de mine, vasele Allwyon, Majestic și Vengeance au înaintat și au bombardat fortul Dardanos și niște baterii de pe coasta asiatică.

Vasul englez Agamemnon a fost atins de un obuz. Câteva unități de marinari depe vasele Vengeance, Iresistible, au debarcat la forturile dela intrare, unde au distrus totul din ceace mai rămăsese după urma bombardărilor flotei.

D. Operațiunile din Marea Neagră

Până la 15 Oct. 1914, nu s'au petrecut deloc acțiuni în Marea Neagră. Telegramele anunțau numai din când în când apariția flotei ruse în apropierea coastelor turcești și bulgărești.

La 15 Octombrie, flota turcă, a înecat în apropierea Bosforului vasul rusesc „Prut”, puilor de mine, și a avariat două contra-torpile ce-l escortă.

A doua zi, vase turcești au bombardat: Teodosia, de pe coasta Crimeei; orașul Noworossysk a fost impus cu dări; Sebastopol; Odessa, unde au scufundat un vas mic de războiu și a avariat alte vase. Bateriile de aci au ripostat și vasele turcești s'au depărtat.

În acest mod s'a început războiul cu Turcii.

A urmat o pauză de liniște; după care flota rusă a ieșit la larg și a bombardat porturile depe coasta de Nord a Asiei Mici; pe când se înapoia, fiind ceață, a surprins vasul Goeben și Breslau la 25 mile de farul Herson. Lupta n'a durat decât câteva minute și crucișătorul Goeben fiind avariat, a putut scăpa grație mării lui iuțeli.

Vasele rusești, au bombardat, apoi, la diferite date porturile turcești. Astfel: la 16 Noembrie au bombardat Trepizona; la 7 Ianuarie, Sinope. Alte operații maritime nu au mai avut loc.

Operațiunile în apele coloniale

Coloniile germane s'au resimțit mult din cauza acestui războiu, ne mai putând fi ajutați de metropolă.

Aliații au căutat ca dela început să taie orice legătură între coloniile germane cu patria lor, și în foarte scurt timp au reușit.

Primul pas fu distrugerea stațiunilor de telegrafie fără fir bombardând și distrugând postul de telegrafie fără fir dela Dar-Es-Salaams, pe coasta orientală a Africei.

Trupele coloniale franceze au reocupat o parte din Congo francez, pe care în 1911 francezii îl cedase Germaniei, pentru ca aceasta din urmă să-i recunoască protectoratul asupra Marocului.

De asemenea, trupele aliate franco-engleze au ocupat teritoriul german colonial ce se află între colonia franceză Dahomei și colonia engleză Coasta de Azur, punând stăpânire pe stațiunea de telegrafie fără fir Togo, care putea comunica până la 3.000 km., adică direct cu Berlinul.

E. Operațiunile în Oceanul Indian și Pacific

În Africa de Est, germanii, la 30 August, au ocupat capitala Taveta a coloniilor engleze de aci, precum și alte două localități.

La începutul lui Noembrie, crucișătorul german Königsberg a fost blocat pe râul Rufidgi de către crucișătorul englez Chataia (vezi harta cu operațiile lui Emden).

La 29 August, un corp de expediție pornit din Noua Zelandă a ocupat portul Apia, al insulei Upolu, care, împreună cu multe alte insule din acest Archipelag, au trecut sub protectoratul german încă dela 1899¹⁾.

Germanii aveau în Pacific crucișetoarele *Nürnberg*, *Leipzig* și *Emden*.

Emden, care a făcut serioase operațiuni și a adus servicii reale, în luna Septembrie, a fost dat la fund de către englezi — vasul australian Sidney l-a scufundat. Germanii spun că n'a fost scufundat, ci aruncat pe țărm de propriul său echipaj.

La 7 Septembrie, crucișătorul german „Nürnberg”

1) Suprafața insulelor germane din această parte este de 2690 k.p. cu 35.000 locuitori din cari 500 albi.

purtând pavilion francez, a debarcat în voie marinari pe insula Fanning, posesiune engleză, și a tăiat cablul dela Vancuveer, la Australia, care trece prin aceste insule.

Aceste două vase, Nürnberg și Leipzig, s'au întrunit, apoi, pe coastele Chilene cu crucișătoarele cuirasate Sharnhorst și Gneisenau, și cu crucișătorul protejat Dresden. Această escadră, sub comanda vice-amiralului Von Spee, a surprins, la 5 Noembrie, și a atacat crucișătoarele cuirasate engleze Monmouth, Good Hope și încă alte două mai mici, și a scufundat pe primele.

Această primă bătălie navală, terminată cu victorie germană a fost foarte mult cântată de ei.

Englezii, însă, au ripostat în Europa; iar în urmărirea vaselor germane, au îndreptat forțe suficiente ca să le distrugă. Ele le-au întâlnit în apele Oceanului Atlantic, cum vom vedea.

F. Operațiunile în Oceanul Atlantic

Operațiunea cea mai importantă din această parte este bătălia navală dela Falkland.

După victoria din apele Kiliene, vasele germane au trecut în Oceanul Atlantic, pela Sudul Americii, și ajunseră la insulele Falkland, în dimineața de 8 Decembrie, fără să știe ceva de forțele engleze sosite deja în acea regiune.

Forțele germane erau: Sharnhorst, Gneisenau, Leipzig, Dresden și Nürnberg și crucișătorul auxiliar Prinz-Eitel-Friederic, sub comanda lui Von Spee; iar forțele engleze erau: cuirasatul Canopus, (13.160 tone), două crucișătoare mari cuirasate, Glasgow și Invincible și alte vase mai mici.

Lupta s'a terminat cu o victorie completă de partea englezilor. Vasele Sharnhorst, Gneisenau, Leipzig și Nürnberg au fost scufundate. Dresden și Prinz-Eitel au scăpat cu fugă. Au fost însă mai târziu scufundate.

G. Operațiunile în apele Australiene și în apele Chinei

In Archipelagul Bismark. — Acest Archipelag și cu o bună parte din insula Noua Guinee, se află sub protectoratul german încă dla 1884.

La 11 Septembrie, escadra australiană, după o luptă de 18 ore, a ocupat capitala acestui archipelag, „Gerbertsliöhe”, punând stăpânire pe stațiunea de telegrafie fără fir.

Protectoratul german din Kiao-Ciao. In 1897, chinezii omorînd doi misionari germani, fură constrânși să dea oarecare satisfacțiuni și să închirieze germanilor, pentru 99 ani, Baia Kiao-Ciao și un teritoriu (împrejur de 552.000 km. p. (patru ori țara românească), cu o populație de 161.000 indigeni. Aci, Germania avea, în ultimul timp, o garnizoană de 7.000 oameni. In acest protectorat China nu putea lua nici o dispoziție legislativă fără consimțământul Germaniei.

In 1895, după victoria Japoniei contra Chinei, Japonia a fost împiedicată de Rusia, Franța și Germania să ocupe Port-Arthur. Japonia n'a uitat acest lucru, și a plătit Rusiei în 1904.

Acum, profitând de situațiunea Germaniei, a căutat să-i plătească, obligând-o să părăsească Kiao-Ciao și parafrazând chiar nota ce i-a dat-o Germania în 1905, în sensul următor: Dacă până la 12 ore noaptea de 23 August, teritoriul Kiao-Ciao nu este restituit Chinei, atunci Japonia este nevoită să ia dispozițiunile pe care i le dictează situațiunea.

In adevăr, Germania făcând cunoscut că n'are nimic de răspuns, Japonia a ocupat Kiao-Ciao. Se zice că s'a găsit aci telegrama Impăratului Germaniei către comandantul de aci, prin care-i spune că privește ca o chestiune de onoare rezistența până în primăvară a posesiunii și că preferă ca Berlinul să fie ocupat de ruși, decât Kiao-Ciao de japonezi.

Atacul începù la 24 August, de un corp japonez, ajutat de trupe engleze, debarcate la 25 Septembrie. Apărarea, ca și atacul, au fost foarte energic conduse; dar, la 7 Noembrie, au fost forțați să se predea. Garnizoana era de 7.000 de oameni.

Invățăminte din războiul maritim

Englezii, plecând dela afirmațiunea că „cine domină marea, domină lumea”, au dărâmat, rând pe rând, hegemonia maritimă a Spaniei, Olandei și a Franței.

De astădată dezvoltarea maritimă germană, obligându-i la sforțări și cheltuieli enorme, au conceput alianța sau înțelegerea maritimă franco-engleză, pentru a domina marea și a duce astfel contra blocului Austro-German un războiu comercial, pe lângă celălalt.

Industria germană, având de suferit în războiul actual, între altele, din cauza materialelor prime ce trebuie să importe și a produselor industriale ce trebuie să exporte, va aduce la lipsă pe milioane de lucrători și va ruina foarte multe capitaluri.

— Blocarea golfului Finlandic de către germani, se pare că a servit flotei ruse, care tocmai dorea acest lucru, întrucât nici până azi nu a încercat a se debloca.

— Submarinele, pentru prima dată în războiul acesta, intră în acțiune. Rezultatele obținute sunt mai mult decât frumoase, pentru vase așa de mici și cari atâția ani, dela introducerea lor, nu au avut ocazie să se manifeste.

Oricât ar fi, însă, de frumoase rezultatele obținute de submarine, ele nu formează decât un accesoriu al marilor vase de luptă — marile cuirasate — care singure hotărăsc de rezultatul unei bătălii navale.

Submarinele nu pot să acționeze decât asupra vaselor ce stau, sau cari merg foarte încet, fiindcă și viteza submarinului, sub apă, nu întrece de 12—14 mile, pentru cele mai moderne; așa că într'o luptă unde vasele evoluează repede, acțiunea lor este aproape nulă.

Submarinele sunt urmărite cu mult succes de către contra-torpiloarele cu viteze mari și cari adesea preferă să le lovească cu prora, din iuțea cea mare, decât să le mai bombardeze.

Asemenea ele sunt ușor văzute din aeroplane, cari pot astfel comunica prezența lor și încercă să le distrugă.

— Vascele de comerț ce au o iuțea de peste 20 mile, pot ușor scăpa de acțiunea submarinelor, cu fuga.

— Foarte multe vase de comerț engleze, franceze și

ruse, au fost înarmate cu câte 2—4 tunuri mici cu tragere repede, pentru a se apăra și chiar a vâna submarinele.

Un singur proiectil, chiar de 37, îl poate scufundă.

— Mai multe vase de pescari olandezi, pe când ridicau marile lor plăși cu pești, au întâmpinat o mare rezistență, și au văzut prora unui submarin care se agățase în rățeaua de sfoară.

Aceasta ne arată cum s'ar putea pescui submarinele.

— Submarinul Curie, în încercarea sa de a intra în Pola, s'a agățat în rățeaua metalică ce era pusă la intrarea portului, și n'a putut să se mai degajeze, deși a muncit aproape 7 ore.

— Torpilele de blocus sunt cele mai puternice arme de apărare. Un vas care a lovit o asemenea mină — 150 kgr. explosibil — cu siguranță va merge la fund.

— Mijloacele principale de acțiune, în luptele navale sunt tunul, cuirasa și viteza. În primul rând tunul, fiindcă poate începe lupta cât mai de departe și având un calibru mare, poate scufundă cel mai mare vas. Blücher, în lupta din Marea Nordului, a fost scufundat cu o lovitură bună, trasă de Tiger, de calibru 343, la o depărtare de 12—13 km.

Aceste tunuri, de 45 calibre, trimit proiectile de 800 kgr., cu o înălțime inițială de aproape 900 m.

Cuirasa, trebuie să fie destul de puternică, pentru a suporta loviturile cele mai mari. Ca regulă generală, o grosime de cuirasă egală cu calibrul tunului se egalează ca rezistență.

Înălțimea vasului, este asemenea necesară, în special pentru a fugi, când nu se voiește să se primească lupta.

Goeben nu a putut stă la luptă cu cuirasatele rusești, deși el avea tunuri de 28 cm.; cuirasatele rusești având tunuri mai mari (305) și cuirasă mai puternică, nu au avut a suferi așa mult de pe urma focurilor lui Goeben (280); a putut, însă, fugi grație vitezei de 28 mile. În luptă a fost așa de avariat încât nici n'a mai ieșit până acuma din Bosfor.

— Marile cuirasate se apără contra submarinelor, când sunt în stație, întinzându-și, de jurîmprejur plăși metalice în cari să se oprească torpila; iar contra torpilelor

de blocus, prin construirea unui fund dublu și cu diferite despărțituri, pentru a limita efectul unei lovituri.

— Cele mai mari tunuri întrebuințate azi sunt de calibru 385; cu lungime de 45—50 calibru; cu înălță inițială de 900 m. pe secundă; iar vitezele cele mai mari apropiu 40 mile — unele contratorpiloare.

— Submarinele cele noi sunt armate și cu 1—2 tunuri de calibru mic, 57—75, contra vaselor de comerț ce ar întâlni în cale și au o viteză de 14 mile sub apă și de 20—22 la suprafață; iar capacitatea întrece de 1.000 tone.

ANEXA A.

Nota Austro-Ungariei către Serbia

În ziua de 10/23 Iulie 1914, ministrul austriac din Belgrad a înmănat guvernului sârbesc următoarea notă diplomatică:

La 31 Martie (st. n.), 1909, ministrul Serbiei la Viena, din ordinul guvernului său, a făcut, guvernului austro-ungar, declarațiunea următoare: „Serbia recunoaște că nu a fost atinsă în drepturile sale, prin faptul împlinit, creiat în Bosnia și Hertzegovina, și că se va conforma, în consecință, la hotărîrea ce Puterile vor lua, cu privire la art. 25 din tratatul de Berlin. Ascultând de sfaturile puterilor, Serbia ia angajamentul, de pe acum, să părăsească atitudinea ei de protestare și opoziție, pe care a avut-o până acum, față de anexare, și ea se angajează, în afară de aceasta, să schimbe cursul politicii sale actuale, față de Austro-Ungaria, spre a trăi, pe viitor, cu aceasta, pe un picior de bună vecinătate.

Ori, cele întâmplate în ultimii ani, și în special evenimentele dureroase din 15/28 Iunie, au dovedit că, există în Serbia, o mișcare subversivă, al cărei scop este de a detașa de Monarchia Austro-Ungară, anume părți din teritoriile ei. Această mișcare, care a luat naștere sub ochii guvernului sârbesc, a ajuns să se manifeste până și dincolo de teritoriul Regalului, prin acte de terorism, printr'o serie de atentate și chiar prin crime. Guvernul regal sârbesc, departe de a se ține de angajamentul formal, luat în declarațiunea din 18/31 Martie 1909, n'a făcut nimic, spre a suprima această mișcare, el a tolerat activitatea criminală a diferitelor societăți și afiliațiuni, îndreptate contra Monarchiei, a tolerat limbajul desmățat al presei, glorificarea autorilor atentatelor, participarea ofițerilor și funcționarilor, în încercările subversive, o propagandă nesănătoasă în instrucția publică; a tolerat, într'un cuvânt,

toate manifestările, care puteau aduce populația sârbească la ura contra Monarchiei și la disprețul instituțiilor ei. Această toleranță vinovată a guvernului regal sârbesc, n'a încelat nici în clipa când, evenimentele din 28 Iulie trecut, a dovedit lumii întregi consecințele funeste ale acestei atitudini. Rezultă, din depunerile și mărturisirile autorilor criminali ai atentatului din 28 Iulie, că asasinatul din Serajevo a fost pus la cale la Belgrad, că armele și explozibilele ce le aveau asasinii, le-au fost date de ofițeri și funcționari sârbi, membrii în Narodna Odbrana și, în sfârșit, că trecerea în Bosnia a criminalilor și armelor lor, a fost pusă la cale și înlesnită de șefii serviciului de graniță sârbească.

Acest rezultat al instrucțiunii deschise, nu îngăduie guvernului austro-ungar să observe mai departe atitudinea de longanimitate expectativă ce a avut-o, timp de ani de zile, față de agitățile concentrate la Belgrad și propagate de aci pe teritoriul monarchiei. Aceste rezultate îi impun dimpotrivă datoria de a pune capăt acestor agitațiuni, cari formează o amenințare perpetuă pentru liniștea monarchiei.

Spre a atinge acest scop, guvernul austro-ungar se vede obligat să ceară guvernului sârbesc să declare oficial, că condamnă propaganda îndreptată contra monarchiei austro-ungare și anume, totalul tendințelor care aspiră în ultim loc să deslipească de monarchie teritoriile care fac parte dintr'însa, și că ieă angajamentul de a suprima, prin toate chipurile, posibile, această propagandă criminală și teroristă.

Spre a da un caracter solemn acestui angajament, guvernul regal al Serbiei va face să apară, în prima pagină a „Monitorului Oficial”, cu data de 26 Iulie st. n., următoarea declarație:

Guvernul regal al Serbiei condamnă propaganda îndreptată în contra Austro-Ungariei, și anume, ansamblul tendințelor cari aspiră ca ultimă țintă să rupă din monarchia Austro-Ungară, teritoriile cari fac parte dintr'însa; el deploră sincer consecințele funeste ale acestor acțiuni criminale.

Guvernul regal regretă că ofițerii și funcționarii sârbi au participat la propaganda sus menționată, compromițând astfel, relațiile de bună vecinătate, la care guvernul regal se angajase solemn, prin declarațiunea sa din 31 Martie 1909.

Guvernul regal, care desaprobă și repudiază verice gând sau tentativă de amestec în destinele locuitorilor din verice parte a Austro-Ungariei, consideră de datoria sa de a înștiința formal pe ofițeri și funcționari, ca și

întreaga populație a regatului, că, pe viitor, va procedă cu ultima rigoare, contra persoanelor ce se vor face vinovate de atari agitațiuni, că-și va da toate silințele pentru a le preveni și reprimă.

Această enunțare va fi adusă simultan la cunoștința armatei regale, printr'un ordin de zi, al M. S. Regelui, și se va publica în „Monitorul Oastei”.

În afară de aceasta, guvernul regal, ieă următoarele angajamente:

1. Va suprimă verice publicațiune care excită ura și disprețul monarhiei și ale căror tendințe generale sunt îndreptate contra integrității sale teritoriale;

2. Va dizolvă imediat societatea zisă „Narodna Odbrana”, va confiscă toate mijloacele sale de propagandă și va procedă la fel contra altor societăți și afiliați, din Serbia, care se dedau la propagandă contra monarhiei Austro-Ungare. Guvernul regal va luă toate măsurile necesare, pentru ca societățile dizolvate să nu-și poată continua activitatea sub alt nume sau altă formă;

3. Va elimină fără întârziere din instrucția publică în Serbia, atât privitor la corpul profesoral, cât și la mijloacele de instrucțiune, verice slujește sau ar putea sluji să deă loc la o propagandă contra Austro-Ungariei;

4. Va îndepărtă din serviciul militar și din administrație, în general, pe toți ofițerii și funcționarii vinovați de propagandă contra monarhiei Austro-Ungare, și cu privire la care, guvernul austro-ungar, își rezervă să comunice numele și faptele guvernului regal;

5. Va primi colaborarea în Serbia a organelor guvernului austro-ungar, în suprimarea mișcării subversive, îndreptată contra integrității teritoriale a monarhiei;

6. Va deschide o anchetă judiciară contra partizanilor complotului din 28 Iunie, care se află pe teritoriul sârbesc. Organe delegate de guvernul austro-ungar, vor participa la aceste demersuri;

7. Va procedă de urgență la arestarea maiorului Vojja Tanksici și a numitului Milan Ţiganovici, funcționar al statului sârbesc, compromiși prin rezultatele instrucțiunii din Serajevo;

8. Va împiedică prin măsuri eficace concursul autorităților sârbești, în traficul ilicit al armelor și explozibilelor peste graniță; va destitui și pedepsi cu asprime pe funcționarii serviciului dela granița Șabaț și Lozinca, vinovați de a fi ajutat pe autorii crimei din Serajevo, ușurându-le trecerea graniței;

9. Va da guvernului austro-ungar, explicațiuni asupra cuvintelor de nejustificat ale înalților funcționari sârbi, atât din Serbia, cât și din străinătate, cari, cu toată po-

ziția lor oficială, nu au ezitat, după atentatul din 15/28 Iunie, să exprime, în interviu-uri, păreri ostile monarhiei austro-ungare, și, în fine

10. Va încunoștiința neîntârziat pe guvernul austro-ungar, de executarea măsurilor enunțate în punctele precedente.

Guvernul austro-ungar așteaptă răspunsul guvernului regal, cel mai târziu până Sâmbătă 12/25 ale acestei luni, ora 6 seara.

ANEXA B.

Răspunsul Serbiei la nota Austro-Ungariei

Guvernul regal sârbesc a primit comunicarea guvernului imperial și regal, din 10 ale acestei luni, și este convins că răspunsul său va înlătura orice neînțelegere, care amenință să dăuneze bunele raporturi de vecinătate între monarhia Austro-Ungară și regatul Serbiei.

Guvernul regal este conștient că protestările care au avut loc, atât dela tribuna Șkupștinei naționale, cât și declarațiunile și actele reprezentanților responsabili ai statului, protestări cari au fost tăiate scurt, prin declarația guvernului, făcută în 18/31 Martie 1909, nu s'a mai reînnoit față de marea monarhie vecină, cu nici un prilej, și că, de atunci, atât din partea guvernelor regalului, cari s au succedat, ca și din partea organelor lor, nici o tentativă n'a fost făcută, în scop de a schimba starea de lucruri politică și juridică, creată în Bosnia și Hertzegovina.

Guvernul regal constată, că sub acest raport, guvernul imperial și regal, n'a făcut nici o reprezentațiune, afară de aceea ce privește o carte școlară, și în privința căreia guvernul imperial și regal a primit o explicațiune cu totul satisfăcătoare.

Serbia a dat, de nenumărate ori dovezi de politica sa pacifistă și moderată, în tot timpul crizei balcanice, și este numai mulțumită Serbiei și sacrificiului făcut, în interesul exclusiv al păcii europene, că această pace a fost menținută.

Guvernul regal nu poate fi făcut răspunzător pentru manifestațiuni cu un caracter privat, cum sunt: articole de ziare și activitatea tacită a societăților cu manifestațiuni cari se produc aproape în toate țările, ca un lucru obicinuit, și care scapă, în regulă generală, controlului oficial, cu atât mai puțin, cu cât guvernul regal, în timpul soluțiunii unei întregi serii de chestiuni, cari s'au prezentat între Serbia și Austro-Ungaria, a arătat o mare

preveniență și a reușit, în acest chip, să reguleze cele mai multe dintre ele, în folosul progresului celor doi vecini.

Iată de ce guvernul regal a fost penibil surprins de afirmațiunile, după care, persoane din regatul sârbesc, ar fi participat la pregătirea atentatului din Serajevo.

El s'a așteptat ca să fie invitat la colaborare, într-o cercetare, la tot ce se referă la această crimă, și, ca să dovedească prin acte întreaga sa corectitudine și de a lucra contra oricărei persoane, împotriva căreia i s'ar fi făcut comunicări.

Conformându-se, deci, dorinței guvernului imperial și regal, guvernul regal este dispus a da în judecată orice supus sârb, fără deosebire de situație și rang, și a cărei complicitate în crima dela Serajevo i-ar fi dovedită, și se angajează, în mod special, să publice în prima pagină a „Monitorului Oficial”, cu data de 13/26 Iulie, următoarea enunțare:

„Guvernul regal al Serbiei condamnă orice propagandă, care ar fi îndreptată contra Austro-Ungariei, adică ansamblul tendințelor, cari aspiră, ca ultim scop, la deslippingea de monarchia Austro-ungară a teritoriilor ei, și deplânge în mod sincer consecințele funeste ale acestor agitațiuni criminale”.

„Guvernul regal regretă, că oarecari ofițeri și funcționari sârbi ar fi participat, după comunicarea guvernului imperial și regal, la propaganda sus menționată, și care a compromis relațiile de bună vecinătate, la care guvernul regal se angajase în mod solemn, prin declarația sa dela 31 Martie 1909. Guvernul, care dezaprobă și repudiază orice idee sau încercare de vreun amestec în destinele locuitorilor din orice parte din Austro-Ungaria, consideră de datoria sa, să avertizeze formal pe ofițerii, funcționarii și întreaga populație a regatului, că, de-acum înainte, va proceda cu ultima rigoare contra persoanelor, cari s'ar face vinovate de asemenea uneltiri, își va da toate silințele ca să le previe și să le reprime”.

Această enunțare va fi adusă la cunoștința armatei regale, printr'un ordin de zi, în numele M. S. Regelui, de către A. S. R. Prințul moștenitor, Alexandru, și va fi publicat în apropiatul Buletin Oficial al armatei.

Guvernul regal se angajează, de asemenea:

1. Să introducă, îndată după prima convocare regulată a Șkupștinei, o dispoziție în legea presei, prin care se va pedepsi, în modul cel mai sever, provocarea la ură și la dispreț către monarchia Austro-Ungară, precum și orice publicațiune, a cărei tendință generală s'ar îndreptă contra integrității teritoriale a Austro-Ungariei;

se însărcinează ca, la revizuirea constituției, care e apropiată, să introducă în art. 22 al constituției, un astfel de amendament, ca publicațiile de mai sus să poată fi confiscate, ceea ce acum, după termenii categorici ai art. 22 al constituției, e imposibil;

2. Guvernul nu are nici o dovadă, — și nota guvernului austro-ungar nu-i dă, de asemenea, nici una, — că societatea „Narodna Odbrana”, și alte societăți similare, ar fi comis, până la această zi, vreun act criminal din acest fel, prin faptul unuia singur din membrii lor; totuși, guvernul regal va accepta cererea guvernului imperial și regal, și va dizolva societatea „Narodna Odbrana”, și orice altă societate va lucra contra Austro-Ungariei;

3. Guvernul regal sârbesc se angajează să elimineze fără termen, din instrucția publică a Serbiei, tot ce servește, sau ar putea servi, ca să întrețină propaganda contra Austro-Ungariei, când guvernul imperial și regal îi va da fapte și dovezi despre această propagandă;

4. Guvernul regal acceptă, de asemenea, să îndepărteze din serviciul militar și din administrație, pe ofițerii și funcționarii, pentru cari ancheta judiciară va dovedi că sunt vinovați de acte îndreptate contra integrității teritoriului monarhiei Austro-Ungare, și așteaptă ca, guvernul imperial și regal să-i comunice ulterior numele și faptele acestor ofițeri și funcționari, în vederea procedurii ce trebuie să urmeze;

5. Guvernul regal mărturisește că nu-și dă seama lămurit de sensul și de însemnătatea cererii guvernului imperial și regal, ca Serbia să se angajeze să accepte pe teritoriul ei, colaborarea organelor guvernului imperial și regal, dar declară că va admite o colaborare, care ar corespunde principiilor de drept internațional, și procedurii criminale, precum și raporturilor de bună vecinătate;

6. Guvernul regal, se înțelege, consideră de datoria sa, să deschidă o anchetă contra tuturor acelor care sunt sau cari, eventual, ar fi amestecați în complotul dela 28 Iunie, și cari s'ar găsi pe teritoriul regalului.

Cât despre participarea la această anchetă a agenților autorităților austro-ungare, cari ar fi delegați în acest scop de guvernul cezaro-crăesc, guvernul regal nu poate accepta, pentru că ar fi o violare a constituției și a legii asupra procedurii criminale, totuși, în cazuri concrete, s'ar putea da comunicări asupra rezultatelor instrucțiunii în chestiune, organelor ungare;

7. Guvernul regal a procedat chiar în aceeași seară la remiterea notei asupra arestării comandantului Voislav

Tankosici; cât despre Milan Țiganovici, care este supus al monarhiei Austro-Ungare, și care, până la 15 Iunie, eră ca aspirant în serviciul direcției căilor ferate, n'a putut fi contra lui, guvernul imperial și regal să binevoiască a face cunoscut, în forma obicinuită, cât mai curând posibil, prezumpțiile de culpabilitate, cari au fost adunate, până la acea dată, prin ancheta dela Serajevo, la finele anchetelor ulterioare;

8. Guvernul sârb va întări și va întinde măsurile luate pentru a împiedică traficul ilicit de arme și explozibile prin frontieră; se înțelege dela sine, că va ordonă în urmă o anchetă și va pedepsi cu severitate pe funcționarii de frontieră de pe linia Șabaț-Loznița, cari nu și-au făcut datoria, lăsând să treacă autorii crimei din Serajevo;

9. Guvernul regal va da cu plăcere lămuriri asupra declarațiilor, pe cari funcționarii, atât în Serbia, cât și în străinătate, le-au făcut după atentat, în interviu-uri, și cari, după afirmația guvernului imperial și regal, au fost ostile monarhiei, îndată ce guvernul imperial și regal îi va fi indicat pasagiile în chestiune, din aceste declarații, și va fi dovedit, că declarațiile întrebuițate, au fost de fapt făcute de către cei 10 (zece?), funcționari, asupra căror declarații, guvernul regal însuș va avea grija să adune probe și convingeri;

10. Guvernul regal va informă guvernul imperial și regal, de executarea măsurilor în punctele precedente, întrucât aceasta n'a fost dejă făcūlă prin nota prezentă, imediat ce fiecare măsură a fost ordonată și executată.

În cazul când guvernul imperial și regal, nu va fi satisfăcut de acest răspuns, guvernul regal sârb, considerând că este în interesul comun de a nu se precipită soluțiunea în această chestiune, este gata, ca în totdeauna, să accepte o înțelegere pacifică, fie remițând chestiunea la deciziunea tribunalului internațional din Haga, fie marilor puteri, cari au luat parte la elaborarea declarațiunii pe care guvernul sârb a făcut-o la 18/31 Martie 1909.

ANEXA C.

Calculul făcut de Revista „România Militară” asupra resurselor de soldați ai țărilor în luptă

Cari sunt resursele de soldați, de cari poate dispune o țară?

Resursele produse de legile militare:

Germania, dă o resursă de oameni mobilizabili de 130%; Franța, 130%; Rusia și Austria, dă 10%, din populațiunea totală.

Ar rezulta dar, că Germania are o resursă de oameni mobilizabili de 9 milioane, Franța de 5 milioane, Rusia de 17 milioane și Austria de 5 milioane.

Dar, dela resursa în oameni mobilizabili, până la oamenii cari pot fi întrebuințați ca combatanți pe câmpul de luptă, este o deosebire enormă, căci trebuie ca oamenii mobilizabili să fi primit o instrucție militară, apoi trebuie ca ei să fie încadrați în unități constituite de cele trei arme, încadrare care cere cadre, (ofițeri, grade inferioare), care cere material de artilerie, care cere trăsuri și cai pentru diferite servicii, care cere înjgheburile diferitelor servicii de stat major, sanitar, de artilerie, etc.

Afară de aceasta, din cauze budgetare, nu toți oamenii disponibili au putut primi instrucția completă, așa că nu se poate conta pe toți, înainte de a li se da o instrucție oarecare.

Din toate acestea, se admite, cu oarecare bună-voință, la mobilizare, dublarea unităților constituite din timp de pace. Dacă, pornind dela dublarea unităților din timp de pace, vom admite, că unitățile de infanterie constituite, dublate la mobilizare, pot fi încă sporite cu o jumătate, adică întreprinse, aceasta constituie, desigur, maximum forțelor pur combatante, ce poate fi ridicat de o putere militară.

Dacă, însă, admitem dublarea unităților constituite, aceasta nu însemnează că admitem dublarea bateriilor din timp de pace, ceea ce constituie o imposibilitate, atât din cauză că nici o putere nu are în magazii o rezervă de tunuri egală cu tunurile afectate unităților din timp de pace, cât și din cauza personalului de artilerie, care nu se poate improviza.

Față de toate acestea, iată cum vom proceda pentru evaluarea forțelor combatante. Vom considera numărul batalioanelor, bateriilor și escadroanelor, care pot intra în compunerea maximumului unităților constituite la mobilizare.

La totalul astfel aflat, vom adăuga 20%, reprezentând serviciile imediate ale unităților constituite, adică trenul de luptă al marilor unități, (divizii sau corpuri de armată), parcuri, etc., pe cari le considerăm, bine-înțeles, tot ca forțe combatante. În sfârșit, la acest total, vom socoti încă un adaus de 10% din efectivul total, pentru trupele de etapă; pe cari, însă, firește, le vom considera necombatante.

Din toate acestea rezultă, că resursele în oameni mobilizabili, de cari poate dispune o țară, nu indică numărul combatanților ce pot fi întrebuințați pe câmpul de luptă, acest din urmă număr rezultând inclusiv din numărul

maximum de unități constituite, ce pot fi formate la mobilizare.

Restul oamenilor mobilizabili cari rezultă, servește, fie ca trupe de etape, fie ca trupe însărcinate cu paza teritoriilor cucerite, fie ca un rezervoriu, menit să mențină, unităților constituite, acelaș efectiv în tot timpul campaniei.

Toate aceste explicațiuni fiind date, să vedem cari sunt forțele ce pot fi ridicate de diferite puteri beligerante.

Germania are 25 corpuri de armată din timp de pace, cu 510 escadroane, cu 666 baterii de câmp, cuprinzând 3.996 tunuri cu tragere repede, cu 25 divizioane de obuziere, cuprinzând 450 obuziere ușoare, cu 25 regimente de artilerie pedestră, (190 baterii), cuprinzând obuziere grele de 15 cm., tunuri lungi de 10 cm., și 13 cm., mortiere de 21 cm., și 28 cm., trupe al căror efectiv se ridică, în timp de pace, la 866.000 oameni, în cari intră 48.000 ofițeri și asimilați, 110.000 subofițeri reangajați și 8.000 soldați reangajați. Armata germană mai dispune de 25.000 ofițeri de rezervă și 11.000 ofițeri de Landwehr. Din cei 9 milioane mobilizabili, Germania are 5 milioane, cari au primit o instrucțiune militară, și 4 milioane cari n'au primit nici o instrucțiune. Armați cu aceste date, putem afirmă, că armata germană și-a dublat corpurile de armată din timp de pace, ca unități constituite, fiecare corp de armată având cel mult 6 brigade de infanterie, adică regimentele de infanterie din timp de pace s'au întreit la mobilizare. În consecință, putem admite, că Germania dispune actualmente de 300 brigade infanterie, sau 1.800 batalioane, adică 1.800.000 infanteriști. La această cifră, să adăugăm 200 batalioane de landsturm, de prin cetăți, cari au fost scoase și vârâte în foc, ceace ne dă un total general de 2 milioane infanteriști.

În ceace privește cavaleria, să admitem, că la mobilizare se îndoiește, adică formează 1.020 escadroane, (evaluare absolut largă), ceace ar reprezenta 153.000 călăreși. Pentru artilerie, este greu de precizat, totuș, dacă admitem efectivul întregii artilerii, la 250.000 tunari, evaluarea este largă.

Trupele de geniu a armatelor de câmp și de cetate, poate urcă la maximum 100.000 soldați.

Prin urmare, totalul general în oameni, este de 2.500.000 combatanți, la cari, adăugând 20% pentru trupele combatante ale serviciilor, adică 500.000 soldați, ajungem la cifra de 3.000.000 combatanți.

La această cifră să adăugăm, în larg, maximum 500 batalioane de depozit, rămase în garnizoană, pentru a

primi instrucțiunea, pentru a fi încorporate succesiv, și 10% din efectivul combatanților, adică 300.000 soldați trupe de etapă. Prin urmare, din resursa de 9 milioane mobilizabili, armata germană a mobilizat, aproximativ, 3.800.000 soldați.

Franța are, din timp de pace, 21 corpuri de armată (un corp de armată colonial), cu 404 escadroane, 625 baterii, (15 algeriene), cuprinzând 2.608 tunuri cu tragere repede, 21 divizioane obuziere grele, 18 baterii de munte, 11 regimente de artilerie pedestră, cu tunuri lungi de 120, cu obuziere și mortiere de asediu, al căror efectiv de pace se ridică la 725.000 oameni, în cari intră 32.000 ofițeri activi, (4.130 ofițeri coloniali), 12.578 subofițeri reangajați, 2.440 caporali și 1.990 soldați reangajați.

Armata franceză mobilizată cuprinde: 172 regimente infanterie active, (din cari 163 a 3 batalioane, 8 a 4 batalioane), 172 regimente de rezervă, 12 regimente infanterie colonială, de rezervă, 4 regimente infanterie de zuavi, 31 batalioane, la care adăugând trupele teritoriale: 145 regimente a 2 batalioane, 7 batalioane de vânători și 17 batalioane zuavi, ceeace dă un total general de 1.400 batalioane, adică, în cifră rotundă, 1.500.000 infanteriști. Să admitem, că cavaleria la mobilizare se mărește cu jumătate, (pentru Germania am îndoit-o), adică se ridică la 606 escadroane, ceeace ne dă 90.000 călăreți. Pentru artilerie să admitem 150.000 tunari și pentru trupele de geniu 70.000.

În total, avem, dar, 1.800.000 combatanți, la cari, adăugând 20% pentru trupele combatante ale serviciilor, adică 360.000 soldați, ajungem la cifra de 2.170.000 combatanți. La această cifră, adăugând 300 batalioane de depozit, rămase în garnizoană și 10% din efectivul combatanților, adică 217.000, trupe de etapă, vom constata că, din resursa de 5.200.000 mobilizabili, armata franceză a mobilizat, aproximativ, 2.687.000 oameni.

Rusia are, din timp de pace, 40 corpuri de armată, 11 divizii de tiraliori siberiane, 17 brigăzi de vânători, 38 divizii de rezervă, (cadre, ofițeri și trupă), 23 divizii de cavalerie, 3 brigăzi de cavalerie de gardă, 1 brigadă cavalerie, 1 divizie cavalerie Turkestan, 4 brigăzi Siberiane, afară de trupele de cazaci, ce se formează la mobilizare.

Efectivul de pace se ridică la 1½ milion soldați, (456.000 contingentul 1912, 481.000 contingentul 1913, 565.000 contingentul 1914), la care se adaugă, aproximativ, 53.000 ofițeri activi. Armata rusă dispune de 875 baterii de câmp cu tragere repede, 47 baterii de munte cu tragere repede, toate bateriile fiind a 8 tunuri, 47

baterii călărețe căzăcești, a 6 tunuri de baterie, 107 baterii obuziere ușoare, a 6 obuziere de baterie, și 31 baterii obuziere grele, a 4 obuziere de baterie, adică un total de 8.050 tunuri, 642 obuziere ușoare și 124 obuziere grele. Afară de aceasta, dânsa mai are un mare parc de artilerie de asediu, cu tunuri de asediu, cu tunuri de 106 m.m. și de 152 m.m., cu obuziere de 152 m.m., și mortiere de 213 m.m., 228 m.m., și 280 m.m.

Forțele totale, ce le poate ridica Rusia, la mobilizare, sunt de 3.082 batalioane, adică 3.082.000 infanteriști, 1.452 escadroane, (840 escadroane active, 347 escadroane cazaci și 265 escadroane rezervă de 1-ia chemare), adică 217.800 călăreți, 1.161 baterii de câmp și trupe de artilerie de asediu, reprezentând cel puțin 350 mii soldați, în fine, trupe de geniu, 150.000 soldați.

În total, avem dar, 3.800.000 combatanți, la cari adăugând 20% pentru trupele combatante ale serviciilor, adică 760.000, ajungem la cifra de 4.560.000 combatanți.

La această cifră se adaugă 347.000 trupe de depozit și 10% din efectivul combatant, reprezentând trupele de etapă, adică 456.000 soldați.

Prin urmare, din resursa de 17.000.000 mobilizabili, armata rusă a mobilizat, aproximativ, 5.316.000 oameni.

Austria are, din timp de pace, 16 corpuri de armată a 2 divizii active și una de Landwehr, (afară de corpurile 15 și 16, cari n'au decât 2 divizii), cu un efectiv de 380.000 oameni, în care intră 34.000 ofițeri.

Infanteria, la mobilizare, cuprinde 467 batalioane active, 217 batalioane Landwehr, 329 batalioane Landsturm, adică, în total, 1.070 batal. sau 1.070.000 infanteriști.

Cavaleria, la mobilizare, cuprinde 353 escadroane active și Landwehri, și 90 escadroane de Landsturm, adică 443 escadroane, sau 66.450 călăreți.

Artileria are, 210 baterii, cu 6 tunuri de câmp, (1.260 tunuri), 60 baterii artilerie de munte (240 tunuri), 10 divizioane călărețe, 4 tunuri, (120 tunuri), și 48 baterii de Landwehr (288 tunuri), adică, în total 1.098 tunuri, la cari se adaugă 432 obuziere ușoare și 168 obuziere grele.

Artileria mobilizată se ridică, la maximum, 100.000 tunari, iar trupele de geniu, la 50.000 soldați.

În total, avem dar, 1.286.450 combatanți, la cari, adăugând 20% trupele combatante ale serviciilor, adică 228.645 soldați și vreo 100.000 trupe de cetăți, ceeace însemnează că, din resursa de 5 milioane mobilizabili, Austria a mobilizat, aproximativ, 1.756.000 oameni.

În ceeace privește Anglia, armata mobilizată se compune din armata de Belgia, cu 6 divizii, (diviziile, 1—6), armata 1-ia, (diviziile, 9—14), 6 divizii, armata a 2-a, cu

6 divizii, (diviziile 15—20), armata a 3-a, cu 6 divizii, (diviziile 21—26), armata a 4-a, cu 4 divizii, (No. 27—80). Diviziile 7 și 8 sunt păstrate ca cadre, pentru formarea armatei teritoriale. Admițând efectivul unei divizii la 18.000 combatanți, cele 38 divizii reprezintă 684.000 combatanți. Este greu de precizat, la cât se va ridica restul forțelor ce vor fi ridicate de Anglia.

ANEXA D.

Manifestul Impăratului Wilhelm, către armata și marina germană

„După un răstimp de pace de 43 ani, chem la arme pe oamenii valizi ai Germaniei.

„Bunurile noastre cele mai sfinte, patria, căminul propriu, trebuie să le apărăm împotriva unor atacuri infame.

„Dușmani de jur împrejur! Aceasta e situația. O luptă grea, jertfe grele ne stau înaintea.

„Am credința, că vechiul spirit răsboinic trăiește încă în poporul german, — acel puternic spirit răsboinic, care atacă pe dușman acolo unde îl găsește, orice l-ar costa, și care a fost, în totdeauna, spaima și groaza dușmanilor noștri.

„Am încredere în voi, soldați germani! În fiecare din voi trăiește arzătoarea și neînfrânta voință de a învinge. Fiecare din voi știe, dacă va trebui, să moară ca un erou.

„Gândiți-vă la marele și gloriosul nostru trecut!

„Gândiți-vă că sunteți germani!

„Dumnezeu să ne ajute!”.

Manifestul Impăratului Wilhelm către poporul german

„Dela întemeierea Imperiului, timp de 43 ani, eu și predecesorii mei, ne-am dat toată silința să păstrăm pacea și în pace să dăm avânt puternicei noastre dezvoltări. Dar vrăjmașii invidiază succesele muncii noastre.

„Până acuma am suportat toate dușmaniile, pe față, sau ascunse, dela Răsărit sau Apus, de peste Mări, în conștiința răspunderii și puterii noastre. Acuma, însă, voiesc să ne umilească. Ni se pretinde ca să primim cu brațele încrucișate, cum dușmanii noștri se pregătesc să ne atace în chip perfid; nu ni se tolerează ca să stăm cu credință hotărâtă alături de aliatul nostru, care luptă pentru prestigiul lui de mare putere, și cu înjosirea căruia ar fi pierdută și puterea și onoarea noastră.

„Sabia, deci, trebuie să decidă. Vrăjmașul ne atacă

în mijlocul păcii. De aceea, la arme! Orice șovăire, orice îndoială, ar fi o trădare de patrie.

„E vorba de a fi, sau a nu fi, pentru Imperiul nostru pe care părinții noștri și l-au reclădit. E vorba de existența puterii germane și a ființii germane.

„Ne vom apăra până la ultima suflare, a ultimului om și cal. Și vom purta această luptă și împotriva unei lumi întregi de dușmani. Niciodată, până acuma, Germania, când a fost unită, n'a fost învinsă.

„Înainte cu Dumnezeu, care va fi cu noi, așa cum a fost cu părinții noștri!”.

Manifestul Țarului Rusiei

Iată manifestul dat de Impărat: „Prin grația lui Dumnezeu, Noi, Nicolae al II-lea, Impărat și autocrat al tuturor rușilor, Rege al Poloniei, Mare Duce al Finlandei, etc., etc., către toți credincioșii noștri supuși, aduce spre știre cele ce urmează:

„Rusia, rudă de credință și sânge popoarelor slave, și credincioasă tradițiilor sale istorice, nu a privit niciodată soarta lor cu indiferență, dar sentimentele de frăție ale poporului rus, pentru slavi, s'au deșteptat cu o unanimitate perfectă și o forță extraordinară, în ultimile zile, când Austro-Ungaria a adresat Serbiei reclamațiuni neacceptabile pentru un stat independent.

„Trecând peste răspunsul pacific și condescendent al guvernului sârbesc, respingând intervenția bine-voitoare a Rusiei, Austria s'a grăbit să treacă la atacul cu armele, și a început să bombardeze Belgradul deschis. Am fost siliți, de situațiunea aceasta, de a pune pe picior de războiu, armata și flota, făcând, în acelaș timp, silințe de pacificare, căci sângele și avutul supușilor noștri, ne este scump. Germania, aliata Austriei, contrar speranțelor noastre și a relațiunilor de bună vecinătate seculare, neținând seamă de asigurările noastre, că măsurile luate, nu urmăresc nici un scop ostil, a început să reclame suprimarea lor imediată. Fiind refuzată, ea a declarat pe neașteptate, războiul Rusiei, și azi, avem datoria, nu numai să apărăm o țară înrudită, și ofensată pe nedrept, dar avem datoria de a salvagarda onoarea, demnitatea, integritatea și locul Rusiei, printre marile puteri. Credem cu toată tăria, că toți credincioșii noștri supuși se vor ridica cu unanimitate și devotament, spre apărarea pământului rus. Discordiile trebuie să fie uitate în acest ceas de amenințătoare încercări; fie ca unitatea dintre Țar și poporul său să devină și mai strânsă, și ca, Rusia, ridicându-se ca un singur om, să respingă atacul obraznic

al dușmanului, cu încrederea adâncă în dreptatea operei noastre și cu umilă nădejde în providența atotputernică. Așteptăm rugându-ne, bine-cuvântarea lui Dumnezeu asupra sfintei Rusii și vilezei sale armate”.

Proclamația Primarului Max al Bruxellesului către cetățenii săi

„Nu este nevoie ca să amintesc concetățenilor mei datorțiile pe cari cu toții le-au luat față de patrie. Legile războiului opresc pe inamic ca să silească populația să dea informațiuni asupra armatei naționale și asupra mijloacelor sale de apărare. Locuitorii orașului Bruxelles, trebuie să știe că au dreptul de a refuza năvălitorilor orice știre în această privință. Acest refuz le este impus de interesele patriei. Nici unul din voi să nu primească a servi drept călăuză inamicului, fiecare din voi să se ferească de spionii și de agenții străini, cari caută să aducă informațiuni sau să provoace manifestațiuni într'un sens oarecare. Inimicul nu poate, în chip legitim, să se atingă nici de onoarea familiilor, nici de viața cetățenilor, nici de proprietatea particulară, nici de convingerile religioase, sau filozofice, nici de exercitarea liberă a cultelor. Orice abuz, săvârșit de năvălitori, să mi se facă cunoscut imediat, mie. Câtă vreme voiu trăi și voiu fi liber, voiu ocroti, din toate puterile mele, drepturile și demnitatea concetățenilor mei. Rog locuitorii să-mi ușureze sarcina, ferindu-se de orice act de ostilitate, de orice folosință de arme, de orice intervenire în lupte sau încăierări. Concetățeni! Întâmplă-se orișice, ascultați glasul primarului vostru și păstrați-i încrederea voastră. El nu vă va trădă. Trăiască Belgia liberă și neatârnată! Trăiască orașul Bruxelles!”.

Ordinul de zi al generalului Joffre, în ajunul bătăliei dela Marna și al unui comandant de corp de armată german, dat cu aceeaș ocazie

„In clipa în care se pornește o bătălie, dela care atârână salvarea țării, e nevoie să se reamintească tuturor că nu mai este momentul de a privi înapoi; toate sforțările trebuie să fie îndreptate spre atacarea și respingerea inamicului.

„O trupă care nu mai poate să înainteze, va trebui cu orice preț să păstreze terenul cucerit, și, mai de grabă să se lase ucisă pe loc, decât să dea îndărăt. In împrejurările de acum, nici o slăbire nu poate să fie tolerată”.

Un manifest, aproape analog, se răspândea printre ostașii germani. Se vede, de aci, cum, și unii, și alții, dădeau o mare, o extraordinară însemnătate luptelor dela Marna. Iată un pasagiu din ordinul de zi, adresat de comandantul general al corpului 8 de armată german, în ziua de 7 Septemvrie: „...Măine, totalitatea forțelor armatei germane, precum și cele ale corpului nostru de armată, vor trebui să fie angajate pe toată linia, dela Paris la Verdun, spre salvarea binelui și onoarei Germaniei. Aștept, din partea fiecărui ofițer, și soldat, cu toate luptele grele și eroice din aceste din urmă zile, ca să-și îndeplinească datoria, întregă și până la ultima suflare. Totul atârnă dela rezultatul zilei de mâine”.

* * *

Generalul Galieni, numit guvernator al Parisului, la 26 August, atunci când germanii începuseră să treacă frontiera de N. a Franței, a dat următoarea proclamațiune: „Am primit mandatul de a apăra Parisul contra năvălitorului. Acest mandat îl voi împlini până la capăt”.

Admirabil prin puterea lui și concisiunea lui.

ANEXA E.

**Crâmpoie din două scrisori, relative la greutățile din
războiul actual, date spre citire elevilor din
Școalele Militare de Infanterie**

Din scrisoarea întâia:

„In fine, cucerisem Keyem. Două companii din Regimentul X ocupau localitatea. Noi eram adăpostiți în șanțuri, la Nordul satului.

De aci înainte, nu mai putea fi vorba de a înainta, ca până acum, căci dincolo de Keyem, începea regiunea îngrozitoare, pentru care ne muncim și ne luptăm de atâtea zile, cu atâtea greutate. Terenul apare șes, ca pânda apei, nici o sprinceană, nici o movilă; brăzdat, însă, pretutindeni, de canaluri, sau șanțuri de scurgere mlăștinoasă. La doi klm. depărtare de Keyem, curge râul Yser, între două maluri canalizate; dincolo de apă, sunt întăririle inamicului, eșalonate în mai multe rânduri și foarte puternice.

În zilele următoare s'a încins o luptă crâncenă de artilerie, în timpul căreia nu am avut o clipă de odihnă, căci proiectilele cădeau împrejurul nostru. Stăteam culcați, aproape nemșcați, în șanțurile și adăposturile noastre, acoperite; mâncare slabă, somn puțin.

A treia zi, către ora 9 p. m., sosește știrea că, inimicul înaintează. Trebuie, deci, să ieșim și să atacăm. Eră întuneric besună, umezeală și frig. La dreapta și la stânga șoselei noroioase, pe care înaintăm, se întindeau, până la orizont, imasuri pline de apă. Cu cât ne apropiem mai mult de râu, cu atât mai dese șuerau gloanțele peste capetele noastre; din când, în când, vaiete, dovadă că, nu toate se pierdeau. După un timp, numai ni-a fost cu puțință să înaintăm; dar a trebuit să mergem dealungul șanțurilor laterale, cu picioarele până peste glesne în mlaștină. Apoi, o oprire lungă.

Eră lucru groasnic, cum șuierau gloanțele prin întuneric, unele intrau în copaci, cu sgomotul unui sfârc de biciu, împrăștiind crăcile, altele se isbeau de vreo piatră, și apoi, cu un sgomot ce semănă cu glasul unui copil din alte lumi, își urmau drumul înainte, ricoșeste. După un timp, coloana se pune iarăș în mișcare. Trebuie să trecem peste un fel de pod, o corabie de transport, — un fel de șlep, — eră deacurmezisul, între malurile apei; câteva scânduri, aruncate peste borduri și rezemate de maluri, improvizau un podeș, plin de noroiu, și alunecos; trebuie să trecem pe brânci, pentru a nu cădea în apă. Dincolo, pe celălalt mal, o santinelă ne primia, șoptindu-ne: „La stânga, de-alungul apei prelungirea aripei stângi!”. Nu se zăria nimic, afară de apa, care curgea liniștită. Peste capetele noastre vâjâiau gloanțele.

În sfârșit, ochii noștri se obișnuiră cu întunericul, se zăria un dig, destul de lat, ocupat de ai noștri. Acoperiți de el, înaintam pitulați. În acest moment, simții, cu mâna, ceva moale și umed; mă atinsesem de obrazul plin de sânge al unui soldat mort. Morții și răniții zăceau la 3 pași, unii de alții; înaintând, ne împiedicam de ei. Și, în mijlocul acestor mizerii, gloanțele loviau cu plesnituri de biciu, sau se pierdeau în văzduh, fluierând și cântând. Din când, în când, se auziau comenzi, șoptite. În fine, sosim la aripa stângă a trupelor noastre. Aici, lucrurile stau urât de tot: morții zăceau rândurirânduri, focul inimicului ciuruia ca grindina pe un acoperiș de tinichea.

În mijlocul acestui sgomot, se auzi, prin întuneric, un glas mai tare: „Inimicul caută să ne înloarcă aripa!”. Ne suim repede pe dig. La doi pași în fața noastră, răsar niște figuri în umbră; ele se apropiau mereu. Ce dracu, dar atunci lucrurile stau prost! „Foc repede, cât puteți de repede, băieți!”. Peng, peng, ping, ping!...

Dar, și de dincolo sclipesc focurile împușcătorilor; nici nasul să nu-l arătăm, că ne-am dus!

Fără întrerupere, inimicul se trage spre aripa noastră, spre a o încunjură.

După un timp, cartușele încep a ne lipsi, și strigăm spre dreapta: „Munițiuni, și întăriri, trimeteți spre stânga, repede!”. Iată, în fine, sosesc cunoscutele cutii de mucavă, cu încărcătoare. Și, din nou, deschidem foc repede asupra inimicului. Aerul miroși a praf de pușcă, sgomotul eră asurzitor.

În fine, vin și rezervele; dar prea puține, pentru a împiedică întoarcerea inimicului, care se adună în direcțiunea aripei noastre, tot mai numeros și acoperit de întinericul nopții, se tot apropie.

De cealaltă parte a digului, niște umbre răsar, ca din pământ; ele sunt la cinci pași de noi; una din ele, mai înaltă ca cealaltă, răcnește, în limba noastră: „Predați-vă, că sunteți pierduți!”. Primejdia este cât se poate de mare; lângă mine, unul dă foc; umbra se prăbușește la pământ.

„Puneți baioneta!” Ele zboară din teacă, și se întăresc la gura țevilor. Toată lumea se scoală, se suie pe dig și alcargă de cealaltă parte a lui. Umbrele dispar și se împrăștié.

Ca un nour furtunos, gonit de vânturi, ne aruncăm după ele.

După un minut, inimicul a și dispărut. „Înapoi, culcați pe dig; băgați de seamă!”. Lanțul de trăgători ocupă vechea linie de foc; ochii sunt ațintii drept înainte, degețele arătătoare gata pe trăgaci. „Domnule plutonier, primim focuri din flanc, dela stânga depe dig!”. „Doamne, dar rezervele, când vor mai sosi?”. De nicăieri nu se văd întăriri noi. În schimb, gloanțele șuierau acum, și din jumătate la stânga: se pare că inimicul ar fi trecut râul la stânga noastră, căci de acolo se văd licărind focuri de pușcă. Nu, slavă Domnului! sunt puști de ale noastre; ele sună altfel ca cele ale dușmanului. Un glas ne prevestește: „Un batalion din Regimentul X la stânga voastră, după canal, înaintează și trage asupra aripei drepte inimice; inimicul se retrage!”. Legătura între batalioane eră făcută. Într'adevăr, umbrele din față primesc către stânga și dispar; am scăpat de primejdia înloarcerii.

Slavă Domnului, batalionul sosise la timp!

Din nou tragem foc repede; dincolo la inimic împușcăturile se răresc. De astădată, am câștigat. „Încetarea!”. Nimeni să nu mai tragă, că nu se mai vede nimic! Scoateți lopețile! Fiecare să-și facă repede un adăpost și să doarmă. Din fiecare pluton o grupă, ca post mic, păzește. Luasem comanda asupra întregii aripi la stânga, căci ofițeri nu mai erau; doi locotenenți căzuți, unul rănit; eu eram cel

mai vechiu. În întuneric, toate unitățile se amesecase. Oamenii executau ordinele date; după un timp, fiecare își făcuse un adăpost și se culcase în șanțul său, săpat în grabă; liniște pe toată linia; dar numai în aparență, căci nervii erau încă în plină încordare și svăceau nebunește.

Se crapă de ziuă. O dimineață tristă; o ceață cenușie, care, după un timp, se ridică puțin. Apare atunci o scenă plină de jale: iată cum zac rânduri-rânduri, săracii băieți; cei mai mulți cu o rană la cap; la doi pași înaintea mea, zace mort soldatul meu de ordonanță, un flăcău bun și cinstit, care nu mă părăsese de loc, de credincios ce era; glonțul i-a intrat în tâmplă.

Mai groasnică, însă, e priveliștea de cealaltă parte a digului; acolo morții se grămădesc, șanțurile-adăpost ale inamicului sunt pline.

După un timp, vedem sosind un trist convoiu: o coloană lungă de prizonieri răniți și nerăniți; oameni istoviți, murdari de noroi, uniforme rupte. Grupuri, cari nu s'au predat încă, ies din ascunzătoare, ridicând brațele în sus, parcă și-ar acuză soarta, prin acești gest de îndurare. Mărturisesc, că mulți din ai noștri, îi așteptau cu degetul pe trăgaci, căci spiritul răsbunării mai clocoția în noi; după o noapte atât de grozavă.

Totuș, milă ne cuprinde, privind aceste chipuri mizerabile, cari căutau scăparea în captivitate. Ei fură adunați în detașamente și conduși în spatele frontului.

În aceeași dimineață, ceva mai târziu, ne sosește știrea că, la dreapta noastră, divizia X, forțase trecerea peste râul Yser, și că, inamicul se retrăsese pe toată linia, la o depărtare de 2 km. de noi. Am terminat atunci șanțurile, ne-am culcat și am dormit câteva ceasuri, sub paza avantposturilor, care nici acum nu se puteau să se gândească încă la odihnă, ci veghiau la siguranța noastră. De câtvă timp, ziua și noaptea, o duceau cum puteau, în șanțuri-adăpost, pline de apă, sub o ploaie forențială, tremurând și dormind numai pe apucatele. Noaptea următoare era ca și cele trecute. Mulți din noi, înaintând, intrase în apă până la pânțele. La 3 ore a. m., sosește ordin de a ataca; la 4,30' a. m., după apel, desfășurându-ne într'un lanț lung și des, de trăgători, pornind drept înainte, înspre o linie ferată, punctul general de direcție fiind turnul bisericii unui sat, la 1 km., înapoia căii ferate. Lanțul pareă o masă neagră, neregulată, care lunecă fără nici un sgomot peste șesul întins, ca un șarpe uriaș, care fuge pe coastă. Trecem peste șanțuri de drenaj, pline de mlaștină, și ne apropiem de linia ferată. Ne găsim acum la 500 metri de linia ferată. Ea apare ca o dungă neagră, dreaptă. Încă 300 metri, și

ne oprim, întâlnind un șanț de scurgere mai larg; se trec 10', până ce se strecoară tot lanțul, și începem să înaintăm iarăși. Încă 200 metri. Deodată, scapără focul dincolo de inamic; gloanțele încep a șuiera și loviturile a biciui aerul. Se aude șgomotul mitralierelor. Nu mai putem înainta: „culcați!”. Ne alipim cu burta pe pământ, lopețile sar din tocure, și fiecare din noi sapă o groapă..., pentru a-și adăposti vieța sau a-și odihni moartea. Eu nu aveam lopată, dar rupeam, cât puteam, cu degetele, pământ cu iarbă și rădăcini. Vecinul meu din dreapta, cade, lovit; îi ieau lopata. În acel moment, simț, ca o lovitură de pumn peste coif; care eră să-mi cadă: un glonț lovise părțile de metal. Mă grăbesc, căci răsare lumina zilei. Alt glonte mă nimereste în raniță. În fine, am săpat destul de adânc. Încă un glonte în raniță, atunci fac o săpătură mică, în apropierea adăpostului meu, și împing în ea ranița, așa ca să iasă puțin la iveală. După câteva secunde, ranița este din nou „împușcată”. De pe calea ferată izbucnește un adevărat iad de focuri. Uite, mă!... Ei s'au suit acum și pe acoperișuri, atunci trebuie să săpăm mai adânc...

În această situațiune am așteptat, culcați, dela ora 6 a. m., până la amiază, când a sosit artileria să ne ușureze. În fine, primele noastre obuze, cad asupra satului. Către ora 4 p. m., el nu mai eră decât o grămadă de pietre, și biserica o ruină. Dar, depe rambleul căii ferate, inimicul nu ne slăbiă cu focul, și, vai, de acela care ar fi ridicat capul de după adăpost.

Deodată, pământul lângă mine împrășcă în toate părțile. O detunătură parcă ar fi crăpat ceva. Ranița mea „exploadează” și sfărământurile ei sunt aruncate în vânt. Simt că piciorul meu drept, a fost lovit, parcă ar fi dat cineva în el cu o bară de fier. Miroase a fum; mă întore și văd cum arde o bucată din sărmana mea raniță. Mă fac ghem și mă pitesc în adăpost. Piciorul meu parcă e de lemn; simt numai că se prelinge sângele prin pantalon. Cisma mea are câte o gaură de fiecare parte a carâmbului, pe unde picură sângele...”

Scriitorul povestește, pe urmă, cum este transportat la un adăpost de prim ajutor, precum și greutatea ne-nunțate ale transportului până la ambulanță și suferințele sale în timpul evacuării, cu trenul, spre spitalul mobil, instalat în orașul B.

Din scrisoarea a doua:

„...Ia să vedem, cum se desfășoară o zi de luptă în războiul de pozițiune. Am să mă folosesc, în descrierea mea, de știrile primite din regiunea orașului Arras, unde

s-au față 'n față, trupele engleze și franceze ale generalilor Freney și Maudhuy, cu germanii, de sub comanda Ducelui de Württemberg. Caracterul topografic al acestei regiuni, este așa, că ni se înfățișează acolo războiul de pozițiune, în forma sa cea mai curată.

Dacă am privi, din aeroplan, peste regiunea numită, am vedea că nu s'au grămădit față 'n față, masse mari de oști, eșalonate în adâncime. Adversarii sunt răsfirați pe două linii; frontul șanșurilor ocupate de dânsii, este apărat de ambele părși, cu rețele de sârmă. Un atac prin câmpul deschis, nu ar isbuti, decât cu pierderi însemnate. Singurul mod rațional de a câștiga teren, este sapa. Posibilitatea de a pregăti atacul prin focul artileriei, se micșorează în raport cu distanța care desparte pe amândoi adversarii: dacă depărtarea dintre ei este mai mare ca 100 m., lucrul mai merge, dar când este mai mică, proiectilele, cari plesnesc la inimă, vatămă trupele proprii; apoi, oricât de bine ar lucra ochitorii artileriei, tot se întâmplă greșeli la tragere, independente de voința lor, și, atunci, cele mai mici deviațiuni ale proiectilelor, împrăștie gloanțele și slărămăturile de obuze, în propriile noastre trupe. Artileria franceză obișnuiește a însoți cu focul ei atacul infanteriei, până ce ea ajunge la 100 m. de adăposturile inamicului; scopul focului ei bine nutrit, este atunci, de a distruge tranșeele și rețelele de sârmă. Cum a ajuns infanteria franceză la 100 m. de dușman, focul artileriei se îndreaptă peste tranșee, asupra șanșurilor de comunicație, spre a nimici rezervele cari trebuie să se scurgă prin ele, sau, spre a o opri înaintarea lor. Această metodă, nu numai că s'a simșit la trupele germane, dar se pot vedea și urmele ei: după un atac, regiunea prin care șerpuiesc zigzagurile comunicațiilor, este presărată cu schije de șrapnele și, în unele locuri, proiectilele nespate, au intrat în țărâna moale.

În general, prima linie de șanșuri, ziua, nu este ocupată, decât cu un lanț subțire de trăgători. Restul oamenilor, se ascunde în adăposturi. Astfel, se reduce pierderile inutile. Noaptea, lanțul se întărește și se trimit patrule înainte, spre a vesli la timp, dacă inamicul se mișcă. Și rețeaua de sârmă prezintă oarecari garanții în contra surprinderilor; căci inamicul care a pornit la atac, trebuie să distrugă mai întâiu acest obstacol, sub focul apărătorului, înainte de a da asalt, (un obstacol care nu este bătut cu focuri, nu folosește). Când inamicul atacă, apărătorul aprinde rachete și focuri luminoase de artificii, trase în aer și în direcția atacului cu un fel de pistoale, pentru a lumina câmpul de tragere. Când distanța între adversari este mai mică, se asvârle „*harpune*” în sâr-

mele inimicului, un fel de ancoră cu cârlige, cum întrebuințează pe Ocean vânătorii de balene: ancora, care este mică, dar grea, are la un capăt o funie; prin mijlocul unui tun mic special, ancora este aruncată în rețeaua inimicului; iar capătul funiei rămâne pe loc; dacă cârligele au prins, toată lumea trage de funie; rețelele de sârmă se rup, și așa se poate strică obstacolul. Dar, în rândurile inimicului, se găsește câțiva oameni de inimă, cari sar din tranșee și taie funia ancorei, cu ferăstraie sau clești, speciale.

Serviciul zilnic în tranșee, când soldații nu sunt în repaus, sau alarmați și gata de a porni, se desfășoară cam în modul următor:

Să presupunem că vine din spate un batalion, pentru a schimba trupa care a stat mai multe zile în șanțurile liniei 1-ia. Companiile pe flanc, înaintează prin zigzaguri; disciplina marșului trebuie să fie perfectă, mai cu seamă distanțele trebuie păstrate nemărite, spre a nu se lungi coloana. Companiile pot înainta pe zigzaguri paralele, dacă sunt mai multe comunicațiuni. Când coloanele au ajuns, companiile se împart pe sectoare; comandanții de companii împart, în acelaș fel, plutoanele, secțiile și grupele; fiecare soldat trebuie să știe exact locul lui, sau scutul de oțel, (numerotat), după care va stă la pândă: sau la care va alerga, când va fi nevoie. Este necesar de a organiza metodic, până în cele mai mici amănunte, ocuparea liniei de foc, pentru ea, în caz de atac, să nu fie încurcătură, și focul repede să se deschidă fără cea mai mică întârziere, pe toată linia; vom vedea, de ce secunde sunt prețioase în asemenea momente.

Apoi, se arată oamenilor linia inimicului, distanțele și se instruiască patrurile, sentinelele și gărzile, așezate deosebit. Se pun mitraliere în poziție, muniția lor se așează la îndemână.

Din cauza focului adversarului, schimbarea unităților se face noaptea. Ora acestei operațiuni nu este aceeaș în fiecare zi, se înțelege ușor de ce.

După ce gărzile și sentinelele sunt la locul lor, restul oamenilor se duc în repaus în adăposturi. Atarnă de intențiile ambilor adversari, cum se scurge noaptea până la sfârșit. Dacă șanțurile se împing mai înainte, se lucrează cu schimbul, pe echipe. Mai trebuie, de obicei, lucrători, pentru a drege stricăciunile făcute în ajun de artileria dușmană, fie în tranșee, fie la comunicațiuni sau în rețeaua de sârmă; obstacolul se mai întărește, sau se mai adaugă înaintea lui câteva sârme izolate, pentru ca să potihnească, cine s'ar apropia; în fine, se lucrează tot ce nu se poate face ziua din cauza focului.

Francezii, știind prea bine, că, germanii procedează în felul descris, nu încetează toată noaptea cu focul.

Când artileria inamicului începe a trage cu repeziune, acesta este semnul aproape sigur, că vine un atac. Francezii, adeseaori, nu bombardează punctul unde vor ataca, ci îndreaptă focul cu totul în altă direcție, spre a masca adevărata lor intenție.

Din cauza aceasta, de îndată ce începe focul descris, germanii ocupă întreaga linie, nu numai o parte din ea; sectoarele lor nebombardate, se alarmează și ele, având atenția încordată.

Francezii, când atacă, ies din tranșee cu lanțuri dese de trăgători și se repăd asupra șanțurilor germane. Dacă germanii înaintează prin lucrări de săpă, atacul francez se îndreaptă asupra capetelor acestor lucrări, pentru a se folosi în urmă de ele, spre a înainta acoperiși, până în tranșeele germane.

Când s'a semnalat atacul adversarului, măsurile de luat trebuie să fie repezi, căci distanța fiind mică, rămâne un timp foarte scurt, pentru a-l respinge; de aceea, focul este cât se poate de viu, puști și mitraliere trag până se roșește oțelul țevelor.

Pozițiunea bavarezilor, în regiunea Arras, are avantajul că, s'a putut frânge în mai multe locuri, păstrând însă, pretutindenea, un câmp de tragere bun, astfel ca să fie flancate prin focuri fronturile atacabile; atacul inamicului trebuie, prin urmare, să intre în focurile încrucișate ale apărătorului și asaltul devine aproape imposibil.

Dacă atacul isbutește a se apropia de șanțurile adverse, apărătorii depun armele, când inamicul a ajuns la 10—15 m., și apucă câte un fărâncop, o lopată, sau un maiu; pentru a lua poziția cu asalt, inamicul trebuie să sară în tranșeele adversarului; atunci se încinge o luptă corp la corp; apărătorul a dresat pe oamenii săi, că fiecare să ia în primire pe câte un adversar, spre a-l ucide cu uneltele numite mai sus. Rămân învingători acei cari au ciolane mai mari și mai vârtoase, și mușchii mai tari și cari sunt mai crunți.

.....

.....

In asemenea momente, artileria apărătorului începe să acopere cu focul ei toată regiunea înaintea frontului tranșeelelor adversarului, pentru ca, în retragere, inamicul să intre în grindina proiectilelor ei. In acelaș timp, se trage și în artileria sa, pentru a distrage focul ei dela infanteria proprie. Vine apoi un contra atac, sau nu, după situațiunea tactică.

Bavarezii, la Arras, din principiu, nu atacă peste câmpul deschis, ci înaintează numai cu sape, și anume, simultan, din mai multe puncte. Când sapele lor, cecece s'a și întâmplat, în diferite rânduri, au spart escarpa tranșelor franceze, pionierii, pregătiți dinainte, sar cu grenade de mână, în șanțurile adversarului, urmați de infanteriști, gata să cucerească poziția cu baionetele. Dacă asaltul reușește, tranșea trebuie organizată în cea mai mare grabă, pentru apărare spre celalt front. Și aceeașă este plină de primejdii, din cauza artileriei. Totuș, ea poate reuși. Dovadă, că bavarezii, cu timpul, au înaintat astfel, până la înălțimile numite d'Ecurie.

Noaptea este timpul propice pentru asemenea lupte. Ziua, în general, nu sunt atacuri; prin urmare, ea se destină odihnei. Ziua, însă, se desfășoară activitatea principală a artileriei; ea începe să tragă îndată ce lumina este suficientă. Artileriile trag astfel, până în noapte: unele baterii trag asupra poziției infanteriei, asupra șanțurilor de comunicațiune sau asupra drumurilor și șoselelor, pe unde inimicul poate înainta.

Depeșele pe cari le citim în ziare, anunță, uneori: „In cutare punct am dobândit succese simțitoare, reducând la tăcere bateriile dușmanului”. Asemenea știri nu însemnează nimic; adversarul, la războiul de pozițiune, schimbă, uneori, în taină locul bateriilor, sau mitralierelor sale, bănuind că inimicul l'a recunoscut, ori l'a aflat prin spioni. Celălalt continuă a trage asupra locului părăsit și observă, după un timp, că inimicul nu mai răspunde; tirul fiind indirect, nu se vede nimic cu ochiul; și astfel, el deduce că tragerea sa a distrus artileria adversă.

* * *

Cam astfel se petrec lucrurile în regiunea Arras.

Din descrierea de față, veți vedea, odată mai mult, că, luptele moderne, uneori sângeroase, nu seamănă de loc cu scenele dramelor războinice sau romanelor istorice, pe cari le citim. Nu se mai văd, în asemenea situațiuni, fâlfâind drapelele; săbiile ofițerești rămân în teacă, (la asalt tragem cu revolverele); goarne și tobe, nu se văd, nici nu se aud; vechile atitudini eroice și gesturi teatrale, nu mai au rostul lor; în locul lor, se cere încăpățănare, voință de fier, nervi de oțel, răbdare și atențiune încordată.

Dar, mai am de zugrăvit o scenă, care, din când în când, se reprezintă în primile linii. Câteodată apare din tranșele inimicului, un steag alb. Aceasta însem-

nează că el vrea să parlamenteze; de obicei, asupra îngropării morșilor, cari zac între ambele linii de foc.

La aceste semne de dincolo, focul dincoace încetează; aceasta însemnează: „Am înțeles”. Atunci, ofițerul, care a scop drapelul, iese din tranșee și înaintează până la jumătate drum între cele două linii, acolo el se oprește. Celălalt partid îi trimite, asemenea, pe un ofițer înainte. Cel care a venit întâiu, comunică celuilalt cererea de armistițiu, și scopul; acesta din urmă, se întoarce, pentru a raporta superiorului său direct, despre ce e vorba; camaradul dela inimic așteaptă. Comandantul sectorului solicitat, hotărăște și deciziunea se comunică dincolo. Dacă ea este afirmativă, parlamentarii își potrivește ceasornicele și se înștiințează toate trupele sectoarelor dincoace și dincolo, se înțelege, și artileriile, precizându-se durata și întinderea armistițiului. Soldații partidului, care a făcut cererea, înaintează fără arme și se grăbesc să curețe răniții și morșii. În timpul armistițiului, nu este voie să se tragă și oamenii pot ieși din șanțuri. Este, însă, interzis de a face vizite inimicului, sau de a intra în tranșeele sale. La ora hotărâtă, lupta începe din nou.

În războiul de pozițiune, asemenea armistiții scurte nu sunt rare, fiindcă, la un atac respins, morșii și răniții partidului care s'a retras, rămân în cea mai mare parte, între liniile tranșeele ambelor partide. Dar, în războiul de câmp, când trupele sunt în mișcare, sarcina de a îngropa morșii, cum și cea de a culege și îngriji răniții ambelor partide, rămâne asupra învingătorului.

În general, armistițiile cerute în acest războiu, s'au acordat. Dar, s'au ivit cazuri, când unul din adversari a refuzat, sperând că mirosul descompunerii cadavrelor și înfățișarea lor aproape de frontul inimicului, va contribui a-l exaspera și a-i reduce puterea de rezistență.

ANEXA .F

Constatări și învățăminte trase până acum, cu privire la tactica de luptă a armelor, la întrebuițarea diferitelor lucrări de pământ, la noutățile tehnice, etc.

1. Infanteria.

— Rușii, la atac nu poartă ranița. Sunt și trupe care nu au raniță chiar în echipament.

— Infanteria austro-ungară, din cauza raniței, întrebuițează rău focul.

— Pe câmpul de luptă, brancardierii merg foarte greu pentru adunarea de răniți. Răniții se târăsc singuri.

la ambulanță, sau așteaptă sfârșitul luptei; cei mai mulți întrebuițează singuri pansamentul, ceea ce folosește mult.

— Infanteria rusă face șanțurile adăpost cu un parapet foarte mic, sau de loc; linia de luptă are 2—3 șanțuri cu drumuri între ele. Mitraliera este pusă în rândul al 2-lea sau al 3-lea. Din distanță în distanță, șanțurile sunt blindate cu lemn și acoperite cu pământ, unde se adăpostește infanteria, pe timpul focurilor artileriei.

— În Rusia, s'a aplicat la arma infanteriei un aparat pentru distrugerea abastizelor și rețelelor de sârmă.

— La austriaci, se face cu folos împospătarea de muniții, prin patrulare, compuse din oamenii ce nu știu a trage, și prin întărirea dela rezervă. Patrulele de împospătare fac dute vin'o. Împospătarea se face, mai ales în timpul nopții. Fiecare soldat are, la pornirea în luptă, 300 cartușe în cartușiere, raniță și buzunare.

— Infanteria austriacă trage bine și întrebuițează mitralierele cu pricepere, pe o scară înlinsă.

— Infanteria ungară se bate bine; cehii și croații, nu.

— Arme cu lunete puternice, date bunilor trăgători, câte 5—6 de companie, cari trag asupra ofițerilor și șinelor importante, mai ales la Ruși.

— Când se luptă până în noapte, infanteriștii își fac imediat un adăpost pe liniile de luptă, și apoi se culcă, fiind păziți înainte de câte o grupă de 8—15 oameni, din fiecare plon.

— Sub focul eficace al artileriei, se adăpostesc sau înaintază în formațiuni subșiri prin flanc. Când focul artileriei este ca totul eficace, infanteria scapă de el, fugind către adversar.

— Prima linie de șanțuri, ziua nu e ocupată, decât de un lanț subțire de trăgători; restul oamenilor se ascund în adăposturi.

— Noaptea, linia 1-ia se întărește și trimite patrulare spre inamic, pentru a observa mișcările lui.

— După o zi, două sau trei, de stat în tranșee, trupele se schimbă noaptea în felul următor:

Unitățile de schimb înaintază prin flanc, pe drumurile de comunicații luate în zigzag. Coloana prin flanc, foarte strânsă. Când coloanele ajung în apropiere, fac împărțirea pe secțoare, subsecțoare, secții, grupe, etc. Se explică fiecărui soldat în parte locul ce va ocupa, sau numărul scutului de oțel, înapoia căruia va pândi. Apoi, se arată oamenilor linia de luptă a inamicului și distanțele, dându-se instrucțiuni patrulcelor, santinelor și gărzilor speciale. Se așează mitralierele în poziție cu muniția lângă ele.

Unitățile nu se schimbă la aceeași oră și la perioade fixe, pentru a induce pe adversar în eroare.

După ce unitățile și oamenii ocupă locurile lor, restul oamenilor trece la adăposturi, în repaus.

— În timpul nopții, se trage asupra pozițiilor adversarului, pentru a împiedica lucrările.

— Distanțele între tranșeele adversarilor fiind mici, se impun măsuri serioase, ca să se facă față repede și complet, oricărui atac. Se trag focuri intense, și repezi până la roșitul țevilor.

— În lupta corp la corp, în tranșee, s'au întrebuintat cu folos unellele, topoarele, maiurile pentru a ucide pe adversari. Fiecare soldat era dresat și preparat din vreme pentru a-și lua un adversar în primire. Reușește cine este mai vânjos și mai curajos.

— Când atacul unei tranșee reușește, se ieau măsuri imediate pentru organizarea tranșeeilor cu fața la adversar.

— La trecerea de obslăcole, după primul pluton trece și o parte din mitraliere, pentru a forma un început de cap de pod, capabil de orice rezistență.

— Dacă putem ajunge acoperiți până la distanța eficientă de tragere, atunci se pot forma imediat linii de trăgători cât mai dese. Din contră, pe un teren puternic bătut de focuri, să nu înaintăm cu linii dese de trăgători, (afară de cazul când situația ar cere aceasta), ci numai în grupuri mici, sau cu mai multe linii de trăgători rărîte, cari, mai pe urmă, se vor reuni toate într-o singură linie deasă și puternică.

Salturile liniilor de tiraliori, trebuie să fie sprijinite prin focurile repezi ale altor unități, de infanterie sau mitraliere; la nevoie, se va cere ajutorul artileriei. Momentele cele mai potrivite pentru înaintare, sunt după ce artileria dușmană a tras o salvă de focuri, și-i trebuie un anumit timp pentru a reîncărcă. Rezervele vor înainta în acelaș mod, ca și linia de trăgători, ele trebuie să fie bine ținute în mână, de comandanți.

— Efectul focurilor inimicului și terenul, influențează asupra ruperii ordinii de luptă; în cursul înaintării, se impune, dar ca toți comandanții să caute de a restabili neîncetat, ordinea de luptă.

— Punctele de direcție ordonate, și sectoarele de înaintare, destinate fiecărei unități, se vor păstra cu multă atenție.

— Trebuie să ne silim, să obținem un front de luptă unitar; aceasta nu împiedică, însă, ca unele părți ale frontului de luptă să se găsească mai înaintate ca altele. Nu trebuie să se admită înaintarea unor părți izolate ale frontului de luptă, în fața unei întinse linii de foc dușmane.

— Pentru a se putea menține continuu direcțiunea or-

donată, trebuie să studiem mai întâiu terenul de înaintare și apoi să ne alegem puncte, linii și obiecte intermediare, bine marcate. Înainte de a intra într'un teren acoperit, pentru a nu pierde direcțiunea, mai cu seamă pe timp ploios, noaptea și în zilele de ceață, se va proceda cu multă precauțiune, în alegerea mijloacelor ajutoare, (busolă, etc.). Legătura între trupe, trebuie menținută și în timpul nopții.

—Să evităm îngrămădiri mari pe linia de foc; fiecare trăgător să aibă loc pentru a executa tragerea. Când, în timpul înaintării, se face o oprire mai îndelungată, se va întrebuița imediat lopata, (din poziția culcat).

—Pildele personale de curaj, au mare valoare; adeseori ele fac minuni. Fiecare superior să fie fără cruțare, față de cei fricoși.

—Batalioanele, precum și fracțiunile de trupe, ce sunt în contact cu dușmanul, să nu aștepte neconțent rapoarte asupra situațiunii, pentru a acționa. În orice caz, aceste rapoarte nu trebuie să cuprindă numai gruparea trupelor noastre, ci, mai cu seamă, să arate gruparea inamicului, situația munițiilor, starea morală a trupelor, natura terenului învecinat, etc.

—Menținerea unei continui legături între batalioane și baterii, cu statul major al brigădei respective, are o mare importanță.

— Telefonul este de folos, dar de multe ori nu se poate întrebuița, nefiind sigur; de aceea, se impune a se instala totdeauna stațiuni de semnalizare optică, (cât mai acoperite).

—Semnalul de recunoaștere al fiecărui batalion, baterii și al statului major al brigădei, trebuie să fie cunoscute de fiecare post de semnalizare.

—Postul de semnalizare dela statul major al brigădei, nu va putea să răspundă în totdeauna, căci de multe ori se poate trăda, neputându-se instala totdeauna acoperit.

Posturile de semnalizare ale trupelor din prima linie, pot să semnalizeze, însă, totdeauna înapoi, căci statul major al brigădei va fi atent. (Se zice la noi, de către mulți, că nu avem ocaziunea a semnaliza în lupte. Tată dar, proba că se înșeală acei ce cred aceasta).

—Cercetarea apropiată aparține corpurilor de trupă; ea se va executa fără a se mai aștepta ordine superioare. Cercetarea se va împinge cât mai departe de trupe. Se va da o mare atenție, siguranței pe aripi.

Trebuie să căutăm să ne convingem, dacă pătrulele s'au dus în adevăr acolo unde le-am trimis, sau dacă s'au oprit înaintea unei piedici, ce nu se poate înlătura.

Patrulele, și uneori chiar posturile mici, (în serviciul de anteposturi), vor fi nevoite să înainteze prin salturi, până la locurile lor de destinație.

— Să ne silim a face cât mai mulți prizonieri, dela cari putem afla multe știri folositoare.

— Atacurile învăluitoare, executate chiar cu mici fracțiuni de trupe, impresionează foarte mult pe inamic.

— S'a dovedit că rapoartele transmise verbal, prin soldați, de multe ori sunt false sau de nepriceput, astfel că, în totdeauna și pe cât posibil, rapoartele trebuie trimise în scris.

— Trebuie a se da o mare atențiune citirii corecte a hărților, căci greșelile pot aduce mari neajunsuri; nu trebuie să ne grăbim, ci este preferabil a întârziă câteva minute, pentru a ne orienta mai bine înaintea executării unei însărcinări. Oricecâteori ni se da o însărcinare, este bine să cerem toate explicațiile de cari am avea nevoie, astfel ca să nu mai avem nici o îndoială, sau să ne scape lucruri pe cari trebuie să le cunoaștem înaintea executării misiunii.

În chestiune de orientare personală, cât de multă curiozitate, nu strică.

— Să ne silim, a nu fi nervoși în cursul luptelor. Să arătăm liniște și tărie de caracter.

Ofițerii între ei să nu se plângă, în auzul trupei, cu privire la lipsurile de diferite categorii, asupra timpului defavorabil, etc., căci toate acestea impresionează în rău trupele.

2. Artileria

— Artileria franceză obicinuieste a însoși infanteria cu focul ei, până la 100 m., pentru a distruge tranșeele inimice.

— Intensitatea focului artileriei asupra unor anume puncte și direcțiuni, au fost, adesea, indiciul că se va pronunța în curând un atac în acea direcțiune. S'a recurs și la trucul de a da intensitatea focurilor în alte direcțiuni, decât cele de atac. Pentru a se face față unor asemenea cazuri, se luase măsuri de prevedere pe tot frontul, de îndată ce se pronunțau focuri intense.

— În momentul când inamicul atacă tranșeele, artileria amică acoperă zona dinapoi cu grindina de proiectile, pentru ca inamicul, în retragere, să intre în această zonă de foc și pentru ca rezervele să nu poată veni în ajutorul trupelor din linia I-a.

— Artileria trage până în noapte; iar unele baterii trag chiar noaptea asupra poziției infanteriei, asupra șan-

jurilor de comunicație, sau drumurilor și șoselelor, pe unde inimicul poate înainta.

— Sârbii au întrebuițat, la mijlocul și aripile unei linii de artilerie, tunuri false.

— Servanții sârbi se adăpostesc în șanțuri speciale, pe timpul când se găsește sub focul artileriei.

— Sârbii au împins, de multe ori, tunuri izolate pe linia trăgătorilor, trăgând cu șrapnele cu durată la zero sau cu mitralii.

— În războiul acesta, s'a accentuat foarte mult capturarea de tunuri și mitraliere. De aci se poate deduce că, infanteria, ne putându-se dispensa de ele, le aduce până în liniile de luptă, și, la cea dinlăun retragere, acestea sunt expuse.

— Necesitatea materialului de artilerie și mitralierelor speciale pentru tragerea în avioane, se simte din ce în ce mai mult.

— Scuturile artileriei și ale mitralierelor, folosesc foarte mult.

— Artileria de calibru mare, 42 germană și 305 austriacă, a dat rezultate uimitoare; francezii, pentru a le neutraliza, au adus artilerie de marină și de coastă.

Relativ la artilerie.—Din instrucțiunile date armatei austro-ungare, de pe teatrul de operațiune de Sud.

Trebuie să existe o conlucrare continuă, și cât mai strânsă, între artilerie și infanterie.

Artileria nu poate să observe și să disecarnă totdeauna singură obiectivele, cerute de infanteria amică, a fi bătute de artilerie.

De aceea, infanteria trebuie să comunice artileriei toate datele de cari aceasta are nevoie, pentru a trage cu efect. Aceste date se vor transmite prin ordonanțe, telefon, semnalizare, etc., și se vor referi asupra poziției infanteriei și artileriei inimice, ce trebuie bătută, indicându-se, în special, părțile mai periculoase, pentru infanteria amică; asemenea, se vor da și indicațiuni asupra preciziei tragerii artileriei amice, ușurându-se astfel, regularea tragerii. Oricecâteori infanteria trebuie să execute un salt mai însemnat, să avizeze artileria amică, pentru a o sprijini cu focurile sale.

Este de dorit, ca atacul infanteriei să fie preparat din timp, prin focul artileriei amice: de multe ori, însă, infanteria inimică nu se va descoperi, decât numai prin înaintarea infanteriei noastre, care, mișcându-se înainte, va sili infanteria inimică să se descopere și deci, să fie bătută de focurile artileriei amice.

Extras din raportul unui comandant superior de artilerie:

Artileria noastră va putea să obțină efecte hotărâtoare, numai lucrând mână în mână cu infanteria. De aceea, este necesar, ca ambele arme să se găsească în strâns contact și să se ajute reciproc.

Este de cea mai mare necesitate, ca comandamentul superior, să informeze totdeauna pe comandantul artileriei, despre intențiunile sale, precum și despre modul cum voiește a rezolvi misiunea ce are; de asemenea, trebuie să-i aducă la cunoștință, din vreme, și toate schimbările ce ar surveni ulterior în planul unei acțiuni.

Datoria comandantului artileriei este, de a preveni intențiunilor comandantului, ținându-se continuu în legătură, atât cu comandanții superiori, precum și cu linia de foc cea mai înaintată.

Toți comandanții trebuie să fie animați de îndatorirea de a-și comunica reciproc toate știrile aflate despre dușman.

Trebuie să ne folosim de toate mijloacele, pentru a comunica la timp, artileriei, toate observațiunile făcute de infanteria noastră, asupra tragerii artilerii proprii și inimice, precum și următoarele: situația frontului de luptă, a infanteriei amice, în diferite momente ale luptelor, poziția inamicului, ținte bine vizibile, și bune de bătut, și mai ales, punctele de pe frontul de luptă inamic, asupra cărora ar fi necesar a se executa o concentrare a focului artileriei. Artileria nu poate observa toate, deci o completare a serviciului de observare al tragerii, prin concursul infanteriei, este foarte necesară, și va contribui a mări efectul focului artileriei și se vor evita erorile.

Peste tot să se observe cel mai mare zel, de a înainta.

Să nu se risipească munițiunea, trăgând intențiv, contra unor ținte neînsemnate. Artileria să tragă acolo unde efectul ce trebuie a se obține, va corespunde munițiunei consumate; risipind chiar munițiuni, acolo unde trebuie să se obțină efecte repezi și zdrobitoare, este câștig.

Se recomandă a se organiza cât mai des trageri de noapte.

Se observă că artileria noastră, întrebuițează prea puțin bateriile false și adăposturile pentru tunuri și servanți. Acestea trebuie imediat construite, după intrarea în poziție.

Se recomandă comandanților de baterii și ofițerilor, să se comporte cu mai multă precauțiune în cursul recunoașterilor și în conducerea focului.

Să se întrebuițeze cât mai rar tragerile de secerare; în schimb, executarea unui foc rar, în cursul nopții.

asupra zonelor de teren, ocupate de inamic, este de mare folos; asemenea, este foarte eficace o trăgere regulată, chiar deasupra creștelor, care se va lungi apoi, treptat înapoia lor; să ne silim a executa concentrații de focuri, oridecâteori situațiunea va cere a zdrobi repede anumite obiective periculoase.

DIVERSE

Armistițiu la luptele în tranșee

Pentru ridicarea de răniți și de morți, din terenul dintre tranșeele adversarilor, s'a procedat astfel:

Se ridică un steag alb de una din părți. Partea opusă încetează focul. După aceasta, ofițerul care a scos steagul alb, iese afară și înaintează până la jumătate distanță între adversari. Celălalt partid, trimite un ofițer înainte. Acesta, după ce întreabă pe cel dintâiu despre ce este vorba, se înapoiază și raportează, în care timp celălalt așteaptă.

Dacă se admite cererea, parlamentarii își potrivește ceasornicile, se fixează ora începerii și terminării, se anunță sectoarele respective.

Soldații partidului care a făcut cererea, înaintează fără arme și grăbesc ridicarea. Se interzice intrarea în tranșeele inamicului și convorbirea cu soldații inamici.

Tinuturi ocupate.—Reorganizarea ținuturilor ocupate este o chestiune foarte delicată, ea cade în sarcina comandamentului armatei.

Pentru aprovizionare, s'au înființat comisii economice pe regiuni, cari cumpără cu bani sau bonuri. Aceste comisii deschid hale și vând la populație, pentru a evita abuzul.

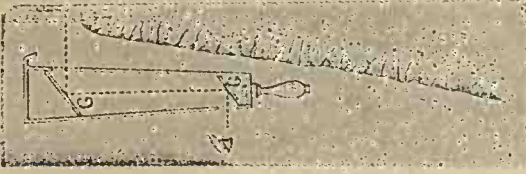
Tot comisiile acestea îngrijesc și de câmp.

Lucrările de săpă.—Lucrările de săpă au căpătat mare importanță. Se fac lucrările și de către gradați, și chiar de ofițeri. Cine apucă o uneltă nu o mai dă din mână; de aci nevoia de a se înmulți uneltele la unități, chiar una de fiecare soldat.

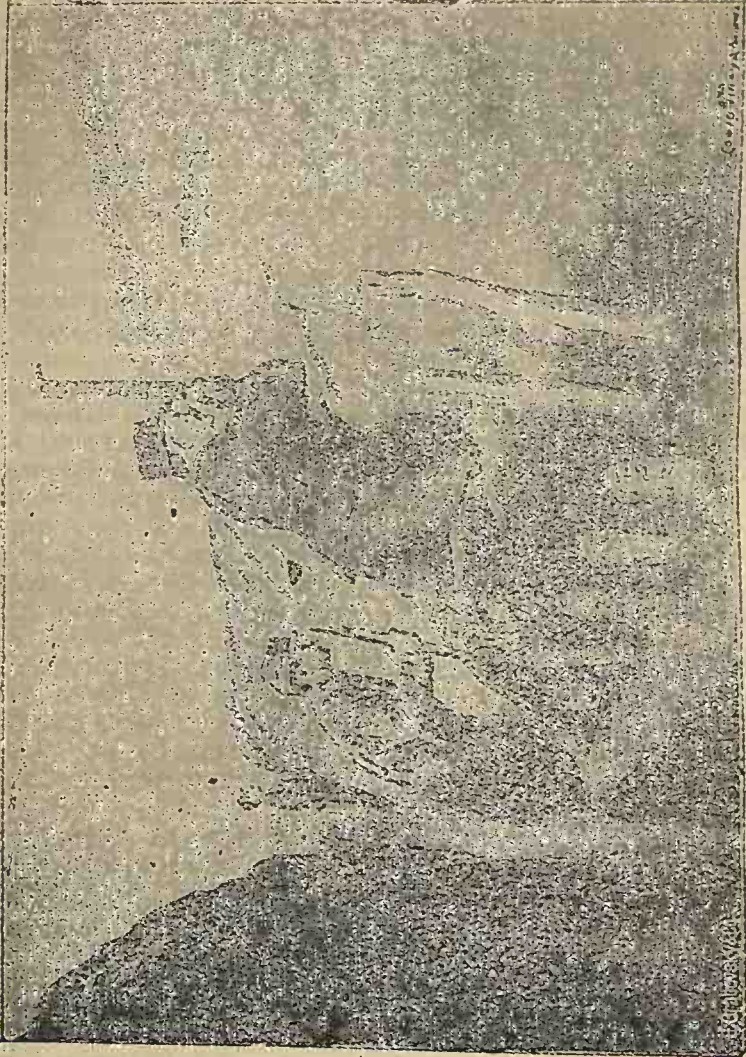
— Șanșurile fără adăposturi de odihnă, nu folosesc contra frigului și a umezelii.

— Căptușirea fundului și a pereților, cu paie, înălțură umezeala și frigul. Corturile, prelaturile, servesc a închide părțile deschise.

— Lucrările se fac seara, când încetează focul artileriei și al infanteriei dușmane. Patrurile înaintază în întinerie și asigură lucrările. Pionierii merg în urma patrulelor, încep lucrarea și apoi, urmează infanteria. Când

Un periscop
G G. prisme oglinzi

Perspectiva unei traşee; ofiterul priveşte afară cu periscopul.

ajunge între 40—60—100 m., se procedează, de regulă, la asalt; infanteria având două bombe de mână.

Atacurile se dau în zorii zilei, pe ceață sau semi-întuneric.

— Englezii întăresc șanțurile cu scuturi de oțel și garduri de sârmă, prin care conduc electricitate.

— Tot infanteristul devine pionier. Noaptea lucrează, ziua se odihnește.

— Observările din tranșee se fac cu aparate speciale „periscop”. Acest aparat este o transformare a periscopului marin (vezi fig. pag. 480).

Relativ la operațiile în munți.—Zăpada umple văile; astupă trecătorile și potecile pentru cai, îngroapă isvoarele de apă sub zăpadă, face și vieața și operațiunile grele.

S'au construit adăposturi de zăpadă, pentru oameni, însă, este nevoie de paie, ceeace lipsește în munți. Se pune cetină și mușchiu, în loc de paie, dar acestea nu au avantajul paielor.

S'au construit șanțuri și adăposturi de zăpadă de oarecare valoare.

Nu numai zăpada este piedica în munți, ci și frigul, vântul, etc.

Unde zăpada este tare, se merge bine deasupra ei.

Skyurile n'au fost un lux: au adus folos, însă, nu sunt infailibile. S'a întrebuințat cu folos de trupele alpine; artileria, însă, a mers greu peste altitudini de 1.500 m. Câtărul suferă chiar dincolo de 1.000 m.

Artileria de câmp nu poate merge decât pe drumuri. Cavaleria nu se poate aventura peste 1.200 m. altitudine.

Zilele în munți, în timpul iernii, fiind foarte scurte, și noaptea neputându-se lua odihnă completă, oboselile descurajează trupele.

Unitățile mari nu pot urmări același drum.

Coloanele de marș se alungesc foarte mult.

Legăturile se fac greu.

Vremea rea și ceața, în munți, sunt dușmani puternici ai legăturilor între coloane și între unități.

Detășamentele mici pot face oarecari operații pentru 2—3 zile în munți, pe timpul iernii.

Operațiile în munți, iarna, nu sunt imposibile, dar se fac cu atâta greutate, încât nu rămân decât niște episoade de războiu.

Asupra asemănării uniformelor. — Din cauza asemănării uniformelor, se întâmplă foarte des ca, trupele amice să se împuște între ele. Mai ales artileria, trage adesea în trupele amice. Pentru a se evita inconvenientul acesta, unele armate au întrebuințat fanioane desfășurate,

cari arătau locurile trupelor amice. Se propune a se deosebi trupele prin coifuri deosebite, sau a se admite unele semne bine distincte.

Păstrarea secretului și concursul populației. — Dăm aci două anunțuri foarte importante, alifate pe căile ferate germane:

I.—„Călători! Ajuțați și voi ca să ne păzim podurile și viaductele. In mai multe locuri, s'au făcut încercări să ne distrugă lucrările de artă, aruncând bombe din tren. De aceea, acolo unde personalul trenului vă face atenți, închideți ferestrele vagoanelor, nu umblați pe coridoare și aveți grijă, ca să ne putem păstră lucrările de artă”.

II.—Ca să ne putem feri de spioni și ajutătorii lor, ministrul de rășboiu interzice oricărui soldat, care aparține armatei, precum și răniților, de a vorbi despre mișcările, formațiunile noi, sau despre chestiunile militare. Spionii aceștia se află, de regulă, prin gări, de aceea, nu este iertat să se vorbească nimic despre lucrările militare, mai cu seamă când, în apropierea noastră, se află o femeie sau un bărbat.

Ostași! Fiți cu băgare de seamă, și atunci când petreceți, nu vă destăinuți străinilor. O vorbă neprecugetată, de a voastră, poate să contribuie la pieirea multor camarazi de-ai voștrii. Pe orice străin, care vă ispitește, predați-l autorităților. Soldatul german trebuie nu numai să știe să lupte pentru patrie, dar să și tacă”.

Copie de pe instrucțiunile date de comandantul armatei I-ia franceză, generalul Dubail, relativ la lupte și la lucrările de fortificațiune

Experiența câștigată după trei luni de rășboiu, ne permite a dă următoarele principii de luptă:

1. Acțiunile ofensive singure dau rezultate, dar trebuie pregătite cu îngrijire;
2. Se poate, întoldeauna, prin formațiuni cari scap vederii și prin întrebuintarea terenului, a ne feri de focul artileriei adverse, cu toată bătaia ei lungă, cu toată valoarea proiectilelor de mare calibru, la cele mai mari distanțe, și numeroasele ei mijloace de observațiune a câmpului de bătaie;
3. Puterea de rezistență a fronturilor bine organizate, ține pe adversari în contact, aproape imediat, săpămâni întregi și transformă adesea, rășboiul de câmp, într'un fel de rășboiu de asediu;
4. Fortificațiunea câmpului de luptă permite:
  - a) A pune trupele la adăpostul focului artileriei și infanteriei inimice;

b) A face economie de forțe pe fronturile defensive, în scopul de a dispune de forțe cât mai numeroase, în acțiunile ofensive.

Se ajunge, adesea, la lupte de uzură, în care schimbarea trupelor devine o necesitate.

Trebuie a instrui, fără răgaz, trupele cari nu sunt în linie, de îndată ce recruții și rezerviștii sosesc dela depozite.

Instrucțiunile de față, cuprind un număr oarecare de procedee, cari trebuie cât mai des utilizate.

Cea mai mare parte, au fost dejă indicate prin instrucțiunile particulare.

Ofițerii și gradele inferioare trebuie să le aducă la cunoștință trupei lor, în toate ocaziunile favorabile.

Procedeele de luptă ale infanteriei. — În principiu, infanteria trebuie să părăsească coloana de marș, de îndată ce a ajuns la 10 sau 13 klm. de pozițiunile probabile ale artileriei inimice. Aceste pozițiuni trebuiesc semnalate de comandament.

Șeful are îndatorirea de a cere această informațiune. Adesea, vederea baloanelor observatoare inimice, indică că coloana de marș este susceptibilă a fi atinsă de inamic.

Batalionul caută, în acest moment, în zona de marș, care îi este afectată, a-și masca înaintarea, utilizând pădurile și cūtele terenului.

Dacă nu, ia formația în coloană de batalion prin flanc, companiile în coloane mici, cu intervale largi.

Trenurile de luptă merg și staționează în coloană, în lungul drumului, evitând, pe cât posibil, formațiunile prea vizibile.

A fi cu atențiune la trecerea creștelor, sau când se ajunge la înălțimea unui punct al terenului, care poate servi de reper; în aceste cazuri, trebuie a accelera iuțea marșului sau a mări distanțele.

Atacul în teren descoperit.—A se apropia cât mai mult posibil de adversar, în coloane mici și cu intervale largi.

A desfășura două companii în linia I-ia.

A instala pe celelalte două la aproape 500 m., înapoi și în partea în care terenul înlesnește o mișcare de învăluire. Șeful de batalion înaintează cu aceasta din urmă.

Companiile din prima linie câștigă teren în direcțiunea obiectivului. Ele sunt precedate, mult înaintea fiecăreia, de către o secție în linie de grupe, la 50 pași; acestea nu se opresc, pentru a trage, decât când ajung sub focul infanteriei inimice, sau când ajung la bătaia eficace a armei.

Comandantul companiei conduce secțiile din linia a 2-a, împingându-le succesiv, la înălțimea secției de avangardă, căutând a formă un lanț.

De îndată ce lanțul nu mai poate înainta, trebuie a se face adăposturile, și, în timp ce un om își face adăpostul, tovarășul său de șir, continuă a trage.

În principiu, companiile din linia a 2-a, vor lua aceleași informațiuni, ca și cele din linia 1-a.

A se adăposti, folosindu-se de toate adăposturile și accidentele terenului, a creia, la nevoie, adăposturi sau șanțuri-adăpost, ca și în linia 1-a.

În orice caz, a evita cu îngrijire formațiuni dese, la cel puțin 9—10 klm. de pozițiunile probabile ale artileriei inimice.

Comandantul de batalion, cu ajutorul companiilor sale, prelungeste sau alimentează lanțul, după trebuință.

El are îndatorirea de a angaja rezervele sale, fără precepeșire.

De îndată ce inamicul este gonit din pozițiune, a garanta stăpânirea ei și a o pune în stare de apărare.

Lanțul de trăgători își sapă șanțuri-adăpost, cu uneltele portative, pe locul unde au ajuns, înaintea pozițiunii cucerite.

Acelea cari ocup pozițiunea cucerită, sunt companiile de susținere.

La o distanță mai mult sau mai puțin mică, înapoia lanțului și sub protecțiunea sa, comandantii de companii sau comandantul de batalion, trasează repede linia de apărare; traseul, foarte simplu, trebuie să permită, întotdeauna, o încrucișare de focuri.

Șanțurile-adăpost sunt executate cu uneltele portative și cu uneltele din trăsuri.

O echipă, hotărâtă dinainte, instalează de îndată apărărilor accesorii, de obicei rățelele de sârmă.

Mitralierele sunt instalate ca să poată flanca și bine adăpostite.

Când lucrul este îndeajuns de înaintat și șanțurile adăpost ocupate, lanțul se poate retrage și trece în rezervă lăsând numai câteva posturi în adăposturile sale de trăgători.

III. *Atacul în teren descoperit, pe ceață, pe ploaie.*— A profita de acoperirile terenului, pentru a câștiga teren în direcția inamicului.

A se feri de surprinderi.

O companie în avangardă, la 200 sau 300 m.

Două companii eșelonate pe aripi, gata a sprijini sau a contră-ataca.

Comandantul de batalion înapoia dispozitivului, cu compania de rezervă.

A întări serviciul de patrulare, înainte și pe flancul exterior.

A asigura direcțiunea de marș, printr'un ofițer dela avantgardă, (la nevoie busola).

A mări numărul coloanelor, și, dacă e nevoie, a pune un gradat înapoia fiecărei coloane.

Pe ceață sau pe ploaie, a înaintă în acelaș fel, și a se apropia cât mai mult posibil, de pozițiunea inimicului.

A micșorà distanțele între companiile din linia 1-ia și rezerve, a menține intervalele, (ceața putându-se ridica brusc), dar a mări legătura.

A asigura direcția, cu ajutorul busolei și al liniilor vizibile de pe teren.

IV. *Atacul pădurilor.* — În păduri, batalionul adoptă un dispozitiv analog celui admis în terenul acoperit, dar, adesea, cu două companii în linia 1-a.

Companiile merg în linie de coloane prin flanc, (câte 4, câte 2, câte 1), cu un conducător în cap, și un gradat, în coadă, coloanele bine legate între ele; înainte câteva patrule.

1. În ce privește tragerea, a căută să se tragă jos, pentru a combate tendința bine-cunoscută a infanteriei franceze de a trage prea sus. Comandanții de companii pot, fără inconveniente, odată distanța apreciată, a da secțiilor lor înălțătoare mai mici decât înălțătoare mai mari.

2. A întrebuiți rachete de semnal, pentru a permite artileriei de a le sprijini înaintarea.

A orientă pe comandanții de companii pe direcțiuni bine jalonate, fie prin drumuri, fie prin forme ale terenului ușor de recunoscut.

Ofițerii cari comandă secțiile de avantgardă, controlează direcția, prin ajutorul busolei.

În caz de întâlnire a inimicului, companiile din linia 1-ia, atacă drept înaintea lor, comandantul de batalion cu companiile din linia a 2-a, caută imediat a le debordă.

Dacă se știe că inimicul ocupă poziție în pădure, se trimit patrule și recunoașteri, pe un front larg, pentru a determină pozițiile ocupate și apărările accesorii; se stabilește o legătură strânsă cu patrulele cari continuă a înaintă, până primesc focuri, sau așteaptă, alături sau înapoia pozițiunilor inimice, dacă le-a depășit, căutând organele de flancare.

Când patrulele au ajuns în contact cu pozițiunile inimice, se formează un lanț de trăgători la înălțimea lor, și se împing secțiile în golurile linii inimice, sau asupra organelor de flancare.

Cu companiile din linia a 2-a se sprijină mișcarea debordantă a acestor secții, și se ține gata a face față contra atacurilor.

Dacă pădurile atacate sunt de dimensiuni restrânse, se tratează ca un punct de sprijin ordinar și se organizează pe dată ce se ocupă.

Dacă pădurile sunt vaste, se creiază, pe măsură ce se înaintează, șanțuri-adăpost, cu mici câmpuri de tragere și apărări accesorii, pentru a întări terenul câștigat și a opri orice contra-atac.

Se stabilesc, de preferință, șanțuri-adăpost, în apropierea drumurilor ce duc către inamic, constituind astfel, începuturi de centre de rezistență.

V. *Atac de noapte.* — Intinericul nopții trebuie utilizat, pentru a ataca un punct de sprijin bine recunoscut sau pierdut în timpul zilei, sau, pentru a împinge linia 1-ia până la contactul șanțului-adăpost al inamicului:

a) Se execută atacul de trupele cari ocupase înainte pozițiunea ce se atacă, sau care ar recunoscut-o, dându-li-se foarfeci, și, dacă este posibil, granate de mână.

Se jalonează direcțiunile de marș, prin puncte lesne de văzut pe teren.

Companiile, precedate de patrule, la distanțe mici, înaintează în linia de coloane de secții prin flanc.

Dacă inamicul înalță rachete luminoase sau proiectoare, trebuie a se culcă la pământ, atât timp cât înaintarea ar putea fi descoperită.

Se împing două companii direct la obiectiv, debordând, în acelaș timp, cu o companie, de partea cea mai favorabilă.

Comandantul de batalion păstrează o companie în rezervă, el merge cu ea înapoia unei aripi, sau în dreptul unui interval și la mică distanță; el se servește de această companie, pentru a face față unui contra-atac, sau pentru a reinnoi atacul.

Dacă atacul reușește, trupele de atac ocupă poziția imediat.

Trupele aflate încă în rezervă, întăresc ocuparea pozițiunei, formând ambuscade înainte.

b) În primele ore ale nopții, companiile din linia 1-ia, expediază patrule până ia contactul cu linia inamică. Când aceste patrule primesc focuri, ele se opresc, sapă șanțuri de adăpost și raportează.

Companiile pornesc, în urmă, pe drumul patrulelor și încep a săpa șanțuri adăpost la înălțimea lor, pe care le împreună cu ale patrulelor. Aceste șanțuri-adăpost, sunt mărite, în urmă, și prevăzute cu apărări accesorii.

VI. *Atacuri contra pozițiilor întărite.* — a) O po-

ziție întărită este mai întâiu investită printr'o puternică linie de foc, bine organizată, în stare de a rezista unei contra-ofensive, și legată direct cu artileria amică.

Pozițiile întărite germane, sunt, mai totdeauna, precedate de apărări accesorii, rețele de sârmă, (cu ghimpi sau fără), abatise, palancé, gropi de lup, pe cari artileria le distruge foarte greu.

Trebuie prevăzute mijloace de distrugerea acestor apărări, deci, trebuie recunoscut înainte și minunțios terenurile de atacat, traseul și organizațiunea șanțurilor-adăpost inimice, organele lor de flancare, cu focuri de armă și mitraliere, și a reperă cu îngrijire rețele de sârmă, sau alte apărări accesorii.

A cercetă dacă se poate instală mitraliere pe flancuri.

A verifică legătura cu artileria.

A recunoaște, asemenea, sectoarele ce trebuie date trupelor de atac, și a le ocupa în timpul nopții.

Pentru atac a desfășură, contra șanțurilor-adăpost, o linie numeroasă de trăgători, în mijlocul cărora sunt soldații pionieri sau purtători de foarfeci, unelte, petarde de melinită, de granate și de cartușe producătoare de fum. Această linie se apropie cât mai mult posibil de apărările accesorii. Pe când oamenii destinați, (pionierii), lucrează pentru a tăia sau a distruge rețelele de sârmă: trăgătorii, ascunși în dosul scuturilor sau sacilor cu pământ, îndreaptă, contra șanțurilor-adăpost, un foc bine nutrit.

Această primă linie de trăgători, e prevăzută cu unelte și tot felul de scule și trebuie să se agațe pe teren, creindu-și repede adăposturi.

A întări mereu linia de atac, cu trăgători și cu pionieri, până ce zona apărărilor accesorii e pătrunsă; o ultimă sfortare, aduce linia până la șanțurile-adăpost inimice, în cari se aruncă la lupta cu baioneta.

La atac, toate unitățile batalionului trebuie să fie angajate. Locul comandantului de batalion este cu ultimul element de ajutor, pe care-l conduce la asalt.

Imediat ce unul din elementele șanțului-adăpost e cucerit, se întorc sumar parapetele, spre inimic, se instalează o garnizoană; iar restul trupelor caută să lărgească spărtura, în dreapta sau în stânga, și a da zor înainte, în urmărirea inimicului.

Oamenii desemnați, în lipsă de pionieri, pentru a face distrugerea apărărilor accesorii, trebuie să aibă o instrucție specială în acest scop.

VII. *Intrebuințarea fortificației pasagere.* — Orice pozițiune ocupată, trebuie să fie imediat întărită, prin lucrări de fortificație.

Traseul: Un adăpost complet trebuie să aibă lucrări de flancare și apărări accesorii.

Ofițerii trebuie să se obișnuiască cu această regulă în trasarea unei linii de apărare. Traseul e o operație din cele mai importante, el trebuie să permită încrucișarea focurilor.

Șanțurile adăpost: Șanțurile adăpost trebuie să fie înguste, adânci și bine defilate de vedere, dându-li-se, în acest scop, un relief foarte redus. Rând pe rând, se construiesc cu scânduri sau cu gratii, acoperite cu pământ, adăposturi contra gloanțelor de pușcă sau de șrapnele.

A nu se face șanțuri adăpost prea lungi.

Cel mai bun sistem pare a fi șanțul-adăpost pentru o secție.

Când sunt mai lungi, se fac traverse.

Înapoi și către centrul șanțului adăpost de secție se stabilește locul șefului secției, care trebuie să fie săpat în pământ, adăpostit cu îngrijire și legat prin șanțuri de comunicație de șanțul adăpost al secției.

De asemenea, trebuie un post de comandă, organizat, pentru căpitan, în dosul adăposturilor companiei sale, și tot astfel pentru comandantul de batalion, în apropierea imediată a rezervei sale.

În urmă, sunt instalate adăposturi pentru rezerve, și altele pe flancuri, pentru observatori și oamenii de legătură.

Sate.—A face creneluri în zidurile din liziera exterioară, a le căptuși cu paie și perine, pentru a evita spărturile.

A așeza ca apărări accesorii instrumentele de arat ca: căruțe, pluguri răsturnate, etc.

În timpul bombardării, a lăsa câțiva observatori pe linia de foc, în adăposturi făcute cu uși, saltele. A se adăposti, în pivnițele din apropierea locului de luptă, gata a sări la primul apel al supraveghetorilor.

Păduri.—A creia centre de rezistență, cu un scurt câmp de trageră, însă, cu apărări accesorii.

A le întări, în special cu lucrări de flancare.

A închide intervalele prin șanțuri adăposturi simple, cari permit debușeul contra-atacurilor, a tăia pădurea, pentru a constitui abatisse în diferite puncte; dacă pădurea e deasă tare, a face mici deschizături, cari să permită a supraveghea apropierea inamicului. Se pot face mai multe deschizături, cari să pornească dela acelaș punct de observație.

A perfecționa, în urmă, făcând o întrebuițare deasă de traverse și pară eclaturi, adăposturi și drumuri acoperite.

VIII. *Apărarea contra avioanelor (aeroplanelor).* — A nu trage asupra aeroplanelor decât când zboară foarte jos, și când e certitudinea că sunt inimice.

Când se aude motorul unui aeroplan, trebuie evitată orice mișcare.

În cantonamente, a reintra în case.

Lângă o pădure, a reintra în ea.

Lângă un delușor, un gard, un perete, a se lipi, dacă e posibil, în partea umbrită.

În marș, a se opri întâiu, și pe o șosea, a-i degaja centrul și a se culca în șanțuri.

Dat la Cuartierul g-ral al Arm. I-ia, în 17 Nov. 1914.

(ss) *General Dubail*

Oarecari constatări de pe teatrul de operațiuni din Franța, cu privire la importanța întăririlor

Bătăliile ce s'au dat deja în cursul prezentului războiu, în Franța, au făcut să reiasă importanța, cu totul deosebită, a întăririlor pe câmpul de luptă.

În multe părți ale frontului, lupta a luat caracterul unui adevărat războiu de cėtate.

Această importanță se datorește necesității de a se apăra contra efectelor puternicelor tunuri, întrebuintate de adversari.

Germanii, au făcut dela începutul războiului o întrebuintare judicioasă și constantă a fortificației, pe câmpul de luptă, și au putut, din această cauză, să evite pierderi importante.

Pe de altă parte, experiența căpătată de francezi, i-au convins că trebuiau aduse oarecari modificări la dispozițiunile regulamentare în vigoare, pentru executarea lucrărilor de campanie.

Se dă acum o instrucție amănunțită cadrelor și oamenilor, în ceea ce privește organizațiile defensive, și astfel de exerciții se fac pretutindeni, și anume cu trupele ce se pregătesc în depozitele din interiorul țării.

De următoarele principii se călăuzesc francezii actualmente, în executarea acestor lucrări:

I. *Organizarea pozițiunilor.*

I. *Organizarea pozițiunilor.*—În general, în organizarea unei pozițiuni, trebuie a se avea în vedere următoarele:

1. *Să fie cât se poate de greu de recunoscut cu ochianul, și din aeroplan, și, în acest scop:*

a) Trebuie redusă înălțimea fortificațiunii de-asupra pământului, cu condițiunea neapărută a se avcă vederi suficiente;

b) Traseul șanțurilor adăpost și al elementelor lor, trebuie adaptate la teren;

c) Șanțurile adăpost trebuiesc ascunse, redând pământului aspectul lui primitiv; spre exemplu în vii punându-se la loc haracii; în pădurile plantate, replantându-se culturile; etc. În unele cazuri se recurge la frunziș, la pânze, având culoarea solului, la buruieni, etc.

Dacă nu se pot face cele arătate mai sus, trebuie schimbat aspectul solului pe o mare întindere, arând pământul, simulând șanțuri adăpost false;

2. Să fie construită în așa fel, ca efectul distrugător, precum și efectul exploziunilor obuzelor de mare calibru, să fie limitat, în acest scop:

a) Trebuie a se micșora lărgimea șanțurilor-adăpost:

b) A se înființa în uvraje mai multe despărțiri, înmulțindu-se numărul traverselor și al adăposturilor în contra sfărământurilor de obuze.

c) Trebuiesc înființate numeroase adăposturi, atât în uvrajele pentru trupele de întâia linie, cât și înapoia lor, pentru rezerve, cu șanțuri de comunicație, adânci și defilate, pentru a lega adăposturile cu șanțurile adăpost.

3. Să fie completată, dacă timpul permite, în vederea unei lungi ocupațiuni.—În acest scop, trebuie să se înființeze observatoare, dispozitive pentru scurgerea apei, latrine, încăperi (găuri) pentru păstrarea hranei, lemnelor, pachetajelor, hărților, ocheanelor, proiectoarelor, munițiunilor, etc.; de asemenea, trebuiesc înființate bucătării și de sigur și conloane pentru dormit.

II. Detalii asupra organizării șanțurilor-adăpost¹⁾

1. Profilul șanțurilor-adăpost

a) Șanțurile-adăpost, pentru trăgători, au următoarele caracteristice:

Șanțul-adăpost îngust, adânc, având cel mai mic re-

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

lief posibil cu parapetul de o grosime suficientă pentru a proteja contra sfărământurilor; racorduri lungi ale săpăturilor cu terenul, sau pământul aruncat în afară;

b) Șanțurile-adăpost, pentru adăpostirea rezervelor, au următoarele caracteristice: Figurile 1, 2 și 3.

1) A se vedea și schițele dela paginile 403—405.

Sunt destul de adânci și de largi, pentru a adăposti în picioare efectivul necesar.

Protecțiune prin acoperișuri cu lemne groase, și acoperite cu un strat de pământ până la 50 cm. grosime.

Inclinațiunea acoperișului, în așa mod, încât ricoșetul obuzelor să fie favorizat.

Se întrebuintează lemne destul de lungi, pentru ca, în caz de rupere, acoperișul să nu se prăbușească.

Figura No. 4, 5 și 5 bis, ne arată adăposturi în afară de șanțuri-adăpost, pentru rezerve.

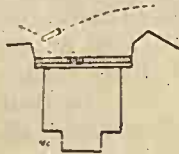

Figura N°4
Dispozitiune teren

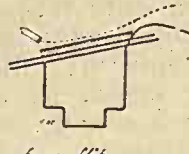

Figura N°5
Dispozitiune botna

Figura No. 6, adăpost în șanțurile-adăpost, pentru linia de trăgători.

Un adăpost perfect, poate fi obținut în modul următor:

Se sapă în pământ un șanț de o lungime și de o adâncime suficientă, se acoperă acest șanț cu un prim strat de lemne, dispuse perpendicular celor din primul strat, și cu un al doilea strat de pământ de 30 c.m. (Figura No. 5 bis).

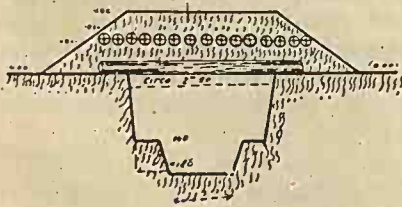

Fig. 5 bis

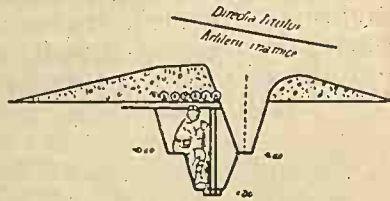

Fig. 6

Efectele asupra acestui adăpost se poate vedea din următoarea întâmplare:

Un obuz german de 15 c.m., căzând pe un astfel de adăpost, lemnele cari alcătuiau stratul superior, au fost dislocate și unele rupte, dar proiectilul nu a străpuns acoperișul, și, vreo zece oameni, ce luau masa sub acest adăpost, au fost neatinși.

c) Șanțurile de comunicație au următoarele caracteristice: Trebuie să fie destul de adânci și destul de largi, pentru ca un om să poată circula ușor în ele, în pi-

cioare, fără dificultate; de asemenea, trebuie să fie protejate în aceleași condițiuni ca adăposturile;

d) Intrebuințarea taluzurilor șoselelor, săpând în ele scobituri, redanuri sau adăposturi sunt folositoare.

2. Traseul șanțurilor-adăpost.

Caracteristicile traseului șanțurilor-adăpost, sunt:

Liniile de apărare sunt constituite, nu prin șanțuri-adăpost în linie dreaptă, ci prin elemente alăturate, cu singura grijă de a se urmări formele terenului de bătut.

Aceste elemente trebuie să cuprindă, în același timp, porțiuni de șanțuri-adăpost, din cari să se execute trageri, precum și adăposturi, alternând între ele, și de o lungime aproape egală, în așa fel, ca oamenii adăpostiți, (în număr de 5 sau 6), să poată repede să-și ocupe pozițiile lor de tragere.

Se organizează elemente de șanțuri-adăpost, expuse tirului de anfiladă al artileriei inimice, pentru doi sau

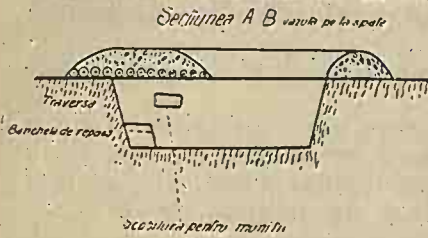

Fig. 7

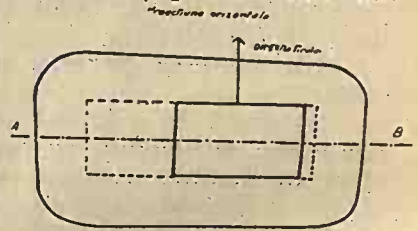

Fig. 8

trei trăgători, fiecare element fiind protejat în partea primejdioasă printr'o traversă de pământ, având, în aceeași parte, un adăpost întărit, și posedând o scobitură pentru munițiuni, oamenii stând jos, cu spatele la traverse, (fig. No. 7 și 8).

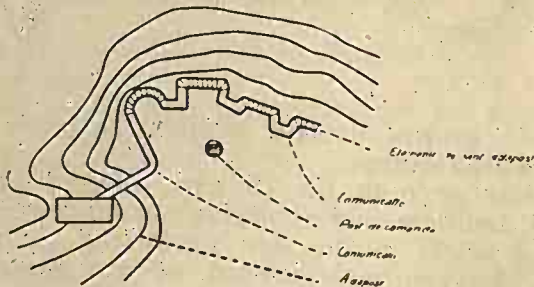

Fig. 9

În figura de la pag. 403—405, se arată elemente de șanțuri-adăpost legate între ele prin comunicații.

Eșirile comunicațiilor se fac în punctele adăpostite de vederile inamicului.

La fiecare 4—5 metri, sunt traverse ale căror taluzuri sunt îmbrăcate cu scânduri, sau garduri susținute pe țărui.

Taluzurile terminale și laterale, se fac în pantă ștearsă, pentru a indica limita fronturilor.

III. Adăposturi pentru mitraliere

Organizarea acestor apărări, coprinde câte două adăposturi, pentru o secție, legate printr'un șanț de comunicație. Mai întâiu se fac adăposturi pentru servanți, în genunghi; iar mai târziu, se adâncesc, (vezi figurile No. 10 și 11).

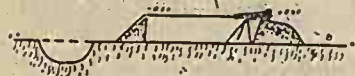

Fig. 10

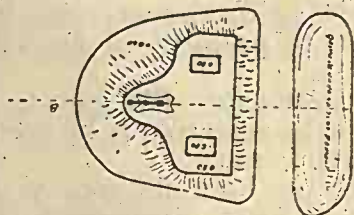

Fig. 11

IV. Organizarea unei pozițiuni.

Caracteristica organizării unei pozițiuni, este următoarea:

Grupe de elemente de șanțuri-adăpost, adaptate la formele terenului și executate în condițiunile de mai sus. Flancarea intervalelor se face prin mitraliere.

Se face curățirea câmpurilor de tragere și se organizează apărări accesorii, menite să mențină pe inamic mult timp și la bună distanță, sub focul șanțurilor-adăpost.

Se construiește o linie de abatise, sau de rețele de sârmă îngropate, într'un șanț, la circa 25 sau 30 m., înaintea crestei de foc.

La 100—120 m. de creastă, se fac 2 linii de câte 5—6 m. adâncime de sârmă, depărtate între ele de 10 m.

Toate apărările accesorii trebuie să fie bătute fie prin focuri directe, fie prin focuri de flanc; o apărare accesorie nebătută de focuri nu este bună.

Când nu se dispune decât de o mică cantitate de sârmă, ea va putea fi întrebuințată, întinzându-se o simplă sârmă, de circa 20 c.m. înălțime dela pământ, legată de țăruiși dispuși fără ordine.

Invizibilă, chiar la distanță mică, această sârmă va provoca căzături, cari vor întârziă pe atacători și vor produce, asupra lui, un efect moral deprimant.

Intre grupele de uvraje, vor trebui lăsate intervale libere, pentru a se permite trecerea ofensivă.

Dispozitivele de ieșire ale uvrajelor, trebuie astfel amenajate, încât să poată permite adunarea cât mai repede a unităților însărcinate a executa atacul, în spațiile libere și la adăpostul vederilor dușmanului.

V. Punerea în stare de apărare a localităților sau a pădurilor.

Adăpostirea personalului, dacă nu în contra obuzelor, cari traversează zidurile, dar al sfărâmurilor de obuze, și de pietre, provenind dela zidurile caselor bombardate, și până la un punct oarecare, chiar contra curentului format de proiectil în mersul său, poate să se facă cu ușurință.

1. Zidurile.—Ele pot fi considerate:

a) Ca obstacol, și în acest caz, apărările accesorii le vor întâri; sau

b) Ca linie de foc, și atunci trebuie a se stabili înapoi și foarte aproape de zid, un alt perete de căptușeală; cărămizile, constituind peretele, vor fi așezate pe muche, una lângă alta.

Grupurile de trăgători vor fi despărțite prin saci sau butoaie umplute cu pământ, așezate din 5 în 5 m., și servind de traverse.

2. Casele.—In casele cari au trei ziduri paralele cu frontul, oamenii vor fi, în general, adăpostiți înapoia zidului al doilea sau al treilea; trebuie, însă, făcute acoperișuri, pentru a-i adăposti în contra sfărâmurilor de pietre sau de cărămizi, scoțându-se, totdeauna, și toate materiile inflamabile, cari s'ar găsi acolo, deschizându-se ușile interioare, pentru a se micșora efectele curentului proiectilelor.

Se vor protejă trăgătorii așezați înapoia întâiului zid, în contra sfărâmurilor de piatră, cu ajutorul saltelelor, scândurilor, etc.

3. Păduri.—Copacii de 80 cm., până la 1 m., sunt tăiați de către proiectile.

Copacii, a căror cădere ar putea fi primejdioasă, pentru trăgători, precum și copacii cari vor servi ca adăposturi pentru șanțurile adăpost, se vor tăia cam 1,50 m. dela pământ.

Adăposturile se vor construi, astfel, ca parapetul să aibă două rânduri de trunchiuri de copaci, despărțite printr'un strat de 2 metri de pământ. Cu crăcile se vor face traverse și acoperișuri.

VI. Organizarea defensivă a satelor.

Rezultatul, care trebuie căutat în această organizare, este de a se apropia, cât mai mult posibil, de principiile fortificației permanente, constituind:

1. O linie de obstacole, (împrejurimile exterioare a satului), întărite prin apărări accesorii;

2. O linie de foc, bătând bine linia de obstacole, precum și terenul înainte. Pe această linie, se construiesc adăposturi, anume întărite, pentru santinele, prin organizarea caselor bine alese, pe lizieră, etc.

3. Focurile de flanc, în special cele de mitraliere, să bată de anfiladă terenul înaintea liniei de obstacole;

4. Adăposturi înapoi, legate cu linia de foc prin bune comunicațiuni defilate:

a) În apropierea acestei linii, pentru trupele destinate liniei de foc, în momentul atacului;

b) Mai înapoi, pentru rezerve.

5. Comunicațiuni, permițând unităților de pe linia de foc să ocupe repede pozițiile lor și rezervele să manevreze.

Ele trebuie să fie duse în zigzaguri, — evitând străzile mari, cari sunt în linie dreaptă, și au putut fi reperate de inamic.

6. Adesea, organizarea întăririlor înaintea localității. În cazul acesta, trebuiesc amenajate șanțurile adăpost, casele, etc., astfel ca inamicul să nu se poată menține în posturile întărite, instalate înaintea liniei de foc, iar comunicațiunile trebuiesc stabilite astfel, ca să poată fi întrebunțate, fără a împiedica focurile ce se trag din sat.

VII. Apărări accesorii

Rețelele de sârmă, înalte de vreo 2 m., (modelul care este întrebunțat foarte mult în Franța, pentru împrejmuirea proprietăților), constituie un excelent obstacol susceptibil pentru a mări foarte mult, în unele cazuri, valoarea defensivă a lucrărilor de campanie. Fixate puternic cu cuie de copaci în păduri sau la lizierele satelor, ele nu pot fi distruse nici prin melinită chiar, și nici smulse cu cârlige.

Ca mijloace de distrugere sunt: foarfecile, cârligele agățătoare și aruncate cu arcul; și focul mitralierei, secerat.

ANEXA G.

Lupta în Flandra. Victoria câștigată prin inundații

În timpul ultimelor zile ale lunii Octombrie, germanii voiau să ajungă la Calais, cu orice preț, mergând în lungul coastei mării. Extrema dreaptă germană se pregătea, adunând toate trupele ce soseau din Germania, să atace în această direcție.

În acest timp, un inginer belgian dela marile ecluse dela Nieuport, cari regulează intrarea apei mării pe canalul Iser, ca și în canalele afluenți ai canalului principal, concepă planul de apărare al regiunii, prin inundații.

Planul a fost prezentat Statului-major belgian și aprobat chiar de ministrul de războiu, D-l de Broqueville.

În trăsături generale, acest plan constă: a transforma în dig talusul căii ferate Nieuport-Bains-Dixmude, care merge în lungul canalului Iser; apoi, dărâmându-se marginile canalului în mai multe locuri, prin lovituri de tun, să se provoace inundația, care se va întinde numai la Nord, unde erau germanii, la Sud fiind împiedicată de talusul căii ferate.

Planul s'a pus în aplicare, astupându-se toate rigolele și trecerile pe sub digul căii ferate; apoi, baterii puternice au fost așezate chiar pe taluzul căii ferate, pentru a putea bate, cu lovituri directe, malurile și cheiul canalului.

Toate pregătirile au scăpat cu totul vigilentei germanilor. S'au găsit în carnetul unui ofițer german următoarele scrise: „Belgienii, desigur, sunt foarte înapoiți militarmente; ei își așează bateriile pe taluzul căii ferate, fără să se gândească că ni le oferă ca cele mai bune ținute”; iar relativ la bombardarea canalului, un alt ofițer german scria: „Tunurile belgienilor sunt ochite de șolari; ei au risipit, azi, muniția lor, în vânt, fără alt rezultat decât să-și sfărâme singuri cheiul frumosului lor canal de pe Iser”.

Aceasta, chiar, eră scopul lor.

Inundația începă să se întindă. La început, germanii, nu i-au dat mare atenție. Când au primit, însă, ordin să retragă artileria, eră prea târziu. În zadar oameni și cai se înhamară la ele. Majoritatea rămaseră înămolite; iar infanteriștii din șanțurile-adăpost, cari au întârziat cu fuga, s'au înecat.

Necunoscând cauza acestor inundații, și crezând-o provizorie și trecătoare, regimentele au primit, la început, ordine de a sta pe loc, în câmpie; când apa ajunsese până la brâu, și amenința încă să mai crească, s'a dat ordinul să se părăsească câmpia și să vină toți pe șoselele, cari fiind în umplutură, nu erau inundate.

Acest moment, așteptat de belgieni, a fost întrebuințat pentru a bate șoselele în tot lungul lor cu tunuri, dinainte așezate pe digul căii ferate, sau cu mitraliere așezate în bărci sau pontoane, cari se apropiau pe flancurile șoselelor.

În prima zi a fost un adevărat masacru. Numai în triumphiul Pervyse-Ramscapelle-Schoore, au pierit peste 12.000 germani.

* * *

Când trupele aliate au fost respinse din Dixmude, aceștia au imaginat și aci ajutorul inundațiilor. Un ofițer francez, în asociație cu un funcționar belgian, au înlesnit ruperea digurilor, și în mai puțin de 10' dela ruperea lor, apa ajunsese la înălțimea singurei șosele, care mergea la capul de pod ocupat la Sud de Dixmude, de germani. Apa ajunsese foarte repede la înălțimea podului peste Iser, și amenință să taie retragerea tuturor apărătorilor germani aflați dincoace. În acest moment, un atac belgo-francez, îndreptat contra acestor apărători, a avut drept rezultat uciderea lor, a tuturor, fiindcă nu au voit să se predea. S'au găsit peste 1.000 de cadavre germane numai în Dixmude.

Și aci inundația s'a întins la Nord, înecând toate lucrările germanilor și un număr imens de material, tunuri, mitraliere, etc.

Singurile drumurile și șoselele înalte mai puteau fi întrebuințate în această regiune.

Atacurile, cu orice preț, fiind, însă, poruncite, s'au îndreptat în lungul șoselelor, în formațiuni strânse, masse enorme de germani, regimente după regimente, în speranța că vor putea rupe frontul belgian sau francez. În această masă, artileria și mitralierele belgiene și franceze, făcură ravagii.

Un ofițer belgian povestește: „Eră la N.-V. de Dixmude. Ocupasem poziție cu două tunuri și patru mitraliere pe o șosea largă de 8 m., când, deodată, văzurăm venind spre noi o masă compactă de germani. Ei aveau armele pe umăr, după curea, se țineau de braț și înaintau cu un pas de atac, cântând cântece răsboinice.

„La 2.000 m. cele două tunuri deschiseră focul. Inimicii cădeau cu grămada; dar golurile se completară imediat și masa înaintea mereu. Mitralierele începură focul și secerară. Coloana inimică bate în retragere.

„După o oră, cântecele și strigătele răsboinice se aud din nou. Coloana germană înaintă, purtând înainte saltele. La 500 m. focul mitralierelor face ravagii; coloana inimică cântă, urlă și înaintea; ofițerii, o parte în cap,

alții cu revolverul în mână, conduc coloana. Totul este, însă, în zadar. Atacul este respins cu pierderi enorme”.

S'a imaginat apoi atacul, traversând câmpiile inundate și ducând fiecare soldat mici podețe, porțițe, care să le arunce deasupra șanțurilor, pentru a putea trece înainte. Francezii și englezii, în bărci cu motor, și în pontoane, mergeau în tot lungul și largul câmpiei inundate și atacau cu mitralierele coloanele inimice.

Germanii au adus, apoi, 7.000 de pontonieri din regiunea Rin-ului, pentru a face podurile peste canalele și părțile inundate. Bărcile cu motor franceze și engleze, armate cu mitraliere, intrară în acțiune; dar germanii puseseră tunuri de câmp pe pontoane și primiră bărcile franco-engleze cu o ploaie de proiectile de tun. Riposta, însă, de partea acestora, nu s'a lăsat așteptată; au înarmat și ei astfel de pontoane cu tunuri de câmp franceze, și chiar în prima zi, zece din imbarcațiile germane, din 12, au fost înecate.

Lupta, treptat-treptat, încetează în această parte.

Germanii, se zice că, au pierdut aci peste 100.000 de luptători, și un imens material înecat.

Victoria a fost obținută prin mijlocul inundațiilor.

NOUTAȚI TEHNICE

— Rușii, au tren baie cu vagon bucătărie și vagon ceainărie. În timp de 24 ore, fac baie 3.000 oameni.

— Automobilele cuirasate și armate cu tunuri sau mitraliere, pare a-și găsi o mare întrebuințare în războiul modern. Sârbii, spun că automobilele mitraliere ale austriacilor, producea și un efect moral puternic.

— S'au întrebuințat autobuzele mari, de piață, pentru aprovizionări. Unele din ele s'au amenajat pentru transportul cărnii proaspete.

— Obuzierele germane (de 42 cm.¹), cari au nimicit pe rând cetățile belgiene Liège, Namur, Anvers. Se pun în mișcare pe șine, anume așezate. Trage o lovitură la 10' minute. Descărcarea se face prin scânteie electrică. Din cauza violentei deplasări de aer ce produce la fiecare lovitură, servanții trebuie să fie la oarecare distanță. O lovitură costă 32 mii lei. Are pe lângă el tunuri de calibru mai mic, cari ajută la regularea tragerii. Baloane captive sau aeroplane, ajută la dirigerca focului. Se aruncă din acestea din urmă, un fel de bombe, cari, la căderea pe pământ, înalță o coloană de fum, cre arată ținta.

Are și inconveniente: Greu de transportat; greu de aprovizionat cu muniție; la distanțe mici, pot fi ușor

1) Vezi și pag. 129.

capturate; personalul (civil), de conducere, odată rănit, este greu de înlocuit.

— S'au întrebuințat rachete luminoase, asvârlite cu arme sau arcuri speciale, pentru a lumina terenul când adversarul atacă.

— La distanțe, s'au asvârlit cârligi legate cu sfoară, în sârmele inamicului. Când s'au prins cârligele, luptătorii trag de sfoară pentru a rupe sârma. Acest sistem este asemănător cu acela al vânătorilor de balene pe Ocean. Aceste cârlige se asvârle și cu un tun special.

— S'au întrebuințat rețele de sârmă cu curenți electrice, cari omorau pe atacatori în momentul atingerii de ele.

— S'au întrebuințat scuturi de oțel în tranșeele de linia I-ia, înapoia cărora soldații observau pe inamic, sau trăgeau.

— Mitralierele au fost, adesea, urcate în pomi; iar altele au fost montate pe motociclete.

— S'au întrebuințat mașini de asvârlit bombe în tranșeele inamicului. Astfel de mașini mai întâlnim în istoria veche, numite bombarde.

Lupte cu automobilul. — Una din caracteristicile războiului actual, este și întrebuințarea automobilelor pe o scară foarte întinsă, în tot felul de operații.

În 1914, la manevrele rusești, atașatul militar german, văzând o lungă coloană de camioane-automobile defilând, ar fi zis unui general rus: „Nu înțeleg nevoia acestor vehicule în Rusia; șoselele sunt într'o stare așa de rea”. Generalul rus, i-ar fi răspuns: „Sunt, însă, șosele foarte bune în Germania”.

La începutul războiului, cele cinci mari țări intrate în luptă, au dispus de 250.000 camioane-automobile, capabile de a lua fiecare dela 2—4 tone.

Franța eră în cap, cu 90.000 de trăsuri; apoi Germania, cu 70.000; Anglia 55.000; Austria 25.000; și Rusia cu 10.000.

Automobilele au fost întrebuințate de francezi, în intervalul dela 5—8 August, să transporte trupe spre frontiera belgiană; 60.000 oameni, au fost transportați în 24 ore dela Paris înspre Maubeuge, întrebuințându-se 1500 automobile, câte 40 luptători de automobil.

În bătălia dela Marna, generalul Galieni trimite ajutor lui Maunoury mai mult de o divizie cu ajutorul automobilelor-taximetre, nerechiziționate încă de armată. Ajutorul a sosit în câteva ore.

La declarația de războiu, Germania posedă peste 1000 de automobile blindate și armate cu două mitraliere și cu 8—10 soldați; ele precedau coloanele armatelor și în

timpul nopții, străbătând 50—60 km., surprindea localități și regiuni, cari se credeau în afară din sfera de acțiune a năvălitorilor, surprindea santinelele și răspândea frica și groaza în întreaga regiune.

Convoiturile de munițiuni și de aprovizionamente urgente, atât la aliași, cât și la germani, se fac numai cu camioane-automobile, cari, pe frumoasele șosele din Belgia, Franța și Germania, merg cu o iuțeală mijlocie de 25—30 km. pe oră.

Există automobile amenajate în săli de operații chirurgicale; altele auto-distilerii, unde se sterilizează instantaneu apa pentru trupă. Automobile-bucătării; automobile-tunuri, în special pentru a urmări avioanele dușmane sau dirijabilele; automobile-pluguri, pentru săpat șanțurile-adăpost, conduse de un singur om, și care poate face, în 24 ore, un șanț lung de 2.400 m. și adânc de 1 m.; și larg de 1 m.; automobile-frigorifere pentru carne proaspătă; auto-foarfeci pentru tăiatul sârmelor, etc.

Se poate spune, așa dar, că automobilul este azi un mijloc de luptă foarte important.

Serviciul aprovizionării la germani.

Soldați, ofițeri, funcționari, toți au porțiunea de războiu, sporită, față de cea de pace, și constă din: 750 grame pâine, sau 500 grame pesmet; 375 grame carne proaspătă, sau sărată; ce poate fi înlocuită prin 200 gr. carne afumată, slănină, salam sau conserve de carne; 125 grame orez sau griși, ori 250 grame de leguminoase, (fasole, mazăre, linte), sau 1.500 grame cartofi, sau 150 grame de conserve de legume, (conserve uscate 60 gr.); (acestea toate se pot da și în parte, întregindu-se, de ex.: numai 500 grame cartofi și pentru rest echivalentul de legume, etc.); apoi: 25 grame cafea prăjită sau 3 gr. ceai, cu 17 grame zahăr; 25 grame sare.

Această porție poate fi sporită, în țară inamică, după ordinul generalului comandant, pentru două zile, iar pentru mai mult timp, după ordinul comandamentului suprem al armatei, prin adausuri de băuturi și țigări.

Greutățile mijlocie a unei porțiuni de războiu, e de 1.100 grame.

Pentru caii de călărie, se socotește rația de războiu la 6 kgr. ovăz, 2,5 kgr. fân și 1,5 kgr. paie tocate; pentru caii de tras ai artileriei grele, îndoit.

În afară de aprovizionarea regulată, trupa duce cu sine provizii de rezervă, în caz de lipsă, constând din: 250 grame pesmet cu ou; 200 grame conserve de carne; 150 grame conserve de legume; 25 grame sare și 25 gr.

cafea, o greutate, care va să zică, de 750 grame, împreună cu împachetarea, de fiecare om.

O parte din proviziile de rezervă, le poartă soldatul în raniță, altă parte o duce cu sine, la bucătăria de câmp, în care sau pe vite de transport. Ofițerii au să vegheze ca aceste provizii de rezervă să nu se întrebuițeze decât cu adevărat în caz de nevoie imperioasă, adică atunci când lipsesc cu totul orice alte provizii.

Rezerva este socotită pentru trei rații. Superiorii când dau voie ca să fie întrebuițată, trebuie să anunțe imediat, ca acest stoc de provizii să fie reînnoit, pe cât cu puțință mai curând.

Acestea se numesc „rațiile de fier”, și sunt bine închise în cutii. Rații de rezervă se duc în permanență și pentru cai; în schimb, cavaleria n'are decât două rații de rezervă.

Fiecare corp de armată are, afară de coloanele lui de aprovizionare, și câte două coloane de brutării de câmp. Coloanele de aprovizionare duc cu ele proviziuni ce se pot păstra mai mult timp, de pildă: slănină, pesmeți, conserve de carne, cum și ovăz, — dar nu pâine, nici carne proaspătă, — și se țin în rezervă, după puțință, adică atâta timp cât celelalte provizii sunt suficiente. O coloană de aprovizionare duce proviziile îndestulătoare unei divizii de infanterie, pentru o zi. Fiind 13 astfel de coloane de fiecare corp de armată, ele satisfac la nevoie, necesitățile de aprovizionare a unui corp, pentru patru zile; așa că, prin toate aceste măsuri, armata e în totdeauna asigurată de o rezervă de provizii pentru 8—9 zile, (4 zile coloanele de aprovizionare, 1—2 zile carele cu alimente, 3 zile „rațiile de fier”).

De cea mai mare importanță sunt coloanele de brutării, căci pâinea e alimentul de care soldatul se poate poate lipsi mai cu greu. O astfel de coloană cu 12 cupoate portative, poate să coacă în 24 ore, 23 mii de pâini de câte 1 kgr. și jumătate. Dacă e nevoie să se deplaseze în acest timp, numai 13 mii de pâini.

CUPRINSUL

PARTEA I

CAPITOLUL I

Chestiuni generale introductive

	<u>Pagina</u>
1. Pretextele și cauzele războiului european	3
2. Pretextele apropiate ale războiului	4
3. Cauzele depărtate ale războiului, Inarmarea exagerată a puterilor europene; combinațiile politice de alianțe și contra alianțe; tendințele de individualizare și independență a naționalităților; revindicări teritoriale, rehabilitări morale; tendința Rusiei către Mediterana în conflict cu interesele economice Austro-Germane; interesele economice ale Angliei în conflict cu acelea ale Germaniei; interesele economice ale puterilor europene în colonii; tratatul dela București; lupta pentru existență	9
Declarațiile de războiu și de neutralitate	20
Invinovățiri și desvinovățiri asupra provocării războiului european	22
<i>Ce spune dubla alianță</i> : presa politică; economiștii și sociologii; diplomația germano-austriacă; filosoffii și intelectuali	23
<i>Ce spune tripla înfelegere</i>	31

CAPITOLUL II

Pregătirea de războiu a beligeranților

Generalități	41
<i>Pregătirea armatelor de uscat</i>	
<i>Armata Engleză</i> . Recrutarea. Armata activă: Infanteria, Cavaleria, Artileria, Trupe tehnice. Impărțirea armatei active în comandamente	43
Armata teritorială	53
Armata de India, de Canada, de Australia, de Africa de Sud, de Noua Zeelandă	54
Efectivul total de mobilizare al arm. engleze în războiul actual	59
<i>Armata Belgiană</i> : Recrutarea. Organizarea marelui comandament	60
Armata activă: Infanteria, Cavaleria, Artileria, Trupe tehnice	64
Impărțirea armatei active în comandamente	64
<i>Armata Franceză</i> : Recrutarea. Organizarea marelui comandament	66
Armata activă: Infanteria, Cavaleria, Artileria, Trupe tehnice	74
Impărțirea armatei active în comandamente	75
Trupele franceze din colonii	76
Trupele de rezervă și armata teritorială	76

<i>Armata Japoneză</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament	
Armata activă: Infanteria, Cavaleria, Artileria, Trupe tehnice	
Impărțirea armatei în comandamente Armata de rezervă	78
<i>Armata Muntenegreană</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament. Unitățile și împărțirea lor în comandamente	88
<i>Armata Rusă</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament. Compunerea armatei active: Infanteria, Cavaleria, Artileria	91
Impărțirea armatei în comandamente	99
<i>Armata Sârbă</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament. Compunerea armatei: Inf., Cavaleria, Artileria, Trupe tehnice	
Impărțirea armatei în comandamente	105
<i>Armata Austro-Ungară</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament. Compunerea armatei: Infanterie, Cavalerie, Artilerie, Trupe tehnice. Impărțirea armatei în comandamente	107
<i>Armata Germană</i> : Recrutarea, Organizarea marelui comandament	
Compunerea armatei. Armata activă: Infanteria, Cavaleria, Artileria. Trupe tehnice. Imp. armatei în comandamente	118
Armata de Landwehr. Armate de Landsturm	133
Efectivul total de mobilizare al armatei germane	135
<i>Armata Turcă</i> : Recrutarea, Organizarea: Infanteriei, Cavaleriei, Artileriei. Trupe tehnice. Organizarea armatei active în comandamente. Armata de rezervă (redifi) și armata de miliții (mustafizi)	132

Armatele de apă și armatele de aer

<i>Anglia</i> Armata de apă și armata de aer	143
<i>Franța</i> Armata de apă și armata de aer	149
<i>Japonia</i> Armata de apă și armata de aer	152
<i>Rusia</i> Armata de apă și armata de aer	154
<i>Austro-Ungaria</i> Armata de apă și armata de aer	157
<i>Germania</i> Armata de apă și armata de aer	159
<i>Turcia</i> Armata de apă și armata de aer	166

Pregătirea de războiu a poporului și a teritoriului

<i>Anglia</i>	167
<i>Belgia</i>	172
<i>Franța</i>	174
<i>Muntenegrul</i>	180
<i>Rusia</i>	181
<i>Serbia</i>	188
<i>Austro-Ungaria</i>	191
<i>Germania</i>	196
<i>Turcia</i>	203

Diferite comparații între statele beligerante

<i>Tablouri</i> : Suprafață, populație, natalitate. Bugetul general și militar pe 1914. Căi ferate. Efectivul de războiu conform organizației din timp de pace. Efectivul probabil mobilizat	209
--	-----

CAPITOLUL III

Descrierea teatrelor de operațiuni

Generalități.	
<i>Teatrul de operațiuni din Est</i> : Hidrografie, orografie, Căi ferate și căi de comunicațiuni, Considerațiuni generale	212
<i>Teatrul de operațiuni Austro-Ungar-Sârb</i>	234
<i>Teatrul de operațiuni din Vest</i> : Frontiera de Nord, Frontiera de Nord-Est	245

	<u>Pagina</u>
Considerațiuni generale militare asupra întregului teatru de operațiuni	257
Valoarea strategică și tactică a cetăților așezate pe cele două fronturi militare: frontiera franceză și frontiera germană	258
Teatrul de operațiuni din Caucaz	276

PARTEA II

Descrierea sumară a operațiunilor pe toate teatrele de operațiuni

Generalități	279
------------------------	-----

CAPITOLUL I

Operațiunile pe teatrul de operațiuni din Vest

<i>Concentrarea forțelor franceze, germane . . . . .</i>	280
Primele operațiuni: Atacul frontierelor, Invadarea germanilor în Belgia și Luxemburg. Ofensiva francezilor în Alsacia și Lorena. Luptele pe teritoriul francez	282
Ofensiva stâncei și centrului francez. Luptele pe teritoriul francez •Retragerea francezilor spre S. E. de Paris	285
Bătălia dela Charleroi. Retragerea spre Marna	288
Bătălia depe Marna	294
Bătălia depe Aisne	306
Bătălia din Flandra și ultimele operații până în Ianuarie	309
Observațiuni, învățăminte și discuțiuni asupra luptelor depe teatrul de operațiuni din Vest	314

CAPITOLUL II

Operațiunile pe teatrul de operațiuni ruso-austro-german

Mobilizarea și concentrarea forțelor	326
Primele operațiuni. Operațiunile izolate în luna August	328
Ofensiva rusă în Prusia Orientală	329
Ofensiva Austro-Ungară în Polonia și Wolhinia. Ofensiva rusă în Galiția și Bucovina. Infrângerea austriacilor în Galiția	336
Prima ofensivă austro-germană în Polonia și Galiția	342
A doua ofensivă austro-germană	345
Operațiile până în luna Ianuarie 1915	351
Observațiuni și învățăminte relative la operațiunile de pe frontul de Est	354

CAPITOLUL III

Operațiunile pe teatrul de Sud-Vest (Austro-Sârb)

Forțele austro-sârbe. Concentrarea forțelor austro-sârbe	359
Operațiunile preliminare. Mișcările ofensive sârbești; ofensiva austriacă	362
Lupta dela Jadar și dela Czer (15—22 August)	365
Ofensiva sârbă în regiunea austriacă dintre Dunăre și Sava. A doua ofensivă austro-ungară în Serbia	368
Operațiile dela 23—27 Octombrie 1914. Retragerea sârbilor pe Colubara-Lyg. Operațiunile pe Colubara-Lyg. Operațiile depe Rudnic. Ocuparea Belgradului de Austriaci. Ofensiva armatei Sârbe dela 20 Noembrie—3 Dec. Reocuparea Belgradului	370
Discuțiuni și observațiuni asupra operațiunilor depe teatrul de operații Austro-Sârb	382

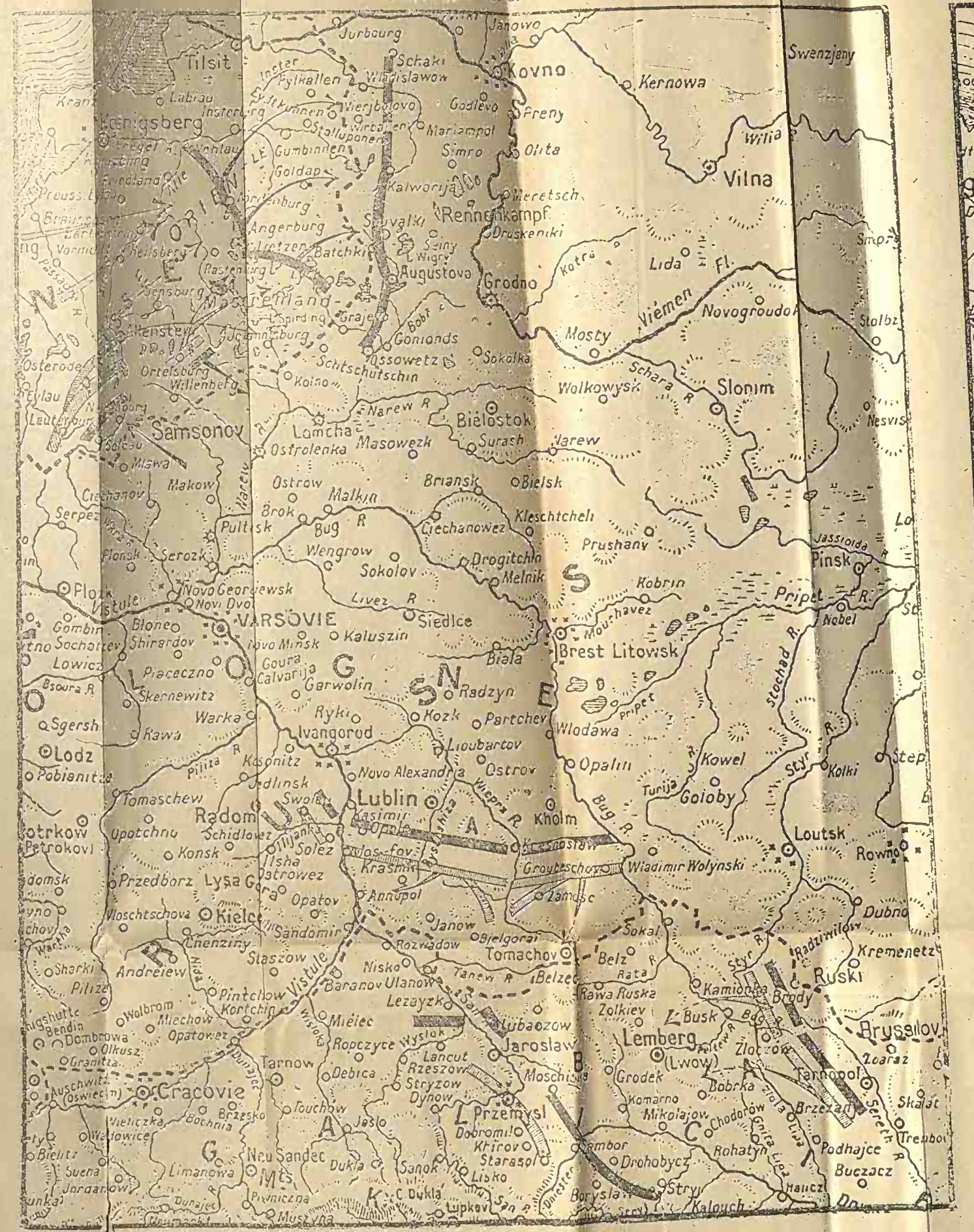

nstrucții date armatei austro-ungare de pe teatrul de operații din sud	477
Armistițiu în tranșee. — Lucrări de sapă	479
Operații în munți	481
Copie după instrucțiile date de comandantul arm. I franceze, generalul Dubail, relativ la lupte și la lucrările de fortificație	482
Constatări cu privire la importanța întăririlor, organizării pozițiilor, a șanțurilor adăpost, traseul, adăposturi pentru mitraliere, localități	489
<i>Anexa G.</i> — Lupta în Flandra. Victorie câștigată prin inundații	496
Noutăți tehnice. — Lupta cu automobilul	498
Serviciul organizării la Germani	499

SCHIȚE ȘI CROCHIURI IN TEXT

Schița coloniilor engleze	17
„ „ franceze	18
„ „ germane	19
„ Europei, arătând țările beligerante	210
„ Regiunii lacurilor Mazuriene	215
Schița liniilor ferate duble, cari duc direct dela frontul de Vest la cel de Est și pe cari le utilizează Germanii pentru deplasarea forțelor de pe un front pe altul	249
Crochiul grupării forțelor franco-engleze la 20 August și al celor germane la 10 August	281
Crochiul atacului dela Liège	283
Crochiul operațiilor pe frontul de Vest până la 24 August. Ofensiva germană până la 24 August	230
Crochiul bătăliei de pe Marna și începutul retragerii spre Aisne	299
Schița operațiilor armatei a 6-a franceze, Maunoury, la Marna	301
Schița arătând frontul de operații al armatelor germane la 2, 24, 30 August, la 2, 6 Septembrie și frontul la 15 Februarie 1915	305
Crochiul operațiile pe Aisne	307
„ prelungirii fronturilor adversarilor spre mare	308
„ frontului în timpul ofensivei Germane în Flandra	312
„ operațiilor Ruso-Germane în regiunea Lodz-ului	349
„ arătând frontul Ruso-Germano-Austriac la 20 Octombrie și la 11 Noembrie 1914	351
Crochiul arătând concentrarea forțelor Austro-Sârbe	360
Situația forțelor Austro-Sârbe la 13 August 1914	362
Prima ofensivă Sârbă. — Bătălia dela Iadar și Czer	364
Crochiul ofensivei Sârbe în Austria. — Dispozitivul de concentrare al armatei Austro-Ungare	368
Crochiul cu situația Austro-Sârbilor la 10 Septembrie	369
Situația Austro-Sârbă la 1, 2 și 3 Noembrie	374—375
„ „ „ „ 17—18 Noembrie	377
„ „ „ „ 18—22 „ „	379
Operațiile Sârbilor între 18—22 Noembrie	380
Schița în plan, a Canalului de Suez, cu împrejurimile	396
Schițe arătând lucrările de întărire ale Germanilor pe frontul de Vest	403—405
Perspectiva portului Cataro cu împrejurimile	422
Operațiunile Cruciașătorului Emden în Oceanul Indian	433
Operațiile în Marea Nordului: bombardarea coastelor engleze; atacul dela Cuhavén de către Englezi și direcția urmată de Zeppelin-uri în spre Anglia	438
Perspectiva unei trasee: ofițerul privind afară cu periscopul. Un periscop	480
Schițe arătând lucrările de șanțuri adăpost la francezi 490—491—492—493	

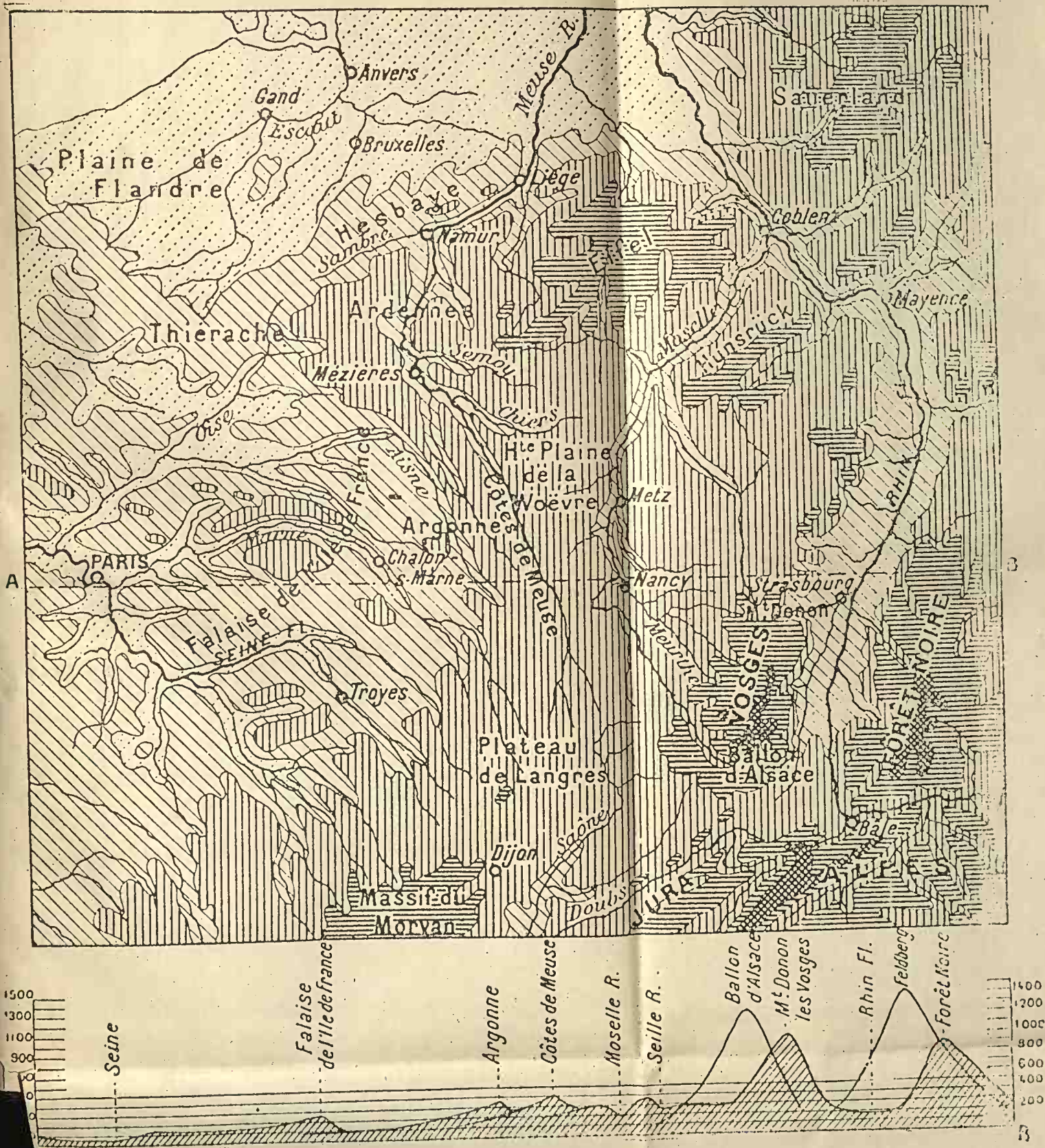

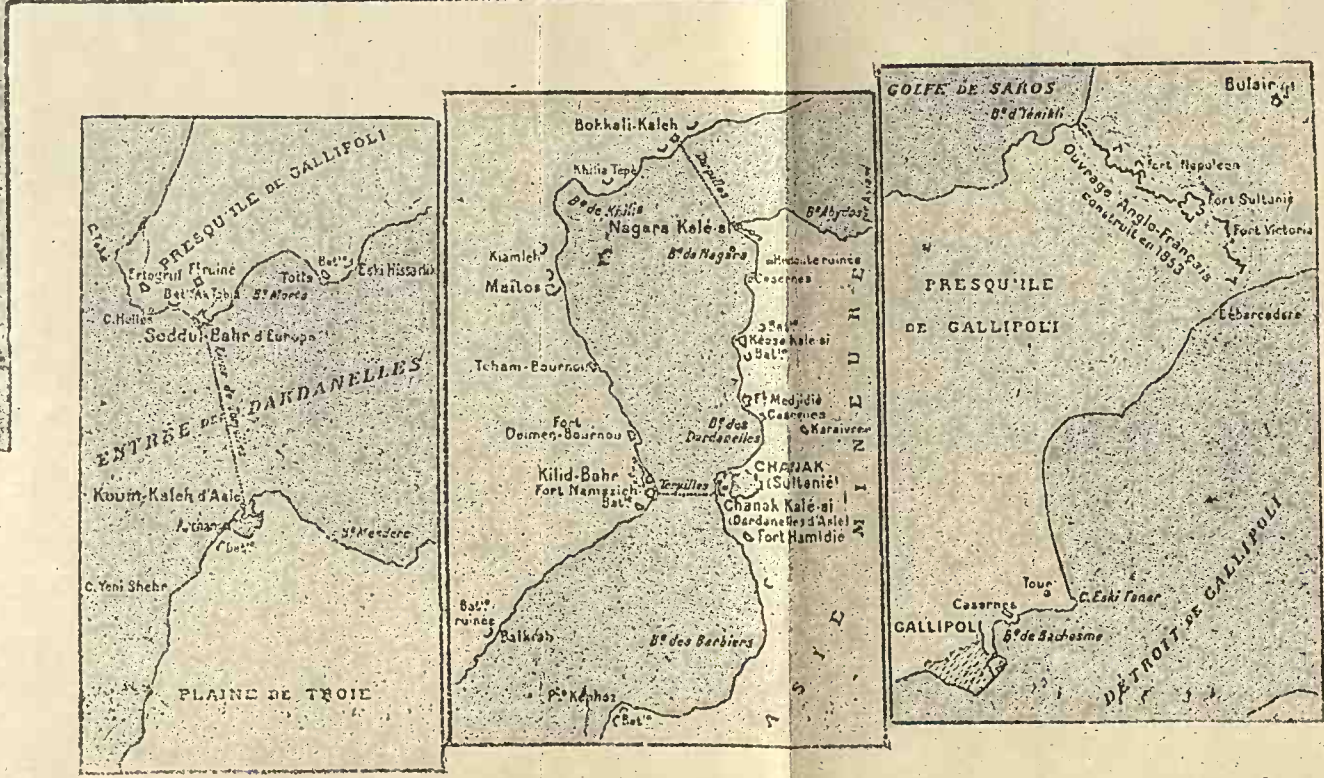
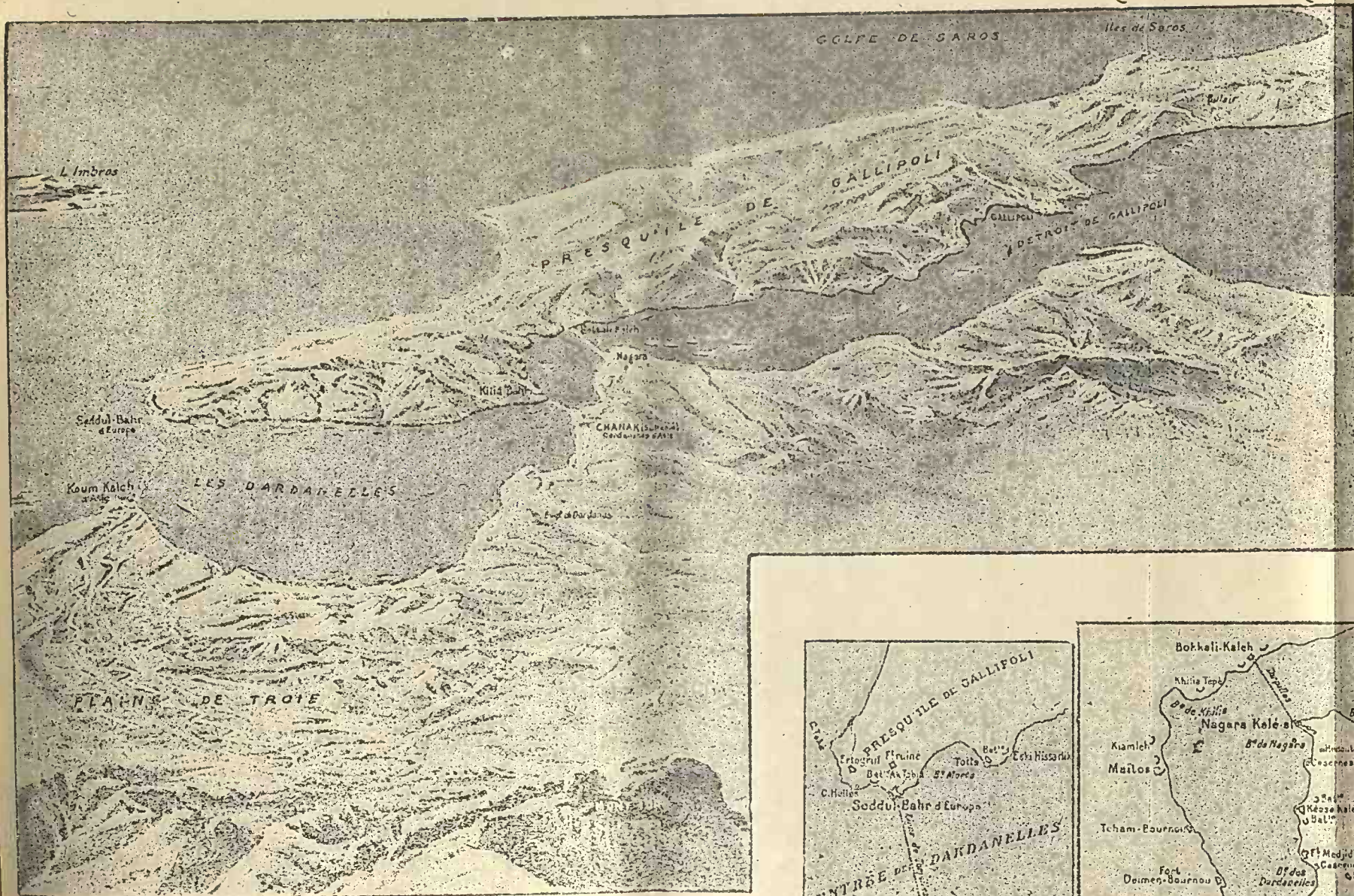

Secțiunea orizontală a regiunii dintre Rin și Meusa.

(Vezi și H. rta Teatrului de operațiuni Franco-German).

[Schita panoramica a Dardanelelor și proiecțiunea celor trei gâturi strimte din Dardanele.
(Vezi și Harta No. 6).

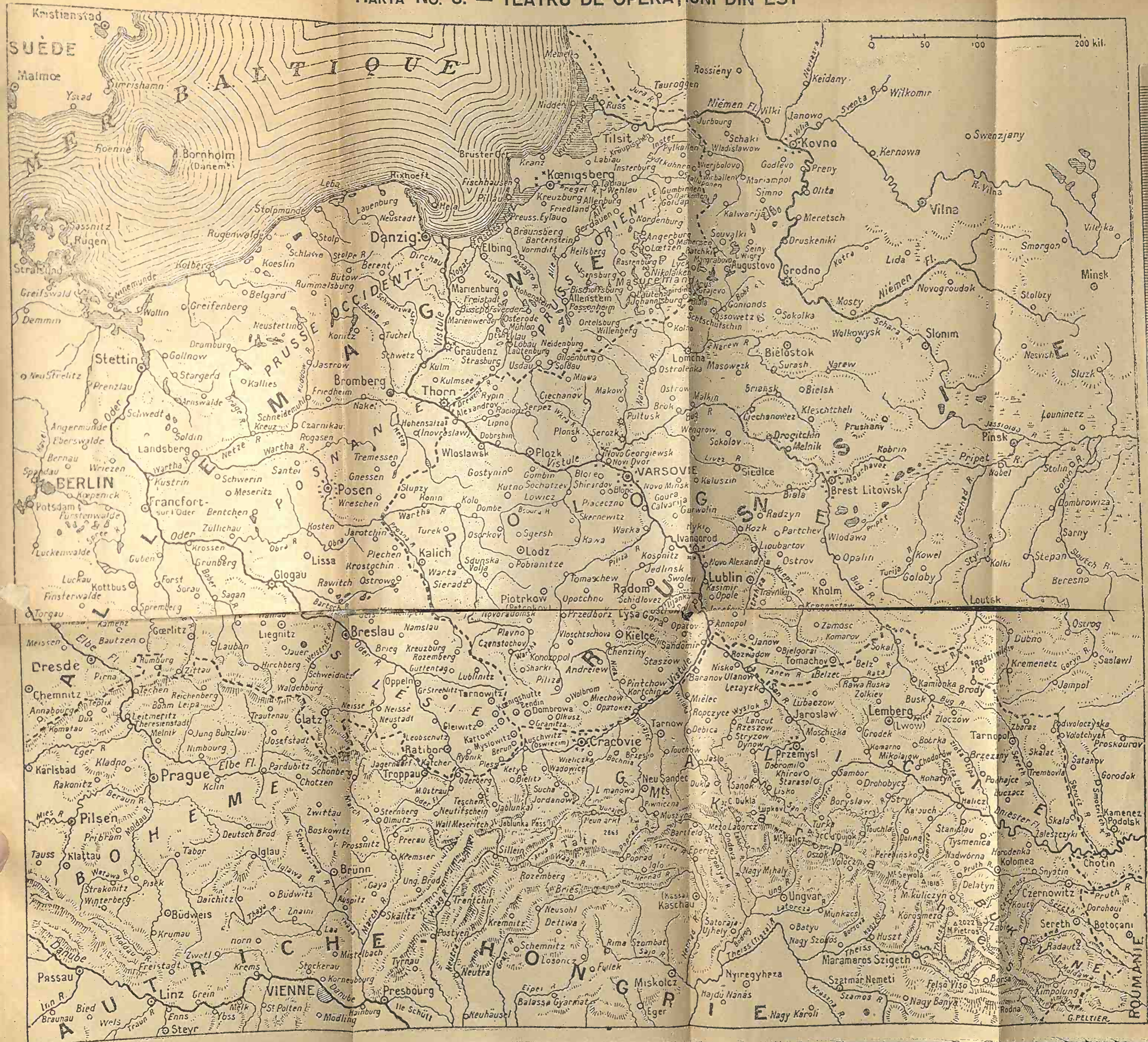

Schița panoramică a Canalului de Suez și a împrejurimilor.

(Vezi și harta No. 6).

HARTA No. 3. — TEATRU DE OPERAȚIUNI DIN EST

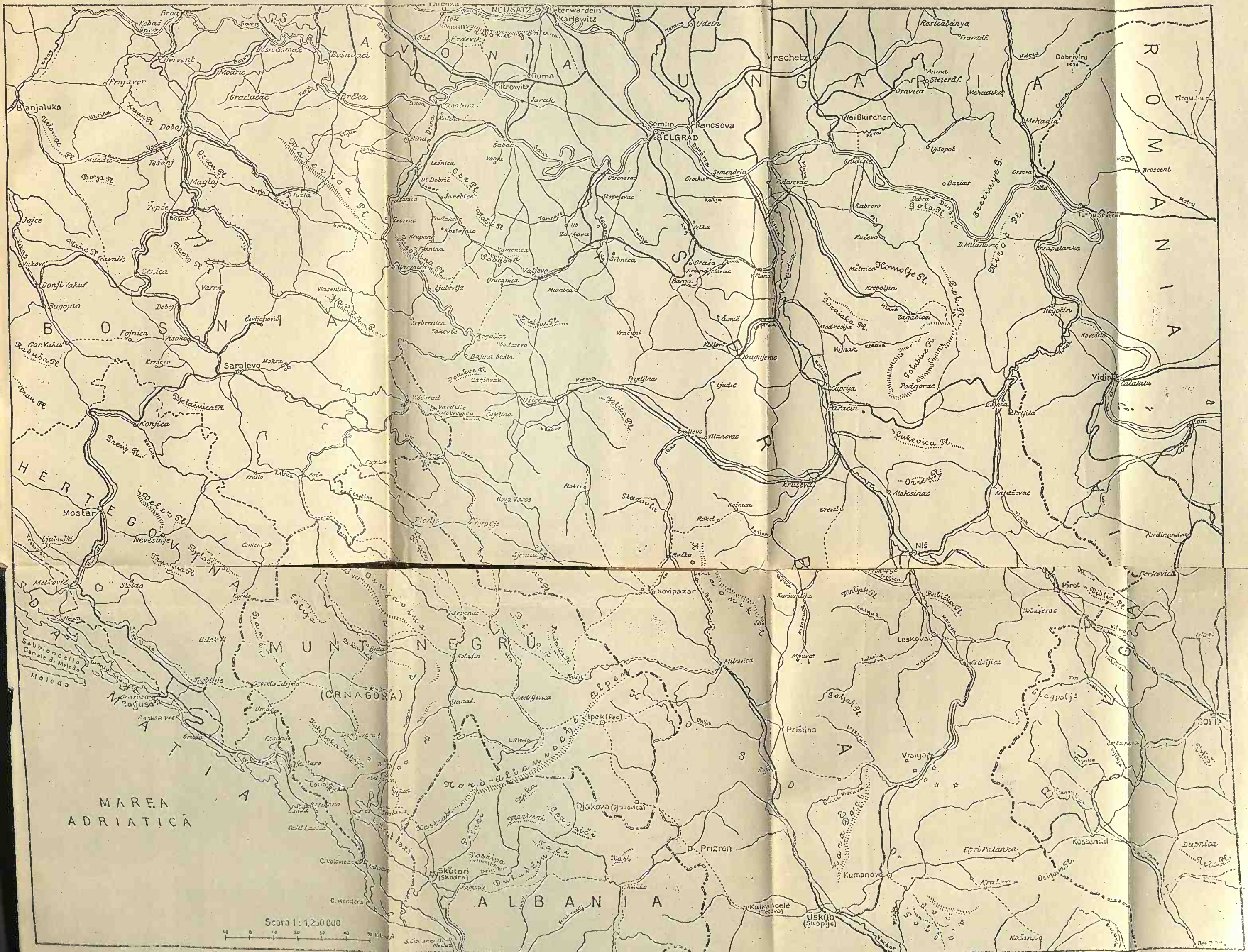

HARTA NO. 3 BIS. — TEATRU DE OPERAȚIUNI DIN EST.
(Austro-Germano-Rus).

HARTA No. 4. -- TEATRU DE OPERAȚIUNI ÎN SUD
(AUSTRO-UNGARO-SÂRBO-MUNTENEGREAN)

HARTA No 6. — TEATRU DE OPERAȚIUNI MARITIME DIN M. MEDITERANA ȘI M. NEAGRĂ

